CEMALEDDİN ARVASİ
(PARLAKIŞIK)
Kuddise Sirruh

TEFSİR SOHBETLERİ

2

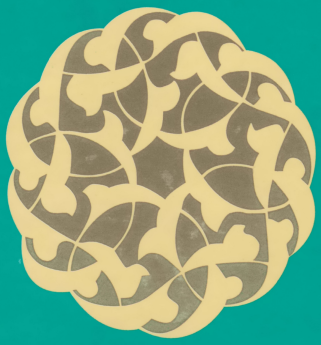

CEMALEDDİN ARVASİ (PARLAKIŞIK)

Kuddise Sirruh

TEFSİR SOHBETLERİ

2. Cilt

© Bütün yayın hakları
"Lüleburgaz Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği"ne aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Sertifika No: 34634
2. Cilt ISBN: 978-605-82969-1-6
1. Baskı: Mart 2017 - İstanbul

Baskı: Step Matbaacılık
Göztepe Mah. Bosna Cad. No:11 Bağcılar/İst.
Tel:0212 446 88 46 Sertifika No: 12266

Lüleburgaz Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği
Yılmaz Mahallesi Arka Bahçeler Sokak No:16
Lüleburgaz - Kırklareli
Telefon: 0288 412 55 90

CEMALEDDİN ARVASİ (PARLAKIŞIK)

Kuddise Sirruh

TEFSİR SOHBETLERİ

2. Cilt

Seyyid Cemaleddin ARVASİ (PARLAKIŞIK) **Rahmetullahi Aleyh'**in, Kirazlı Mescid ve Beyazid Camii'sinde verdiği kıymetli tefsir sohbet (dersleri,) bu sohbetlere iştirak eden talebeleri tarafından kitaplaştırılmıştır. Hamd-û senâlarımız ihsan eden, muvaffakiyete erdiren Âllâh-û Teâlâ'yadır ve rucûumuz da ancak O'nadır, Celle Şânûhû.

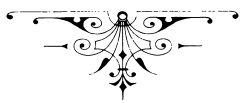

CEMALEDDİN ARVASİ (PARLAKIŞIK)

Kaddesallahu Sırruhu

DOĞUM YER VE TÂRİHİ İLE NESEBİ

Van vilâyetinin "Başkal'a" kazâsında, 1894 yılında mübarek bir anneden ve âlim, tasavvufta kuvvetli ehl-i kalb bir babadan dünyaya gelmişlerdir.

Babası Merhum Şemseddin Efendi, Başkale'de otuz üç yaşında vefat etmiş, kabri Başkale kabristanındadır. Seyyid Cemaleddin Kaddesallahû Sırrıhülaziz Efendi'nin dedeleri Halife Mustafa Efendi, (Rahmetullahi Aleyhimâ) Hakkâri'nin Yüksekova kazasının Sâkitan köyündendir.

Neseb-i şerifleri, anne tarafından Abdülkadir-i Geylâni'ye ulaşır. Dedeleri Oniki İmâm'dan, İmâm Ali Rızâ bin Mûsâ Kâzım soyundan olup seyyid oldukları, Irâk'taki mahkeme-i şer'iyye kayıtlarında yazılı olduğu gibi, Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî'nin (Kuddisesırruh) torunu, Seyyid Abdürrezzâk Efendi'nin mübarek el yazısı ile de tasdiklidir.

Cemâleddin Kuddisesırruh'un, Ali Radıyallahû Anh'a kadar bütün dedeleri, zamanlarının âlim ve faziletli insanları idiler. Birçoğu zamanının kutbu, devrinin en büyük evliyâsı ve rehberiydi.

Dedeleri Seyyid Mustafâ Efendi Kuddisesırruh, Tarîkat-ı Aliyye-i Nakşibendiyye büyüklerinden Seyyid Tâhâ-i Hakkârî'nin oğlu, Seyyid Ubeydullah'ın halîfesiydi.

Hanedân-ı Rasûlûllah Sallallahû Aleyhivesellem Efendimiz'in neseb-i âlîlerinden olan Arvâsî âilesi, yaklaşık yedi yüz seneden

ziyade ilim ve irfan neşretmekte, en üstün insanlık meziyetlerinde numune olmakla tanınmış ve halk arasındaki ayrılıkları gidermekte, millî birlik ve beraberliği sağlamakta büyük vazifeler üstlenmiş ve bunları devam ettire gelmiş mübarek bir ailedir. Medreselerinde birçok ulema, ezkiyâ, müftü ve devlet adamı yetişmesine vesile olan bu kişilerin gayretleri sâyesinde, Türkiye'mizin doğu vilayetleri ve İran, Irak'ın sınır boylarındaki halk, Sünnîlikte devâm etmektedirler.

İLİM TAHSÎLİ VE TEDRÎSLERİ

Seyyid Cemâleddin Efendi Kuddisesırruh, ilk ilmi tahsillerini amcası, Nakşibendî Hâlidî şeyhi, Seyyid Abdûlhakîm Efendi'nin huzurunda, Van'daki Arvasîlerin medresesinde tamamladı.

Medrese usül ve tarzı üzere; Arap ve Fars dili ve edebiyatı,(ilm-i sarf, nahiv, bedî, beyân, belâğat, meânî), mantık, münâzara, vad', tefsîr, usûl-i fıkh, kelâm, tasavvuf, münâzara, İlâhî ve tabiî hikmet, fen ve matematik gibi birçok zahirî ve bâtınî ilimlerde, rahle-i tedrisini tamamlayarak, ikmal-i nûsh ederek ilm-î icazetnâmeyi aldılar.

Seyyid Cemâl Efendi Kuddisesırruh, İstanbul'a teşriflerinden önce, 3 yıl Mısır'da, El-Ezher üniversitesinde Usûl-û Fıkıh okuyup fakih olarak yetişti. Ayrıca Konya'da, Mesnev-i Şerif'i tamam okudu. Akabinde de Medrestü'l Mütehassisînde Şeyhül İslam Vekili Allame Zâhidü'l Kevserî gibi birçok ulemanın derslerine iştirak ettiler. Seyyid Cemaleddin Kuddisesırruh, sonra Seyyid Abdülhakim Efendi'nin biraderi (Süleymaniye Medresesi Şafii fıkhı müderrisi amcaları) Seyyid Taha Efendi'den okumuş, sonra Van'da Seyyid Muhammed Sıddîk Efendi'den okumuşlardır. Daru'l Fünun Edebiyat Fakültesine kayıt olmuşlar ve 1926 yılında mezun olmuşlardır.

Seyyid Cemâleddin Efendi, İstanbul'da iktisat tahsili de yapmışlardır. (Amcaları Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Kuddisesırruh'un tavassutu ile Emekli Sandığında memuriyete başlamışlar) ve emekli olunca da maaş almaksızın Süleymaniyye'ye yakın, Kirazlı Mescid imam hatipliğine devam etmişlerdir. Uzun yıllar ilim neşretmiştir.

Arabi ve Farisî'si pek kuvvetli idi. Mesnevi üzerinde eşsiz, derin malûmatı vardı. Cuma namazlarından önce Mesnevi-i Şerif okutmuşlardır. Mesnevi-i Şerîf'i büyük bir vukufiyetle, başta Ankaravi İsmail Rüsûhi Dede Kuddisesırruh Şerhi olmak üzere, Sarı Abdullah Efendi şerhi ve diğer şerhlerden istifade ile birkaç defa okutmuşlardır.

Seyyid Cemâleddin Efendi, Kirazlı Mescid'de havas ve avam her kesime umumi sohbet ve dersler yapmışlardır. Kendileri Kenz'ül İrfan, Mesnevi, Gülistan ve Ramuzü'l Ehadis okumuşlar, tefsir ve hadis dersleri vermeye devam etmişlerdir. Ayrıca Beyazid Camisinde de kıymetli vaaz ve hutbeleri ile uzun seneler İstanbul halkını irşat etmişlerdir.

Tefsirden Kadı Beyzâvî ve Haşiyeleri, Nesefî, Hazîn okutmuşlar Celâleyn Tefsîrine bilhassa önem vermişler ve derslerde bu tefsiri başından sonuna kadar okutmuşlardır. Hikmet menbaı olan bu dersleri, kayıt altına alınmıştır.

ŞEYH ABDÜLGAFÛR EL-ABBÂSİ EL- MEDENÎ EL- HANEFÎ EL-MÜCEDDÎ KUDDİSESIRRUH'A İNTİSABLARI

Seyyid Cemâleddin Efendi Kuddisesırruh, 1960 yılında Hacca gider. Medine-i Münevvere'de bulunduğu sırada intisab edeceği bir mürşid-i kâmil arar. Mescid-i Nebevi'de bu niyet ile tefekkür ve duâ ile oturmakta iken, Şeyh Abdülgafur Efendi selam verir ve yanına gelip önünde oturur.

"Min eyne ehâna hâzâ. Nereden bu kardeşimiz?" diye sorar.

"Efendim Türkiye'den geldim..."

"Ravza-i Mutahhara'da fazla dünya kelamı konuşmayalım. Buyurun eve gidelim. Size bir sütlü çay içireyim. Hem orada sohbet edelim, tanışalım." Böyle diyen Şeyh Abdülgafûr Efendi, Seyyid Cemaleddin Efendi'nin elinden tutup evine misafir buyururlar.

Şeyh Abdülgafûr Efendi'nin bir hususiyeti, manen dolmuş taşmış bir insan olmasıyla beraber âlim olmasıydı. Delhi'nin en büyük

âlimlerinden idi. Senelerce usul, fıkıh, mantık, kelâm okuttu. Manevî tesiri kuvvetliydi. Hastalara, bunalmışlara okurdu. Teveccühlerinde, duâlarında şu hadis-i şerifi çok zikrederlerdi.

"İnsan bedeninde bir et parçası vardır ki ona kalb denir. O düzeldi mi, her şey düzelir."

Şeyh Abdülgafûr Efendi'yi Ziyaret

Seyyid Hasan Fehim Arvasî ile Medine'deki münasebetlerimiz günden güne inkişaf ediyordu. Merhum, bir gün fakire; "Efendim Mühürcü Fehmi Efendi, Nakşibendi meşayihinden aynı zamanda Peygamber Efendimizin amcası Abbas Radıyallahû Anhûma neslinden Şeyh Abdülgafûr Efendi isminde bir zattan bahsetti ve ziyaretlerine sizinle birlikte gitmemi söyledi. Lütfetseniz de bu büyük zatın ziyaretleri ile müşerref olsam." buyurmuşlardı. "Hay hay emredersiniz" dedim, beraberce gittik. O gün Abdülgafûr Efendi, tasavvuf, tarikat ve zikir bahsinde unutamayacağımız, çok arifane, âlimane bir sohbet lütfetmişti. O eşsiz letafetteki sohbetin lezzeti...

Dergâhtan ayrılırken, Hasan Fehim Arvasî Efendi'nin, unutamadığım intibaları şöyle idi; "Şeyh Abdülgafûr Efendi konuşurken sanki merhum babamı dinliyordum. Artık bundan sonra, bu gibi zevatı zor bulacağız. Çünkü bunları yetiştirecek müesseseler kalmadı. İnşallah ömrüm oldukça bu zatın sohbetinden mahrum kalmamaya gayret edeceğim. Bendenizi, böyle kıymetli zevatla tanıştırdığınızdan dolayı, size ebediyyen medyûn-i şükranım aziz efendim. Fakîrinizi, bu kadar manevi ziyafetlere mazhar kıldığınızdan dolayı, size olan şükran borcum hesapsızdır. Mükâfatınızı ancak Rabbim verecektir. Bu büyük saadeti, İnşallah Peygamberimizin Livâü'l Hamd sancağı altında toplandığımız gün göreceğiz."

Seyyid Cemâleddin Efendi Kuddisesırruh Şeyh Abdülgafûr Efendi Kuddisesırruh'dan, Nakşibendî, Kâdiri, Kübrevî, Sühreverdi ve Çeştiyye tarikatlerinden İcazet almışlardır.

ESERLERİ

1- Tefsir Notları Arapça
2- Hayrü'l Kelam Liseyyid'il Enâm 2.cilt Arapça On bin Hadis-i şerif içeriyor.
3- Hayrü'l Beyân Fi Ahval-i Nebiyyi Ahir Zaman Sallallahû Aleyhivesellem. Siyer ve İslam tarihine dair 2 cilt.
4- Esmaullahil Hüsnâ.
5- Kasîde-i Bürde Şerhi
6- Menâsiki Hac (Haccın Rükünlerine dair)
7- Akaid Risâlesi(Prof.Dr.Ramazan Ayvallı yayına hazırlamış Buhara Yayınlarından basılmıştır.)
8- Mesnevi'den bazı kısımların şerhi
9- Mektûbat-ı Şerif'ten Seçmeler Farsça
10- Namaz Risalesi

AİLESİ

Şemseddin, M. Halid ve Ahmed isimlerinden oğulları ile Lebibe, Ziba, Hasibe isimlerinde kızları ve bunların da çocukları vardır.

VEFÂTI

Ömrünü ilme ve milletine hizmete vakfetmiş mübarek Allah dostu 10.10.1976 da rahmet-i Rahmana kavuşmuşlar. İnnalillahi ve innâ ileyhi râciûn.

Naaşı, Bakırköy'deki evinden alınıp öğlen namazına müteakip Eyüp Camii'nden kaldırılıp Eyüp Sultan mezarlığında Murteza Efendi mescidi yanındaki aile mezarlığına defnedilmiştir. Merhum Necip Fazıl Kısakürek ile mezarları yakındır. Vefatının ardından Necip Fazıl Kısakürek, "İstanbul Cemalini kaybetti" demiştir.

Cenâb-ı Hak, cümlemizi şefâatlarına nâil eylesin.

TARÎKAT-I ALİYE-İ NAKŞİBENDİYE SİLSİLESİ

Muhammed Mustafa (Sallallahû Teâlâ Aleyhivesellem)
- Ebi Bekr Es-Sıddîk (Radiyallahu Anh)
- Selmân-ı Pâk-i Fârisî (Radiyallahu Anh)

- İmâm-ı Kâsım (Rahmetullahi Aleyh)
- İmam Cafer-i Sâdık (Rahmetullahi Aleyh)
- Beyazîd-i Bestâmî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Hasen Harkâni (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Kâsım-el Cürcânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Aliyy-il Fârmedî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Yûsuf Hemedânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Abdulhâlık Gucdevânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Ârif Revegerî (Rahmetullahi Aleyh)
- Mahmud-ul-Fağnevî (Rahmetullahi Aleyh)
- Azîzan Alî Râmîtenî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Bâbâ Semmâsî (Rahmetullahi Aleyh)
- Emîr-i Külâl (Rahmetullahi Aleyh)
- Şah-ı Nakşibend (Rahmetullahi Aleyh)
- Alâeddîn-i Attâr (Rahmetullahi Aleyh)
- Ya`kûb-u Çerhî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ubeydullâh-il-Ahrâr (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Zâhid (Rahmetullahi Aleyh)
- Derviş Muhammed (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Emküngî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Bâkibillâh (Rahmetullahi Aleyh)
- İmâm-ı Rabbânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Mâ'sum Fârûkî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Seyfeddîn (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Muhsîn Dehlevî (Rahmetullahi Aleyh)
- Nur Muhammed Bedeyûnî (Rahmetullahi Aleyh)
- Mazhar Cân-ı Cânan (Rahmetullahi Aleyh)
- Abdullah Şâh-ı Dehlevî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebî Saîd Ahmed (Rahmetullahi Aleyh)
- Ahmed Saîd el-Medenî (Rahmetullahi Aleyh)
- Dost Muhammed Kandahârî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Osman Dâmânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Sirâceddîn (Rahmetullahi Aleyh)
- Mevlânâ Muhammed Fadl Aliyy-il-Kureyşî (Rahmetullahi Aleyh)

- Şeyh Abdulğafûr El- Abbâsî el Medenî (Rahmetullahi Aleyh)
- Şeyh Seyyid Cemâleddin Arvasî (Rahmetullahi Aleyh)

SİLSİLE-İ NESEBLERİ

Seyyid **Cemâleddin,** ibnü's-seyyid Şemseddin**,** ibnü's seyyid **Mustafa,** ibnü's Seyyid **Muhyiddin,** ibnü's Seyyid **Muhammed,** ibnü's seyyid **Abdurrahman,** el- Müştehir bi'l âlimü'l Arvasî ibnü's seyyid **Abdullah,** ibnü's-seyyid **Muhammed,** Şehabüddin ibnü's-seyyid İbrahim**,** ibnü's-seyyid **Cemâlüddin,** el- Müştehir bi'l-âlimü'r-rabânî, el-âlimü'ddini fi-zamanecah ve şebabe ba'de ebihi tederrese bi kemâli'l-itkân cemiü'l-ulumü'l islamiyye ibnü's-seyyid **Kemâleddin,** ibnü's-seyyid **Muhammed,** el- müştehir bi'l Kutbiyye ibnü's-seyyid **Kasım,** ibnü's-seyyid İzzeddin**,** ibnü's-seyyid **Abdülaziz,** ibnü's-seyyid Haci **Kasım,** el-Bağdadiü'l müştehir bi'l âlimü'l Bağdadî maal hitatü'l Mısrıyye fi zemani Tedrisi fi Camiü'l ezher ibnü's-seyyid **Abdülcebbâr,** ibnü's-seyyid **Cemâlüddin,** el-âlimü'ddin hali gavsü's sekaleyn **Abdülkadirül Geylânî,** ibnü's-seyyid **Haydar,** ibnü's-seyyid **Abdullah,** ibnü's-seyyid **Kasım,** el Müştehir bi'l kutbil Bağdadî fi'l kıt'atil Irakiyeti ibn ebi'l ula ibnü's-seyyid **Hasanü't Tahir,** ibnü's-seyyid **Ebi Abdullah,** ibnü's-seyyid **Mansur,** ibnü's-seyyid **Abdülaziz,** ibnü's-seyyid **Nizar,** ibnü's-seyyid **Ma'z,** ibnü's-seyyid **Ahmed,** ibnü's-seyyid İsmail**,** ibnü's-seyyid **Murad,** ibnü's-seyyid **Mehdi,** ibnü's-seyyid **Abdullah,** ibnü's-seyyid **Hüseyin,** ibnü's-seyyid **Muhammed,** ibnü's-seyyid **Hasan,** ibnü's-seyyid **Ali,** ibnü's-seyyid **Muhammed,** ibnü's-seyyid **Ali Cevad,** ibnü's-seyyid **Musa,** ibnü'l İmam Ali Rıza**,** ahadü'l eimmeti'l isna aşere bin İmam Musa Kazım**,** ibn İmam Caferüs-Sadık**,** ibn İmam Muhammed Bakır**,** ibnü'l İmam **Zeynelabidin,** ibnü'l İmam Hüseyin**,** seyyidüş-Şüheda ibnü'l İmam Ali zevci **Fatımatü'z Zehrâ** Rıdvanullahi teâla ecmaîn.

İçindekiler

Nisâ Sûresi / 17

Mâide Sûresi / 203

En’am Sûresi / 371

A’raf Sûresi / 471

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İlâhi! Hamdini sözüme sertaç ettim, zikrini kalbime mi'raç ettim, kitabını kendime minhac ettim. Ben yoktum var ettin, aşkınla gönlümü bikarar ettin. İnâyetine sığındım, lütfuna geldim. Kulluk edemedim, affına geldim. Şaşırtma beni, doğruyu söylet, neşeni duyur, hakikati öğret. Sen duyurmazsan ben duyamam, sen söyletmezsen ben söyleyemem, sen sevdirmezsen ben sevemem. Sevdir bize hep sevdiklerini. Yerdir bize hep yerdiklerini. Yar et bize erdirdiklerini. Sevdin Habibini, kâinata sevdirdin. Sevdin de Hıl'at-ı Risâleti giydirdin. Makam-ı İbrahim'den, Makam-ı Mahmud'a erdirdin. Server-i Asfiyâ kıldın, Hatem-i Enbiya kıldın, Muhammed Mustafa kıldın. Salât-û selâm, tahiyyât-û ikram, her türlü ihtiram O'na, O'nun âline, ahbabına, ailesine, ashabına ve etbâına Yâ Rab!

Gubar-ı pâyine almam cihânı Yâ Râsûlallâh
Değişmem mûyinâ heft-Asümânı Yâ Râsûlallâh
Duyunca makdem-i teşrifin Âdem sulb-i pâkinden
Değişti habbeye bağ-ı cinânı Yâ Râsûlallâh

Ayağının tozuna cihânı verseler, almam Yâ Râsûlallâh
Saçının bir telini, yedi kat göğü değişmem Yâ Râsûlallâh
Senin teşrifinin tertemiz sulbünden geleceğini duyunca
Âdem(Aleyhisselam)
Bir tane buğdaya Cennetleri değişti Yâ Râsûlallâh

Ahmet Tahir El-Konevi (Kuddise Sirruh)

Ol Rasûl-ü müctebâ, hem rahmeten li'l âlemîn,
Bende medfundur deyû eflâke fahreyler zemîn.
Ravzasın edip ziyâret dedi Cibrîl-i Emîn,
Hâzihî Cennâtü Adnin, fe'd-hulûhâ hâlidîn.

-O Muhammed Mustafa (sallalahu aleyhi ve sellem) Allah'ın(celle celaluhu) seçkin Kulu alemlere Rahmet Peygamber,

-Yeryüzü gökyüzüne derki, gökyüzü sen yukarıda olduğundan, bende aşağıda kaldığımdan dolayı bana gurur kibir yapma, ben aşağıda olmakla birlikte senden daha üstünüm, çünkü; benim bağrımda Muhammed Mustafa(sallalahu aleyhi ve sellem) yatıyor.

-Cebrail(aleyhisselam) geldi, Muhammed Mustafa (sallalahu aleyhi ve sellem)'nın kabr-i Şerif-ini, Ravza-i Mutahharasını, ziyaret etti ve dediki;

-Ey insanlar bu Muhammed Mustafa (sallalahu aleyhi ve sellem)'nın Ravza-i Mutahharası, Adn Cennetidir, girin oraya! Bir daha da oradan çıkmayın!

Bâzâ bâzâ her ânçi hestî bâzâ,
Ger kâfîrü, gerbu, putperestî bâzâ,
İn dergeh-i mâ dergeh-i növmîdî nîst,
Sad bâr eger tövbe-şikestî bâzâ.

Mevlâna Celaleddin Rumi (Kuddise Sirruh)

سُورَةُ النِّسَاءِ ﴿٤﴾ NİSÂ SÛRESİ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bu ayete gelmiştik. Burada beyan başlamıştır. Erkeklere haram olan hanımları, tayin ediyor Cenâb-ı Hak. Malum ya zaman-ı cahiliyette insaniyet de yok. Zaten İslâmiyet'ten evvel hayvan gibiydi insanlar, her tarafta. Onun için bu ayetle haram olanları beyan ediyor. Bu haramların başlarında elbette analığın ve yahut anasının nikâhı en şer'i bir hâldir ki cahiliyet zamanında olurdu. Onun için o ayeti, ehemmiyetine binâen evvel söyler.

Buyuruyor ki; وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ اٰبَآؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ Babalarınız (baba, dede, daha yukarı) nikâh etmiş de sonra ölmüş ve yahut tatlik etmiş boş kalmışsa, onu nikâh etmeyin. Ya nikâh ederse? Büyük bir fecaat olur. Ya bundan evvel olan nasıldır? اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ Evvelki hâlleri Âllâh affeder. Bak, nasıl ki bir kanunun makabline şümulü olmaz. Kanun makabline ait değildir. Bu da Kanun-u İlâhi'dir. Ayet nazil olduğu zamandan muteberdir. Ondan evvel cahiliyet zamanında bunu yapanlar, gelip de Müslüman olanlar zaten İslâmiyet makablini kat ediyor. Bu makablinden, Âllâh-û Teâlâ mesul tutmaz. Küfürde kalır elli sene gelip iman edi-

yor. İmandan sonra Cenâb-ı Hak, imandan evvel ki hâlden onu muhatap tutmaz. İmandan evvel bu fenalıklarını yapmış, gelmiş Mü'min olmuş, Müslüman olmuş. Evvel olana, Âllâh cezâ vermez. اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً Anasına nikâhı fahişedir, fahşdır, kabihdir, وَمَقْتًا Gazab-ı İlâhiye'ye mucibtir. وَسَاءَ سَبِيلًا Fena bir yol.

23- حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْاَخِ وَبَنَاتُ الْاُخْتِ وَاُمَّهَاتُكُمُ الّٰتِى اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ الّٰتِى فِى حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الّٰتِى دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَآئِلُ اَبْنَآئِكُمُ الَّذِينَ مِنْ اَصْلَابِكُمْ وَاَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

Ondan sonra beyan ediyor. Zaten haram olmak; ya nesebtendir ya süttendir yahut sıhriyettendir. Buyuruyor ki ; حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ evvelâ haramdır size analarınız, وَبَنَاتُكُمْ (efendim bunu hepimiz biliriz şimdi fakat biz nerden aldık? Kur'an'dan anladık. Kur'an beyan etmiş de bilmişizdir) وَاَخَوَاتُكُمْ kardeşleriniz, وَعَمَّاتُكُمْ halalarınız, وَخَالَاتُكُمْ teyzeleriniz, وَبَنَاتُ الْاَخِ erkek kardeşlerinin kızları, وَبَنَاتُ الْاُخْتِ kız kardeşinin kızları, وَاُمَّهَاتُكُمُ الّٰتِى اَرْضَعْنَكُمْ size süt veren, (ana değil, sütanasıdır. O ana ki size süt vermiş, o da size haramdır.) وَاَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ süt kardeşleri, (onlar da haramdır size) وَاُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ hanımlarınızın anaları, (o da haramdır size.)

وَرَبَآئِبُكُمُ Sizin terbiye etmiş olduğunuz الّٰتِى فِى حُجُورِكُمْ eviniz de ekseriya yâni üvey kızlar, (eğer ki baba değildir fakat mademki üvey kızdır o da haramdır.) مِنْ نِسَائِكُمُ Fakat hangi hanımlar? الّٰتِى

دَخَلْتُمْ بِهِنَّ Beraber bulunmuş olduğun hanımın kızları. Bir hanımın evvelki efendisinden bir kızı var. Geldi ikinci efendinin yanına. İkinci efendinin yanında bulunduktan sonra, onun evvelki kocasından olan kızı da o efendiye haramdır eğer beraber bulunursa. فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ Eğer o hanımla beraber bulunmamışsa meselâ nikâh etmiş fakat görüşülmemiş. Sonra tekrar geliyor, onun kızı vardır. O kız, ona varır. Çünkü beraber bulunmamıştır. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ O vakit bir günâh yok.

وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ Evlatlarınızın hanımları yâni gelinleriniz, o da haramdır.الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ Fakat evlat, hangi evlattır? Sulbünüzden olan. Sülbünüzden olan evladınızın gelini de size haramdır kızınız gibi. Fakat sulbünüzden değilse o evlat. Üvey evlat ise, tebenni ise pekâlâ olabilir. Bir şey, mâni falan yok.

وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ İki kız kardeşi cem etmek, o da haramdır. Ayrı ayrı câizdir. Fakat birbirleri üzerine kız kardeşi, kız kardeşiyle beraber halası, teyzesi ile bulunmak haramdır. Ayrı ayrı caizdir. Bundan evvel olan muameleleri yine Cenâb-ı Hak affediyor. Diyor; إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ Bu ayetten evvel yapılan muameleler, bunu nikâh edenler, onları Âllâh azaplandırmaz. إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh mübalağa ile mağfiret sahibidir, merhamet sahibidir. Emrini verdiğinden sonra cezâ gördürür.

24- وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَٰلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ
فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

Sonra bir de وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ muhsan, hısn. Hısn; kal'â-ye derler. Bir hanım muhsandır yâni erkeğiyle kal'âlenmiştir, baş-ka kimse oraya varamaz, kendisinindir. Onun için muhsan derler. وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ Hanımlardan muhsan olan yâni zevk sahibi olan yâni efendisi olan bir hanım da haramdır. Bir başkası gitse o hanıma tecavüz etmek yahut almak.

اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ Meğer mülk-ü yemin ile elinizin size mülk ettiği meselâ câriye olur. Bak meselâ Zaman-ı Saadette, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Medine-i Tahire'ye hicret ettik-ten sonra bazı Müslüman hanımlar, kalpleri imanla dolu olduğu için, bıraktılar efendilerini de geldiler Medine'ye. Geldikleri için o aradaki nikâh, öbürü küfürde kaldı. Küfürde kaldığı için İslâmiyet o nikâhı, nikâh kabul etmiyor. Onun için o câriyedir, onu nikâh edebilirsiniz. Öbürüsü de gelir de masrafını isteyebilir çünkü sonra geldiler. Geldiler ama Müslüman olmuyor. Arkasına gelmiş. Yok! O Müslüman olduktan sonra artık size verilmez, senin bir masrafın varsa verilir. كِتَابَ اللهِ عَلَيْكُمْ Yâni **"ketebâllâhû"** Âllâh, size bunu farz etmiş. وَاُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذٰلِكُمْ Bu tarif edilen, sayılan mik-tardan başka helâldir size. اَنْ تَبْتَغُوا بِاَمْوَالِكُمْ Malınızla yâni eğer câriye ise bedeli ödüyorsunuz ücretle. Hanım ise onun mehrini vermek suretiyledir. مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ O câriyeleri aldığınız zaman muhsin olarak, hanım olarak, zevce olarak alırsınız. Değil ki câriyeyi alıp da ğayr-i mûsâfihine musâfihin yâni zaniye şek-linde değil. Câriye geldi mi tekrar zina yaparsa aynen cezâ görür. فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ Sizin istimta, bak istimta. Müfessirin-i İzam burada iki-üç mânâ veriyorlar.

فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ Biri; sizin istimta ettiğiniz hanımlarınız olursa فَرِيضَةً onun ucuru (ecir, mehir demektir) mihrini veriniz. İkinci de; İslâmiyet'in bidayetinde vardı şimdi Acemlerde var, mut'a namıyla alırlar hanım. Meselâ bir hanımı alıyor, bir aylık yahut bir senelik alıyor, para veriyor. Ondan sonra sene geldi mi bitiyor. Bu tabi dinimizde haramdır. Haram olduğuna göre haramdır amma hakk'ul ibad da geçmez. Mademki hanımla pazarlık yapmıştır, ücret etmiştir, taahhüd etmiştir. Ücretini versin, yine olmasın! Bu kadar.

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ Günah yoktur size, فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ iki tarafın rızası ile مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ ücreti, mehri kat ettikten sonra ziyâde, noksan etmek. Meselâ hanımın mehri 100 liradır. Efendi derse; "Bu bana çok hizmet etmiştir. Ben öldükten sonra 100 lira mehridir ama 120 lira veriniz." Zararı yok. İkinci tarafta hanım da derse; "Benim mehrim 100 liradır. Fakat ahirzaman, böyle bir sene daha ihtiyaç vardır paraya. 80 lira ver de kâfidir bana." O da câizdir. Çünkü rıza-i tarafeyn ile o hakkından bizzat fazla ediyor, o da noksan ediyor. Bu günâh değildir. Mecburiyet yok çünkü.

اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû Alim'dir, kulların ahvalini bilir. Mahlûkatın hal-û şânını bilir. Hakim'dir, hepsini yeri yerine halketmiştir. Böyle menfaatli dünya ve ahiret Âllâh'ın emriyle hareket etmektedir.

Şimdi câriyelerin bahsi, câriye demiştik. Köle, cariye bize garip geliyor. Çünkü zamanımızda biz bilmiyoruz. Bunlar tazminat-ı harbiyedir. Gelir Müslümanlara karşı harp ediyor. Mağlup oluyor, öldürülüyor. Onun malı da Müslümanlara intikal eder hatta ailesi de. Câriye budur aslen. Bunları nikâh etmek cihetini beyan bu-

yuruyor. Üç şart ile olur. Yoksa doğrudan doğru câriyeyi almak doğru değildir. Evvelâ birinci şart; câriye Müslüman olacak. Başta bu. İkincisi; erkeğin gücü yetmeyecek bir câriye olmayanlardan, bu hürreyi almaya. Mal-ı serveti yok, alamıyor. Üçüncüsüde; genç olur da eğer almazsa belki bir zinaya, filana gider, bu korku olursa. Bu üç korku olduktan sonra câriyeyi alabilir. Meselâ elinde para yok ki evlensin, bu bir. Kuvvet-i kudreti yerindedir ki lâzımdır birisi. Sonra câriye de Müslüman'dır. O vakit olabilir. Câriye Müslüman değilse câiz değildir. Müslüman yapar, alır. Parası varsa başkasını almak daha doğrudur. Hürre'yi alacak, câriyeye meyletmez. Beyan buyuruyor bu şartları. Bir de kendisinden şüpheliyse.

Eğer bilse ki zinaya girmeyecek bir hâli var, hiç (cariyeyle) evlenmek doğru değildir. Hatta öbür (ikinci hürreyle de) evlenmemek daha evlâdır. Câriye, Müslüman olduktan sonra nikâha tabidir. Müslüman olduktan sonra dördü geçmez yine.

25- وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ اَخْدَانٍ فَاِذَآ اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَاَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bak, tafsilât-ı Kelâmullah'ta beyan buyuruyor. وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا Eğer istitaanız, kuvvetiniz yoksa. وَمَنْ Kim ki لَمْ يَسْتَطِعْ istitâiniz yoksa مِنْكُمْ طَوْلًا mal cihetiyle, kuvvet cihetiyle gücü yetmezse, evlenmeye parası yok gücü yetmez. اَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ Mü'min olan kızları almaya gücü yetmezse, فَمِنْ مَا

مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ elinizin size mülk ettiği câriyelerden alırsınız ama مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ Mü'min olan câriyelerden. Mü'min cariyedir, câriye diyor; "Ben Müslüman oldum" ama kalbinde belki Müslüman değildir derlerse ona cevaben diyor. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِكُمْ Allâh Âlim'dir, onu tetkik etmekte. "Acaba bu câriye, kalbinde Müslüman olmuş mu ya değil mi?" Biz zâhirde hükmediyoruz. **"nâhnû nâhkûmu bizzâhir"** Mademki Mü'min olmuştur, Mü'mindir. بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ Siz birbirinizden halkolmuşsunuz. Âdem-û Havva'dandır bütün insanlar. İnsanların şerefi, Allâh'a karşı olan takvâ iledir yoksa nesep ile değildir. فَانْكِحُوهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ Onları nikâh ediniz fakat eğer o câriye başkasının yanındaysa onun iznini almak da şarttır. Onun ücretini verecek, masrafını verecek. وَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ Onların da ucurunu, ecrini veriniz. بِالْمَعْرُوفِ Bu da örf-û âdet dairesinde, fazla değil, derhâl vermelidir. مُحْصَنَاتٍ Aileden olarak kabul edecek, غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ zâniye değildir. Câriye nikâhlandıktan sonra artık zina yolu kapanmıştır ona. وَلَا مُتَّخِذَاتِ اَخْدَانٍ Zina olmasa bile dostları ittihaz etmek, serbest olmak da değildir.

فَاِذَآ اُحْصِنَّ Câriye bu hâle geldikten sonra, Mü'min oldu nikâhlandı. فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ Eğer câriye bir fahiş'e bir zinaya meyleder-se, فَعَلَيْهِنَّ o câriyenin üzerine vaciptir نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ hürrenin yarı azabı. Hürre ise celd edilir, derhâl öldürülür. Ona yüz değnek vurulur. Eğer aile değilse, bakireyse elli değnek ve altı ayda memleketten nehy. ذٰلِكَ Bu câriyenin nikâhı لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ zinadan korkan, kendi kuvveti yerinde olur (ben yapmazsam ihtimal ki zinaya girerim) buna câizdir. وَاَنْ تَصْبِرُوا Bunun üzerinde de eğer sabr-u tahammül etseniz, bu câriyelerin nikâ-

hından vazgeçseniz خَيْرٌ لَكُمْ ۖ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ daha hayırlıdır. Çünkü zaruret olmayınca câriyeye gitmek doğru değildir.

26- يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ Âllâh irade ediyor bu ayetlerin beyanıyla. Size izah etsin umur-u şer'iye ve size lâzım olan şeyleri. وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ Sizden evvelki Peygamberan-i İzam'ın adetleri üzere size getirsin. Hiçbir peygamberin dininde zinaya cevaz verilmemiştir. İşte onlar hepsi bu yolda idiler. Zinaya cezâ verirlerdi. Âllâh-û Teâlâ'da bu yolu da bize gösteriyor, onlara gösterdiği gibi. وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ Âllâh irade ediyor, tevbenizi kabul etmeye. Yâni tevbe ediniz, Âllâh tevbeyi kabul etmeyi irade ediyor. وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû, Âlim'dir mahlûkatın ahvaline. Hakim'dir yeri yerine beyan buyuruyor.

27- وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا

وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ Bu gayet iltifatlı bir ayettir, Müslümanlara. Âllâh irade ediyor ki sizin tevbenizi kabul etsin. Ayetin sevki, Âllâh-û Teâlâ'ya tevbe ile rücû ediniz. Âllâh tevbenizi kabul eder. Müfessirin-i İzam'ın bazıları derler ki; tevbe herhal kabul eder Âllâh. Çünkü tevbeye davet eder ve tevbeyi de kabul ettiğini emreder. Bak şimdi yalnız tevbe değil. Âllâh, tevbenizi kabul etmeyi istiyor. Yâni siz tevbe ediniz de tevbenizi kabul etmeyi istiyor Cenâb-ı Hak. Âllâh istiyor ki kulu tevbe etsin ve onun tevbesini

kabul etsin. Tevvab, Âllâh'tır. Tevbe, rücû demektir. Kul, Âllâh'a rücû eder. Âllâh da o rücûyu kabul eder. Bak, ayette diyor. Âllâh istiyor ki kulun tevbesini kabul etsin. Tevbeyi kabul ediyor, istiyor. Demek Âllâh, tevbeyi yaratıyor bizden, Lütf-ü İlâhi'dir. وَيُرِيدُ İstiyorlar, الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ nefs-i heva-û şehvetine tâbi olanlar da cahiliyette yahudiler ve münafıklar. Onlar da istiyorlar اَنْ تَمِيلُوا مَيْلاً عَظِيمًا Âllâh-û Teâlâ'dan ve dininden meyledesiniz, yüzünüzü çeviresiniz. Âllâh tevbenizi istiyor. Münafık ve fâsıklar da tevbenin aksi olarak Âllâh'tan yüzü çevirmeyi istiyorlar. Size tebliğ ediyorlar.

28- يُرِيدُ اللهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا

يُرِيدُ اللهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ Âllâh CelleCelâlûhû, kolayını ihsan ediyor size; câriyeyi kabul etmek, tevbeyi kabul etmek, bunlar Cenâb-ı Hak'kın lütf-û keremidir, kolaylıktır.وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا İnsanlar fıtratında zayıf halkolmuş, nefs-i şeytana karşı dayanmıyor. Tahammülü zayıftır nefse karşı, şeytana karşı zayıftır, Âllâh da CelleCelâlûhû, o zaafına binâen tevbesini kabul ediyor. Tevbe etsin de ben kabul edeyim. Yâni illâ yapma demiyor Cenâb-ı Hak, yaptığın zaman tevbe et diyor. Yapma derse çünkü insan zayıftır, teklif-i mâlâ yutak olur. Gücü yetmeyene teklif etmek olur. Evet yapar, yaptıktan sonra tevbe eder. Yapmamak şartıyla tevbe nerde? Zaten kırdı mı tevbe yok demektir, bir daha yapacak.

29- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ اِنَّ اللهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a iman edenler. لَا تَاْكُلُوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ Malınızı aranızda batıl ile yalan ile hile ile riba ile gasb ile sirkat ile yemeyiniz. Siz Müslümansınız. Mal Âllâh'ındır, size vermiştir. Onu helâl olarak yiyiniz, birbirini aldatarak yemeyiniz. اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ İşte ticaret kapısı size açıktır, birbirinizin malını ticaretle, rıza-i tarafa ile alıp yiyiniz. Zulm ile değil, hırsızlıkla değil. وَلَا تَقْتُلُوْا اَنْفُسَكُمْ Nefsini katledecek fiilleri de yapmayınız, kısas gibi yahut zina gibi. Bunlar katli mucibdir. Siz onlardan vazgeçiniz. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيْمًا Âllâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile merhametlidir. Rahim'in mânası budur ki; derhâl kahr-u gazap etmiyor belki tevbe etsin.

30- وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَّظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيْهِ نَارًا ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا

وَمَنْ Her kim ki يَّفْعَلْ yaparsa ذٰلِكَ bu tecavüzleri; başkasının malına el uzatmak, riba yapmak, hile yapmak, zina yapmak. Bunları yaparsa عُدْوَانًا وَّظُلْمًا **"udvan"** tecavüz. Âllâh'ın hakkına tecavüz ve halka zulm olarak bunu yaparsa فَسَوْفَ نُصْلِيْهِ نَارًا ۭ sonra ahirette cehenneme girdirilir. وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا Âllâh-û Teâlâ'ya kolaydır cehennemi halketmiş, hazır bu gibi işleri yapanlara. Bunu yapanları Âllâh-û Teâlâ, cehenneme sevk eder.

31- اِنْ تَجْتَنِبُوْا كَبَاۗىِٕرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُّدْخَلًا كَرِيْمًا

Günâhın kebairi var, sağairi var. Kebair hangisidir? Âllâh emrediyor yapma fakat arkasında da bir cezâ tayin ediyor. Katil yap-

mayın, yapanlar öldürülür, **"beşşiril katile bil katil."** Hırsızlık yapmayın, hırsızın eli kesilir. Zina yapmayın, celd edilir zina. Böyle cezâ tayin edilen günâh, kebairdendir. Cezâsı böyle tavsif edilmeyen artık o sağairden olur. Fakat sağaire devam etmek de kebair günâha dâhil olur.

اِنْ تَجْتَنِبُوا Eğer içtinab ederseniz, vazgeçerseniz, كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ (size nehyedilen kebairden, Kur'an-ı Azimüşşân'da nehyedilen bu kebairden,) Âllâh nehyettiği için vazgeçerseniz. Bak bu, meselâ rakıyı içiyor sonra doktor diyor ki; "İçme, içersen ölürsün." Vazgeçiyor. Bundan bir istifâde yok ki doktorun emrine ittiba ediyor, Kur'an'a ittiba etmiyor. Kur'an'a, Âllâh'ın emrine ittiba suretiyle vazgeçerse اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ Sizin nehyolunduğunuz kebairden içtinab ederseniz. نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ Diğer günâhları biz afv-û mağfiret ederiz. İki namazın, ibadetlerin arasında sağairi Âllâh-û Teâlâ lütf-û keremiyle mahveder fakat kebairden içtinab etmek suretiyle.وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلاً كَرِيمًا Kerim olan bir yere idhal ediyoruz ki cennettir. O bitti, mevzu ayrıdır.

32- وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَسْـَٔلُوا اللّٰهَ مِنْ فَضْلِهٖ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in yaşlı bir hanımı vardı, Ümmü Seleme namında. Bir gün dedi; "Ya Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivesellem, erkeklerin iyilik cihetleri pek çok. Elimizden gelmiyor. Cihada gidiyorlar, harp ediyorlar, yardım ediyorlar. Hâlbuki biz hanımlar yapamıyoruz, bundan mahrum kalıyoruz.

Keşke bizde erkek gibi imkân olsaydı, biz de bu cihadları, fiilleri yapsaydık böyle."

Ayet nazil oldu. وَلَا تَتَمَنَّوْا Temenni etmeyiniz. مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ Âllâh-û Teâlâ'nın bir kısmınıza vermiş olduğu fazl-u keremi, diğeri üzerine. Erkeğe bu fazlı vermiş, temenni etmeyiniz çünkü sizin de ayrıca iyiliğiniz var. Siz de evinizde çalıştınız mı, efendinizi memnun ettiniz mi? Cihadınız da budur. لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا Erkeklerin nasibi var, onların yaptığı amelden. Erkek ne yaparsa ameline göre mükâfat-û cezâ görür. وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ Hanımların da kesbettiği iyiliğe karşı iyilik, fenalığa karşı fenalığı vardır. Hanımın da iyiliği, fenalığı kendi uhdesindedir. Erkeğin de öyledir. Erkek cihada gider, hanımın yapmadığına gider. Hanım da erkeğin yapmadığını yapar. Herkese Cenâb-ı Hak ayrıca bir yol vermiş, onunla derecatı bulur.

وَسْـَٔلُوا اللّٰهَ مِنْ فَضْلِهٖ Âllâh-û Teâlâ'nın, fazl-û kereminden talep ediniz. وَسْـَٔلُوا اللّٰهَ مِنْ فَضْلِهٖ Bak, emirdir. Emir neyledir? Âllâh'tan isteyiniz. **"ud une yesteciblehûm"** gibi. "Siz dua ediniz, ben kabul ederim" gibi. Herhangi bir Müslüman'ın kalbine dua etmek fazla bir galebe eder, devam ederse Âllâh'ın vereceğine delalet eder. Ne vakit Âllâh vermek istiyor? Kulu istediği zaman. Bağlamıştır yapabilir fakat oraya bağlamıştır. Fakat kulun istediğini de kalbine ilka ediyor talebi. Talep etti mi vermek istiyor. Kalbine ilka etti mi, talep doğru oldu mu? Âllâh vermek istiyor ki talebi vermiş o kula. Çok insanlar var ki hiç talep etmez. İnşâllâh da demez. Demek ki Âllâh vermek istemiyor ki onu öyle halketmiş. Fakat ne zaman ki onun kalbinde bir talep fazlalaştı, arzu fazlalaştı. Bilsin ki o,

vermenin mukaddimesidir. Vermek istiyor ki bunu yapıyor. Bak, ayetin meâlinden de o çıkıyor. وَسْـَٔـلُوا اللّٰهَ مِـنْ فَضْلِـهٖ Fazl-ı İlâhi'yi istiyorsanız, Âllâh'tan talep ediniz. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِـكُلِّ شَـىْءٍ عَلِيمًـا Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye Alim'dir, yeri yerinde halketmiştir.

33- وَلِـكُلٍّ جَعَلْنَـا مَوَالِـىَ مِمَّـا تَـرَكَ الْوَالِـدَانِ وَالْاَقْرَبُـونَ ۚ وَالَّذِيـنَ عَقَـدَتْ اَيْمَانُكُـمْ فَاٰتُوهُـمْ نَصِيبَهُـمْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰـى كُلِّ شَـىْءٍ شَـهِيدًا ۟

وَلِـكُلٍّ Hepinize, erkeğe, kadına جَعَلْنَـا yaptık مَوَالِـىَ akraba. مِمَّـا تَـرَكَ الْوَالِـدَانِ وَالْاَقْرَبُـونَ ۚ Ana-babanın, akrabanın terk ettiği mallardan, Âllâh-û Teâlâ hisseyi vermiş akrabalarına. Hanımın da böyledir, erkeğin de böyledir. وَالَّذِيـنَ Bunu mukaddime yapıyor. O bahsi geçti için. عَقَـدَتْ اَيْمَانُكُـمْ فَاٰتُوهُـمْ نَصِيبَهُـمْ ۚ Onlar ki akdetmişsiniz. Yemin ile vaad ile akdetmişsiniz. Eğer ki ayet nazil oldu, o kalktı. Fakat evvelki borcunuzu veriniz.

Müfessirin-i İzam derler ki bu Zaman-ı Saadet'te, Âshab-ı Kiram Mekke'yi bıraktılar. Hepsi Rasûl-û Ekrem'e tâb'an Medine-i Tahire'ye geldiler. Fakat çoklarının aileleri orada kaldı. Orada kaldığı için erkeğin yıkaması ister, yemesi ister, hanım ister. Ne yaptı Rasûl-û Ekrem? Muahat yaptı aralarında. Ebu Bekir Sıddık'la Ömer Radıyâllâhû Anh'ı arkadaş yaptı, Osman Zinnureyn ile Abdurrahman bin Avf'ı arkadaş yaptı, böyle yaptı. Yaptıktan sonra birisi evvel ölürse onun malı, öbürüsüne kalır. Daha ayet nazil olmamıştı. Sonra biri hasta olursa öbürü ona hizmet eder. Yahut bu kadar para miktarını verecek. Bunlar hepsi bir akiddir. Eğer ki ırs, onu kaldırdı. Fakat o tarihe kadar vakıa olan ücretlerinizi veriniz. Hakk'ul ibaddır.

وَالَّذِيـنَ عَقَـدَتْ اَيْمَانُكُـمْ İmanınız, yemininizin akdettiği miktarı, اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا onların nasibini veriniz. فَاٰتُوهُـمْ نَصِيبَهُمْ Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye şahittir, görür, bilir, işitir. Bu mevzu bitiyor.

34- اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ وَالّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا

اَلرِّجَالُ **"erricâlû"** Erkekler قَوَّامُونَ kaimdirler, müsellattırlar عَلَى النِّسَاءِ hanımlara. Rical, hanımların yemeğini, içmeğini, elbisesini, idaresini, terbiyesini eline alır, kaim olur. Nasıl caminin kayyumu, camiyi ikame eder. Erkek de o hanım üzerine, Âllâh kuvvet-i kudret-û fazilet vermiş ve kaimdir bunun üzerine. بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ Âllâh CelleCelâlûhû bazılarını bazılarının üzerine, erkekleri kadın üzerine tavzif etmiş. Tab'ân da böyledir. Bir hanım ne kadar kendine bir süs verse bir erkek de değil, ne çalışabilir? Nadirattan olabilir, yüzde bir, o âdeti bozmaz. Çalışan erkektir, idare eden erkektir, muharebe eden erkektir, her şeyi teminen erkektir. E, bu bir gölgesidir, gölgeye kıymet verilmiş, ehemmiyet verilmiş, aslından geçiyor, onun kıymeti budur. بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ Bazılarını bazılarına tafdil etmiş. وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ Malından infak ediyor ve çalışıyor. Çalıştığından getirir, hanımına infak ediyor. (Kadınlar çalışıyor. Ayakkabısını temin ediyor başka bişey değil). Elbette bu erkeğin, hanımı üzerinde bir hakkı vardır.

Şimdi efendim akılda, umur-u diniye de hanım ekser mazur olur. Namaz kılmaz, erkek öyle değildir. Akılda hanım durbin değil ve erkek uzağı görüyor. Hanım onu görmüyor, hanım son sözünü evvel atar. Erkek öyle değildir. Verasette, şêhadette, Cuma-û cemaatte hepsini erkeğe fazilet vermiş Âllâh, kadın üzerine.

Fakat buna mukabil de hanımlara da Cenâb-ı Hak'kın ihsan ettiği, böyle terbiyesini bilen hanımlar için diyor. فَالصَّالِحَاتُ Salih olan hanım. Salih kimdir? İmanı yerinde olur, erkân-ı hamsiye-i İslamiyeyi yerine getirir, efendisine itâat eder, emrinden çıkmaz. Kadının salâhati bundan ibarettir. قَانِتَاتٌ Mu'tidirler hanımlar da. Mu'ti olmazsa saliha olmaz. حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ Arkada, gaybda erkeğin malını muhafaza eder ve ailesini bekler. Irzı kendisinde mevdudur, onu muhafaza eder. Erkeğin gıyabında hıyanet etmez, ne malında ne ırzında. بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ Âllâh'ın hıfz ettiği gibi.

Salih hanımın tabirini Kur'an-ı Azimüşşân'a göre, salih kimdir? Evvelâ iman baştan geliyor, ondan başka قَانِتَاتٌ mu'tidirler efendilerine حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ gaybde, arkada, erkeği hazır olmadığı zamanlarda, gerek nefsinde ve gerek erkeğin malında hafız olur. بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ Âllâh'ın emrettiği gibi.

وَالّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ O hanımlar ki siz korkuyorsunuz, "nûşuz" isyan edecek. İsyan edeceğini, zannettiğiniz bir hanıma, daha isyan olmadan evvel. فَعِظُوهُنَّ Bak, Cenâb-ı Hak'kın lütf-û keremi, on iki derecedeydi bir talak. Talaktan evvel; baktın ki hanım sert, biraz başını kaldırdı. Evvelâ فَعِظُوهُنَّ nasihat ediniz, vaaz-û nasihat mademki Müslüman'dır. "Sen iman sahibisin, Âllâh emretmiş, emrime mu'ti olacaksın. Kendini muhafaza edersin, malımı mu-

hafaza edersin" böyle nasihat eder. Eğer hanım kabul etmezse وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ yatağı değiştirsin. "Sen mademki böyle yapıyorsun, Âllâh bana bu salâhiyeti vermiş, beraber yatmayacağız." Sonra eğer hanım bunu da yapmamışsa وَاضْرِبُوهُنَّ hanıma ufak bir dayak ister ama vücuduna leke koymamak, bir tarafını kırmamak, şöyle bir hafif. Fazlasına müsaade etmiyor. فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ Eğer bunlardan sonra hanım itâat ettiyse, فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا hiçbir şey talep etmeyiniz onların üzerine. Tamam. Bundan evvel sen böyle yaptın. Uzun uzadıya değil, yaptı, bitti, tevbe etti, vazgeçti, tamam. إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا Âllâh her şeyin fevkindedir, her şeyden büyüktür.

35- وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا Eğer bu tedbirden sonra vaaz-û nasihatten sonra, yatağından ayrıldıktan sonra, biraz hafif dayaktan sonra da korktunuz ki birleşemezler. O vakit bir çare daha da var. فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا Hanımın akrabalarından aklı başında birisi, erkeğin akrabasından birisi, onlar bir yere gelsinler yâni hususi bir cemiyet. Hanım da efendi de hazır, onun akrabası onun da hazır. Bunların niza-i lafzına sebeb nedir? Böyle aralarında konuşsunlar, halletsinler bu arada sulh ile. Sonra buyuruyor ki; إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا eğer bu hakemler, hanımın akrabası ve erkeğin akrabası hakem oldular. Eğer onların ciddi, hilesiz niyetleri ıslah olursa يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا Âllâh tevfik ihsan eder, onlar sulh ederler

eğer niyet bozuk değilse. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا Âllâh alimdir, hileyi de bilir, doğruyu da bilir, خَبِيرًا haberdardır.

36- وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۙ

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا Ey insanlar, Âllâh-û Teâlâ'ya itâat ediniz, ibadet ediniz. İbadete müstahak ancak O'dur. Ondan başka hiçbir şey ibadete müstahak değildir. وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا O'na hiçbir şerik koşmayınız. Evvela emir bu, ondan sonra وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا akabinde de ana babaya da iyilik yapınız. Ana babaya iyilik yapmak, hizmet etmek, muhtaç ise yardım etmek, emrine itâat etmek, isyan etmemek. Bunların hepsi ihsana dâhildir. Bak, ne kadar büyüktür ana babanın itâati ki Âllâh'a şirk etme, ana babaya isyan etme. Ana babaya olan isyanı, şirkin akibinde beyan ediyor. Şirki terk et, ana babaya isyanı da terk et. İhsan et ana babaya.

وَبِذِى الْقُرْبٰى İyiliği; akrabaya, garibe وَالْيَتَامٰى yetimlere, (15 seneyi geçmeyen, babasız olan yetim) وَالْمَسَاكِينِ fakirlere, وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى yakın olan komşulara, وَالْجَارِ الْجُنُبِ uzak komşulara, وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ yanında olan beraber arkadaşlık yapan insanlara, وَابْنِ السَّبِيلِ ۙ yoldan geri kalan, (meselâ memleketinde zengindir fakat gelmiş buraya, İstanbul'a gelmiş, parası bitmiş. Şim-

di gitmek düşünüyor. Buna zekât da câizdir ve bunu yapmak da doğrudur.) وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ size hizmet eden câriyelere de ihsan ediniz. اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا Âllâh, sevmez bir adamın huyunu, sallana sallana gider. Sağına bakmaz, soluna bakmaz yâni fukaraya bakmaz, akrabaya bakmaz, kendini beğenmiş böyle kimseleri, فَخُورًا mal-ı serveti, evladıyla iftihar ediyor. Sağına soluna bakmaz, bu gibi insanları sevmez Âllâh.

37- اَلَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ وَيَأْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُوْنَ مَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۭ وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا ۚ

اَلَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ Onlar ki buhl ederler, Âllâh'ın farz ettiğini vermezler. Zekât hakkındadır ekseriya. Malda farz olan zekâttır. Fakat onun başkası da vardır, sadakası da vardır, borcu da vardır. Ama onları, Halik-i Kâinat mal sahibinin reyine bırakmıştır. Lâkin zekât reyine değildir. اَلَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ Onlar ki buhl ederler. Farzını vermezler, وَيَأْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ halka da o yolu gösterirler. "Yav ne yapacaksın da haydi kendine bak!" bu bir. Çünkü yahudiler hakkındadır bu. Küfür hakkında olan ayetler, o yolda olan Müslümanlara da etek atar. وَيَكْتُمُوْنَ مَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۭ Gizlerler, Cenâb-ı Hak'kın fazl-ı keremiyle onlara vermiş olduğu malı, nimeti, ilmi gizliyorlar. İlmi var, malı var. Gizliyor, özünü kimseye bildirmez. وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا kafirlere azabı muhin var.

38- وَالَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ رِئَاۗءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ وَمَنْ يَّكُنِ الشَّيْطٰنُ لَهٗ قَرِيْنًا فَسَاۗءَ قَرِيْنًا

وَالَّذِيـنَ Yine o kimseler ki يُنْفِقُـونَ اَمْوَالَهُـمْ malını veriyor fakat Âllâh için vermiyor. رِئَـاءَ النَّـاسِ Riyakârlığına veriyor. Filan yere veriyor, filan daireye veriyor, riyakârlık ediyor. Âllâh'ı düşünmüyor, halkı düşünüyor, halk için veriyor. وَلَا يُؤْمِنُـونَ بِـاللّٰهِ وَلَا بِالْيَـوْمِ الْاٰخِـرِ Âllâh'a ve kıyamete de imanı yok. Eğer Âllâh'a, kıyamete imanı varsa halkı şerik yapmaz Cenâb-ı Hak'ka verdiği maldan. Bu şeytanın telkinatıdır. وَمَـنْ يَكُنِ الشَّـيْطَانُ لَـهُ قَرِينًـا فَسَـاءَ قَرِينًـا Şeytan bir kimseye karin (dost) olursa böyle. Ne fena bir dosttur ki dâima eğri yola sevk eder.

39- وَمَـاذَا عَلَيْهِـمْ لَـوْ اٰمَنُـوا بِـاللّٰهِ وَالْيَـوْمِ الْاٰخِـرِ وَاَنْفَقُـوا مِمَّـا رَزَقَهُـمُ اللّٰهُ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِـمْ عَلِيمًـا

وَمَـاذَا عَلَيْهِـمْ Ne olur o riyakârlar için? لَـوْ اٰمَنُـوا بِـاللّٰهِ وَالْيَـوْمِ الْاٰخِـرِ Âllâh'a ve Kur'an'a iman etse de وَاَنْفَقُـوا مِمَّـا رَزَقَهُـمُ اللّٰهُ infak etsinler Âllâh'ın kısmet verdiği şeyi, Âllâh yolunda olur! وَكَانَ اللّٰهُ بِهِـمْ عَلِيمًـا Âllâh onların hâline âlimdir, ne kadar saklasa Cenâb-ı Hak'tan insan, kimse bir şey saklayamaz. Kardeşinden, arkadaşından, babasından saklar fakat Âllâh'tan saklayamaz. Çünkü Âllâh kalbe muttalidir.

40- اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِـمُ مِثْقَـالَ ذَرَّةٍ وَاِنْ تَـكُ حَسَـنَةً يُضَاعِفْهَـا وَيُـؤْتِ مِـنْ لَدُنْـهُ اَجْـرًا عَظِيمًـا

Onlara cehennem azabını beyan buyurdular ya. Fakat hâşâ Cenâb-ı Hak zulümden münezzehtir. Onlara zulüm değildir, yaptıkları amelin mukabilidir. اِنَّ اللّٰهَ Âllâh لَا يَظْلِـمُ zulüm etmez. مِثْقَـالَ ذَرَّةٍ (Zerre; güneş ortaya vurduğu zaman hafif bir şey yukarıya

çıkıyor ki hiç ağırlığı yok, ona zerre derler. Onun ağırlığı kadar, kinayedir.) Âllâh'tan hâşâ zulüm yok ki bir adamın yaptığı iyiliği noksan yapmak veya bir adamın yaptığı fenalığı kat katlaştırmak. Âllâh-û Teâlâ bundan münezzehtir. Ne yaptıysa karşısına o gelir. Ondan sonra Âllâh isterse affeder. وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا Eğer iyilik yaparsa yaptığı kadar değil Âllâh ziyâdeleştiriyor. Bire bir vermiyor, bire en aşağı on veriyor. Bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz, biğayri hesap veriyor. وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظِيمًا Ecr-i azimi de ihsan eder ki ahirette Cenâb-ı Hak'kın nimetleri, ru'yeti beyan ediyor.

41- فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا

فَكَيْفَ Nasıl olur bu münafıkların, kâfirlerin hâli? اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ Kıyamet gününde her ümmet geliyor, şehidiyle peygamberiyle beraber. Tefsirin beyanı bu şekildedir. Geliyor meselâ bir kavim peygamberiyle beraber. Kavim diyor; "Ya Rabbi bize tebligat yapmadılar." Yapıyordur, insanlar öyle. Halik-i Kâinat, peygambere diyor; "Tebligat yapmadın mı?" Evet diyor, "Ben emrin ne ise aynen bildirdim." Diyor; "Şahit kimdir?" "Şahit, Muhammed Mustafa Sallâllâhû Aleyhivesellem'dir ve ümmeti." Onlar bizden sonradır, onlara evvel ve ahirin bildirilmiştir. İşte beyan ediyor, nasıl olur hâlleri ki her ümmet şahidiyle peygamberiyle geliyor. وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا Rasûl-û Ekrem de şahit oluyor. Seni de getiriyoruz da bu peygamberlerin ve bu ümmetlerin üzerine şahit. Rasûl-û Ekrem geliyor "Evet ya Rabbi, bu peygamberler vazifesini ifâ etmişler. Bunlara tebligat yapmışlar." اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا Peygamberlerin peygamberi, Seyyid'ül Mürselin şahittir peygamberlerin üzerine.

42- يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْاَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللهَ حَدِيثًا

يَوْمَئِذٍ O günde, o haşir gününde, böyle hesapta bu yalancılık da üzerine geldi mi يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا kâfir olanlar, münafıklar severler ki وَعَصَوُا الرَّسُولَ Âllâh'a iman etmeyen ve peygamberlere isyan edenler, istiyorlar لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْاَرْضُ yerle müsavi olmayı. "Keşke yerin dibine gideydim şimdi, bu anda başıma gelmeden." Huzur-u İlâhi'de, peygamberlerin huzurunda bu da oldu üzerine, "keşke yerin dibine gideydim." لَوْ تُسَوّٰى Müsavi olsun بِهِمُ الْاَرْضُ ard üzerine yâni yerin dibine gitsin. وَلَا يَكْتُمُونَ اللهَ حَدِيثًا Hiçbir hadisi, hiçbir sözü Âllâh'tan ketmedemezlerdi. Tevrat'ta, Rasûl-û Ekrem'in ahvalini ketmettiler.

43- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرِى سَبِيلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُوا وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ اِنَّ اللهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

Bak efendim, Âllâh CelleCelâlûhû Âlim'dir. Bir insan bir şeye alıştı mı birdenbire terk etmiyor. Onun için ne yapıyor? Hele tat ve beşerin arzu ettiği şeyi, emirle olmuyor. Bak meselâ rakı haramdır, çiş de haramdır. İnsanın çişi de haramdır, rakı içiyor rakı gibi. Fakat rakı için belki yüzlerce hadis-û ayet vardır çünkü beşer arzu ediyor. Men edilen şey dâima arzu ediliyor. Fakat çiş için bir işaret vardır haram olduğuna, başka da yok. Kimse de çişi içmi-

yor. Arzu olduğu için rakıyı, halk da arzu ettiği için, Cenâb-ı Hak tedrici bıraktırdı. Tabi teamül Rasûl-û Ekrem'den evvel helâldi, içiyorlardı. İrade buyurdu evvelâ bu ayet geldi. "Namaz kılarken, ibadet yaparken sarhoş olmayınız." Bu ayet geldiği zaman dâima ibadette, yüzde ellisi bıraktı. Ondan sonra ayet geldi ki وَاِثْمُهُمَآ اَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا "Onların hatası daha büyüktür." O yüzde ellinin de yüzde ellisi gitti. Ondan sonra kat'i ayet geldi. اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ tedricen bıraktırdı Âllâh. Hakîm O'na tertib eden.

Bu birinci ayet; يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a iman eden لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى yakın olmayınız, değil ki kılmayınız. Yakın olmayınız namaza sarhoş olduğunuz halde. Sarhoş olduğunuz halde ibadete yakın olmayınız. Namaz mademki câiz değil, Kur'an da okumayınız, öbürleri de yapmayınız. حَتّٰى تَعْلَمُوا مَا تَقُوْلُوْنَ Ta ki okuduğunuzu, yaptığınızı bilesiniz. Namazda sarhoş oldu mu kendine küfreder, ibadet zanneder. وَلَا جُنُبًا Namaza yaklaşmayınız cenabet olduğunuz zaman. اِلَّا عَابِرِىْ سَبِيْلٍ Yâni Cenâb-ı Hak, namaz kılmayınız, namazın yerine gitmeyiniz, camilere gitmeyiniz cünüp iken. اِلَّا عَابِرِىْ سَبِيْلٍ Meğer mecburiyet var, yol oradan gider, başka yol yok. O kapıdan öbür kapıya durmamak şartıyla mecburiyet üzerine gidilebilir. Bunu yapmayınız حَتّٰى تَغْتَسِلُوْا yıkanıncaya kadar. Yıkanmadan evvel gusülden, camiye gitmeyiniz, geçmeyiniz. Zaruret müstesna olur.

(Cünüp olana selâm verilir mi? Evet selâm verilir, kâfir değil ki selâm da verilir, selâm da alınır. Kelime-i Şahadet de olur hatta Bismillâhirrahmanirrahim de olur. Camide olana selâm verilir mi? Camide ibadetle meşgul ise selâm vermek sünnet değil ve cevabı da farz değil.)

وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى Eğer hasta iseniz اَوْ عَلٰى سَفَرٍ yahut bir sefer üzerindesiniz اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَآئِطِ yahut abdestiniz bozuldu abdest yok yahut abdest var da seferisin yahut hastasın اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ yahut hanımlara elinizi sürmüşseniz. (İmam-ı Şafii'nin mezhebi bu ayetten alınmıştır ki hanımın eline mest oldu mu abdest gidiyor. İmam-ı Azam'ın içtihadı başkadır. İnkâh nuhul mânâsına alıyor.) فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً Bu halde eğer su bulamazsanız. Su lâzımdır, yıkamak lâzımdır, cünüp için yıkamak lâzımdır, abdestiniz için yıkamak lâzımdır. Suyu bulamazsanız فَتَيَمَّمُوا teyemmüm ediniz, صَعِيدًا طَيِّبًا temiz toprak ile.

Halik-i Kâinat müsaade ediyor, ihsan ediyor. Su bulunmadı mı teyemmümü câiz buluyor bu ayetle. Baktınız ki abdestiniz yok, baktınız ki siz suya muhtaçsınız. E, ne yapalım su da yok? Teyemmüm ediniz. Said; toz, hubarlı olan. Duvara da cevaz vermişler, eğer biraz hubarı olursa. Taşı da işte mezheplerin farkı biraz var. İmam-ı Azam biraz daha geniş tutuyor. Duvara da elini sürer, tuğlaya da elini sürer, namazını kılar. İmam-ı Şafii ise toprak olacaktır, diyor. (Misafirse teyemmüm nasıl olur? Su varsa teyemmüm câiz olmaz zaten. Âllâh'ın umuruna karşı, halkın kulunkine bakılmaz.)

Temiz toprakla teyemmüm ediniz, teyemmüm de budur. Meselâ toprak olursa iki küme toprak, birinci kümeye böyle elini vuruyor, yüzünü yapıyor o kadar, bu bitti. İkinciye de elini böyle topluyor evvelâ böyle getirir, böyledir. Bunun da böyle, böyle. Başka yok. Ayaklara mest yok. Ne ayak için teyemmüm var, ne mesh için teyemmüm var. İster cenabetten olsun, ister abdestten olsun bu kadardır. Bunu yaptıktan sonra hem abdest-i namaz da helâl

olur hem cünübetten çıkar. Bu ruhsattır. Ruhsattır, su olmadığı zamanda olur.

فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ Evvelâ yüzünüzü mest ediniz وَاَيْدِيكُمْ ve ellerinizi.اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا Âllâh afüvv-û Ğafur'dur. Bu noksan oldu efendim. Namazın azaları, ayak kaldı. Nasıl kaldı? Onu bırak çünkü Âllâh, afüv sahibidir. Bunu, bununla kabul ediyor.

44- اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا Bak, ey Habibim diyor. Onlar ki yahudilerdir. اُوتُوا نَصِيبًا Bir nasip verilmiş, haz verilmiş مِنَ الْكِتَابِ kitaptan, Tevrat'tan. Yahudilerin o zamanki âlimlerine Tevrat'tan bir haz vermiş Cenâb-ı Hak, bir malûmat vermiş Tevrat'ı okuyor. Okuduğu halde يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ dalâleti satın alıyor hidayetle. Hidayeti elden bırakıyor, Tevrat'ı da dinlemiyor dalâleti alıyor, inkâr ediyor Rasûl-û Ekrem'i. وَيُرِيدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ İsterler ki halkı da o yoldan idlal etsinler. Halleri budur.

45- وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللّٰهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللّٰهِ نَصِيرًا

وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاَعْدَائِكُمْ Ey insanlar, siz düşmanlarınızı bilmiyorsunuz, Âllâh âlimdir düşmanlarınıza. İşte size düşman bunlardır. وَكَفَى بِاللّٰهِ وَلِيًّا Bu tekid içindir. Âllâh, insana yeter bir veli, bir hafızdır. وَكَفَى بِاللّٰهِ نَصِيرًا Âllâh, insana yeter bir yardımcıdır. Yâni biz bunlara düşman addedersek belki bize galip olurlar, bize fenalık yaparlar. Âllâh hem Veli'dir, yardımcısıdır hem Nasir'dir. Fakat niyet sağlam olursa hiçbir zaman Cenâb-ı Hak insanı, başkasının

düşmanın elinde bırakmaz. Gördüğümüz yahut hayalimize gelenler, niyetlerin bozuk olduğundan dolayıdır.

Cenâb-ı Hak emrediyor; "Siz Âllâh'a yardım ederseniz, Âllâh yardım eder size. Âllâh'ın dinine yardım ederseniz, Âllâh yardım eder size." Böyle olduktan sonra bir avuç yahudi, nasıl bu kadar milyonları arada galebe eder? E, imkânı yok. Fakat o harp edenlerin çoğu; "Ben memleket için yapacağım." Memleket için yaparsan git yap. Âllâh için yap desene! Onun arkasında memleket de gelir. Sırf Âllâh için meydana gelen tek bir peygamber, bir dünyayı imana getiriyor. Nasıl olur da Âllâh yardım etmez?

Şimdi bunları kalben sevmeyiniz, tüccari muameleleriniz olur, insan işi için helâya bile gider. Fakat kalb-i muhabbet bağlamayınız çünkü düşmanlarınızdır. Âllâh, düşmanları bilir ve size bildiriyor. Ne yapacak size? Âllâh veli olduktan sonra sizi düşmanın elinde bırakır mı?

46- مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهٖ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِاَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِى الدِّينِ ؕ وَلَوْ اَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاَقْوَمَ ۙ وَلٰكِنْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَلِيلًا

Şimdi beyan ediyor yahudilerin buradaki bir hilekârlığını. Her yerde, her sahada hile ve yalanla dolduruyorlar. Huzur-u Saadette gelirlerdi مِنَ الَّذِينَ هَادُوا yahudilerin bir kısmı, يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهٖ Kelimât-ı İlâhiye'yi, Tevrat'ta olan kelimeleri tahrif ederlerdi. Kelime'de, Tevrat'ta; Rasûl-û Ekrem'in şekli, kıyafeti hatta muharebeleri hatta ashabın bazı hâlleri hepsini beyan etmiştir. Onları tahrif ederlerdi. Tahrif ettiği gibi senin bugün huzurunda da

tahrife başlarlar. Bak, وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا diyorlar ki ayeti fırsat buldu mu (Efendim onun için ayete, Kur'an-ı Azimüşşân'a, Müfessirin-i İzam'ın verdiği mânâ muraddır. Herkes kalkıp da Arapça'dır bu, ben Arabî'yi bilirim, Kur'an'ı anlarım dese dalalete girer. Hem halkı da dalalete götürür.) Bak, bunlar ne yapıyorlardı? Arapçayı bilirler, yahudidir orada Arabistan'da. Diyorlardı سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا zâhirdeki mânâ; سَمِعْنَا Ya Rasûlullah, senin sözünü işittik وَعَصَيْنَا isyan ettik sana mukabil gelenlere. وَاسْمَعْ Sen bizim sözümüzü dinle. غَيْرَ مُسْمَعٍ Bizim sözümüzü dinle, onların sözünü dinleme. وَرَاعِنَا **"Ruunet"** hakkında surei bakarada geçti. (Ünzirnâ mânâsına geliyor bir de **ruunet**; fenalık, çiş vesaire yerine kullanılıyor.) رَاعِنَا Bizlere böyle mânâyı irade ederdi.

(Hayır, asıl bu, onların niyeti bu; سَمِعْنَا işittik senin sözünü وَعَصَيْنَا isyan etti kalbimiz, inanmıyoruz. وَاسْمَعْ Sen bizden işit, غَيْرَ مُسْمَعٍ biz senden hiçbir şey dinlemiyoruz, işitmiyoruz. وَرَاعِنَا Bizim rai'mızsın sen.) Bunu arzu ederlerdi.

Fakat sonradan çevirirlerdi. سَمِعْنَا senin sözünü işittik. وَعَصَيْنَا isyan ettik sana karşı gelenlere وَاسْمَعْ sözümüzü dinle, bizi kabul et. غَيْرَ مُسْمَعٍ hakkımızda denilen sözleri kabul etme. وَرَاعِنَا diyorlardı, muraat ettik sana. Muraat yâni hürmet ettik.

İki mânâ. Kelimeler iki mânâya camia olduğundan, kendilerine irade ettikleri fena mânâyı, diğer mânâ şeklinde Rasûl-û Ekrem'e arzu ederlerdi.

Bugünkü münafıklar da "efendim Kur'an böyle diyor" dedikleri zaman. Yine malum ya Kur'an-ı Azimüşşân, Arap lisanı üzerine nazil olmuştur. Bir kelimenin birçok mânâları olabilir. En arzusuna,

inadına, küfrüne muvafık olan bir mânâyı alıyor, diyor "Efendim ben Kur'an'dan aldım" diyor. Hâlbuki o, Kur'an'ın mânâsı değildir. Kur'an'ın mânâsı öbürüsüdür. Bak efendim lisanımız da bile, Türkçemizde. Yüz de yüz deriz. Koyunu yüz, denizde yüz, seksen doksan yüz. Yüz kelimesi dört, beş mânâya geliyor. E, bunu istediği yerde kullanırsa, istemediği yerde kullanmazsa, efendim "yüz" demiştik, delil gibi olur. Onun için kalbinde nur-u imani olmayan, Kur'an'ı anlamaz velev ki on tane üniversite bitirsin. İmandır, Kur'an-ı çeken. Çünkü kelimelerin müteaddit mânâları olur. Nifâk-ı şikaka, küfre dâhil olan mânâyı alır da halka bildirir. O, onun mânâsı değildir.

لَيًّا بِاَلْسِنَتِهِمْ Dilini çevirirlerdi, benzetirlerdi Tevrat'ı okuyor gibi. وَطَعْنًا فِى الدِّيْنِ Dinde de ta'n ederlerdi, bunların hali bu. Halik-i Kâinat beyan buyuruyor. Bunlar insandırlar eğer akılları başına gelse doğru söyleseler, وَلَوْ اَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا eğer doğrusu (biz işittik sana itâat ettik. وَاسْمَعْ **raina** yerine bizi dinle deseydi. وَاسْمَعْ sözümüzü dinle, venzurnâ (rainâ yerine ünzirnâ deselerdi) لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ tevbesi kabul olurdu, onlara daha hayırlı olurdu. وَاَقْوَمَ Daha adil-û kaim olurdu onlara. Lâkin Âllâh kısmet etmedi, etmedikten sonra o yolu istediler. Nitekim Âllâh kısmet etmemişse ne yapacaksın? Okumak, ilim insanı kurtarmaz. İlim eğer Âllâh yolunda olursa kurtarır. Çok insanlar var ki ilimle beraber dalalete gitmişler hatta küfre kadar gitmişler. İlim ne vakit fayda verir? Bu doğru yolda olursa fayda verir. Lâkin Âllâh, bunlara bu nimeti ihsan etmedi. وَلٰكِنْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ Âllâh, lânet etti onları uzaklaştırdı nimetinden, بِكُفْرِهِمْ onların yaptığı bu küfürden dolayı. فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَلِيلًا Ancak az bir insanlar onlardan imana geldiler. Abdullah

bin Esselâm, Necaşi ve ashapları gibi. Bu yahudi kısmından, Âllâh az kimselere kısmet etti de iman ettiler. Âllâh CelleCelâlûhû'nun elindedir. Onların kalbini iman tarafına çevirmedi.

47- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اٰمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰى اَدْبَارِهَا اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا اَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ اَمْرُ اللهِ مَفْعُولًا

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ Ey kitap sahibiyim diyen yahudiler! اٰمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا İman ediniz, bizim size göndermiş olduğumuz Kur'an-ı Azimüşşân'a. مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ Bu Kur'an, elinizde olan Tevrat'ı tasdik edicidir. Tevrat-û Zebur-u İncil hatta yüz suhuf, hepsi Kur'an'da mevcuttur. Kur'an tekzip etmiyor Tevrat'ı. Ancak bazı furuat-ı ahkâmı orada bitiyor, burada başlıyor. Neskin mânâsı budur. Kur'an-ı Azimüşşân; Tevrat'ı, İncil'i, Zebur'u nesk etmiş güzel. Neskin mânâsı iptal demek değildir. Yâni bir hükmün müddeti bir zaman gider. O zaman geldi mi o hüküm artık icra edilmiyor, başkasının hükmü zâhir oluyor. Nasıl ki bir kanun bir sene için yapılıyor, ikinci sene o kanun tatbik edilmiyor. Tevrat-ı İncil-i Zebur'un da zaten imana müteallik olan, ahirete müteallik olan, hiç tebeddül yok. Furuattta bazı kısımlarda onun, orada müddeti bitmiş, burada Kur'an ile başlamıştır. مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ Elinizdekini tasdik edicidir Kur'an. Buna iman ediniz daha fırsat elden gitmeden, ölmeden. مِنْ قَبْلِ اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا Bundan evvel ki yüzler tam surur.

Kabre girdikten sonra bir müddet sonra açıldığı zaman, tabi bir kafa kalıyor. Göz yok, burun yok, dudaklar yok. Arka ne ise yüz

de öyle oluyor. Yüz arkaya benziyor. Daha yüzünüz arkaya benzemeden, kabre gitmeden evvel iman ediniz, demek istiyor. مِنْ قَبْلِ اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا Bir takım yüzleri tams etmeden evvel. فَنَرُدَّهَا عَلٰى اَدْبَارِهَآ (edbar; arka üzerine yatmak) Kafayı görsen önü, yüzü bir olur. اَوْ نَلْعَنَهُمْ Yahut lânet eder onları nesk ederiz. كَمَا لَعَنَّآ اَصْحَابَ السَّبْتِ Nasıl Âshab-ı Sebt'i; (Dâvûd Aleyhisselam'ın zamanındadır. Âllâh-û Teâlâ nesk etti, onlar maymun şekline girdiler sonra öldüler.) Bu hâller başınıza gelmeden, dünya musibeti gelmeden, ölüm gelmeden evvel iman ediniz. وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا Âllâh-û Teâlâ'nın emri behemahal nafizdir, mef'uldür, olacaktır.

48- اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيمًا

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ Âllâh CelleCelâlûhû mağfiret etmez, affetmez bir adamı, Âllâh'a şerik taksın. وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ Ama şirkten başka her kim, ne tevbe ederse ve yahut Âllâh, kimi isterse onun günâhlarını affeder. وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيمًا Eğer bir adam Âllâh'a şirk ederse tabi büyük bir iftira etmiş Cenâb-ı Hak'ka.

Efendim üç tane divan var. Birisini Cenâb-ı Hak hiç kabul etmez ki şirktir. Kıyamete şirk gittikten sonra ne huzur var, ne divan var, ehl-i cehennem gider o. Bir kısmı da günâhkâr olanların divanıdır. Onlar da eğer tevbe etmişlerse Âllâh-û Teâlâ, o tevbeyi kabul eder. Bir kısmı da vardır Mü'mindir, tevbe de etmemiştir. O da Meşiyyet-i İlâhiye'dedir. Yâni imanı olduktan sonra birçok hataları yapmış eğer imana taalluk etmemişse ona mutlaka ehl-i cehennemdir diyemeyeceğiz. Âllâh isterse affeder, isterse de bıra-

kır. Şefaatlere nâil olur. **"ve men yemud velem yetûb min zenbihi fe emruhu mufavvatûn lirabbihi"** Öldü, tevbe etmedi, imanı var, emri Âllâh'a mufavvazdır. İsterse affeder, isterse etmez.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يُزَكُّوْنَ اَنْفُسَهُمْ ۭ بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّيْ مَنْ يَّشَاۗءُ وَلَا يُظْلَمُوْنَ **49-** فَتِيْلًا

Yine yahudilerin bir hâli. اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يُزَكُّوْنَ Bununla beraber bunlar nefsini tezkiye ederlerdi. Efendim diyorlardı; "Dinimiz evveldir iyi, bizim neslimiz de peygamberlere yetişiyor. Bizim azabımız, buzağıya ibadet ettiğimiz miktardır. Ondan başka değildir" derlerdi böyle. Tezkiye ederlerdi kendilerini. Âllâh-û Teâlâ, o tezkiyeyi Habibine bildiriyor. أَنْفُسَهُمْ Nefsini tezkiye ediyorlar yalandan. بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّيْ مَنْ يَّشَاۗءُ Âllâh'tır tezkiye ediyor, takdir eder kimi isterse. İlm-i İlâhi'dedir kim iyi olduğu, Âllâh bilir iyi kimdir. وَلَا يُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا Hiç kimseye bir fetil kadar. (Fetil; hurmanın içindeki çekirdeğin üzerindeki ince olan perdedir. Azdan kinayedir.) Bu miktar da Âllâh'tan zulüm yok. Zulüm eden cürmünü görüyor, müstahak oluyor. Müstahak olduktan sonra Âllâh isterse affeder eğer küfür yoksa. Eğer küfür karışmışsa şimdi mesele bu.

Meselâ haşirde. Hatıra zaten gelir, bu kadar mahlûkat birdenbire hayat dirilecek haşirde, nasıl olur hesapları? Bunların, kâfir olanların zaten hesabı yok, vezin yok. Şirk etmiş, ne huzur var ne vezin var, onlar hayvan gibi sürülüyor gider. Kalır asi olanlar. Eğer asi olanların içinde de isyanını, küfr ile karıştırmışsa. Küfr ile karıştırmak; küfrü methetmek, küfrü sena etmek, küfre yardım etmek, dinini tahkir etmek, dini aşağı bilmek, bunların hepsi küfrün âdetleridir, iman ile karıştırılmış olur bununla. Bunu da madem

Âllâh küfrü kabul etmiyor, affetmiyor, bunu da affetmiyor. Cehenneme giden Müslümanlar bu kabildendir. Gider, nasıl ki ecnebi karışmış olan bir altın, kuyumcuya gider, ateşe gider de tasfiye olur. O Müslüman'dır fakat küfr ile imanını karıştırmış. O gider orada cezâsını görür, İlm-i İlâhi'de ne ise sonra yine avdet eder. Bir kısmı da zaten Âllâh'a isyan etmemiş, kusurları varsa da Âllâh afv-û mağfiret eder gider. Hesap onlaradır. Hesap, Cenâb-ı Hak kudretini göstermek için suat eder, sonra şefaat ederler. Terazi var, hesap var, afv-û mağfiret var, şefaat var orda.

50- اُنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللهِ الْكَذِبَ وَكَفٰى بِهٖٓ اِثْمًا مُبِينًا

اُنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللهِ الْكَذِبَ Bakınız, nasıl Âllâh'a yalan, iftira yapıyorlar. "Âllâh bizi azaplandırmaz." Ne oluyor? Bu iftiradır Âllâh'a. Âllâh, kâfirleri elbette azaplandırır. وَكَفٰى Yeter Âllâh, بِهٖٓ bu günahlara, onların yaptığına. اِثْمًا مُبِينًا Zâhir olan günâhları, iftiraları İlm-i İlâhi'de mevcuttur. Zaten Kiramen Kâtibin tespit etmiştir. O kâfidir. Bu da ikinci.

51- اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هٰٓؤُلَٓاءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا سَبِيلًا

Bir de üçüncü onların kabahatleri. اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا Kitapta bir nasibi olan yahudilerin halini gör. يُؤْمِنُونَ مِنَ الْكِتَابِ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ Cibt-i Tağut, iki tane putlardır. Efendim hikâyeye binaendir, ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü bu. Bedir Vak'asından sonra yahudilerin içine ateş girdi, ne olacak? Başladılar bir fenalık yapmaya. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem kuvvet buluyor ashabıyla beraber artık onların hali kalmayacak. Epey bir

kuvvetle Mekke'ye gidiyorlar, misafir oluyorlar. Eşref namında birisi vardı, onların reisi. 70 kişiyle gitmişler misafir olurlar. Onlar da misafir kabul ederler.

Bu ayet-i kerimeyi okuduk, tamam olmadı. Ezan okundu da noksan kaldı, tamam edelim.

Yahudilerin ahvali zaten bu milletin hilekârlığı, hileleri öteden beri geliyor. Halik-i Kâinat, Habibine bildiriyor hâllerini. Şimdi ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulünü söyleyelim de ayetin sebeb-i nüzulünü anladıktan sonra ayete mânâ kolay olur.

Ne vakit ki Bedir Vak'ası, Âllâh-û Teâlâ'nın lütf-û keremiyle tahakkuk etti, Kureyşiler tamamıyla mağlup oldular. Mekke ile Medine arasında Hayber, yahudilerin merkeziydi. Onlar telaşa düştüler. Ne olur hâlimiz? Bir şey düşünüyorlar yapmaya. Bu çareyi buldular. Yetmiş kişi, Kab İbn'ül Eşref namında onların bir büyüğü vardı, beraber Mekke'ye gittiler. Mekke'de, Kureyşilere misafir oldular. Yetmiş kişi, onlar da çok hürmet ettiler. Dediler ki bizim sebeb-i ziyaretimiz bu; "Günden güne Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ve etbaları tevessü ediyorlar. Nitekim Bedir'de de size bu kadar felâket geldi. Biz birleşelim. Araplar sizi tanırlar, kabileler sizin vasıtanızla toplansın. Biz de beraber. Biz, siz, kabileler, hepsini toplayalım. Toplu olarak gidelim, ani olarak Medine-i Tahire'yi basalım. Bunu ortadan kaldıralım." Böyle düşündüler.

Bunu söylerken, Kureyşilerin büyükleri o zaman. (Efendim Ebu Süfyan çok büyük bir adamdır. İman ettikten sonra buna dil icaz vermez fakat o zaman daha iman yoktu. Bak, Kureyşilerin reisi de oydu.) Dedi; "Biz, size pek itimat etmiyoruz. Çünkü siz ehl-i kitapsınız, o da ehl-i kitaptır. Siz birleşirsiniz, bize kalır bu

fenalık. Bizi temin ediniz de öyle olsun." E, teminatı ne yapalım? "Ehl-i kitap olduğunuz için, siz tabi put istemiyorsunuz. Bizim iki tane putumuz var, Haram'da. Siz evvelâ puta secde edersiniz, puta taparsınız." Hâlbuki bunlar Tevrat'ı okumuşlar, yahudidir. Onların dininde bu yok. "Sonra itimat ederiz." Hay hay dediler, kabul ettiler. Demek ki yahudinin içinde dini olan bir his, öteden beri yok. Parayı düşünüyor, muvaffakatı düşünüyor. Gittiler ehl-i kitap olduğu halde, Tevrat'ı okudukları halde bu putlara baş indirdiler, ibadet ettiler. Ondan sonra da yine sordu Ebu Süfyan, ondan. "Biz okumadık, Tevrat'ı da okumadık. Biz de ilim yok. Siz Tevrat'ı okumuşsunuz. Biz mi hak doğru yoldayız yahut Muhammed mi?" Sallâllâhû Aleyhivesellem. Demiş ki; "Siz ne yapıyorsunuz? Bize beyan ediniz de ben söyleyeyim." Demiş; "Biz burada Kâbe'ye hizmet ediyoruz, misafirlere hizmet ediyoruz. Gelen, gidene yardım ediyoruz. Sıla-i Rahim yapıyoruz biz. O ise Sıla-i Rahmi bıraktı, abâ-û ecdadının dinini de bıraktı. Şimdi uzağa kalkmıştır da dinini tamim etmek istiyor." Bunu işiten Kab'ül Eşref, "Siz daha doğru yol üzerindesiniz, hay hay" dediler, bildikleri halde. Bak hilekârlık, bildiği hâlde "siz doğrusunuz" diyor, Tevrat'a iman ettiği hâlde puta tapıyor. Bunları bildiriyor Cenâb-ı Hak.

اَلَمْ تَرَ Görüyor musunuz? اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ Kitap olan, (Tevrat'tır burada) Kitabullah olan Tevrat'tan bir nasip verilmiş. Tevrat, onlara gelmiş, okuyorlar, bir nasibi var. Tevrat, tahrif etmeden evvel Kitabullah idi. Tahrif olan cihetlerdir bizi, Tevrat'tan ayrı etmiştir. Zaten tahrif olmasa bile Tevrat'la amel, Kur'an'dan sonra olmazdı. Fakat iptal de değildir. Vakti geçmiştir. Kitaptan nasip verilmiş, hâlbuki يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ iman edi-

yorlar cibt-i tağut'a. Cibt-i Tağut, iki tane putları vardı. Cibt, Tağut iki putları vardı onların, ibadet ederlerdi.

Efendim bu putperestlik de Mekke'de böyle zuhur etmiş. Zengin bir adam varmış, serveti çok fazla. Bir de kızı varmış. Vefat ettikten sonra mal, kıza kaldı. Kız da ben önce babamın hatırası olarak bir put yapayım da evde yanımda olsun daima babamın yüzüne bakayım. Böyle düşünüyor cahiliyet zamanı. Bir put yaptı epey masrafla, yanına koydu, odasına. Zaman geçince kız vefat etti. Başkalarına intikal etti mal. Put, işgal ediyor bir odayı. Bunun, burada ne lüzumu var? Götürdüler Harem-i Şerif'e koydular. Harem-i Şerif'e gidip koyduktan sonra da ahbapları gidince onu ziyaret ederler, baş indirirler. Başka zengin de yeni bir put koydu. Böyle sırayla bu şekilde bir putperestlik orada zuhur etmiştir. Yâni Mekke'de olan putperestlik bu şekilde başlamış.

Bu Cibt-i Tağut, onların umumi putları idi. Yahudiler geldiler, bunlara taptılar. وَيَقُولُونَ Hem de diyorlar لِلَّذِينَ كَفَرُوا kâfir olanlara yâni ehl-i Mekke'ye diyorlar. هَٰٓؤُلَآءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا سَبِيلًا İşte bunlar, bu cemaatiniz اَهْدٰى daha da hadidir daha doğrudur. مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا سَبِيلًا (Doğru iman edenler ki Rasûl-û Ekrem'in etbalarıdır.) Sebil; yol itibariyle sizin yolunuz daha doğrudur. Hem tekzip ediyor hem puta tapıyor.

52- اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ Emrediyor Cenâb-ı Hak, işte bunlardır yahudilerin eşrafları ve yahudiler. Âllâh, la'n etmiştir, rahmetinin sahasından uzaklaştırmış. "La'n"ın mânâsı budur; Lânet olsun Rahmet-i İlâhiye'den, merdud-u matlud olsun. Şeytan mel'undur.

Rahmet-i İlâhiye'den meyustur ki onda nasibi kalmamış. وَمَنْ يَلْعَنِ اللّٰهُ Bir adamı ki Âllâh, la'n ederse فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ona bir yardım, bir mâni bulamazsın. La'n-ı İlâhi birisine geldi mi! Hiç kimse mâni olamaz, gider. Eğer ki ayetin sebeb-i nüzulü o zamandır ama bugün de Âllâh dergâhından birisini atarsa kimse onu ne alır, ne yapar, ne bir çare eder. Budur.

53- اَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَاِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا

Sonra bunların ruhlu hasedini beyan ediyor. اَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ **Em, "bel"** mânâsınadır. Eğer onların mülkte bir nasibi olsa faraza dünyaya hâkim olsa, فَاِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا insanlara bir nâkir kadar bir yardımları olmaz. Nâkir; hurmanın içindeki çekirdeğin üstünde beyaz ufak bir zar var ki hiçbir kıymeti yok. Burada murad; kıymetsiz. Kıymetsiz bir şeyi kimseye vermezler. Yahudinin buhlu o kadar çoktur, dünyaya malik olsa bir nâkiri kimseye vermezler. Bir de hasetleriyle, Rasûl-û Ekrem'e karşı olan hâli de hasedinden dolayıdır. Diyorlar ki; "Biz peygamber silsilesine yetişiyoruz. Ahirzaman peygamberi bizden olmadı. Niçin oraya gidiyor?"

54- اَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلٰى مَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ فَقَدْ اٰتَيْنَآ اٰلَ اِبْرٰهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاٰتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا

اَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ Nas'tan murad; Rasûl-û Ekrem'dir. Haset mi ediyorlar عَلٰى مَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ Âllâh-û Teâlâ'nın, O'na vermiş olduğu fazl-ı kerem, nübüvvet, tahabbüb, risalete? Bundan çekiniyorlar. Bu bedih değil, bunun evvelki peygamberlere de Cenâb-ı

Hak, bu lütfü yapmıştır, onlar bilirler. Niçin haset ediyorlar? Bak meselâ diyor; فَقَدْ اٰتَيْنَآ اٰلَ اِبْرٰهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ Biz, İbrahim Aleyhisselam'ın âl-i yâni ehl-i; Mûsâ'yı, Dâvûd'u, Süleyman'ı. Hepsi İbrahim Aleyhisselam'ın evlatları, peygamberlik verdik, nübüvvet verdik. Bu görülmemiş, yapılmamış bir şey değildir onlarda. Tevrat'ta bunların bahsi var. Onları nasıl Âllâh peygamber olarak gönderdi, bunu da peygamber olarak göndermiştir. Ama bu son peygamberdir, Seyyid'ül Enbiya'dır. Yâni görülmemiş bir şey değildir, inkâr ediyorlar. Ancak hasede binâen yapıyorlar. Kitabı verdik ki Tevrat'tır, hikmeti verdik ki nübüvvettir. وَاٰتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا Onlara da mülk-ü azimi verdik. Süleyman Aleyhisselam bütün dünyaya hâkim, elindeydi, padişah idi.

55- فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفٰى بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا

فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ Yahudilerden bir kısım iman edenler oldu Rasûl-û Ekrem'e ama az. Abdullah bin Esselâm ve etbaları gibi. وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ ۚ Bir kısmı iraz ettiler, iman etmediler, delil hazır olduğu halde. E, iraz ettiler de onlar cezâsız mı kalacak? وَكَفٰى Yeter onlara, iraz edenlere, Rasûl-û Ekrem'in dininden iraz edenlere yeter. بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا Cehennem yeter onlara azap. Seir; bir nev'i cehennemdir azap olarak. Cehennem kâfidir onlara.

Efendim sebeb-i nüzulü ayet, her vakit diyorum da o zaman ki ahvallere olur. Fakat kıyamete kadar da bakidir. Herhangi bugünde, bu Kur'an-ı Azimüşşân'a ve bu peygambere karşı bir şey yapar, dil uzatırsa buna diyoruz. وَكَفٰى بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا Yeter bir cezâdır cehennem ona. Dünyada istediği kadar yesin, istediği kadar

milyonlar da üzerinde olsun fakat muvakkat bir zamandır. Ondan sonra bu Azab-ı İlâhiye ebedi giriftar olacaktır.

56- اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا سَوْفَ نُصْلِيْهِمْ نَارًا ۭ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُوْدُهُمْ بَدَّلْنٰهُمْ جُلُوْدًا غَيْرَهَا لِيَذُوْقُوا الْعَذَابَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَزِيْزًا حَكِيْمًا

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا Böyle Âllâh-û Rasûllulah'a karşı iman etmeyenler, بِاٰيٰتِنَا ayetlerimize, Kur'an'a. سَوْفَ نُصْلِيْهِمْ نَارًا ۭ Onları cehenneme idhal edeceğiz. **Isla**; idhaldir. سَوْفَ ; sonra. Cehennem mevcuttur, hâl-i faaliyette değildir. Hâl-i faaliyet olmadıktan sonra cehenneme girmek dünyada imkânı yoktur. Nasıl ki elektrik çevrilmezse, cereyan var fakat çevrilmemiştir. Cehennem de böyle mevcuttur, hâl-i faaliyette değildir. سَوْفَ ile emrediyor yâni sonra. Yâni hâl-i faaliyete cehennem geldiği zaman, onları cehenneme girdireceğiz. نُصْلِيْهِمْ نَارًا ۭ Bir ateşe ki. E, peki ateşe gitti. Ya insan habis kanallarda da olsa bir iki sene filan alışır, acaba bu ehl-i cehennem de cehennemin azabına alışır da hafiflenir mi onlara? Yok! كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُوْدُهُمْ Ne zaman ki derileri yandı, بَدَّلْنٰهُمْ جُلُوْدًا غَيْرَهَا Âllâh kuvvet-û kudretiyle aynı derinin yerinde yeni bir deri halk ediyor ki dâima azap daimi olsun. Yâni azabı çekmesiyle azabı kolaylaştırılmaz, alışmaz. Çünkü vücut çürüdükçe bir daha üzerine geliyor. Bir daha tekemmül ediyor, bir daha çürüyor.

Vücut aynı mı dünyadakiyle? Yok efendim, bu vücut oraya mesafeyle tahammül etmez. Orası ebedi olduğu için, daimi olduğu için ona göre kuvvetli bir vücut veriyor Cenâb-ı Hak. Yoksa bu vücut, o ateşin üzerine mesafelerde bile devam etmez. Tahammül ediyor ama azap devam ediyor. Fakat ne zaman ki ateş tamamıyla

tesir etti meselâ derisi gitti, bir deriyi yine halk eder. Yine o deri azapta olur, alışmaz vücudu. Alışılmayacak bir hâlde yapıyor ki azap daimi olsun. لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ Ki bu azabı daimi olarak zevk etsinler, alsınlar. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, Aziz'dir, kuvveti her kuvvetin fevkindedir. Hiçbir şey O'nu aciz bırakmıyor. Hakim'dir, yeri yerine halketmiştir. Bu onların cezâsıdır.

57- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا لَهُمْ فِيهَا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا

İman edenlerin mükâfatını da beyan ediyor. Zaten cezâ geldi mi mükâfat bahsi geçiyor. İman geldi mi küfür bahsi geçiyor ki insanlar dâima havf-û ümit arasında olsun. Âllâh'tan korkacak ki fenalıktan vazgeçsin. Âllâh'tan ümitvar olacak ki iyiliği yapsın. Öyle ise havf-û reca arasında bulunmak için, ona işareten Halik-i Kâinat, rahmet ayeti geçti mi azap ayetini beyan ediyor, azap ayeti geçti mi rahmet ayetini beyan ediyor.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki Âllâh-û Rasûllullah'a, Kur'an'a iman etmişler. وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Bu imanı da âmal-i saliha ile takviye ve tezyin etmişler. İman, kâfidir âmal-i saliha olmasa bile fakat zayıftır. Ne vakit takviye edildi, o vakit tam bir iman olur.

Cehennem mevki-i muayyen midir? Cehennem yedi tabakadır. Tabaka, her tabaka bir mev'a mahsustur. **"en fiddi'nel münafikıne fiddelki esfele minennar"** Münafıklar bütün küfrün en altında olur. Münafık olan şey; zâhirde Müslüman görünüyor, hakiki nifakı var. Yahudiden de aşağı olur, hıristiyandan da aşağı olur. Cehennem kendisi yukarı da mı aşağıda mı? Cennet yukarıda,

cehennem aşağıdadır. Fakat bükülmüş bir hâlde, hâl-i faaliyette değildir. Elektrik daha açılmadı, açıldığı zaman mesele açılıyor. Çünkü أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ diyor. وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ Hazır ettik diyor. Bundan delalet değil ki mevcuttur.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki Âllâh-û Rasûllullah'a Kur'an'a iman etmişler ve o imanı, âmal-i saliha ile takviye etmişler. Bak efendim, imamların verdiği mânâ asıl bir yere geliyor hepsi zaten ayrı bir şey yok. Fakat kelime itibariyle İmam-ı Şafii'nin içtihadı; Kur'an-ı Azimüşşân'ın sarahatine uygun olduğundan "İmanı ziyâdeleştiriyoruz, noksanlaştırıyoruz" diyor. İman, ziyâde ve noksan oluyor. Nasıl oluyor? İman aynı iman, amentû neyse. **"amentû billahi ve melâiketihi ve kûtûbihi ve rusulihi..."** İman bu, buna iman etmek. Bu ne fazla olur, ne noksan olur. Çünkü ben de buna inanıyorum, Ebu Bekir Sıddık da inanıyor, peygamberler de inanıyor. Bu fazla olmaz ki yedi rukün yok, sekiz yok.

Ziyâde noksan olmaz. İmam-ı Azam'a göre ziyâde noksan olmaz ama "kuvvetli ve zayıf" olur. Bir adam imanı ettikten sonra faraza bir ağacı koyuyor, onu suluyor, etrafında dolaşıyor gün güne, günden güne o ağaç iki olmuyor. Aynı ağaçtır kuvvet buluyor. Kuvvet buluyor öyle bir hâle gelir ki kimse içinden çıkaramaz onu. Ziyâde değil diyor. "Kuvvetleniyor" İmam Azam öyle diyor.

İmam-ı Şafii de aynı meâle geliyor fakat ayetin sarahatini iltizam etmiş. Mademki ziyâdeleşiyor diyor, demek "âmal-i saliha imanı ziyadeleştiriyor, âmal-i saliha yoksa iman zayıflanıyor." Zayıflana zayıflana ağacı koymuş da sulamıyor, etrafına bakmıyor. Bir rüzgâr o ağacı yerinden koparabilir. Şeytanın desiseleriyle gi-

der. Her ikisinin de içtihatları doğrudur. Biri zâhire diyor. Biri diyor; "İman kuvvetleniyor âmal-i saliha ile" amel yaptı mı iman günden güne kuvvetlenir kuvvetlenir, yerinden koparılmaz. Biri de diyor; "İman ziyâdeleşiyor ziyâdeleşiyor, yerinden koparılmaz. Şeytan bir şey edemez." Aynı şey, takviyede de "İman zayıf oluyor zayıf oluyor, kurumak hale geliyor, bir rüzgâra da tahammül edemez." Beriki de diyor; "İman noksan oluyor." Hepsi bir yere geliyor fakat ibareleri başkadır.

Onlar ki Âllâh-û Rasûllullah'a iman etmişler. Ve bu imanı da âmal-i saliha ile takviye etmişler, kuvvetlendirmişler. Bunlara da ihsan eder Cenâb-ı Hak. سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ (Öbürünü cehenneme idhal ediyor.) Bunu da cennetlere idhal ederiz ki o cennetler ki kasırların altında nehirler zuhur ediyor. Yahut onun emrinde, gözü nasıl istediğimiz yere çeviriyor, o nehirler de ehl-i cennetin emrindedir yerinde gidiyor. Tevilleri vardır, hepsi yerindedir. En büyük nehirler Malûmat-ı İlâhiye, onların kalplerine günden güne, lahzadan lahzaya Âllâh'tan bir takım akar ırmak gibi malûmatlar akar. İşte nehirler gibi. Bunu da demişlerdir.

خَالِدِيْنَ فِيْهَا اَبَدًا Bu da daimi, muvakkat değil. Eğer daimi olmasaydı, bir üzüntü verirdi ehl-i cennete. Ehl-i cennete, cenneti daimidir demeseydi, "Efendim gidiyorum ama bir gün olur da bu gider." Hâlbuki beyan ediyor ki bu devamlıdır. Bak meselâ bunun misali böyle; bir adam bir gün memuriyete geçti. Bilse ki gelecek sene o memuriyeti elinden alacaklar. Şimdiden üzüntüye başlar, şimdiden daha iki sene gelmeden evvel. Fakat bilse ki daimidir, o ferahlanıyor. Eğer ehl-i cennete deseler ki "Siz bu cennete kalacaksınız ne kadar? Bütün dünyanın taşları ne kadar varsa o kadar

sene kalacaksınız." Ehl-i cennetin hoşuna gitmiyor. Çünkü günün birinde gide gide onlar biter. Eğer ehl-i cehenneme deseler; "Sen bu azapta kalacaksın ama ne kadar? Dünyadaki taşlar kadar kalacaksın." O hoşlanır bir derece çünkü günün birinde bu biter. O ehl-i cennetin kalbine bu kalmasın diye Cenâb-ı Hak, bu خَالِدِيـنَ kelimesini dâima beyan buyuruyor. Cennete idhal ediyor daimi olarak, çıkış yok.

لَهُـمْ فِيهَـا Orada اَزْوَاجٌ مُطَهَّـرَةٌ huriler mevcuttur, enva-i nimetler mevcuttur.وَنُدْخِلُهُـمْ ظِـلًّا ظَلِيـلًا Gölgeler, daimi olan gölgeler, Cenâb-ı Hak'kın arşının gölgesi mevcuttur. Efendim cenneti bizim anlayacağımız gibi, Âllâh beyan etmiş. Yoksa cennette o nimetler var ki ne bir kulak işitmiş, ne bir göz görmüştür. Tecelliyat-ı İlâhiye, Huzur-u İlâhi'de bulunmak, bunu bir göz, bir lisan ifâde edemiyor. Kur'an ifâde etse, biz anlamıyoruz. Öyleyse bize ne diyor? Nimetlerden bahsediyor. Huriler var, yemekler var, kasırlar var, köşkler var. Biz bundan anlıyoruz, işte bunlar var. Eğer öbürüsünü söylese anlamıyoruz. Onun için Cenâb-ı Hak, aklımıza göre anlayacağımız göze göre beyan buyurmuş. Orada tahir olan hanımlar var hayz-û nifastan ve kalbindeki fenalıkta tahir olan. Ve gölgesi daimidir, Arş-ı İlâhi'nin gölgesi ehl-i cennetin üzerinde. Bu mevzu bitti. Mevzu mevzudur.

58- اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا ۙ وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ۚ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖ ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا ۙ Hakemdir Kur'an. Eğer yalnız hüküm için bu ayet gelseydi kâfiydi. Âllâh emrediyor size,

ey Müslüman'ların başında olanlar! Âllâh'ın emri size budur. اَنْ تُـؤَدُّوا الْاَمَانَـاتِ اِلَـى اَهْلِهَـاۙ "Emaneti ehline veriniz. Ehil olmayana vermemek, şimdi bunun sebeb-i nüzulünü da söyleyelim. Çünkü sebeb-i nüzul anlaşılınca kolay olur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Feth-i Mekke'de, Kâbe-i Muazzama'nın içerisine girmek istedi. Bugün kapıcı diyoruz. Kâbe-i Muazzama'nın o zaman ki bevabı; kapısını muhafaza eden Osman bin Şeybe namında birisi vardı, anahtar ondaydı. O istemedi bunu, istemediği için kapıyı kilitledi, Kâbe'nin damına çıktı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Ali İbni Ebu Talip'e emretti. Dedi: "Ya Ali, anahtarı al da Kâbe'yi görelim." Amcazade çıktı, çevirdi, elinden aldı. Ali'ye karşı kimse dayanacak değil ya zaten. Anahtarı aldı, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Kâbe-i Muazzama'ya gittiler. Arzu buyurduğu kadar kaldı, ondan sonra Ali'ye dedi. Ayet nazil oldu, bu ayet nazil oldu. Hatta Osman Radıyâllâhû Anh dedi "Anahtar ben de kalsın," Abbas Radıyâllâhû Anh dedi; "Anahtar ben de kalsın." Kâbe'nin anahtarı istiyorlar tabi. Ayet nazil oldu. "Emaneti ehline veriniz." Bu kapıcı, eski o adam ehlidir. Öteden beri o elinde bulmuştur. O işin ehlidir, emaneti ehline veriniz. اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُـمْ اَنْ تُـؤَدُّوا الْاَمَانَـاتِ اِلَـى اَهْلِهَـاۙ Âllâh'ın emri size budur. Emaneti, yerine veriniz. Ey Müslümanların başında olanlar, Âllâh'ın emri budur. Bu memuriyetler elinizde bir emanettir. Onu ehline veriniz ki memleket mamur olsun. Ehline vermeyip de nâehle verdiniz mi memleket harap olur. Zaten bir hadiste diyor; "Emirler, hükümler nâehlin eline geçti mi kıyametin alâmetleridir." Evet, bu mânâ, sebeb-i nüzulü bu.

Bir de iş'ari mânâları da var. Halik-i Kâinat bize göz, el, ayak vermiş, kuvvet vermiş. Âllâh'ı takarrüb etmek, ibadet etmek, O'nun zikriyle meşgul olmaktır. Buna ehildir. Biz bunu, O'nun isyanında sarf edersek, nâehle vermiş oluruz. Bu mânâyı da çıkarmışlar.

وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ Âllâh emrediyor. Ey Müslümanların başında olanlar siz İnsanların arasında hüküm yaptığınız zaman, size davaya geldimi iki müslüman اَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ adaletle yapınız, bir tarafı tutmayınız, hakiki olarak adaleti yapınız. اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖ **"ni'me mâ yeizûkûm"**dur orası. Büyük bir nasihattir size; emaneti yerine vermek, halkın arasında adaletle muamele etmek. Hükümdara en büyük bir nasihattir. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû söylediğinizi işitiyor, yaptığınızı da görüyor. Size bir Kanun-u İlâhi'dir. Emaneti ehline veriniz, halkın arasında da hükmü adaletle ifâ ediniz. Bunu yapmazsanız, (Âllâh biliyor görüyor. Basir'dir, Semi'dir) cezâsını verir size, yaparsanız size iltifat eder.

59- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاُولِى الْاَمْرِ مِنْكُمْ ۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُولِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۗ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْوِيلًا ۚ

Şimdi emretti ya baştakilere, adalet yapınız. Ona münasebetle halka da emrediyor, onlara itâat ediniz. Ayet birbirine bağlıdır. يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh-û Rasulullah'a, Kur'an'a iman eden. Bak, işittiniz ki Âllâh emretti, hükümdar adaletle yapacak ve emaneti ehline verecek. Böyle olduktan sonra اَطِيعُوا اللّٰهَ Âllâh'a itâat ediniz, Âllâh'ın emrine itâat ediniz ki Kur'an'dır. وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ

Rasûl-û Ekrem'in emrine itâat ediniz aranızda olduğu müddetçe kendisinden, ondan sonra da O'nun hadislerinden. وَاُولِـى الْاَمْـرِ مِنْكُـمْ Emir sahibi olan Mü'minlere.

Bak şimdi, üçüncü cümle emir sahibi olanlar, baştakiler مِنْكُـمْ eğer sizden olursa. Müslümanların başında, Müslüman olarak bir hükümdar olursa küfre gitmedikten sonra ona isyan câiz de değildir. Ona itâat ediniz diyor, budur مِنْكُـمْ kelimesinden anlaşılır ki eğer başa imanı olmayan gelirse ona itâat vacip değildir. Bu bir.

Bir de itâat zaten isyanda olmaz. Âllâh'ın isyanında hiçbir kimseye itâat olmaz. Ne anaya ne babaya ne ulû-l emre ne hiçbir şeye. فَـاِنْ تَنَازَعْتُـمْ فِـى شَـىْءٍ Eğer sizinle emir sahibi (ulû-l emirle) aranızda bir münazaa olursa فَـرُدُّوهُ اِلَـى اللّٰهِ وَالرَّسُـولِ Âllâh'ın emrine, Rasûl-û Ekrem'in emrine havale ediniz, onunla amel ediniz اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُـونَ بِـاللّٰهِ وَالْيَـوْمِ الْاٰخِـرِ eğer Âllâh'a, Rasûlullah'a, kıyamet gününe imanınız varsa münazaa olduğu vakit. Bak, isyanda ulû-l emre itâat yok. **"lâ tâati li mahlûkin fimâ fiyetil halıki"** Halik'in isyanında, mahlûka itâat yok. "Efendim, babam dedi ki kiliseye git." Yok! Babanın hakkı var fakat kiliseye gitmekte itâat etmez. Bilmem amirim dedi, filan yere git. Yok. Âllâh'ın emrine muhalefete itâat yok. **"lâ tâati li mahlûkin fimâ fiyetil halıki"** Halik'in masiyetinde hiçbir kimseye itâat yok. Eğer itâat ettiyse bak, tehdittir bu. Âllâh görüyor, işitiyor. Cezâsını alır.

ذٰلِـكَ خَيْـرٌ وَاَحْسَـنُ تَأْوِيـلًا Bu Emr-i İlâhiye'ye itâat etmek sizin için yâni emr-i mahlûkata itâat etmeyip de Halik'in isyanında, adaletle muamele yapmak, Âllâh-û Rasûlullah'a itâat etmek sizin

için en hayırlısı, dünya ve ahiretinize hayırlı budur. وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا Meâli de (sonu da) en ahsen budur. Şimdi o mevzu bitti.

60- اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ اَنْ يَتَحَاكَمُوا اِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ اُمِرُوا اَنْ يَكْفُرُوا بِهٖ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا

Yine başka mevzuya gidiyoruz da sebeb-i nüzulü ayeti söyleyelim. Bir münafık vardı. Münafığın mânâsı yâni zâhirinde Müslüman geçiniyor. Namaz kılıyor, Müslüman geçiniyor, hakikatinde imanı yok. Bir münafıkla bir yahudinin arasında bir dava vardı, hususi davaları vardı. Tabi yahudinin büyüğü vardır Abd'ül Eşref, ona gitmek lâzım gelirdi yahudi için. Fakat yahudi biliyordu ki onun reisi rüşveti kabul ediyor ve hakikati yok, biliyordu. Onun için "Ben onu istemiyorum" diyor. "Biz, Muhammed'e gidelim" Sallâllâhû Aleyhivesellem. Yahudi böyle olduğu hâlde münafık ise "Eşref'e gidelim" dedi. Eşref'i vazgeçti de "öyleyse Ömer'e gidelim" dediler. Evvelâ Rasûl-û Ekrem'e gittiler, Rasûl-û Ekrem davayı yahudiye düşürdü, yahudiyi haklı buldu. Dışarıya çıktılar da münafık başladı, dedi. "Yok, biz Ömer'e gidelim. Ömer İbn'ül Hattab'ın daha ziyâde tecrübesi vardır, o hakem olsun aramızda." Beraber gittiler, Ömer Radıyâllâhû Anh'ın yanına. Ömer Radıyâllâhû Anh'a, yahudi dedi; "Efendim biz, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e davayı söyledik de bana isabet ettirdi. Bu razı değildir, size geldik." Ona dedi; "Öyle midir?" "Evet" dedi. "Peki, biraz durunuz da ben geleyim." Eve gidiyor, kılıcını bağlıyor, gelir. Doğru onun kafasını uçuruyor, münafığın. Rasûl-û Ekrem'in hükmüne razı olmayana da benim de hükmüm budur. Ondan sonra onlar pişman oldular. Ayet-i Kerime bu mevzu üzerine nazil olmuştur.

اَلَمْ تَرَ Görüyorsun اِلَى الَّذِينَ onlara ki zannederler. يَزْعُمُونَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ Zannederler ki sana iman etmişler ve senden evvelki Tevrat'a da iman etmişler. Böyle zannediyorlar bu münafıklar. Hâlbuki يُرِيدُونَ اَنْ يَتَحَاكَمُوا اِلَى الطَّاغُوتِ istiyorlar ki tağuta tapan Eşref'e, Eşref'e gitmek istiyorlar. Zannediyor ki iman etmiştir sana, öyle izhar ediyor. Ve Tevrat'ı, seni bırakıyor da tağuta gidiyorlar. وَقَدْ اُمِرُوا اَنْ يَكْفُرُوا بِهٖ Onlara Emr-i İlâhi; "tağuta küfretmek, ona gitmemektir." وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا Şeytan da istiyor ki onu idlal etsin. Şeytanın idlalini kapar, doğru tağuta gitmek istiyor.

61- وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ رَاَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ Ne zamanki onlara desen, nitekim söyledi ona yahudi. تَعَالَوْا اِلٰى مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ Geliniz, Âllâh'ın inzal ettiği kitaba müracaat edelim de kitabı hakem yapalım, وَاِلَى الرَّسُولِ Rasûlü hakem yapalım. رَاَيْتَ الْمُنَافِقِينَ Görürsün bu münafıklar يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا iraz ediyorlar senden. Yâni söyledi adam, yahudi dedi. "Gel de Rasûl-û Ekrem'e gidelim." O iraz etti. İraz etti, oraya gitmedi, cezâsını buldu. O cezâyı neden buldu? Kendi eliyle yaptığı bir şey, isabet bir cezâ.

62- فَكَيْفَ اِذَا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاؤُكَ يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا اِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا

فَكَيْفَ اِذَا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ Bu hükm-ü peygamberiye razı olmayana bu cezâ, ne güzel cezâdır. بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ Elleriyle takdim

eden kesbettiği bu cezâ, yerinde olan bir cezâ oldu. Onlar geldiler Rasûl-û Ekrem'e, Ömer'i şikâyet etmeye. Dediler ki; "Bizim maksadımız senin emrine muhalefet değil. Yalnız Ömer arayı bulsun. Salahat, ıslah etsin onları." Böyle söylüyor. ثُمَّ جَاۤؤُكَ Sana geliyorlar, يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَآ اِلَّآ اِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا Allâh ile yemin ediyorlar, bizim maksadımız senin emrine muhalefet değil ancak onu ıslah etmek, barıştırmaktır.

63- اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِىٓ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِى قُلُوبِهِمْ Bunların kalbini Allâh bilir, hâlini bilir. Rasûl-û Ekrem'e de Allâh emrediyor. Münafıkları zaten bilirdi. Lâkin Allâh-û Teâlâ'nın, Settar sıfatıyla muttasıf olduğundan yüzüne vurmazdı. فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ Habibine emrediyor, o münafıkların nifakından iraz et, cezâ verme çünkü ahbapları var. وَعِظْهُمْ Nasihat et وَقُلْ لَهُمْ فِىٓ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا beliğ olan, zâhir olan. Onlara yine eskisi gibi talimatını ver. Yâni bu münafık zuhur etti, cezâsını buldu, diğer münafıkları da sen bilirsin. Lâkin iraz et, onlara cezâ verme. Cezâsı kendi kendine gelinceye kadar, Rasûl-û Ekrem de meydana çıkarmadı.

64- وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ جَاۤؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا

Sonra buyuruyor ki; Biz peygamberleri niçin gönderdik? O'na itâat etmek için gönderdik. İtaat etmezse peygamber var iken

başkasına gidelim dese, o ne olur o vakit? Peygambere itâatsiz olur. وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ Göndermedik bir peygamber, اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ Allâh'ın izniyle O'na itâat etsinler diye gönderdik. وَلَوْ Eğer اَنَّهُمْ onlar mesela bu münafık, اِذْ ظَّلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ nefsine zulmettiği zaman, böyle söylediği zaman جَآؤُكَ sana gelselerdi ey Habibim, فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ Allâh'tan istiğfar nedamet ettiği hâlde sana gelselerdi, وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ Rasûlullah da onların isti'fa (şefaat) etseydi, لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا Allâh'ı mübalağa ile tevbeyi kabul edici ve rahmet edici bulur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in vefatından birkaç gün sonra, Arabinin birisi iman etmişti. Haber aldı, geldi. Kabr-i Saadet'e başını koyuyor, toprağı başına atıyor. Diyor ki; "Ya Rasûlullah, senden işittik, Allâh'tan bize tebliğ ettin. Bir insan, bir günâh yaparsa ki (bu ayettir) tevbe eder de sana gelirse, sen de ona şefaat edersen Allâh affeder. İşte ben birçok kabahatler yaptım, nedamet ettim geldim, bana şefaat et." Kabr-i Saadet'ten bir seda gelmiş. "Sen ehl-i cennet oldun kul-u ihtiyarlık sana." Bunun için eslaf. Eslaf yâni bunu bilenler. Hacca herkes gider fakat bunu bilenler ekseriya hacet penceresinin önünde bu duâ ile başlar duâya.

Bak duâ bu; Okuduk ya bir daha okuyalım, belki Hacca kısmet olursa yaparsınız. Ayeti okuyorum. وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ Eğer onlar, Müslümanlar nefsine zulmettikleri zaman, günâh-û kabahat yaptıkları zaman جَآؤُكَ sana gelseler, فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ istiğfar edici gelseler yâni tevbe edici nedamet sahibi olarak sana gelseler, وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ Rasûlullah da ki sensin, ona şefaat edersen. لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا Muhakkak Allâh'ı, Tevvab; tevbeyi kabul edi-

ci ve merhamet sahibi bulurlar. İşte orada da diyecek ki lisanen de "Ya Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu ayeti işittik, işte kabahat-û kusur ile senin huzuruna geldik, tevbe ediyoruz Âllâh'a. Sen, bize şefaat et" ondan sonra kalbine ne gelirse söylese daha iyi olur, yolunda olur ve böyle âdet etmişler. Ayet-i kerimeyi aynen mi okuyacak? Tabi aynen okusa iyi, okumasa kalbinde de okusa Âllâh zaten kalbi, ayna gibi karşısındadır. Fakat imtisal daha fazla olur, imtisal daha fazla olur.

65- فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

Bak efendim, kelime-i tayyibe**" lâ ilâhe illâllâh Muhammedûn Rasûlullah"** söyledi mi dil ile (kalp ile iman ederse zaten kalbe mübtela değiliz) söyledi mi bir adam Müslüman biliriz, iman sahibi biliriz. Lâkin imanın dereceleri var. Birinci derece var, ikinci var, üçüncü var. İmanın hepsi bir derecede değildir. Âmal-i saliha ne kadar kuvvetli, fazla ise iman o kadar kuvvetlidir. Şimdi burada imanın üç şartını beyan ediyor Âllâh. İman-ı kâmilin, Bir adam bunu yaptıktan sonra bizim hakkımız yok, sen iman etmemişsin, kalbinde bozukluk, küfür var. Biz bilmiyoruz, Âllâh ne isterse onu yapar. Müslüman'dır diyeceğiz lâkin şartları bu. İki, üç tane şart beyan ediyor bu ayet-i kerimede.

فَلَا Değil, وَرَبِّكَ Rabbinle kasem ediyorum. (Zat-ı Akdes-i İlâhi, kendi zatıyla kasem ediyor Rasûl-û Ekrem'e.) Diyor; لَا يُؤْمِنُونَ iman etmezler, iman-ı kâmil sahibi olmazlar. "ben hemen Mü'minim" dediği zaman, Mü'min-i kâmil değil. Mü'mindir, bilmiyoruz kâmili. لَا يُؤْمِنُونَ İman etmezler حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ seni hakem yapma-

yınca فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ aralarındaki davalarda. Aralardaki davalarda, husumetlerde seni hakem kılmayınca iman tekemmül etmeyecek. Rasûl-û Ekrem'in hayatında böyle, hayatından sonra da O'nun Kur'an'ı var, O'nun hadisi var. Yine aynı hayatında gibi bizledir. Hakem etmeyince, iman tekemmül etmez. Hüküm Âllâh-û Rasûllullah'ındır. Şartın birisi bu, üç şarttı.

ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِى اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ Ondan sonra senin yaptığın hükümden de kalbinde bir harec, bir sıkıntı duymaz. Hüküm aleyhinde zuhur etti. Gittiler bir yerde Ahkâm-ı İlâhiye'ye karşı dava ettiler, şeriat ona düşmedi, onun aleyhinde geldi. Onun aleyhinde gelmekle bir sıkıntı basmamalıdır ona çünkü Âllâh'ın hükmüdür. Nefsinde harec, sıkıntı bulmayacak senin hükmüne. Senin verdiğin hüküm aleyhinde de olsa **"amennâ billâh ve bi rasûlillah"** diyecek. Bu ikinci.

وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا Teslimiyet-i Tâmme ile teslim olmayınca bir adamın imanı tekemmül etmez.

Bir adamın imanı ne vakit tekemmül eder? Âllâh-û Rasûllullah'ı hakem yapacak. İkinci de ne vakit tekemmül eder? Onların verdiği hüküm aleyhinde de olsa, hoşuna gitmese nefsine bile yine budur hakikat, kabul edecek. Ondan sonra tam teslimiyet olacak.

66- وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ اِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيتًا

وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ Biraz münafık bahsi geçiyor da. Eğer biz yazsaydık, bunlara takdir etseydik. Yahudilerin tevbesi, kendini öldürmekle oldu. اَنِ اقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ Ve çokları da kendilerini de öldürdüler, birbirini o zaman, Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında. Eğer biz, bu zamanda Âllâh-û Teâlâ tevbenin kabulünü öldürmekle bağlasaydı yahudiler gibi. اَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ Çıkınız birbirinizi öldürünüz, böyle şart olsaydı tevbeye. مَا فَعَلُوهُ اِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ Az kimseler yaparlardı. Ayet nazil olduğu zaman dedi Ömer İbn'ül Hattab; "Vâllahül Azim, Âllâh-û Rasûlullah emrederse derhâl kendimi öldürürüm." Ondan sonra orada mevcut olan birçokları da aynen öyle dediler. Onlar öyle, güçleri böyle. Fakat diğerleri, içinde nifak olanlara deseydi bunu yapmazlardı. وَلَوْ اَنَّهُمْ Eğer bunlar, muhlis olanlar, halis olanlar, فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ onlara vaaz-û nasihat edilen Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine ittiba ederlerse, لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ elbette onlara dünya ve ahirette daha hayırlıdır. وَاَشَدَّ تَثْبِيتًا Daha imanlarını kuvvetlendirir.

67- وَاِذًا لَاٰتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا اَجْرًا عَظِيمًا

وَاِذًا O zaman لَاٰتَيْنَاهُمْ onlara veririz اَجْرًا عَظِيمًا مِنْ لَدُنَّا ecr-i azimi. Efendim Âllâh, Muhakka Nazar-ı İlâhi, kalptir. Demiyorum, mekân isnat etmiyoruz Âllâh'a. Zaten semâvatta, yerde, yerleşmez hiçbir tarafa. Arş-ı İlâhi diyoruz da hâşâ Cenâb-ı Hak'ka orada bir mekân isnat etmiyoruz. Bak, aynayı gördü mü kendini görüyorsun. Fakat sen aynanın içinde değilsin ki! Âllâh'ın emirleri, tecelliyatı, Arş-ı İlâhi'den zuhur ediyor. Doğru. Fakat hâşâ Âllâh orada kaimdir, mekân sahibi değildir. Tecelliyat orada. Aynada

senin şeklin görünüyor yahut benim görünüyor. Ne ben aynanın içindenim, ne sen. Zuhur-u Guruz'dur. مِنْ لَدُنَّآ اَجْرًا عَظِيمًاۙ Nezdimizde ihsan ederdik ecr-i azimi ki cennettir.

68- وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

Doğru yolu da hidayet ederdik, yetiştirirdik onları oraya. Efendim Mirac'a çıkmışlar, o nasıl oluyor? Efendim o Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bak görmüştür iki defa Cenâb-ı Hak'kı gözüyle görmüş. Zaten dünyada O'ndan başka gören yok. Hatta Mûsâ Aleyhisselam, Ulü'l Azim olduğu halde "**len terani**" cevabını aldı, meyus oldu. Fakat Rasûl-û Ekrem, o zaman bu dünyadan çıkmış idi. Beşeriyet, melekiyete şey edilmişti. Vücudu bu âlemden çıkmıştı, öbür âlemdeydi. Öbür âlemde zaten görünüyor Cennet'te. Yâni dünya bizim için dünyadır. Avdet etti fakat o anda Rasûl-û Ekrem, Âllâh-û Teâlâ'yı gördü. İki defa görmüş, iltifata da nâil olmuş. Fakat Rasûl-û Ekrem bu âlemde değildi. Âllâh, zamanın içinde zaman halkeder, yerin içinde yer halkeder. Bir anda, bu zamanın içinde bir zaman halkedebilir başka zamanlar.

69- وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَۚ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيقًاۜ

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ Her kim ki Âllâh'a itâat eder. Âllâh'ın emrini dinler, emrettiğini yapar, itâat budur. وَالرَّسُولَ Rasûl-û Ekrem'e itâat eder, O'nun hadislerine itimat eder de yapar. فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ Onlar kiminle beraberdir? Âllâh'ın in'am ettiği insanlarla beraberdir.

Efendim, ayetin sebebi nüzulü; Âshab-ı Kiram, Rasûl-û Ekrem'e arz ettiler. Dediler ki; "Cennette senin makamın çok yüksek

olur. Bizim tabi sana nazaran çok aşağı olur. E, bizim için de seninle beraber olmak, cennetten daha kıymetlidir. Hâlimiz ne olur senden ayrılırsak?" Böyle yalvardılar, ağladılar. Ayet nazil oldu. Doğru olarak Âllâh-û Rasûlullah'a muti olanlar, Âllâh'ın nimet ettiği kimseler ki مِنَ النَّبِيِّنَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَ enbiya, sıddık, şüheda ve salihlerle beraberdir. Âllâh-û Rasûlullah'a muti olan, kıyamette onlarla beraberdir. E, onlarla beraber olup da onun derecesinde nasıl olur?

Efendim bak şimdi, bir sofra yemek yapılmış hazır, her nev'i yemekler var. O sofrada genç kuvveti yerinde bir insan oturuyor, ihtiyar oturuyor, dişsiz oturuyor, çocuk oturuyor hepsi sofrada yiyorlar. Fakat hepsi aynı lezzeti yemekten almıyor. Dişi yerinde kuvveti yerinde olan güzel hazmeder lezzeti alıyor, dişsiz olan bilhassa uğraşıyor da yarım lezzetini bulamıyor, ihtiyar da böyle. Meselâ Ayşe Radıyâllâhû Anha, Rasûl-û Ekrem'le beraberdir, sofrasındadır, haremidir. Fakat Rasûl-û Ekrem'in derecesinde mütelezziz değildir. Aynı sofrada Âllâh'ın ona verdiği lezzet başka, ona verdiği lezzet başkadır. Bu Âllâh-û Rasûlullah'a itâat edenler de o evliya ile enbiya ile beraber olur. Fakat onların mütelezziz olduğu, onların başkadır.

وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا Ne iyi bir arkadaşlar. İnsan, ahirette enbiya, sıddıklarla, şüheda ile salihin ile beraber olsun.

Onun mukabili de bir adam Âllâh-û Rasûlullah'a itâat etmezse, onların düşmanlarını severse, o da onlarla beraber olur. Ne büyük bir felâkettir, Âllâh'ın düşmanıyla beraber azabı çekmek. Çünkü insan kimi isterse onunla beraber olur. **"el mer'u meâ men âhabbe"** İnsan sevdiği ile dâima beraberdir. Bu hadis de Âshab-ı Kiram'ın en ziyâde sevdiği hadis-i şerif yâni sevindiler. Çünkü in-

san dünyada kimi severse onunla beraber olur. Dediler; "Elhamdülillah. Biz, Rasûl-û Ekrem'i herkesten fazla severiz. Demek biz, O'nunla beraber oluruz." Onun mathum-u muhalifi de olur. Âllâh-û Rasûlullah'ı seven ve onu sevenleri sevenler, onlarla beraber olur. Âllâh-û Rasûlullah'ı sevmeyenler ve onun sevdiğini de sevmeyenler, onların düşmanlarıyla beraber olur. Âllâh-û Rasûlullah'ın dostlarıyla beraber olmak ne büyük bir nimettir. Ne büyük bir refik-û arkadaştır. Düşmanlarıyla beraber olmak da ne büyük bir azaptır, ne büyük bir sıkıntıdır, ebedi olarak cehennemde bulunup nihayet dünyanın beş on gününde birkaç para fazla kazanıp, onu da bırakır. Mahdum da çıktığı zaman onu sarf eder. Şimdi lâzım geldiği yerde sarf eder. Ne kazandı? "Hasâret dünya vel ahire." Dinini mal-û para ile sarf etti, fakat çıktığı evladı da (hem de bitmiyor, sebebiyet verdiği için) oğlu da ne kadar şikak-û nifak yaparsa, baba da şeriktir bu işte. Âllâh, kimsenin cezâsını kimseye yük etmez ama baba ihzar etmiş. Meyhane yapmış, oğlu da kalktı mı o meyhaneyi kullanıyor. Bu oğlu hazır buldu, sebebiyeti o verdi. Elbette o meyhane devam ettikçe, yüz sene sonra da o adamın cezâsı onun üzerine gider.

70- ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيمًا

ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ İşte bu fazl-ı kerem Âllâh-û Teâlâ'nındır, mahlûkatına. Sevdiği kimseyi, sevenlerle beraber haşreder. وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيمًا Yeter Cenâb-ı Hak'kın ilmi, bizim ahvalimize muttali. Hiçbir şeyi saklayamıyoruz ki hepsini bilir, ona göre cezâ-û mükâfat yapar.

71- يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوا جَمِيعًا

Mevzu ayrıdır efendim. Bu muharebeye dairdir. يَـا اَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh-û Rasûllullah'a iman edenler, خُـذُوا حِذْرَكُمْ muhafaza ediniz kendinizi düşmanlardan, küfürden. Yâni ihtiraza sebep olan silâhtır, paradır onları yapınız, toplu olunuz. حِذْرَكُـمْ Muhafazanızı, adüvvünüzden **ihterîzû** yâni. Kendini muhafaza ediniz. فَانْفِـرُوا فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوا جَمِيعًا Burada salahiyeti kumandana veriyor. İster çıkınız düşmana karşı اَوِ انْفِرُوا ثُبَاتٍ parça parça, tabur tabur جَمِيعًـا yahut da seferberlik gibi toptan karşılayınız. Müslümanlar sıkıntıya kaldı mı, küfür hücum etti mi bir memlekete, harp farz-ı ayn olur. Yâni farz-ı ayn ne vakit olur? İnsan yalnız memleket için harp etmez, Âllâh için harp eder. Ne vakit ki bir Müslüman memleketine tecavüz hâsıl oldu mu, harp farz-ı ayn olur bütün insanların boynuna. Yâni biz burada rahatız da efendim onlar işte. Hâlbuki Arabistan'daki dindaşlarımız öldürülürken, biz burada pek rahatız, Cenâb-ı Hak bize aferin demez çünkü farz-ı ayndır. İsterseniz diyor kumandanın emriyle bölük bölük, tabur tabur düşmana karşı gidiniz. Eğer münasip de görürse, toptan da giriniz seferberlik halinde. Herhâlde birbirinize yardım ediniz.

72- وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ مُصِيبَـةٌ قَـالَ قَـدْ اَنْعَـمَ اللّٰهُ عَلَـيَّ اِذْ لَـمْ اَكُنْ مَعَهُـمْ شَـهِيدًا

وَاِنَّ مِنْكُـمْ Sizlerin içinde bulunur, لَمَـنْ لَيُبَطِّئَـنَّ bat'i olan münafıklar olur. Bat'i olarak harekete gelir. Yâni harbe teşebbüs ettiğiniz zaman (içinizdeki münafıklar tabi gelmek istemiyorlar.) Bataetle, "efendim hazır oluyorum," hazır oluyor da yetişecek değil geri kalacak. فَـاِنْ اَصَابَتْكُـمْ مُصِيبَـةٌ Böyle münafıklar aranızda var,

harpten geri kalırlar. Eğer size bir musibet olursa قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا diyor ki "Allâh bana nimet etti, ben onlarla beraber olmadım, şehit olmadım, sağlam kaldım." Harbe gitmedi, münafıklığından dolayı gitmedi. Eğer Müslümanların başına bir musibet gelirse "Ben çok iyi düşündüm, gitmedim de halas oldum" diyor.

73- وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللّٰهِ لَيَقُولَنَّ كَاَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَاَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا

وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللّٰهِ Eğer size Allâh'tan bir fazl-û nimet, bir galebe, bir ganimet hâsıl olduysa لَيَقُولَنَّ diyorlar. كَاَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ Sanki sizi tanımaz, aranızda bir muamele olmamıştır, harbe davet etmemişsiniz, yine meydana çıkarmıyorlar bir şeyi. يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ "Keşke ben de geleydim ama işim vardı gelemedim. فَاَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا Ben de bunlarla, harp edenler gibi ben de büyük bir nimetler elde ederdim." Münafığın hâli bu. Bu hâl diyor sizi geri bırakmasın. Münafık gelmiyor, geri kalıyor, bunu söylüyor. Münafığın yolu odur, o kendi yolunda.

74- فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا

فَلْيُقَاتِلْ Muharebe etsinler فِي سَبِيلِ اللّٰهِ Allâh-û Teâlâ'nın yolunda. الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ Hayat-ı dünyaya mukabil ahireti alan kimseler harbe devam etsinler. Münafıklar isterse gelsin isterse gelmesin, Allâh iradesini izhar eder. وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ

اللهِ Her kim ki Âllâh yolunda muharebeye başlarsa küfre karşı, maksat İlây-ı Kelimetullah.

Efendim, ne vakit muharebe **"lillah"** için olur? Maksat, gaye İlây-ı Kelimetullah olsun. İslâmiyet'in, Kur'an'ın hükmü cereyan etsin. **"Lâ ilâhe İllâllâh Muhammedün Rasûlullah"** kuvvet bulsun. Bu gaye olursa o muharebe Âllâh içindir. O yolda şehit olanlar hakiki şehitlerdir ki kıyamette kabirden kalktığı zaman vücudundan kanlar zuhur ediyor. "Ya Rabbi, senin dinin hakkında bunları izhar ettim." Onun içindir ki böyle şehitlerin elbiselerini çıkarmayınız. Çünkü onlar hepsi beraberdir, o kanla karışıktır, şehittir o. Şehit budur, **"lillah"** için. Yoksa gitmişte Memur olur, memleketi halas eder, şunu yapar, o da şehittir, şehitlikte defnedilir.

فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا Eğer harbe gitti, ya galip olur ya şehit olur. Her iki takdirde de ecr-i azime sahip olur.

75- وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا ۚ وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ۚ وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا ۚ

وَمَا لَكُمْ Ne var size? Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Mekke'den Medine'ye gittiler, ikinci sene harbe emrolundu. Onlar o vakit arzu ediyorlar harbi, Mekke'de. Medine'ye geldikten sonra ikinci sene "harbe gidelim" dediler de biraz gevşeklik başladı bazılarında. Bunun hâlini beyan ediyor.

وَمَا لَكُمْ Ne var size? Yâni bir esbab yok. لَا تُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللهِ Âllâh yolunda muharebe etmiyorsunuz, muharebeden gevşek kalmanıza ne sebep var? Bu muharebe sizi cennete kadar götürür,

ganimet verir. وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ Müstezafn; zayıf olanlar. Mekke'de kalmış zayıf erkekler var ki hicret edemiyor gelemiyor, وَالنِّسَاءِ hanımlar var, وَالْوِلْدَانِ çocuklar var, bunların hepsi de Müslüman'dır. Müslümanlara yanaşmak istiyorlar fakat kâfirler bunları men ediyorlar, gelemiyorlar. Abdullah bin Abbas diyor; "Ben ve annem de bu müstezafnların içindeydik" çünkü çocuktu orada kaldı, Abbas geldi ama o kaldı. Ne var sizin için, bu cihad derecesi varken istemiyorsunuz? Ne var sizin için (mustazaf; zayıf olanlar) var, oradan kurtarmaya heves etmiyorsunuz? الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا Bu zayıf olanlar, Mekke'de kalmış olan zayıf erkekler, kadınlar derler. Dualarını bu, أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا (Bu kelime, Mekke hakkında kullanılmış, o zamanki küfür hakkındadır. Hakikaten de Mekke ehli eskiden de çok zalim idiler. İmandan sonra artık bir diyeceğimiz yok. Şimdi onlarla görüşülmez. Bak, hacı garip gidiyor, garibin hakkı vardır, Medine gibi değildir. Bir yolu göstermediler. Paradan başka, öyle değil mi, bu aralar öyle, bu kadar tasfiye olduğu halde. Neyse onlardan bahsetmeye bizim hakkımız yok.)

Diyorlar onlar; يَقُولُونَ رَبَّنَا Yâ Rabbimiz, أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا (karye, Mekke'dir) ehl-i zalim olan bu köyden bizi kurtar Ya Rabbi. وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا Ya Rabbi bir sahip, bir veli bize halk et. Bir yardımcı halk et, bizi bu zalimlerin elinden kurtarsın." Onlar böyle duâ ediyorlar. Sizin gelmenizi istiyorlar, hazır olunuz da kurtaralım onları.

76- الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ Âllâh-û Rasûllullah'a iman eden onların harpten maksadı, gayesi; Âllâh'tır, Âllâh'ın yoludur, Âllâh'ın rızasıdır. وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا İman etmeyenler ise يُقَاتِلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ الطَّاغُوْتِ şeytanın yolunda, telkinatı yolunda harp ediyorlar. Şeytan sıkıntıya kaldı mı? İnsandan olan şeytanları yardım ediyor. Bak, مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ Şeytan-ı İns'i var, şeytan-ı cinni var. Şeytan-ı cinni zayıftır hilesi, bir şeyi hatıra atar gider. Fakat şeytan-ı insi üzerine musallat olur, onu götürünceye kadar. Meselâ şeytan-ı cinni diyor ki; "Beyoğlu'nda filan yerde iyi bir şey var gidelim." Eğer durursa "benim işim var gidemiyorum" derse şeytan uzaklaşıyor. Fakat insandan böyle şeytan geldimi, elini tutar çekip götürür. Onun tesiri fazladır. Tutuştu mu E, bunlar şeytanın yardımcıları, evliyalarıdır. İnsanların bu nev'i, şeytanın dostları evliyalarıdır. فَقَاتِلُوْٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطَانِ Onlarla muharebe ediniz. اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيْفًا Büyük şeytanın keyd-û hilesi zayıftır, bir vehim atıyor gidiyor. Fakat bu şeytanların keydleri kuvvetlidir.

77- اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ قِيْلَ لَهُمْ كُفُّوْٓا اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوْا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَآ اَخَّرْتَنَآ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيْلٌ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقٰى وَلَا تُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا

Bunu mukaddime yapıyor, o Mekke'de olan harb-i isyanlar hakkında. اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ قِيْلَ لَهُمْ كُفُّوْٓا اَيْدِيَكُمْ Görüyorsun onları ki Mekke'de istiyorlardı harp etmeyi. Onlara denildi Rasûl-û

Ekrem tarafından, كُفُّوا اَيْدِيَكُمْ "elini harpten çekiniz, Mekke'de harp etmeyiniz" dedi. وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ "Namazınızı kılınız, zekâtınızı veriniz. Fakat Mekke'de harp olmaz" dedi. فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ Ne zamanki onlar Medine'ye geldiler, ikinci senede harbe emrolundu. Hicretin ikinci senesinde harp emrolunduğu vakit, اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ onların bir kısmı var ki korku galebe ediyor, insanlardan korkuyorlar. İnsanların fenalığı, كَخَشْيَةِ اللهِ Allâh'ın fenalığı gibi tasavvur ediyorlar اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً belki daha kuvvetli. وَقَالُوا Diyorlar ki ölümden korkarak, رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ itiraz değil ha! Allâh-û Teâlâ'dan rica ederler; "Ya Rabbi, kıtali hele biz yeni geldik, ahvalimizi düzeltmedik, biraz tehir etse bu kıtal, muharebe emri. لَوْلَآ اَخَّرْتَنَآ اِلٰى اَجَلٍ قَرِيبٍ Yakın bir zamana olsaydı meselâ ikinci sene değil de dördüncü seneye kalsaydı ne güzel olurdu" kalplerine geldi. قُلْ Ey Habibim Sallalllahû Aleyhivesellem, onların kalplerinde bunlar zail olsun, nitekim zail oldu zaten. Rasûl-û Ekrem'in bu duâlarıyla hepsi zail oldu. مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ Dünyanın metaı azdır, çok da olsa milyonu, milyarları da azdır. Çünkü ebediyete karşı muvakkat olan bir şey elbette azdır. Ne kadar çok olursa olsun. Cami dolu altın olsa mademki muvakkat birkaç gün içindir, hiçbir kıymeti yoktur. Dünyanın metaı, kalildir hadd-i zatında. Nihayet ölüm ile bağlıdır. Öldükten sonra elinden çıkar, ondan sonra Azab-ı İlâhi vardır. Ona bağlanmayın. وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقٰى Hâlbuki ahiret, metaı ahiret ebedidir. Ebedi olduğu için daha hayırlıdır لِمَنِ اتَّقٰى Allâh'tan, azaptan korkanlara. وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا Bir fetil kadar zulüm olunmaz. Herkes amelinin

cezâsını çeker. Dünyasını bu hâl ile değiştiren aklı başında olmayan kimselerdir yahut aklını kaybetmiştir yahut da öyle bilir.

78- أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هٰذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ فَمَا لِهٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا

أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ Nerede olursanız gelir ölüm size yetişir ey insanlar! Hitap o zamanki muharebeye sevk eden ashap içindir fakat kıyamete kadar bakidir. Sen nereye gidersen git ölümden yakayı kurtaramazsın ki. أَيْنَ مَا تَكُونُوا Nerede olursanız, يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ ölüm gelir size yetişir. وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ Sizler buruc; (berc, hasin, hüsn, kale, kuvetli, yüksek) yüksek kalelerin içinde, demir kalelerin içinde de olsanız. Nihayet ölüm gelir size orada yetişir. Ölümden korkmak, insanı ölümden muhafaza etmez ve çare de değil.

وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ Onların hâli Rasûl-û Ekrem'e karşı, yahudilerin telkinatıdır. Eğer bir tane iyilik olsa; "Efendim Âllâh bize verdi, biz zaten ehl-i kitabız Cenâb-ı Hak bize verdi bunu." وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هٰذِهِ مِنْ عِنْدِكَ Eğer bir fenalık olsa; "E, Rasûl-û Ekrem geldi Medine'ye hâlimiz bozuldu, O'nun yüzünden bize geldi bu" diyorlar.

قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ Hasene-seyyie; iyi-fena hepsi Âllâh'ın yed'i kudretindedir. Âllâh'ın takdiriyle olur, hiç kimsenin takdir ile tesiri olmaz. فَمَا Nedir لِهٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ bu kavme لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا yakındır ki hiçbir hadisi, bir kelimeyi anlamasınlar. Bu kadar izah

ediliyor, bu kadar görülüyor. Ölüm öyle bir kazî'edir ki kimse mâni olamaz. Her gün kafile kafile dünyadan ahirete giderler. Her gün üç tane büyük kafile harekettedir dolap gibi birbirinin arkasında. Biri babalardan intikal eder, kimin nûtfesi ise. Biri de analardan dünyaya intikal eder, doğurur meydana gelir. Biri de dünyadan ahirete intikal eder. Üç tane kafile birbirinin arkasında her gün gözümüzün önünde cereyan ediyor. Hâlbuki kimse de bunu inkâr etmiyor. Kimse ölümü inkâr etmez fakat kimse de ölümün icap ettiği şeyleri de yapmıyor. Öyleyse فَمَالِ هٰٓؤُلَآءِ الْقَوْمِ nedir bu kavme ki لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا bir hadîsi anlamaya bile yakîn olmaz. "kâde" yakın demektir. Bilmek şöyle dursun, yakın bile olmaz.

79- مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَآ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ ؕ وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا

مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ Size isabet eden hasene evvel Allâh'tandır, başka kimseden değil. وَمَآ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ Seyyie ise nefsiniz esbabı ihzar ediyor. İstidat hazır oluyor. Bak, iyilikte böyle. **"isteidde, ûstûmûdde"** İstidadını peyda et, sana yardım eder Âllâh. Fenalıkta da istidadı tekemmül et, kahr-u gazap da gelir. İstidat, istimdat! İstimdat, istidattan sonra geliyor. **"isteidde, ûstûmûdde."** Yaptığı fenalıkları (hepsi Âllâh halkediyor ya) fakat hazır oluyor. Hazır oldu mu cezâ da geliyor.وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا Ey Habibim, seni peygamber olarak gönderdik. Seni mecburi olarak onları imana getirmeye mükellef tutmuyoruz. Sen tebligatını yaparsın, onlar kime takdir olmuşsa, o zaten imana gelir. Olmayan gelmez. Yâni Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesel-

lem'e bir teselli olarak, müteessir olma onların gelmemelerinden, senin vazifen tebligattır. O tebligat da kâfi geliyor. Zaten Hatemü'l Enbiya, en son peygamber, en büyük peygambersin. Tebligatını yaptıktan sonra istila, cebir yok. **"lâ ikrae fiddini kadte beyyener rüşdü minel ğayz"** Cebir yok İslâmiyet'te. "İllâ gel Müslüman ol" yok. Hatta evvelde de böyle, Âshab-ı Kiram'ın zamanında da böyle. Cebir, kılıçla değil. Fakat gelip de iman edip de tekrar küfre girmek, oynamak olur, istihza olur. Evet, وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولاً seni peygamber gönderdik. Muhakkak onları cebren getir de iman et de mükellef değilsin, zahmet çekme. وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا Âllâh CelleCelâlûhû kâfi bir şahittir risaletine. Âllâh CelleCelâlûhû, senin Evâmir-i İlâhiye'yi hakkıyla tebliğ ettiğine şahittir. Zaten senin de vazifen budur. Bu olduktan sonra vazifeni yaptın, üst tarafı Âllâh'a kalır.

80- مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ ۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَآ اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۟

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ Rasûl-û Ekrem'e itâat eden, Âllâh'a itâat etmiş olur. Rasûl-û Ekrem'e itâat, Âllâh'a itâattir. Âllâh'a itâat, Rasûl-û Ekrem'e itâattır. İkilik yok, birdir. Çünkü Rasûl-û Ekrem halka neyi söylüyor? Âllâh'ın emrini söylüyor. E, öyleyse ayrı değil.

Mevlâna diyor; **"Ger cüda binizi hacâ bendera, gumkûni hem metnû hem divâcera"** Eğer Hace'yi, efendiden ayrı görürsen. Âllâh başka, Rasûlullah başka (efendim ayet var mıdır, söyle? Var öyle şimdi. E, Kur'an'da nerde gördün? Hadis-i söylersin, o Kur'an'dan soruyor. Senin ne lüzumun var. Âllâh-û Rasûlullah'ın sözü birdir. Ayrı bir şey yok ki! O ne derse, onu demiştir.)

"Ger Cüda binizi benda hacera, gumkûni hem metnû hem divâcera" Eğer Hace'yi, (Hace ki Âllâh'tır) bendeden ayrı görürsen. Âllâh ayrı, Rasûlullah ayrı desen o vakit ikisini de kaybediyorsun. İkisini de kaybediyorsun.

فَمَآ اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَمَنْ تَوَلّٰى Kim iraz ederse arkayı çevirirse, حَفِيظًا seni hafiz göndermedik, "illâ getir de bunu Müslüman et." İllâ getir, Müslüman et demek için göndermedik. Yalnız seni tebligat ile gönderdik.

Bakınız, Hatemü'l Enbiya Rasûl-û Ekrem geldikten sonra yine bu tebligat mevcuttur. Çünkü faraza bugün Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem zaten hay'dır ve ahvalimize muttalidir. Fakat bugün olsa yine bu Kur'an'ı tebliğ edecek, başka hiçbir şey değildir. Şimdi vefatından sonra da şimdi bugünkü zamanımızda söyleyelim. Son bir peygamber gelmeyecek, son peygamber gelmiştir. Başka kitap da gelmeyecek çünkü kitap gelmiştir. Tam olan kitap gelmiştir. Kıyamete kadar bu peygamberdir ve bu kitaptır. Rasûl-û Ekrem'in tebligatı ise cari oluyor her yerde. Bugün dünyanın her tarafında, hiçbir yerde yok ki İslam dini namında bir din olduğunu bilmesin. Kur'an namında bir kitap olduğunu bilmesin. Bunu her millet biliyor. Ondan sonra faraza beğenmediğiniz bu radyo, eğer Müslüman elde olursa duyuyorsunuz ki diyâr-ı küfürde bile Kur'an-ı Azimüşşân her yerde okunuyor. Dalgalar üzerinde Cibril-i Emin'in indirdiği gibi Kur'an-ı Azimüşşân, bütün dünyanın safhasına tebligat oluyor. İşte tebligât budur. Zaten mecburiyet yok. Tebligat budur.

Evvelki ayet buyuruyor ki مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ Rasûl-û

Ekrem'e itâat emrine ittibâ, Âllâh'ın emrine ittibadır. Yâni ikilik yok, birdir. Âllâh'ın emirleri Rasûl-û Ekrem'in lisanıyla bize tebliğ ediliyor. Âllâh'a itâat, Rasûlullah'a itâattır. Rasûlullah'a itâat, Âllâh'a itâattır. Başta ikilik yok. وَمَنْ تَوَلّٰى Ey Habibim, kim iraz ederse itâatinden, müteessir olma. Ben, onun cezâsını veririm. Sen vazifeni yapmış olmuştur. Senin vazifen tebligattır. Tebligatı yaptın bir mesuliyet sana kalmamıştır. فَمَآ اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا Seni hafiz olarak, muhafız olarak illâ Müslüman olsunlar, bu şekilde göndermedik. Seni gönderdik emrimi tebliğ etmeye. Gelen gelir itâat eder, gelmeyen de sonra cezâsını görür.

81- وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَاِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِى تَقُولُ وَاللّٰهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا

Şimdi burada Halik-i Kâinat, Habibine münafıkların bazı hâllerini beyan ediyor. Bir kısmı var ki ayetin sebebi nüzulüdür. Huzur-u saadette gelip (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bütün münafıkları tamamıyla bilirdi, kalplerini de bilirdi. Lâkin Cenâb-ı Hak'kın hilm-û settariyetiyle muttasıf olduğundan yüzüne vurmazdı.) Şimdi huzur-u saadette gelir bazıları diyor, Rasûl-û Ekrem'e Emr-i İlâhi'dir, bunlara itimat etme. Diyor ki bazıları gelirler, senin onlara yaptığın emirlere "sem'an taaten, efendim emir senindir, derhâl emrine itâat ederim" der fakat hiledir, yalandır. Yanından çıktığı zaman değiştirir. Bunlar şayan-ı itimat değildir. Sebep bu.

وَيَقُولُونَ Söylüyorlar münafıkların bazıları huzuruna geldikleri zaman طَاعَةٌ "Ya Rasûlullah senin tâatine hazırız, müheyyayız, sana itâat ederiz. Ne emredersen emret senin emrine mutiayız"

diyor. فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ Ne zamanki (yâni haracu in meclisike) senin meclisinden, yanından çıktı dışarıya artık o kalbindeki muzmer olan fenalıkları meydana çıkarmaya başlıyor. بَيَّتَ طَآئِفَةٌ **"Beyyete"** yâni "zevvere" mânâsınadır, tezvir ediyor. Beytûtet; gece tezvir etmek. Bak meselâ müsamere derler, gece konuşmaları, tezvir, beytûtet bu. Demek ki o zamanlarda da yine fenalıkları, hepsini geceleyin tertip ederlerdi böyle aralarında. Ayetten anlıyoruz. Malum ya bidayette, cahiliyette de demek küfür zamanında da böyleydi. Bugün de biz kendimizi demiyoruz hâşâ. Avrupa faraza sabah gündüzleyin rahat orada sürünüyor, bulunuyor. Geceleyin, ta gece yarısından sabaha kadar tutarlar da tezviratla meşgul olurlar. Gece tezviratı eskiden kalmadır da o zamanda da diyor ki; "Geceleyin tezvir ettiği bazı sözleri meydana çıkarıyor." Yâni yalan söylediğini arkadaşlarına söyler. مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِى تَقُولُ Senin yanında söylediğinin gayrını söyler. Yanında gelir "Tâat-û itâat senindir, senin emrine müheyyayım" diyor. Ne zamanki çıktı yanından gece arkadaşları ile beraber tezvire başlar ve orada yanında söylediğinin gayrını söyler, küfür üzerine.

Bundan da müteessir olma. وَاللّٰهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ Vâllâhû, Âllâh CelleCelâlûhû يَكْتُبُ (yazıyor) yazmayı emrediyor kiramen katibine, مَا يُبَيِّتُونَ onun tezvirleri. Bak efendim, nasıl tekvir ediyor? Biz konuşuyoruz da sözlerimizi bak radyolar alıyor. Radyolar aldığı gibi melekler de böyle alıyor, kıyamette de o çıkar. وَاللّٰهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ Âllâh yazıyor onların geceleyin yaptığı fenalıkları. Öyle ise sen şimdi iraz et onlardan da cezâ verme, ben cezâyı veririm فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ İraz et, (harp zamanından evvelki ayettir) sen iraz

et, bakma. وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ Allâh'a tevekkül et. وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا Allâh yeter bir vekildir sana, emrini Allâh'a bırak, ben onların cezâsını vereceğim. İraz et şimdi (emirler harbe değil, harp emir olunmamış idi o zaman.) Ondan sonra buyuruyor ki;

82- اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

Münafıkların bazıları da Kur'an'a ta'n ederlerdi. Efendim evvel nasıl başlamışsa sonu da öyle gelir, bugün de Kur'an'a ta'n edenler var. Müslümanların yanına geldi "Ben Müslümanım efendim, Elhamdülillah Müslümanım" diyor. Fakat dışarıya çıktı mı, Müslüman olmayan hâllerle meşgul olur. Bazıları da Kur'an'ı ta'n ederlerdi. "Efendim ağzına lâyık olan Kelamullah değildir" ya şudur, budur. Buna diyor, Cenâb-ı Hak buyuruyor;

اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ Niçin tedebbür etmiyorlar? (tedebbür; anlamak) Tâallüm etmiyorlar Kur'an'ı? Yâni Kur'an hakkında söyledikleri söz (bilerek bir malûmattan değildir.) Havadan, aşağıdan yukarıdan gelen sözleri söylüyorlar. Niçin? Kur'an'ın hâline, vaziyetine tedebbür etmiyorlar ki anlasınlar. E, bugün de İslâmiyet'in aleyhinde çok az adamlar söz söyler. Fakat o nasıl söyler? Zamanın geçer akçesidir de kendine onunla bir istifâde ediyor. Tedebbür öyle değil. Neye itiraz ediyor, itirazı hangi meseledir, niçin yapıyor? Bundan haberi bile yok. Efendim diyor; "Eski, orta hâl, bilmem ne orta çağ" geçer gider. Kur'an'ı tedebbür ederlerse bunların hiçbir şeyi kalmaz. Kur'an-ı Azimüşşân'ın bazı hâlleri mesela fesahat-û belagati; zamanında bütün Arapların fasih-i beliğ olduğu zaman-

larda senelerce uğraştılar da Kur'an-ı Azimüşşân'ın bir satırı kadar bir yazı uyduramadılar. Çünkü kelimeler Arabi'dir fakat yan yana geldikten sonra inciler gibi başka başka mânâlar zuhur ediyor.

Sonra Kur'an'a ne tedebbür ederlerse bakarlar ki âhbar-u gaybiyye Kur'an-ı Azimüşşân. Gaybten birçok haberleri verdi, aynı zuhur etti. Meselâ haber verdi وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا İnsanlar fevç fevç bu dine dâhil olur diye ayet geldi. Hakikaten sonradan fevç fevç girmeye başladılar. Yâni vaktinden evvel haber vermek. Sonra Kur'an-ı Azimüşşân haber verdi Rasûl-û Ekrem'e vaktinden evvel, لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ Muhakkak siz, Mescid-i Haram'ı (Mekke'yi) feth eder, Mescid-i Haram'a girersiniz, lâzım gelen ibadetlerini yapacaksınız. Ondan sonra, birkaç sene sonra zuhur etti. Sonra الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِى اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ O zamanlar yeryüzünde en mühim kuvvetli devletler iki idi. Biri İran, biri Yunan idi. Öbürleri hepsi sonradan türemedir, büyümüşler. İran-ı Yunan birbirine dâima harp ederlerdi. Bir muharebede İranlılar galebe etmişler. Ta! Üsküdar'a kadar gelmişler. Onlar buraya gelince Mekke müşrikleri sevindiler. Dediler ki; "Bizim gibi dinsiz olan Acemler, sizin gibi kitap sahibi olan Rumlara galebe ettiler. Biz de yakında size galebe edeceğiz" dediler. Ayet bunun üzerine nazil oldu. الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِى اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ "Onlar, bu galebeden sonra Rumlar galip olacaklar" dedi ayet. Hakikaten üç sene sonra galebe yaptılar. Hatta nasıl galip? Rumlar buradan ta! İran'ın ortasına kadar gittiler. Ve bugün İran'da Rumiye şehr-i namında bir vilayettir, büyük

bir vilayet. Rumlar orada o binayı yaptılar, o şehri yaptılar. Sonradan (vazgeçtikten sonra da) Hakayık-i Tarihiyye'dir diye Acemler o şehri batırmadılar, bozmadılar. Ve 'elyevm'de bir büyük vilayet, Rumiye namında bir vilayeti mevcuttur. Bak, Kur'an haber verdi onu, gaybten Kur'an'ın verdiği haber.

Sonra Kur'an-ı Azimüşşân'ın hıfzının kolaylığı. Çok zaman 10-12 yaşında Kur'an'ı hıfzetmiş olanlar var. Çünkü ibare alıştı mı bir defa, üzerine geldi mi gayet kolay geliyor.

Sonra Kur'an'ın okunması, ne kadar çoğalırsa usanç vermiyor. İnsan bir kitabı beş, altı, on defa okusa bir usanç verir. Lâkin Kur'an-ı Azimüşşân'ı, bütün ömründe okusa usanç vermiyor. Her anda ayrı bir şekil zuhur ediyor.

Sonra bir de budur; fısk-ı fücur sahiplerinin kalbinde kalmaz Kur'an. Ne kadar hafız olursa olsun (işi bozdu mu!) çünkü bu nurdur, fısk ile beraber olmuyor. Yakın zamanda 25-30 sene evvel ve yahut 40 sene evvel İstanbul'da belki yüzlerce hafız vardı, belki beş yüz hafız vardı. Fakat bugün benim kanaatim İstanbul'da 5-6 hafız ya var ya yok. Cüzlerin başından iki yaprak yahut aşır okuyor da hanımlardan ücret alsın okusun, bu hafız değil ki! Baştanbaşa okuyan, bugün İstanbul'da 5-6 hafız ya var ya yok. Hâlbuki birkaç sene evvel yüzlerce insanlar vardı. Niçin? Bozuldu. Bozulunca kalpte kalmaz, yapamaz çünkü okuyamaz bile. Onlar okuduktan sonra tekrar da okuyamaz. Çünkü kalbinde bir döneklik hâsıl olmuştur.

Sonra لَا يَمَسُّهٗٓ اِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ Bak, Kur'an'ın azametini gösteriyor. Kur'an'ı anlayan ancak mübalağa ile tahir olan kimseler olur. Bunun zâhiri olan mânâ; Kur'an-ı Azimüşşân'a abdestli el sürülür demişler. Fakat Kur'an'ın yalnız bir mânâsı değil. لَا يَمَسُّهٗٓ mesh

etmez (Kur'an'ı anlamaz) ancak tahir olanlar Kur'an'ı anlar. Kalbi tam bir iman sahibi olan Kur'an'ı anlar. Eğer bu olmazsa yalnız ilimle olsa bütün bedeviler bizden daha iyi Arapça bilirler, anlayacaklardı fakat mutahir olanlar. Demek ki buradaki taharet, akide taharetidir. Yoksa vücut tahareti olursa herkes, hıristiyanlar da güzel bir elbise temiz giyiyor, hamama gidiyor temiz olur, tahir olur. Fakat burada murad o tahirlik değil, kalbin taharetidir. Kalbi küfürden, fısktan, şek-û şüpheden tahir olanlar Kur'an'ı anlar. Şu hâlde ne kadar mahareti varsa lisanda, ne kadar ilim tahsil ederse etsin, kalbinde bozukluk oldu mu Kur'an'ı anlamaz. Söyler, dilden söyler ve hakiki mânâ değildir.

Bak bunun mukabili de var. اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ diyor Cenâb-ı Hak. Müşrik necistir. E, müşrik o da bir insandır, güzel temiz bir elbise giyiyor, hamama giriyor temiz oluyor. E, bunun necaseti nerde? İnsanlar ne ise o da odur. Müslümanların şekl-û kıyafeti, elbisesi ne ise müşrikin de odur. Âllâh-û Teâlâ buna necis diyor. Bundan demek ki necis, akidesidir. Burada akidesi olduğu için, beriki tarafta da onun yine akidesinedir taharet. Efendim tefsir yapmış, Kur'an'ı o tevil ediyor, bilmem yapmış yapmış, çok o yapıldı, mahvolur gider.

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللهِ Eğer onların dediği gibi beşer kelamı olsaydı لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا Bir çok ihtilaflarla dolu olurdu, halbuki O'nun belagatinde, O'nun fesahatinde, O'nun işaretlerinde hiçbir hired yok. O derece, beşerin takati fevkinde olur. Bu mevzu bitti efendim. Ayrı ayrı mevzulardır.

83- وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

Yine münafıkların bazı hâllerini beyan ediyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Zaman-ı Saadetlerinde, Arap kabilelerine ayrı ayrı seriyyeler gönderirdi. Yâni bir takım ashab gönderirdi, tebliğ etsinler, imana gelsinler. Onların bazıları mukabele ederlerdi, bazıları da imana gelirlerdi. Böyle gönderilmiş bir seriyye vardı, bir cemaat yâni bir asker diyelim, bir birlik asker diyelim yahut tabur asker diyelim. Göndermişti. Geride kalan münafıklar, o askerlerin evlatlarına, hanımlarına bir zahmet vermek için Medine-i Tahire'de bir takım yalanlar uydururlardı. "Efendim filan ölmüştür, filan yaralanmıştır, filan mağlup olmuştur." Hâlbuki bir şey değil, böyle bir tezvir yaparlardı bir üzüntü vermek, başka bir şey değil. Münafık yapıyor, münafığı da Rasûl-û Ekrem meydana vermiyor. Ayet geldi, buyuruyor ki;

وَإِذَا جَاءَهُمْ Ne zamanki onlara geldi أَمْرٌ bir emir, bir söz مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ eminden, nispetten yahutta korkudan. Yâni galebe, galip veya mağlup olmaktır. Bir şey hıfz ettilerdi. Buraya gidenler ya galip olmuş, ya mağlup olmuş. Bunu birçok yalanlara karıştırırlar, أَذَاعُوا بِهِ ifşa ederler. Daha hakikat belli olmamış, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e haber gelmemiş. Orada kulağına geleni işâa ederler, halkın arasında üzüntü vermek için. وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ Eğer böyle işâa etmeyip de reddetse bu sözleri, وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ Rasûl-û Ekrem'e bırakaksalar yahut Âshab-ı Kiram'ın büyüklerine bırakaksalar. Onlar söyledikten sonra bunu işi-

tip de söylerlerse, لَعَلِمَهُ hakikati anlayacaklardı. الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ Onların istinbat ettiği, onların anladığı hakiki ahval anlaşılırdı. Fakat bunu yapmıyorlar, hata ediyorlar. O hata onların helâkine sebeptir. Ama Cenâb-ı Hak'kın lütf-û keremi sevkat etmiştir. وَلَوْلَا فَضْلُ اللهِ عَلَيْكُمْ Eğer Âllâh'ın fazl-û keremi olmasaydı size, sizi Müslüman halk etmeseydi وَرَحْمَتُهُ ve rahmeti olan Kur'an size nazil olmasaydı, لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ اِلَّا قَلِيلًا şeytana tâbi olurdunuz. Az kimse halas olurdu şeytanın ittibaından.

84- فَقَاتِلْ فِى سَبِيلِ اللهِ ۚ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ عَسَى اللهُ اَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۗ وَاللهُ اَشَدُّ بَأْسًا وَاَشَدُّ تَنْكِيلًا

Efendim ayet, Bedir Sonra hakkındadır, bu cümle cümle geçiyor. Bedir'de zaten büyük bir galebe oldu Müslümanlara, Âshab-ı Kiram'a ya. Uhut'ta da oldu, kaçtılar. Ve Uhut'ta kaçtıkları zaman dediler ki; "Gelecek sene (dördüncü sene) Bedir'de yine karşılarız." Rasûl-û Ekrem de kabul etti, Sallâllâhû Aleyhivesellem. Onlar gittiler, sene-zaman geldi, Bedir'e gidecekler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem hazır oldu, Bedir'e gidecek, ikinci Bedir'dir bu. O zaman bazıları zaten münafıklar geri kalıyorlardı. Diğerleri de zayıf olanlar da dediler; "Biz geçen sene harpten çıktık keşke bu sefer gitmeseydik" diye kalplerine geldi. Gelince ayet nazil oldu. Ey Habibim, nusreti sana vaad ettim. Sen galipsin! Tek başına da gitsen galip olacaksın! Bunun üzerine Rasûl-û Ekrem de onlara öyle söyledi. "Ben tek başıma da gitsem, yalnız kalsam giderim." Ve nitekim gitti gayet muvaffakiyet ile avdet buyurdular. Onun için diyor.

فَقَاتِلْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ Ey Habibim, Âllâh yolunda mukatele, muharebe zamanı gelmiştir, yap. لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ Sen ancak nefsine teklif et, öbürleri isterse seni takip etsinler, isterse etmesinler. وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ Ama Mü'minleri terkip et muharebeye. Çünkü Mü'minlere en büyük şereftir, ya şehit olur ya gazi olur. Onları teklif et harbe, yalnız sen tek nefsine mükellefsin. Gelmeyene zahmet verme, müteessir etme. عَسَى اللّٰهُ Yakındır ki Âllâh, اَنْ يَكُفَّ men edecek sizden. بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا Kâfir olanların bu zahmetini sizden men edecektir. Sen kendi nefsinle hareket et, onlara da yalnız tebligat yap. Ondan sonra وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَأْسًا وَاَشَدُّ تَنْكِيلًا Âllâh CelleCelâlûhû kuvvet itibarı ile şiddetli bir kuvveti var ve tenkili de kâfirlere, münafıklara şedittir. Şimdi Rasûl-û Ekrem de tabi Âllâh-û Teâlâ'nın bu talimatı üzerine, Âshab-ı Kiram'a; "Ben gidiyorum, gelen gelsin" dedi. "Fakat size gelmek daha evlâdır." Budur.

85- مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا ۚ وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ مُقِيتًا

Şimdi şefâati beyan edelim evvelâ. Şefâat nedir? Şefâat; **"eşşefehatû suâlûl hayrilil gayri"** hayrı talep etmek başkasına. Meselâ enbiya, evliya, salih-û sülehâ kıyamette şefâat ediyorlar. Ne yapıyor o şefâat? Hayrı talep ediyorlar gayra. Yâni orada sıkıntıda kalan, günahta kalanların hayrını talep ediyor Âllâh'tan ki oradan halas etsin. Şefâatin hülasası hayrı talep etmektir gayr için. Şefi'; çift demektir, kendini de beraber yapıyor. **"Rabbena atina fiddünya haseneten ve fil ahireti haseneten..."** Kendini de o sıraya koyuyor, şefi' yapıyor. Hülasa şefâat, hayrı talep etmektir. Hayrı talep etmek şefâat. Bak burada da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aley-

hivesellem hayrı talep ediyor Mü'minlere. **"muharebetün Mü'minine alel kıtal"** "Muharebe sizin için hayırlıdır, geliniz" diyor. Bu ne oluyor? Şefâattir, hayrı talep ediyor.

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً Bir adam hasene olarak şeriata muvafık, doğru bir şeye delâlet ederse yâni rica ederse başkasına, يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا ona da bir nasip olur. Bir Mü'mine hayrı talep etti, o da onu yaptı. O talep ettiği için şefâat etmiş ve sebebiyet itibariyle o da sevaba girer. وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً Eğer seyyie bir şefâat ise yâni şeriata muhalif, nemmamlık, muhalefet, yalancılıktan dolayı bir yardım talep ederse gayra. O vakit, o da يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا yine ona hisse var öbür günahlarına. İnsan din kardeşlerine bir hayrı talep etti, bu şefâattır. Âllâh nasip etti eğer muvaffak oldu onu yapmaya, onun sevabı yerindedir, o da sevaptan hissedar olur. İnsan din kardeşlerine bir fenalığı talep etti, talep ettiği için bu şefâat-ı seyyie'dir. Onunla amel ederlerse, onlara bir fenalık olur ve onun neticesi olarak bunun da hissesi yeri çıkar. Demek ki şefâat, tefsirin dediği **"suâlûl hayrilil gayri"** Hayrı gayra, hayrı sual etmek. وَكَانَ اللهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye muktedirdir.

Şimdi burada biraz bir duralım. Benim de bir şefâatim var, Âllâh'tan ricam; "Mü'minlere hayır, bu Mü'min kardeşlerime hayrı talep ediyorum" bu şefâat, o mânâdır değil mi? Hayrı talep etmek mademki ben bu şekilde hayrı talep ediyorum sizin için Âllâh'tan. Şimdi her aklı başında olan bir Müslümanın bir evradı olur, bir de eskârı olur. Eskâr, evrad. Eskâr; zikir. Yâni Âllâh'ı hatırlayacak. **"Âllâh, La ilâhe illâllâh, Sübhanâllâh, Velhamdülillah"** Böyle, bunlar eskârdır. Her Müslüman hoşuna gittiği, yapabildiği kadar

bu eskârları kendine vird yapar, daima devam eder. Nitekim de bunun en iyisi bu kitabın sonunda da vardır. Bir Müslüman yüz defa **"Sûbhânâllâhi velhamdülillâhi velâ ilâhe illallâhû vâllâhû ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil âzim"** desin, bir Müslüman yüz defa **"Estağfirullâh ellezi lâ ilâ illâhû el hayyülkayyûm ve etûbü ileyh"** desin, bir Müslüman yüz defa da salâvat-ı şerife getirirse bu kâfidir eskar için. Bu kitabın sonunda vardır, yüzler defa kendine eskâr yapmak. Sanat, vazife yapmak, mühim bir iş değildir bunlar vakit geçirmez. Efendim vaktim yok, başımı kaşıyacak zamanım yok, çalışıyorum. Bu çalışmaya mâni değildir. Beş, on dakikayı insan her zaman bulur, her zaman da sarf edebilir. Bu eskâr.

Bir de evrad vardır. Eskâr basittir bu. Bir de evrad vardır. Evrat; duâ. Duâları kendine vird yapar. Bir Müslüman da aklı başında bir Müslüman mutlaka eskârına devam ettiği gibi, bir takım evradları da yapar kendine ki ona devam eder. Artık bunu her gün değiştirecek değil, ölünceye kadar bu. Ölünceye kadar bu eskâra, bu evrada devam eder. Saadet yolundadır!

Şimdi bunu nasıl tayin edecek? Herkes kendine tayin edemez. Tayin ettiği de isabet de edemez. Fakat eğer tâbi olursa eslafa, o vakit yerinde olur. Şimdi biliriz ki Kur'an-ı Azimüşşân'dan daha büyük bir kitap yok. İmânımız bu. Eğer bunu böyle bilmezse imân yoktur. Öyle ise Kur'an'ın duâları, bütün duâların fevkindedir. Çünkü Kur'an'ın duâları, telkindir. Âllâh CelleCelâlûhû diyor; "Ey Mü'min, böyle iste!" **"Rabbena atina fid dünya haseneten ve fil ahireti haseneten ve kına azaben nar"** Âllâh bunu tâlim ediyor. Niçin, nasıl talim ediyor? Âllâh kendisi **"Rabbena"** demiyor. Âllâh "Benim Rabbim" demez, mânâ düzelmez. Yâni **"kulü Rabbena."** Böyle deyin yâni böyle isteyin. Şu hâlde Kur'an'ın duâlarına ben-

zer bir duâ olamaz. (Bu bir.) Rasûl-û Ekrem'in duâları, o da öyle. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem zaten cebinden hiçbir şey söylemez, Âllâh'tandır. Şekil, ibâre değişiyor. O da diyor ki; "Filan duâları, filan duâları, filan duâları ben okuyorum, siz de okuyun." Şu hâlde aklı başında olan bir Müslüman, bu duâlardan ayrı bir duâyı talep etmek hata da olur. Bununla vaktini kaybediyor. Duâyı herkes yapabilir. Bu duâ, Cenâb-ı Hak'tan bir ricadır, yalvarmaktır. Türkçe de olur, Arapça da olur, başka lisanlarda da olur sonra. Fakat tesiri az olur. Yolundan almak lâzım gelir. Merkezinden almak başkadır, havadan almak başkadır. Yoksa duâ, Cenâb-ı Hak'ka karşı her kul der; "Ya Rabbi bana felan şeyi, falan şeyi yap." Bu duâdır lâkin müessir değil bunlar gibi. Bu çünkü Talimat-ı İlâhi'yedir, Rasûl-û Ekrem'in talimatıdır. Aklı başında olan zat, bundan vazgeçmez. Davetlerde bir saat duâ yapıyorlar, "vâllâhi bir kuruş, bir para faydası yoktur." Fakat nasıl, ne yapıyorlar hatta tantanalı dualar zaten makbul değildir.

Bak, Mevlâna bize bir misal gösteriyor. Bir adam güzel demirden, iyi bir kılıç yapmış. Fakat kabını tahtadan yapmış. O kılıç harbe yarar çünkü kabın ehemmiyeti yok. Fakat bir adam altından, gümüşten bir kap yapmış, tahtadan bir kılıç yapmış, o işe yarar mı? Parlak bir kelimeler oluyor zaten makbul de değil, hadis reddediyor onu. Kalbi kelimelerle meşgul ediyor, bir şey kalmıyor ki üst tarafı. Bunun fevkinde yok şimdi bu kitap güzel, harekeli yazılmış, Kur'an harekeleriyle. Kur'an'ı okuyan, bunu serbest okur. Sahibi, evliyâ olduğunu bilmiyoruz biz, evliyâlar evliyâları tanırlar. Büyük bir zat idi. Kur'an-ı Azimüşşân'ın dualarını toplamış, hadisin dualarını toplamış, iki salâvatın içine koymuş, ondan sonra izinname de yapmış Abdulgafur Abbasi Rahmetûllâhi Aleyh.

86- وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ اَوْ رُدُّوهَا ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا

Efendim bu ayetin sebeb-i nüzulü; bazı insanlar mağrur olur da selâm etmez, bugün de var zamanımızda da var. Tanır, bilir ama görmemeye gelir. O zamanlarda da vardı. Olduğu için Cenâb-ı Hak emrediyor, diyor ki; وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ Ne zamanki siz selâmlandınız. Din kardeşiniz size selâm etti, bir selâm ile. فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ Onun âhseni ile karşılayınız. Meselâ dedi; **"esselâmû aleykûm."** Sen cevabında de ki **"ve aleykûmûsselâm ve rahmetullah."** Rahmetûllâhı ziyâdeleştir. Dedi; **"esselâmû aleykûm ve rahmetûllah."** Sen cevabında **"ve aleykûmûsselâm ve rahmetûllahi ve berakâtûhû"** Oraya kadar geliyor. Daha güzel şekilde beyan et. Ayette işarettir yâni size bir iyilik yapıldı mı, اَوْ رُدُّوهَا ۗ eğer bu elinizden gelmezse mukabele ediniz. **"esselâmû aleykûm, ve aleykûm esselâm."** İşarettir, bir iyilik yapıldı mı, elinizden gelirse daha iyisini yapınız. Yapamadınızsa hiç olmazsa mislini yapınız. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا Âllâh CelleCelâlûhû her şeyin hesabını görür, yaptırır.

Şimdi selâm sünnet'ül kifâyedir. Reddi, farz-ı kifâyedir. Yâni bir cemaat geldi de beş, on kişi birden. Baştakiler **"esselâmû aleykûm"** dedi mi, onlar arkasında hepsine birer birer selâm söylemeye lüzum yoktur. Beraber gelmişler, birisinin sünnet-i sevabı öbürlere de kâfidir. Cevabında da birisi reddetti mi hepsinin yerine gider, sünnet'ül kifayedir. Fakat bunun şekli nasıl olur? Selâm, teminattır. Selâm, Esmâ-i İlâhiye'dendir. "Selâm senin olsun, dünya ve ahiretin selâmeti sana olsun yahut Âllâh'ın selâmeti sana

olsun." Bir teminattır. Meselâ iki adamın aralarında bir düşmanlık var. Selamlaştılar mı, o onu kaldırır ortadan, teslimattır. Böyle olduğuna göre zarar kimden memul ise selâmı evvel o yapmalı. Meselâ oturan adam, gelen adama selâm etmemeli. Çünkü oturan adam gelene bir ziyanı olamaz. Gelen adam, oturana selâm edecek. Şimdi misal böyle; atlı olan, yayana selâm eder çünkü zarar ordan gelebilir, teminat veriyor. Ayakta olan, oturana selâm eder çünkü zarar ordan gelir, teminat oradan olur. Sonra yolda giderken yukarıdan olan, aşağıya selâm verir. Eğer yol müsavi ise fark yok. Fakat birisi yukarıdan geliyor, birisi aşağıdan geliyor, yukarıdan gelen selâm ediyor. Melekler de var cem'en söylemek daha evlâdır. Câizdir, tek de söylese câiz. **"selâmûn aleyke"** dese de olur. Fakat **"esselâmûn aleykûm"** demesi daha muvafıktır. Nitekim tahiyyatta da selâmda, belki arkamızda herhalde yoktur kimse **"esselâmûn aleykûm"** diyoruz. Şimdi efendim Kur'an okurken, ezân okurken, zikir ile meşgul iken, ilim ile meşgul iken, yemek yerken, bu hâlde selâm sünnet değildir. Selâm sünnet olmadıktan sonra reddi de farz değildir. Sünnet yoluyla gitmiyor çünkü.

87- اَللّٰهُ لَآ اِلٰـهَ اِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا

اَللّٰهُ لَآ اِلٰـهَ اِلَّا هُوَ Ancak mabud Âllâh'tır. Mabud-û maksud Âllâh'tır. لَيَجْمَعَنَّكُمْ Muhakkak sizi kabrinizden çıkarır, toplar اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ (yani fil yevmil kıyame) kıyamette. Âllâh, Mukaddir'dir. Vücudumuzun zerreleri nereye giderse gitsin, o zerreleri bir yerde toplar, insan şekline koyar. Ondan sonra arsâ-i hesapta, hesabını nezdine getirir. لَا رَيْبَ فِيهِ Bunda şek-û şüphe yok. وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ

اللهِ حَدِيثًا Kimdir ki Âllâh'tan daha doğru söz söylesin, Âllâh CelleCelâlûhû bize böyle diyor. Herkes ameline göre cezâlanacaktır. Herkes ölecektir kimse ebedi kalmaz. Herkes öldükten sonra da tekrar dirilecektir ve herkes de Huzur-u İlâhi'de hesabını verecektir. Âllâh bunu diyor, bundan da sadık bir kelimeler olmaz. Bu mevzu bitti, bak mevzu mevzu karıştırmıyoruz.

88- فَمَا لَكُمْ فِى الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا اَتُرِيدُونَ اَنْ تَهْدُوا مَنْ اَضَلَّ اللهُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

Şimdi efendim, münafıklar Uhut'tan avdet ettiler, 300 kişi avdet ettiler. Epey zahmet oldu. Âshab-ı Kiram'ın aralarından bazıları dediler ki; "Bunlar imân etmemişler." Çünkü Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem meydana vermiyor onları, fıtratı münasebetiyle vermiyor, münafık demiyor. Onlar dediler: "Bunlar artık bu hareketi ile küfrünü meydana koymuşlar. Böyleyse biz bunları temizleyelim de aramızda olmasınlar." Bazıları böyle dediler.

Bazıları da dediler ki: "Biz, Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine tâbiyiz. Namaz kılıyor, kelime-i şehadet getiriyor, biz nasıl yapalım?" Böyle aralarında bir düşünce bulmuştur. Bu düşünceye binâen ayet nazil oldu.

فَمَا لَكُمْ Nedir size ey Müslümanlar, فِى الْمُنَافِقِينَ münafıklar hakkında فِئَتَيْنِ iki cemaat oluyorsunuz? Birisi kâfirdir, birisi kâfir değildir diyorsunuz. وَاللهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا Âllâh CelleCelâlûhû, onları baş aşağı yapmıştır. Rakis; aşağıya gitmek. Yukarıdan aşağıya, İslâmiyet'ten küfre, izzetten zillete baş aşağı yapmış. بِمَا

كَسَبُوا Yaptığı bu amel-i kesblerinden dolayı. Âllâh CelleCelâlûhû fâil-i muhtardır, bunları böyle halketmiş. اَتُرِيدُونَ اَنْ تَهْدُوا İster misiniz hidayete getirmek? مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ Âllâh bir kimseyi dalalete götürmüşse, onu hidayete getirmek mi istiyorsunuz? Kimin elinden gelir o? وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا Âllâh birisini, bir kavmi idlal ederse hiç kimse ona yol bulamaz. Bu o zamana aittir fakat kıyamete kadar da câridir. Biz Elhamdûlillah Müslümanız. Biz öyle zannederiz ki aramızda bir münafık-û fâsık olmasın, hepsi Müslüman olsun. Fakat Hikmet-i İlâhiye'ye muhaliftir. O vakit Âllâh-û Teâlâ'nın cehennemin kapısını kapaması lâzım gelir. Hâlbuki cehennemi dolduracaktır. Öyle ise Âllâh'ın idlal ettiği kimseyi, kimse hidayete getiremez. Bu yine o yolu gider, geçer gider. Bunların maksatlarını beyan ediyor Cenâb-ı Hak, Habibine.

89- وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

وَدُّوا Onların istedikleri yâni temenni. لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا Onlar küfürde olduğu gibi isterler ki sizi de kâfir yapsınlar. فَتَكُونُونَ سَوَآءً O vakit hepinizin de kâfir olmasını istiyorlar onlar. Münafıklar sizin de dinden dönmenizi istiyorlar, onlar gibi olsun istiyorlar. Efendim münafıklar yalnız zaman-ı saadette değil, zaman-ı saadette de vardı, sonra da vardı, bugün de vardır. Bu Hikmet-i İlâhiye'dir. **"Rekrekest in abûşirin abûşur, der hâlaik mirevet ta'net kusur"** Damar damardır. Nasıl ki tatlı su, acı su, toprakların damarlarını nasıl ki halketmiş Âllâh, insanlar da böyle damar damar-

dır. Bazı damarlar temiz damardır, o imânı kolay kabul eder. Bazı damarlar pis damardır, hiç kabul etmez. Bazı damarlar da ortada kalır. Sonra nereye muhavvel olursa, O bilir. Onun için Zaman-ı Saadette de münafıklar vardı. Hem de bak beyan ediyor ve yüzüne de vermedi Rasûl-û Ekrem. İsteseydi bizim aklımıza göre temyiz edebilirdi zaten. Lâkin bunların evlatlarından Mü'min olanlar zuhur eder, dedi. Ve nitekim öyle de zuhur etti. Meselâ Ebu Cehil'den, İkrime gibi büyük bir sahabe zuhur etti. Onların istediği bu; sizi dininizden çevirmek, kendi gibi yapmak. Böyle olunca, bunu kabul edince, onlara kalben itimat etmeyin ve mühim işlerinizde istihdam etmeyiniz. İtimat etmeyin, فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ dost ittihaz etmeyin. İşinizi görünceye kadar, alışverişini yap "merhaba" o kadar, komşuluk başka bir şey değildir. Sadık bir dostumdur, bilmem nedir, olmaz o. حَتّٰى يُهَاجِرُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ Hatta ki Âllâh'ın yolunda hicret etmeyince. Burada hicret; mücahede mânâsınadır, cihada girmeyince. Hicret, Rasûl-û Ekrem Medine-i Tahire'ye geldiği zaman farz olundu. Orada kalan mecbur idi hicret etmeye. Etmediyse noksandır diyor meğer zayıf olsa.

Cihad nedir, hicret nedir? Hicret; fenâlıktan iyiliğe gitmek. Zâhiri hicret; küfür memleketinden Müslüman memleketine gitmektir. Hakiki hicret; ahlâk-ı seyyieden, ahlâk-ı haseneye değiştirmek ve cihada iştirak etmek. Bunlar bunu yaptıktan sonra şâyân-ı itimat olur Müslümandır. Bunları yapmadıktan sonra bunların niyetinde bozukluk var, itimat etmeyin. فَاِنْ تَوَلَّوْا Eğer bunlar durdularsa yâni sizin istediğiniz gibi muhaceret yapmadılar, cihad yapmadılar, bir kavl-i mücerretle kaldıysa فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ o va-

kit, onları esir ediniz hatta mukatele ediniz onları, حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ nerde bulursanız. وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا Onları bir dost, bir yardımcı ittihaz etmeyiniz. Mesele mesele, ayet ayet, ayrı ayrı bir mevzular var.

90- إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ ۚ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ ۙ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ Meğer bir adam, bu münafıklardandır. Fakat bir kavme iltica etti. O kavim ile aranızda bir mûsâlaha var. Meselâ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bir Arap kabilesi ile sulh etmiştir, onlar imân etmişler. Bir adam münafıktır ama gitti onlara iltica etti, onu bırakınız oraya. (Bu bir.)

أَوْ جَاءُوكُمْ Yahut geldi birisi size, حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ kalpleri sıkıntıda size karşı muharebe etmek istemiyor. Onun kavm-û kabilesi imân etmemiştir. Fakat onun kalbinde Âllâh, bir şey halketmiş ki size karşı muharebe istemiyor. Etmek istemediği gibi أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ kavmiyle de harp etmek istemiyor. İçinde temiz bir kalp hâsıl olmuş, sizinle harp etmez, kavmiyle de harp etmez. Böyle olanı da haline bırak ey Habibim, ona da bir şey söyleme. وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ Eğer Âllâh isteseydi, bu adamın kalbine bunu ilka etmezdi, sana karşı bir düşman olurdu, لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ size musallat olurdu. Demek Cenâb-ı Hak, onun kalbine bir tasarruf etmiştir, kalbi ileride düzelir. فَلَقَاتَلُوكُمْ Eğer Âllâh isteseydi, onu musallat

ederdi size, sizle muharebe edecekti. فَاِنِ اعْتَزَلُوكُمْ Eğer bunlar sizden i'tizal etmedilerse, böyle size karşı harp etmez, kavmine karşı da harp etmez. Size bir muhabbet var harp etmez fakat imân etmemiştir. Eğer böyle olursa فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ size karşı muharebe etmezse وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ sulh-û selâmeti size telkinediyse o vakit, فَمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا Âllâh size yol vermemiştir onlara taarruz etmeye. Bir adam var, imân etmemiştir fakat kalbinde muhabbet var Rasûl-û Ekrem'e karşı. Veyahutta âleme müdahale etmez, harp etmez, Rasûl-û Ekrem hakkında bir şey demez, kavmine de muharebe etmez. E, bunu bırak hâline de ileri de Cenâb-ı Hak onun kalbine tasarruf eder.

91- سَتَجِدُونَ اٰخَرِينَ يُرِيدُونَ اَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوا اِلَى الْفِتْنَةِ اُرْكِسُوا فِيهَا فَاِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوا اَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَاُولٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

Bu üçüncüsü daha fena münafıkların! سَتَجِدُونَ اٰخَرِينَ Bir kavim, münafıklardan birisi de var ki. Bak münafıkların türlü türlüleri var. Halik-i Kâinat, Habibine hâllerini bildiriyor. Zaten Rasûl-û Ekrem, onları biliyordu ya şahsen fakat hâlleri; buna böyle yap, buna böyle yap, buna karşı sert davranma, buna karşı öyle yap, bir talimat veriyor. سَتَجِدُونَ اٰخَرِينَ Bir kavmi aher de var yine onlardan. يُرِيدُونَ اَنْ يَأْمَنُوكُمْ İsterler ki sizi temin etsinler. İsterler ki sizi temin etsinler de size Mü'min olduğunu gösterir de onların aleyhinde bir şey olmasın. وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ Kavmini de emin bırakıyorlar, kavmine gittiği zaman "biz imân etmemişiz" diyor, onları temin ediyor. Size

de geldiği zaman "biz imân etmişiz" diyor, sizi temin ediyor. كُلَّمَا رُدُّوا اِلَى الْفِتْنَةِ Ne zamanki fitneye, kavm-i kabilesine avdet ettiler mi اُرْكِسُوا فِيهَا içine girer yâni küfrünü izhar eder. Yâni kendini halas etmek için size karşı gelir "Ben Müslüman'ım" diyor. Ne zamanki fırsat buldu kavmine gitti, aynı onlardan olur. Zaman geçse bile tesiri yoktur.

Biz bunu bir kısmını müşahadeten gördük. Vaktiyle 312'de Ermenilerin bir muharebesi olmuştur. Emredilmişler her tarafa. O zaman bizim taraflarda da birçok Ermeniler, Müslüman olmuşlar. İslam dinine çevrilmişler, resmini değişmişler, muamele yapmışlar, beraber bulunmuş ta Harb-i Umumi'ye kadar. Harb-i Umumi'de Rus geldi, Ermeniler meydana çıktı. Onların hepsi iştirak ettiler, toptan iştirak ettiler. Zaman geldi mi içindeki hıyanet harekete geliyor, hepsini yaptırıyor. Onun için Cenâb-ı Hak, onların hakkında diyor.

فَاِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ Eğer bunlar vazgeçmediler bu ahlaktan وَيُلْقُوا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ size selamı telkin etmedilerse, vazgeçmedilerse bu halden ve sulhu selameti temin etmemişlerse size وَيَكُفُّوا اَيْدِيَهُمْ elini çektirmezlerse askerden, sizden فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ sizde onları alınız, esir ediniz, öldürünüz, nerede bulursanız bulunuz وَاُولَئِكُمْ bu hilekarlar, müzevvirler, bu münafıklar جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا Biz Azimüşşan size onların üzerine sultan, saltanat, kuvvet, zahit bir hüccet vermişiz, mesul olmazsınız, öldürünüz, esir ediniz, malınıda alınız, hanımlarınıda alınız. Bu bitti.

92- وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ اَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا اِلَّا خَطَئًا وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَئًا

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖٓ اِلَّآ اَنْ يَصَّدَّقُوا۟ فَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

Katil meselesine geliyor. Katil, İslâmiyet'te Cenâb-ı Hak zaten onu tayin etmiştir. **"beşşiril katile bil katli."** Katilin hakk-û hayatı yoktur Müslümanların içinde eğer hatâen değilse. Gitti bir adamı öldürdü, dinimizde onu öldürecekler. Beyan buyuruyor hata olanları da. وَمَا كَانَ Yoktur لِمُؤْمِنٍ اَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا bir Mü'min için, bir Mü'mini öldürmek yok Kitabullah'ta اِلَّا خَطَـًٔا meğer hata olup da. Hata olur meselâ silahı bir hayvana atar, gider bir insana isâbet eder yahut bir taş atar ki taş öldürücü bir şey değil, gelir öldürür katl-i hatâ-i. Hata olursa o vakit hatasının cezâsını çeker, kısas değildir. وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا Bir adam, bir Mü'mini hata ile öldürürse böyle kusur "Düştü öldü efendim, düşürdü öldü" hatâ-i olan bir katl. Onun cezâsı فَتَحْرِيرُ iki hak var. Biri Hakkullah var, biri halkul ibad var. Çocukların hakkı var, babasını öldürdü faraza. Bir de Cenâb-ı Hak'kın hakkı var. Cenâb-ı Hak'kın hakkı رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ bir köleyi azat etmek. Hatâen bir adam, birisini öldürürse bir köleyi azat etmek lâzım gelir. Kölesi yoksa parası yoksa oruç tutacak, iki ay oruç tutacak. Ondan sonra çocuklarına da وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖٓ bir diyet müsellem teslim eder ehline. Diyet; yüz deve yâni bin sarı altındır. Bir Müslüman, bir Müslüman'ı hata olarak öldürürse o ölenin çocuklarının hakkı var, bir de Âllâh'ın hakkı var. Çocukların

hakkı diyetle ödenir. Âllâh'ın hakkı da mümkünse köle azad eder değilse iki ay oruç tutar. اِلَّآ اَنْ يَصَّدَّقُوا Diyeti tamam verecek fakat eğer çocukları yâni diyeti alan meyyitin sahipleri, biraz azaltırsa bu da câizdir. Meselâ yüz deve almam da seksen deve alırım. Bin altındır ama beş yüz altın bana kâfidir dedilerse, affederlerse o aralarındadır caizdir. (Kendi iştihasıyla verdikten sonra artık fakir kalmıyor. Oruç köle içindir, diyet için oruç değildir. Şimdi katlin sahibi affederse başka, baştanbaşa da affedebilir, mal kendisinindir, hatayı yapan fakir ise parası yoksa affederse affeder, affetmezse borçlu kalır.)

فَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ Eğer o hataen ölen adam, bir kabileden gelmişse ve bu kabile size düşmandır. Bir adam oradan almış gelmiş, Müslüman olmuş, Müslümanların içine gelmiş. Hatâen bir adam onu öldürdü. O küfür, veraseti kat eder. Bir kâfir olan baba, Müslüman olan evlada vâris olmaz. Kâfir olan evlat, Müslüman olan babaya vâris olmaz. Küfür, ırsi kat eder. Bu böyledir, dinimizde böyle. Küfür olarak ve ihtilaf eder, bunlar vasiyeti men eder. Bir baba ne kadar zengin olursa olsun, evladı kâfir oldu mu? Dinimizde o evlada vâris olamaz. Bu hakeza aksi de böyledir. Şimdi bir adam bir kabileden gelmiş, Müslüman olmuş, Müslümanların içinde. Sonra hatâen öldürüldü. Bu adama da yine Müslüman olduğu için hem köle azat olur, hem diyet olur. Fakat diyet çünkü alakası babaları küfürde, katedilmiştir, o alakayı kesmiş o taraftan diyet ortadan kalkar. Ancak rakabet (sorumluluk) var. Bu kadar.

وَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ Eğer bir kavimden geldi bir

adam. Aranızda misak var, muahede var. Kâfirdir ama muahede yapmışlar size. O muahedeye nazaran o da öldürülürse, فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ Mü'min bir köle azat ister, diyeti de o zaman onun üçte biridir, otuz üç deve diyor.

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ Şimdi diyet vermeye parası yok, fakirdir. فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ İki şehr; iki ay. Birbirinin arkasında yâni fasıla ile değildir çünkü cezâdır. تَوْبَةً مِنَ اللّٰهِ Cenâb-ı Hak'ka karşı bir tevbeye vesiledir bu. وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh, mahlûkunun hâline Âlim'dir. Hakim'dir, yeri yerine halketmiştir.

93- وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

وَمَنْ Her kim ki يَقْتُلْ öldürürse (şimdiye kadar hata ile öldürendi, şimdi kasten öldürmek.) مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا Bir adam kasten bir Mü'mini öldürürse, فَجَزَآؤُهُ onun cezâsı جَهَنَّمُ cehennemdir. Ama nasıl cehennem? خَالِدًا فِيهَا Ebedi olarak cehennemde kalmak suretiyle kalır. Hâlbuki katil, küfre mucip değildir. Bak şimdi, yüz tane katil yapsa kâfir olmaz eğer helâl bilirse kâfir olur. Helâl bilmedi, bir günahtır yaptı kâfir olmaz, cezâ çeker. Burada خَالِدًا فِيهَا tefsirlerin verdiği mânâ; katli helâl bilerek yapmışsa ebedi içinde kalır. Bu bir mânâ.

İkinci mânâ da demişler ki; bunun cezâsı bu kadar büyüktür fakat Âllâh-û Teâlâ, o cezâyı tahfif eder. Bu iki.

Üçüncü de bir sebep var, bu şahsına aittir. Ayetin sebeb-i nüzulü söyleyelim. وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ Âllâh'ın gazabı katilin üzerinde

olur, وَلَعَنَهُ rahmetinden uzaklaştırır. وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا Azab-ı azimi vaad etmiş katile. Efendim bu Ayetin sebeb-i nüzulü bu katil, öbür katil gibi değildir. Yoksa katil küfür değildir, helâl bilirse küfür olur. Maklis namında bir adam Mekke'den kalktı, Hişam diye bir kardeşi vardı. Her iki kardeşler Medine'ye geldiler, Müslüman oldular. Müslüman olduktan biraz sonra Maklis, Ben-i Neccar kabilesinin aralarında gezerken, baktı ki kardeşi orada ölü. E, nasıl olur bu? Doğru Rasûl-û Ekrem'e geldi. Arz etti, dedi; "Benim kardeşim Hişam'ı öldürmüşler. Ben-i Neccar kabilesinde ölü buldum." Eh! Emr-i İlâhi'yi izhar eder. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Fehir namında bir sahabeyi beraber gönderdi Ben-i Neccara. Cevap gönderdi Rasûl-û Ekrem'in emri bu; "Katili bilirlerse aynen katili teslim etsinler. Eğer katil malûm değilse diyeti versinler, gönderin." Onlar da dediler ki: "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in emri başımızın üzerine sem'an ve taaten. Fakat biz katili tayin edemeyeceğiz, kim olduğunu da bilmiyoruz lâkin diyeti veririz." Topladılar aralarında kabile, yüz tane deveyi teslim ettiler. Maklis'e, Fehir de beraber gidiyor. Geliyor, şeytan galebe etti Maklis'e zaten tamam değildi. "Ben kardeşimin intikamını alayım bunlardan, deveyi de götüreyim." Fehir ki Rasûl-û Ekrem beraber göndermişti, ona hizmet etmişti, onu şehit etti hileyle. Birbirine itimat etmiş ama vurdu öldürdü. Yüz deveyi de aldı Mekke'ye gitti küfüre, kâfir oldu. Mekke'nin fethinde bu adamı buldular. Buldular, onun artık imânı nerede kaldı? O katlolmuştur. Sebeb-i nüzul-ü ayet budur. Katli eğer müteammiden yaparsa **"beşşiril katile bil katli"** katledilir. Hataen olursa diyete munkalib olur.

94- يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ اللهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ اَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ۚ تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۡ فَعِنْدَ اللهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا ۚ إِنَّ اللهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edenler. إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ اللهِ Ne zamanki Âllâh yolunda sefere çıktınız, muharebeye. Şimdi ayetin sebeb-i nüzulünü evvelâ söyleyelim. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in çok sevdiği, Usame namında genç bir sahabi vardı. Hıbbü'n Nebi, Zeyd'in oğludur. Hıbbü'n Nebiyyûn (Rasûl-û Ekrem'in sevgilisi) genç idi fakat her yere muvaffakiyetle neticelenmiştir hâli. Bunu bir kabileye gönderiyor. Kabilenin içinde birisi geliyor muharebe ediyor, muvaffak oluyor. Birisi kelime-i şehadeti söylüyor. Bunun da kendi içtihadına göre; "Bu korkudan, korkuyor da söylüyor hakiki Müslüman değildir" vuruyor. Vurduktan sonra Medine-i Tahire'ye geldi, Rasûl-û Ekrem'e arz etti. Dedi; "Bunu yaptım ben, şüphelendim imânından vurdum." Rasûl-û Ekrem çok üzüldüler. **"hel lâ şakakte kalbehû"** "Sen kalbini açtın baktın mı, Müslüman değildir? Lâ ilâhe illâllâh Muhammedûn Rasûlullah dedi mi bırakacaktın." Usame'yi biraz tekdir etmiş. Ve "git de diyet ver onun çocuklarına." O da gitmiş, onun diyetini vermiş. Hata gibi, gerçek kasıttır ama küfür zannetmiş. Sebeb-i ayetin nüzulü bu.

Onun için Âllâh emrediyor. Ey Müslümanlar, küfür ile muharebe ettiğiniz zaman فَتَبَيَّنُوا beyan ediniz, anlayınız, "imân ettim" dediği zaman. İmân etti mi, etmedi mi? Hemen sellemehüsselam

vurmayınız. وَلَا تَقُولُوا Demeyiniz, لِمَنْ اَلْقٰى اِلَيْكُمُ السَّلَامَ bir adam size selâmı telkin etti, **"esselâmûaleykûm verahmetullah"** dedi. لَسْتَ مُؤْمِنًا "Sen Mü'min değilsin" demeyiniz bunu. Bu kalpten geliyor. **"hel lâ şakakte kalbehû."** تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا Belki onu öldürüp de hayat-ı dünyanın metaını talep ediyorsunuz. (Bir Müslüman asker, bir kâfir askerini öldürürse o kâfir askerin üzerindeki para, silah, elbisesi hepsi onun olur. Onun malıdır, taksimata karışmaz. Silahta, harpte, birisi harp ediyor. Müslümanın birisi ya asker, gitti orda bir asker gâvuru gördü vurdu, vurduktan sonra onun üstündeki hepsi onundur. Evet evet, bu Beyt'ül Mal'a girmez. Beyt'ül Mal'a onun resmi olan şeyler girer.) Bunu talep edip de öldürmek içinden çıkar bunu yapmayınız, diyor.

فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ Allâh-û Teâlâ'nın nezdinde emval-i ganimet çok, istediği kadar sizi ignâ eder. كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ Düşününüz hâlinizi, siz de bundan evvel imân etmediğiniz zaman, imânınız yoktu kâfir idiniz. فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ Allâh minnet-û ihsan etti, sizi İslâmiyetle müşerref etti. فَتَبَيَّنُوا Siz de iyice beyan ediniz, araştırınız, hakikat midir, değil midir? Sonra hüküm veriniz. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Allâh CelleCelâlûhû, sizin yaptığınızdan haberdardır. Yâni yaptığınız, kalbinizde ne ise haberdardır. Onun için mükâfat, **"imkânu hayran fe hayran ve in şerran fe şerran"** kalbinizde fenalık varsa zarar var, iyilik varsa menfaat var.

95- لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ

عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللهُ الْحُسْنٰى وَفَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ اَجْرًا عَظِيمًا

لَا يَسْتَوِى الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ Müsavi değildir oturup da harpten, cihaddan geri kalan. Oturan Müslümanlar da lâkin hangisi müstesna? غَيْرُ أُولِى الضَّرَرِ Zararlı meselâ ihtiyardır, sakattır, kördür onlar muharebeden müstesnadır. Onlardan başka evinde rahat-û salâhati var, bir tarafta da muharebe olur. Evinde oturan adam, o müsavi değildir وَالْمُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ malıyla nefsiyle mücahede edenlerle. Birisi bir Müslüman malıyla nefsiyle harbe gidiyor, mücahede ediyor. Birisi de kör değil, sakat değil, mecbur değil, hasta değil, o da oturmuş da bakıyor. Bunlar müsavi olmazlar Nezd-i İlâhi'de elbette farkı vardır. عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً Âllâh CelleCelâlûhû mücahitleri, cihad edenleri, malıyla nefsiyle cihad edenleri, oturup da cihaddan geri kalanlara derece itibari ile yüksek yapmıştır. وَكُلًّا وَعَدَ اللهُ الْحُسْنٰى Hepsine de hüsnayı, cenneti vaad etmiş.

Efendim fakat mücahid, İlây-i Kelimetullah niyeti ile gider canını feda eden kimse mücahiddir. Gider de para kazansın, rütbe kazansın, zulümlüğü kırsın, o da şehittir şehitlikte defnedilir. Lâkin **"fî sebîlillâh"** şehit olan, İlây-i Kelimetullah İslâmiyet'in, Kur'an-ı Azimüşşân'ın hakimliğini temin edendir bunlar, bunların hakkındadır. وَفَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ Bu yolda cihad edenleri Âllâh tavsil etmiş, yüksek yapmış عَلَى الْقَاعِدِينَ اَجْرًا عَظِيمًا oturanlara karşı, Büyük bir ecr-i azim ile yükseltmiştir.

96- دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا

دَرَجَاتٍ مِنْهُ Bir dereceler ihsan etmiştir. Malûm ya **"innemel e'mâlû binniyât"** Niyet ne kadar halis ise derece o kadar yüksektir. Niyet ne kadar çürük ise derece o kadar aşağı olur. دَرَجَاتٍ مِنْهُ Allâh'tan bunlara dereceler var, وَمَغْفِرَةً mağfiretler var, وَرَحْمَةً rahmet var. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا Allâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile dostlarını mağfiret eder ve Rahim'dir, merhamet sahibidir. O mevzu da bitti.

97- اِنَّ الَّذِينَ تَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِى اَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى الْاَرْضِ قَالُٓوا اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَاُولٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَسَٓاءَتْ مَصِيرًا

Bunun da sebeb-i nüzulü; ayetin sebeb-i nüzulünü okuduktan sonra ayetin mânâsı hem hakiki olur, hem de anlaşılır. Sebeb-i mânâdır, mânâyı veren. Şimdi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hicretten sonra Mekke'de kalanlar mecbur idiler gelsinler. اِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ diyor, gelecek zaten. Zayıf olanlar, kadınlar, kızlar, onlar müstesna. Peki, zayıf değildir, gelmedi orada kaldı. Onların hâli ne olur? Onun hâli. Onların bir kısmı kaldı, kalanlar oldu. Bedir Vak'asında, Kureyşiler cebren onları getirdiler Rasûl-û Ekrem'e karşı harbe. Bu Müslümandır, imân etmiştir fakat hicret etmemiştir, Mekke'de kalmıştır. Belki kalbinde yeni imân var, yahut yok yahut vardır. Cebren, onu aldılar beraber Bedir'e getirdiler, Rasûl-û Ekrem'e karşı harbe getirdiler. Bedir Harbinde melekler açıktan açığa olarak, görünmüş bir hâlde iştirak etmişlerdir. O melekler, bunları gördüğü zaman onlardan soruyor. "Siz Müslüman idiniz, nerdeydiniz? Onlar diyorlar ki "Efendim, elimizde bir şey yoktur,

biz zayıfız idik, yapamadık." "Yok, yalan diyorsunuz" ayet bunların hakkındadır.

اِنَّ الَّذِيـنَ تَوَفّٰيهُـمُ الْمَلٰٓئِكَـةُ Onlar ki melâike-i kiram onların ruhunu kabzeder, Bedir'de. ظَالِمِـى اَنْفُسِـهِمْ Nefsine zulmetmiş, hicret etmemiş, Medine'ye gelmemiş ve ondan sonra da onlarla beraber harbe gelmiş. قَالُـوا فِيـمَ كُنْتُـمْ Melekler diyorlar; "Neredeydiniz siz? Vakit geçti." قَالُـوا كُنَّـا مُسْـتَضْعَفِينَ فِـى الْاَرْضِ Diyorlar; "Biz yeryüzünde zayıf insanlar idik, kuvvetimiz gücümüz yetmedi Medine'ye gidelim." قَالُـوا اَلَـمْ تَكُـنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِـعَةً فَتُهَاجِـرُوا فِيهَـا "Siz yalan diyorsunuz. Âllâh'ın yeri(ardı) geniş değil miydi siz hicret ederdiniz? Mekke'den Medine'ye gidenler, isteyen canı gitti hatta en şiddetli zamanında." فَاُولٰٓئِـكَ مَأْوٰيهُـمْ جَهَنَّـمُ وَسَـاءَتْ مَصِيـرًا İşte bunların da me'vası cehennemdir, ne fena bir mesir. İmkân olduğu hâlde bırakmış, ihtiyar içine girmiştir.

98- اِلَّا الْمُسْـتَضْعَفِينَ مِـنَ الرِّجَـالِ وَالنِّسَـاءِ وَالْوِلْـدَانِ لَا يَسْـتَطِيعُونَ حِيلَـةً وَلَا يَهْتَـدُونَ سَـبِيلًا

اِلَّا الْمُسْـتَضْعَفِينَ Ancak Mekke'de kalan, Rasûl-û Ekremle beraber hicret etmeyip de sonradan da gelip yetişemeyen (zayıf olanlar مِـنَ الرِّجَـالِ erkek) hastadır gidemedi, ihtiyardır gidemedi. Bu bir. وَالنِّسَـاءِ Hanımlar, erkeğe tabidir. Erkek gitmedikten sonra hanımın gitmesi başlı başına mükellef değildir. وَالْوِلْـدَانِ Çocuklar. Bunlar لَا يَسْـتَطِيعُونَ حِيلَـةً bir çareye gücü yetmeyip de küfür içinde kaldılar, وَلَا يَهْتَـدُونَ سَـبِيلًا bir yola da gelemediler. İşte bunlaradır hak. Fakat gücü yerinde, kuvveti yerinde, yol var. Niye gitmiyorsun?

99- فَاُولٰٓئِكَ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا غَفُورًا

فَاُولٰٓئِكَ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۭ Böyle ma'zur olanları, Âllâh affeder. وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا غَفُورًا Âllâh mübalağa ile afüv sahibidir halis olanlara. Âllâh Ğafur'dur, mağfireti hadd-i hesabı geçmiştir. Mevzu mevzudur. Bu da başkadır.

Âshab-ı Kiram'dan bu nev'iden birisi, Mekke-i Mükerreme'de kalmıştı Rasûl-û Ekrem'den sonra. Kalktı, Medine'ye gitmeye hicret ediyor. Geldi, yol da malûm ya Mekke ile Medine arası on konaktır. Hele o zaman epeyce müşkül idi. Kalktı, yolun ortasında hasta oldu, öldü. E, imân etmiştir, hicrete başladı. Onun arkadaşları dediler keşke hicreti tamam olsun diye, "Medine'ye kadar gelseydi yolda ölmeseydi" temenni ettiler. Bu adam hicrete niyet etti, hicret için evinden kalktı, yolun ortasına geldi, muvaffak olamadı Medine'ye gitmeye. Müteessir oldular. Ayet bunun hakkında nazil oldu ve bunlar gibi. Buyuruyor ki Âllâh, hicreti; "Mekke'den çıktığı günde muhacirdir. Medine'ye yetişmedi yine muhacirdir yine o sevaba sahiptir." Hatta zamanımızda da eğer niyet-i halisâ ise muhacir olursa yine sevabı olur.

100- وَمَنْ يُّهَاجِرْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِى الْاَرْضِ مُرٰغَمًا كَثِيْرًا وَّسَعَةً ۭ وَمَنْ يَّخْرُجْ مِنْۢ بَيْتِهٖ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا

وَمَنْ يُّهَاجِرْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ Her kim ki Âllâh yolunda, maksatla değil, para için değil, hanımlar için değil. Âllâh yolunda hicret ediyor, memleketini bırakıyor, Müslüman memleketine niyet ediyor. يَجِدْ فِى الْاَرْضِ مُرٰغَمًا كَثِيْرًا Yeryüzünde birçok (mûrağamâ; zahmet-

tir) zahmeti çeker. Çeker, tabi malını eşyasını bırakıp gider. Lâkin وَسَعَةً akibinde genişliği de bulur. Bunu eğer hakiki muhacirler varsa aramızda kendinden de kıyas etseler bulurlar. Muhacir oluyor, sıkıntı çekiyor sonra Cenâb-ı Hak fazla bir servet de veriyor, mal da veriyor. Memleketinden geldiği zaman bir üzüntü çeker. Ondan sonra Cenâb-ı Hak ahiret başka, dünyada da genişliği veriyor.

يَجِدْ فِى الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا Yeryüzünde biraz zahmetler görüyor. Lâkin وَسَعَةً genişlik buluyor maldan. وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهٖ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ (İşte madde budur) Her kim ki evinden muhacir olarak Âllâh için çıkarsa, وَمَنْ Her kim ki يَخْرُجْ çıkarsa مِنْ بَيْتِهٖ evinden. Çıkıyor ama ne niyetle? مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine muhacir olarak niyeti ile çıkıyorsa, ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ yolda (mevt) ölüm ona yetişirse o yine muhacirdir. فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ Onun ecri, Âllâh'ın lütf-û keremi ile sabit olmuştur. Aynen Medine-i Tahire'ye giden, Rasûl-û Ekrem'in huzuruna nail olanlar gibi sevap olur. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh mübalağa ile mağfiret sahibidir Mü'minlere, rahmet sahibidir Mü'minlere. Bu mevzu da geçiyor efendim.

101- وَاِذَا ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِ اِنْ خِفْتُمْ اَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا

Bak her ayet, Kur'an-ı Azimüşşân ahkâm kitabıdır aynı zamanda. Nasıl ki kanunlarda cünha var, cinayet var, umur-u dâhiliye var. Kur'an-ı Azimüşşân da böyle hepsi bire bir izah etmiştir. Şimdi çok zamanda soruluyor, misafir olanlar namazı nasıl kılsınlar? Soru, sualler oluyor.

Şimdi bugünkü günde, zamanımızda hemen hemen mesafe yakası kalmamıştır. 18 saat muteberdir. 18 saat, bugün değil 3 saatte Hicaz'a gidiyor. Mesafe yok eğer bu ruhsat ise. Bak şimdi ruhsat, müşkülata karşı olur, müşkülat kalmamıştır. Zaten namaz zamanı girmez içine. Meselâ sabahleyin namazını kılmış Ankara'ya gidecek. Öğleden evvel Ankara'ya gidiyor, namaz zamanı gelmedi ki.

Şimdi bu kasr; 4 rekâtlı olan namazları 2 rekât yapmak. İmam-ı Şafii başta diğer iki imamla beraber, yalnız İmam-ı Azam müstesnadır. Bunlar diyorlar ki; "Âllâh tarafından misâfire bir ruhsat." Nitekim oruçta oluyor. Oruçta Cenâb-ı Hak ruhsat vermiş, Ramazan olduğu zaman, sefere çıktığı vakit, o adam isterse orucunu tutar seferde, isterse orucunu yer sonra günü gün tutar. Bu ruhsat olduğu gibi, namazda da böyledir. Namazda bir ruhsattır misâfir için. İsterse namazını tamam tutar, isterse de kısa tutar. Üç imamın içtiadı bu.

İmam-ı Azam, yalnız burada ayrı kalıyor. İmam-ı Azam diyor ki; "Ruhsat değil, bu doğrudan doğru misafir namazını, Âllâh böyle farz etmiştir, iki rekât kılar."

Şimdi bu ikisinin arasında, bizim için zaten mezhepler hepsi de haktır ya. İstesek ki bu İmam-ı Azam'ı da meyyus etmeyelim. Dört mezhebe de uydurmak istersek, birinci Tahiyyat'ın sonunda **"Âllâhûmme salliyi"** okusun. Âllâhûmme Salliyi okuduktan sonra. **"Allahûmme salli âla seyyidinâ Muhammed..."** İmam-ı Azam'a göre selâm rukün değildir, diğer mezheplerde rukündür, selâm vermeyince namazdadır. İmam-ı Azam'da böyle değildir. Selâm etmeden salâvat-ı şerifeyi getirdi mi, kendi hareketiyle namazdan çıkıyor, namazı bitiyor. 4 rekâtlı namaz kılıyor, tahiyyatta selâm verdi, salâvat verdi, namazı bitti. Selâm vermeden kalkar iki

rekât kılar, o da ona sünnet olur. Eğer böyle yaparsa hem İmam-ı Azam'ın mezhebine uygun olur, hem diğer üç mezhepte de bu ruhsattır, yapılır.

Her hüküm var. Âllâh CelleCelâlûhû, mahlûkuna münasip gördüğü ahkâmı göndermiştir. Misafir namazı ki çok zaman sorarlar. Misafir namazı hele bize de çok soranlar oluyor. Memleket Hanefi olduğu için, İmam-ı Azam'ın mezhebinde de "kasr" yâni dört rekâtlı olan namazları iki rekât kılmak ehemmiyetlidir. Diğer mezheplerde öyledir fakat ihtilaf var. Hocaların da ekseriya mezhep taraftarlığı var. İstanbul'da da bu hâl fevkalade varmış, vaktiyle medreseler zamanında. Onun için yalnız Hanefi mezhebini nazar-i itibari alıyor, öbür mezhepten hiçbirisi alakadar olmamıştır. Hatta Hanefi mezhebinden başka fıkıh kitapları bile İstanbul'da tab edilmemiştir. Meselâ Hanefi mezhebinin envaları var. Fakat Şafii mezhebi Mısır'dan gelir, yoksa başka yok, diğer mezheplerin hiç yok. Niçin? Memleket Hanefi'dir, hükümet Hanefi idi. Hanefi baştadır değil ama öbür mezhepler de mezheptir onları inkâr etmiyoruz ki! Onun için ondan başka fetva da verilmiyor, sonra cevap da verilmiyor, o böyle kalıyor. Maksat itiraz değil hepimiz devam edicez. Fakat ayetin vaziyeti diğer mezhepleri de nazar-i itibari alırsak, hele bugün zamanımızda seferin ne kadar kolay olduğu (namaz zamanı olmadan da sabahleyin namazını kıldı gitti meselâ Ankara'ya, daha öğleden evvel oraya gidecek, namaz zamanı geçmiyor ki!) O bir müşkilattı.

Şimdi İmam-ı Şafii başta olmak üzere, üç imamın ki her üçü de bizim için, hiçbirisine ta'netmiyoruz. Ama mezhebimize daha muracıh oluyoruz başka. Her Hanefi mezhebinden olan bir zat, "Benim İmam-ı Âzam'ın mezhebi bence hepsinden daha ziyâde

yakîndir hakk-û hakikate ama diğerleri bâtıl değildir, diğerleri de haktır" böyle diyecek. Şafii de böyle diyecek. Efendim, "İmam-ı Âzam'ın mezhebini ta'netmiyor ama benim mezhebim daha hakiki görünüyor bence." Eğer böyle itimat etmezse tam kuvvetli olmadığı hâlde bir ipe yapışıyor.

Şimdi evvelâ oruçtan bahsedelim. Oruç hakkında. Eğer bir adam sefere çıkarsa, Âllâh-û Teâlâ ruhsat olarak müsaade etmiştir. Seferi de beyan edecek. Üç konak mesafesi yâni 18 saat mesafede bir seyahate çıkarsa, Ruhsat-ı İlâhiye var. İsterse orucunu tutar yine gider, isterse de orucunu yer, sonra günü gün tutar. Bu ruhsat, buna hepsi müttefik.

Şimdi İmam-ı Şâfii ile diğer iki imam (Ahmed ve Malik.) Onlar diyorlar; Bu da aynen ona kıyasendir. Seferin müşkilatı çok olur, imkânlar, imkânsızlık zamanları olur. Âllâh-û Teâlâ, kuluna ruhsat olarak müsaade etmiştir. Demiş ki faraza eğer isterse dört rekâtını kılsın zaten kılıyor. Fakat isterse o dört rekâtlı olan namazlar ki (öğle, ikindi, yatsı)dır ikişer rekât kılabilir. Bu bir ruhsattır, bunu ruhsat telakki ediyorlar. Ayetin tarz-ı ifadesi de onları teyid ediyor. İmam-ı Azam'ın da ayrı delilleri vardır tabi, terci yok aramızda.

Fakat bak, وَاِذَا ne zamanki ضَرَبْتُمْ yâni "safertüm" sefer ettiniz, sefere çıktınız. Seferi, hadis tayin ediyor. Sefer nedir? Haram seferi olmayacak meselâ haram bir mamül sefere gidiyorsa ruhsat yok. Ruhsat-ı İlâhi'ye haramda yoktur. Hırsızlığa gider, ya bilmem fenalığa gider, birisini öldürmeye gidiyor, bu seferde bu ruhsatlar yok. Ne orucun vardır, ne namazın vardır çünkü isyân seferinde ruhsat yoktur. وَاِذَا Ne zamanki ضَرَبْتُمْ yâni "safertüm" sefere çıktınız فِى الْاَرْضِ yerde. Sefere gittiniz, seferin müddeti de hadis tayin ediyor ki; 18 saattir. فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ Yoktur size

günah, sıkıntı اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِ kasr (kısa) yapsanız namazları. Siz sefere gittiğiniz zaman günah değildir, uzun dört rekâtlık namazları iki kılmaya. Günah değildir demek yâni câizdir. Değil mi ya! Yâni ibârenin tam içindeki kelime, siz sefere çıktığınız zaman namazı kasr etmekte günahkâr olmazsınız yâni ediniz isterseniz. Aynı yerde efendim. Fakat İmam-ı Azam da onun da kendine göre delileri var. O diyor ki; bu seferi namazı dört rekât farz olmamıştır ki ruhsat olsun. İkişer rekât farz olmuştu. Binâenaleyh bu ruhsat değildir diyor. Zaten aslı budur diyor yâni onun dediği de bu. Onlar hücceti, ayetin sarahatinden alıyorlar. İmam-ı Âzam'ın hücceti, diyor ki; seferi namazı dört rekât değildir, asıl iki rekât olarak farz olmuştur.

Sonra bunun yanında bir cem'i de var ki cem'iden hiç bahs yok. Asıl cem'i hele diğer mezheplerde. İmam-ı Âzam cem'i kabul ediyor, onun da içtihadı var ama Arafat'ta, başka yerde yoktur. Fakat diğer imamlarda, yine Rasûl-û Ekrem'in harekâtına binâen cem'i de olur. Nasıl cem olur? Cem'i takdim, cem'i tehir. Öğle namazı bir yere gitti, seferidir yolda. Baktı ki su var, imkân var, abdestini aldı. İki rekât öğle namazını kıldı. Ondan sonra ikindide nerede olacağını bilmiyor. Bu imkân olur mu, olmaz mı bilmiyor. İki rekât da cem'i takdim olarak ikindiyi öğleye kılabilir. Veyahut öğleyin koyduğu zamanda su bulunmadı, yer bulunmadı. Niyet ediyor ama! "Ben öğle namazımı cem'i tehir olarak ikindi üzerine kılacağım" niyet etti. O vakit de ne oluyor? Namazı bırakıyor, ikindide her iki namazı birden kılıyor. Cem'i takdim, cem'i tehir vardır diğer mezheplerde. İmam-ı Âzam, bunu yalnız Arafat'ta kabul ediyor.

Sünnetlerini yine kılar mıyız? Sünnet zaten reyine aittir, onu hiç kesmez. E, bak sünnetini tamam kılıyor, namazdan iki rekât kesmek! Fakat şimdi bize düşen burada, öyle bir şey yapalım ki her dört mezhebe uygun gelsin. Bu da imkânı var. Zaten üç mezhepte tamam kılar, kılabilir. İmam-ı Âzam'dır, kasra taraftar. Bunu da İmam-ı Âzam'ın mezhebine göre, selâm rukün değil. Namazdan sonra selâm veriyoruz sağa sola, o rukün değildir. Ne vakit Salavat-ı Şerife'yi getirdi, namaz bitti. Faraza selâm vermeden evvel abdestsiz olursa namazı câizdir. İmam-ı Âzam'ın mezhebi böyledir. Selâm rukün değildir. Diğer mezheplerde selâm rukündür. Şimdi namazını kıldı, Salâvat-ı Şerife'yi tamam getirdi mi ikinci rekâtta, İmam-ı Âzam'a göre bu namaz sevaptır. Selâm vermeden kalkar iki rekâtta daha yapar. O da ona sünnet olur. Nasıl olacak yâni sübhaneke okunacak mı? Sübhaneke sünnettir. Onu okusa daha iyi, okumazsa da olur. Bu İmam-ı Âzam'a göre ikinci bir namazdır, sünnettir. Diğer mezheplerde tamamdır. Yâni isterse dört mezhebi birden yapmaya, (tahiyyat zaten iki rekât kabul ediyoruz) tahiyyâtta Salâvat-ı Şerife'yi getirir, kalkar iki rekât daha devam eder. Bu da olur. Bunu da yapmazsa, ayetin sarahatine diğer imamların elinde daha sarahat var. İmam-ı Âzam'ın da ayrı içtihadı var ki "bu böyle farz olmuştur" diyor. Bunların aralarında tehalüf yok, hepsi birdir. Bilerek yaparsa hiçbir şey lâzım gelmez.

وَاِذَا ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ Ne zamanki sefer ettiniz yeryüzünde فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ yok size günah sıkıntı, اَنْ تَقْصُرُوا kasr yapsanız مِنَ الصَّلٰوةِ namazları. Namazları kasr yapmakta günah yok.

Hele o harp zamanında. اِنْ Eğer خِفْتُمْ (yani siyema) korktunuz اَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا karşınızda olan kâfirler bir fitne yapıp da hücum ederlerse tabi yaparsınız. Yâni bu kayıt, sefer daima

sıkıntılı olur da sefer sıkıntısı fazla olursa hay hay yaparsınız. اِنَّ الْكَافِرِيـنَ كَانُـوا لَكُـمْ عَـدُوًّا مُبِينًـا Kâfirler size daimi olarak düşmandır. اِنَّ الْكَافِرِيـنَ Muhakkak kâfirler كَانُـوا لَكُـمْ size عَـدُوًّا düşmandırlar مُبِينًـا (beyyin'ül adevâ, adavetleri beyyin olan bir) düşmandır. Bunu mukaddime yapıyor.

Salat'ül havf var. Harp zamanında namaz kılmak, harp zamanında namaz kılmaya salat'ül havf derler. Yâni seferde olan namazı beyan etti. Şimdi de harpte olan namazı beyan ediyor. Ruhsat-ı İlâhi'ye var her tarafta. Buyuruyor ki; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Batn'ül Nahl namında bir mevkide namazı kılmıştır böyle. Âshabını iki kısım yapıyor. Bir kısım arkasında namaza duruyor. Bir kısım da o kısmın arkasında elinde silah, muhafaza ediyor. Ne zamanki birinci, o ayrılıyor. İkinci, onun yerine geliyor. Ayrılan gelir, arkada gene muhafaza ediyor. Bu salat'ül havfte olur. Eğer birbirine karışık harp ise o vakit nasıl olursa olur. Bu şekilde beyan ediyor.

102- وَاِذَا كُنْـتَ فِيهِـمْ فَاَقَمْـتَ لَهُـمُ الصَّلٰـوةَ فَلْتَقُـمْ طَآئِفَـةٌ مِنْهُـمْ مَعَـكَ وَلْيَأْخُـذُوا اَسْـلِحَتَهُمْ فَـاِذَا سَـجَدُوا فَلْيَكُونُـوا مِـنْ وَرَآئِكُمْ وَلْتَـأْتِ طَآئِفَةٌ اُخْـرٰى لَـمْ يُصَلُّـوا فَلْيُصَلُّـوا مَعَـكَ وَلْيَأْخُـذُوا حِذْرَهُـمْ وَاَسْـلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا لَـوْ تَغْفُلُونَ عَـنْ اَسْـلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُـمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَـةً وَاحِـدَةً وَلَا جُنَـاحَ عَلَيْكُـمْ اِنْ كَانَ بِكُـمْ اَذًى مِـنْ مَطَـرٍ اَوْ كُنْتُـمْ مَرْضٰـى اَنْ تَضَعُـوا اَسْـلِحَتَكُمْ وَخُـذُوا حِذْرَكُـمْ اِنَّ اللّٰهَ اَعَـدَّ لِلْكَافِرِيـنَ عَذَابًـا مُهِينًـا

Şimdi buyuruyor ki; وَاِذَا كُنْـتَ فِيهِـمْ Ey Habibim içinde olduğun zaman yâni imam. (İmamette tabi Rasûl-û Ekrem başta geliyor.)

İmam-ı Âzam diyor ki; "Bunlar mümkünse yapar, değilse namazı kazaya bırakır sonra yapar." O içtihadı da vardır, bu kolaylıktır. وَاِذَا كُنْتَ فِيهِمْ Sen onların içinde olduğun zaman فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ namazı ikame ettir yâni başla, imamete başla. فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِنْهُمْ وَلْيَأْخُذُوا مَعَكَ Bir taife seninle beraber niyet etsin, namaza dursun فَاِذَا سَجَدُوا Ne zamanki seninle beraber olanlar secdeye gittiler, namazını bitirdiler. وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَآئِكُمْ Onlar arkaya gitsinler, اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ arkadaki taife gelsin en öne, ikinci rekatı da onlar kılsın beraber. وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ Kendini düşmandan ihtiraz, silahını muhafaza etsinler.

Bak ayette silah bahsi geçiyor, bunun sebeb-i nüzulü bu idi. Öğle namazını kıldılar Âshab-ı Kiram, silahlarını bir köşeye koydular hep beraber müşterian namaz kıldılar. Kâfirler gördüler de ondan sonra pişman oldular. Bizim en büyük bir fırsatımızı kaçırdık dediler. Silahları ayrı, kendi namazda, birden hücum etseydik silah ile onların arasına girerdik galip olurduk dediler. Bunlar bu düşünceyi yaparken dediler; "İkindi namazında, birden namaz zamanında hücum ederiz, silah ile onların arasına düşeriz, galip oluruz." Halik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. Bil ki bunları, "silahını al" diye, bunun sebebi budur. وَدَّ Seviyorlar, temenni ediyorlar الَّذِينَ كَفَرُوا imân etmeyenler, لَوْ تَغْفُلُونَ gafil olasınız عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُمْ silahlarınızdan. فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً Birdenbire hücum ederler, silah ayrı, siz ayrı. Bu silah ile beraber namaz kılınır, silahınız yanınızda olsun. Sonra bu ya yağmur ise ya hasta ise silahı almazsa, onlara Afv-ü İlâhi vardır. وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ كَانَ بِكُمْ

اَوْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَنْ تَضَعُوٓا اَسْلِحَتَكُمْ اَذًى مِنْ مَطَرٍ yahut hastalıktan yapamadınız, silahı taşıyamadınız ise o vakit ayete muhalif değildir, mazeretiniz var. وَخُذُوا حِذْرَكُمْ Muhafazanızı yapınız. اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا Âllâh, kâfirlere azab-ı mûhini vaad etmiştir, size de nimet-i cenneti vaad etmiş.

Şimdi efendim tekrar edelim isterseniz kısadır. Şimdi bir kısım muharebe, bu zaten İmam-ı Âzam'ın mezhebi her yerde ittiba ediliyor. Namazı tehir ediyorlar fakat eğer yaptılarsa iki kısım yapıyor. Bir kısım imamın arkasında bir rekâtı kılar, isterse de iki rekâtı kılar da imam ikinci defa da namaz kılar, o sünnet olur. Bir rekâtı kılar, bir rekât bittikten sonra imamın arkasındaki cemaat arkaya gidiyor ve arkada muhafız olanlar imamın arkasına gelir. O da kıldıktan sonra namaz tamam olur. Sonra her iki halde de arkada da silahınızı beraber bulundurunuz. Eğer hastalık, yağmur ve mani bir şey varsa, o vakit mazeret vardır. Değilse silahı bırakmayınız çünkü onların niyeti birdenbire size hücum edip, sizinle silahın arasına girmek ve sizi mağlup etmektir. Böyle bildirildi.

103- فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِكُمْ فَاِذَا اطْمَاْنَنْتُمْ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ Namazı bitirdikten sonra artık harbe tabi avdet ediyor. فَاذْكُرُوا اللّٰهَ Âllâh-û Teâlâ'yı tezekkür ediniz. Tezekkür neyle olur? Tehlil ile **"Lâ ilâhe illâllâh"** başta geliyor. Lâ ilâhe illâllâh; yok bir mabud Âllâh'tan başka. Ondan sonra lafzâ-i celâle gelir, Sûbhanâllâh gelir, Elhamdûlillah gelir. Bunların hepsi

zikrullahtır. Namazı bitirdikten sonra zikrullaha devam ediniz. Düşünmeyiniz, "Efendim ben uzanırken nasıl okuyacağım, Âllâh'ın ismi büyüktür, kitabı büyüktür, uzanırken hürmetsiz olur." Bu telkinattır şeytandan. Halik-i Kâinat istiyor ki zikrullah fazla olsun. Fazla olmak için de müsaade etmiştir. قِيَامًا Ayakta isen söyle, وَقُعُودًا oturaraktan söyle, وَعَلٰى جُنُوبِكُمْ uzanarak. Yatağına girmiştir yahut uzanmıştır. Yâni hiçbir şey mânâ değil, abdestli, abdestsiz hatta cenabet bile olur. Zikrullah ile Âllâh kelimesini söylemek. Onun için zikrullahtan gafil olmayın. فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ İtminan hâsıl oldu mu? Ta! Muharebeden kurtuldunuz mu? فَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ Namazınızı hakkıyla ikame ediniz. إِنَّ الصَّلٰوةَ Çünkü namaz كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ Müslümanlar üzerine كِتَابًا مَوْقُوتًا vakitli olan bir mektuptur, yazılmış İnd-i İlâhi'de Mü'minlere. Fakat her vakit değil, vakitli olarak yazılmış beş vakitte. Geçirmemek yâni. Mukadderdir vakti. Yâni bir var namaz kılmak, bir de vaktinde kılmak. Namaz hem farz olmuş kılması, hem de vakitte kılması farz olmuş. E, kaza olursa, o kazaya ait bir kusur vardır. Belki yaptıktan sonra Âllâh, o kusuru inşâllâh affeder.

104- وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

وَلَا تَهِنُوا Zayıf olmayınız, gevşek olmayınız فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ kâfir kavmin sizi harbe davet ettikleri zaman yahut mülkünüze girdiği zaman gevşek olmayınız. "Aman ne yapayım, bana ne" yahut vazgeçmek, bu doğru değildir. Efendim ben hasta olurum, yaralı olurum, kim bana bakar bu da doğru değildir. إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ Eğer

harpte size elem hâsıl olur, yara hâsıl olur, üzüntü hâsıl olursa, bakınız فَاِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ onlara da elem, yara hâsıl olur. Onların dini bâtıl olduğu halde elemi, yarayı, felanı kabul eder ve harbe geliyor. E, size de dininiz haktır, size emrediyor. Siz de o eleme tahammül ediniz. وَتَرْجُونَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا يَرْجُونَ Âllâh'tan ümit ediyorsunuz onların ümit etmediğini. Onların ahirete imânı yok, ahirette Nimet-i İlâhiye'ye inanmazlar. Siz, ona imân ediyorsunuz, onu kabul ediyorsunuz. Binâenâleyh siz daha haklısınız, önce muharebelere devam etmekte. Ama muharebe, İlây-ı Kelimetullah. Kelimetullah, Lâ ilâhe İllâllâh'tır. Gaye İlây-ı Kelimetullah olursa, o yolda eğer vücudunuza yaralanmak filan gelirse müteessir olmayınız. Çünkü doğru bir yolda gidiyorsunuz, ümidiniz kuvvetlidir. Onların ümidi olmadığı halde bunu yapıyorlar da sizin bu ümidiniz olduğu halde neye geri kalıyorsunuz? وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh, kulunun haline âlimdir. Ne lâzımsa onu emrediyor. Hakim'dir, her şeyi yeri yerinde halketmiştir. Bu bitti efendim, mevzu ayrı ayrıdır, bu mevzu değişti.

105- اِنَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَآ اَرٰيكَ اللّٰهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا

Bu ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü; Tu'me namında bir münafık vardı. Münafık idi fakat şekl-û kıyafetle camiye gelir, Müslümanlara gösteriyordu. Bu gitti bir yerde, bir evden bir zırh, silah çaldı. Çaldıktan sonra gitti bir yahudiye teslim etti, yahudi dükkâncı, emanet diye bıraktı. Ertesi gün aradılar nihayet yahudinin dükkânında bu silahı buldular. Bulduktan sonra yahudi, "Tu'me getirmiş buraya bırakmış, benim bununla alakam yok" dedi.

Tu'me de inkâr etti bu sefer. "Yok, benim haberim yok, yahudinindir" dedi. Dava, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhiveselleme aksetti. Tu'menin akrabaları çok, toplandılar da yemine başladılar, Tu'me başta. Başladılar, münafığın âdeti odur zaten yeminle başlıyor. Yemin ettiler, kavm-u kabilesi yemin ettiler. "Efendim, yahudi hilekârdır, yalancıdır. Bu Tu'me doğrudur. Yahudi, Tu'meye iftira ediyor." E, tabi yahudinin bir tarafı yok, yalnız yahudi söyledi "Benim değildir, Tu'me getirdi." Bunları kesretle Rasûl-û Ekrem'e gelişi ve toptan söylenişi. Server-i Âlem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, Cenâb-ı Hak zaten ikaz ediyor fakat o arada hatırına geldi "Belki de yahudi hıyanet ediyor da Tu'me doğrudur." Hatıra geldiği için ayet nazil oldu. Emrediyor; "Tu'medir hileyi yapan, yahudi değildir ve oraya meyletme." Onların yalanları, onlar çünkü yalancı şahit çıktılar Huzur-u Peygamberi'de. Şehadet ettiler, akibinde yalanla teyid ettiler ki "Bu Tu'menin değildir, yahudinindir." Bu vaziyette, Rasûl-û Ekrem'in kalbine bir şeyler geldi. Geldiği için yâni bir şeyler ne demek? Yahudiyi değil de Tu'meyi haklı bulmak. Onun için ayet geldi.

Ayet geldi, dedi. اِنَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ Ey Habibim, bu Kitabullah'ı hakk-u hakikatle gönderdik sana, hakkı beyan ediyor sana. Kalbine o geliyor. لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَآ اَرٰيكَ اللّٰهُ Sen insanların arasında, Âllâh-û Teâlâ'nın sana gösterdiği şekilde hüküm etmek. Onların şehadetine, onların yalanlarına değil. وَلَا تَكُنْ لِلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا Hain olan ki Tu'medir burada. Hasim olma, muin olma.

106- وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ Kalbine gelenden de Âllâh'tan mağfiretini talep et. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا

Âllâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile mağfiret sahibidir ve merhamet sahibidir.

107- وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَثِيْمًا

Sonra وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ nefsine hıyanet eden bu Tu'me gibi, onları müdafaa etmeyin. اِنَّ اللّٰهَ Muhakkak Âllâh, لَا يُحِبُّ sevmez مَنْ كَانَ خَوَّانًا hain olanları اَثِيْمًا hata yapanları, böyle güftar-û iftira edenleri istemez. Tu'menin kavm-u kabilesi de epey vardı. Onlar da gizlemek istiyorlar.

108- يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ اِذْ يُبَيِّتُوْنَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطًا

يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ Bunlar "hâşâ, Tu'me böyle bir şey yapıyor mu?" diye birbirine söylerlerdi. Halktan gizletiyorlar Tu'menin yaptığı hırsızlığı, وَلَا يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ اللّٰهِ Âllâh'tan gizletemezler ki! Ne kadar yemin ile şahit ile halktan bu hırsızlığı gizleseler, Âllâh'tan gizletmek imkânı yoktur. وَهُوَ مَعَهُمْ Âllâh ilmi itibariyle onları bilir. اِذْ O zamanki يُبَيِّتُوْنَ geceleyin evlerinde uydururlardı, مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ Âllâh'ın razı olmadığı kavilleri uydururlardı. Geceleyin evlerinde toplandılar, dediler. "Rasûl-û Ekrem şehadete ehemmiyet veriyor, yemine ehemmiyet veriyor. Biz şehadet veririz ve yemin de içiyoruz." Böyle geceleyin evinde bunu öğretiyorlardı. Âllâh bunu bilir. وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطًا Âllâh onların yaptığına

muhittir, ahvalini bilir. Yâni halktan gizlerler, Âllâh'tan gizlemezler. Bak Cenâb-ı Hak, onların evlerinde gizli yaptığı muameleyi beyan ediyor. Ey Habibim, gizli aralarında ittifak ettiler geceleyin. Dediler; "Rasûl-û Ekrem şahide ehemmiyet veriyor, yemine ehemmiyet veriyor. Bir takımımız şahit oluruz, bir de yemin oluruz da Tu'meyi kurtarırız." Bunlar halktan utanırlar, Âllâh'tan utanmazlar.

109- هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا

هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ Ey sizler, Tu'menin akrabaları, جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا dünya hayatında mücadele ettiniz, yalan içtiniz, Tu'meyi kurtardınız faraza. فَمَنْ يُجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ Kıyamet gününde ne yapacak, kim mücedele edecek Tu'meyi kurtaracak? اَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا Kim vekil olur da Tu'meyi kurtaracak? Tu'me böyle rezil oldu, nihayet Mekke-i Mükerreme'ye tekrar geri gitti, gelmişti oradan ve dinini de değiştirdi. Küfür üzerine, irtidat üzerine öldü gitti. Bu mevzu bitti.

110- وَمَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَحِيمًا

Rahmet-i İlâhiye'yi, bize gösteriyor Cenâb-ı Hak. Yine istiğfara hepimizi davet ediyor. Buyuruyor ki وَمَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا bir adam fenalık yaparsa, (**sû**; fenalık demektir, başkasına fenalık. "sû" fenalıktır ama başkasına karşı. Nefsine zulüm, Âllâh'ına karşı. İnsanın yaptığı hatalar ya müteaddidir başkasına karşı zulümdür, ona "sû" derler. Yahutta onunla Âllâh'ın arasında namazda, oruçta, ibadette kusur etmiş, o da nefsine zulmetmiş. İkisi de zulümdür.)

وَمَنْ Her kim ki يَعْمَلْ سُوءًا yâni **"mâye sûu bihi"** halkın üzüldüğü bir şeyi yaparsa ki hakkul ibaddır. اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ Yahut nefsine zulmederse, Âllâh'a karşı olan ubudiyetinden halel yaparsa, her iki takdirde de ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللهَ ondan sonra pişman olup tevbe eder, istiğfar ederse.

(Fakat tevbe yalnız dudakların arasında olmamalıdır, kalpten gelmelidir. Nedamettir, nedamet edecek. "Ben bunu niçin yaptım ve bir daha yapmayacağına ahdedecek." Ve o aletleri de varsa onu da ortadan kaldıracak. Şimdi ya hakkul ibada taalluk eder ya etmez. Eğer hakkul ibada taalluk ederse tevbenin şartı olur dört. Evvelâ nedamet etmek pişman olmak yaptığına, bir daha yapmamaya azmetmek ve onun alet-û edavatı da ne varsa ortadan kaldırır. Meselâ rakı içiyor, şişeleri falanları atmak, üç. Bir de istihlal. Mal sahibi ya helâl eder ya parasını verir, helâl etmek. Eğer hakkul ibad varsa dört olur. Hakkul ibad yoksa o üçü kâfidir. Nedamet eder yaptığına, bir daha yapmamaya azmeder ve alet-û edavatı da ortadan kaldırır. Alet-û edavatı kaldırması budur ki; bir insan tevbe ettiği zaman eğer o hal tehabbür ederse, tehabbür ettiği zaman kendinde bir mahcubiyet, bir üzüntü olsa tevbesinin kabulüne işarettir. Eğer onları gördüğü zaman sevinmek gibi bir hal, "eh bir daha da olsaydı iyiydi" dese, o da kabul olmamaya işarettir. Ortadan kaldırırsa ki bu hale gelmesin.

Bir insan, birisi halka karşı bir fenalık yapmışsa yahut nefsine zulmetmiş, Âllâh'ına karşı bir kusuru varsa, sonra istiğfar-u tevbeye başlarsa bu vakit; يَجِدِ اللهَ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh'ı Ğafur, mağfiret edici, kusurunu affedici bulur. Rahim bulur, Rahmet sahibi bulur.

Hem mağfiret eder tevbesini kabul eder, bir de rahmet eder, lütf-û keremini ihsan eder.

111- وَمَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلٰى نَفْسِهٖ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

وَمَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلٰى نَفْسِهٖ Bir adam, bir hatayı (ism; günah demektir) ister halka karşı, ister Âllâh'a karşı olsun yaparsa. Hata hatadır, hele hakkul ibad daha mühimdir. Âllâh'ın hakkı kerem-i ihsan ile merbuttur. وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh kulunun hâline alimdir. Ne lâzımsa onu emrediyor. Hakim'dir, her şeyi yeri yerinde halketmiştir.

112- وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا

(Şimdi Tu'menin yine iftirasına işarettir. "Ben yapmadım, yahudi yaptı" dedi ya. Beriye ta'n etmek, onu bildiriyor ayet.)

Yahut bir hata yaparsa Âllâh'a karşı. وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ بَرِيٓـًٔا Sonra o hatayı beri olan, yapmayan adama isnat eder iftira ederse. فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا O tahammül ediyor yapıyor. Mübin olan bir günah, bir iftira kazanmış olur. Bu mevzu daha bitmemiştir de.

113- وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهٗ لَهَمَّتْ طَّآئِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

وَلَوْلَا فَضْلُ اللهِ عَلَيْكَ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Eğer Cenâb-ı Hak'kın fazl-û keremi sana olmasaydı, ayetle sana bildirmeseydi. Bu Tu'menin akrabaları gelip de şahit olmak, yemin içmek, toptan gelip de böyle bildiği gibi yapmak, senin kalbini Ahkâm-ı İlâhiye'ye karşı belki de çevirirlerdi. Çevirmesin diye Âllâh-û Teâlâ, fazl-û keremiyle ayetle seni ikaz etti. Eğer Âllâh-û Teâlâ'nın fazl-û keremi olmasaydı sana ey Habibim, وَرَحْمَتُهُ O'nun fazla bir rahmet-i afvı olmasaydı. لَهَمَّتْ طَّآئِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ (**lehemmet; azmenet**) İhtimam ederlerdi onların bir kısmı ki Tu'menin akrabalarıdır. اَنْ يُضِلُّوكَ Seni yoldan çıkarmaya, Âllâh'ın hükmünün haricinde fetva vermeye. Çünkü dava şahitle sabit olur, şahitler karşısında müteaddit, yemin de takip ediyor, gaybı da Âllâh bilir. Böyle aldatacaklardı lâkin Âllâh CelleCelâlûhû lütf-û keremiyle ikaz etti. وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ Onlar ancak nefsini idlal ederler. Onların bu hareketleri, onların aleyhindedir. وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ (**"min"** tekid içindir.) Sana hiçbir ziyanı zararı olmaz. Âllâh CelleCelâlûhû, her an-ı şanda sana muhafızdır ve sana bildirir. وَاَنْزَلَ اللهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ İnzal ettik, gönderdik sana bu Kur'an-ı Azimüşşân'ı, وَالْحِكْمَةَ Ahkâm-ı İlâhiyye'yi. وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ Senin bilmediğin şeyi sana bildirdi. Kırk yaşına kadar bunları bilmezdin. Âllâh-û Teâlâ, bak efendim; Mekke halkı cahil, zalim bir insanlar. Yâni o kadar zulüm ki başka yerde bulunmaz bir zulüm vardı bu cahiliyet zamanında. Tahsil yok, ilim yok, malûmat yok. Birdenbire Kudret-i İlâhiye ile fışkırdı, bir yenbu, bir ilim ki evvel-û ahiri bilir. Hiç kimsenin bilmediğini bilir. İlm-i İlâhi'yle taalluk ettikten sonra artık bilmediği bir şey yoktur. Senin bilme-

diğini sana bildirdi. Bundan evvel onların içindeydin, Kur'an nazil olmadıktan evvel, peygamber olmadıktan evvel bunları bilmezdin. Âllâh-û Teâlâ, bunları sana bildirdi. وَكَانَ فَضْلُ اللهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا Âllâh'ın fazl-û keremi sana çok azim-u büyüktür.

لَا خَيْرَ فِى كَثِيرٍ مِنْ نَجْوٰيهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا **114-**

Sonra ayet değişiyor. Zaten vaziyeti efendim, meclisler cemaatler her zamanda Müslümanlar, insanlar birbiriyle görüşürler konuşurlar. Hangi meclislere devam etmeli, hangilerine devam etmemeli. Bir mecliste ki dinin aleyhinde, imânın aleyhinde, Müslümanın aleyhinde bir hareket olursa elimizden gelirse zaten men etmek bizim borcumuz. Fakat eğer fitneye sebep olursa, hadistir "Fitneyi kaldırmayın, dil ile söyleyin." Eğer dil ile imkân olmadıysa fitneye sebep ise "hiç olmazsa kalbinde üzüntü hissedin." Eğer bu üzüntü de olmasa imân yoktur. Elinde yapamazsın, dilinde de yapamazsın fakat onu tahsin etmek, güzelleştirmek "ne güzeldir demek" o demek imân yoktur ki yapılıyor.

Bir cemaatte ki لَا خَيْرَ diyor. Böyle iştirak etmeyiniz nihayet orada oturmayıp da başka yere gidiniz. لَا خَيْرَ Menfaat ve hayır yok فِى كَثِيرٍ مِنْ نَجْوٰيهُمْ onların cemaatlerinden, münacatından, konuşmalarından, **"necva"** gizli konuşmalarından, açık konuşmalarından, içtimalarından hayır yok herkesin. Her cemaate iştirak etmeyin اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ meğer bir sadakayla bir hayır ile bir afaf ile mevzu ise اَوْ مَعْرُوفٍ yahut amel-i maruf, ahvâl-i ahkâm-ı İlâ-

hiye'nin kabul ettiği şeyler mevz-û bahis ise اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ yahut halkın arasında bir ıslaha sebep ise o meclislere giriniz. Baktın ki bir mecliste âmal-i saliha, Ahkâm-ı İlâhiye'ye muhalif bir şey yok, onlardan bahsediliyor, sadakattan bahsediliyor, halkın arasındaki ıslahtan bahsediliyor ona devam ediniz, onda hayır var. Eğer bunlar yok ise bu meclislerde hayır yok, devam etmeyiniz. وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَاۤءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ Bir adam bunu dinlerse, Kur'an-ı Azimüşşân'ın bu ayetleri, Yâni iştirak ettiği içtimalar ancak dini olan içtimalar, dinin aleyhinde olmayanlar olsa, Âllâh'ın rızasını talep ederek bunu talep ederse فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا biz, ona ecr-i azimi ihsan ederiz.

Sevfe; bundan sonra ki kıyamettir. Kıyamet, demek ki Mü'mine verilecek sevap ebedidir. Ebedi olduğu için muvakkat dünyada yerleşmez. Onun için Âllâh, ahirette ihsan eder.

115- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاۤءَتْ مَصِيرًا

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ Her kim ki Rasulûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem'e. Bak, Rasûl yalnız (elif, lamsız) olursa her peygambere olur. Fakat "er-Rasûl" dedi mi, Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kaffe-i Kâmil. Kim ki Rasulûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem'e muhalefet ederse, مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى hidayet tebeyyün ettiği halde. Kur'an nazil olmuş, Ahkâm-ı İlâhiye beyan edilmiş, hidayet meydana gelmiş, delalet meydana gelmiş, ondan sonra muhalefete başlarsa, وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ Mü'minlerin yolu olmayan yollara tâbi olmak (yâni Mü'minin yolu tahakkuk etmiş) onu

bırakır da başka yola giderse! نُوَلِّهِ Vereceğiz ona, مَا تَوَلّٰى onun tevelli ettiği şeyi. Dünya umurunu vereceğiz ona. Dünyanın çünkü bir kıymeti yok Nezd-i İlâhi'de. **"lev tezinüddünyâ cenaha be ubetin me şeribe minha kâfirun şirbetemâ"** Eğer Nezd-i İlâhi'de dünyanın kıymeti bir sinek, sivrisineğin kanadı kadar olsaydı, Âllâh CelleCelâlûhû dünyada düşmanlarına bir yudum su vermezdi. Dünyanın bir kıymeti yok çünkü muvakkat bir şeydir, gelip geçicidir, asıl kıymet ahirettedir. İşte bu yolu intihab etmeyene, نُوَلِّهِ مَا تَوَلّٰى veririz ona, onun istediğini. Dünyada mal da verir, servet de verir, memuriyette de verir, her şeyi verir. Lâkin وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ondan sonra ahirette de cehenneme atarız. وَسَاءَتْ مَصِيرًا Ne fena bir mesirdir cehennem. Dünyanın birkaç günleri için ebedi olan bir azabı almak!

116- اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ Âllâh CelleCelâlûhû, azametinin büyüklüğünü beyan ediyor. Şirki kabul etmez, kat'idir o. Ne şirke bir şefâat olur, ne kabul olur. Ne Kur'an şefâat eder, ne peygamber şefâat eder. Çünkü Cenâb-ı Hak'kın kat'i olan emridir. Âllâh-û Teâlâ'nın emrine karşı hiçbir veli, bir nebi kalkıp da "Ya Rabbi, bu kâfiri affet" demez ki. Hatta Sahabe-i Kiram zamanında, onların babaları için duâ etmek istediler. Ayet geldi, men etti, küfür üzerine gitmişlerdir. Bir adam ki biliyorsun küfür üzerine gitmiş, buna duâ etmek "Âllâh rahmet etsin efendim." Ölüleri hayırla beyan ediniz de "Âllâh rahmet etsin." Bunlar, Kur'an'a muhaliftir. Çünkü

küfür üzerine giden insana, ne Rahmet-i İlâhiye var, ne cennet var ne de mağfiret var. Buna karşılık efendim, "Âllâh rahmet etsin" bu cehaletten başka bir şey değildir.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ Mağfiret etmez Âllâh, bir insan Âllâh'a şerik koşarsa. وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ Şirkten başka hepsini affeder, Âllâh Ğafur'ur Rahim'dir. Hem de لِمَنْ يَّشَآءُ istediğine. وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا Her kim ki Âllâh'a şerik koşarsa, **"bei"** Rahmet-i İlâhiye'den çok uzun bir dalalete gider. Hülasa Kanun-u İlâhi'de budur. Âllâh'ın merhameti, gazabına sevkat etmiştir fakat imân esastır. İmân olmadıktan sonra ne şefâat olur, ne mağfiret olur. E, o imânsız gidene de "Âllâh rahmet etsin" demek o da hatadır, kusurdur.

117- اِنْ يَّدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلَّآ اِنَاثًا ۚ وَاِنْ يَّدْعُوْنَ اِلَّا شَيْطٰنًا مَّرِيْدًا ۙ

اِنْ يَّدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ Âllâh'tan başkasına ibadet eden, neye ibadet ediyor? اِلَّآ اِنَاثًا ۚ Cahiliyet zamanında, "melekler Âllâh'ın kızlarıdır" küfürdür tabi söylerler ya, dua ederler, ibadet ederlerdi. Yahut "lât-u uzzâ" kelimeleri müennestir. Müennese, kadınlara mı ibadet ederler?

Sonra وَاِنْ يَّدْعُوْنَ اِلَّا شَيْطٰنًا مَّرِيْدًا ۙ onların ibadetleri melun olan şeytanadır, başka bir şey değil. Şeytana ibadettir çünkü şeytanın nefehatiyle olur. Birisi, birisini idlal ederse yine şeytanın nefehatiyle sebep olur. Şeytan idlal ediyor, musallat ediyor velisinin üzerine. Onlar şeytanın idlaliyle ibadet ediyorlar.

118- لَّعَنَهُ اللّٰهُ ۘ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا ۙ

لَعَنَهُ اللّٰهُ وَقَالَ Bu lanetle giriftar olduktan sonra, Âllâh'a karşı başladı yalvarmaya. Dedi; "Yâ Rabbi, Âdem Aleyhisselam'ın yüzünden beni bu toplu lanete giriftar ettin. Mademki Âdem benim düşmanımdır, evlatları da. Bana öyle bir kuvvet ver ki ben düşmanlarıma galebe edeyim." Âllâh-û Teâlâ, şeytana gösteriyor mal-ı serveti. "İşte bu senin elinde, bununla istediğini idlal edersin." Şeytan baktı, "Efendim, güzel bu ama bana kâfi değildir. Onların içinde kuvvetli insanlar olacak." Ondan sonra oyunları gösterdi. "İşte bu oyun envaları senin elinde alet. Düşmanın olan Ben-i Âdem'i idlal edersin." Buna da seviniyor ama "Efendim daha istiyorum kuvvet, daha fazla istiyorum. Çünkü onların içinde salih kimseler olur da dinlemez beni." Ondan sonra müskiratı gösteriyor, sarhoşluk filan. Buna da hoşlanıyor fakat diyor "Efendim bu da güzel, iyi bir vasıtadır benim için ama yine onların içinde bunu da dinlemeyenler olur. Bana öyle bir vasıta ver ki ben intikamımı hakkıyla alayım." Ondan sonra hanımların hilekârlığı, mekrini, oyunlarını, bugün ki oyunlar, o tiyatro, sinema ve evdeki olan halleri gösteriyor. Şeytan o vakit memnun olur, diyor **"el ane**; şimdi maksadıma eriştim. Ben bunlarla, bu oyunlarla, bu hanımlarla, bu servetlerle düşmanıma muvaffak olurum."

Bunu, Âdem Aleyhisselam anlayınca dedi. "Ya Rabbi, evladımın düşmanlarına bu kadar silah verdin, benim evladıma da bir ihsan et." Demiş; "Senin evlatlarına da bir günah yaparlarsa, bir günah defter-i amaline yazarım. Fakat bir iyilik yaparsa, on tane yazarım, yetmiş tane yazarım, bilahesap veririm." Ondan sonra demiş; "Ya Rabbi, daha lütf-û keremini istiyorum." Demiş ki öy-

leyse; "Tevbesini kabul ederim, ta gargaraya kadar. Yâni kendinden ümidi kesinceye kadar bir kul halis bir niyetle tevbe ederse, tevbesini kabul ederim." O şeytanın böyle silahına mukabil de Âdem Aleyhisselam'ın evlatlarına da bu silahı vermiş. Ümidi kesinceye kadar, bak mesela Fir'avn ümidi kesti denizde, olmadı, bunun gibi. Artık bakıyor ki hiçbir hile yok, "Âllâh" diyor. Şimdi sekerat zamanında insan makamını görüyor. Makamını gördükten sonra imân ederse gözüyle inanmış olur, peygambere inanmış olmamış olur. İmânın bilğayb'dır bizde maksut. İmânın bil-ğayb; Âllâh'a, Kur'an'a, Rasûl-û Ekrem'e imân etmek görmeden. Yerini gördükten sonra imân ederse o vakit gözünden imân etmiş, Âllâh'tan değildir. Aklından hatta! İslâmiyet'le alakası yok. Aklına hükmediyor, aklına tabi olur, o da tam bir imân değildir. İmân, bilgayb imandır. Diyor ki Cenâb-ı Hak'ka karşı لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ "Ben, senin kullarından alırım نَصِيبًا bir miktarı, مَفْرُوضًا maktu olan bir kısmı alırım cehenneme göndermek için."

119- وَلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا

وَلَاُضِلَّنَّهُمْ Onları doğru yoldan idlal ederim. Cenâb-ı Hak'tan aldı ya emri, artık o emin oldu, şimdi yapıyor. Onların çoklarını hak yolundan çeviririm. وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ Çok ümitler, fikrine ümitler "bunu yapacağım, bunu yapacağım" öyle yapacaktı dimağında. Dünyadan başka bir şey kalmaz, bu şekilde çeviririm. وَلَاٰمُرَنَّهُمْ Senin emrine muhalif olan şeylere emrederim, sevk ederim. فَلَيُبَتِّكُنَّ

اٰذَانَ الْاَنْعَامِ En aşağı; hayvanların kulaklarını kesmek, hayvanlara zarar vermeyi de alıştırırım. وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِ Emrederim Âllâh'ın halkettiği mahlûkatın halini, tebdili değiştirmeye. Helâli harama, küfr-i dalalete bunları yaptırırım, bu şeytanın yapacağı programı. وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا Âllâh emrediyor. Bir insan, şeytanı kendine dost ittihaz eder de onun sözünü dinlerse مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا elbette mübin olan, zâhir olan bir hasarate girer. Şeytan görünmüyor fakat etraf vasıtasıyla alaka olur, peyda olur.

"Fir akli firavni zekiyi feylesuh" Mevlâna diyor; Fir'avn hem zekiydi, hem aklı başındaydı. Nemrut gibi değildi. Nemrut, hadd-i zatında ahmak bir insan idi. Fakat Firavn ahmak değil zekiydi aklıda başındaydı, Ancak onun veziri olan Haman. Haman'a arkadaşlıktan dolayı bu felaketler başına geldi. Demek ki insan arkadaşından dolayı bu hale geliyor. Şeytan, insanlara hulul eder. Hululü telkinattır. Hulul eder de bir adam, bir adamın içine girmez. Fakat onun, bak nasıl ki röntgen insanın içine giriyor yara edeni görüyor, lekeyi görüyor. Aynı bu da böyle, hulul ediyor ve kalbi dalalete çeviriyor. Hayırdan, dalalete ziyâde meylettiriyor. Nasıl çeviriyor? Elinde değildir, güzelliğini gösteriyor, ona daha ziyâde meylettiriyor, oraya gider.

يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا **120-**

Şeytanın âdeti budur. İnsana vaad eder tul-û ömrü, ölümü hatırından çıkarır. Tâ! Yüz sene sonra gelip ne yapacaksın? Böyle yapıyor. Vaktiyle diyorlar, hikâye de lâzım. Boğaziçi'nin kenarında emekli ve mütekaid olan bir (vezir) zengin, bir şey yapmak istemiş, sahilhane. Hesabı hazır etmiş, mühendisler gelmişler,

ağaçlar nereden gelmişse gelmiş. O vakit demiş ki mühendise, "Bu ağaçlar ne kadar devam eder." Adam da vezir olmuş, emekli olmuş, yüz yaşında. Demiş; "Efendim, bu ağaçları fenni ile arkasını yakıyoruz altını, çürümez suda. Yüz sene tamir olmadan bu devam edecek." "Eh, biz yüz sene sonra yine bir tamir edeceğiz." Yüz yaşına girmiş, yüz sene de devam etmiş, iki yüz sene sonra yine tamir edecek. Bak böyle idlal ediyor şeytan.

İnsanın hayatında muhtaç olduğu yemeği varsa, oturacak yeri varsa, kimseden ziyanı yoksa dünya servet budur. Kendi köşesinde oturup da Halik'iyle meşgul olsa daha iyi değil mi? Yok, kâfi değil, ne kadar gelirse. Ne yapacak toplayıp toplayıp? Kabre gider, hasret kalır. Ve daha hasretten başka da bir fenalık var. İnsan bir şerre sebep olursa, sebebiyet itibariyle ona da hisse çıkar. Bir hayra sebep olursa sebebiyet itibariyle meselâ sebep oluyor da cami yapıyor, bir bina yapıyor. Öldükten sonra sebebiyeti dolayısıyla oradan sevabı vardır, o devam edinceye kadar. Bu mal-ı serveti, fâsık olan evlatlarına topluyor devrediyor. O gittikten sonra o evlat, o mal-ı serveti rakıda, kumarda, filanda sarf ederse onun hali ne olur kabirde? Sebebiyet vermiş, o olmasaydı belki de olmazdı. Bunun için fazla talip olup da milyonları toplamak da lüzum yok. Hayatta ne lâzımdır? Bir yemek, bir oturacak yer, bir de geçinmek bu. Kâfi değil mi ya! Ama fazla olursa gelmesin demiyoruz, gelsin. Lâkin hırs ile çalışmasın. Yâni bu yanlış anlaşılmasın, çalışmayın da bunu yapın demek değildir. Bir insan bunu bulursa, tamam aslı bulmuş. Fazla gelirse gelsin, hırsa lüzum yok. Haris olup da daha ziyâde yapayım da hakka tecavüz edeyim, onun hakkını yiyeyim, onun malını yiyeyim, ona zarar edeyim, bu

olmasın. يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا Şeytanın bu vaadleri, hepsi de gurur vericidir, insanı mağrur eder doğru yoldan çıkarmak için.

121- أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا

أُولَٰئِكَ Bunlar, böyle mağrur olanlar, şeytanın sözüne kanıp da mağrur olanlar, مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ kıyamette onların yeri cehennemdir. وَلَا يَجِدُونَ Bulmazlar عَنْهَا cehennemden مَحِيصًا bir süre ayrılmak veya zahmet fasıla vermek ya halas olmak. Bu ehl-i cehennem için. Kur'an'ın âdetidir, vaad-û vaid birbirinin arkasından geliyor. Şimdi ehl-i cennet için de beyan ediyor.

122- وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki Âllâh'a, Rasûlullah'a imân etmişler ve imânını âmal-i saliha ile takviye ve tezyid etmişler. Efendim tekrar olur ama zararı yok bazı tekrarın. İmân nedir? Âllâh'a, Kur'an'a, Rasûl-û Ekrem'e imân etmek. Bunlar tamam olduktan sonra günahlarla insan kâfir olmaz. Yüz tane camiyi yıksa, yüz tane katil yapsa, yüz tane zina yapsa fakat helâl bilmeyerek yaparsa nihayet azap çoğalıyor, o da Âllâh'ın muiyetinde bilmiyoruz, kâfir olmaz. Helâl bilirse kâfirdir, helâl bilirse. Bir zerre-i helâli haram etmek, haramı helâl etmek veya Kur'an-ı Azimüşşân'a dil uzatmak veya Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in o muazzam payesine bir şey isnat etmek, ebedi olarak küfre gider. Yoksa

küfür, günahla olmaz da günahı helâl bilmekle olur. İmân eder de imânını âmal-i saliha ile takviye ederse, takviye nasıl olur? Bunun misali de Mevlâna Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz, bize böyle anlatıyor. Diyor; Bir adam bahçesine bir ağaç koyuyor, fide. Eğer o fidana hizmet etti, etrafını temizledi, suladı, baktı. O fidan tutar ekseriyetle, yüzde doksan dokuz tutar. Tuttuktan sonra da kuvvet bulur. Bir, iki, üç sene nihayet bir ağaç olur, yerinden kimse çıkaramaz. Eğer böyle yapmadı, bir ağacı koydu, arkasını çevirdi. Ne baktı, ne suladı. O ya tutmaz, tutarsa da zayıf tutar bir rüzgârla gider. İmân da böyledir. İmânını yaptıktan sonra imânın etrafında namazını kıldı, orucunu tuttu, Âllâh'tan bu ilticalarda bulundu, dualarda bulundu çünkü Âllâh ne emrediyor? **"ud uni estecibleküm"** Bak talep, anahtardır diyor. Ey kulum benden talep et. Âllâh CelleCelâlûhû Kerim'dir, Vehhap'tır, talepsiz de verir fakat yol böyle. "Tarlayı ek de sana buğday vereyim" diyor. Tarlayı ek, sana buğday veriyorum. Duâ et, benden talep et sana vereyim. İşte bu duâların gayesi budur. Âllâh diyor, bu duayla bana talep et, ben size vereyim. **"ud uni"** Benden isteyiniz, **"estecibleküm"** ben duânızı kabul eder, arzunuzu veririm. Demek Cenâb-ı Hak, lütf-û keremini bağlamış talep etmeye. Talep esastır. **"im talep müftahi meflubati tûs"** Bu talep, bir anahtardır senin maksatlarına. Talep etmedikten sonra, eh ya verir ya vermez. Fakat talep ettikten sonra Kerim'dir, vaadi var, talep edin.

E, bunu yapmadı. Meselâ âmal-i salihayla takviye etmediyse imânı zayıf olur. Bir rüzgârla, şeytanın desisesiyle hele ölüm zamanında şeytan da lâzım gelen faaliyette bulunur. Böyle çürük olan bir imân, şeytanın üfürmesiyle gitmesi muhtemeldir, üst ta-

rafı Âllâh bilir. Fakat eğer böyle kuvvetli olmuş olan bir imân ise on tane şeytan gitseler onu yerinden kaldıramaz.

سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ Onları cennetlere idhal ederim, girdiririm. Öyle cennetler ki nehirler gibi Malûmat-ı İlâhiye, İlm-i İlâhi. İlimde o kadar lezzet var ki zâhiri ilimde bile, bir insan ilme daldı mı? Hiç şey farkında olmadan sabah akşam olur. Hele Âllâh'a müteallik bir ilim olursa, hele cennette Cenâb-ı Hak'tan nehirler gibi Mü'minin kalbine akan ilimler olursa. Ulemanın bazıları enhardan murad budur. Cennette, Âllâh tarafından Mü'minlerin kalbine giren enhardır. Kimi de demiş bu enhar zâhiredir. خَالِدِيْنَ فِيْهَا اَبَدًا Ebedi olarak kalacaklar. Vaad-û vaidi beraber, evvelki vaid, bu da vaad. وَعْدَ اللهِ حَقًّا Âllâh'ın vaadidir, Mü'minlere bunu yapar. Vaad-i İlâhi haktır, yerini bulur. وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللهِ قِيلًا Kimdir ki Âllâh'tan daha kavil itibariyle sâdık olsun. Âllâh'ın kavlinde bir şek-û şüphe ederse zaten kâfir olur. Âllâh'ın kavli sâdıktır, sıdk üzerinedir. Kim ki Âllâh'tan halis talep ile istiğfar ederse, Âllâh günahlarını affeder. Kim ki halis talep ile (Âllâh, kalbe muttalidir) kalpten gelirse, yaparsa, istediğini verir. O mevzu bitti.

123- لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَآ اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوْٓءًا يُجْزَ بِهٖ وَلَا يَجِدْ لَهٗ مِنْ دُوْنِ اللهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيْرًا

لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَآ اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتَابِ **"emâniyyi"** ümmiyyet. Yahudiler dediler ki "Bizim peygamberimiz sizden evveldi, kitabımız sizden evveldir. E, biz de sizden evveliz" demişler. Müslümanlar ise dediler "Kitap evvel ama peygamberimiz Seyyid'ül Mürselin'dir."

Sizin peygamberiniz de bizim peygamberimizin, hakikâtta bütün peygamberlerin babası Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem Ebû'l Ervah'tır, Âdem Aleyhisselam Ebû'l Eşraf'tır. Bu itibar ile aynen Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âdem'in de babasıdır. Kitabımız, bütün kitaba camiadır. Peygamberimiz rahmeten lil-âlemin'dir. Siz nasıl bizim derecemize girersiniz, hele bâtıl olduktan sonra hiç olmazsınız. Ayet nazil oldu, buyurdu ki ayet;

لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَآ اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتَابِ Yüksek olmak, cennetleri bulmak, nimetleri almak, ne sizin arzunuzladır (babanız peygamberdir) ne onların. Ancak âmal-i saliha iledir. Bir insana kıyamette kimin oğludur demezler, ne yaptın derler. Babanız yüksek de olsa kendiniz kâfir olduktan sonra elbette cehenneme gideceksiniz. Ne ümmiyyetiniz arzunuzladır, ne de ehl-i kitabın arzusuyladır. Hakikat bu; مَنْ يَعْمَلْ سُوۤءًا Bir adam, bir hatayı yaparsa Adalet-i İlâhiye'nin icâbatı olarak يُجْزَ بِهٖ onunla cezâlanır. Bir adam dünyada bir cezâ yaptı mı, Kanun-u İlâhi'nin haricine çıktı mı Âllâh, kanununa göre onu cezâlandırır. وَلَا يَجِدْ لَهٗ Bu olmaz, مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ Âllâh'tan başka وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا bir yardımcı, bir nasihat verici. Âllâh-û Teâlâ'nın mahlûkatına beyan ettiği Kanun-u İlâhi budur. Bir insan, bir fenalık yaptı mı cezâya müstahak olur ve o cezâya da kimse mâni olamaz. Meğer tevbe ve istiğfar eder de Âllâh mağfiret ederse.

124- وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُوْنَ نَقِيْرًا

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ Yine Âllâh-û Teâlâ'nın âdetidir. Bir adam, âmal-i saliha. Âmal-i saliha, İmam-ı Rabbani Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz diyor ki "Kur'an-ı Azimüşşân'da birçok yerlerde bahsi geçiyor. Eğer başka bir şey olsaydı, bütün ümmete karşı olmazdı. Âmal-i saliha Erkan-û Hamsiyye-i İslamiyye'dir. Namaz, oruç, zekât, hac. Bunları hakkıyla yaptı mı, âmal-i salihayı yapmıştır. Salih lisanımızda yarar, Âllâh'a yarar. Âllâh'a yarar hangisidir? Âllâh'ın tayin ettiği olan fiillerdir, Âllâh'ın tayin ettiği de bunlardır.مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى Hanım, erkek hepsi de müsâvidir. Hanım da mükelleftir erkek gibi namaz kılmaya, oruç tutmaya. وَهُوَ مُؤْمِنٌ Tamam imândan sonra da âmal-i salihayı yaptı. فَاُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ Onlar işte cennete dâhil olanlardır. وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا Bir nekir kadar yâni hurma çekirdeğinin üzerindeki beyaz olan perde ki hiçbir kıymeti yok. Bu kadar da Âllâh-û Teâlâ, kuluna zulmetmez, onun âmal-i salihasını gaybetmez ve seyyiesini fazlalaştırmaz.

125- وَمَنْ اَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا ؕ وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِيمَ خَلِيلًا

وَمَنْ اَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ Kimdir ki yâni kimse yok. Kimdir ki güzel bir din itibariyle bir adamdan ki kendini Âllâh'a teslim etmiş, yüzünü çevirmiş. Yüz, insanın en kıymetli bir azası olduğu için onu beyan etmiş. Yüzden murad kalbdir. Kalp çevirirse yüz çevirir. Kalbini, Âllâh'a tevcih etmiş. Biz وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ meselâ. Namaza dururken yüzümüzü Âllâh'a çeviriyoruz. Âllâh, her yerde hazırdır yalnız kıble tarafı değildir. Oradan murad, kalbini Âllâh'a çevirmek. Fakat Âllâh zaman-u mekândan

münezzeh olduğundan, kalbini Âllâh'a çevirdiği zaman, yüzünü de mübarek bir yere çevirmek icap ettiğinden yüzünü de Kâbe'ye çeviriyor. Asıl kalbini Âllâh'a tevcih ediyor. Kalbini Âllâh'a tevcih eden وَهُوَ مُحْسِنٌ muhsin olarak (muhsin lisan-ı şeraitte iyilik yapan fakat burada imân da Âllâh'ı görür gibi ibadet eden.)

Bak Âllâh'ın huzuruna, namaza kalktığımız zaman düşüneceğiz ki ne büyük bir nimet. Ben bugün, şimdi kalkıp da Halik'imin huzuruna çıkacağım. İkinci nimet, beni huzura kabul ediyor. Bir hükümdar, birisini huzura kabul ederse bir iltifattır. Ondan sonra beni konuşturuyor. Ben, O'nunla hitap ediyorum konuşuyorum. Bak, namazda hepsi Âllâh ile. Yâ Rabbi, اِيَّاكَ نَعْبُدُ ancak sana ibadet ederim وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ancak sanadır yardım talep ediyorum, اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ doğru yola bizi göster. E, bunda büyük bir nimet. Ben bu cesareti yapıyorum, O'nun lütf-û keremiyle gidiyorum. Fakat tasavvur edecek ki sağımda cennet, solumda da cehennem var. İsyan edersem cehennem hazır, ittika edersem de cennet hazır. Âllâh'a karşı duruyor, cenneti sağında, cehennemi solunda tutuyor, Âllâh ile konuşuyor.

وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا İbrahim Aleyhisselam'ın milletine tâbi olur, hanif. Hakka mâil. Efendim, İbrahim Aleyhisselam'ın suhufları var. O suhufların mevcudu, hepsi Kur'an-ı Azimüşşân'da mevcuttur. Kur'an'a ittiba, İbrahim Aleyhisselam'a zaten ittibadır. Fakat bazı yerlerde de böyle, "İbrahim'in milletine ittiba et" ki sevaba nâil olsun iki mezhebin de. Meselâ tırnak kesmek, sakal bırakmak, yıkanmak bu gibi ahvaller. İbrahim Aleyhisselam ki Hanifi'dir.

Kızı vardır "Hanife filan" onların hiçbirinin aslı yok. Hanif; hakka mâildir. Dayak yedi, hapishaneye gitti, zahmetler çekildi. Bir tek kelime belki gafil olurum diye fetva vermedi.

وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِيمَ خَلِيلًا Âllâh CelleCelâlûhû, onu dost ittihaz etti. Hıllet; muhabbet. Muhabbet, Muhammed Habibullah'tır. İbrahim, Hâlilullâh'tır. Mûsâ, Kelimullah'tır. Âdem, Safiyullah'tır. Fakat Habibullah, hepsinin fevkindedir. Habib, mahbub mânâsınadır. Mahbub-u İlâhi, Âllâh'ı seviyor, Âllâh da onu seviyor. İki mânâ çıkıyor habibden. Fiil fail mânâsına, mef'ul mânâsına. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. Hem Mahbub-u İlâhi'dir, Âllâh seviyor. Hem de Habib-i İlâhi'dir, Âllâh'ı seviyor.

126- وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطًا

وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ Ey insanlar tasavvur ediniz. Yerdeki mahlûkat, yerde denizler, ağaçlar, denizdeki mahlûkatlar. Denizlerdeki mahlûkat, berriki (karadaki) mahlûkatlardan daha fazladır. Şöhret olmuş on sekiz bin âlem fakat ne anlatmak içindir? On sekiz bin âlem ne malûm. Ne mahlûkatlar var hele mesela denizde. Kimi denizde yaşar dışarıda yaşamaz, kimi dışarıda yaşar denize düşmez, kimi havada yaşar, kimi ateşte yaşar. Bu mahlûkat, hepsi Âllâh'ın mahlûkudur. Semâvatta da böyle. Semâvatta melekler, bunlar hepsi Âllâh'ın emrine mu'ti, Âllâh'ın ibadeti ile tesbih-i tehlil ile meşguldürler. Meşguldürler fakat o ibadetten de bir fazla derece kazanmıyorlar. Ancak insan kazanıyor. Niçin?

İnsanın bir ihtiyari var. İhtiyarini orada sarf ettiği için Âllâh, onun defter-i amâline yazıyor. Fakat bunların ihtiyari yok, melek.

Melekler zaten Âllâh-û Teâlâ'nın makbul mahlûkudur. İrade-i İlâhi'ye ile amel ediyorlar. Onlarda hiçbir isyân zâhir olmaz hepsi ibadettir. Fakat derecatı geçmez. Nasıl halkolmuşsa odur. Niçin?

Meydan-ı harpte muharebe edip de o dereceye varmamış. İhtiyari ile hareket etmemiş. Âllâh, onu öyle halkediyor. Fakat insan böyle değildir. İnsanda, Mevlâna bunu güzel tafsil ediyor fakat tamam edebilirsek.

Diyor ki Mevlâna; Âllâh, üç nev'i mahlûkatı halketmiş. Biri melekler, meleğin elinde isyân gelmez. Nasıl ki hayvanın elinden bir iyilik gelmez, ibadet. Melek de böyledir. Hiç imkânı yok. Çünkü yemez, içmez, erkek-dişilik yok, bir hal yok, ibadetle meşguldür. Her şeyi yapıyor fakat ihtiyari yok. Bir kısmı da halketmiş ki onun mukabili hayvanlar. Hayvanlar yiyor, içiyor fakat hiç imkân vermemiş Cenâb-ı Hak, o da insanlar gibi ihtiyari olup da ibadet etmek. O da yiyor, içiyor, gidiyor bu kadar. Fakat getirmiş Cenâb-ı Hak, bir ateşi. Bir parça meleklerden getirmiş ki melekiyyettir, bir parça da hayvandan getirmiş ki hayvaniyettir bizim nefs-û heva. İkisini birleştirmiş insan yapmış. İnsan, bir mecmua-i kâmiledir. İnsanda tasavvur-u tefekkür var, anlayış var, halk var, melekiyyet var. Ruh, melekiyyete davet ediyor. Melekiyyete o can, (hayvan gibi değil) gitmeye imkânı var. Eğer bir insan bu imkânı ayakaltına koyarsa, hayvaniyyetin yolunu tutar da "Âllâh yok, Kur'an yok, kitap yok, yapayım, ne yapayım" dese, o hayvanlara mülhak olur ama hayvan da değil. **"inhûm kel en'am-i belhûm edâl"** Hayvandan çok aşağı olur. Hayvan aşağı olmuş ama hayvanın başka istidadı yok ki o kessin. Ancak bunun istidadı olduğu halde, meydan-ı muharebede silahlı olduğu halde düşmüş şeytanın eline, onlar hayvandan aşağı.

Bunun mukabili; insanda şehvet var, arzu var, tamah var, er-

keklik dişilik var. Bunlar olduğu halde Âllâh'ın emrine itâat eder, Kur'an'a ittiba eder. Bu pis ahlakları ayakaltına alır, bu tarafa meyleder. Bu da meydan-ı muharebede silahını hakkıyla kullanıyor, düşmanı mağlup ediyor. O yükseliyor ama melekleri geçiyor. Binâenâleyh Evliyaullah'ın yüksek kısmı, meleklerden çok yüksektir. Çünkü melek dereceyi bulmuş, cihad ile mukabele ile bulmamış. Düşman yok o sahada halkolmuş. Lâkin bunlar sahayı katetmişler, düşmanı mağlup etmişler. Onun için Evliyaullah, meleklerden yüksek olur. İşte bu melekler semâvatta, yerde hepsinin işi gücü hamd-û senadır.

وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطًا Âllâh'ın ilmi CelleCelâlûhû, semâvat-ı arda ve semevat-ı ardın içindeki mahlûkata, hepsine muhittir.

Bak meselâ bir elmayı bazen kesiyoruz da Mevlânâ teşbih ediyor. İçinde bir kurt çıkıyor. Bu kurt nerden girdi, nasıl geldi buraya, nasıl halk oldu? O, bilir tabi. Fakat eğer bir kurttan sorsalar, sen burada ne vakit halk oldun? Ne diyecek, hiç. Bu elmanın içine ne vakit girdin? Hiç. Bu ağacın üzerine ne vakit halk oldun? Hiç. İşte insanların nihayet malûmatı, bu kurt kadardır. İnsanların akl-û fehm-i fikri, Azamet-i İlâhiye'yi tahammül edecek bir hali yoktur. Ancak anlayacak, dinimize kâfi olan miktarı Âllâh bize bildirmiştir. Yoksa Azamet-i İlâhi'ye nerde, bizim anlayışımız nerde. Mevzu değişiyor efendim.

127- وَيَسْتَفْتُونَكَ فِى النِّسَآءِ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِى الْكِتَابِ فِى يَتَامَى النِّسَآءِ الّٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَاَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامٰى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِى النِّسَآءِ Hanımlar hakkında, yetimler hakkında

senden fetva talep edecekler. Sûre-i Nisa'da bu tafsilâtlar geçti. Cahiliyet zamanında hanımlara, çocukların malına, hanımların malına taarruz ederlerdi akrabaları, akrabalardan. Malları ver diyor, sonra vermedikten sonra kızı da istemediği halde nikâh ediyor. Nikâh ediyor, ne için? Sıkıştıracak sonra bırakacak fakat malını almak için. Bunlar sûre-i Nisa'da tafsilen geçti, burada da bir iki ayet teyiden geliyor. وَيَسْتَفْتُونَكَ فِى النِّسَاءِ Ey Habibim, senden fetva talep ederler hanımlardan ve yetimlerin mallarından. قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ Allâh CelleCelâlûhû, size fetvasını verdi. Sûre-i Nisâ da ayetle beyan etti, فِى الْكِتَابِ وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ Kitabullah'ta beyan edilen tafsilât bitmiştir. فِى يَتَامَى النِّسَاءِ Yetim olan hanımlar, kızlar hele. Yetim kız kaldı mı, onu götürüyor evleniyor. الّٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ O hanımlar ki kızlar ki vermezsiniz onların, Allâh'ın yazdığı mallarını, babasından kalan malları zaptedip vermiyorsunuz. وَتَرْغَبُونَ Rağbet edersiniz onun nikâhına fakat maksadınız onu almak nikâh değil. اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ İstiyorsunuz onları nikâh etmeyi fakat kalbinizi bilir Allâh! Gayeniz bir aile sahibi olmak değil. Onu alacak, malı da beraber sonra onu def edecek, mal kalır. وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ Zayıf olan çocukları da (kardeşinin çocukları yetim kalmış) onların da alıyorsunuz mallarını yemeye. Cenâb-ı Hak, bunu bilir, bunu size beyan etmiştir. وَاَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامٰى بِالْقِسْطِ Allâh emrediyor size, yetimlere adaletle muamele ediniz. Ne o kızlara tasallutu yapınız, ne yetimlerin malını yeyiniz. وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا Sizin bu yetimlere karşı yaptığınız hayırları, Allâh defter-i amâlinize yazar, alimdir. Eğer ki hak yerine gidiyor fakat siz hakkı ifâ ettiğiniz zaman sevaba nâil oluyorsunuz. Bu mevzu bitti.

Ankara'da, mutad olan bir adamın çocuğu idim. Yâni zengin değildik, fakirdik. Okuyordum, babam vefat etti. Bana çok üzüntü oldu, ailenin idaresi bana kaldı. Sonra düşündüm, bir ticaret yapayım. Borç ettim, biraz birşeyler sattırdım, koyunlarımızı. Geldim İstanbul'da eşya alacağım, götürüp satacağım. Yeni Camii'nin arkasında çaldırdım, para kalmadı. Bunda da müteessir oldum. Teessür, teessür üzerine. Düşündüm, "Parasız şimdi memlekete gitsem ne yapacağım? Hiçbir şey." O sırada Mısırlılar, zenginler İstanbul'a sayfiye gelirlermiş vapurlarla. Bir vapurcuyla görüştüm. Dedim ki "Ben talebeyim, okumak istiyorum, beni Mısır'a kadar götür." Adam muvaffakat etti, vapura beni bindirdi, bedava götürdü Mısır'a. Mısır'da Cami'ül Ezher'de kaldım üç sene. Tahsilimi bitirdim, ondan sonra memleketime geldim avdet ettim. Ankara'ya geldim. Hoca olarak orda fakih yetiştim, hoca kıyafetiyle geldim. Oradaki hocalar aleyhime düştüler, var kuvvetiyle beni tekdir ettiler, falan ettiler. Mecbur oldum memleketimi bırakmaya, Konya'ya gittim bu sefer. Konya'da o vakit, oradaki şeyhin yanında bulundum ve Mesnevi'yi tamam okudum. Onların tarikatına göre de hareket ettim, bitirdim yine memleketime gideceğim. Geldim, baktım ki Ankara'da benim aleyhimde yine her taraf düşürülüyor. Hiç idare edemedim. Doğru İstanbul'a geldim. İstanbul'a geldikten sonra o tepebaşındaki camii (onun için yapılmış, kendisi de orada medfundur) onu bana verdiler. Şimdi Âllâh'a şükür.

Babam öldüğü zaman üzüldüm, olmasaydı belki bu olmazdı. Param çalındı üzüldüm, çalınmasaydı gitmezdim Mısır'a. Mısır'dan avdet ederken eğer hemşerilerim biraz müsamaha etselerdi, otururdum. Konya kısmet olmazdı. Konya'ya gittim de tekvir ettim. Tekrar kendime geldim, yüz gösterselerdi otururdum. İstanbul'a

gelmezdim. Cenâb-ı Hak, bu sıkıntılara karşı bu nimetleri verdi. Bu cemaat, bu arkadaşlık nerede olurdu?

Hakikaten de Mesnev-i Şerifi en iyi tafsil eden de odur, başka değil. Ondan sonra gelenler, hepsi oradan şöyle böyle almışlar. Müşarihleri çok, birkaç şarihler var. Fakat kimi ortaya kadar, kimi bir cildi yapmış. Tamamı yapan yalnız odur. Rusuhi dede lakabı, İsmail Hakkı Ankaravi (Rahmetullâhi Aleyh.) Şarihlerin içinde en mühimi odur. Ondan başka öbürler hepsi oradan şey etmiştir. İsmail Hakkı Ankaravi, Rusuhi dede derler ona. Kabri orada ziyaret ediliyor.

128- وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ اَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ۚ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ۗ وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ الشُّحَّ ۚ وَاِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

Bu ahkâm-ı şahsiyedir. Malûm ya Kur'an-ı Azimüşşân hakemdir. Hüküm veriyor, en'a hükümleri veriyor. Halkın arasında, ailenin arasında, şahsın arasında, ahkâm-ı şahsiyye. Sebeb-i nüzulü bu idi ayet-i kerimenin. Bir adamın ihtiyar bir ailesi vardı, ondan çocukları da vardı. Adam kendisi genç olduğu için, istiyordu bir genç hanım alsın. Bunu almak için de eskisini bırakmak arzusunda idi. Hanım farkına vardığı zaman dedi ki; "Ben çocuklarının başında bulunayım, talak istemiyorum. Bazı haklarımdan sana fedakârlık yapalım." Hakları meselâ müsavi, kaç gün orada olursa o kadar da orada olsun. Elbise de müsavat, yemekte müsavat. Benim için ayda bir, iki ayda bir, hiç gelmesen de olur hakkımı helâl ederim. Elbise de bir noksanlığı kabul ederim, böyle sulh edelim. Adam gitti, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e arz etti. Arz ettikten sonra ayet nazil oldu. Bu câizdir. Zevc ile zevce ara-

sında böyle bir sulh edilirse meşrudur, câizdir. Fakat eğer icabatı ifâ etmezse o vakit mecburdur, ya bırakır yahutta yapar. Sebeb-i nüzulü ayet bu.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak, وَاِنِ امْـرَاَةٌ eğer bir hanım خَافَـتْ korktu, düşündü, tasavvur etti مِـنْ بَعْلِهَـا efendisinden. **Beal**; erkek. Neyi düşündü? نُشُـوزًا Naşize olmak yâni baş kaldırmak. Hanımlara naşize deniliyor, erkeğe karşı başını kaldırdığı için. Erkek de nuşuz vardır, o da başını kaldırıyor da dinlemiyor. Eğer hanım düşündü ki efendisi ona nuşuz yapar, dinlemez, başını kaldırır yâni ehemmiyet vermez اَوْ اِعْرَاضًـا yahut da iraz eder de konuşmaz, görüşmez. Bunu düşündü bir hanım. Geldi, efendisine dedi bunun gibi. Sulh edelim, bütün bütün beni bırakma, çocuklarımın üstünde olayım. Biraz haklarımdan vazgeçerim. O vakit فَـلَا جُنَـاحَ günah yoktur, عَلَيْهِمَـآ o onların ikisinin arasında. اَنْ يُصْلِحَـا بَيْنَهُمَـا صُلْحًـا Aralarında bir sulhe bağlamak. Sulhe bağlamak; hanım biraz hakkından vazgeçiyor, o da getireceği hanımın fazla muhabbet ettiğine, maksadına varır. Sulh ile hal olursa daha hayırlıdır. وَالصُّلْـحُ خَيْـرٌ Sulh iki tarafa da hayırlıdır. Gidip de perişan olmaktansa efendisinin yanında oturmak daha iyi. Ama yeni gelen hanıma daha ziyâde bakar, ona da karışmaz.

وَاُحْضِـرَتِ الْاَنْفُـسُ الشُّـحَّ **Uhdıret**; ihzar etmiş Âllâh, nefislerde buhl. Hiçbir hanım, efendisinden fedakârlık yapmak istemiyor, buhlü var. "Benim efendimdir, başkasına fazla nasıl gitsin." Hiçbir erkek de sevdiği bir hanımı, onu bırakıp da başkasına gitmeyi, onda da buhl var. Âllâh-û Teâlâ halketmiş ne o bırakır, ne o. Fakat eğer bununla beraber Âllâh'ın emrine ittifaken bu buhlü bırakır-

larsa daha hayırlı olur. وَاِنْ Eğer تُحْسِنُوا iyilik yaparsanız. Müfessirin-i İzam bu ayete karine mukabilinde üç mânâ vermişler. Birisi وَاِنْ تُحْسِنُوا ey erkekler, eğer siz muaşerette, hanımla geçinmekte iyilik yaparsanız, وَتَتَّقُوا muhafaza edersiniz kendinizi zulümden, Âllâh'tan korkup da zulmetmezseniz, فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Âllâh yaptığınızdan haberdardır. Âllâh için yaptığınız cihetle siz sevap sahibi olursunuz.

İkinci mânâ zevceye karşı, hanıma karşı. وَاِنْ تُحْسِنُوا Eğer ey hanım. Sen, efendine karşı iyilik yaparsan, وَتَتَّقُوا Âllâh'tan korkup da fenâlık yapmazsan, فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Âllâh yaptığınızdan haberdardır, mükâfatını ihsan eder.

Üçüncü mânâ artık an'dır. Ey Mü'minler, eğer siz birbirinize iyilik yaparsanız, Âllâh'tan korkup da zulüm etmezseniz, Âllâh yaptığınızdan haberdardır. Elbetteki sizin defter-i amalinize sevap geçer.

129- وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا اَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَاِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

Şimdi bir erkek hanımları müteaddit olunca hepsini müsavi tutmak mecburiyetindedir, yemekte, içmekte, evlenmekte filan. Yalnız kalbi olan muhabbet, mecburiyet değildir. Çünkü kalp erkeğin elinde değil ki. Kalp bir yere meylediyor, ne kadar yaparsa onunla baş edemiyor. Onun için emrediyor. وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا Yapamazsınız اَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ muhabbette, kalb-i muhabbette hanımların arasında adalet yapmanız mümkün değildir sizin için.

Çünkü kalp elinizde değil birisine meyl eder. وَلَوْ حَرَصْتُمْ Eğer hırs ile çalışsanız bile, muhabbeti dağıtmayalım da müsavi yapalım, yine yapamazsınız. Mutlaka bir tarafa biraz muhabbet fazla olur. E, böyle olunca, bir tarafa fazla muhabbet olunca beriki tarafı ihmal etme hiç olmazsa yemekte, içmekte, iaşede. Eğer kalbi o tarafa verdin, iaşede de o tarafa verirsen öbürü zavallı kalıyor ortada. Ne erkek sahibidir çünkü erkek ne muhabbet bağlıyor ne eşya veriyor, ne de erkeksizdir ki başka derdine bir çare bulsun çünkü başında erkek var. Böyle yapmayınız diyor Cenâb-ı Hak. Hırs etseniz bile adalet elde değildir kalb-i muhabbette. Öyleyse فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا bütün meyli yeni hanıma verip de berikini bırakmayın. Berikinin de yemesini, içmesini, ihatasını yap. Ama muhabbette biraz orada fazla ise Âllâh onu, size affeder. كَالْمُعَلَّقَةِ Bırakırsınız muallak, ne erkek sahibidir ne erkeksizdir. Erkek sahibi değildir çünkü erkek bakmaz. Erkeksiz de değil başkalarına gitmez. Böyle bırakmayınız, Cenâb-ı Hak emrediyor. وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا Eğer ıslah ederseniz, sulh ile hareket ederseniz ve Âllâh'tan korkup da zulmetmezseniz. فَإِنَّ اللهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh, mübalağa ile affedicidir. Kalbinde birisine olan muhabbetden dolayı sizi affeder. رَحِيمًا Merhamet sahibidir.

130- وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللهُ وَاسِعًا حَكِيمًا

Bunlar olmadıysa وَإِنْ يَتَفَرَّقَا ayrıldıysa talak ile. Fakat talak ile فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ ya iyilikle geçininiz ya iyilikle ayrılınız. Ayrıldıktan sonra bir düşmanlık, bir adavet, bir bilmem neler olmasın. Çünkü o da Emr-i İlâhi'nin, Cenâb-ı Hak'kın verdiği

bir ruhsattır. وَاِنْ يَتَفَرَّقَا Eğer talak ile birbirinden ayrıldıysa. Hanım sulhu kabul etmedi nihayet ayrılmaya sebep oldu. Meşru şekilde ayrılırsa ki on, on iki derecede çünkü talak helâldir ama ebğazül helâldir, Âllâh'ın sevmediği bir helâldir. Talaka varıncaya kadar on bir, on iki derece gidiyor. Naşizedir belki hanım. Cenâb-ı Hak, hanımlara daha fazla iltifat etmiş ki kusurlarını affediniz.

Evvelâ diyor ki وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ erkeklere diyor. Onlara örf-û âdet dairesinde yapınız da zulüm etmeyiniz. Ondan sonra geçimsizlik fazla oldu mu, nihayet yatağı tefrik ediniz. Daha fazla oldu mu, odayı tefrik ediniz. Daha fazla oldu mu, hakem suretiyle erkeğin tarafından akrabası, hanımın tarafından akrabası hususi otururlar da esbab nedir hallederler. Böyle on iki dereceyi geçtikten sonra talaka gider. Bir de tuhrde olacak talak, hayz zamanında olursa mekruhtur olmaz. Bir tuhr olacak çünkü hanım hayzda olduğu zaman kan zayi ediyor. Kan vücudun kuvvetidir, o vakit şimdiki ıstılahla anormal dediği fevkalade bir hali vardır. Onun için tatlik, imkân olursa hanımın hayz olmadığı zaman, tuhrde olduğu zaman olmalıdır. O da bir defa, bir talak ile yapar. Bir hayz gider. Bir daha da bir talakla yapar. Üçüncüsü de artık anlaşıldı ki bir geçinmek yok. O vakit talak tamam oluyor. Yâni böyle efendim "yemeği fenâ yaptın, boş olsun." Onlar mesnun şekilde değildir yâni bunlar, sünnete uygun bir haller değil. Ve öyle de yok, böyle tarif etmişler. Eğer bu şekilde ikisi birbirinden ayrılırsa mademki meşru, şeriate ittibaen yapmışlar. يُغْنِ اللهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهٖ Âllâh CelleCelâlûhû, her ikisine de lütf-û keremin seatinden, ris'atinden ihsân eder. Hanıma daha iyi bir erkek verir. Efendiye de daha iyi

bir hanım verir, meşru şekilde olursa. وَكَانَ اللّٰهُ وَاسِعًا حَكِيمًا Allâh Teâlâ'nın lütf-û keremi düşündüğümüzden çok fazladır, Hakim'dir yeri yerine yapıyor.

131- وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا حَمِيدًا

وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ Allâh, onların kısmetini fazla yapıyor. Çünkü bütün kâinat, Allâh'ın elindedir. Bütün kâinatın başında semâvat-ı ard gelir. Semâvat da semâvattaki mahlûkat, yerde, yerdeki mahlûkat Allâh'ın iradesi ile halk olur, Allâh'ın iradesiyle geçiniyor, Allâh'ın iradesiyle devam ediyor, ölüyor. Bu kuvvet-û kudrete sahip olan Allâh'ın yolunda, bir tefrik de hâsıl oldu mu, her ikisinin de haline muvafık olanı ihsan eder.

وَلَقَدْ وَصَّيْنَا Biz tavsiye ettik yâni emrettik, الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ ehl-i kitaba yâni Tevrat-û İncil'e amil olanlara. Vaktiyle bu Kitabullah olmadan, tahrif olmadan evvel biz, o kitaplarda da insanlara emretmiştik مِنْ قَبْلِكُمْ sizden evvel. وَاِيَّاكُمْ Aynen size de söylüyoruz. Yâni sizden evvel Kitabullah, iki kitapta, o kitaba âmil olanlara emrettiğimiz gibi size de emrimiz budur. اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ Allâh'tan korkunuz, Allâh'ın azabından korkunuz, Allâh'ın emrine muhalefet yapmayınız. Allâh'tan korkunuz, Allâh'ın emrini yerine getiriniz. وَاِنْ تَكْفُرُوا Eğer siz bunu dinlemezseniz, Allâh'a ne ziyanı olur? Bütün dünya baştanbaşa Fir'avn olsa Allâh'ın azamet-û kudretinde bir zerre noksan olmaz. Bütün dünya baştanbaşa etka-i ümmet olan Ebu Bekir Sıddık gibi de olsa (Radıyâllâhû Anh,) Allâh'ın

azamet-û kudretine bir zerre fazla olmaz. Âllâh, bütün Malik-û Halik'tir.

فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا Mahlûkatın ibadetinden müstağnidir. Hiç kimseye ihtiyacı yok Cenâb-ı Hak'kın, O'na ibadet etsin. Niçin emrediyor? Menfâatimiz için ediyor. Bizim ibadetimiz, mahlûkatın ibadeti, meleklerin ibadeti, bütün kâinatın ibadeti Âllâh-û Teâlâ'ya bir ziyâdeleştirme hâsıl olmuyor ve Âllâh, muhtaç da değildir. Ya niçin emrediyor? Âllâh-û Teâlâ, menfâatimiz için bize emrediyor. Bir baba evladına iyiliğini söylüyor. Babaya ihtiyacından dolayı değil evladı yetiştirmek içindir meselâ. حَمِيدًا Mahmuddur Âllâh, bütün ahlâkında bütün sonunda hamd-û sena edilmiştir.

132- وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا

Semâvat-ı ard, Âllâh'ındır. Âllâh, vekildir. Tevkil ediniz, umurunuzu Âllâh'a bırakınız. Vekil olur, avukat şimdi diyoruz, vekil onun tercümesidir. Âllâh vekildir, vekile ne yapıyoruz? Umurumuzu ona bırakıyoruz. O, bizim namımıza her şeyi yapar. Biz de mümkün olduğu kadar umurumuzu Âllâh'a bırakalım, tevekkül edelim de daha iyi yapar.

133- اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِاٰخَرِينَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَدِيرًا

Ey insanlar, kuvvet-û kudret-û İlâhiye'ye bakınız ki اِنْ يَشَأْ eğer isterse يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ hepimizi bu dünyadan götürür. Hepimizi götürür çünkü siz yoktunuz ki sizden evvel Âllâh vardı. Bu eşya, insanlar da yoktu. Eğer isterse bugünkü insanları bir kalemde götürür. وَيَأْتِ بِاٰخَرِينَ Onun yerlerine başkalarını getirir. Birdenbire

götürmüyor fakat tedricen her asırda bir kavmi götürür, yerine bir kavim daha geliyor. Yüz sene evvel bugünkü cemaatten hiç kimse yok, yine bu camide bir insanlar vardı. İşte yüz sene geçtikten sonra onlar gittiler şimdi biz varız. Yüz sene sonra biz de gideriz de başkası olur. Her zaman bir kavim götürür yerine birisini halkeder. İsterse Âllâh, bunu def'aten de yapar, bu tedrici oluyor da insan pek farkında olmuyor fakat isterse def'aten de yapar. وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَدِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, idame ihyaya, halketmeye götürmeye muktedirdir, kudreti her gün görünüyor.

134- مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ۚ

مَنْ Kim ki كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا dünyanın faidesini talep ederse; cihad gibi, ganimet gibi, servet gibi, mal gibi. Buna talip ise düşünsün ki Âllâh veriyor zaten istediğini. فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ Âllâh'ın nezdinde hem dünyanın sevabı var, hem ahiretin sevabı var. Bir adam ahiret yolunu tutarsa onun yolunda Âllâh, dünyayı verir. Fakat dünyanın yoluna başlarsa, dünya ile ahireti vermez. Dünyayı talep ederseniz dünyayla kalırsınız. Fakat Âllâh'ı talep ederseniz, dünya ve ahirete sahip olursunuz.وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا بَصِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, سَمِيعًا söylediğimiz sözleri işitiyor. Âllâh, Semi-û Basir'dir. Semi-û Basir, Esma-i Hüsna'dandır, Esma-i İlâhi'dir. Bu isimleri Cenâb-ı Hak kendine takmış, nedendir? Yâni ey kulum, ben senin konuştuğunu işitiyorum. Benim emrime muvafık yaparsanız sevap var, hilaf yaparsanız cezâ var. بَصِيرًا Basir'im görüyorum senin halini, yaptığın amelleri görüyorum gö-

zümün önündedir. İyilik yaparsanız elbette mükâfat var, fenâlık yaparsanız cezâ var.

135- يَـٰٓاَيُّهَا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا كُونُـوا قَوَّامِيـنَ بِالْقِسْـطِ شُـهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَـوْ عَلٰٓى اَنْفُسِـكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْـنِ وَالْاَقْرَبِيـنَۚ اِنْ يَكُـنْ غَنِيًّـا اَوْ فَقِيـرًا فَـاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَـا فَـلَا تَتَّبِعُـوا الْهَـوٰٓى اَنْ تَعْدِلُـواۚ وَاِنْ تَلْـوٗٓا اَوْ تُعْرِضُـوا فَـاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَـا تَعْمَلُـونَ خَبِيـرًا

يَـٰٓاَيُّهَا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edenler. كُونُـوا Olunuz قَوَّامِيـنَ بِالْقِسْـطِ adaletle. Kıst; adalet demektir. Tam bir adaletle hareket ediniz. Dünyada adalet de nedir? Kur'an iledir. Adaletle hareket ediniz. Hiçbir zaman bir zulme, cevre, taaddi, taarruz etmeyiniz. Hem de شُـهَدَآءَ لِلّٰهِ şâhadet icap ettiği zaman da Âllâh için şâhadet veriniz, وَلَـوْ عَلٰٓى اَنْفُسِـكُمْ eğer ki nefsinizin üzerinde de olsa. Şâhadet icap ettiği zaman (şâhadet-i zül, çok büyük bir günahtır, kebairdendir) şâhadeti doğru yapınız, Âllâh için yapınız. Nefsinizin üzerinde de olsa bir şâhadet, yine kabahatinizi itiraf ediniz söyleyiniz. اَوِ الْوَالِدَيْـنِ وَالْاَقْرَبِيـنَۚ Eğer ana-baba, akrabaya da olsa yâni "Bu benim babamdır, onun lehinde şâhadet ederim. Bu akrabamdır lehinde şahâdet ederim. Benim menfâatim var burada şâhadet ederim." Âllâh-û Teâlâ, bizi bundan men ediyor. Şâhadet Âllâh içindir, her nerede olursa olsun doğru olmalı. اِنْ يَكُـنْ غَنِيًّـا Eğer ki meşhudun leh olan zengin olsun. Filan zengindir, اَوْ فَقِيـرًا onun menfâati için bir yalan şâhadet yapalım. Bizim şimdi yalan şâhadetlerimiz, tapularda filan da dairelerde çok vardır tabi. İşte onu men ediyor Cenâb-ı Hak. Zengin de olsa zenginin hatırası için yalan şâhadet yapmayınız iyi. Fakir de olsa, "fakirdir biraz men-

fâati alsın da ne olur ben de bir yalan şâhadet edeyim." Bunu da yapmayınız. Fakiri de Âllâh besler, zengini de besler. Sen vazifene bak. فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا Âllâh CelleCelâlûhû, zengine fakire senden daha evladır. Fakire isterse başka yerde ihsan eder. فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى Hevâ-û hevesatına, arzularınıza tâbi olmayınız ki اَنْ تَعْدِلُوا adaleti bırakıp. Adaleti bırakıp da heva-û hevesatının verdiği hükme tâbi olmayınız. "Efendim ne olur, bu fakirdir? Ben yalan da olsa söyleyeyim de ona bir istifade olsun." Bu hevadır eğer ki zâhiren bir iyilik görünüyor fakat Adalet-i İlâhiye'ye muhaliftir. "E, bu da bu çok iyilikleri var, zengindir, bana lâzım olur da yapayım." Bu da heva-û hevestir, bunları yapmayınız. Heva-û hevesata tâbi olup da adaleti elden bırakmayınız. وَاِنْ Eğer تَلْوٗٓا **"tahrifû"** şâhadeti tahrif ederseniz اَوْ تُعْرِضُوا yahut şâhadette iraz ederseniz. Siz de bir şâhadet var, gidip de şâhadet vermemek, bu irazdır, o da câiz değil, ketmetmemelidir. Ve gidip de tahrif etmek de câiz değil. Hem gidiniz icap ederse şâhadet veriniz ve hem de hakkı olarak, hak ne ise onu söyleyiniz.

فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû yaptığınızdan haberdardır. Yaptığınız yalanı biliyor, yaptığınız tahrifi de biliyor. Haberdar olduğu için de cezâ verecektir. Bu mevzu bitiyor.

136- يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِٓى اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيدًا

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا Ey Âllâh-û Rasûlûllâh'a, Kur'an'a imân eden. اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ Bu ayet-i kerimeye

de iki, üç mânâ vermişler Müfessirin-i İzam. Hepsi de doğrudur. Kur'an-ı Azimüşşân'ın mânâları, denizin dalgaları gibi birbirinin arkasına geliyor. Hiçbir kulun haddi yok ki Murad-ı İlâhi budur, ben bilirim desin. Yaparsa büyük bir hata ediyor, makamını cehennemde görsün diyor. Nihayet Müfessirin-i İzam'ın verdiği mânâlar, bizim de onu mümkün olduğu kadar onu nakledersek hele bizim için büyük bir iyiliktir. Yapamazsak, el sürmek, kendinden mânâ vermek büyük bir hatadır. "Her kim ki Kur'an-ı Azimüşşân'a kendi reyiyle istediğiyle mânâ verirse yerini cehennemde görsün" diye hadis-i şerif var. Ya olmaz ki! Fakat tefsirde görüyor, müfessirinin, eskilerin hepsi de yolunu bulmuşlardır Âllâh ile aralarını. Onların isabet ediyor, onu aynen nakletmek ve yahutta kelimenin değişmesiyle gene nakletmek o kadar kâfidir bize.

Buyuruyor ki ey imân edenler! Birinci mânâ, اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ İmân etmişsin ama imânın da devam et; Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kitabullah'a devam et. Bu bir mânâ.

Bir de يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey bundan evvel İsâ ile Mûsâ dinine imân edenler, buraya yetişen. اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kitab'a, Kur'an-ı Azimüşşân'a imân ediniz.

Üçüncü mânâ, يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ey münafıklar ki zâhiren imân gösteriyor, hakikatinde imân yok. Ey zâhiren de imân eden münafık اٰمِنُوا hakiki imân ediniz. بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ Âllâh'a, Rasûlullah'a nazil olan Kitabullâh'a imân ediniz.

وَالْكِتَابِ الَّذِى اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ Kur'an'dan evvel nazil olan kitapla-

ra da Tevrat-û İncil'e de imân ediniz. Lâkin tahrif olmuş, zamanı geçmiş. Tahrif olduğu için itikattan düşmüş. Zamanı da geçtiği için amel de edilmez. Farz-ı muhal olarak, bugün bir Tevrat'ı olsa ki eski hal üzerine tahrif edilmemiş. Faraziyattır, tahrif edilmiş ya! Yine biz, onunla amel etmiyoruz. Diyoruz; "Evet Kitabullah'sın, tamam. Fakat senin üzerinden geçmiştir." Onu pencereye koyacağız, Kur'an ile amel ederiz. Çünkü ne varsa onun, burada da mevcuttur. Mümkündür ki bugünkü günde de Tevrat'ta hikâyeler bahsinde, oralarda bazı hikâyeler ahvaller eski hal üzerine kalmış olması mümkündür. Tevrat'ın hele, İncil'de o kadar ahkâm yoktu. Tevrat'ın tahrif olan kısmı; Rasûl-û Ekrem hakkındadır Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an hakkında ve ashab hakkındadır. Ey Mü'minler Âllâh'a, Rasûlulah'a, Kur'an'a ve evvelki kitaplara da imân ediniz.

وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ Kim ki Âllâh'a, meleklere, kitaplara, peygamberlere وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ kıyamet gününe küfrederse tabi kâfirdir, ebedi cehenneme girer. فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيدًا Dalâlete gidiyor, çok uzak bir dalâlete gidiyor. Ebedi olarak cehennemde kalır.

Demiştik efendim, imân nedir? Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a inanmak. Eğer ki imânın erkânı altıdır fakat kıyamet günü, peygamberler, kitap, Kur'an'da mevcuttur. Nihayeti üçe müncez olur. Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân etmek. Küfür nedir? Âllâh-û Azimüşşân'ın sıfatlarını inkâr etmek veya Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in muazzam payesine bir noksan isnad etmek. (Veya var, öyleleri de vardı gelip geçtiler, vardı her zaman da bunlar var.) Yahut da Kur'an-ı Azimüşşân'ın velevki bir harfine, bir

kelimesine itiraz etmek. Bunu yaptı mı ebedi olarak cehenneme girer. İnsanlar günahlarla kâfir olmaz. Günahı helâl bilir, haramı helâl, helâli haram bilmekle kâfir olur, itikat ile kâfir olur.

137- اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيْلًا

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا Onlar ki Mûsâ Aleyhisselam'a imân etmişlerdi. ثُمَّ كَفَرُوْا Ondan sonra buzağa, ineğe taptılar da kâfir oldular. ثُمَّ اٰمَنُوْا Tekrar Mûsâ Aleyhisselam'ın tebliği üzerine imân ettiler, nefsini öldürmek suretiyle imân ettiler. ثُمَّ كَفَرُوْا Ondan sonra İsâ Aleyhisselam'ı inkâr ettiler, kâfir oldular. ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا Ondan sonra küfrü daha ziyâdeleştirdi de Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e de başladı küfretmeye. لَّمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ Böylelerine Âllâh, mağfiret etmez. Mağfiret edebilir, her şey Âllâh'ın elinde fakat Vaad-û İlâhi var. Âllâh'ın vaadinde hulf yok. "Ben müşrikleri affetmem" diyor. وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيْلًا Onlara bir yol da gösterecek değil Âllâh!

138- بَشِّرِ الْمُنٰفِقِيْنَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا

بَشِّرِ الْمُنٰفِقِيْنَ Münafıkları tebşir. Tebşir, tahakküm içindir. Yâni tebşir, iyi şeylerde beşaret olur. Beşere; yüzünün derisine derler. Bir insan güzel bir havadis aldı mı, yüzünün derisi açılıyor da parlıyor. Ona beşarettir. İyi havadislerde tebşir, fenâlarda inzaldir. Burada tahakküm itibariyle diyor. Kâfirlerin tebşiri bu; بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا azab-ı elime giriftar olacaklar onlar.

139- اَلَّذِيْنَ يَتَّخِذُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اَيَبْتَغُوْنَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا

Bu birkaç ayette Cenâb-ı Hak, bu meali teyid ediyor ehemmiyetine binâen. Bir Müslüman'a hiçbir zaman yakışmaz ki bir imânsıza, bir münafığa, bir kâfire samimi bir muhabbet bağlasın. Alışverişini yapar, konuşmasını yapar, yoldan uzaktan da merhaba der, o kadar. Bir samimiyet bağlamak, muhabbet bağlamak, beraber oturup kalkmak zaruretsiz, bir Müslüman için layık değildir. Çünkü o zehir gibidir tesir eder. Sohbetin tesiri çok müessirdir velevki görünmesin. Efendim bak meselâ röntgen bize karşı oldu mu, içimizdeki halleri gösteriyor pürcümle. Hâlbuki elbisemiz var, vücudumuz var, içinde sirayet ediyor.

Daha Mevlâna'nın misali de; Bir insan, bir taşın üzerine otur du biraz, bir saat. Tedrici olarak o taşın tabiatı olan soğukluk içeriye veriyor ve içindeki sıcaklığı kendine çekiyor. Bir saat otururşa ondan sonra gider ishal olur, amel olur, hasta olur. Fenâ arkadaşlar da böyledir. Eğer ki zahirinde bir şey görünmüyor, iyi görünmüş ve güzel de süslü bile söylüyor. Hele onların dili de aldatmak için fazla kullandığı için daha ziyâde aldatabilir. Böyle bir münafığın yanında muhabbet bağlayıp da fazla oturdu mu nihayet onun nifakı, onun kalbine sirayet eder. Onun için birkaç yerde Cenâb-ı Hak, bunu ehemmiyetle beyan ediyor. Birisi de budur.

Diyor ki; اَلَّذِينَ O kimseler ki Müslüman'dır lâkin يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ اَوْلِيَاءَ kâfirleri dost ittihaz ediyor, مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ zaruret de yok. Mü'minler var, Mü'minlerle sohbet edecek ahbap olacağı yerde onu bırakır, kâfirleri ittihaz ediyor dost. Bunlar acaba neyi irade ediyorlar? Bu kâfirden bir muvaffakiyet, bir zenginlik, bir servet mi istiyorlar, izzet mi istiyorlar? Yok, hâşâ! Kâfirden hiçbir zaman Müslüman'a bir izzet olmaz. اَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ Kâfirden, münafıktan izzeti, azamet, yükseklik mi zannediyorlar? Kat'iyyen

imkânı yok. فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا İzzet-û azamet-û kudret Âllâh'ındır. Âllâh da dostuna verir. Dostu da Mü'min olanlardır, (Âllâh-û Veliyûllezine amenû.) Bu mevzu bitti.

140- وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فِى حَدِيثٍ غَيْرِهٖٓ اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ۙ

Ayet-i Kerime'nin sebeb-i nüzulü; Mekke-i Mükerreme'de iken imân etmeyenler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e karşı toplanırlardı. Şimdi ortadan kaldırıldı, Makam-ı Hanefi vardı. Daireyi biliyorsunuz, o dairenin karşısında Makam-ı Hanefi vardı. Öteden beri devam ediyordu, şimdi kaldırılmıştır. Orada bir oda yapmışlardı, Dar'ün Nedve. Kureyşiler orada toplanırlardı. Toplanırlardı, bütün ehemmiyetleri de Rasûl-û Ekrem'in aleyhinde, ashabın aleyhinde ve o memleketin ahvalini konuşurlardı. Dar'ün Nedve namı altında oradaydı onların. Onlar oradayken Âshab-ı Kiram'ın ahvalini söylerlerdi, aralarında istihzaya başlarlardı hatta Rasûl-û Ekrem'e karşı. Tabi kâfirlerin meclisi, Âshab-ı Kiram bahsedilirse iyilikle bahsedilmez. Bu devam etti. Ne zamanki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Medine-i Tahire'ye teşrif ettiler. Oradaki yahudilerle münafıklar kısmı, yine alıştılar onu taklit etmeye. Bir yerde toplanırlardı, Âshab-ı Kiram'ın aleyhinde söz söylemeye. Ayet hakkında nazil oldu, Medine'de. Onlar orada yapmışlar, siz yapmayınız. Sebeb-i nüzulü ayet budur.

Buyuruyor ki; وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى الْكِتَابِ Size Kitabullah'ta nazil olmuştu, Kur'an-ı Azimüşşân'da. اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا

وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا Kur'an'da size Âllâh bildirmişti. Âyât-i İlâhiyye, Kur'an-ı Azimüşşân tekfir edildiği yerde ve istihza edildiği zaman, فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ onlarla beraber oturmayınız. Yâni Mekke'de, size vaktiyle Halik-i Kâinat, Kur'an ile bildirmişti. Böyle Kur'an'ı inkâr eden, İslamiyyet'i istihza eden kimselerle beraber oturup kalkmayınız. حَتّٰى يَخُوضُوا فِى حَدِيثٍ غَيْرِهٖ Tâ ki onlar, o mevzuyu değiştirip başka bir mevzuya girinceye kadar. Başka bir mevzu olduktan sonra meselâ memleketin ziraatiyle bahsettikten sonra dinle onun zararı yok. اِنَّكُمْ Eğer siz o vakit, onların Âshab-ı Kiram'ı yahut Kur'an istihza edildiği zaman o meclislerde otururseniz. اِذًا مِّثْلُهُمْ Siz de aynı onlar gibi olursunuz. İnsan kimi severse onunla beraber olur. Gördün ki Kur'an-ı Azimüşşân'ın hakkında dedikodu yapılıyor, istihza ediliyor. O cemaati elden gelirse men etmekle mükelleftir. Değilse diliyle men etmekle mükelleftir. Fakat bunlar ikisi de olmadıktan sonra orada oturdu mu? Demek ki kalbinde imân yok ki orada oturuyor. **"innekûm izen mislûhûm"** Siz o vakit, onlar gibisiniz. اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا Âllâh CelleCelâlûhû nasıl ki dünyada, yeryüzünde kâfir ve münafıkları beraberdir. Aynı onları, kâfir ve münafıkları Cehennem'de de toplar, cem eder.

Ayet Medine'de nazil oldu ve o yahudilerin de Kureyşileri tatbik ettiğine binâen yapıldı. Vaktiyle de yapılmıştır. Hülasa budur; insan kiminle beraber otururse onun gibi olur.

141- اَلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللهِ قَالُوا اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا

Ey Habibim, onların içinde sizin ölümünüzü, musibetinizi ümit edenler vardır. اَلَّذِينَ O kimseler ki يَتَرَبَّصُونَ **"yentezîlûne"** yâni. İntizar ederler بِكُمْ size fenâlığı. Mesela muharebeye gidiyor. "Esir olsunlar, öldürülsünler" böyle intizar edenler. Buyuruyor ki onların hali budur; فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللهِ Eğer Âllâh CelleCelâlûhû tarafından size bir fütuhat, bir muvaffakiyet ihsan olunduysa (Münafığın bahsindeyiz ya! Münafık ikiyüzlü olur. Münafık asıl nüfeka. Nüfeka; tarlaların sıçanları var, sıçanların birkaç nev'ileri var. Sıçanın bir kısmı var ki toplar yuvasına götürür. Bir kısmı da var ki yuvayı iki delikli yapıyor. Bir delikten giriyor, bir delikten çıkıyor, nüfeka derler. O topluyor topluyor eğer arayanlar bir taraftan gelirse öbür taraftan kaçar. Nüfeka, sıçanın lakabıdır. Münafıkların hali de budur. Zâhirde Müslümanım diyor, Müslümanlarla beraber oluyor. Hakikatte küfürle beraber oluyor. Delik bırakıyor oradan kaçmaya. Eğer Müslümanlara bir muvafakat olursa) "efendim ben Müslümanım sizinle beraberim." Eğer onlara bir şey olursa "zaten ben sizi muhafaza ettim, içindeydim." Münafık bu. Nüfeka demişler.

Buyuruyor ki; اَلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ Onlar ki intizar ediyorlar sizin başınıza bir şey gelsin. فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللهِ Eğer Âllâh'tan CelleCelâlûhû, size bir galebe zuhur ederse; قَالُوا اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ "Biz, sizinle beraber değil miydik ki? Biz Müslüman idik, namaz kılıyor-

duk" diyorlar. وَاِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ Eğer kâfirlere bir nasip olursa, onlara bir muvaffakiyet hâsıl olursa bu sefer yüzü ona çevirirler. Derler ki; قَالُوا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ "Biz, sizi muhafaza etmedik mi? Biz, onların içindeydik ama sözleri size getiririrdik, sizi muhafaza ederdik. وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ Sizi, onlardan men ederdik. Biz vasıta olduk, siz kaldınız buralarda." فَاللهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ Âllâh emrediyor. Böyle münafıklarla sizin aranızda, Âllâh hükmünü kıyamette icra eder. Münafığı derk-i esfelde Cehennem'e götürür. Sizi de sevabınız Cennet-i Âla'ya götürür. وَلَنْ يَجْعَلَ اللهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً Âllâh CelleCelâlûhû, kâfirler için Mü'minlere bir yol ihsan etmez vermez.

Kıyamette böyledir, dünyada da Müslümanın çektiği üzüntüler, hepsi de kıyametinin imarı içindir. Herhangi musibet-û bela bir Müslümanın üzerine gelirse, eğer tahammül eder de şükrederse muhakkak keffaret olur. Aişe Radıyâllâhû Anhâ naklediyor; "Hatta bir adamın ayağına bir diken batsa, o dikenin mükâfatını Âllâh'tan görür." Dünyada Müslümanın başına gelen üzüntüler hiçbirisi bâd-u heva değildir. Hepsinin de mukabilini ihsan eder. Ya dünyada ihsan eder ya ahirette ihsan eder.

142- اِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَاِذَا قَامُوا اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالٰى يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللهَ اِلَّا قَلِيلاً

Münafıkların alâmetini beyan ediyor. اِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللهَ Münafıklar kendi fikrine göre Âllâh-û Teâlâ'yı aldatıyorlar, Âllâh-û Rasûllullah'ı aldatıyorlar. Bak, Müslüman değildir fakat ben Müslümanım diyor. Camiye geliyor, namaz kılıyor, Müslümanım diyor. Bunu yapıyor, kendi fikrine göre Âllâh-û Rasûllullah'ı aldatıyor, Âl-

lâh-û Teâlâ'yı aldatıyor, diyor. Hâlbuki وَهُوَ خَادِعُهُمْ Hud'a kelimesi müteşabih olarak beyan etmiş. Hakikate gelirse, Âllâh'dır onları o yoldan çeviriyor. Daha ziyâde Âllâh, onları değiştiriyor. Bak şimdi hud'a, hud'aya mukabil olur. O hud'a, hile yapıyor. "Ben Müslümanım diyor, namaz kılıyorum" hâlbuki Müslüman değildir. Din de İslamiyet de zâhire binâen hükmediyor. Zâhirde ona diyor; "Sen Müslümansın" fakat hakikatte **"fidderkil esfeli minennar."** Hakikatte derk-i esfeldedir, cehennemin en alt katındadır. Müslüman olsaydı, orada yeri neydi? Fakat zâhirinde de Müslüman diyor çünkü şeriatın hükmü zâhiredir. Şeriat, onları aldatıyor. Şeriat hükm-ü caizi, Müslüman hükmünü icra ediyor fakat hakiki olarak azab-ı ebediye giriftar olur. O diyor ki; "Ben aldatıyorum çünkü ben zâhiren Müslümanım diyorum, hakiki Müslüman değilim. Faraza şeriat de diyor ki; "Sen zâhiren Müslüman ol fakat hakikaten küfr-ü ebedi olan Cehennem'e girersin."

وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلٰوةِ Bunların alametleri, namaza kalktığı zaman قَامُوا كُسَالٰى gevşek kalkıyor namaza. Namaz zaten münafıklar için en ağır bir yüktür, hele sabah ve yatsı namazları. Eğer taşları ona yükletseler, namaz kadar ağır olmaz. En ziyâde ağır olan da yatsı ile sabah namazıdır. Tembel, miskin olarak kalkıyor. يُرَآؤُنَ النَّاسَ Halka karşı müraiyelik olarak namaz kılıyorlar. وَلَا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ إِلَّا قَلِيلًا Âllâh-û Teâlâ'nın İsm-i Celili'ni az zikrederler ki şüphe dahi olmasın.

143- مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذٰلِكَ لَآ إِلَى هٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَى هٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

Münafıkların hali böyledir. مُذَبْذَبِينَ yâni 'müterеddidine.' Müterеddittirler iki şey üzerinde. Mevlâna teşbihini yapıyor, diyor ki; "İki sürü var, bir koyun ortasındadır. Kâh ona bakıyor, kâh ona bakıyor. Müterеddittir ona mı gideyim, ona mı gideyim?" Münafığın halini böyle beyan ediyor Mevlâna.

Ayet-i Kerime de diyor; مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذٰلِكَ Mütehayyirdir imân ile küfrün arasında. لَآ اِلٰى هٰٓؤُلَآءِ Ne küfre giriyor tamam, zâhiri Müslümandır. وَلَآ اِلٰى هٰٓؤُلَآءِ Ne de imâna gelir, kâfirdir. وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ Bu gibi kimseleri Âllâh, idlâl etmiş. Âllâh-û Teâlâ'nın idlâl ettiği kimseyi de imâna kimse getiremez. فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا Yol bulamazsın ey Habbibim, Âllâh'ın idlal ettiği kimseyi imâna getirmeye. İmân, dalâlet, Âllâh'ın elindedir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem nihayet tebliğ ediyor. Tebliğine göre imân eden eder, etmeyen de etmez.

144- يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ اَتُرِيدُونَ اَنْ تَجْعَلُوا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Evvelki ayeti tekrar teyid ediyor. Ey Âllâh-û Rasûlullah'a imân edenler. لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ Mü'minleri bırakıp da kâfirleri, evliya-dost zannetmeyin. Bak efendim bu hafif görünüyor ama bu kadar meselâ Alman'ı seviyoruz, niçin? Ne kazanacağız şimdi? İşte hepsi dâhildir buna. Dar-i Küfür hatta ırsi men ediyor, evladı men ediyor. Kâfir olan bir baba, Müslüman bir evladın vârisi olamaz. Müslüman bir evlad, kâfir babadan hisse alamaz, daha ihtilafidar da aynı böyledir. Sonra onlarla kaldıktan sonra onlarla beraber böyle muhabbet, arzu olduktan

sonra Müslümanlık nerde kalıyor, hangi tarafta kalıyor? Onun için ehemmiyetle beyan ediyor Cenâb-ı Hak. Onlarla beraber, onları dost ittihaz etmeyiniz, Mü'minleri bırakıp da.اَتُرِيدُونَ اَنْ تَجْعَلُوا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا İstiyor musunuz, Âllâh tarafından size kuvvetli bir delil olur da Cehenneme atmak için bunu yapmak? Yâni cidden, kalben bir kâfir ile öyle bir muhabbet bağlayıp da oturup kalkan. Âllâh-û Teâlâ'nın hücceti ona olur. Tevbe etmezse ehl-i Cehennem olur.

145- اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِى الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ۙ

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ Münafıkların bahsini yaptı şimdi onun gideceği yer. فِى الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ۚ Cehennemin en aşağı tabakasındadır. وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ۙ Onlara bir yardım bulunmaz.

Şimdi efendim, Cehennem yedi kattır. Cennet sekizdir. Bu Rahmet-i İlâhiye, gazabına sevkat ettiği için Cennet daireleri bila teşbih, Cehennem'den bir tane yukarıdır. Cehennem denilen tabaka, asi olan Mü'minlerindir.

Asi olan Mü'min; imânını küfr ile karıştırmışsa orada tasfiye olur, çıkar. İkinci Cehennem, Lazâ'dır namı, hıristiyanlar içindir. Üçüncü Hutame'dir, yahudiler için. Dördüncü Saîr'dir, Saibin; bir kısımdır hıristiyanlardan. Beşinci Sakar'dır, Mecusiler için. (Altıncı ateist ve müşrikler, yedinci münafıklar ve mürtedler için.)

Ey Habibim, hiçbir suretle onlara bir yardım bulamazsın.

146- اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ اَجْرًا عَظِيمًا

Ama burda lakin yine tevbeyi kabul ediyor Âllâh. اِلَّا الَّذِيـنَ تَابُـوا Meğer o kimseler ki münafıklıktan tevbe eder, küfürden tevbe eder. Tevbe-û imân makablini kat eder. Elli sene kâfir olur, halis gelip Müslüman oldu mu, o elli sene küfründen dolayı, vazgeçiyor azap etmekten Âllâh-û Teâlâ. Küfür, tevbe, hacc-ı mebrur, imân makablini kat ediyor. Tevbe eden nifaktan ve tevbe parmaklar, dudaklar arasında değil. Ama وَاَصْلَحُوا amelini de ıslah eden. Yâni tevbesini amal-i saliha ile takviye eden. وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ Ciddi olarak Âllâh'ın emrine yapışan. وَاَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلّٰهِ (Bak ne kadar kayıtlar var? Çünkü münafığın bozukluğu olduğu için mütemadi kayıtlar var.) Dinini halis yapanlar, onlar müstesnadır. فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ Onlar, Mü'minlerin zümresine girer, Mü'minlerle beraber olur. وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ اَجْرًا عَظِيمًا Mü'minlere de Âllâh-û Teâlâ, bundan sonra yâni Dar-i Ukba'da ecr-i azimi verir. Burada nimetler de var. Fakat eğer Cennet'in nimetleri bu kadar olsa hiçbir şey değildir. Cennet'in nimetleri; Rıza-i İlâhi, Ruyet-i İlâhi, ebedileşmek o ancak ahirette olur. Onun için Mü'minin, hakiki mükâfatı ahirette olur. Nitekim kâfirin de öyle. Kâfirin cezâsı ölüm değil ki çünkü herkes ölecek, ölümden kimse kurtulmaz. Fakat öldükten sonra ebedi olarak Cehennem'e giriftar olmaktır onun cezâsı.

147- مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ Azabınıza ihtiyacı mı vardır Âllâh'ın? Âllâh, sizi azaplandırmaya muhtaç değildir. Rahimdir bilakis rahmet etmek istiyor. Ne yapacak sizi azaplandırmaya? اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ Eğer Âllâh'ın nimetlerine şükreder ve hakiki imân ederseniz. Âllâh

da bizi ne yapar? Yâni havf-û reca içinde olmalı ya! Fakat bir adam Âllâh'ın nimetlerine şükretti, imânını tekvin etti ve onun üzerine devam etti. Onun azabına muhtaç değil ki azap etsin. Azamet-i İlâhiye azap değildir. Ne yapacak Âllâh azabınızla, eğer şükredip imân ederseniz? وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, şükrü kabul eder. Âlim'dir, her hali bilir, kalbe muttalidir.

148- لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا عَلِيمًا

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ Fenâlığı yâni fekk kabih olan sözleri açık söylemeyi sevmez Âllâh. Ki gıybettir ekser. Bir adamın hakkında fenâlığını, açık, cemaat içinde söylemeyi istemez Âllâh. **"Sû"** fenâlıktır, **"birr"**re mukabildir. **Birr;** hayırlı. **Sû'**i, cehren söylemeyi istemez Âllâh. Birisinin kusuru da varsa, fenâlığı da varsa onu cemaat içinde söyleyip de rezil etmek doğru değildir. Âllâh bunu istemiyor. اِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا عَلِيمًا Meğer zulüm görmüş bir adam olsa, o vakit zalimin zulmünü söyleyebilir.

Efendim gıybet haramdır. Fakat altı yerde dinimizde cevaz verilmiştir. Câiz olduktan sonra ruhsat verilmiştir. Bak burada da اِلَّا مَنْ ظُلِمَ zulüm gördü.

Şimdi baştan söyleyelim. Bir adama faraza lakap koymuşlar. "Şeytan, kısa, fenâ adam, hilekâr adam" diyorlar. Bunlar çirkin lakaplardır. Cenâb-ı Hak bunları sevmiyor fakat eğer lakab haline gelmişse herkeste artık umumileşmişse, umumla beraber gelir diyor, bu bir.

İkincisi; talep etmek meselâ vaktiyle malını almış bir adam, zapdetmiş, vermemiş. Şimdi onu talep ediyor. Gidiyor da mahke-

meye yahut bir adama diyor. "Bu adam zalimdir, zulmüne binâen benim malımı almıştır. Bana dayak etmiştir, benim hakkımı aldı." O zalimin aleyhinde istediğini söyler.

Üçüncüsü; yaptığı fısk-ı fücur. Fısk-ı fücur kendisinde var, fazla bir fenâlık var, dine muhalif halleri var. Fısk-ı fücurunu kendi ilan ediyor, fâsık-ı mücahir. Rakıya gitmiş geçmiş, kimsenin haberi yok. Geliyor cemaate, "sen beni göreydin, ben neler yapıyorum" diyor. Kendi fısk-ı fücurunu cemaatin içine veriyor. Buna fâsık-ı mücahir derler, bunun gıybeti câizdir. Çünkü kendisi, kendini gıybet ediyor. Kendisi yaptıktan sonra başkası hay hay yapar.

Dördüncüsü; hâkime gider tazallüm eder. Hâkime gider, davacıdır. Birisi ona tecavüz etmiş. "Efendim bana dayak atmış zaten başkasına da atmış. Zaten zalimdir, bana da yapmış." Bu da câizdir.

Beşincisi; aldanmamak için. Meselâ ticarete başlayacak, dükkân açacak birisi. Geldi de onla istişare ediyor. "Ben bu adamla müşterek iştirak etmek istiyorum. Bana bunun hakikatini söyle," o vakit söyler ona. Söylemezse hıyanet etmiş olur. "Bu haindir, birçok insanların malını da yemiştir. Sakın, kendini muhafaza et bundan" demek câizdir.

Altıncısı; bildiğini tahkir eder. "Bu adam hırsızdır, her tarafı geziyor." Gördüğü zaman, bir adamın yanındadır. "Ondan kendini muhafaza et." Bu da câizdir. Hilekârlığını göstermek, bunlar cevaz olan yerlerdir.

وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا عَلِيمًا Âllâh Semi'dir, her şeyi işitiyor. Ve Âlim'dir, âlimdir.

149- اِنْ تُبْدُوا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوهُ اَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوٓءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا

Ey Müslümanlar اِنْ تُبْدُوا خَيْرًا eğer bir hayrı izhar ederseniz. Amal-i hayriyeyi yapmışsınız da nasıl? İzhar etmese daha iyidir. Bak efendim farz olanları açık yapmak, zekâtı aleni vermek, namazı cemaatle beraber kılmak. Belki başkası da ittiba eder. Fakat nafile olan şeylerde gizli olmak daha sünnettir. Meselâ gece namazları, evinde kılmak camiden hayırlıdır, tenha olur. Yahut bir sadakayı verecek, gizli vermek daha hayırlıdır sadakatta. Buyuruyor ki; bir amal-i hayriyeyi izhar ederseniz halkın içinde اَوْ تُخْفُوهُ yahut gizli yaparsanız اَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ yahut bir adamın fenâlığını affederseniz. Bir adam size zulmetmiştir ama affedersiniz gider. Hepsini Âllâh bilir, mukabilini ihsan eder. فَاِنَّ اللهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا Allâh, mübalağa ile affedici ve kudret sahibidir. Gizli de yapsan hayrı var, açık da yapsan hayrı var. Fakat hayrın derecesine göredir. Bir kusuru da yapmışsa birisi affetmek, onun da Cenâb-ı Hak mükâfatını ihsan eder.

150- اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا

Ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü. Yine münafıklardan çıkar ya hepsi. Geldiler Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e dediler ki; "Biz sana imân edeceğiz. Fakat bize müsaade et de diğer peygamberlere imân etmeyelim. Biz mecbur değiliz onlara imân etmeye." Bir yol açmak istiyorlar, tefrik etmek istiyorlar. Ayet nazil oldu. اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللهِ وَرُسُلِهِ Onlar ki Âllâh'ı ve Rasûlullah'ı inkâr ederler. وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللهِ وَرُسُلِهِ İsterler ki orada bir

ara, Âllâh-û Rasûllullahın, peygamberlerin arasında bir tefrika yapmak ister.

Hatta Mevlâna diyor; "İsâ'dan bahsediyorum ya Rasûlullah, Mûsâ'dan bahsediyorum ama maksadım Sen'sin. Çünkü İsâ, Mûsâ ile Muhammed ayrı değildir, hepsi bir, bir vücuttur. Yalnız ifadenin şekli değişmiş olur."

Bunlar Rasûl-û Ekrem'e müracaat ediyorlar. Biz, sana imân edeceğiz, kitabına da imân edeceğiz. Diğer peygamberlere imân etmeyelim müsaade et. İstiyorlar ki peygamberlerle Âllâh'ın arasında bir yol açacak. وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ "Bazılarına imân edeceğiz, bazılarına da imân etmeyiz" dediler. "Buna, bizi müsaade et" dedi, ayet nazil oldu. Bu arada, tefrika yapmak peygamberleri ayrı düşürmek, "Mûsâ ayrıdır, İsâ ayrıdır, öbür peygamber ayrıdır." Hiçbir peygamber, ayrı diğer peygamberden dememiştir. Âdem Aleyhisselam'dan, Peygamberimize kadar imâna müteallik olan kelimeler hiçbirisi değişmemiştir. Furuatta bazı fıkıh icâbatı olarak bazı farklılık vardır. Meselâ Âdem Aleyhisselam'ın zamanında hepsi onun kızları, evlatları idi. Onlar birbirine câiz idiler, o aynı batında olmazsa. Ondan sonra o kaideyi, Cenâb-ı Hak def etti. Çünkü çoğaldı da mümkün oldu. Bu gibi bazı furuatta tebeddül varsa da imânda hiçbir fark yoktur. وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلاً İsterler ki onların arasında bir yol bulmak. İşte küfür budur.

151- اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا Hak kâfir olanlardır. وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا Biz Azimüşşân, kâfirlere mühin olan, şedit olan azabı ihzar etmişiz.

152- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ اُولٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ اُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ Onlar ki Âllâh'a ve peygamberlere imân etmişler. وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ Hiç arasında birisini tefrik etmemişler. Bak efendim, tefrika bu şekilde câizdir. Çünkü Peygamberan-i İzam'ın derecesi aynı değildir. Bazı daha yüksek, bazı daha orta meselâ bazıları, bazıların fevkinde yaptık. Faraza Mûsâ Aleyhisselam Kelimullah, İbrahim Aleyhisselam Hâlilullah, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem Habibullah, dereceleri var diğer peygamberlerin üzerinde. Ulû'l Azim peygamberlerin, diğer peygamberler üzerinde dereceleri var. Bunun, bu diğerine derecesi var diyebiliriz. Fakat bu peygamber değildir, hiçbirisi dememiştir.

Onlar ki Âllâh'a ve Rasûlullah'a imân etmişler, tefrika etmemişler aralarında. Derece itibariyle değil, nübüvvet-û risalet itibariyle, "bu peygamber değildir" dememişler. اُولٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ اُجُورَهُمْ Onların ecr-u sevabını verecek Cenâb-ı Hak, kıyamette. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh mübalağa ile merhamet sahibi ve rahmet sahibidir. Mevzu ayrı ayrıdır.

153- يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَآءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُٓوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ ۚ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا

Bunlar efendim, Rasûl-û Ekrem'e geldiler dediler ki; "Madem peygambersin, biz istiyoruz Cenâb-ı Hak'tan bir mektup gelsin

bize. Mektup o yazıyla, ahiret yazıyla yazılmış olsun. Beraber melekler de gelsin onları görelim. Desinler ki; "Bu peygamberdir, bu kitap da benimdir." Böyle teklif ettiler. Öyle oluyor, yahudidir yapar. Buna, bu teklife binâen cevap geldi. Âllâh-û Teâlâ'dan ayet nazil oldu. Ey Habibim üzülme böyle tekliflerden, bunlar yalnız sana değil senden evvelki peygamberlere de bu gibi bozuk olan tekliflerde bulunmuşlar. Bunların âdetidir, bunlar cezâsını görecekler. يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ Ey Habibim, ehl-i kitap yâni yahudiler isterler senden, اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَآءِ onlara semâvattan bir mektup gelsin. Böyle istiyorlar. Üzülme bundan. فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ Mûsâ'dan bundan daha büyük şeyler istediler. Mûsâ'dan ne istediler? فَقَالُٓوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً Mûsâ Aleyhisselam 70 kişiyle miraca gittiği zaman, bir sâda işittiler. Mûsâ'ya dediler; "Bu kâfi değil. Âllâh, bize kendini göstersin." Bunu, senden evvel Mûsâ'ya da talep eden bu yahudiler, senden de bunu talep etmişler müteessir olma. فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ **Sâika**; şimşek. Şimşek isâbet etti onlara, yetmişinin de hayatını kat etti derhâl. Bir hafta yahut üç gün kadar kalmışlar, ondan sonra yine duâ ile Âllâh-û Teâlâ, o hayatı iade etti. ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ Ondan sonra yine utanmadılar da buzağı, buzağının yavrusunu kendisine mabud ittihaz ettiler. فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ ۚ Ondan da affettik, nefsini birbirine öldürmek suretiyle. Cenâb-ı Hak emrediyor, onu affettik. وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا Mûsâ'ya da kuvvetli bir delil-i mucizeler verdik. Âsâ gibi, yed-i beyza gibi.

154- وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

Bir de bu, وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ Âllâh CelleCelâlûhû kuvvet-û kudretiyle Tur dağını yerinden kaldırdı, yahudilerin üstünde şöyle şemsiye gibi tutturdu, بِمِيثَاقِهِمْ imân etsinler. Onlar da böyle yüzünü sağ tarafına, böyle bir gözle bakmaya başladılar. Ya imân ederler yahut Tur dağı üzerlerine iner. O vakit imân ettiler fakat o hal, bugün de onların havralarında mevcuttur. Böyle eğri bir gözle bakarlar. وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا Onlara dedik ki secde edici yâni başı eğici kapıya geliniz. Ya Kudüs kapısı, ya Eriha kapısıdır. Kapıya geldiğiniz zaman eğri olarak, başı eğrik olarak giriniz. Gaye; bunlar azamet sahibi zengin insanlar idi de biraz kibr-i azametini indirsinler.

Mevlâna diyor ki: "Zamanımızda da çok zaman mütekebbir, müteazzım bazı insanların önünde, Âllâh bir âmil koyuyor, başı oraya eğilir." O, o babdır, o kapıdır.

وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ Onlara dedik ki "Cumartesi günü avlanmayın." وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا Biz, onlardan misak aldık, bunları emrettik fakat nakzettiler.

155- فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

Yahudiler, Kur'an-ı Azimüşşân'ın nassı ile mel'un olmuşlardır. **"fe bimâ nakzihim laânnahûm"** geliyor başka ayette. Burada lanetin hikmeti neydi Âllâh, yahudiyi mel'un yaptı? فَبِمَا نَقْضِهِمْ Sebebi **nakzihim**, nakzettilerمِيثَاقَهُمْ ahidlerini. Âllâh'a karşı yap-

tıkları misakı, ahidini bozdular. Ahidleri neydi? وَكُفْرِهِمْ بِاٰيَاتِ اللهِ Evvelâ ayetleri inkâr ettiler. Tevrat'ta yazılıdır, Kur'an namında bir kitap gelecek. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem namında bir Rasûl gelecek, geldiği zaman ona imân ediniz. Onu nakzettiler bir!

Bir de Rasûl-û Ekrem'e karşı zaten hep tafsilât geliyor. Fakat ben ayetin sebeb-i nüzulünü evvel söylüyorum ki kolay olsun. Rasûl-û Ekrem'e geldiler, dediler ki; "Bizim kalplerimizde bir perde var, senin sözünü dinlemiyoruz." Perde merde yok, istihfaftır yâni senin sözünü dinlemiyoruz. Sonra İsâ Aleyhisselam'ı inkâr ettiler, tekzip ettiler. Meryem'e iftira ettiler hatta layık olmayan zinaya kadar iftira ettiler. İsâ Aleyhisselam'ı öldürdük, salbettik, yalandan iftira ettiler. Bunların hepsi yahudilerin nakzleridir. Hükm-ü İrade-i İlâhiye'yi nakzettiler. Âllâh da bu nakzlerden dolayı onları mel'un yaptı. Enbiyayı katlettikleri için, yetmiş tane peygamber şehit etmişler yahudiler. وَقَتْلِهِمُ الْاَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ Haksız olarak enbiyayı katlettikleri için. وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ Onların sözü sana karşı ey Habibim. "Kalbimiz perdelidir yâni gılaflıdır, perdelidir, dinlemiyoruz seni" hülasa. Kalpte perde olmaz, belki o kalp, perde yetmez değil بَلْ طَبَعَ اللهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ onların küfründen dolayı Âllâh, onların kalbine hatmetmiştir. **"hatemâllâhû alâ kulûbihim"** diyor. Yâni maddeten vücudunda bir perde yok ancak o perde, onların yaptığı bu fenâlıkdan dolayı Âllâh, o kalbi kapatmıştır. فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَلِيلًا O milletten az insanlar imâna gelirler. Abdullah bin Esselâm ve etbaları gibi.

156- وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا

Sonra daha var onların kabahatleri, وَبِكُفْرِهِمْ İsâ Aleyhisselam'ı inkâr ettikleri, وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا Meryem'e ki sıddıkadır, büyük derecesi vardır, iftira ettiler.

157- وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللّٰهِ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ۭ وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ ۭ مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا

Yine onunla da bitmedi. وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ Biz, İsâ Aleyhisselam'ı öldürdük dediler. Hâlbuki رَسُولَ اللّٰهِ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ Rasûllullah, ne katil olmuş ne salbolmuştur, iftiradan başka bir şey değil. Bunun sebebi neydi? Sebeb-i vürûd-ü ayet;

Yahudilerin bir kısmı, İsâ Aleyhisselam ile anasına karşı karşıya ağzına gelen küfürleri yaptılar. İsâ Aleyhisselam da dayanmadı da beddûa etti. Beddûa ettikten sonra onların bir kısmı maymun şekline, (Âllâh CelleCelâlûhû her şeye muktedirdir) bir kısmını da domuz şekline çevrildi. Zaten onlar çok devam da etmemişler, böyle maymun ve domuz şekline olanlar üç gün sonra ölmüşler gitmişlerdir. Bunlar bunu gördükten sonra düşmanlık fazlalaştı. "Biz, İsâ'yı öldürelim de tamam edelim. Bu, burada oldukça böyle olur." Düşündüler İsâ Aleyhisselam'ı öldürmeyi. İsâ Aleyhisselam ile beraber bir münafık vardı, gelip gidiyordu yanında, Hatyanus namında bir adam. Onu çağırdılar, dediler ki; "Sen içeriye gir, İsâ'nın bulunduğu yere. Seni biliyor, tanıyor. Onu ikna et de dışarıya çıkar. Dışarıya çıkar çıkmaz, biz öldürürüz." Bu içeriye giriyor, İsâ'yı dışarıya çıkarmak için. Halik-i Kâinat, peygamberini muhafaza etmek için derhâl İsâ Aleyhisselam'a bildirdi. Ve İsâ'nın

beşeri şeklini, melekiyete inkılab etti. Yâni şimdi üçüncü semadadır, meleklerle beraberdir. Meleklerle beraber Âllâh-û Teâlâ'yı takdis-û tahmid ediyor, ibadetle meşguldür. Günü geldiği zaman tekrar dünyaya gelecek. İsâ Aleyhisselam öyle gitti. İsâ'nın beşeri şeklini de bu adamın üzerine Cenâb-ı Hak, ilka etti. Mümkündür, Âllâh her şeye mukabildir. Bu adam dışarı çıktıktan sonra "işte İsâ çıktı!" Gördüler, şeklini tanıyorlar, derhâl öldürdüler. Öldürdükten sonra aralarında bir ihtilaf hâsıl oldu çünkü onun arkasında İsâ çıkmadı. Dediler; "Eğer bu İsâ ise bizim gönderdiğimiz adam nerde? Eğer o gönderdiğimiz adam ise İsâ nerde?" böyle bir ihtilaf aralarına düştü. Hâlbuki **"vemâ katelûhû"** yalan söylüyorlar, İsâ'yı katletmediler. **"vemâ salebûhû"** Salb de yoktur, yalan söylerler. وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ Onlar teşbihi, benzeri şekli olan o adamı öldürdüler. وَاِنَّ الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِيْهِ İsâ da ihtilaf eden biri diyor; "Bu bizim adamımızdır." Biri diyor; "İsâ'dır." Bundan da لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ onların hiçbir malûmatı yok, şek-û şüphe üzerine kendi adamını öldürdüler. اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ Zanna tâbi oldular, adamını öldürdüler. وَمَا قَتَلُوْهُ يَقِيْنًا O'nu öldürmemişler.

158- بَلْ رَّفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا

بَلْ رَّفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ Âllâh, onu ref etti Âl-i Makama. Kıyamete yakın gelecektir, o vakte kadar da orada ibadetle meşgul olur. وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا Âllâh, Azîz'dir mülkünde. Galib'in galibidir, mağlub olmayan bir galibdir. Hakim'dir, yeri yerine halketmiş.

159- وَاِنْ مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهٖ قَبْلَ مَوْتِهٖ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُوْنُ عَلَيْهِمْ شَهِيْدًا

وَاِنْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ **"in"** ma, mânâsınadır yâni **"vemâ min ehlil kitâbi"** Ehl-i kitap olan (yahudi ile hıristiyan) hiçbirisi yok ki اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهٖ قَبْلَ مَوْتِهٖ İsâ ölmeden evvel, İsâ'ya imân edecekler Müslüman olacaklar. Nasıl Müslüman olacaklar? Son zamanda kıyametin en büyük alametlerinden birisi Mehdi zuhur edecek. Mehdi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in neslindendir. Şekl-û kıyafette de Rasûl-û Ekrem'e benziyor, on ikinci imamdır.

İmamlar on iki yâni maalesef bizimkiler pek o ciheti düşünmemişler. Acemler bizden daha ziyâde çalışıyor da on iki imamların tafsilât-ı halini bilmeye. Bunların hepsi Evlad-ı Rasûl, Rasûl-û Ekrem'in evladlarıdır. Hatta hepsi de birer musibetle şehid olmuşlardır. Başında İmam-ı Ali gelir, İmam-ı Hasan, İmam-ı Hüseyin, İmam-ı Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer-i Sâdık, Mûsâ Kazım, İmam Ali Rıza, Muhammed Tâki, Ali en-Naki, Ali Askeri on birincidir, on ikinci Mehdi'dir. Bunların yerleri de malûmdur, vefat ettiği yerleri de malûmdur, kabirleri de malûmdur.

İmam-ı Ali Kerramâllahû Vechehû kabr-i saadeti, Kûfe Camisi'nin yanındadır. Şehid olduğu zaman mezarını düz yaptılar ki farkına varmasınlar. Münafıklar o zaman daha fazla var idi.

Onun oğlu İmam-ı Hasan Radıyâllâhû Anh, Cennet'ül Baki'de Abbas Radıyâllâhû Anh'ın yanındadır. Ki ehl-i beytin vaktiyle orada güzel kubbeler ve kabirleri vardı. Tabi vahhabiler kaldırmışlar fakat oradadır.

İmam-ı Hüseyin'i üç yerde ziyaret ederler. Mübarek vücudu Kerbela'da, Kuf'da. Re's-i mübareğini Şam'a getirdiler. Cami-i Emeviyye'nin başında bir oda var, orada misafir ettiler. Bir zaman orada kalmış, rivayete nazaran o zaman orada defnedilmiş di-

yorlar. İkinci bir cihet de var diyorlar ki; "Mısır hükümdarı birçok para sarfederek aldı götürdü, Mısır'da şimdi." İmam-ı Hüseyin, Mescid'ül Hüseyin. Belki Ramazan'da dinliyorsunuz, nasıl ki burada Fatih Camisi büyük, Mısır'da da Mescid'ül Hüseyin var. İmam-ı Hüseyin'in kabrini orada ziyaret ederler. Bir rivayette de diyorlar ki; "Şehidi oraya getirdikten sonra gönderdiler Medine-i Münevvere'de, İmam Hasan'ın yanında defnedilmiştir." Buralarda, her yerde de onun mübarek ruhaniyetinden istifade ve istifaza edilir.

Üçüncüsü İmam Zeynel Abidin'dir. İmam Zeynel Abidin yedi yaşında idi, halas olduğu zaman felaketten. Fakat Âllâh CelleCelâlûhû ihsan etti, onun nesli çoğaldı. Seyyidler hepsi İmam Zeynel Abidin'in evlatlarıdır. Şerifler, İmam Hasan'ın evlatlarıdır. Şeriflerden Kerbela vak'asında Hasan-ı Müsenna namında, İmam-ı Hasan'ın iki yaşında bir oğlu halas oldu. Buna Hasan-ı Müsenna derler, şerifler ona yetişiyor. İmam-ı Hüseyin ise yedi yaşında idi, geldiği zaman Şam'a. Yezid pişman oldum, filan oldum, bir özürler beyan etmiş. Demiş ki; "Ben sizden hiçbir şey istemiyorum, beni yalnız ceddimin yanına gönder, Medine'de kalayım." Gitti Medine-i Tahire'de orada devam etti, otuz tane hayatında evladları vardır. Bugün dünyada mevcut olan seyyidler hepsi ona yetişiyor. Seyyidlerin hepsinin dedesi İmam-ı Hüseyin'dir. Şeriflerin, İmam Hasan'dır.

Ondan sonra Muhammed Bakır geliyor. Muhammed Bakır denilmişler ki ilminin faziletinin çokluğundan dolayı. Bunlar vaktiyle zalimlerden birçok fenâlıklar da görmüşler, zahmetler de görmüşler. Zulüm daimi iyilere geliyor ki derecatını yükseltsin. Muhammed Bakır da vefat ettikten sonra, Cennet'ül Baki'de yine Abbas Radıyâllâhû Anh'ın yanında, orada defnedilmiştir.

Ondan sonra Cafer-i Sadık geliyor. Cafer ikidir; Cafer-i Tayyar var, Cafer-i Sadık var. Cafer-i Tayyar, Ali ibni Ebi Talib Kerramâl-

lâhû Vechehû'nun ağabeyisidir. Bu, Mute vak'asında gelmiş, orada şehid olmuş, orada defnedilmiş. Bu Cafer-i Sadık'tır, Rasûl-û Ekrem'in torunu, evladı. Cafer-i Sadık, bütün dünyadaki tarikler hepsi oraya gidiyor geçiyor. Ona Mecmâ'ül Bahreyn derler, iki denizin mülaki olduğu yer. Onun anası Ümmü Ferve, Ümmü Ferve'nin babası Kasım. Kasım, Ebu Bekir Sıddık'ın torunudur. Tarika-i Kadiriyye oradan gelir Cafer-i Sadık'a. Babası da zaten Muhammed Bakır'dır, İmam-ı Zeynel Abidin'dir, İmam-ı Hüseyin'dir, İmam-ı Ali'dir, Rasûl-û Ekrem'dir.Cibrili Emindir. Demek ki mevcut olan tarikler hepsi Cafer-i Sadık da toplanıyor. Ona Mecmâ'ül Bahreyn; denizlerin içtima ettiği yer. Cafer-i Sadık'ın kabri de Medine-i Tahire'dedir. Orada görüyorsunuz ufak bir yer fakat yalnız Abbas Radıyâllâhû Anh'ın görünüyor, öbürler görünmüyor. Vahhabilerin yaptığı hatadır, o düzlüktedir. Cafer-i Sadık da oradadır.

Sonra İmam Mûsâ-i Kazım, Bağdat'tadır. Kazımiyye namında bir mahalle var. Nasıl ki şimdi Fatih diyoruz, Sultan Ahmet diyoruz, orada Kazımiyye namında bir mahalle var, Kazımiyye Camisi var. İmam-ı Azam da oradadır, büyükler orada. Fakat İmam Mûsâ Kazım da orada vefat etmiştir.

Sekizinci imam, İmam-ı Ali Rıza'dır. İmam-ı Ali Rıza, Tus'ta. Tus bir şehirdir hatta belki ismini şimdi değişmiş olabilir. "Kubbesinin üstü altındır" diyorlar, şöhreti bu. Memun'un zamanında idi. Memun evvelâ kendine damat yaptı sonra hıyanet etti. Zehirle, üzümleri zehirleyerek koydu yanına. "Buyurun beraber üzüm yiyelim" dedi. E, dedi; "Benim iştahım yok üzüm yemeğe" biliyor tabi. "Canım senin benden emniyetin mi yok." Nihayet alıyor, kendisine veriyor da "Bismillah" alıyor. Şimdi kalkıyor ama diyor ki "nereye gidiyorsun?" "Senin gönderdiğin yere gidiyorum." Nihayet o da bu şekilde. Bunlar zaten ekseri böyle şehadet rütbesi de

kazanmışlar. O büyük nübüvvetin, Rasûl-û Ekrem'in evladı olmak şerefine, bir de şehadet rütbesiyle bir taç daha da üzerine giydirilmiştir.

Onun oğlu İmam-ı Ali Naki, Muhammed Taki ikisi de Medine-i Tahire'dedir. Çünkü o vefat ettikten sonra evlatları Medine'ye geldiler, orada vefat etmişlerdir.

Hasan-ı Askeri ise küçük bir yaşta idi. **"serra men raa, Samırra."** Musul ile Bağdat'ın arasında bir yer var, Samıra derler. Samıra'nın aslı **serra men raa; gören mesrur olur.** Sayfiyeymiş, Bağdat hükümdarlarının sayfiyesiymiş. Onu getirmiş oraya çünkü korkuyorlardı imamlardan. Askeri yok, silahı yok fakat evlad-ı peygamber olduğu için Sallâllâhû Aleyhivesellem herkes teallukla kendilerine rücû ediyor. Onlar da hükümdarlar da korkuyor. Orada bir yere gitmiş Serra'da, çıkmamıştır diyorlar. Fakat bu ne derece mevsuktur bilmiyoruz. Orada vefat etmiştir.

On birincisi Mehdi'dir ki gelecek. Şimdi mevzumuz Mehdi idi. Mehdi geldikten sonra Deccal de zuhur ediyor. Kıyametin en yakın alametleri. Beraber oluyorlar hepsi Mehdi, İsâ, Deccal tamamdırlar. Mehdi karşıya gelemiyor Deccal'ın. Geziyor her yerde Deccal, Harameyn'e gitmiyor, Şam'a yakın geliyor. Nihayet İsâ Aleyhisselam orada karşılıyor. İsâ Aleyhisselam'ı görünce kendi kendine eziliyor ve ölüyor, telef oluyor. Deccal ölüyor, ondan sonra Yecüc ve Mecücler çıkıyor. Yecüc ve Mecücler de o kadar çok, yeryüzünü temizletirler. Duâ etdi İsâ Aleyhisselam, duasının bereketiyle onlar da bir gece de burunlarından, dimağlarından bir şey gider hepsi telef oldular. Ondan sonra bir duâ etdi, büyük bir yağmur getirdi onlarıda temizletti. Kaldı Mehdi ve İsâ Aleyhisselam, ikisi beraber yedi sene yaşamışlar.

Mehdi namazda İsâ'ya der ki; "Sen peygambersin, hem de Ulü'l Azim peygambersin yâni peygamberlerin büyüklerindensin. Sen imam ol da ben de sana iktida edeyim." "Yok" diyor. Peygamberler azil olmazlar, peygamber peygamberdir. Cenâb-ı Hak, verdiği rütbeyi tekrar geri almaz. Fakat bu sefer gelişim, peygamber şeklinde gelmemişim. Zaman Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesselâm'in zamanıdır. İmam-ı Mehdi mihraba geçiyor, İsâ Aleyhisselam ona iktida ediyor. Efendim bu garip değil faraza hükümet bir asker kumandanını Konya'ya gönderirse, dese ki; "Sen gidiyorsun ama askerliğe değil, vali vekili, vali olarak gidiyorsun, tayin eder gider. Tabi oraya gider, vali konağına gider, valinin işi ile meşgul olur. Ama rütbesi nerde? Rütbesi azil olmamıştır, onun yine rütbesi yanındadır lâkin o zaman onunla meşguldür. İsâ Aleyhisselam peygamber olduğu için peygamberlerin azli yok. Peygamber, peygamberdir lâkin son gelişi peygamber şekliyle değildir. Ancak bu ümmetin bir ferdi olarak gelir. Hatta herhangi bir peygamber tesadüf etse Rasûl-û Ekrem'in zamanına o, Rasûl-û Ekrem'e ittiba eder. İşte o zamanda ki İsâ Aleyhisselam yedi sene yaşıyor. Ondan sonra ölüyor. Bugün Ravza-i Tahire'de görmüşsünüz tabi. Kubbet'ün Nur. Kubbe, Nur Kubbesi içindedir. Gördüğümüz dört köşeli kubbe, aralarında bir buçuk metre kadar yer var, o aralıktır. Asıl onun içinde Kubbet'ün Nur, odur, vaktiyle o idi. Sonra bu ikinci kubbeyi ki Hacet Pencere'sine karşı duruyoruz gördüğünüz. Onu, Mısır hükümdarları yapmışlar, sonradan yapmışlar. Asıl kubbe, o idi. O kubbe de Aişe Radıyâllâhû Teâlâ Anha'nın odası idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in, Ezvac-ı Tahiratı için o sırada böyle odalar yapmıştı, herkesin odası vardı, odasında idi. O oda Aişe Radıyâllâhû Anha'nın idi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, o odada vefat etti. Peygamber-i İzam'ı da vefat ettiği

yerde defnederler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kubbet'ün Nur'da defnedilmiştir.

Zaten rüya görmüş Aişe Radıyâllâhû Anha. Görmüş ki üç tane ay, yukarıdan geliyor, doğrudan doğruya onun koltuğuna giriyor. Babasından soruyor (Ebu Bekir Sıddık'dan) diyor ki; "Baba, ben böyle bir rüya gördüm, tevili nedir?" Demiş ki; "Dünyanın en büyükleri senin yanına gelecekler burada." Rasûl-û Ekrem vefat ettiği zaman demiş ki; "Yâ Aişe, bak rüyanın birincisi çıktı." Ondan sonra Ebu Bekir Sıddık da vefat etdiğim zaman demiş ki; "Beni oraya götürün. Eğer bir işaret gördünüzse, beni O'nun yanına defnediniz. Değilse beni de diğer Müslümanlar gibi Cennet'ül Baki'ye götürün." Hakikaten götürdükleri zaman birisi çağırmış demiş ki; "Yâ Rasûlullah, senin yar-i karin Ebu Bekir Sıddık'ı getirdik, gelsin mi?" Sada işitmişler Kabr-i Saadet'ten; "Getiriniz yanıma" demiş. Ve hatta Ömer'e de bu hal vak'a olmuştur, o ikisi. Ebu Bekir Sıddık'ın başı, Rasûl-û Ekrem'in dizinin yanındadır. Ömer'in de başı, Ebu Bekir Sıddık'ın dizinin yanındadır. Bir taraf boş kalmıştır kimseye kısmet olmadı, ne Osman'a ne Ali'ye. O, İsâ Aleyhisselam için kalmıştır ve oda orada defnolur.

Şimdi İsâ Aleyhisselam yedi sene Kur'an-ı Azimüşşân ile amel eder. Ameli, Kur'an ile de yapar. Peygamberdir fakat bu dinle amel eder. O zamana yetişen yahudiler, hıristiyanlar O'na imân ederler. Öyle imân ederler ki hiçbir küfür kalmıyor. Zaten o zamanda küfür bütün kalkıyor. Efendim zaman geldikçe inkılablar çok kolay oluyor. Meselâ şimdi de yüz senede olan inkılab, bir senede oluyor. Bir senede olan inkılab, bir ayda oluyor. Bu vesait gittikçe terakki edecek. Öyle edecek ki üç günde Deccal, bütün dünyanın her tarafını gezecek. İnkılablar böyle süratle olunca hiçbir hıristiyan, yahudi kalmadan hepsi imân ederler, İsâ'yı görürler, ayet

ona işarettir. Ondan sonra İsâ vefat eder, Mehdi vefat eder. Yine hıristiyanlık başlar. Bu sefer küfür ihata ediyor her tarafı, ondan sonra kıyamet kopuyor. Ayet buna işarettir.

Buyuruyor ki: وَاِنْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ Yok bir ehl-i kitap, اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهٖ قَبْلَ مَوْتِهٖ hakiki İsâ ölmeden evvel imân edecekler. وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُوْنُ عَلَيْهِمْ شَهِيْدًا İsâ Aleyhisselam, kıyamette de bunlara şehadet eder. Mevzu ayrı ayrıdır.

160- فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ اُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَثِيْرًا

Hâdû; فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا tevbe ettiler de onun için yahudi diyoruz. Yahudilerin yaptığı zulümden dolayı حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ اُحِلَّتْ haram ettik onlara bir takım tayyibatı. Tayyibat; temiz yerler. Meselâ devenin eti, devenin yağı, devenin sütü, devenin yoğurdu bunların hepsi helâl idi Tevrat'ta fakat bu yaptıkları için Cenâb-ı Hak, onlara haram etmiş, kendine haram etmişler. İnsan fısk-û fücur yolunu tutarsa, Cenâb-ı Hak çok şeylerden mahrum eder onu. Fısk-û fücur yolunu tutuyor ama milyonlar sahibidir, milyonlar sahibi olmak bir şeref değildir. Onun kendi nefsine, ruhuna taraf gittiği mal odur, öbürüsü bir veznedarın milyonları var, veznedar zengin değil ki. Bu da bunun gibidir, topluyor. Bunların kısmetleri de noksan olur. Fısk-ı fücur yolunu tuttu mu, Cenâb-ı Hak bir hastalık musallat ediyor. Bir hastaneye giriftar oluyor, böyle mal-û servete bakıyor ağzına gitmiyor. Ahiretine de sarfetmemiş, haseret dünya vel ahire gider. İşte bunlar da bu münafıklığı yaptığı için حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ اُحِلَّتْ haram ettik onlara bir takım

helâl olan şeyler ki لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللهِ كَثِيرًا hem de Âllâh'ın yolundan halkı men ettiğinden. وَبِصَدِّهِمْ **"nase"** yani. İnsanları men ettikleri عَنْ سَبِيلِ اللهِ doğru yoldan, كَثِيرًا çok insanları men ettikleri için, Âllâh onları böyle mel'un yapmıştır.

161- وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

Yine. وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ Riba, dinimizde faiz haram olduğu gibi Tevrat'ta da haram idi. Tevrat'ta haram olduğu için yahudiler dinlemediler yine helâl gibi yaptılar. Ribayı almak, halkı yoldan çevirmek, bunların hepsi lanetlerine sebep oldu.وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ İnsanların malını zulm ile bâtıl ile alması, bunları kasten aldı mı küfür olur. Küfür oldu mu, وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا kâfirlere azab-ı elimi vaad ettik, hazır ettik. Efendim haram olarak yese meselâ riba haramdır yiyor. Tevil aramasın! "Eh, yiyorum, günahtır yapıyorum." Âllâh isterse beni affeder, ona bir çare vardır. Belki Cenâb-ı Hak affeder yahut tevbe eder. Fakat hemen "Ne olur riba da bir alışveriştir" dese "bir ehemmiyeti yok" dedi mi işte o zaman küfre girer. Yâni inkâr ile küfür olur. Bunlar, bunu inkâr ile yaptılar. Onun için وَاَعْتَدْنَا hazır etmişiz, لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا azab-ı elimi hazır etmişler. Bunların kâfirleri böyle.

Kur'an Azimüşşân'ın âdeti üzerine rahmet ayetinden sonra gazap ayeti gelir. Gazap ayetinden sonra rahmet ayeti gelir ki daima insan havf ve reca içinde olsun. Havf çok olacak Âllâh'dan ki hataya cesaret etmesin. Reca da çok olacak ki rahmetinden ümidvar olsun. Yaşlılar için Rahmet-i İlâhiye'ye daha ziyâde mey-

letmek, daha ziyâde ümidvar olmak doğrudur, gençlere de Havf-û İlâhi'de daha ziyâde olmak. Çünkü yaşlının bir fenâlık yapacak bir istidatı da yoktur fakat gencin her istidadı var. Ona da Havf-û İlâhi'de daha çok olması matlubtur.

162- لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اُولٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ اَجْرًا عَظِيمًا

لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ İlimde sabit olanlar, Tevrat'ı okumuş anlamış olanlar, Abdullah bin Es-selâm ve etbaları gibi مِنْهُمْ onlardan. وَالْمُؤْمِنُونَ Yahut senin ümmetinden olan Mü'minler. Onların hali; يُؤْمِنُونَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ sana nazil olan Kur'an Azimüşşân'a imân ediyorlar. وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ Senden evvel nazil olan Tevrat-û İncil-û suhuflara da imân etmişler. Onların hepsi Kitabullah fakat tahrif edildikten sonra idare zamanı geçti. Nesk oldu, vakti geçti. Onların hali budur; وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ Namazını hakkıyla ikame ederler, وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ Allâh'a zekâtını verirler, وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ imân ediyorlar, وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ kıyamet gününe imân ediyorlar. اُولٰٓئِكَ İşte bunlara سَنُؤْتِيهِمْ اَجْرًا عَظِيمًا ecr-i azimi, biz ihsan ederiz.

Onlar için diyor, **"a'tednâ cehenneme"** Cehennemi ihzar ettik. Bunlar için de diyor. Biz, onlara ecr-i azimi ihsan ederiz.

163- اِنَّآ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ كَمَآ اَوْحَيْنَآ اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعِيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَ وَاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُورًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e türlü türlü tekliflerde bulundular bu yahudiler. Mektup gelsin demişlerdi. İnanmıyoruz. Nasıl olur? Yâni mektup! Siz bazı peygamberlere inanıyoruz diyorsunuz, o peygamberlere mektup gelmemişti ya! Vahy-i İlâhi idi. "Mûsâ'ya inanıyorum diyorsun" Mûsâ'ya mektup gelmedi ancak Vahy-i İlâhi idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e de aynen Vahy-i İlâhi gelmiştir. Orada niçin ona inanıyorsun, niçin buna inanamıyorsun?

Buyuruyor ki اِنَّآ اَوْحَيْنَآ vahiy; kalb-i işaret. Şimdi vahiy Âllâh'tan geliyor. Eğer melekler vasıtasıyse kitap olur. Bu Kur'an Azimüşşân Vahy-i İlâhidir ama melek vasıtasıyla nazil olmuştur, Kur'an olur. Eğer kitap olmazsa vahiy olur, vahiyin derecatı vardır, Peygamberan-i İzam'a geliyor. Evliyaullah'a da derecatına göre bir şey zuhur ediyor Cenâb-ı Hak'tan. Vahiy; işaret demektir. Hak'ka meyletmek, işaret demektir. Melek ile gelirse kitap olur, meleksiz olursa vahiydir.

Buyuruyor ki; اِلَيْكَ Biz Azimüşşan, sana vahyettik Kur'an-ı Azimüşşân'ı. Orada, onların inkârı var. كَمَآ اَوْحَيْنَآ اِلٰى نُوحٍ Başta evvelâ nasıl ki Nûh Aleyhisselam'a vahyettik, sana da öyle gönderdik. وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖ Nûh'dan sonraki peygamberlere de birer birer Vahy-i İlâhi zuhur ettiği gibi sana da zuhur etmiştir.وَاَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعِيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَ Biz vahyettik İbrahim Aleyhisselam'a, İsmail Aleyhisselâm'a, İshak Aleyhisselâm'a, Yakub Aleyhisselâm'a. (Esbat; Yakub'un evlatlarıdır. İsâ, Eyyüb, Yunus, Harun, Süleyman.) وَاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُورًا Dâvûd Aleyhisselâm'a da Zebur'u verdik. Zebur'da ahkâm yoktur. Zebur'da yüz elli sûre vardı. Hepsi Azamet-i İlâhi-

ye'ye tahmid-û temcidden ibaret idi. Ahkâmı, Tevrat'tan alırlardı. Biz bunlara vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik.

164- وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ۚ

Sonra yalnız bunlara da değil. وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ Bir takım peygamberlerin ismini Kur'an-ı Azimüşşân'da zikrettik. Bak efendim, 124.000 peygamber geldi. Eğer bu peygamberlerin ahvalini, evsafını Cenâb-ı Hak, Kur'an'da beyan buyursaydı. Ona lazım ki yüz tane Kur'an olsun. 124.000 peygamberin ahvalini tafsilen beyan etmek, yüz tane cilt ister. Kimse ne muhafaza ederdi, ne okuyabilirdi. Onun için hikmet bunu icab etti ki 25 peygamberin, 3'ü de mükerrerdir ki tereddüt var, 28 peygamberin ismi Kur'an-ı Azimüşşân'da zikredildi. Bu peygamberler de Rasûl-û Ekrem'in civarında olanlar. Meselâ öbürler, Hindistan'a gelen peygamber, Pakistan'a gelen peygamber, Amerika'ya gelen peygamber, bunlara geldi mi? Geldi! Nasıl olur geldi? Dört yüz sene evvel keşfedilmiş Amerika, peygamber nerden geldi oraya? Efendim peygamber yalnız Arap olmak lâzım değildir. Birkaç tanesi Araptır, öbürisi her milletten gelmiştir. Her milletten peygamber gelmiş. Zaten peygamber nedir? Bir kavimde Âllâh'a yakın olan kimseye, Âllâh ona vahyediyor. Ahkâm-ı İlâhiye'yi halka tebliğ ediyor. Dört yüz sene evvel bu medeniyet Amerika'da yoktu, vahşet halindeydi. Fakat o vahşet içinde yine insanlar vardı. İnsanlar yerler, içerler, vardı. O insanların içinde Âllâh'a yakın kim ise o derecede ona vahyetmiş,

o da tebligat yapmış. Binâenaaleyh yeryüzünde Rasûl-û Ekrem'e kadar hiçbir yer yok ki Peygamberan-i İzam'ın tebligatı girmesin kavimlere. Ama Kur'an'da bunları zikretmek müşküldür. Zaten 28 peygamberin ahvali kâfidir. Darb-i Mesel olarak beyan ediyor. Filan peygamber tebligatı yaptı, kavmi kabul etmedi, helâk edildi. İşte bize bildiriyor Cenâb-ı Hak, bunun gibi. وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ Bazılarını sana hikâye ettik peygamberleri, وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ bazılarını da lüzum görmedik beyan etmedik. 124.000'den 28'ini lüzum gördü Âllâh beyan etti, öbürleri beyan etmedi.

وَكَلَّمَ اللهُ مُوسٰى تَكْلِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, Mûsâ Aleyhisselam'a bila vasıta tekmil etti. Asıl Kelimullah Muhammed'tir Sallâllâhû Aleyhivesellem ki Miraç gecesinde 90.000 kelime Âllâh ile tekellüm buyurmuştur. Fakat muhabbet, Habib olmak ondan da yukarıdır. Rasûl-û Ekrem'in Âllâh'ın mahbubu olması, kelimiden de yukarıdır, halilinden de yukarıdır. Onun için Muhammed Kelimullah demiyoruz. Ha! Desek ne lâzım gelir? Mükemmel, yerindedir, Kelimullah'tır. Fakat derecesi Habibullah, Kelimullah'tan yukarıdır. Onun için biz bunu derecesiyle söylüyoruz. Mûsâ ise Kelimullah'tır. Mûsâ'ya kadar tekellüm lâfzen olmamıştır.

Hikâye gibi oluyor ama Kur'an-ı Azimüşşân'da zaten gelir. Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam, Medyen'den ailesiyle beraber Mısır'a geldiği zaman, bir kanun-û sâni kış zamanında idi, yağmurlu bir gece idi, ailesi de hamile idi. Geldiler dağın eteğinde, hanımı hasta oldu. Ateş de yok, uzaktan bir ateş gördü. Dedi hanımına; "Sen gelemezsin burada dur, ben gideceğim ateşin başına. Ya bir ateş getiririm oradan, ya bir köz getiririm de burada ateş yakacağız

sana." Mûsâ Aleyhisselam gitti. Gittikten sonra Cenâb-ı Hak, Şuayb'a Aleyhisselam'a, (kayınbabasına) vahyetti. Şuayb Aleyhisselam geldi, kızını aldı götürdü. Daha Mûsâ Aleyhisselam gelmemiştir. Mûsâ Aleyhisselam yanaşıyor, bakıyor ki bir ağaç. Fakat bir ağaç, nasıl ağaç? Baştanbaşa nurlu olur. Meselâ elektriğin başına oluyor, arkasına değil, köküne değil, baştanbaşa bir nur. Yakınlaştığı zaman **"inni enâllâhû lâ ilâhe illâ ene"** kelime zuhur etti. İşte orada, Mûsâ Aleyhisselam ile Cenâb-ı Hak tekellüm etmiştir.

165- رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ Gönderdik bu peygamberleri, bir kısmının vazifeleri bu, **"mübeşşirine"** tebşir edici Mü'minlere, amal-i salihayı yapanları cennet-û nimetle Rıza-i İlâhi ile tebşir ediciydiler. وَمُنْذِرِينَ Âllâh'ın emrini dinlemeyenleri de azap ile azaplanacağını da münzir, inzal ederlerdi. Vazifeleri bu, Peygamberan-i İzam mübeşşir-u münzirdir. İyi yapanları tebşir ediyor nimet ile fenâ yapanları da korkutuyor cezâ ile. Bunu gönderdik, bu kadar peygamberleri, لِئَلَّا يَكُونَ tek olmasın لِلنَّاسِ insanların elinde, عَلَى اللهِ Âllâh'a karşı حُجَّةٌ bir hüccet olmasın. بَعْدَ الرُّسُلِ Peygamber geldikten sonra hüccet kalmasın. Eğer böyle peygamberleri göndermeseydi, Çünkü Cenâb-ı Hak arsâ-i hesapta muhakemeyi Kur'an ile yapıyor. Kur'an Azimüşşân dünyada hakemdir mahlûkatın arasında, haşirde hakemdir arsâ-i hesaptaki insanlar içinde. Kur'an Azimüşşân, bu heyetle Cennet'te de mevcuttur. Tenaum için okuyorlar, telezzüz için. Nasıl ki insanın çok sevdiği bir dostunun mektubu geldi mi seve seve okuyor. Buna bir milyon ilave et,

Âllâh'ın kelamını da o vakit anlıyor, okuyor Kur'an Azimüşşân'dan aldığı lezzeti, Cennet'in nimetlerinden almıyor. Onun için Kur'an, hem cennette var hem arsâ-i hesapta var hem de dünyada da hakemdir. Ama hakem yapmayan adam? Ne yapalım, Cehennem de dolacaktır. Âllâh'tan alacaklardır onlar hisselerini. Eğer biz bu Kur'an'ı göndermeseydik, diyeceklerdi; "Yâ Rabbi, sen peygamber gönderseydin. Bize, senin yolunu gösterseydi. Biz de o yolda yürürdük, seni bulurduk. Sen peygamber göndermedin, biz de yapmadık. Biz de kusur yok" der. Bu hüccet olur kulun elinde. Âllâh, peygamberlerini gönderdi ki elde bu hüccet kalmasın.

E, ama şimdi bu nereye kadar geliyor? Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in dünyaya gelmesine kadar. Çünkü Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in Ekmelerrusûl olduğu, Kur'an-ı Azimüşşân'ın da bütün kitapların büyüğü olduğu ve İlm-i İlâhi'de mevcut idi ki fen terakki edecek. Öyle terakki edecek ki bütün dünya bir şehir gibi olur, bugün gördüğümüz gibi. Bugün istesen şark ve garba konuşabilirsin. Böyle olduktan sonra ayrı ayrı kitap göndermeye ne lüzum var? Bir kitap geldi mi her tarafa tebliğ ediliyor. Öyle olduktan sonra ayrı ayrı peygamber göndermeye ne lüzum var? Büyük peygamber gelir, o aletlerle beraber dünyanın her tarafına giriyor. Öyleyse bugün de aynı Kur'an-ı Azimüşşân, nasıl ki dalgalarda Cibril-i Emin getirirdi, bugün de dalgalarla. Velev ki alet olsun. Radyo alettir, radyonun bir kusuru yok, bir demir parçasıdır. Alet oluyor, Cenâb-ı Hak orada kullanıyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın gördüğü ağaç da bir ağaç idi. O nuru, oradan izhar etti. Buradan Kur'an-ı Azimüşşân dalgalarla geliyor, mahlûkatın arasında da oluyor. E, tebligat da budur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem zaten mübelliğ idi.

"belliğmâ aleyke fe in lem yekbelû femâ aleyke" Sen bildiğini tebliğ et, kabul etmeyenler, onlara aittir. Bugün de Kur'an Azimüşşân, bu alet vasıtasıyla bütün dünyaya tebliğ ediliyor. Tebliğ edildikten sonra bir daha bir peygambere de lüzum yok, bir kitaba da lüzum yoktur. Onun için Seyyid-i Hatem'ül Enbiya'dır, kitabı da Hatem'ül Kitap'tır.

وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, Hakim'dir, Galip'tir mülkünde. Aziz, Galip, mağlub olmayan bir galip. Hükmünde de Hakim'dir, yeri yerinde halketmiş her şeyi.

166- لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَآ اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهُ بِعِلْمِهٖ ۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَشْهَدُوْنَ ۗ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا

لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ Onlar, yine kanaat yahudidir malûm ya dolap çeviriyor. Senin ne şâhadetin var, senin peygamber olduğuna? Rasûl-û Ekrem'e dediler, ayet nazil oluyor. لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَآ اَنْزَلَ اِلَيْكَ Âllâh kendisi şahittir sana, gönderdiği kitabın hak olduğuna, senin hak peygamber olduğuna. Senden büyük bir insan yok ki gelip sana şâhadet etsin. Kitabından da büyük bir kitap yok ki birisi gelsin şahâdet etsin. Öyle ise şahid, Âllâh'tır. Kâfi bir şahittir Âllâh, senin hak bir peygamber olduğuna, kitabının da hak kitap olduğuna. لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ Âllâh şâhadet ediyor senin nübüvvetine, risaletine, kitabına. اَنْزَلَهُ بِعِلْمِهٖ İnzal etmiş bu Kur'an'ı, ilmi ile inzal etmiş, âlim olarak inzal etmiş yahut ilmine muhtevi olarak inzal etmiş. Kur'an-ı Azimüşşân, Âllâh'ın ilmidir. وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَشْهَدُوْنَ Melekler de şahittir. Âllâh-û melek şahit olduktan sonra başka ne şahid arayacaksın? وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا **"Ba"** tehdit içindir. وَكَفٰى بِاللّٰهِ

شَهِيدًا Âllâh, yeter bir şahittir! Âllâh, şahit olduktan sonra başka şahide lüzum yok.

167- اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا Onlar ki Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân etmemişler. وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ Halkı da doğru yoldan çevirmişler. قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا Dalâlete girmişler uzak, haktan çok uzak bir dalalete girmişler. Bunlar öyle.

168- اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا Emrediyor yine. Küfreden, inkâr eden ve nefsine zulmeden. Nefsine zulüm eder; nefsini doğru yola sevk edecekti, etmedi zulmetti. Cennet'e götürmek imkânı varken cehenneme götürdü. لَمْ يَكُنِ اللهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ Âllâh, onları mağfiret etmez affetmez. وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا Hiçbir savab tarika getirmez.

Efendim divanlar üçtür. Bir divan ki hiç kabul olmaz, bu küfür divanı. Küfrü, Rahmet-i İlâhiye (Cenâb-ı Hak, rahmetini yasak etmiştir diyelim.) affetmez, bir bu böyle.

Birisi var ki affı galiptir. Küfür ile şey yapmış ama tevbe etmiş.

Birisi de var ki küfür etmemiş ama günahlar yapmış ve tevbesiz gitmiş. O da Âllâh'ın meşiyyetindedir. İsterse affeder, istemezse affetmez. Bak, üç tane.

Biri Hukuk-u İlâhiye'ye tecavüz, bunun affı yok, küfür. Biri yapıyor da tevbe ediyor, onun tevbesini kabul eder ümit ediyoruz. Biri de Mü'mindir, fısk-û fücur ile dolmuştur, tevbe de etmeden gitmiştir. Tevbe ederse Cenâb-ı Hak **"ve ene't tevvabûrrahim"**dir.

O da Meşiyyet-i İlâhiye'dedir, isterse affeder isterse de azaplandırır. Fakat azaplandırırsa bile mademki imân vardır. اِنَّ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا وَظَلَمُوا لَـمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُـمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُـمْ طَرِيقًا Böylelerini Âllâh, ne hidayete getirir küfrettikten sonra ne de yol gösterir.

169- اِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا

اِلَّا طَرِيـقَ جَهَنَّـمَ Âllâh, başka bir yol göstermez bunlara ancak cehennem yolunu gösteriyor. خَالِدِيـنَ فِيهَـا اَبَـدًا ۭ Ebedi olarak orada kalacaklar. وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِـيرًا Âllâh'a kolaydır her şey. Cehennem halkediyor, O'nu inkâr edenleri cehenneme sevk ediyor.

170- يَـآ اَيُّهَـا النَّـاسُ قَـدْ جَآءَكُـمُ الرَّسُـولُ بِالْحَـقِّ مِـنْ رَبِّكُـمْ فَاٰمِنُـوا خَيْـرًا لَكُـمْ ۭ وَاِنْ تَكْفُـرُوا فَـاِنَّ لِلّٰهِ مَـا فِـى السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًـا حَكِيمًـا

يَـآ اَيُّهَـا النَّـاسُ Ey insanlar قَـدْ جَآءَكُـمُ الرَّسُـولُ size Rasûl geldi. Rasûl **"elif lam"**la olursa Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'dir. Eğer **"elif lam"**la zikretmezse herhangi peygamber olur. Size Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem geldi بِالْحَـقِّ hakk-û hakikatle, مِـنْ رَبِّكُـمْ Rabbinizden gelmiştir. Öyleyse mademki Rabbinizden gelmiş ve hakk-û hakikatle gelmiş. فَاٰمِنُـوا خَيْـرًا لَكُـمْ ۭ Ona imân ediniz, hayrınız imândadır. وَاِنْ تَكْفُـرُوا Eğer imân etmezseniz, küfürde kalsanız. Ne yapabilirsiniz Âllâh'a karşı, ya Rasûlûllâh'a karşı ne yapabilirsiniz? Hiç! وَاِنْ تَكْفُـرُوا yani **"ve tekfûru bihi."** Eğer küfrederseniz, فَـاِنَّ لِلّٰهِ مَـا فِـى السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۭ semâvat-û ard ve içindeki mahlûkat mülken, abden, halken hepsi Âllâh'ın mahlûkudur. وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًـا حَكِيمًـا Âllâh CelleCelâlûhû her şeye âlimdir, yeri yerine

halketmiştir. İmân ederseniz menfaatiniz icabıdır, siz azaptan halas olursunuz. İmân etmezseniz, Âllâh'a bir ziyanınız yok, azap göreceksiniz.

171- يَـا اَهْـلَ الْكِتَـابِ لَا تَغْلُـوا فِـى دِينِكُـمْ وَلَا تَقُولُـوا عَلَـى اللهِ اِلَّا الْحَـقَّ اِنَّمَـا الْمَسِيحُ عِيسَـى ابْـنُ مَرْيَـمَ رَسُـولُ اللهِ وَكَلِمَتُـهُۚ اَلْقٰيهَـآ اِلٰـى مَرْيَـمَ وَرُوحٌ مِنْـهُۚ فَاٰمِنُـوا بِـاللهِ وَرُسُـلِهٖۚ وَلَا تَقُولُـوا ثَلٰثَـةٌۚ اِنْتَهُـوا خَيْـرًا لَكُـمْۚ اِنَّمَا اللهُ اِلٰـهٌ وَاحِـدٌۚ سُـبْحَانَهٗٓ اَنْ يَكُونَ لَـهٗ وَلَـدٌۘ لَـهٗ مَـا فِـى السَّـمٰوَاتِ وَمَـا فِـى الْاَرْضِۗ وَكَفٰـى بِـاللهِ وَكِيـلًا

يَـا اَهْـلَ الْكِتَـابِ Bu da ehl-i kitaba karşı, ehli kitap; yahudi ile hıristiyan, ikisine hitaptır. Ey ehl-i kitap, ey İncil-û Tevrat'a kendini isnad edenler. لَا تَغْلُـوا فِـى دِينِكُـمْ Dininizde ğulu, tecavüz etmeyin. Yaptığınız tecavüzdür dininizden çıkıyorsunuz. Hıristiyan meselâ İsâ Aleyhisselam'ın güya muhabbetinden o kadar tecavüz ediyor da "Âllâh, Âllâh'ın oğlu" filan diyor. İşte bu, hadden tecavüzdür, sizi küfre götürür. Yahudi yine aynı İsâ Aleyhisselam'ın hakkında, düşmanlığında tecavüz ediyor, ğulu ediyor. "Hâşâ! Hatta evlad-u zina" diye söylüyor. Siz ğulu, hadden tecavüz ediyorsunuz Kitabullah'ta. وَلَا تَقُولُـوا عَلَـى اللهِ اِلَّا الْحَـقَّ Âllâh CelleCelâlûhû hakkında ancak doğru sözleri söyleyiniz. "İsâ Aleyhisselam, Âllâh'ın hak peygamberidir, Ulülâzım bir peygamberdir. Gelmiştir, şimdi hal-û hazırda hayattadır sonra gelecektir" hak bu. اِنَّمَـا الْمَسِيحُ عِيسَـى ابْـنُ مَرْيَـمَ İsâ bin Meryem, (babası olmadığı için Meryem'e isnad ediyor) رَسُـولُ اللهِ Âllâh'ın hak peygamberidir. وَكَلِمَتُـهُۚ O'nun, kelime, **"kün"** kelimesi ile. Efendim **"kün"** kelimesi de **kâf** ve **nûn**'dan mürekkep olur. Onun ifâ ettiği mânâ ile اَلْقٰيهَـآ اِلٰـى مَرْيَـمَ Meryem'e

ilka edilmiş. Yâni "ol" demek lisanımızda. Âllâh CelleCelâlûhû, böyle bir insanı halketmek için "ol" kelimesini irade etmiş. Ve o "ol" kelimesi de Cibril-i Emin vasıtasıyla Meryem'e intikal etmiş ve orada zuhur etmiştir. İsterse Âllâh, yüz bin Mesih'i böyle bir anda halkedebilir. Nasıl ki yoktan var ediyor, e bu da öyle. وَرُوحٌ مِنْهُ Yâni **"zuhruhun minhû."** Ruh sahibi bir Âllâh'ın kelimesinden. فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ Öyleyse Âllâh'a imân ediniz, وَرُسُلِهٖ Âllâh'ın peygamberlerine imân ediniz. وَلَا تَقُولُوا ثَلٰثَةٌ اِنْتَهُوا Üç demeyeniz onların dediği gibi; İsâ, Meryem, Âllâh. خَيْرًا لَكُمْ Eğer siz böyle yaparsanız, size hayır budur. اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَاحِدٌ Âllâh CelleCelâlûhû birdir sıfatında, şanında, nazirinde. Vardır. سُبْحَانَهٗٓ اَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ Münezzehtir ki evlat sahibi olsun. Evlad sahibi olmak, aile sahibi olmak, muhtaç olmak lâzım gelir. Muhtaç olan, Âllâh olmaz. Ne vakit evlad sahibi olur? Aile olursa. Ne vakit aile sahibi olur? Muhtaç olursa aileye. E,muhtaç olan Âllâh olmaz ki! Cenâb-ı Hak her şeyden münezzehtir ve bütün kâinat O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Ne aileye, ne evlada hiçbir şeye muhtaç değildir. لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ Semâvat-û ard ve içindeki mahlûkat, hepsi O'nun bendeleri, abdileri, köleleridir. وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا Yeter Âllâh, size vekil-û şâhit.

172- لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمِيعًا

Efendim sebeb-i nüzulü ayet bu idi. Bunlar dediler ki; "Bizim peygamberlerimizin kadrini indiriyorsunuz. İsâ, Âllâh'ın kuludur diyorsunuz. E, kul diyorsunuz İsâ'ya." Böyle dediler, güya kullu-

ğu yakıştıramamışlar İsâ'ya. Bu yahudidir ya, dolap söyler. Buna ayet nazil geldi, buyuruyor ki Cenâb-ı Hak; لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ "Mesih bizzat istinkâf etmiyor Âllâh'a kul olmak için. Şeref biliyor, Âllâh'a kul olmayı." İsâ Aleyhisselam'ın Âllâh'ın kulu olması, ona büyük bir şereftir. Tenzil değil ki aramızda gibi. وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ Âllâh'a mukarreb olan melekler bile, Âllâh'ın kulluğundan şeref duyarlar. İstinkâf etmezler ibadetini, hepsi de "Biz Âllâh'ın kuluyuz" der. Hatta kul derecesi, Rasûl-û Ekrem'e Sallâllâhû Aleyhivesellem Miraç gecesinde, Halik-i Kâinat buyurmuş ki; "Misafire ikram edilir, sana ne ikram edeyim?" Demiş ki "Yâ Rabbi şeref bana kâfidir, ben sana kul olayım. Sana kul olmak, benim için o şeref kâfidir." Onun için **"sûbhanellezî esra biabdihi"** abd kelimesi ile zikredildi. Ve en ziyâde Rasûl-û Ekrem, abd kelimesinden hoşlanırdı **"ve eşhedû enne Muhammeden abdûhû ve rasûlû."** E, İsâ istinkâf etmez ki kulluğundan şeref alıyor ve melekler de böyle. وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهٖ Her kim ki istinkâf eder, Âllâh'a ibadetinden vazgeçerse, وَيَسْتَكْبِرْ kibirden dolayı ibadeti bırakırsa, فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمِيعًا Âllâh onların hepsini toplar kıyamette. Huzurunda toplar, lâzım gelen cezâyı verir.

173- فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ وَاَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ۙ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

Yine azaptan sonra vaadden bahsediyor. فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ama Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân eden وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ve amal-i saliha ile imânına takviye eden. فَيُوَفِّيهِمْ اُجُورَهُمْ Âllâh

CelleCelâlûhû, o ecirlerinin sevabını tevfiye eder, veriyor. Borcu tevfiye etti yâni verdi. Âllâh onun ucurunu, ecrini ihsan eder. وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ Onunla kalmaz da fazl-û ikramıyla fazlalaştırıyor. Bir iyilik yaptı, ona karşı bir hasene bu mukabele. Fakat Âllâh CelleCelâlûhû'nün rahmeti sevkat ettiğinden dolayı, iyiliğe karşı bir haseneyle iktifa etmiyor kuluna. Fazl-û keremiyle ziyâdeleştirir. En aşağı bire ondur. Bire yetmiş, bire yedi yüz, biğayri hesaptır. وَاَمَّا الَّذِيْنَ اسْتَنْكَفُوا İmândan istinkâf eden, imân getirmeyen ve وَاسْتَكْبَرُوا ibadetindende kibriyetle bırakan, فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا Âllâh CelleCelâlûhû azab-ı elim ile azaplandırır onu. وَلَا يَجِدُوْنَ Onlar bulmazlar لَهُمْ kendine مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ Âllâh'ın gayrından, وَلِيًّا ne dost وَلَا نَصِيْرًا ne de yardımcı. Âllâh'a karşı gelene, ne bir yol ne bir yardımcı olmaz. Ne bir şefaat olur.

"Muhammed kesira şefâat gerest, ki der cadde-i şer-i peygamberest" Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem şefi'dir ama kime? O'nun caddesinde olanlara, O'nun caddesini bırakan kimselere şefâat yok.

174- يَآ اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكُمْ نُوْرًا مُبِيْنًا

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ Ey insanlar قَدْ جَآءَكُمْ بُرْهَانٌ size bir burhan gelmiş, hüccet gelmiş Âllâh'tan. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh'ın delili, hücceti, burhanıdır size gelmiş مِنْ رَبِّكُمْ Rab'binizden. وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكُمْ نُوْرًا مُبِيْنًا İnzal ettik gönderdik size, O'nunla beraber, nur gönderdik ki Kur'an'dır. Mübin olan, her şeyi zâhir olan, beyyin olan, mübeyyin olan, nur olan Kur'an'ı, burhan olan Muhammed ile gönderdik. Evvelâ size Muhammed Sallâllâhû

Aleyhivesellem'i, hüccet-û burhan olarak gönderdik. Ve onunla beraber nur, zâhir olan nur gönderdik. Burada nur, Kur'an'dır.

175- فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوْا بِهٖ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِيْ رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَّيَهْدِيْهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا

فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ Allâh'a imân eden. Allâh'a imân etti mi, Kur'an'a imân etmiş olur. Kur'an'a imân etti mi, bütün imânın erkânı içinde dâhildir. Allâh'a imân eden, وَاعْتَصَمُوْا بِهٖ (i'tisam; yapışmaktır) yâni O'nun Kur'an'ına, şeriatına yapışmış olan. فَسَيُدْخِلُهُمْ فِيْ رَحْمَةٍ مِّنْهُ Allâh, onları kendi rahmetine idhal eder. وَفَضْلٍ Rahmetle fazl. Yâni rahmet. Rahmet evvela setreder belki tevbe etsin, ondan sonra kıyamette zuhur eder fazl-û kerem daha fazla. وَيَهْدِيْهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا Kendine yetiştiriyor, sırat-ı müstakime. Sırat-ı müstakime getirir, yetişir.

Bak efendim Allâh CelleCelâlûhû, Hakim'dir. Kulun elinde gerçi Halik, Cenâb-ı Hak'tır. Kul kesbediyor fakat kulun dahli vardır. "Efendim ne yapayım, Allâh yaptı." Bu hatadır, bu doğru değildir ki. Halkeden Allâh'tır fakat kesbeden kuldur. Şimdi Cenâb-ı Hak, zorlan kimsenin elini tutup da Cehennem'e kovmuyor, Cennet'e de böyle. Fakat kul kendi halini, tefekkürünü, düşüncesini buluyor da bazıları bu doğru yola, Allâh-û Rasûlullah'a giden yola heveslenıyor, hoşuna gidiyor, kalbine hoş geliyor. Bilmese bile cahil de olsa bakıyor ki kalbi oraya meylediyor. Ede ede, meyl ede ede nihayet o temayül fazlalaşıyor. Temayül fazlalaştı mı, o yolun yolcusu olur ve ittiba eder. Nihayet o yolun müntehası olan Cennet'e girer. Yok zorlan götürmediler fakat o meyl, o muhabbet onu götürdü. Beriki de öyle. Bakıyor, oturduğu zaman kalbi Beyoğlu'nu, bilmem şurayı, pis yerleri seviyor, tekrar oluyor. Zaten esbab da

var. Oraya bakıyor, buraya bakıyor, şuraya bakıyor. Bu esbablarıyla bakınca daha ziyâde kalp oraya mâil olur. Mâil oldu mu, o yola hareket ediyor nihayet onun müntehasına gidiyor. Bu mevzu bitti.

176- يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ اُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَاِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَاِنْ كَانُوا اِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ تَضِلُّوا وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

Efendim sûrenin başında veraset hakkında ayetler vardı zaten kâfi de gitmiştir. Fakat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e tekrar tekrar gelip soruyorlardı. Sorduğu için, cevapsız kalmasın diye ayet-i kerime nazil olmuştur. İlk evvel yeryüzünden kalkacak olan ilim de veraset ilmidir. İrs, vâris olmak. Evladın, babanın malına vâris olmak. Vârisi kâfir Mü'minden almaz, Mü'min kâfirden almaz. **"ve katlûn vehtilafû darun"** Ölüm veraseti kat eder. Bir adam, babasını öldürsün de malına sahip olsun. Hükm-ü Şer'i ile o evlat, o maldan mahrumdur. Cezâyı çeker başka fakat o da vardır.

يَسْتَفْتُونَكَ Ey Habibim Ekmelerrusul Sallâllâhû Aleyhivesellem, senden istifta, fetva talep ederler. Usul-û Füru-i olmayan, evladı, füru-i usulü olmayanların hakkındaki fetvayı talep ederler senden. Cevap budur, قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ söyle; Âllâh, size fetvayı vermiştir sûre başında geçti bu sûrenin. اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ Hele ki bir adam vefat ederse لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ evladı yok. Bir adam vefat etti evlad yok, وَلَهُ اُخْتٌ bir kız kardeşi var. Eğer evlat varsa evlat sahip

olur. Bir adam vefat etti, tek bir kız kardeşi var. فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ O malın yarısı, o kıza verilir.

وَهُوَ يَرِثُهَا اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ Eğer bu sefer bir kız vefat ederse, kimsesi yok yalnız bir erkek kardeşi var. O erkek kardeş, bütün mala vaziyet eder sahip olur. Eğer ölü hanım ise kardeş hayatta ise kardeş mala sahip olur. Eğer ölen kardeş ise hanım malın yarısına sahip olur.

فَاِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ Eğer iki ve ikiden yukarı ise kız kardeşleri. Vefat etti bir adam, iki üç tane kız kardeşi var. فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ Üçte ikisi kızlara veriliyor, birisi beyt'ül mala kalır. Ama eğer beyt'ül mal, Ömer İbn'ül Aziz'in beyt'ül malı ise.

وَاِنْ كَانُوا اِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً Eğer bir adam vefat etti. Evlad yok, baba yok, kız kardeşi ve erkek kardeşleri var. فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ Zeker; erkek için iki misli var hanımın.

يُبَيِّنُ اللهُ لَكُمْ Âllâh, beyan ediyor bu veraseti, اَنْ تَضِلُّوا yâni **"mehafete en tedillû"** dalalete girmeyesiniz. Çünkü mal insanı celbediyor, muhabbeti kazanıyor, başkasının hakkına tecavüz etmemek için. وَاللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye âlimdir.

سُورَةُ الْمَائِدَةِ ﴿٥﴾ MÂİDE SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Mâide ism-i şerifi ile tesmiye olunmuş çünkü sonunda İsâ Aleyhisselam'ın duâsıyla Mâide semadan iniyor. Mâide; sofra demektir. Sofra evvelâ Mûsâ Aleyhisselam'a geliyordu. Sahraya getirtti mi, Kudret-i İlâhi'ye ile sofra gelir, yerleri rahattır. Sonra rahatlık öyle bir şeydir, yahudilerin yaptığı nankörlükten dolayı kesildi. İsâ Aleyhisselam'ın zamanında da rica ettiler, dediler ki; "Mûsâ'ya gelir gibi bize de gelsin." İsâ Aleyhisselam da duâ edince Cenâb-ı Hak, Ulû'l Azim bir peygamberdir, ona da gönderdi. Sonunda, o Mâide bahsi olduğu için sûreye, Sûre-i Mâide diyoruz. Ona da nankörlük ettiler, ondan da kesildi sonra.

Bu sûre Medine-i Tahire'de nazil olmuştur. 120 ayettir. 2.804 kelime, 11.833 harften ibarettir. Estaîzûbillah.

1- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّى الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

Nüzulünün sebebi. **"evfû bil ukudi"** Akdi ifâ ediniz. Akd-û ahid, İslamiyet'te kıymetlidir. Âllâh'a karşı olan vaadinizi, ahdinizi ifâ ediniz. İnsanlara karşı olan ahd-û vaadi ifâ ediniz. Âllâh'a karşı olan vaad nedir? Âllâh'ın emrettiği şeylerini yapmak, nehyettiği

şeylerden vazgeçmek. İnsanlara karşı olan ahid nedir? Alış-verişte, bey de şirâda yaptığınız söz doğru olsun, hakikati yerine getiriniz.

Bu ayetin sebeb-i nüzulü; Rasûl-û Ekrem Hudeybiye'den avdet ederken nazil olmuştur. Hudeybiye vak'asında, Mekke'nin fethi gelecek seneye kaldı. Âshab-ı Kiram'ın muradı bu değildi ama emre itâat ettiler. Yoksa onlar Allah-u Teala'yı toplu medih için gelmişlerdi.

Ey Mü'minler! Âllâh-û Rasûlullah'a imân edenler. Yaptığınız ahdi ifâ ediniz, yerine getiriniz. Mevlâna bunu izah ediyor. Diyor ki; **"Ya bikûn evfû bi ahdi huş-i dâl. Tati ûti ahdekûn ayet hûdal."**

Bir ayette de diyor ki; **"evfû bi ahdi ûfi bi ahdikûm."** Ey Müslümanlar, bana yaptığınız ahdi ifâ ediniz. Ben de size yaptığım ahdi ifâ edeyim. Âllâh-û Teâlâ'nın da bize ahdi var. Bir insan, Kur'an'a temessük ederse Âllâh-û Rasûlullah'a imân ederse, Âllâh vaad etmiş, buna azap vermez, yaktırmaz. Ve cennet-û nimetle hatta rızasını ihsan eder. Bu Âllâh'ın bize karşı olan ahdi. Bizim de Âllâh'a karşı olan ahdimiz; O'nun kitâbına inanmak, peygamberine inanmak, emrini ifâ etmek. Bize diyor, Rabbimiz bize diyor; "Ey Mü'minler bana karşı yaptığın ahdi sen ifâ et. Ben de sana karşı yaptığım ahdi ifâ edeyim. Sen emrimi yerine getir emrettiğimi yap, nehyettiğimden vazgeç. Ben de seni cennet-û nimetle mağfiret edeyim."

"va'dekûm evfû bi ahdi hûş-i dâl" Hatırına getir, Ku'an'da böyledir. Aklını başına topla diyor. **"hûş"** akıldır. **"ta'tî ûti ahdekûm ayet ziyal"** Mahbub sensin. Âllâh'tan **"ûfi bi ahdekûm"** gelsin, aklını başına ver, aklını başına getir. Âllâh'a karşı taahhüdatını yap. Âllâh CelleCelâlûhû da yaptığı vaadi ifâ eder senin hakkında. **"ezzekâ-i hak budû dâ besse-i ûskurû veskûrkûmu neşnileyn"** Sen

diyor ey muhatap, Mevlâna diyor; "Âllâh'ın vefasından gözünü kapatıyorsun. Âllâh'a karşı bir muahede var, muahedeyi ifâ etmeye gözünü kapatıyorsun. Düşünmüyorsun ki Âllâh, onun akibinde de ne emrediyor." **"ûskûrini veskûrkûm neşnileyn"** İşitmemişsin gibi. **"ûskûrini veskûrkum"** Nedir? Âllâh emrediyor diyor ki; **"ûskûrini eskûrkûm"** Ey kulum sen beni zikret, beni tâatle ibadetle hatırla. Ben de seni mağfiretle hatırlayayım. Sen, beni ibadetle tâatle emrimi dinlemekle hatırla, ben de seni ahdime göre nimet vermekle hatırlayayım. Diyor Mevlâna; **"uskûruni vessâati eskûrkum bil mağfire ez-zekâ-i hak budû dâ besse-i"** Gözünü kapatmışsın Cenâb-ı Hak'kın vefasından. **"ûskûru veskûrkumu neşnileyn"** Sanki bu ayeti işitmemişsin. Her gün Kur'an-ı Azimüşşan'da geçiyor. **"uskurini eskûrkûm"** Sen beni zikret, ben de seni zikredeyim. Beni ibadetle zikretti mi, seni de daha fenâ seveyim. **"ûskurû veskûrkum bil mağfire"** Dokuz tane mânâ vermişler bu ayete.

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِ Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân eden, akidleri ifâ ediniz, aranızdaki akidleri ifâ ediniz. اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْاَنْعَامِ **"uhillet lekûm"** Helâl olmuştur Âllâh tarafından size. Âllâh CelleCelâlûhû, yaptığı nimeti söylüyor. Yahudilere falan yoktu tamam bu, her isyânına karşı bir helâl, haram olurdu onlara. Bize helâl etmiş bu nimetleri, **"behimetûl enami"** en'am-ı behime olan hayvanların etleri. En'am denildi mi? Deve, koyun, inek dâhildir, en'amdır onlar. Bunları Cenâb-ı Hak, size helâl etmiş. Onların etini yiyorsunuz, sütünü yiyorsunuz, oturağından istifade edersiniz. Âllâh, bunları size helâl etmiştir.

اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ İlla size bu ayetten sonra okunacak bir ayet var. Haram olanları beyan etmiştir, onlar haramdır. Bak şimdi helâl-

ler çok. Bütün yeryüzünü Cenâb-ı Hak, insanlara halketmiştir. Haramlar, helâle nazaran azdır. Haramları beyan ediyor Cenâb-ı Hak, "Bundan başka hepsi helâldir" diyor. Bu hayvanlardan, tayin edilen haramları beyan ettikten sonra öbürler hepsi de helâldir. Ama غَيْرَ مُحِلِّى الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ ihramdayken ***"saydi"*** avı helâl etmiyor. Bak efendim helâldir bunun eti fakat ihramdayken mesela hac ibadetindeyken, ihramlıyken avlamak haramdır ona. Avladığı hayvan yenilmez. Gene bu hayvanlardan da dağ hayvanları da avlarsa ihramda doğru değildir. E, bunun ne farkı var? Cenâb-ı Hak, adeta işaret ediyor. "Ne farkı var ihramda yiyiniz giyiniz. Kestikten sonra helâl olur." Diyor; اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ "Helâl-û haram Âllâh'ın elindedir. İstediğini helâl eder, istediğini haram eder." Evet, bir koyun, dağ koyunu, ihramda olmadan evvel git avla getir ye, güzel. Fakat ihramdayken avlarsan haram olur. Efendim o koyundur, o da koyun değil mi? Tayini bize vermediler, bir Ahkâm-ı İlâhiye'dir. Cenâb-ı Hak bunu helâl etmiş, bunu haram etmiştir.

"innellâhe yehkûmû mâ yûridû" Fikrinizi yürütmeyiniz. Âllâh istediğini yapar.

2- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَآئِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْىَ وَلَا الْقَلَآئِدَ وَلَآ اٰمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh'a Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edenler. لَا تُحِلُّوا شَعَآئِرَ اللّٰهِ **"Şeair"** yâni alâmât. İbadet, tâate alamet

olan. Yâni hac mevsiminde olur, birtakım şeyler var ki Müslümanlara. Cenâb-ı Hak, ibadete Şeair-i İslam diye beyan etmiştir. Bunlara tecavüz etmeyiniz. Ne gibi diyeceksiniz Şeair Âllâh?

وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ Şehr-i haram, eşhurul hurum. Eşhurul hurum ki harp orada memnu idi eğer bugün de düşman tecavüz etmezse, siz tecavüz etmeyiniz. Eşhurul hurum hangisidir? Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Recep. Receb'ül ferd derler çünkü bunlar sırayla gelir, Recep ayrıdır. Muharrem, Zilkade, Zilhicce, Recep bu aylarda harp caiz değildir. Cahiliyet zamanında zaten yoktu. İslamiyet'te de onlar tecavüz etmeyince siz yapmayınız buyuruyor.

Eşhurul Hac başkadır, Eşhurul Hurum başkadır. Eşhurul Hac; Şevval, Zilkade, Zilhicce, bunlar Eşhurul Hac'dır, Hac şehirleri (ayları). Fakat Muharrem, Zilkâde, Zilhicce, Recep onlar da Eşhurul Hurum'dur. Eşhurul Hurum'da da kıtal yapmayınız harp değilken. Düşman tecavüz etmemiş, etmediği halde sen de ihramdasın, niye gideceksin ona?

وَلَا الْهَدْيَ **Hedye**, tecavüz etmeyin. Hedye meselâ zengin bir adam, 10 tane deveyi Harem-i Şerif'te olan fukaraya gönderiyor hediye olarak, kessinler yesinler. E, buna tecavüz edip de almayınız. Onların, fukaranın yemeğidir.

Sonra وَلَا الْقَلَائِدَ **"kalaide"** gerdanlığa derler. Eskiden hanımlarda da gerdanları mahfuz iken namahrem görmediği için güzel olurdu. O güzelin üzerine bir güzel de bu kalaid vardı, olurdu. O hanımlar cennete gittiler. Şimdiki hanımın gerdanlarıyla erkeğin gerdanlığının hiçbir farkı kalmadığı için zaten gerdanlara da ehemmiyet de verdikleri yoktur. Şimdi buralarda da bazen gö-

rülüyordu. Meselâ bir koçu getirirler de boynuna bir şey takarlar gerdanlık gibi. İşte bu harama maksuddur. Yâni buna tecavüz etmeyiniz, orası fukaraya gidecektir. Burada bir adam hedy olarak birkaç deve gönderdi yahut bir adam kalaideli, gerdanlıklı bu hayvanları gönderdi. Bunları Haram'ın fukaralarına gönderiyor. Sen yolda tesadüf edip de bunları yapma.

وَلَآ آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا **"âmmine"** Kastetti. Beyt-i Haram'ı kasteden yâni hacılar. يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ Âllâh'ın, Rabbinin rızasını fazlını talep ediyor da memleketini bırakmış da Rıza-i İlâhi için Beyt'ül Haram'a geliyor. Onu rahatsız edip de soyma, onun malını yakma, takaza etme. Öldürürlerdi, çok hacılar öldürülüyor. Çok hacılar malı yağma ediliyor, cebinden para çıkarılıyor. Bak Cenâb-ı Hak, men ediyor. Beyt'ül Haram'ı kastedenlere, Rabbinin rızası için gidenlere tecavüz etmeyiniz. وَرِضْوَانًا

Denilen şey efendim. Mekke halkı öteden beri sert, hırçın insanlar. Yâni Medine gibi değildir. Bak, Medine hakkında demiyor, "Medine'ye gelenlere yapmayın!" Çünkü yapmazlar zaten. Bu Mekke halkının içindeki olanlardır, bunları yapıyorlar. Hatta insan istemiyor o mübarek yerlerin köpeklerinden de bahsetmek aleyhinde fakat ayet vardır. "Ya Rabbi, zalim olan kaviyyenin ahalisinden bizi halas et." Ehl-i zalim yâni zamanında zalim idi. Fakat Nur-u Nübüvvet ile Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in oradan zuhuru ile o yüz milyon katı o zulmeti, içine mağlup etti. Nasıl ki bir kilo balın içine bir kilo sirke koysan karıştırdı mı hepsi bal olur, sirkelik kalmıyor. O Nur-u Nübüvvetle o zalimler, imân ettiler

de karıştılar ve tamam oldular. Fakat ne zamanki zaman geçtikçe, uzaklaştıkça o bal ağırdı mı, azaldı mı sirke kendini meydana veriyor. Onlardan hacılara tecavüz edenler de olur, beddûa okunduranlar da olur, düşmanlık da ederler, zalimi ehl-i hâldir. Dünyada ondan daha yüksek mahalden yer yok fakat ehl-i zalim. Hikmet-i İlâhiye'dir eğer ehl-i zalim olmasaydı, o bahçe yerinde hepsi Evliyaullah olurdu. Fakat böyle oluyordu. İşte burada da Beyt'ül Haram'ı kasteden Rıza-i İlâhi için, (başka niyet ile düşmüşse o keyfine) bunlara da dokunmayınız. وَاِذَا حَلَلْتُمْ Ne zamanki ihramdan çıktınız, helâl oldunuz. فَاصْطَادُوا İstediğiniz gibi avlanınız. Avlanmak helâl olur, kesmek helâl olur.

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ Sizi mücrim yapmasın شَنَاٰنُ قَوْمٍ bir kavmin buğzu ki اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ sizi men ettiler Mescid'il Haram'dan. Sizi men ettiler, onlara da buğzetmeyin, tecavüz etmeyin. Bu Hudeybiye harbinde mani oldular Rasûl-û Ekrem'in oraya gitmesine, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de aldığı malûmata göre gelecek seneyi tarif etti. Fakat Âshab-ı Kiram'ın hoşuna gitmedi. Onlara karşı, sizi men ettiklerinden dolayı bir düşmanlık bağlamayınız. Müslüman olduktan sonra mesele yoktur hepsi temizlenir. Bak, وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ sizi cürme hamletmesinler شَنَاٰنُ قَوْمٍ bir kavmin buğzu, اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ Mescid-i Haram'dan sizi men etmişler. اَنْ تَعْتَدُوا İ'tidad, وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ey Müslümanlar birbirinize karşı (birr; hayr demektir) hayra muavenet ediniz, takvaya muavenet ediniz. وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ Düşmanlığa, mâsiye yardım etmeyiniz. Birbirinize mâs-i isyânda, düşmanlıkta yardım etmeyiniz. Birbirinize hayırda ve umur-u hayriyede ve takvada yardım ediniz. وَاتَّقُوا اللّٰهَ Allâh'tan korkunuz, Allâh'ın

emrini yerine getiriniz. اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ Âllâh CelleCelâlûhû'nun ikabı şedittir. Muhalefet edenlere ebedi bir azab-ı cehennem var.

İnsan göz önüne getirirse mademki bu hayat nihayet geliyor. Her gün bir parça gidiyor. Her gün her gün bir parça gittikten sonra nihayeti gelir. E, hepimizde her gün sarfiyat yapıyoruz da nihayet bunun sonu gelir. Sonu geldikten sonra Huzur-u İlâhi'ye çıkacağız. Huzur-u İlâhi'ye çıktıktan sonra ilk cevap bu, diyor ki; "Dünyaya gönderdim, mal verdim, ömür verdim, takva verdim, imkân verdim. E, bugün ne getirdin. Sen bugüne inanıyor muydun, inanmıyor muydun? Eğer inanmıyorsan zaten kâfirsin. İnanıyordun böyle eli boş niye geldin?" Eli boş getirmek için de fazla gücümüzün fevkinde bir teklif yok. Erkân-û Hamsiyye-i İslamiyye; nâmaz, oruç, zekât, hac ve bu duâlarda devam etmek. E, bu. Cenâb-ı Hak'kın bize teklif ettiği bu. Kimsenin hakkına tecavüz etmemek, Âllâh'ın emrini ifâ etmek. Bunu yaparsak, o zaman gittik mi şahane gideriz Huzur-u İlâhiye'ye. Böyle yüzü kara, eğri, sıkıntı içinde değil.

Şimdi başında buyurdu; "Bu hayvanlar size helâldir. Yemesi helâldir, en'amın." İllâ aşağıda gelen ayette olan haramdır. Onlar hangileridir?

3- حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذٰلِكُمْ فِسْقٌ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ Haram olmuş Âllâh tarafından size, kesilmeyen, ölmüş olan hayvan. Bir hayvan öldü kesilmedi, onun eti haramdır. Bunun hikmeti de her şeyden bir hikmet aramak zaten doğru değildir. Âllâh'ın emri oldu mu tamam. Fakat başka fenlerde bulunmuş olur. Kan akmazsa damarda kalır. Damarda kan mahfuz kalırsa mikroplar fazla tecavüz eder, hastalığa bağlı olur. Onun için ölü olan, kesilmeyen bir hayvanın etini, size haram etmiş Âllâh. Bitti.

وَالدَّمُ **"dem"** Akan kanlar da haramdır.

وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ Hınzırın, domuzun eti. Domuzun etinde birkaç kısım şeyi beyan etmişler Müfessirin-i İzâm. Asıl, domuz daima pislikle meşguldür, onu yer. Bir de domuzun etiyle meşgul olan, yiyen adam domuzun ahlakıyla mütehallik olur ve dişi üzerine hiçbir tecavüzü olmaz. Belli bir tesiri olmaz. Bak iki tane köpek, bir dişinin üzerine birbirini parçalıyor. Yüz tane domuz, bir dişi üzerine bir şey yapmaz. Yâni şimdiki ıstılahımızla medeniyetleşmiş domuzlar da birbirini kıskanmaz. Domuzun hali budur. Etini yemeyiniz çünkü o etten gıdalanan, olan bir vücut nihayet oraya varır.

وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللهِ بِهِ Bu, şu ki Âllâh'ın gayrına kesilmiştir. Putlara kesilmiş yahut bir paşa, birisi geliyor nihayetinde getirirler ayağında kurban kesiyorlar. Bunlar haramdır, tam haramdır. Çünkü ancak kurban, takarrüb Âllâh için olur.

وَالْمُنْخَنِقَةُ **"hang"** İple boğulan. İp taktı boğazına hayvanı öldürdü, o da yenilmez. وَالْمَوْقُوذَةُ Dayak altında vura vura öldürdü,

o da yenilmez haramdır. وَالْمُتَرَدِّيَةُ Yukarıdan düştü, damdan düştü öldü derhâl, o da haramdır. وَالنَّطِيحَةُ İki hayvan birbirine vurup da birisi ölen, o da haramdır. وَمَآ اَكَلَ السَّبُعُ Yırtıcı hayvanın yediği bir miktar kalmışsa, o da haramdır. Kurt geldi bir koyunu aldı, birazını yedi gitti, kalan haramdır. Bunlar haramdır ama اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ eğer bunlar ölmeden evvel daha ruh içindeyken kesilirse, (domuzdan başka) onlar helâl olur. Domuz haram olur, helâl olmaz. Çünkü aktı mı kesti mi kanlar akar, o mahsur gider. Ama başında faraza olurmuş daha hayatı var, hayatı varken kesilirse bir şey olmaz.

وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ Putların yanında, putlar için kesilenler, o da haramdır. وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِ **"zelim"**; zar. Şimdiki zar oyunları var ya, onunla yâni kumarla elde edilen. Efendim zaman-ı cahiliyette, hübel namında bir put vardı Haram'da. Onun bir memuru vardı. On tane zar vardı elinde, dört köşeli ya atarlar, şimdiki zarlar belli ya oradandır. Birisinde emeran-i rabbi vardı, birisinde nehan-i rabbi vardı. Onu atarlardı. Eğer emeran-i rabbi varsa bir yere gidecek faraza. Alıyor, kabul ediyor. Nehan-i rabbi olsa kabul etmiyor. Böyle bir kumar vardı. Bu kumarla elde edilen hayvan da haramdır. Çünkü esas haramdır. Haram olan şeyin alışverişi de haramdır. Meselâ rakıyı haram etmiş Âllâh. Alışverişi de haramdır, servisi de haramdır. Ve bunlar haramdır, alışverişi de haramdır, yemesi de haramdır. ذٰلِكُمْ فِسْقٌ Âllâh'ın ahkâmından huructur, böyle şeyle kumarla elde etmek. Bu mevzu bitti.

Bu ayet-i kerime Haccet'ül Veda'da, hicretin 10. senesinde Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Arafat'tayken nazil oldu. Buyuruyor ki اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا bugünden itibaren kâ-

fir olanlar, meyus oldular dininizden. Hiçbir imkân yok onlar için Müslümanları çevirmek. Çünkü hulus kafile kafile İslamiyet'e dâhil oldular. Cenâb-ı Hak da haber verirler. Bundan sonra kâfirler, Müslümanlara burada dinini değiştirmeye muvaffak olamazlar. فَلَا تَخْشَوْهُمْ Onlardan korkmayınız, Rasûl-û Ekrem'in emrine itâat ediniz. وَاخْشَوْنِ Benden korkunuz, Rasûl-û Ekrem ne diyorsa onu yapınız. Sonra اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ bugün dininizi tekmil ettim. Yâni Kur'ân-ı Azimüşşân'ın son ayeti olduğunu diyorlar. Bu ayetten sonra zaten Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, 80 gün hayatta kalmıştır. Bugün diyor اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ dininizi tekmil ettim yâni Kur'ân tamam oldu. وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى Nimetlerimi tamam ettim sizin için. وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًا Sizde benim razı olduğum İslam dinidir, size verdim.

Ayet nazil olduğu zaman Ömer İbn'ül Hattab Radıyâllâhû Anh diyor; Ben orada hazır idim, Rasûl-û Ekrem okudu. Dininiz tekemmül etti, Kur'an tekemmül etti. Bazı ashab da bundan hoşlandılar. Ben ağlamaya başladım." Ağlarken bana dedi; "Yâ Ömer niçin ağlıyorsun?" Dedim efendim. "Ben bu ayetten sizin artık aramızdan gideceğinizi hissediyorum." Çünkü dinin ikmâli için gelmişsiniz, vazife bu. Vazife tekemmül ettikten sonra memurun kalması emekli gibi, tekaüt gibi oluyor. Bu da senin şân-ı nübüvvetine layık değildir. Vazife tekemmül etmiş, bir emekli gibi, tekaüt gibi kalmak câiz görmüyorum. Üzülüyorum senin vefatını hissediyorum. Rasûl-û Ekrem dedi. "Ya Ömer, iyi anlamışsın" hakikâten de öyledir. Hakikâten de 80 gün sonra Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ahirete teşrif etmişler.

Efendim bize helâl-û haramları söyledi. İsterse tekrar edeyim.

Lâmümkün değil. Kesilmeyen mundar hayvan, kanlar, hınzırın eti, Âllâh-û Teâlâ'nın gayrına kesilen hayvan, iple boğulan, dayakla öldürülen, yukarıdan aşağıya düşen, başka bir hayvanın vurmasıyla ölen, yırtıcı hayvanın bir kısmını yiyip de kalan kısım, bir de putlara kesilen, bir de kumarla elde edilen hayvanların eti haramdır. Bunu beyan ediyor, bundan başka hepsi helâldir. Ve bunlar haram oldu mu dinimiz zaten bu kolay, vessehl bir dindir.

Herhangi bir müşkilat karşısına gelirse, Âllâh-û Teâlâ'nın ruhsatı başlıyor. Meselâ hastadır oruç tutuyor, yiyecek sonra yapar. Seferidir tutamıyor, yiyecek sonra yapar. Bunun gibi her yerde bir müşkilat oldu mu, Âllâh-û Teâlâ'nın lütf-û keremiyle bir ruhsat karşımıza çıkar. Acaba bunlarda bir ruhsat var mıdır? Evet diyor. Eğer son dereceye gelirse meselâ sofrada su yok, lokma ağzında kaldı. Rakı var orada, geçemiyor, durdu boğazında kaldı, onu aşağıya getiresiye kadar helâldir. Fakat o kadar başka değil. Sonra çok az, ölecek bir dereceye gelmiş başka bir et yok, bir lokma bulursa domuz da olsa yer. Lakin karnını doyurmuyor. **"ez-zâruratû tûkberu bikaderuha"** Zaruret miktarınca câizdir, zaruret miktarının geçti mi câiz değildir. **"tûkberu bikaderuha"** Ne kadar yiyecek? Ölmeyecek yâni karnını doyuracak değildir. Ölmeyeceği kadar yiyecek. Ayetin sebeb-i nüzulü bu. Buyuruyor ki;

فَمَنِ اضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ Bir adam muzdar oldu, çok sıkıntıya düştü, hiçbir şeyi yoktu فِى مَخْمَصَةٍ açlıkta. غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍ O seferi de günah seferi olmasın çünkü günah-û hata seferlerinde Ruhsat-ı İlâhiye yok. Hırsızlığa gidiyor, aç kalmış, ona helâl değildir. Çünkü seyyie ediyor. فَاِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ Âllâh, buna mağfiret sahibidir, ölmeyecek kadara müsaade buyurmuştur. Mevzu ayrı ayrıdır efendim.

4- يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ اُحِلَّ لَهُمْ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ فَكُلُوا مِمَّآ اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ اُحِلَّ لَهُمْ Ey Habibim soracaklar helâl olan nedir, haramları beyan ettin? Helâl olanlar çoktur, alevle altına girmez. Diyor ki; قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ tayyibat, men olmayan şeyler. Müstelezzât-û Şer'iyye; men olmayan şeyler hepsi de tayyibattır, hepsi de size helâldir.

وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ Cevarih de burada; av hayvanı, av köpeği hatta fakat talimli olursa. Şimdi efendim köpeğin yaptığı av iki türlüdür. Biri köpek talimatlı değildir, böyle köpektir gidiyor avlıyor, onun avladığı kendisinindir, o haramdır. Köpek gitti bir hayvanı avladı, bir tavşanı avladı, talimli köpek değil, o kendine almıştır haramdır. Fakat eğer talimat görmüş bir köpek ise o sahibine alıyor yemez, tecavüz etmez, alır getirir, teslim eder, fark bu. Eğer talim görmüş olan bir köpek ise avlarsa helâldir. Talim görmeyen ise haramdır. فَكُلُوا مِمَّآ اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ Onların yalnız temizleyip de ağzının yerini atarsın, üst tarafı yenilir. Mükellibine; yüksek. 'ey mürseline-kasirine' diyor. Hayvanı sevk ediyorsun, sevk etmeden gitmez çünkü talimatlıdır. Köpek burada olur, o orada gitmez. Sahibi işaret ettiği zaman gider. Mükellibin odur. Onların tuttuğunu yiyiniz. وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ Âllâh'ın ismini de zikrediniz. Köpeği gönderdiğiniz zaman Âllâh'ın ismini söyle, silahı attığın zaman Âllâh'ın ismini söyle. Bu besmele yerine geçiyor. وَاتَّقُوا اللّٰهَ Âllâh'tan korkunuz, Âllâh'ın emrini yerine

getiriniz. اِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ Allâh'ın hesabı seridir. Bütün kâinatın hesabını bir lahzada görüyor.

Arsa-i hesapta çok zaman geçiyor, elli bin sene geçiyor yahut bin sene geçiyor. O hepsine değildir. Şimdi hataları var, tevbe etmemiştir, halikat-û şefâate nâil olmamıştır. O aradaki azapla vaktini geçiriyor ki kıymete geçsin. Çünkü oraya gittikten sonra bu kadar insanlar arsa-i hesapta. Arsa diyoruz yâni muhakemedir yâni muhakeme, mahkeme.

Mahkeme bazı tefsirlerin verdiği mânâ; Şam ile Kudüs'ün arasında bir yerdir fakat bugünkü ard'la işi yok. Kıyamette تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ bembeyaz bir toprak olur. Şarktan garba kadar hepsi görünüyor. Ne dere var içinde, ne de dağ var içinde böyle görünüyor. Mahlûkat, kabirden çıkarken gelirler. Gelen eğer imânı yoksa hayvanlar gibi kendi yerine gider, durmak yok. İmânı olduktan sonra da eğer imândan sonra isyânı varsa hatalı ise, ha imanı olan da isyanı olmayan o da böyle bir olsun. Fakat orada ne kalıyor? Günahkar, asi, ve orda bulunan hesap. Onların içinde de eğer günahı küfür ile karıştırmışsa; bak Müslümanın, cehenneme giren Müslüman bu nevidir, yoksa imanı sağlam olduktan sonra mümine cennet diyor, cehennem yok, tamam, imânın semeresidir. Lâkin imânı küfr ile karıştırmış. İşte o, altına başka maden girmiştir. Onu ancak yanmak tasfiye ediyor. Bir altın üstüne yüz sene de kalsa temizledikten sonra altındır. Fakat içine bir maden girerse ancak onu yanmak tasfiye eder.

Bir adam Mü'min ise hatalar yapmış, Âllâh Ğafururrahimdir, inşâllâh affeder. Tevbe ederse Âllâh tevbeyi kabul eder, şefâate

nâil olur. Olmasa da nihayet cezâsını çeker de halas olur, ebedi cehennem yok.

Şimdi orada küfre karıştırmış imânı. Küfre nasıl karışıyor? Mü'min olduğu halde küfrün âdetlerini benimsiyor, seviyor ve Müslümanlardan iyi görüyor. İşte bak. Küfrün icaplarını, alâmetlerini tercih eder Müslümanlara. Müslümanları aşağı biliyor, onları fevkinde biliyor. Bunların hepsi imân varsa da karıştırmıştır. Onun için bu cehenneme girecek tasviye olacak. Cehenneme gidenle beraberdir.

Öbürleri ise; Cenâb-ı Hak, bir lahzada, bir koyunun sağması kadar kısa bir dilim. Çünkü Âllâh'ın hesabı bizim gibi değil, bir yaptıktan sonra öbürüne gitmek. Birdenbire, ampullerin birden yakması gibi fakat bunların teahhuru, eğer günahlar tamam olmamışsa keffaret olur orada. Sonra da keffaretle tamam olur. Bittikten sonra cennete girer yine.

Gayr-i Müslimlerin çocuklarının durumu nasıl olur? Çocukların, bak efendim. Cehennem küfre mukabildir, başka bir şey değildir. Müslümanların çocukları küfür yapmamış, imânı da yoktur. Fakat babası Mü'min olduğu için, babaya tâb'an Âllâh onu affediyor. Müslüman çocuğu babaya tâb'an cennete girer. Kâfirin çocuğu ise eğer ki küfür yapmamıştır, imân da yapmamıştır. Fakat küfür yapmadığı için cehennem yok, cennete yok. Cennete gidiyor fakat cennetteki nimetlerle mütenaim olmaz. Cennet halkına hizmet ediyor. Nimeti yok, dokunmuyor. Küfür etmediği için cehenneme gitmiyor, imân da olmadığı için cennetin nimetlerine nâil olmaz. Fakat Âllâh'ın azameti de küfretmeyeni cehennemde yakmaz. Oraya gider, ehl-i cennete hizmet eder.

Eğer maksat ile yapılırsa başkasının ismiyle yapılırsa haram olur. Efendim bu din geniştir, kestiklerini biliyoruz biz. Fakat maksat bir putun namıyla keserse odur sıkıntı. Hatta bir;

Zaman-ı Saadette, Şam'dan hindi vesaire giderdi Medine-i Tahire'ye, yerlerdi Ashab-ı Kiram. Biz, onlardan daha mı fakihiz. Onların taamı bize helaldir meğer domuz taamı olmazsa. Bizim de taamımız onlara helaldir. Sıkıntıya düşmüş bir an artık yiyebilir. İslâmiyet merhamet üzerinedir. Bak gelen ayette beyan ediyor.

5- اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي اَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

Buyuruyor ki; اَلْيَوْمَ Bugün اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ bütün tayyibat, Müstelâzât'ûl Şer'iyye yâni bu haram olmayanların harici, size helâldir. **"veteamekûm hıllulekûm"** Onların taamı, hıristiyanların taamı onlara helâldir. Onlara helâldir ne demektir? Onlar helâl, haramı bilmez yâni ona yemek helaldir. Biri, aç karnıyla bir adam karşında, yerken görürsün buna verirsen o helâldir diyor. Haram değildir, "niçin kâfire veriyorsun?" demezsin, açtır tabi. وَطَعَامُ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ Onların yaptığı yemek size helâldir. وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivesellem, Hayber'de (hani zehir koyduğu şeyi) geri sıra koymamıştır. Ömer Radıyâllâhû Anh, bir hıristiyan destisinden abdest almıştır. Onlara bakarak çok da mümkünsüz değildir. Ama hiç olmamak daha iyi mümkün ise fa-

kat bu mümkün değilmiş gibi davranmak doğru değildir. Öyle zaman gelir ki icap eder.

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ Mü'minlerden dul kalan hanımlar, وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ ehl-i kitaptan dul kalan kadınlar imân ettikten sonra size helâldir. Cenâb-ı Hak, bu ayette Müslümanların dulları, hıristiyanların dulları imân etikten sonra onlar helâldir, onları nikâh ediniz. مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَآ اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ Malûm ya muharebede erkekler gidiyor, kadınlar kalıyor, onlar helâldir getirir, Müslümanlıkta öyle. اِذَآ اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ Onların mihrini vermek şartıyladır yâni böyle muvakkat bir nikâh yok. Mut'â, Acemlerde caridir, bizde yok. Vaktiyle İslamiyet'in bidayetinde biraz oldu. Sonra ref olmuş. Evlendi mi bir hanım, hakiki bir hanımdır. Başka bir şey değil. Mihrini tayin eder, Ahkâm-ı Şer'iyyede hanımı olur. İmân ettikten sonra zaten mesele de kalmaz.

مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ O hanımlar ihsan, kal'a. Erkek, hanımın kal'asıdır. Efendim ihsan, lisan-ı şeriatta muhsin. Çünkü erkek, hanıma esasında bir kal'adır. Hanım onun emrinden çıkamaz. (Ama şimdiki muhsindir, vezirdir, onu bilmiyoruz. Kal'ayı vermişler gibi.) غَيْرَ مُسَافِحِينَ Hanım zina ile eğer ki zımnen de olsa, böyle Müslümanın hanımı oldu mu artık zinaya gitmez. Giderse cezâ var! وَلَا مُتَّخِذِى اَخْدَانٍ Gizli dostlar da tutamaz, tutarsa cezâyı yapar. وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ Bir adam bu imânın asarlarını, küfür ile değiştirirse bütün amelleri hablolur, mahvolur durur. فِى الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ Ahirette. Elbette hem dünya hem ahiret gider.

6- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ وَاِنْ كُنْتُمْ

جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَآءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ
مِنَ الْغَآئِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا
فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ
حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Abdest hakkındaki ayet efendim. Abdest hakkında ayet; İmam-ı Şafii'nin mezhebi aynen ayetin geçtiğiyle kabul etmiş. İmam-ı Âzam "Birbirinin arkasında olmasa da câizdir" diyor. Terkip bu yâni mâhsure gene aynı yapılacak. Fakat terkip şarttır Şafii'de, Hanefi de terkip şart değil. Meselâ evveli yüzünü yıkadı, sonra elini yıkasa Hanefi'de câizdir, terkip yok.

Bak buyuruyor ki; يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlullâh'a imân eden, Kur'an'a. اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ Namaza kalkmak istediğiniz zaman, namaz zamanı geldi kalkıp namaza kalacaksın. فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ Evvelâ yüzünü yıkayınız, وَاَيْدِيَكُمْ sonra ellerinizi yıkayınız. اِلَى الْمَرَافِقِ İlâ; meâ mânâsına gelir, dirsekle beraber. **"mea'l merafiki"** Merafik; bu genişlik. Bu geniş de dâhildir elin yıkamasına. وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ Başınızı mesh ediniz. İmam-ı Şafii'ye göre bir kısım olsa kâfidir. İmam-ı Âzam dörtte bir oldu. Fakat eğer her iki mezhepte de böyle yaparsa da olur. وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ Ayaklarını topuklarla. Yine **"meâ"** manası, topukla beraber. وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا Eğer cenabet vakıa olmuşsa فَاطَّهَّرُوا temizleyiniz, ıhdılal ediniz, yıkayınız kendinizi. وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى Efendim cünüp vardır da ben nasıl abdest alayım? Çok, temiz ol. اَوْ عَلٰى سَفَرٍ Eğer hasta iseniz yahut "sefere" misafir iseniz. اَوْ جَآءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَآئِطِ Yahut

helaya çıkmış da abdestsiz olmuş, o takdirde de abdesti tecdid etmeli.

اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ Yahut hanımları lemsettiniz. (Bak burada, efendim kıyamete kadar bir kitap gelmez, Kur'an'dır. Kıyamete kadar bir peygamber gelmez, Rasûl-û Ekrem'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bütün dünyaya karşı bu din olduğu için kolaydır her tarafa. Eski peygamberler mevzii idi ki bir makam, bir yere gelmişler. Sonra bu yer, dünyanın her tarafına gelmiş peygamberlerdir ya. Fakat bugünkü zamanımızdaki birşeyler olmadığı için, dünyanın bir tarafında bir peygamber gelmiş, öbür tarafında öbürüsü gelmiş. Onun için şeriatlarında, biraz furuatta fark olur. Lâkin mademki zamanımız Seyyid'ül Mürselin'in zamanıdır, her yerde budur. Bunu mümkün olduğu kadar dört mezhep Kur'an'dan ahkâm almışlar, fıkıhta, dinde genişlemek için. Yâni ruhsat var, azimet var. Azimette de amel mümkündür, ruhsatta da düsturdur. Çünkü bu dinde kolaylık var, genişlik var. Her nimetlikte böyle bol olmaz, her nimetlikte böyle kolaylıklar olmaz.) Ancak ne var? Olmayan yerde teyemmüm yapılır. Su olduğu zaman zaten teyemmüm yok. Olmadığı zaman teyemmüm yapılır. İkisi de câizdir, su bulunamadığı takdirde. Onun için bak bunda devam ediyor. Bu mezhepler hiçbirisi, diğerine muhalif değildir. Kur'an'a göre birdir.

Bu ayette İmam-ı Şafii ile İmam-ı Âzam'ın arasında, içtihatlarında biraz fark var. اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ Lems lisan-ı Arapta; elin ele teması yahut bir elin vücuda temasına lems derler. Bu böyle olduğu gibi, aileyle beraber bulunmaya da lems derler. Bak bu kelime, iki manayla. Lisan-ı Arapla nazil olmuş, bu Kur'an-ı Azimüşşan.

Onun için biz, onların lisanına göre mânâ vereceğiz, Âshab-ı Kiram'ın bize naklettiği şekilde de ittiba edeceğiz. **"Lems"** kelimesi lisan-ı Arapta aileyle beraber bulunmaya itlak olunmuştur. Böyle var kitapta da. Bir de **"lems"** kelimesi yine lisan-ı Arapta, beraber olmayıp da elinin temasına da itlak olunmuştur.

Şu halde İmam-ı Şafii daha ziyâde diyor ki lems, temastan ibarettir. Bir efendinin abdesti varsa hanımına elini sürdü mü, abdesti tecdid etmesi lâzım gelir. İş, el sürdü mü biter. İmam-ı Âzam ise der, bu mesele-i fıkhiyedir. Mademki öbürü tarzda da lems mücamaa manasınada gelmiştir halka daha kolay gelmiş o manayla onu kabul etmiş. Elin sürmesiyle bozulmaz, beraber bulunmasıyla bozulur diyor. Her ikisi de **lems**'ten almış, her ikisi de Kur'an'dır. Nihayet birisi ruhsat, biri de azimet olur. أَوْ لَٰمَسْتُمُ النِّسَاءَ Yahut hanımların elini temas etti yahut İmam-ı Âzam'a göre hanımlarla beraber bulundunuz فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً Su bulamadığınız takdirde de فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا teyemmüm ediniz temiz toprakla. Saide; toprak. Tayyib; temiz. Temiz toprakla yapınız.

Abdestin azaları dörttür. Teyemmüm ise âzâ ikidir. Mest ile ayak için teyemmüm yok. Yüz ile eller var. İki toprak kol. Küme topraktır, birisine elini böyle sürer, hatta böyle de yapar ki topraklı olmasın, yüzüne sürer. İkincisini de böyle yapar yine, böyle de yaptıktan sonra biri böyle böyle getirir, birini böyle, böyle getirir, Bundan ibarettir. Başa mest yok, ayağa da yok.

Hubarlı olursa herşey olur. Hubarlı olursa iyidir.

(Evin içinde hasta olursa efendim nasıl olur?

- Suyunda zararı varsa, Yaranın zararı varsa yapar.

- yapar ama yani toz var fena şey yok,

- Toprağa da yapar, duvara da yapar. Kireç olmasın, toprak cinsinden olsun.)

Bu da فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ مِنْهُ yüz ve el içindir.

مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ Âllâh CelleCelâlûhû, bu dinde size müşkilat gelsin istemez. Der ki her yerde bir kolaylık olur. وَلٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ İrade-i İlâhiye hakkımızda bu namazdan; bizi temizlemek, dünyada da ahirette de temizlemektir. وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ Bu namaz ile bu İslamiyet'le bu şeriatla in'amını, ihsanını tagvir etti. Verdi bir in'am, onun semeresini vermek tesid-i niam. لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ Bunu ihsan ediyor, Nimet-i İlâhiye'ye şükrediniz.

7- وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِى وَاثَقَكُمْ بِهٖٓ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُورِ

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ Âllâh emrediyor, hitap ümmetedir. Rasûl-û Ekrem'e ekser fakat burada doğrudan doğruya Müslümanlara emrediyor. Nimet-i İlâhiye'yi hatırlayın. Âllâh-û Teâlâ'nın size verdiği nimetleri hatırlamak. Nimeti hatırladı mı, nimeti veren hatırlanıyor. Meselâ Mün'imdir Âllâh! Nimetini hatırladın mı, yarına ne gelir bugün yemeğimiz var, içeceğimiz var, yatacağımız var. Daha evvel imânımız var, Âllâh Müslüman halketmiş bizi. Bu nimetleri hatırlayınız. Nimeti hatıra getirdi mi, nimeti veren hatıra gelir. Tezekkür budur zaten. Bundan tefekkür çıkar, tezekkür çıkar. İnsan, hayvan gibi nimetlerin içinde olduğu halde hiç teşekkür etmese hayvan gibi olur. Nimet-i İlâhiye'yi "Ben ne idim,

ne oldum, nereden geldim ne derecatı bitirdim, ne haller oldu?" İşte Nimet-i İlâhiye bu! Bunu tezekkür etti mi tefekkür hâsıl olur. Tefekkür hâsıl oldu mu, yüksek bir ibadet haline girer. Öyle ise وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللهِ Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerini hatırlayınız. Çünkü Âllâh'ın nimetini hatırlamakla Âllâh'ı hatırlamış olur. Âllâh'ı hatırlamak, şükre sevk eder insanı. وَمِيثَاقَهُ الَّذِى وَاثَقَكُمْ بِهِۦٓ Misâkını ki daha Âdem'in **"ahde elestû bi Rabbiküm"** dediği zaman, O'nun Lütf-û Keremiyle **"belâ ya Rabbi ente Rabbûna"** dedik. O misakta bizi, Müslüman halketti. وَمِيثَاقَهُ الَّذِى وَاثَقَكُمْ Vâsık olan, mevsuk olan misakta sizi, Müslüman halketti ve dünyada da geldiğiniz zaman, o misak üzerine Mü'min olarak dünyaya geldiniz. E, bu nimet ne kadar büyük nimettir. اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا O zamanda Âllâh, **"elestû bi Rabbikûm"** Ben Rabbiniz değil miyim dediği zaman. Âlem-i Ervah'ta **"belâ ente Rabbûna"** dediler. Yâni **"semi'nâ veeta'nâ"** ya Rabbi işittik, kabul ettik, sen Rabbimizsin. Bu nimetleri bize verdi Âllâh! Oradan, Âlem-i Ervah'ta bize bunu tebliğ etti ve tatbik ettirdi. Ve dünyaya getirdikten sonra da esbab dâhilinde böyle bir peygambere ümmet yaptı.

وَاتَّقُوا اللهَ Âllâh'tan korkunuz, misâkı bozmayınız. Mademki o zaman **"semi'nâ veeta'nâ"** dediniz, misâkınız Âllâh'a karşı böyle idi. Öyleyse Âllâh'tan korkunuz, değiştirmeyiniz Âllâh'ın emrini. اِنَّ اللهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ Âllâh CelleCelâlûhû kalbe geleni bilir. **"ba"** tehdit içindir. **"zatissudûr"** kalbe geleni bilir. Bak söylediğini işitir, yavaşı da işitir. Nihayet kalbe geleni de bilir. Hiçbir şey Âllâh'tan gizli olamaz.

8- يَـٰٓاَيُّهَا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا كُونُـوا قَوَّامِيـنَ لِلّٰهِ شُـهَدَآءَ بِالْقِسْـطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُـمْ شَـنَاٰنُ قَـوْمٍ عَلَـٰٓى اَلَّا تَعْدِلُـوا اِعْدِلُـوا هُـوَ اَقْـرَبُ لِلتَّقْـوٰى وَاتَّقُـوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيـرٌ بِمَـا تَعْمَلُـونَ

يَـٰٓاَيُّهَا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edenler. كُونُـوا قَوَّامِيـنَ لِلّٰهِ Âllâh'ın emrine kaim olunuz. Âllâh'a yaptığınız vaade, hukuka kaim olunuz, ifâ ediniz. شُـهَدَآءَ بِالْقِسْـطِ Şâhadet ediniz adaletle. İcap ettiği gibi şâhadet, adaletten ayrılmayınız. Bunu teyid ediyor çünkü bütün mahkemeler şahit üzerine devam ediyor. Şahit ne derse, şâhadetine göre hâkim onu yapmakla mecburdur.

وَلَا يَجْرِمَنَّكُـمْ Sizi cürümlendirmesin, hamletmesin شَـنَاٰنُ قَـوْمٍ bir kavme buğzunuz. Bir insana, bir kavme bir buğzunuz olduğu zaman, o buğz sizi sevketmesin عَلَـٰٓى اَلَّا تَعْدِلُـوا adalet yapmamaya. Şâhadet meselesi geldiği zaman eğer kalbiniz birisini sevmezseniz bile, o sevmemek sizi sevketmesin adaletsizliğe. شَـنَاٰنُ Buğz demek. شَـنَاٰنُ قَـوْمٍ Bir kavmin buğzu عَلَـٰٓى اَلَّا تَعْدِلُـوا adalet etmemeye sevketmesin. Öyleyse اِعْدِلُـوا هُـوَ اَقْـرَبُ لِلتَّقْـوٰى her yerde adaletle yapınız. Adalet, takva yapmaya niyetli bir yoldur. Adaletle amel etti mi yavaş yavaş muttaki olur. Zaten iki kelime ile hülasa etmişler. **"ettazimû li emrillah veşşefakatû alâ halkıllah"** Âllâh'ın mahlûkatına şefkat etmek, zulüm etmemek. Âllâh'ın emrini de tazim etmek, ifâ etmek.

وَاتَّقُـوا اللّٰهَ Âllâh'ın emrine imtisal edin, emrettiğini yapınız nehyettiğinden vazgeçiniz. اِنَّ اللّٰهَ خَبِيـرٌ بِمَـا تَعْمَلُـونَ Âllâh, sizin yaptığınızdan haberdardır. Âllâh yaptığınızdan haberdardır, hem vaiddir hem vaad. Vaid yâni korkutmak. Ey doğru yolda olmayan, Âllâh

senin halinden haberdardır. Elbette Âllâh'a rücû edersin, bu cezâyı görürsün. İkinci mânâ vaaddir. Ey yolda bulunan Âllâh'ın emrine itâat eden, Âllâh senin haline haberdardır, senin bu yaptığından haberdardır, sana mükâfat ihsan eder. Vaad-û vaiddir. Hem vaiddir, hem vaaddir.

9- وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظِيمٌ

Şimdi bu, hülasa tafsil ediyor onu, vaad-û vaid'i. وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا Vaad etti Âllâh CelleCelâlûhû, Mü'minlere. Yâni Âllâh-û Rasûlullah'a ve Kur'an'a imân eden zaten imân olmayınca hiçbir şey yok. Ne şefâat var, ne Müslümanlık var, ne din var, ne amel var. Ey Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân eden. وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Bu imânını âmal-i saliha ile de takviye eden böyle kimselere, لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظِيمٌ onlara mağfiret var. Âllâh hatalarını setrediyor, kimseye göstermiyor. Ve onunla da kalmıyor ecr-i azim olan cenneti ihsan ediyor. Âllâh-û Teâlâ böyle imân eden, imânını âmal-i saliha ile tezyin-û takviye edenlere. Evvelâ mağfiret ediyor, hatalarını setrediyor, kimseye bildirmiyor ve bir de ecr-i azimi ihsan ediyor, cennet-û nimetle mükâfat ediyor. Bu imân edenlere vaadleri.

Ya imân etmeyenlere;

10- وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ

وَالَّذِينَ كَفَرُوا Onlar ki küfretmişler, Kur'an'ı inkâr etmişler, Rasûl-û Ekrem'in o muazzam payesine dil uzatmışlar. وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَآ Kur'an'ı tekzib etmişler, اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ onlar da ehl-i cehennemdir. Hiçbir şefâat yok, afv-û merhamet de yok.

11- يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ Ey Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edenler. ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ Ayrı ayrı okursak **"amenû ûzkûru"** denilir. Fakat eğer beraber okusak يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a Kur'an'a imân eden, ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ Âllâh-û Teâlâ'nın size yapmış olduğu nimetleri عَلَيْكُمْ yaptığını hatırlıyınız. Demin tekidinde de geçiyor fakat burada mahallini beyan ettiği için tekrar etmiştir. إِذْ هَمَّ قَوْمٌ Kastetti bir kavim, bir kabile ki Kureyşlilerdir. أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ Elini size uzatmak ve sizi perişan etmek, öldürmeyi kasdettiler. فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ Âllâh CelleCelâlûhû, onların elini sizden keff etti, men etti. Yâni bir, Rasûl-û Ekrem'den başlar Sallâllâhû Aleyhivesellem'den başlar. Bir, iki, üç, dört, en nihayet Mekke'de kırk kişiye varır. Kırk kişiye mukabil belki kırk bin kişi vardı. Hepsi de kâfir, hepsi de putperest, hepsi de şiddetli. Fakat Cenâb-ı Hak'kın hıfz-û himayesi onları muhafaza etti, onların üzerine de galebe yaptı.

وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ Âllâh'tan korkunuz. وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ Âllâh'a tevekkül eder Mü'min. Mü'min olanın tevekkülü yalnız Âllâh'adır. Ne maladır, ne servetedir, ne şeyedir ne şeyedir. Esbaba tevessül eder, Âllâh'a tevekkül eder. Esbaba tevessül etmek, tevekküle münafı değildir, emre imtisaldir. Bu mevzu bitti.

12- وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ ۚ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّى مَعَكُمْ ۜ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ Âllâh CelleCelâlûhû ahzetti. مِيثَاقَ بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ Ben-i İsrail'den bir kavme ahzetti. O dağı onların üzerine, böyle üstünden zuhur etti. Ve dediler kendilerine; "Ya imân yahutta altına kalacaksınız." Onlar o zaman imân ettiler fakat imânları çürük. وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا (nâk'ı, nûkaba. Nûkeba, Mûsâ Aleyhisselam'ındır.) On iki kabile idi. Her kabilenin reisini Mûsâ Aleyhisselam, onlara baş koydu. Mûsâ Aleyhisselam bir tertibat olarak aldı. Ve Fir'avn gark olduktan sonra Mısır'a gittiler. Bütün nimetler onlara kaldı, Ben-i İsraillilere kaldı. Ondan sonra Cenâb-ı Hak, emretti Mûsâ Aleyhisselam'a. "Bu Mısır, burada kalsın Eriha'ya gidiniz." (Eriha bugünkü Filistin ücraları, Şam'a doğru.) Orada imân etmeyenler var. Kavm-i Âd'ın bakiyesi var. Âd Aleyhisselam'ın kavmi Yemen'e gittiler, Ahkâf'a. Bakiye orada kaldı. Onlar büyüdüler. Cesur, şeci bir adam oldular. Şimdi o Ürdün ve o civarın Araplarından çok şedit, cesur, muharip insanlar var. Bugün de nesil devam ediyor yâni. Bugün Ürdün halkı, Filistin halkı, civar Araplardan daha ziyâde şeci, muharip insanlardır. Oradan kalmadır çünkü. Âllâh emrediyor Mûsâ Aleyhisselam'a. Senin on iki kabile var elinde yahudilerden. Bu nimetlere nâil oldunuz. Orada

küfür var. Gidiniz oraya (tabi Sina'yı, çölü kat edip de) Suriye'ye gidecekler. Bugünlük oraya "muharebe ediniz, imâna davet edin." وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّى مَعَكُمْ Hem de onların kalplerinin takviye olması için de "Ben, avn-i inayetimle sizinle beraberim." اِنِّى مَعَكُمْ Ben sizinle beraberim. Yâni Âllâh CelleCelâlûhû zaman-û mekândan münezzeh olduğundan, avn-i inayetle sizinle beraberim. Fakat لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ eğer namazınızı ikame ettiniz, وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ (o zamanda da namaz, oruç var) zekâtınızı verdiniz, وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِى benim gönderdiğim peygamberlerime imân ettiniz, وَعَزَّرْتُمُوهُمْ onları aziz ettiniz, emirlerine vardınız, وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا fukaraya da karz-ı haseni yaptınızsa, (karz-ı hasen; faizsiz ve başına çalmadan. Başına çaldı mı o sevabı kat eder. Faiz de oldu mu, Âllâh'ın emrine muhalefet eder. Karz-ı hasen hatta sadakadan bile hayırlıdır çünkü minnetsizdir. Fakat yapılmamasının sebebi, her iki tarafta da hata var. Adam alır bir daha parayı geri vermez, veren de bir daha vermez. Karz-ı hasen olmuyor.) bunları yaptıktan sonra muhakkak Âllâh yardım eder. Namazını kılar, orucunu tutar, imân eder Peygamberan-i İzam'a, onlara hürmet eder, fukaraya da karz-ı haseni (borcu) verir. Yâni mevzıa olan hak, yalnızca farz değil. Zekât farzdır, karz-ı hasen de arkasından geliyor. Farz değildir fakat sevabı çoktur. Böyle yaparsanız Âllâh CelleCelâlûhû yardım eder. (Efendim sokakta gördüğümüz zaten onlar da şimdi yok ya elini açıyor akşama kadar bir ekmek parası alır, bir de âdet etmiştir. Ona tam fakir denilemez hatta çokları da değil. Fakat çok var ki yemiş içmiş iyi haller tahayyül olmuş, şimdi düşmüş evini de açamıyor, kendi halinde yanıyor. İşte asıl fakir bunlardır.)

Böyle yaparsanız, Cenâb-ı Hak'tan gelmiş Mûsâ Aleyhisselam'a. Bize de Kur'an'ımızda talim ettiği için, bize de aynen variddir. لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ Sizin yaptığınız hataların bir keffareti olur, o hataları kaldırırım üzerinizden. وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ Hatalar gittikten sonra da kalmıyor, cennetin nimetleri ile de nâil olacaksınız.فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ Bu misâktan sonra küfran-ı nimet edenlere, مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ onlar doğru yolu bol hata ile kaybetmişler ve bir cennet-û nimet yok onlara.

13- فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ Nakz; kırmak demektir. Yahudiler, Âllâh'a karşı olan bu misâkını mahvettiler. فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ Misâkını mahvettiler, nakzettiler. Yâni Âllâh'a karşı olan vaadlerini ifa etmediler bozdular. لَعَنَّاهُمْ Biz Azimüşşan da onlara lanet ettik, rahmetimizden uzaklaştırdık. Rahmetten uzaklaştırdı mı, cehenneme girer başka bir şey değil. وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً Onların kalbine bir kasevet verdik, bir sıkıntı verdik. Öyle kasavet ki ne vaaz tesir eder, ne nasihat tesir eder. Çünkü **"vel kasiatü kulûbehûm"** kalbi kâfir olursa, taş gibi olursa, nasihat ne fayda olacak. Peygamberan-ı İzam'dan daha iyi bir nasihat edenler yok. Fakat onların nasihatleri, bu pis kalplere tesir etmedi. Onların sözleri taşlara tesir ederdi fakat kulûb-û kasiyyeye tesir etmedi. يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ Tahrif ettiler, değiştirdiler Kelimat-û İlâhiye'yi. Tevrat'ta, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hakkındaki Evsaf-ı Ce-

lile'sini tahrif ettiler, yerinden değiştirdiler. وَنَسُوا حَظًّا Terkettiler büyük bir nasibini, مِمَّا ذُكِّرُوا بِهٖ ona zikredilen emredilen şeylerden dolayı, yapmadığı için birçok nimetler ellerinden çıktı. وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلٰى خَآئِنَةٍ مِنْهُمْ Zail olmuyorsun ey Habibim! Görüyorsun, (hitap Rasûl-û Ekrem'edir) تَطَّلِعُ عَلٰى خَآئِنَةٍ sen daima onların hıyanetine mübtelasın.

Evet, gaybı Âllâh'tan başka kimse bilmez. Fakat Âllâh, gaybı bildirdikten sonra bildirilen kişi de hepsini bilir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ahirete teşrifine kadar bütün mehribatı, bütün umur-u gayriyeyi evvel-û ahiri, Âllâh CelleCelâlûhû, Habib'ine bildirmiştir. Fakat tedrici bildirmiştir. Bize lâzım olanları da tebliğ etmiş, lâzım olmayanları da tebliğ etmemiştir.

İşte bunların, bu yahudilerin bütün hıyanetleri, dinde dünyada olan halleri her gün muttali olurdu. اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ Ancak azı vardır hıyanet etmeyen, Abdullah bin Es-Selam gibi.

فَاعْفُ عَنْهُمْ Onlar tevbe ederlerse (tevbe matlubtur) affet onları, وَاصْفَحْ safhayı değiştir. Yâni adavetini, muhabbetle değiştir ki Mü'min oluyor. اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, muhsin olanları sever.

Bir tefsire göre bu ayet nesk olmuş. (Ayet çelişmesi muharebe ayeti faal olduktan sonra; eğer fâ'fûde tevbe kabul ettiriyorsa, bak **"fa'fu anhûm"**da tevbe takdir ediyorlar, kabul eder. Fakat eğer takdir etmezse ayette de bahsolunmuştur. Yahudinin bahsi geçti, şimdi hıristiyanlardan biraz bahsediyor.

14- وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَىٰ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

وَمِنَ الَّذِينَ Onlar ki قَالُوا dediler; إِنَّا نَصَارَىٰ Biz nasarayız, yardım ediyoruz. İsâ Aleyhisselam'a yardım ettik, onun muktebisi olduk, nasiri olduk. Nasara'dır ilk. أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ Onlardan da misâk-ı ahzettik, vaadi aldık. Bu İncil ile amel edecek, peygamberleri tanıyacak. İncil'le amel etti mi Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ahvalini inkâr etmeyecek. Bu misâkı onlardan almıştık fakat onlar da misâkı terkettiler. فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ **"fenesû"** Terkettiler bu misâkı nakzinden dolayı **hazzân azimûn**, büyük bir hisse, büyük bir fayda; Âllâh'ın rızasını, cennet-û nimetleri hepsini terkettiler. مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ Onlara zikredilen şeyi yapmadıkları cihetiyle onlar da böyle hasaret dünya velahire oldular.

فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ Ondan sonra onların aralarında, yahudilerle hıristiyanların aralarında veya yahudi hıristiyan insanları beyninde de daima bir buğz-û adavet getirdik, إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ kıyamete kadar. Kıyamete kadar yahudi ve hıristiyan aralarında adavet olacak, bir kavim olmayacak. Ve onların aralarında, hıristiyanların aralarında bugün orada 4 tane İncil var. Dört tane ayrı ayrı mezhebler var fakat onların mezhebi, (yanlış yapmayalım bizim Hanefi, Şafii mezhebi gibi değildir. O yüzden asılda hilaf, asılda bir söz yok ancak füruatta bazı "elini böyle koyacaksın, ya buraya koyacaksın" onda bir şey çıkmaz.) onların esaslarında 4 tane İncil var. Hangisi doğrudur, hangisi yakındır? Birisi doğruysa

öbür iki yalandır. Tevrat da böyle müteaddittir. Kıyamete kadar hıristiyanla yahudilerin gerek birbirinin aralarında, gerek o iki kavmin aralarında daima bu ihtilaf mevcut olacaktır.

بَيْنَهُمُ Bu fırkaların arasında الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ düşmanlık ve semâzlık, اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ kıyamete kadar gidecek böyle.

وَسَوْفَ Bundan sonra yâni kıyamette يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ Âllâh onlara gösterir, cezâyı verir yaptıkları hatalarının. بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ Dünyada yaptığı sınaat, dünyada yaptığı tahrib, dünyada yaptığı kitabın tahrifi, peygamberlere yüklenen iftiraları, onun cezâsını kıyamette görecekler. Çünkü cezâsı ebedi olan bir azaptır. Ebedi olan azap elbette dünyanın muvakkat olan zamanında yerleşmiyor. O halde kâfir oldu mu; zengin de olur, büyük de olur herşeyi yapar, dünyada ona bir şey yok. Herşey var, ahirette yok. Ahiret hissesi dünyaya intikal etmiş. Şimdi Müslüman olursa, fısk-u fücür ile meşgul olursa, bu eh küfre kadar gitmemiştir. Âllâh CelleCelâlûhû, O'nun özel yaptığı dünyada bazı musibetler olur, hastalık olur, falan olur, filan olur. Onunla nihayet keffaret olur kırar. Fakat küfrün cezâsı çünkü ebedidir, dünyanın musibetleriyle bitmiyor. Âllâh-û Teâlâ, dünyada ona fazla şey etmiyor. Diyor istediği gibi yer, gâvur olur.

Onun için demişler ki **"el-küfrü yedûmû vezzulmû la yedûmû"** Zulüm devam etmez, küfür devam eder. Hâlbuki küfür, zulümden daha fenâdır. Niçin böyledir? Küfrün cezâsı dünyada değildir, ahirettedir. Çünkü cezâsı dünyada yerleşmiyor. Zulmün cezâsı dünyada yerleşti, tevbe ve istiğfar eder de Âllâh'tan, affeder. Yahut elem-û hastalık, musibetlerle Âllâh affeder.

15- يَـا اَهْـلَ الْكِتَـابِ قَـدْ جَاءَكُـمْ رَسُـولُنَا يُبَيِّـنُ لَكُـمْ كَثِيـرًا مِمَّـا كُنْتُـمْ تُخْفُونَ مِـنَ الْكِتَـابِ وَيَعْفُـوا عَـنْ كَثِيرٍ قَـدْ جَاءَكُـمْ مِـنَ اللهِ نُـورٌ وَكِتَـابٌ مُبِيـنٌ

يَـا اَهْـلَ الْكِتَـابِ Ey ehli kitap ki yahudi ve hıristiyandır. قَـدْ جَاءَكُـمْ رَسُـولُنَا Sonra Cenâb-ı Hak, onlara emrediyor. Bizim Hak Peygamberimiz Muhammed Sallâlllâhû Aleyhivesellem geldi size, يُبَيِّـنُ لَكُـمْ beyan ediyor size, izah ediyor. كَثِيـرًا مِمَّـا كُنْتُـمْ تُخْفُونَ مِـنَ الْكِتَـابِ Sizin kitabınızda, Tevrat-û İncil'de gizlemiş olduğunuz birçok yerleri size beyan ediyor. (Anlamış peygamber. Yalan söylemişler, vazgeçiniz.) وَيَعْفُـوا عَـنْ كَثِيـرٍ Bir kısmını da nüans eder, beyan etmiyor. قَـدْ جَاءَكُـمْ مِـنَ اللهِ نُـورٌ وَكِتَـابٌ مُبِيـنٌ Kitap geldi, kitap nedir? Kur'an'dır. Nur nedir? Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Nuru, Rasûl-û Ekrem'e beyan ediyor burada. Kitabı, Kur'an'a beyan ediyor. Başka bir ayette de diyor; **"rasûlûn ve nurun mübin"** Başka yerde Kur'an'a nur diyor, Rasûl-û Ekrem'e mahbubum diyor.

16- يَهْـدِى بِـهِ اللهُ مَـنِ اتَّبَـعَ رِضْوَانَـهُ سُـبُلَ السَّـلَامِ وَيُخْرِجُهُـمْ مِـنَ الظُّلُمَـاتِ اِلَـى النُّـورِ بِاِذْنِـهِ وَيَهْدِيهِـمْ اِلَـى صِـرَاطٍ مُسْـتَقِيمٍ

Size nur geldi. يَهْـدِى بِـهِ اللهُ Âllâh, hidayete getiriyor o nur ile مَـنِ اتَّبَـعَ رِضْوَانَـهُ rızasına tâbi olanları. Âllâh'ın rızasına tâbi edenleri, Âllâh bu peygamber vasıtasıyla tâbi ediyor ve rızasını meâl ediyor. سُـبُلَ السَّـلَامِ Doğru yola getirir. يَهْـدِى بِـهِ اللهُ Âllâh, o nur ile getiriyor hidayete, مَـنِ اتَّبَـعَ رِضْوَانَـهُ Âllâh'ın rızasına tâbi olanları. Nedir o hidayet? سُـبُلَ السَّـلَامِ Doğru yola. Sübül yoldur (sebilden) selam-se-

lamet yoludur. Selamet yoluna Rasûl-û Ekrem'e tâbi olanları Âllâh, onun tâbilerini rızasıyla kibir-i selama getirir. وَيُخْرِجُهُمْ Ona tâbi olanları çıkarıyor مِنَ الظُّلُمَاتِ karanlıktan, zulmetten, küfür karanlığından, اِلَى النُّورِ imânın hidayet-i nuruna. بِاِذْنِهٖ Bu bir İzn-i İlâhi. Böyle bir peygamber gönderdik, ona tâbi olanlar Rıza-î İlâhiye'ye nâil olur, doğru yolu bulur. Ve doğru yolu bulduktan sonra zulmetten çıkar, nura girer. وَيَهْدِيهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ Doğru yola hidayet ediyor.

17- لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

Daha hıristiyanların bahsidir ya. لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا Hakikaten küfre vardılar o kimseler ki dediler; اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ Şimdi Yakubiye namında bir fırkası var. Doğrudan doğruya İsâ Aleyhisselam'a, "Âllâh" diyor. Çünkü "Âllâh ihyâ-û imâtâ eder, öldürür, hayat olur, İsâ da yapıyor" delili bu. Öbürler ki "Âllâh'ın oğlu, kimin oğlu?" küfre girenler fakat en şerlisi bu. Mesihi, Rasûl-û Ekrem'e isnat edenler hakikaten kâfir olmuşlar.

قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا Onlara de ey Habibim, ilzamı götür. Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, Mesih'i helâk ederse, anasını helâk ederse, yeryüzündeki insanları helâk ederse, hani mâni olabilir? قُلْ Söyle فَمَنْ يَمْلِكُ kim malik olur, def edebilir مِنَ اللّٰهِ Âllâh'ın azabından? اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ Mesihi, anne- شَيْئًا Bir şey ki

sini, وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا yerdeki insanların hepsini helâk ederse, kim helâkı def edecek? وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا Semâvat-û ard, içindeki mahlûkat hepsi Âllâh'ın emrinde, Âllâh'ın hükmünde, Âllâh'ın iradesine tâbidir. İsterse hepsini helâk edebilir, isterse hepsini af edebilir. Kanun-u İlâhi ne icap ederse onu yapıyor. يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ Âllâh CelleCelâlûhû istediğini yapar. Âllâh niçin böyle yaptı? Kimsenin haddi değildir onu desin. Niçin efendim bunu böyle yaptı da niçin bunu böyle yaptı? Bu küfre kadar gidiyor. Âllâh'ın hukukuna tecavüzdür. Çünkü يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ istediğini halkeder, istediğini de tekrar götürür. İstediğini hidayete getirir kendi ihtiyarıyla amma. وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ Âllâh CelleCelâlûhû her şeye muktedirdir. Bildiğimiz bilmediğimizin nispeti, devenin tüyü kadar değildir. Her şeye muktedirdir. Âlem, on sekiz bin âlem meşhurdur. Fakat şöhret bulmuş budur. Ne on sekiz bin âlem, ne yüz on sekiz bin âlem, her yerde bir âlemler var. Hepsi Âllâh'ın emrine tâbidir. Hepsini halkeder, yetiştirir, beslendirir, zamanı geldi mi götürür. Öyle ise Faal-i Mutlak O'dur, ne isterse onu yapar.

18- وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَآءُ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ

Yahudiler, nasaralar bu ayetleri duyunca dediler ki "Bizim peygamberlere yetişir neslimiz. E, peygamberlere yetişir de biz Âllâh'ın dostuyuz. Âllâh'ın dostu olduktan sonra bize azap olmayacak." Bir de yahudiler inkâr etmediler dediler ki "Buzağıya biz

ibadet ettik ama kırk gün ibadet ettik. Nihayet nihayet bizim azabımız kırk gün olacak" dediler aralarında.

Âllâh CelleCelâlûhû, Habibine bildiriyor. وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى Yahudi ile nasara dediler; نَحْنُ اَبْنٰٓـؤُا اللّٰهِ Biz, Âllâh'ın evladı (İsâ ve Üzeyr'e yahudiler dediler.) وَاَحِبَّآؤُهٗ Âllâh'ın dostlarıyız, Âllâh bizi seviyor. قُلْ Ey Habibim. Onlara böyle cevap ver. فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ Mademki sizi seviyor. Niçin sizi azaplandırıyor günahlarınızla? Siz kendiniz diyorsunuz "Günahlarımız, azabımız kırk gündür." Mademseviyor, kırk günü niye veriyor? Ondan sonra dünyada da bu azab-ı dalaleti başınıza niye getirir, mademki seviyor? Yâni ilzam oluyor kendilerine. بَلْ Belki hata ediyorsunuz, yalan söylersiniz. اَنْتُمْ Sizler بَشَرٌ bir beşersiniz, مِمَّنْ خَلَقَ Âllâh-û Teâlâ'nın halkettiği insanlar ne ise siz de aynen osunuz. Ne Âllâh'a istinadınız var, ne Âllâh'a evlad-ı iftiranız, bildiğiniz doğrudur. يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ Âllâh istediğini mağfiretle muamele yapıyor, halas ediyor azaptan. وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ İstediğine de azap veriyor, azapla azaplandırır. وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا Semâvat-ı Ard, arasındaki mahlûkat, her şey Âllâh'ın mülküdür, mahlûkudur, emriyledir. وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ Nihayet hepsi de rücû eder, Âllâh'ın emrine rücû eder. Âllâh bildiği gibi onların arasında hatmeder, dava için.

19- يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُولُوا مَا جَٓاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ İşte ey ehl-i kitap. Ehl-i kitap dedi mi yahudi ile hıristiyan dâhildir. قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا Size geldi, bizim Rasûlûmüz

ki Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. يُبَيِّنُ لَكُمْ Size beyan ediyor Evamir-i İlâhiye'yi, عَلٰى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ Rasûllerin kalmadığı zamanda. Rasûllerin kalmadığı zaman Mûsâ Aleyhisselam ile İsâ Aleyhisselam'ın arasında 1800 sene geçmiş. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile İsâ Aleyhisselam arasında 582'dir. 582 sene geçmiş İsâ Aleyhisselam'dan sonra. Bu peygamberin emirleri icab edilmemiş, fetret zamanına geçmiştir. Sanki aranızda peygamber yok gibi bir şey. Öyle ise bu peygambere tâbi olunuz. Bunu size gönderdik ki kıyamette elinizde hüccet olmasın. "Peygamber gelmedi yâ Rabbi" diyesiniz. اَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ Kıyamette Âllâh'a karşı deseniz efendim. "Bize peygamber gelmedi, görmedik peygamberleri onun için imân etmedik." Elinizde bu hüccet kalmasın. İşte fetret zamanında en büyük peygamberi size gönderiyoruz. فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ Geldi size بَشِيرٌ tebşir edici cennetle. Âmal-i salihayı yapan, imân edenleri cennetle tebşir edici geldi. وَنَذِيرٌ Korkutucu geldi, imân etmeyenlere. وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Âllâh CelleCelâlûhû her şeye muktedirdir, istediği yerde gönderir. İstediğini, istediği yerde gönderir.

Öyle bir cehalet hâsıl olmuş bizde ki "Peygamberlerin hepsi Arap'tır." Hiç böyle değil, beş, altı tane peygamber Arap cinsinden gelmiş, öbürler dünyanın her cinsinden gelmiştir. Bak, "İys" Yâkûp Aleyhisselam'ın babası İshak'ın oğludur. "Rum" onun oğludur. Rum kavmi oradan geliyor. İys kavminin sonrası böyle. Yâni Arap ardından gelen altı-yedi tane peygamber sayılıyor. Üst tarafı hepsi Âllâh'ın mahlûkudur. Her cinste, her nerede Âllâh'a yakın bir

memleket, bir kavim varsa onların iyisini Âllâh, onlara peygamber yapmıştır Rasûl-û Ekrem'den evvel.

20- وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ فِيكُمْ اَنْبِيَآءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ Ey Habibim ümmetine bildir, o zamanları ki Mûsâ Aleyhisselam kavmine söyledi. Yâni Âllâh-û Teâlâ, o vaziyeti peygamberine bildiriyor. Rasûl-û Ekrem de bize bildiriyor. Diyor kavmine dedi; يَا قَوْمِ Ey benim kavmim, اذْكُرُوا (bak burada da **"yâ kavmizkûru"** beraber okursak hemzeye yakındır okunmaz, eğer ayrı okursak **"yâ kavmi ûzkûru ni'metâllâhi aleykum"**) Ey benim kavmim, اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ yahudilere hitabendir. Nimet-i İlâhiye'yi hatırlayınız. اِذْ جَعَلَ فِيكُمْ اَنْبِيَآءَ Sizden peygamberler gönderdi, işte Mûsâ Aleyhisselam, Yâkûp Aleyhisselam. وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا Peygamberlikle beraber hükümdarlık verdi, Dâvût Aleyhisselam, Süleyman Aleyhisselam gibi, hem peygamber hem melik. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i de Halik-i Kâinat muhayyer bıraktı. İstersen peygamberlikle beraber bütün dünyanın hilâfetini de veririz. Rasûl-û Ekrem özür beyan etti, "Ben istiyorum sana karşı fakir olmak." Dağlar, altın olayım diye teklif ettiler. "Ya Rabbi, ben fakr-i daha tercih ediyorum." Fakr-i ihtiyaridir. Rasûl-û Ekrem fakir değildir. Zaman ve mekâna göre vardır her şeyi fakat fakr-i ihtiyaridir, mecburi bir fakir değildir. Yoksa dağların altın olması sahih hadislerle sabittir, istemedi. Bir gün fukara hali görülünce teklif edilmişti böyle.

İşte ey Ben-i İsrailler, Âllâh'ın nimetini tezekkür ediniz ki sizden peygamberler gönderdi. O peygamberlerden bir kısmı hü-

kümdar, bir kısmı da hükümdar olmayanlar gönderdi. وَاٰتٰىكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ Sizin zamanınızda başkasına vermediği nimetleri size verdi. Mennu selvayı Mûsâ Aleyhisselam'a gönderdi. Denizin ayrılması, Mûsâ'nın asası, bunların hepsini size delil-û beyyin olarak gönderdi. Ve bunları dinledikten sonra artık şüphe kalmamak lâzım gelir.

21- يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِى كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ Ard-ı Mukaddes'e dâhil olunuz. Mukaddes; tâhir demektir. Kudüs; tâhir, temiz. Temizdir Peygamberan-i İzam'ın o civarlarda fazla bulunması, medfun olunmasından dolayıdır, mübarek. medfun odur. "Oraya gel!" İşte Mûsâ Aleyhisselam'a, evvelden söyledim ya Eriha'ya ki Eriha bu. "Mısır elinize düştü, peygamberler sizden. Şimdi Âllâh'ın emri budur. Ard-ı Mukaddese gidiniz, Kudüs'e gidiniz feth ediniz!" الَّتِى كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ Âllâh takdir etmiştir size, elinizde fetholacaktır." (Ben-i İsrail hakkında, peygamberler yolunda.) وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ Edbar; arka. Arkayı çevirmeyiniz, onlar size karşı gelecekler. Oradaki insanlar şeci insanlardır, Amalika ahbabları. Fakat onlara arka çevirmeyiniz. فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ Eğer onlara arkayı çevirirseniz hasaret dünya vel'ahire olursunuz (hasarette kalırsınız.) Yahudilerin cevabı ne oldu, Mûsâ Aleyhisselam'ın bu iltifatına karşı? Evvelki ayette Âllâh da "Ben sizinle beraberim" dedi. Burada da bunu emrediyor. Yahudiler bu teklife karşı;

22- قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا ۚ فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ

قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ Ey Mûsâ! Orada cabbar, zalim, şeci insanlar var. Âd kavminin bakiyesi. وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا Biz oraya giremeyeceğiz, حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا ۚ onlar çıkmayınca. Onlar oradan çıksın sonra rahat girelim o tarafa. (Yahudi böyledir ya!) فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا Eğer onlar oradan çıkarsa, فَإِنَّا دَاخِلُونَ biz de emrine itâat ederiz, gelir dâhil oluruz. Yâni harp istemeyiz, sen onları çıkar, biz o zaman geliriz.

23- قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ ۚ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

O, on iki nûkaba vardı ya. Onlardan iki tanesi Yûşâ-û Talib. Onlardan başka, o on tane kabile hep öyle söylediler Mûsâ Aleyhisselam'a. "Biz harp edemeyeceğiz. Onlar göçer, muharip insanlardır, biz giremeyeceğiz. Sen onları git çıkar, biz sonra geleceğiz." Yalnız bu iki zat, Yûşâ-û Talib. Talib diyorlar, tefsir Talib diyor.

قَالَ رَجُلَانِ İki adam, مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ Âllâh'tan korkanlar. Âllâh'a muhalefetten korkan iki adam أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ki Âllâh, onlara in'am etmişti. Onlar dediler kavmine; ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ ۚ "Kapıdan giriniz, siz muvaffak olacaksınız. Onlardan korkmayınız. فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ Ne zamanki kapıdan içeriye girdiniz. فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ Siz galip olursunuz, muvaffak olursunuz onların kıymeti kalmaz. وَعَلَى اللَّهِ Ey kavim, Âllâh'a tevekkül ediniz. فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ Eğer siz doğru imân sahibi iseniz, Âllâh'a tevekkül ediniz. Siz kapıya girdi-

niz mi onlar harp edemezler." Onlar da kavmine bunu söylediler. Şimdi bu, onların da böyle söylediği halde, yine cevap veriyor yahudiler.

24- قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ

قَالُوا يَا مُوسَىٰ Ya Mûsâ, إِنَّا bizler لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا hiç girmeyeceğiz oraya, مَا دَامُوا فِيهَا onlar içinde olduktan sonra. Yahudinin cesareti yok ya! (Bugünkü yahudi'yi, yahudi zannetmeyin. Bak bugüne kadar Almanya'dan büyük bir tahsisat, yahudilere tahsis edilmiştir. Ve oradaki de Alman yahudileri, frenk, ne yahudileri bilmem ne yahudileri değil, bakiyeleri. Ki mağlup olmuşlar, orada parayla yerleştirdiler, isim yahudi oldu, hiçbirisi yahudi değil.)

Şimdi biz hiç oraya giremeyeceğiz. Çünkü şeci adamlar var, muharip adamlar var orada, مَا دَامُوا فِيهَا onlar orada olduğu müddetçe. Öyleyse ya Mûsâ فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ sen git, Rabbinle beraber onlarla فَقَاتِلَا harp et. Mademki senin Rabbindir, sen O'nun peygamberisin. Sen, Rabbinle beraber git o kavme. O kavim ile muharebe ediniz, o kavmi mağlup ediniz. إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ Biz burada otururuz, bekleriz sizi. Siz, onları mağlup ettikten sonra biz geleceğiz. Mûsâ Aleyhisselam zaten hadid-i mizaç bir peygamber idi. Bunları, bu kadar mucizeleri gördükten sonra nihayet Mûsâ'ya karşı bu cevab gelince, hakikaten müteessir oldu.

25- قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

قَالَ رَبِّ اِنِّی لَآ اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِی وَاَخِی Dedi; Ya Rabbi, (meyus oldu onlardan) لَآ اَمْلِكُ gücüm yetmez اِلَّا نَفْسِی bana وَاَخِی ve kardeşime. Benim sözüm ancak kardeşime, bana gelir. Bunlar emirden çıkmışlardır. فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ Bizimle bu fâsıkların arasındaki fark-ı tefriki yap Ya Rabbi. İmkân değildir, bilmesinler."

Efendim Mûsâ Aleyhisselam, işte bu Hikmet-i İlâhiye'dir. Bir sene evvel Hârûn Aleyhisselam vefat etti, ikinci sene Mûsâ Aleyhisselam vefat etti Tur dağında. Onların eliyle feth olmadı bu memleket. Yûşâ Aleyhisselam halife olur, onun eliyle fetih olur ama bu kavimden hiçbirisi kalmaz. Çünkü kırk sene Âllâh cezâ verdi, orada kalmaya. Kırk sene de hepsi öldüler, yeniden çıktılar.

Hârûn Aleyhisselam vefat ettikten sonra dedikodu başladı yahudilerin arasında. Hârûn vefat etti evvel, sonra Mûsâ. Hârûn vefat ettikten sonra dedikodu hâsıl oldu. Dediler ki; "Herhalde Mûsâ Aleyhisselam, ağabeyisi Hârûn'u öldürdü." Mûsâ'nın kulağına geldi, bundan da müteessir oldu. Mûsâ Aleyhisselam, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem gibi halim değildi. Bak, Rasûl-û Ekrem'e nazil olan âyet, **"ve kûllehû kavlen beyyine..."** (yumuşak söyler.) Mûsâ Aleyhisselam'a çok hiddetli olduğu için, ona daha şiddetli ayetler geliyor, **"fâfruku..."**

Beri geliniz. Topladılar onları, dağın yanına gittiler. Duâ etti. Cenâb-ı Hak, onun duâsıyla Hârûn Aleyhisselam'ı ihyâ etti. Dedi; "Kardeşim böyle şayia olmuş halkın arasında. Ben mi öldürdüm seni?" Dedi; "Hâşâ! İftira ediyorlar sana. Benim ecelim geldi, ecelimle vefat ettim." Ondan sonra o da duâ etti. "Ya Rabbi, beni öldür de fakat Kudüs'ten ayrı olmasın" yâni bu civarda olsun. Ondan sonra bir zaman geçiyor da gelir Mûsâ, bakıyor ki nurlar parlıyor bir yerde. Bakıyor orada bir kabir hazır. Kabir, çok nurlu bir hal,

manevi âlemleri görüyor onun içinde. "Yav diyor, bu kimin kabridir bu kadar güzel?" Bu demiş "Âllâh'ın sevdiği bir adamındır. İstiyor musun sana." "Ben istiyorum, bunu." "E, gel içinde yat öyleyse." Girmiş, içinde yatmış, ondan sonra Azrail gelmiş, orada ruhunu kabzetmiş. Mûsâ Aleyhisselam da öyle geldi.

Ondan sonra Yûşâ halife olur onların başında, gidemezler de. Tam kırk sene yürüyorlar sabahtan akşama kadar, akşam yine orada. O kırk sene içinde hepsi ölmüştürler, hepsi temizlenirler, ondan sonra fetih olur.

26- قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ Âllâh emrediyor, haram yaptım Kudüs'ü onların üzerine. عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً Haram ettim Kudüs'e girmeye onlara أَرْبَعِينَ سَنَةً tam kırk sene önce yâni bir hâdistir bu. يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ Hiredde kalacaklar bir türlü geçiremezler. فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ Ey Habibim Muhammed Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, fâsık olan (fâsık; yoldan çıkan. Münafık içinde imân yok, imânını izhar eder. Fâsık içinde imân var fakat fısk-û fucûr ile yoldan çıkmış.) böylelerin başına gelen bu felaketler için müteessir olma nihayetleri böyle mahvolacaktır. Bu mevzu bitti.

Geceleyin, gündüzde yaptığı kusurları tevbe ve istiğfar eder de yanık ah-û figanını Dergâh-ı İlâhiye'ye getiren. Bir insan geceleyin yanık bir figan ile Âllâh'ın dergâhına az mahcubiyet etti mi, kıyamette mahcup olmaz o.

"Eger huşi mendi Hüdaverdi hah, şeb'i tevbe taksir-i ruzi günah" Eğer aklın başında ise (huş; akıl demektir) ey muhatab.

"şeb'i tevbe taksir-i ruzi günah" Gündüzleyin yaptığın kusurların tevbesini gecelerde yap. Yâni Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in buyurduğu gibi, "Muvazene ediniz kendinizi."

"nihasibû kable en tûhasebû, ve vezzinû kable en tûzenû" Akşam, yatsı zamanından sonra yapmışlar ekseriya. Ben acaba bugün ne yaptım? Evliyaullah'ın arasında bu âdettir, Rasûl-û Ekrem'in hadisine müstenittir. Yatsıdan sonra olur biekser. Kendi diyor ki; "Ben bugün sermayemden yirmi dört saati kaybettim. Bugün ne yaptım acaba? Böyle sabahtan o vakte kadar gözünden geçen günah-û hataları görmüşse tevbe ve istiğfar eder, nedamet eder. Bir iyilik görülmüşse, o da ya Rabbi senindir, Elhamdûlillah, şükreder." Bu âdettir.

"Kerim-i keaverde teznez tihez, acer gerneye biefti negi reddüdez" Bir, Kerim olan Âllâh ki seni yoktan var etti, bu nimetlerle hepsi mütenaim etti. Bu Âllâh, ne zamanki O'nun huzurunda **"biefti"** kendini aşağı gösterirsen, **"negi reddüdez"** iki elini tutar, (Âllâh'a karşı kusur, itiraz, **"şikestevi"** diyor onların ibareleri.) götürdün mü Rahmet-i İlâhiye coş-u huruşa gelir.

"Eğer bendi dest-i hacet berar, vehemşer misara bihasret zibar" Eğer hakiki kul isen, Âllâh'ın kuluyum diyorsan, o hakiki ise davan, ihtiyaç elini kaldır Âllâh'a karşı Ya Rabbi, sen Ğaniyy-û Kerim'sin, ben fakirim. Bendelik bunu icap eder.

"neyamet verin derkefi uzbihah, kiseyli nedamet nesuş keşgünah" Bu kapıya, bu Dergâh-ı İlâhiye'ye özrü talep eden gelmedi ki (illa gelenlerin) Rahmet-i İlâhiye, onların kabahatini hepsini silmiştir.

"nerizet hüda abiru-i kesi, kerizet günaha biçeşmeş besi" Âllâh CelleCelâlûhû, o kimsenin yüzünün suyunu dökmez ki kendi gözünden, düşündüğü hallerden dolayı bir ah-û figan etmiş de gözyaşı dökmüş. Gözyaşını dökmüş olan kimsenin, göz suyunu dökmez Âllâh, haşirde.

"şebikû rihahi münevver çüruz, ezinca çırağı amel ver fûruz" Eğer kabir gecesini nurlu görmek istersen gündüz gibi, kabir karanlık tabi, eğer nurlu yapmak istersen. **"ezinca çırağı amel ver fûruz"** Burada amelden bir ışık hâsıl et. Dünya ahiretin tarlasıdır, mezrasıdır. Eğer kabrini böyle parlak, ziyadar görmek istersen, burada bunu hâsıl et.

Şimdi gösteriyor duâ şeklini; **"Hüdâya beizzet kiharan mekûn, bezilli günahşer misaran mekûn"** Ya Rabbi, İzzet-i Azamet'in hakkı ile beni zelil etme, günahlardan dolayı huzurunda mahçup yapma.

"Dûdani ki miskinû biçarem, firumanda-i nefs-i emmareem" Bilirsin ki ben miskin-i biçareyim, nefs-i emmarenin mağlubuyum. Öyleyse Lütf-û Kerem senin gelir.

"Fakirem becürmi günahem mecir, ğanira ferahumdû vedfer fakir" Fakirim, günahlarla beni mücrim yapma. Ğaniyy'in rahmeti, fakire lâzım geldiğini emrediyorsun. Senin emrinin icabatıdır ki Ğaniyy, fakire rahmet etsin. İşte sen Ğaniyy'in Ğaniyy'isin, ben de fakirim ya Rabbi.

"Hüdâya mukassir vekara-û medin, tehildestû ümmi divara medin" Ya Rabbi mukassır olarak, günahkâr olarak dergâhına geliyoruz. **"tehildestû ümmi divara medin"** Elimiz boş, amel yok lâkin ümidimiz var. Senin Erhamürrahimin olduğundan ümidimiz var.

"Aceb dari ezlûpti perverdigar, tibaşet günahkâr ümmidivar" Aceb midir Lûtf-û İlâhi'den, birisi günahkâr olduğu halde yine ümidi bağlar da ister Âllâh'tan? Evet, tabi aceb değildir.

"Kesezmen siyâhna meterdi deniz, kiheyçen feali fesendi deniz" Benden daha ziyâde namesi; Kiramen Kâtibin'in zaptettiği kâğıt siyah kimse yok. Ben hepsinden aşağıyım. Efendim insan kendini, amelini yok görmelidir, hiç görmelidir. Âllâh'ın azametine karşı yapacağımız ne olabilir? Ancak ümidimiz var O'ndan.

Sonra burada Arapça birkaç kelime diyor. **"İbn-i Âdem la bilkifâfi têkna"** Yâ Ben-i Âdem, kâfi miktarı veriyorum kanaat etmiyorsun. Baksa bir adam, Elhamdülillah! Yiyeceğim var, içeceğim var, muhtaç değilim. Fakat bununla kanaat etmez ki daha olsun. Ne olursa, iki deve altın olsa gene olsun diyor. Yedeğini istiyor ya!

"velâ minel harami temna" Haramdan da hiç vazgeçmezsin. Haramdır, Âllâh men etmiştir, onu düşünmezsin

"velâ lil azati tesmâ" Vaaz-û nasihati dinlemezsin, kulaktan gelir öbür kulaktan çıkar.

"velâ bil vaid-i tevhidi" Kur'an-ı Azimüzşân'da olan vaidleri, cehennem azabını, azab-ı elimi, beyan ettiği halde yürek titremiyor.

"tecmâüd tûrra selil vurras" Vârisler için malı topluyorsun, vârisler içindir.

Buyurmuş ki; "Siz malınızı mı çok seversiniz yahut da vârisin malını mı?" Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hadiste böyle sormuş. Demişler; "Efendim herkes kendi malını sever tabi." "Yok" demiş. Siz vârisin malını seversiniz. Malınız, sizin hayatınızda Âllâh yolunda sarfettiğinizdir ve yiyip içtiğinizdir. Kalan

vârisler içindir. Vârisin malı üzerine titriyorsun fakat malından haberin yok, hayır yok.

"yû'cibû tebtekasûru bimâ ledeyl" İ'cab ediyor seni, mağrur ediyor seni malın çokluğu. Fakat düşünmüyorsun,

"velâ teskûru mâ beyne yedey" önünde ne var? Malın toplamasında sürur, mesrur, var kuvvetinle çalışıyorsun. Fakat nereye gideceklerini düşünmüyorsun.

"velâ tûbali leke em aleyh" Bilmiyorsun ki bu mal-ı servet, elindeki lehine midir, aleyhine midir? İnsanın elinde oldu mu hepsi onun malı değil ya. Meselâ bir veznedar, milyonlar var elinde, kasasında. Fakat onun nihayet maaşıdır, kendi ittifakı bu. Bir kapıcı, milyonlar vardır orda içeride. Onun nihayet maaşıdır. Senin nihayet yer değildir bu mal, milyonları topluyorsun ama senin değildir bunlar. Ve düşünmüyorsun bu malın toplanması aleyhinde midir, lehinde midir? Eğer seni Âllâh'ın yolunun hilafına sevkederse işte sana bir musibet.

"etâzûnne entûdrekûs seda" Zanneder misin yarın seni mühmel bırakırlar da hesabını vermeyeceksin? Yok, bunu zannetme.

"ve enlâ tûhasebû ğada" Yarın ki hesabı yapılmayacak mı zannedersin? Yâni senin tarz-û hareketin, ihmal ettiğin, anlaşılır ki böyle bir akidedesin.

"kellâ vâllâhi leyyef feal menûn mâlûn velâ benûn" Vazgeçiniz bu fikirlerden. Kasem ederim Âllah'a ki mal-û evlat, insanı Azab-ı İlâhi'den kurtarmaz. Hayatında ne yaptıysa odur, üst tarafı dökülür gider. Öyleyse

"fetûbâ limen semi-a ve vea" Ne saadet ki bu sözleri dinleyen ve dinlediği gibi de amel eden.

"ve nehem nefse anil hevâ" Nefsini hevâ-û hevesattan men edene ne saadet.

"ve âlime ennel faize menir avâ" Anlamış ki faiz (kazanan) olan, halas olan en ziyâde Âllâh'tan korkanlardır.

"ve en leyse lil insani illâ mâ sâa" İnsanın alacağı nihayet say ettiği, kesbettiği miktardır.

Efendim şimdi başlıyoruz. Kitabın ismi Vesile'dir. Vesile hakkında şimdi bir ayet gelecek. O münasebetle bunun da vesilesidir. Vesile nedir? Sizi Rıza-i İlâhiye'ye yaklaştıracak bir şey. Âllâh'ın rızasına yaklaştıran her şey vesile olur. Kur'an vesiledir, peygamber vesiledir, kitap vesiledir, duâ vesiledir, zikir vesiledir, hepsinden gaye Âllâh'ın rızasına yetiştirmektir. E, burda da gaye zaten budur. Şimdi birinci hıfzı biz okuruz, üç dakikadan ibarettir. Belki siz beş dakikada okuyacaksınız çünkü yeni başlıyor sizin. Sonra arasıra da ayetten de hadisten de mânâları, eh tek tek söyleriz çünkü yavaş yavaş, birden söylesek de şey olur.

27- وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَىْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ ۘ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ ۭ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَ ۭ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ

Geçen bu ayette idik, tamam olmadı, ezan okundu, kaldı. Öyleyse tamam etmek lazım gelir. Bu ayetten evvel de Mûsâ Aleyhisselam'ın mücmel ahvalidir zaten Musâ Aleyhisselam'ın ahvâli birçok yerlerde geliyor. Kur'an-ı Azimûşşân'da tekerrür yok, ya tekerrür görünen şey, makabline veya mübadine ait olan bir mesele için zuhur etmiştir. Mûsâ Aleyhisselam'a, Âllâh tarafından dokuz tane mühim olan mucizeler verilmiştir. En büyüğü âsâ idi, yed-i beyza idi. Âsâ elinde yılan olurdu, elinde ziya verirdi, düşmanına

karşı hücum ederdi. En son da emretti Cenâb-ı Hak! Evvelâ taşa vurdu, Ben-i İsraillilere on iki çeşme zuhur etti. (Mûsâ'ya mucizedir, âsâdan zuhur eden.) Sonra Fir'avn, Etbâ-i Mûsâ'yı takip ederken denizin kenarına gelince, Halik-i Kâinat emretti "denize vur!" Denize vurduktan sonra on iki yol açıldı. Yâni deniz suyu çekildi de topraktan gittiler. Mûsâ Aleyhisselam, kendi etbâıyla beraber o yollardan girerek denizin içine girdiler. Denizin öbür kenarına yapışınca, Fir'avn-û etbâı da geldiler. Gördüler ki yollar açık, gidelim. Zaten İrade-i İlâhi bu! Fir'avn'un bindiği at çok kuvvetliydi, erkekti. Cebrail'e emretti Âllâh, "onun önüne dişisini koy." Karaya çıktılar, Fir'avn-û etbâıları da denizde durdular hepsi. O zaman Emr-i İlâhi zuhur etti, deniz birbirine yapıştı da hepsi içinde gark oldu. Gark olduktan sonra Cenâb-ı Hak iltifat etti onlara, dedi;

İşte Mısır, Fir'avnilerin bütün eşyâ-û erzak-û enbazı hepsi sizin. Gidiniz oraya, bunlar gittiler artık oradaki serveti baştanbaşa eline geçirdiler, üzerine kondular. Ondan sonra az bir zaman, Halik-i Kâinat Mûsâ Aleyhisselam'a emrediyor. Diyor ki Mısır'ı fethettin, arkasında bugünkü Ürdün ve Filistin civarıdır. Orada Amelikalar otururlar, onlar imân etmediler. Oraya gidiniz imâna davet ediniz. İmâna gelseler ne güzel, gelmezse muharebe edin. Mûsâ Aleyhisselam da Âllâh-û Teâlâ'nın bu emrini onlara tebliğ etti. "Geliniz gidelim." Diyor yahudiler, "efendim biz oraya gelemeyiz, onlar cesur adamlardır, biz onlara karşı gelemeyiz." Mûsâ Aleyhisselam dedi. "Cenâb-ı Hak, vaad etmiştir size yardım edecektir, muvaffak olacaksınız." Yok efendim! Israrına nihayet dediler Mûsâ'ya. "Sen git, Rabbinle beraber orada harp et. Onları oradan çıkar, biz gelir otururuz. Onlar orada oldukça biz gelemeyiz." Mûsâ Aleyhisselam zaten hadid-i mizaç bir peygamberdi, bundan çok üzüldü. Duâ etti, bedduâ! Dedi; Yâ Rabbi, benden ve kardeşim-

den başka sözüm kimseye geçmiyor, dinlemiyorlar. Beni onlardan fark et. Tasdiklemiyorlar, yalanlıyorlar." Ve bunun akibinde de yine peygamber olduğu için kalbinde şefakat hâsıl olmuş, "keşke ben bunu yapmasaydım" diyor. Lâkin duâ kabul olmuştur.

Biraz müddet sonra Harun Aleyhisselam vefat ediyor. Vefat ettikten sonra yine yahudilerin içinde başladı dedikodu. "Mûsâ, kardeşini öldürmüştür." Bu da Mûsâ'nın kulağına gelince daha ziyâde üzüldü. Rasûl-û Ekrem gibi halim değildir, mizacı başkadır, Ulû'l Azim bir peygamberdir, kitap sahibi bir peygamber. Lâkin ahlak itibariyle Rasûl-û Ekrem halim-û selim, o hadid-i mizaç'dır. Bunu işitince daha ziyâde üzüldü. Geliniz dedi. Gittiler Harun Aleyhisselam'ın kabrinin yanına. Duâ etti, Cenâb-ı Hak'tan. Harun Aleyhisselam zuhur etti kabrinden (zaten Peygamberan-ı İzam'ım hayatları vardır.) Mûsâ Aleyhisselam dedi "Kardeşim bunlar iftira ediyorlar. Diyorlar ki ben, seni öldürdüm. Doğru mudur, ben mi seni öldürdüm?" "Hâşâ! Senden iyilikten, kardeşlikten başka bir şey görmedim. Benim ecelim geldi, ecelimle öldüm. Senin hiçbir alakan, meselen yok."

Lâkin Mûsâ Aleyhisselam üzüntü içindeydi. Birkaç gün sonra idi, geziyordu Kudüs'ün etrafında. Mûsâ Aleyhisselam duâ etti, dedi; "Yâ Rabbi artık mademki bunlar dinlemiyorlar. Benim de bir vazifem kalmadı. Ölümüm Kudüs'ün etrafında olsun, uzak olmasın." Çünkü bütün ötekiler, o civardadır. Gidiyor bakıyor ki iki adam, bir kabir kazıyorlar. Fakat kabir başka bir şekil, nurlu parlak bir şekil görünüyor. Bunlar dikkatini celbetmiş, yanına gitmiş. Selam etmiş, demiş ki; "Bu kimin kabridir, bu kadar parlak görünüyor?" Demişler; "Âllâh'ın salih bir kulunun kabridir. Sen bunu istiyor musun?" "İstemez olur muyum bu kabri" diyor. E, gel içine yat. Peki. Girmiş içinde yatmış. Ondan sonra arzusuyla Azrail gel-

miş, ruhunu kabzetmiş. O halde orada defnolunmuş. Mûsâ Aleyhisselam böyle ahirete teşrif etmiş.

Şimdi burada Halik-i Kâinat emrediyor. وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَىْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âdem Aleyhisselam'ın **"ibneyni Âdem'e"** iki oğlunu hakk-u hakikatle ümmetine bildir. Belki kıssadan hisse alırlar, faydaları olur.

Onun evvela bir hülasasını söyleyelim de. Malûm ya Dünya, Âdem Aleyhisselam'dan çok evveldir. Âdem Aleyhisselam sonra, en sonra tekemmül ettiği halde gelmiştir. Şimdi Âdem Aleyhisselam geldi, dünyaya geldikten sonra vak'a tamam oldu. Dünya da halkoldu, cennete gitti, cennetten dünyaya geldikten sonra, Havva ile beraber ikiz, her batında bir erkek, bir kız olurdu. Hayatında kırk bin insan, evlatlarını görmüş diyorlar tefsirde. Fakat hepsi de kardeş olduğu için, bugünkü dinimizde olan âdet cari değildi. Kardeş, kardeşe varmaz tabi bizde. Orada, aynı batında olmayanlar birbirine varabilirlerdi. Mesela bir karında olan bir kız, evvelki karında olan bir erkekle evlenirdi. Evvelki karında olan bir erkek, öteki karında olan kızla evlenirdi. Zaten başka da çare yoktur. Suhufunda bu vardı, başka insanlar da olmadığı için ahkâm bu idi.

Kabil, Habil her ikisi de Âdem Aleyhisselam'ın evlatları. Kabil, biraz ahlaksız fakat onunla beraber halkolan kız daha güzel. Habil, daha selim-û halim onunla beraber halkolan kız, öbürü kadar güzel değil. Ahkâm-ı İlâhiye'yi tatbik ediyor Âdem Aleyhisselam. Kabil ile beraber olan Habil'e gidecektir, Habil ile beraber doğan Kabil'e gidecektir. Kabil bunu istemiyor, "benimle beraber olan kız daha güzeldir ben, kardeşimi kimseye vermem" diyor. Âdem Aleyhisselam diyor mademki beni dinlemiyorsunuz, öyleyse kurban yapınız. Her ikiniz de birer kurban yapınız. Hangisinin kurbanı

makbul olmuşsa ona mahfuzdur. Habil'in koyunları vardı. Güzel bir koçu getirdi, gitti kurban etti. Kabil ise ekin yapıyordu, bir miktar buğday getirdi, o da onun kurbanıdır. O zaman kurbanın kabulüne işareten, yukarıdan ateş gibi bir şey gelir. O kurbanı üç günde kaldırıyor. Eğer böyle olursa kabul oluyor, değilse kabul değil. Hakikaten ateş gibi gelen nur ya ateş, Habil'in kurbanını aldı, onun kurbanı kaldı. Âdem Aleyhisselam dedi; "Bak, hüküm budur, emir budur artık diyecek yok!"

Fakat o zaman tam Zilhicce'ye tesadüf etmişti, Hac mevsimi. Âdem Aleyhisselam'ın da mutadı, her sene Arafat'a giderdi. O zaman da geldiği için Arafat'a çıktı. Âdem Aleyhisselam'ın seferde oluşu, Kabil'e bir fırsat hâsıl etti. Bunların yeri de "Dûru'd Dûn" Şam'ı görenler bilirler belki. Şam'ın arkasında Cebel-i Kasiyun var, pek yüksek değil ama yolu zahmetli. Orada "Dûru'd Dûn" var yâni Kan kuyusu ki Habil'in kanına işarettir ve katil orada olmuştur. (Kırklar da orda mı? Kırklar zuhur edecek.) Şimdi Kabil geldi, "Ben seni öldüreceğim başka çare yok, kardeşimi vermem." Habil dedi; "Senin kabul olmadı, benim kabul oldu. Âllâh muttekilerden kabul ediyor. Sen babana isyân ettin, kitaba isyân ettin, senin kabul etmedi." Kabil; "Ben isyânım, çarem budur. Seni öldürmekten başka yok." E, demiş; "Ben Âllâh'tan korkuyorum. Sen elini uzatsan benim katlime, ben yine elimi uzatmam sana karşı. Ne yaparsan yap." Şeytan da, nefis de galebe ediyor. Tam Habil'in uykuda olduğu bir gün bir taş alır, götürür Habil'in kafasına vurur, Habil'i öldürür. Öldürdükten sonra da vücudu tamamiyle siyahlanır Sudanlılar, Sudanlılar Kabil'in evlatlarıdır. Biraz sonra Âdem Aleyhisselam geldiği vakit, Kabil'e diyor. Ne oldu Habil? Gitti öteye, nereye gittiğini bilmiyorum. Peki, sen niçin böyle siyahlandın?

Bilmiyorum. Demiş pekâlâ bilirsin, Habil'e yaptığın zulümdendir. Bu Sudanlılar, Kabil'in evlatlarındandır. Onların hali bu.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَىْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ Âdem Aleyhiselam'ın her iki evladını hakk-u hakikatle ümmetine bildir. اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا O zamanda ki çünkü her ikisi birer kurban yaptılar. Takarrüb, Âllâh'a takarrüb. Kurbana, kurban diyorlar Âllâh'a takarrüb niyetiyle. Eğer paşaya, şaha takarrüb niyetiyle puta yaparsa, küfre girer tabi. Onlar, ikisi de birer kurban yaptılar. فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا Birisinden kabul oldu ki Habil idi. وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ Öbürüsünden kabul olmadı ki Kabil. Kabil, hasede girdi. قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَ Dedi; "Ben seni öldüreceğim kardeşim." Habil dedi; "Benim bir dâhilim yok burada. قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ Âllâh, müttekilerden kabul ediyor, Âllâh'tan korkanlardan Âllâh ibadeti kabul ediyor. Sen Âllâh'tan korkmuyorsun, babanı dinlemedin, kitabı dinlemedin. Senin kabul olmadı. Benim dâhilim yok bunda.

28- لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَىَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِىْ مَآ اَنَا بِبَاسِطٍ يَدِىَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ ۚ اِنِّىْٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِيْنَ

Sonra dedi Habil, buna. لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَىَّ يَدَكَ "Eğer elini bana uzatsan لِتَقْتُلَنِىْ beni öldürmek için. Beni öldürmek için elini kaldırsan, uzatsan bana. مَآ اَنَا بِبَاسِطٍ يَدِىَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ ۚ Ben elimi uzatamam seni öldürmeye. Elini kaldırsan beni öldürmeye, ben yine itâat ederim, elimi kaldırmam seni öldürmeye. اِنِّىْٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِيْنَ Ben, Âllâh-û Teâlâ'nın azabından korkuyorum, seni öldürmeye kastetmem."

29- اِنِّىٓ اُرِيدُ اَنْ تَبُٓوٓاَ بِاِثْمِى وَاِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ ۚ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظّٰالِمِينَ ۚ

Sonra, اِنِّىٓ اُرِيدُ "Ben istiyorum ki اَنْ تَبُٓوٓاَ بِاِثْمِى وَاِثْمِكَ sen, Allâh'a rücû ettiğin zaman kıyamette, günahlarınla beraber benim günahlarım da sana yüklensin." فَتَكُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ ۚ O vakit âshab-ı nardan, ehl-i cehennem olur. وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظّٰالِمِينَ ۚ İşte zalimlerin cezâsı da budur.

30- فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ اَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ

فَطَوَّعَتْ Zeyyenet, sehheret diyor. لَهُ نَفْسُهُ Kabil'in nefsi, onu ziynetli gösterdi, suhuletli gösterdi قَتْلَ اَخِيهِ kardeşinin ölümünü. Kardeşini öldürmesini, nefsi ona güzel gösterdi. Zaten şeytan tezyin ediyor, insanın gözünde tezyin ediyor da yaptırıyor. Nefsi tezyin etti kardeşini öldürmesini. فَقَتَلَهُ Öldürdü, uykudayken başına bir taş vurdu da öldürdü. فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ Sabahlandı hasarette, din-i dünya hepsi elden gitti. Şimdi öldürdü yüzü siyahlandı, vücut siyahlandı. Fakat nasıl yapacak? Çünkü ilk evvel öldüren katil budur, ilk evvel hâsıl olan günah budur yeryüzünde. Âdem Aleyhisselam'ın evladından buraya kadar ne katil vardı, ne başka hatalar vardı. Şimdi bu vücudu, Habil'in vücudunu nasıl yapacak bilmiyordu. Arkaya aldı, biraz gezdirdi bir iki gün yine olmadı. Âllâh CelleCelâlûhû, insan neyin ehliyse onu, ona kolaylaştırıyor. İyilik ehline, iyiliği kolaylaşıyor. Fenalığın ehline, fenalık kolaylaşıyor. Şimdi mesela cami ehli meyhaneye gitmiyor, cami kolay geliyor. Meyhane ehline de cami müşkül geliyor, camiye gelmiyor.

Öyledir. Bu da cehennem ehli olduğu için, Âllâh kolaylık gösterdi, kolaylık bu;

31- فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِى الْاَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِى سَوْاَةَ اَخِيهِ ۜ قَالَ يَا وَيْلَتٰى اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ فَاُوَارِىَ سَوْاَةَ اَخِى ۚ فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ۚ

فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا Âllâh CelleCelâlûhû, bir kargayı gönderdi yanına. يَبْحَثُ فِى الْاَرْضِ Bir karga geldi, bir ölü karga da ağzında. Geldi orada, onun gözü önünde yavaş yavaş ayağıyla tozu toprağı böyle bir kenara verdi. Ölü olan kargayı içine attı sonra yine onu üzerine attı da setretti. "E, ben bu karga kadar da olmaz mıyım kardeşimi setretmeye?" dedi. فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا Âllâh bir kargaya gönderdi يَبْحَثُ فِى الْاَرْضِ yâni "yemlikû filerdı" yeri kazardı, açardı (isim dâhilinden.) لِيُرِيَهُ Tâ ki ona göstersin, كَيْفَ يُوَارِى nasıl setrediyor سَوْاَةَ اَخِيهِ ۜ kardeşinin vücudunu. Kargayı gönderdi Âllâh, ölü bir kargayı, diri karga böyle toprakta setretsin ki bundan alışsın. O da kardeşini böyle setretsin. قَالَ Dedi Kabil; يَا وَيْلَتٰى "Veyl olsun bana, اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ ben bu karga kadar da değil miyim?" Bak karga getirdi, ölü kargayı defnetti. Ben bu kadar değil miyim? Elbette o kadarım. Öyleyse فَاُوَارِىَ سَوْاَةَ اَخِى ۚ ben kardeşimin vücudunu setredeyim. Başladı o dakika toprak kazdı. Habil'i içine attı, üzerine toprak attı. فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ۚ Bu hareketlerden nadimlerden oldu ama iş işten geçti. Artık bir şey kalmadı.

32- مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ ۚ كَتَبْنَا عَلٰى بَنِى اِسْرَآءِيلَ اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا ۭ وَمَنْ اَحْيَاهَا

فَكَاَنَّمَا اَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِى الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ

Kalbin bu haline binâen! Bak şimdi o vakte kadar isyân yoktu. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem okuyacağımız ayeti, hadisle izah ediyor. Bir insan doğru bir yol, İlây-ı Kelimetullâh için bir şeyi icad ederse ve ona devam ederse, tabi etbaları da devam ederler. Onun sevabı kendisine ait olduğu gibi, etbalarının sevabından da hisse alır sebep olduğu için. Mesela İmam-ı Azam, bir fıkıh kitabını meydana koymuş, bir Hanefi mezhebini yapmış. Bugüne kadar onunla halk amel eder, kıyamete kadar da bu gider. Bunun sevabı kendisine ait olduğu gibi, bu yolda olan, bu içtihad ile amel edenlerin sevabından, İmam-ı Azam hissedar olur. Bu Hadis-i şeriftir. Bunun mukabili de vardır. Bir adam da İlây-ı Kelimetullâh'ı bozmak için bir şey yaparsa. Tabi onun cezâsı onundur fakat onunla amel eden kimseler de kıyamete kadar ne kadar varsa, defter-i amâllerine ne kadar seyyie girerse, o bozuk olanın da defter-i amaline yazılır. Tabi işte hadis bu, ayette de bunu izah ediyor.

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ Bunun için yâni Kabil'in, Habil'i öldürmesi için, bu öldürmeyi katli icad ettiği için, (ilk evvel icad edendir) كَتَبْنَا biz yazdık Tevrat'ta, Ben-i İsrailliler için. عَلٰى بَنِى اِسْرَاءِيلَ اَنَّهُ مَنْ Bir adam, bir adamı öldürse haksız, nefissiz قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ yâni kısassız. Bir adamı öldürmüşse kastına öldürürler, o kısastır, o gayet güzeldir. Fakat katil yok, tutar birisini katleder اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ yahutta yeryüzünde fesat yapar. Kendisine dememiş kimse bir şey, başlar halkı birbirine tutuşturmaya. Böyle bir kimsenin cezâsı, فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا ۚ sanki bütün insanları öldürmüş

gibi hepsinin katlinden hissedar olur. وَمَنْ اَحْيَاهَا Eğer bir adam ihya ile birini katilden men ederse kendini, فَكَاَنَّمَا اَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا sanki hepsini de ihya etmiş. Çünkü alakadar olur.

وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ Halik-i Kâinat emrediyor Ben-i İsraillilere, benim peygamberlerim sıra ile geldiler. Mûsâ ile İsâ'nın arasında birçok peygamberler gelip gitmişlerdir. ثُمَّ اِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِى الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ Sonra o peygamberler gelip gittiği halde, çokları yine bu kavminden ve bu yahudilerden, yerde hadd-i tecavüz etmişler. Yâni çokları imân etmemişler, küfür üzerine gitmişler. Bu mevzu bitti, mevzu mevzudur Kur'an-ı Azimüşşan.

33- اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِى الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُٓوا اَوْ يُصَلَّبُٓوا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Bu mevzunun sebeb-i vürûdünü söyleyelim. Arini namında bir kabile var Arapların. O kabileden sekiz kişi, Rasûl-û Ekrem'in huzuruna gelir Medine-i Tahire'ye. Bunlar hasta, perişan, aciz adamlar. İmânını izhar ettiler, güya imân etmeye geldiler. Tabi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem kimsenin kusurunu yüzüne vurmaz. Bildiği halde münafığa, münafık demez. O'nun hilmindendir, başka bir şeyden değil. Bu sekiz kişi zâhirden imân ettiler, Müslüman oldular. Fakat perişan bir halde idiler. Yemek yok, içmek yok, hastalık var. O zamanda da yirmi beş tane deve vardı, Beyt'ül Mal'ın, dağda. Bir de çoban vardı. O çoban, o yirmi beş deveyi otlatırdı. Sütlerini Âshab-ı Kiram'a, halka verirlerdi. Server-i Âlem Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların haline rahmet-û şefâkat olarak dedi. "Siz bu haldesiniz, gidiniz dağa, çobanın yanına. O deve-

lerin sütünden, ebvalinden istifade edersiniz. Hava da güzeldir, iyi olursunuz." Bunlar da gittiler, hakikaten birkaç gün kaldıktan sonra süt yediler, felan ettiler, hava aldılar. Nihayet her hastalıkları gitti, hepsi de kuvvetli oldular. Kuvvetli olduktan sonra hain insan, hıyanetini terk eder mi? Şimdi düşündüler dediler ki; "Bu çoban bir tanedir, biz sekiz taneyiz. Çobanı öldürelim, develeri götürelim." Çobanı öldürmüşler hakkaten, develeri de götürdüler, irtidat ettiler mürted olup Mekke'ye gittiler. (Daha Mekke'nin fethi yok,) ayet-i kerime'nin sebeb-i nüzulü budur. Bu olayın üzerine bize cezâyı beyan ediyor.

اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِيْنَ يُحَارِبُوْنَ اللّٰهَ Bir insan, Âllâh'ın dostuna muharebe ederse Âllâh'a muharebe ediyor. "Âllâh'ın velisine düşman olan, Âllâh'a düşman olur." Hadis-i şeriftir. **"men bâraze eveliyyen min evliya-i fakat bârazenidin muharebe."** E, bunlarda bu çoban da Âllâh'ın dostları, imân etmişler Rasûl-û Ekrem'in ashabı. O'na muharebe eden, Âllâh'a etmiş olur. Âllâh'a ve Rasûlüne isyân edenlerin cezâsı, buna kıyasen sebeb-i nüzulü ayet budur. Fakat nüzul-ü ayetin sebebi, ayeti tahsis etmez. Kıyamete kadar bu caridir. Âllâh'ın dostuna, düşman olan kimse Âllâh'a düşmanlık yapıyor. Âllâh'ın düşmanına dost olursa, ne olur onun Âllâh ile dostluğuna? Hiç!

اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِيْنَ يُحَارِبُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ Onlar ki Âllâh-û Rasûlüne muharebe ederler yâni evliyalarına muharebe ederler. وَيَسْعَوْنَ Çalışırlar, فِى الْاَرْضِ yeryüzünde فَسَادًا fesada çalışırlar. Bak, yolları keserler, halkı idlal ederler, böyle yaparlar, onların cezâsı nedir? اَنْ يُّقَتَّلُوْٓا Buyuruyor ki; öldürmek baştan geliyor. İslamiyet'te katile meydan yok. **"beşşirel katile min katli"** Katil oldu mu meğer

hata ise başka, behemahal onu öldürmek lâzım gelir. Katletmek اَوْ يُصَلَّبُوا yahut asmak hatta üç günde ağaçta kalmak ibret-i misali. اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ Yahut el ve ayakları, evvela sağ el, sonra sol ayak, sonra sol el, sonra sağ ayak böyle kesmek. اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ Yahut yerden men etmek. Şimdi efendim âyet-i kerime sırayla takip etmiş. Şimdi eğer yalnız katil ise **"beşşirel katile min katli"** katlediniz gitti. Eğer katille beraber malı da gasp etmişse, gitmiş birisini öldürmüş mal-û servetini de gasp etmiş. O vakit katil demişler, salb ile olur ki ibret olsun, üç günde orada bırakılır, öyledir. اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ Eğer bu sefer katil olmamış da yalnız mal ise el ve ayakları kesilir. Eğer mal da götürmemişse, katil de olmamışsa o vakit de yerden men edilir. يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ Yerden men de ne ile olur? İki türlü. Ya def ederler uzak bir memlekete, memleketten çıkarırlar. Yahutta hapsederler. Hapse işarettir bu.

Bak efendim fenalık yapan adam ya birisini gider öldürür; onun cezası öldürülmek. Yahut öldürmekle beraber onun mal-û eşyasını gasbeder götürür; onun cezası öldürmektir ama salb ile ibret olmak için. Yahutta katil yok yalnız mal götürmüş; onun cezası el ve ayak kesilmek. Eğer o da değilse ne mal götürmüş ne gasbetmiş yalnız tehdit ise; o da men ediliyor yerden, hapishaneye yatırılır. O vakit de hükm-ü şeriat tatbik edilmiştir orada.

Tamam mı, izah etmedikse tekrar söyleyelim. Şimdi efendim dört şey var. Birisi bir adamı öldürür gider. Birisi bir adamı öldürür, malını da alır götürür. Birisi öldürmez, yalnız malını götürür. Birisi de malı da götürmez, öldürmez de fakat tehdit eder. Bu dört mesele. Yalnız ölüm ise katil. Ölümü, mal ile beraber götürmüşse

salb. Katille felan olmadıktan sonra mal götürmüştür yalnız, el kesmek ayak kesmek. Eğer bunu da yapmamışsa yalnız tehdit ise onu yerden, yerin menfaatinden men etmek, hapishanedir.

وَلَهُمْ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِى الدُّنْيَا İşte dünyada onlara, bu cezâ var. فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ Eğer bunlar küfür üzerine giderlerse, azab-ı azimi de ahirette görürler. Bunların tevbe yeri var mıdır? Tevbe yeri var ama daha hükümetin eline düşmeden evvel, şeriatın tuzağına girmeden evveldir. Nedamet ediyor, pişman oluyor, geliyor, malı da getirir sahibine verir. O Hukukullah, af oluyor. Mal da sahibine gidiyor. Fakat işi takibe vardı, tuttular hapishaneye attılar sonra tevbe etti.

34- اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ ۚ فَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ ۚ Tevbe etti, daha siz ona muktedir olamadınız, tutmaya muktedir olmadınız, hükümet tutamadı. Fakat kendisi pişman oldu, getirdi. İşte buna, فَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ Âllâh Ğafur'ur Rahim'dir. Âllâh kendi hakkını affeder fakat hakk'ul ibad geçmez. Hakk'ul ibad'ı verecek. Bu mevzu da bitti.

35- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوا اِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِى سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh'a Rasûllullâh'a, Kur'an'a imân eden kimseler, اتَّقُوا اللّٰهَ Âllâh'tan korkunuz. وَابْتَغُوا Talep ediniz اِلَيْهِ Âllâh'a, **"ilâ"** Âllâh'ın rızasına الْوَسِيلَةَ vesileyi talep ediniz. Fıtranın ismi ve-

siledir, ha. Vesileyi talep ediniz. Âllâh bize emrediyor, diyor ki; Âllâh'tan korkunuz, Âllâh'a karşı vesile ittihaz ediniz. Celâleyn tefsirinde vesile diyor, Âllâh'a taatle ibadet etmek vesiledir, Evliyaullah'a hürmet etmek vesiledir, zikirle duâ vesiledir. Bu hem zikirdir, hem duâdır. Sonunda yüz tane **"Lâ ilâhe illâllâh,"** yüzer tane söylüyoruz. Duâdır, zikirdir, vesiledir. Demek ki buraya göre de Âllâh emrediyor. "Ey Müslüman, Âllâh'tan kork vaktini bedava geçirme, vesileyi oku" desek manası olur, her yere olur. "Ey Müslüman Âllâh'dan kork da namazını kıl. Ey Müslüman Âllâh'tan kork da halkın hakkına tecavüz etme." İşte bunlar vesile olur. Bunlar hepsi vesile olduğu gibi, bu duâ risalesi de vesiledir. وَجَاهِدُوا فِى سَبِيلِهِ Âllâh'ın yolunda, Âllâh'ın yolu hangi yoldur? İlây-ı Kelimetullâh, din yoludur. Cenâb-ı Hak'kın kullarına tayin ettiği yol, Kur'an-ı Azimüşşân'dır, başka bir şey değildir.

Vesileyi yapınız ve cihad ediniz. Cihad zâhiri olur ki küfür ehli, Müslüman'ın hududuna tecavüz ettiği zaman farz-ı ayn olur. Sırf onu def etmek, İlây-ı Kelimetullâh için hakiki şehit olur ve hakiki de gazi olur. Fakat rütbe almak, bilmem ne yapmak, şunu yapmak. Onlar başka türlü olur, bilmiyoruz onu. Bir de fisebilillah cihad ediniz, sizin içeride iki düşmanınız var, biri nefis, biri şeytan. Her ikisi de sizi bu yoldan çevirmek için uğraşıyorlar. Şeytan karşısında, fakri karşına koymuş "sakın zekât verme fakir olursun." Nefis, "aman herkes içiyor da sen niçin gitmiyorsun Beyoğlu'nda bir âlem yapmıyorsun?" Bu ikisi kolkola verir, zavallı bir Müslüman'a musallat olurlar. Bu Müslüman'ın, bunlara karşı gelmesi فِى lâzım gelir, işte cihad budur. سَبِيلِهِ Âllâh'ın yolunda cihad ediniz.

لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ Felâh bulursunuz. **"lealle"** Başka ibarelerde terci içindir, Kur'an-ı Azimüşşân'da tahakkuk içindir. Siz bunu yaparsanız iflah olursunuz.

36- اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لِيَفْتَدُوْا بِهٖ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا Kâfir olanlar, Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân etmeyenler. لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيْعًا Yâni cehennem azabını beyan ediyor Âllâh, bu şekilde. Dedim ya cenneti de bizim anlayacağımız şekilde beyan ediyor, cehennem de böyle. Eğer kâfir olanlara, bütün dünyanın malları ona olursa, وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ bir misli de beraber olur. Kâfirdir, Ebu Leheb filan; "Ben yaparım, benim malım var. Veririm, Âllâh beni affeder. Ben yaparım ama bilmem ne yaparım." لِيَفْتَدُوْا بِهٖ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۚ Bütün dünyayı versen, bir dünya da üstünde olup da versen, yine Azab-ı İlâhi'den kurtuluş yok, hükme ihtiran ettikten sonra. Hükme ihtiran ettikten sonra kurtuluş yok, وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ azab-ı elime giriftar olurlar.

37- يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّخْرُجُوْا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخٰرِجِيْنَ مِنْهَا ۡ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ

Kıyamette böyle hâsıl olduktan sonra, yerini gördükten sonra yalvarmaya başlarlar Cenâb-ı Hakk'a. "Ya Rabbi bize birkaç gün müsaade et, bir dünya halket de bizi götür. Biz burada gözümüzle gördük artık sağlam insan olacağız" diye yalvarırlar. يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّخْرُجُوْا مِنَ النَّارِ İstiyorlar ki cehennemden halas olsunlar hâlbuki

ama وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا hüküm kat'idir. Kat'idir cehennemden çıkamazlar, وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ daimi bir azap var.

Efendim hatıra geliyor. Dünyadayken birkaç sene faraza kırk, elli yahut yüz sene küfür etti. Daimi, ebedi bir azabı Cenâb-ı Hak, muvakkat bu küfre karşı veriyor. Acaba Adalet-i İlâhiye'ye muvafık mı? Evet! Diyor. O adamın akidesi böyle. Eğer faraza ebedi de kalsa yine o yolda gitmek istiyor. Şimdi bugünkü mesela münafıklar yahut kefereler yüz sene yaşıyor farzedelim. Fakat eğer o daha fazla da yaşasa niyetine göre bu yoldan çevrilmez ve öyle gidecek. Onun için niyetine göre Cenâb-ı Hak, ebedi azabı veriyor.

Mü'minin de böyle. Bir Mü'min faraza hayatında seksen, doksan sene, yüz sene ibadet etmiş. Buna mukabil, ebedi olan Cennet nimetlerini Âllâh veriyor. Ahkâm-ı İlâhiye'ye mana olamaz da fakat o Mü'minin akidesi, niyeti de budur. Eğer faraza ebedi olarak yaşasa yine, bu yoldan infirak etmez, bu niyettedir. Mevzu değişiyor efendim.

38- وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ Hırsızlıklar hakkında. Bak ayet birbirine bağlıdır. Eğer yalnız malı götürürse eli kesilir. Şimdi beyan ediyor. Sârik; erkek olan hırsız, sârikah; kadın olan hırsız. Kur'an-ı Azimüşşân'ın belagati havsalamızın, çok fazladır. Fakat burada erkek hırsızı evvel beyan etmiş, kadın hırsızdan. Sonra sûre-i Nur'da zaniler hakkında diyor ki; اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِى evvela hanımı takdim ediyor, sonra erkeği. Zina hakkında gelen ayet, evvela hanımdan başlıyor sonra erkeğe başlıyor. Hâlbuki aynı fiil. Fakat hırsızlığa

gelen ayet, evvela erkekten bahsediyor sonra kadından bahsediyor. Bunun hikmeti budur; hırsızlıkta az çok bir cesaret de olacak ve bütün kuvvet erkeğin elindedir. Erkek çekilebilir, değil mi ya! Fakat zina öyle değildir. Zinada en ziyâde faal rolü oynayan kadındır. Kadın gösteriş yapar, falan eder, mani olamıyor. Onun için zinada faal rolünü yapan kadındır, cezâ oradan başlıyor. Hırsızlıkta erkektir, erkekte az çok bir cesaret olur, faaliyet ondadır. فَاقْطَعُوا اَيْدِيَهُمَا Ellerini kesiniz! Evvela sağ el çünkü hırsızlığın aleti eldir, onu keser. Şimdi Âllâh Hakim'dir, yeri yerine emretmiş. Bu kadar hırsızlıklar vakıa oluyor? Mesela Hicaz'da, şimdi biraz başlamış ya fakat beş altı milyon insanın içinde hırsızlar yok demekdir. Niçin? Ayeti tatbik etmişler. Çünkü Âllâh, mahlûkunun haline âlimdir. Hırsızın eli kesildi mi bütün etrafa yayılıyor. Bu hırsız evde kalamaz, çarşıya gider, oraya gider buraya gider. Herkes görür eli kesilmiş, vazgeçerler. Bak, Hicaz da o kadar oluyordu nihayet yüz tane eli kesmemiş ya, iki üç tane el kesmiş. Fakat ibretellissalihin olmuştur. Evvela sağ el, sonra sol ayak, sonra sol el, sonra sağ ayak, böyle muhtelif olarak gider. جَزَآءً بِمَا Yaptığı isyânın cezâsıdır, نَكَالاً مِنَ اللّٰهِ Âllâh'tan da ukûbettir onlara. وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû, Azîz ve Hakim'dir.

Efendim koldan olur. Bak mesela bunlar ayrı, bunlar ayrıdır. Bu kemikleri Âllâh, bu kemiklerle bağlamış. İçinde teller var, şeyler var. Onları kesti mi bu ayrı oluyor yâni kemik kesilmiyor. Ne bu kemik kesiliyor, ne bu kemik. Fakat bu kemikleri bak birbirine bağlamıştır, kenetlenmiş bağ ile. Onları keserler, herhalde yağın içine koydular mı, bugünkü fenni mülahazanındır. İki günde iyi olur, iyi olur ama el düşer.

39- فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهٖ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهٖ Bir adam zulüm yaptıktan sonra, hırsızlığı yaptıktan sonra tevbe eder rücû ederse, daha da hükümetin tuzağına girmeden ha! وَاَصْلَحَ Halini ıslah eder de malı götürüp de sahibine verirse, فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۭ Âllâh tevbesini kabul eder. اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ Âllâh Ğafur'ur Rahim'dir. Çalmış sonra nedamet etti, çaldığı malı götürdü sahibine verdi. "Ben hata ettim yaptım bunu, al da beni affet." Alır affeder, cezâ gelmez. Fakat bu tahkibata, hükümete aks etmeden evvel olur.

40- اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ Görmüyor musunuz? Semâvât-û ard; yer, gök ve içindeki mahlûkat hepsi Âllâh'ın mahlûkudur, kullarıdır, emrindedir. يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَاۗءُ ۭ Kimi isterse azaplandırır. Tevbeye yanaşmaz, burnu yükselir, benim diyor nihayet azaba giriftar olur. Kimi isterse de mağfiret eder. Onun kalbine bir nedamet geliyor, tevbe eder, mağfirete sebep olur. وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ Her şeye muktedirdir Âllâh! Ne isterse onu yapar. Mülkünde tasarruf eder. Mevzu ayrıdır efendim.

41- يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوْبُهُمْ ۛ وَمِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا ۛ سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ سَمّٰعُوْنَ لِقَوْمٍ اٰخَرِيْنَ ۙ لَمْ يَاْتُوْكَ ۭ يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ مِنْۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهٖ ۚ

يَقُولُونَ اِنْ اُوتِيتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا اُولٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ Elif lam" ile olursa Rasûl-ü Ekrem'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Eğer "elif lam" olmasa, herhangi bir peygambere Rasûlüm der. Ey benim Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, لَا يَحْزُنْكَ seni mahzun etmesin yâni mahzun olma, الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِى الْكُفْرِ (küfürde sür'at edenler; sür'atle küfre gidenler) sür'atle küfre gidenleri görürsün, bundan mahzun olma. Bu küfre gidenlerin مِنَ الَّذِينَ قَالُوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ bir kısmı ağzıyla biz imân ettik diyorlar, hâlbuki kalbinde imân etmemiştir münafık bulunuyor. Bunların halinden mahzun olma. Bir kısmı da yine وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا yahudilerden geliyorlar senin huzuruna, سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ zâhirde geliyorlar huzurundan istifade edecekler gibi çünkü Müslüman gibi görünüyor, hâlbuki gelir senin sözlerini götürüyor da yalan, tekzip etmek içindir. سَمَّاعُونَ İşitiyorlar لِلْكَذِبِ tekzip için, aralarında istihza etmek için. سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَرِينَ Bir de işitiyorlar bir kısmı, başka bir gam ki لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ daha sana gelmeden (gelmemişlerdir) Tevrat'ın kelimelerini tahrif ediyorlar ve geliyorlar senden işitiyorlar, onlara söylemek için yâni casus.

Şimdi bunun sebeb-i nüzulü var efendim. Rasûl-ü Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Medine-i Tahire'ye gittiği zaman, Ben-i Kureyza namındaki yahudi kabilesi Medine'nin içindeydi. Onlar, Huzuru Peygamberiye geldiler. Bazıları imân eder gibi göründü-

ler, Rasûl-û Ekrem de onlara ahd verdi, oturunuz evinizde. Zaten birçok defa yahudilere böyle ihsan etmiş, yahudi nakzetmiş onu. Fakat onların daha yüksek daha çok olan kabilesi de Hayber'de idi. Hayber ayette de görülüyor ki yahudi şehriydi. Hüsün'u vardı, kaleliydi. Şehir idi etrafında da kale var idi, kalelerinde tahassun ettiler. Çokluğu Hayber'deydi, Ben-i Kureyza da Medine'deydi.

Hayber'deki yahudilerin eşraflarından iki hanım zina yaptılar. Tevrat'ta Kur'an-ı Azimüşşân'da nasıl bize beyan etmiştir. Evli olmayana celd; yüz tane dayak, evli olanlara da recm emretmiştir. Aynen Tevrat'ta da bu mesele vardır. Şimdi orada, Hayber'de iki kadını recm etmek lâzım gelir Tevrat'a göre. Fakat onlar istemiyor, celdle bir dayakla geçirmek istediler. Dediler ki; "Biz celd edelim. Celd var, Tevrat'ta celddir, recm değildir." Bunun üzerine düşündüler ki bir adam gönderelim de Ben-i Kureyza'ya, (Rasûl-û Ekrem ile araları yoktu onların çünkü daha teslim olmamışlardı. Hayber baştanbaşa bir muharebenin neticesinde teslim oldu.) Ben-i Kureyza'ya adam gönderelim yahudidir. Gitsin, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'den sorsunlar. Celd var mıdır? (Yâni celd; dayak. Recm; taş.) Onların gayesi oradan bir cevap alsınlar, o kadınları celd etmektir. Sonra dediler, bak سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ daha sana gelmediler ki ehl-i Hayber'dir. يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ Tevrat'ın hakiki kelâmatını tahrif ediyorlar yerinden. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hakkındaki evsafı tahrif ettiler. Tevrat'ta böyle bir peygamber gelecek, kametini, yüzünü, şeklini beyan etmiştir. Onlar onu tahrif ettirmişler aksine. Uzun boyludur, gözleri mavidir, bilmem böyle şeyler yaptılar.

يَقُولُونَ اِنْ اُوتِيتُمْ Adam gönderirler de sorsunlar Rasûl-û Ekrem'den. Acaba celd edelim mi bunu? Celd var mıdır Tevrat'ta? Maksadı; "vardır" desin. Sonra tavsiye ettiler, dediler ki; هٰذَا فَخُذُوهُ Eğer görürseniz Rasûl-û Ekrem "celd vardır, recm yok" derse, hemen alınız getiriniz biz bu kadınları kurtaracağız. وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ Eğer celd demezse Rasûl-û Ekrem, "recm" dese. فَاحْذَرُوا Hazer ediniz, kabul etmeyiniz.

Geldiler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emretti. "Tevrat'ta da recm var, Kur'an'da da recm var. Tevrat'ı getirin de beraber bakalım." İbn'i Sûriye vardı onların âlimlerinden getirdiler, nihayet okudu. Abdullah bin Es-Selam da vardı. İbn'i Sûriye parmağını koyuyor recmin üzerine. Abdullah bin Es-Selam Tevrat'ı bilirdi, dedi. "Efendim, hilekârlık yaptı parmağını koyup, kaldırsın." Kaldırdı, recm var. Recmle emretti, onlara cevap verdi. Recm ettiler.

وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا Âllâh! Eğer bir kavmin fitnesini isterse, irade ederse ey Habibim, sen malik olamazsın onu halas etmeye. Eğer ki benim mahbubumsun, peygamberimsin, seyyid'ül mürselinsin, severim. Fakat irade benimdir, hüküm benimdir. Benim İrade-i İlâhiye zuhur ederse, sen malik olamazsın ona halas olmaya. اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ Onlardan ki, o kısımdır ki Âllâh, onların kalbinin tathirini istememiş, küfrünü izale istememiş, küfür üzerine gidecekler. لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ Dünyada onlara cezâ var. Azab-ı azim de ahirette onlara vardır ki ebedi cehennemdir.

42- سَمّٰعُونَ لِلْكَذِبِ اَكّٰلُونَ لِلسُّحْتِ فَاِنْ جَٓاؤُكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ ۚ وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا ۖ وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

سَمّٰعُونَ لِلْكَذِبِ Onlar huzuruna gelirler, Ben-i Kureyza kabileleri (yahudileri,) zâhiren seni dinlemek için. Hâlbuki yalan, tekziple (geçti bu ayet, tekerrür ediyor.) Bunda maksatları, senin sözlerini alıp da arkalarına gittikleri zaman istihza etmek, tehdim etmektir. اَكّٰلُونَ لِلسُّحْتِ Haramdan muhafaza etmezler kendilerini, haram iledir. Ne Tevrat'ı dinlerler, ne de Kur'an-ı dinlerler. فَاِنْ جَٓاؤُكَ Eğer bunlar yanına geldilerse, Âllâh-û Teâlâ, Habibine emrediyor. Bunları hali budur; hilekârlık yapıyorlar, sözünü dinlemezler, haramı yiyorlar. Bu halde iken muhakemeler için senin yanına gelseler. Hüküm etsin mi, etmesin mi? Eğer onlar geldiler sana bu hüküm için, فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ sen muhayyersin ey Habibim. İstersen Âllâh-û Teâlâ'nın sana bildirdiği gibi, onların arasında hüküm ver. Nitekim verdi, recm var dedi. Eğer istemezsen اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ i'raz et. Her iki takdirde de sen muhayyersin. Bunların imânları yok fakat sana müracaat ettikleri zaman, istersen elindeki Ahkâm-ı İlâhiye ile hükmet, istersen de hiç karışma bırak haline. Sen muhtarsın.

وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا Eğer i'raz etsen, lâzım gelen fetvayı vermezsen bile, onlar darılsa, sana hiçbir ziyanı olmaz. Çünkü Âllâh, senin muhafızındır. وَاِنْ حَكَمْتَ Eğer onlara hükmetmek icap ettiyse hükmettin mi? İki yahudi geldi hüküm istemeye, sen hükmettin mi? فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ Adaletle Kur'an ile amel et. اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, adil olanları sever.

Şimdi mesela bir Müslüman memleketinde Kur'an ile amel ediliyor. Orada iki hıristiyan hükümete gitseler, o hükümet mecburdur Kur'an ile onların arasında amel etsin. Ama hıristiyandır, hıristiyan olsun mademki adalet, hüküm benimdir, kitabımla amel olsun. Bak, ayetle sabittir. Değil ki Müslüman, ona zilletini gösterir de ona göre yapsın.

43- وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ ۚ وَمَا اُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ۘ

وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ Bu recm meselesinde seni hakem yapmazlar, ey Habibim. وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا حُكْمُ اللّٰهِ Onların elinde Tevrat var, Tevrat'ta Âllâh'ın hükmü var ki zinanın haddi recmdir, celd değildir. ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ ۚ Eğer gelseler, sen hükmetsen. Yine arkayı çevirdikleri zaman yine irtidat edecekler, yine bildiklerini yaparlar. وَمَا اُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ۘ Onlar, Mü'minlerden değiller. Takdir-i İlâhi'de, Mü'min halk olmamışlar ve küfür üzerine gidecekler.

44- اِنَّآ اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ اَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِى ثَمَنًا قَلِيلًا ۗ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

اِنَّآ اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ Biz Azimüşşân, Tevrat'ı gönderdik Mûsâ Aleyhisselam'a. فِيهَا هُدًى Tevrat'ta hidayet var, dalaletten hidayet var. Bu Kitabullah'tır zaten tahrif edilen yerlerdir onları hükümden düşüren. وَنُورٌ ۚ Tevrat'ta nur da var, ziya var, bâtılı görür. يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ اَسْلَمُوا İsâ'dan evvel gelen peygamberler, onlar

Tevrat ile hüküm ederlerdi لِلَّذِيـنَ هَـادُوا yahudilere de. وَالرَّبَّانِيُّـونَ **Rabbani**; Âllâh'a mensub, Âllâh'ın halis kulları, وَالْاَحْبَـارُ alimler, بِمَـا اسْـتُحْفِظُوا مِـنْ كِتَـابِ اللهِ Âllâh'ın hıfzında oldukları için, bunlar Tevrat ile amel ederlerdi tahrifinden evvel. Tahrifi ne zaman oldu? Rasûl-û Ekrem geldikten sonra başladılar. وَكَانُوا عَلَيْـهِ شُـهَدَآءَ Onlar hepsi de Tevrat'a şahid idiler, rakıb idiler Tevrat'ın ahkâmını icra etsinler.

فَـلَا تَخْشَـوُا النَّـاسَ Ey yahudiler! Mademki Tevrat'ın hükmü neskten evvel böyleydi. Siz insanlardan korkmayınız, وَاخْشَـوْنِ Ben'den korkunuz. Yâni yahudilere, Âllâh böyle emretti. Rasûl-û Ekrem'in sıfatlarını gizlemesinler, Tevrat'ı tahrif etmesinler. Benden korksunlar, insanlardan korkmasınlar. İnsanlardan korktuğu ne idi? Bunların hahamları idi, para alırlardı. "Eğer biz imân edersek Kur'an'a, kıymetimiz kalmıyor, onlardan birisi oluruz. Fakat şimdi fırka reisiyiz" gibi. وَلَا تَشْـتَرُوا بِاٰيَاتِـى ثَمَنًـا قَلِيـلًا Satmayınız ayetimle, tebdil etmeyiniz semen-i kalil ile. Semen-i kesir ile satsa caiz mi? Yok! Dünyanın bütün metaı, semen-i kalildir. Buna mukabil, Âyat-ı İlâhiye'yi onunla değiştirmeyiniz. وَمَـنْ لَـمْ يَحْكُـمْ بِمَـا اَنْـزَلَ اللهُ Her kim ki Âllâh-û Teâlâ'nın inzal ettiği, göndermiş olduğu Ahkâm-ı İlâhiye ile amel etmezse imkânı olduğu halde. فَاُولٰٓئِـكَ هُـمُ الْكَافِـرُونَ İşte onlar, hakiki kâfirler içindedirler, kâfirdirler. Kâfir olmasa, imân etmişse onunla amel eder.

45- وَكَتَبْنَـا عَلَيْهِـمْ فِيهَـآ اَنَّ النَّفْـسَ بِالنَّفْـسِ وَالْعَيْـنَ بِالْعَيْـنِ وَالْاَنْـفَ بِالْاَنْـفِ وَالْاُذُنَ بِـالْاُذُنِ وَالسِّـنَّ بِالسِّـنِّ وَالْجُـرُوحَ قِصَـاصٌ فَمَـنْ تَصَـدَّقَ بِهِ فَهُـوَ كَفَّـارَةٌ لَـهُ وَمَـنْ لَـمْ يَحْكُـمْ بِمَـا اَنْـزَلَ اللهُ فَاُولٰٓئِـكَ هُـمُ الظَّالِمُـونَ

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Biz farz ettik, yazdık Tevrat'ta onlara hüküm. Onlara hüküm olduğu gibi bizde de aynı mademki bize beyan ediyor, bize de hükümdür. Nedir hüküm? فِيهَآ اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ Bir nefsi, bir nefse mukabil öldürmek. İster zengin olsun, ister şerif olsun, ister nesebi yüksek olsun, ister aşağı olsun, İslamiyet'te milliyet yok. **"El İslam-û milletûn vahide."** Küfürde de böyle, küfür de millet-i vahidedir. Efendim bir zengin, bir fakiri öldürmüş. Zenginin biraz cezâsı az olsun. Yahut şehzade birisini öldürmüş, cezâsı az olsun. Böyle olmaz! Müslümanlar, dinin nazarında hepsi birdir.

اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ Nefis, nefse mukabil idam edilir. وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ Göz, göze mukabil çıkarılır. Birisi geldi, birisinin gözünü çıkardı, Ahkâm-ı İlâhiye ile onun da gözünü çıkarırlar. وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ Burun, buruna mukabildir. Birisi birisinin burnunu kesti, aynen Ahkâm-ı İlâhiye ile onun burnu kesilecek. وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ Kulak, kulağa mukabildir. Birisi birisinin kulağını kesti mi, Ahkâm-ı İlâhiye ile onun kulağı kesilecek. وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ Diş. Birisi vurdu, birisinin dişini kırdı. Onun da dişini kırıcak. وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ Diğer cariha olan azalar da kısas iledir. Hangi azaya tecavüz etmişse, o aza beradında gider. İyi ama dişi kırılmış fakat dişi kıranı affeder yahut para alır veriyor diyete münkalib olur. O vakit de caizdir. فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهٖ Her kim ki sadaka olarak yaptığı cezayı bırakırsa; فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهٗ o, ona keffaret olur. وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُونَ Âllâh-û Teâlâ'nın emrettiği şeyle amel etmeyen zalimlerden olur.

Efendim burada bir şey söyleyelim. Arnavutlar hakkındadır bir kitaba rastgeldim. Şimdi Ömer İbn'ül Hattab Radıyâllâhû Anh'ın

zaman-ı hilafeti idi. Hac mevsimiydi. Herkes, her taraftan hacca gelmiş bildiğiniz gibi. Kabileler, kabilelerin rüesaları. Bir reis gelmiş, kabile reisi. O kendini bilir, başka kimseyi bilmez. Ondan evvel de bir adam gelmiş orada oturmuş. Yol vermedi reise. Haram'dadır oturmuş, ona vermez. Kızdı ona, kalk demiş, bir sille vurmuş. Sille vurdu, kendisi oturdu yerine. Namaz bittikten sonra o adam, doğru Ömer Radıyâllâhû Anh'a gitmiş. Zaten orada (bevvab) kapıcı filan yok, doğrudan huzura girer. Filan adam, bana bir sille vurdu. Emretti; "O duracak ayakta, sen de halkın içinde ona bir sille vurursun." Hüküm bu. Gittiler, hükmü tebliğ ettiler. E, bunu kabul eder mi bu! Geceleyin birkaç tane etbalarıyla beraber Medine-i Münevvere'yi terkedip kaçıyor. Kaça kaça, ta İstanbul'a gidiyor, Konstantin'i görüyor. Zaten İstanbul da istiyordu, onlardan bir ihtilaf olsun da elinde tutsun. Demiş ki onlara; "Biz size hürmet ederiz, besleriz lâkin itimadımız yok. Siz burada olursanız, arkadaşlarınız gelirler buraya. Sizi, İstanbul'un arkasına göndereceğiz" yâni bugünkü Arnavutların yerlerine. Onlar kabul etmişler, oraya gittiler. Orada mal-û servet verdiler, orada oturdular. Bugünkü Arnavut budur. Ondan sonra onların akrabaları vardı. Mektuplar yazıyorlar. "Ne yaptınız! İnsan niye, İslam dinini terk eder mi? Geliniz de Ömer Radıyallâhû Anh, sizi kabul eder." Onlar demiş ki (Arrun aleyna avt; bu arnavut budur, Arrun aleyna avt, avt yaa, El avd-û ilel meridin) **"Arrun aleyna avt-û, ilel İslam"** "Bize ar'dır, gelemeyeceğiz." Gelmediler, küfürde kaldılar.

46- وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

Efendim evvelki ayetlerde Mûsâ Aleyhisselam'ın şeriati olan Tevrat'tan bahsetti, Tevrat'ın büyüklüğünden bahsetti ve Mûsâ'nın. Bu sefer de İsâ Aleyhisselam'dan bahsediyor. Ayet budur, sırayla geliyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın bahsi geçti, İsâ Aleyhisselam'ın bahsine geliyor. Aralarında 1800 sene var. O arada birçok peygamber gelmişler, gitmişlerdir. Ve gelen peygamberler de Tevrat ile amel etmişlerdir. Müstakil olan bir kitap yok ancak Tevrat ile amel etmeyi Âllâh emrettikten sonra, Tevrat onlara da bir kitap olur.

Şimdi sıra İsâ Aleyhiselam'ındır. Buyuruyor ki; وَقَفَّيْنَا Kaffâ; arka demektir yâni **erdefnâ**; sonra gelmiş. Redif; askerden sonra geldiği için redif derlerdi. Biz tâbi yaptık Tevrat'tan sonra عَلَىٰٓ اٰثَارِهِمْ o giden peygamberlerin asarı, Mûsâ ve İsâ'ya kadar o asar üzerine peygamberler gönderdik. En son peygamberi de بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ İsâ bin Meryem'le arka, etba ettik, kaffâ yaptık.

Şimdi İsâ Aleyhisselam'ın ismi geçince Meryem'i de beyan ediyor. Kur'an-ı Azimüşşân'da hiçbir hanımın ismi geçmemiş Meryem'den sonra. Bunun hikmeti de budur; Yahudiler tarafından birçok iftiraya uğradı Meryem, bir kere değil. Meryem'e, yahudilerin iftirasına işaret olmak üzere بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ diyor. Yâni yahudilerin hatta zinaya kadar dedikleri, bunlara reddiye olarak da Meryem'in ismi geçiyor. Yoksa Meryem eğer ki sıddıkadır, İsâ'nın anasıdır. Lâkin Fatıma'tüz Zehra'dan doğru değildir, Rasûl-û Ekrem'in vücudu herkesten yukarıdır. Fakat Fatıma'nın ismi geçmemiştir çünkü lüzum yok. Fakat Meryem'in terbiyesi içindir beyan ediyor. Her yerde بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ diyor.

مُصَدِّقًا İsâ Aleyhisselam musaddık idi, tasdik ediciydi لِمَا بَيْنَ

يَدَيْهِ elinin önünde olan مِنَ التَّوْرٰيةِ Tevrat'tan. İsâ Aleyhisselam Tevrat'ı inkâr etmiyordu, tecdit de etmiyordu. Tevrat'ı tasdik ediyordu. وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ Biz İsâ'ya verdik İncil'i, İncil'i de İsâ'ya gönderdik. فِيهِ هُدًى İncil'de vardı hidayet, dalaletten hidayet vardı. وَنُورٌ Nur var zulûmattan, küfür zulmetinden imân nuru vardı. وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ Önceki Tevrat'ı da tasdik edici idi. وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ Mev'iza idi, vaaz-û nasihat idi muttakiler için. Efendim Tevrat'ta yalnız ahkâm vardı, başka bir şey değil. Fakat İncil'de bir miktar ahkâm olmakla beraber mev'iza yâni hikâye, mev'izalar da mevcut idi. Onun için وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ diyor.

47- وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيلِ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيهِ ۚ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

Böyle İncil'i İsâ'ya gönderdikten sonra emrettik. Dedik ki; وَلْيَحْكُمْ Hüküm versinler اَهْلُ الْاِنْجِيلِ İncil'in ehli ki İsâ Aleyhisselam ve etbalarıdır. بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيهِ Âllâh'ın inzal ettiği, Âllâh'ın İncil'de inzal ettiği Evamir-i İlâhiye üzerine hüküm versinler aralarında, böyle emretti. وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ Bir insan dünyada Âllâh'ın inzal ettiği Ahkâm-ı İlâhiye'ye muvafık hükmetmezse فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ onlar fâsıktırlar, yoldan çıkmış insanlardır. Böyle beyan etti.

48- وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ

لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ
اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

Şimdi sıra Kur'an-ı Azimüşşân'dadır وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ. Ey Habibim Ekmelerrusûl Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. Biz Azimüşşân sana gönderdik kitabı. Kitap ki Kur'an'dır. Elif, lam ile oldu mu 'El-kitap' Kur'an'a işarettir. Elif, lam olmazsa başka bir kitaba da kitap denilir. وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ Kur'an'ı inzal ettik بِالْحَقِّ hak üzerine, hak ve bâtılı tespit etmek üzerine gönderdik. مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ Kur'an da musaddıktır, tasdik edicidir önceki kitapları, İncil-i Tevrat'ı. وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ Şahittir onlara, onların ehli üzerine. Haşirde bu ümmet, diğer ümmetlere şahit olur. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem de Peygamberan-ı İzam'a şahit olur, hepsine. Ve Kur'an'ın da ahkâmın da tatbikine şahit olur. Bunun için مُهَيْمِنًا şahiden demektir. فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ Ey Habibim, ehl-i kitabın arasında zaman senindir, onların arasında Âllâh'ın sana gönderdiği ahkâm ile hükmet. وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ Onların arzları arzularına tâbi olma, onların arzusu zina vak'asında celd yapmak ya para vermek, böyle şeyler teklif ederler. Zaten sebeb-i vürûdü bu, geliyor o da.

Efendim, yahudilerin dolapları her zaman olmuş. Onların büyüklerinden Ka'b bin Üseyr, Abdullah bin Sûriye, Şâd bin Safvet. Bunlar yanlarında, aralarında ittifak ettiler. Dediler ki biz Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e gideceğiz. Bu şekilde bir bozukluk yapmaya niyet ettiler. Diyeceğiz ki; "Biz yahudilerin âlimleriyiz, yahudilerin zenginleriyiz. Yahudiler bilirsin ki hepsi emrimiz-

dedir. Eğer biz Müslüman olursak, diğer yahudiler de arkamızdan hepsi Müslüman olur. Şu halde biz Müslüman olacağız ama bazı ahkâmları bizim lehimizde hükümsüz kıl. Biz Müslüman olacağız, birtakım hükümleri yanına getireceğiz. Onları lehimizde hükmetmek şartıyla Müslüman oluruz. Bizden sonra da Müslüman olurlar. Bu duyduğunu söylediler. Fakat Cenâb-ı Hak imkân vermiyor tabi. Onların bu durumunu habibine bildiriyor.

فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ Âllâh'ın sana inzal ettiği Ahkâm-ı İlâhiye ile hükmet, وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ onların arzusuna tâbi olma. عَمَّا جَآءَكَ مِنَ الْحَقِّ Haktan udul ederek onların arzusuna tâbi olma. لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ Hepinize, her ümmete biz Azimüşşân, شِرْعَةً (şir'at; asıl su yolu, çeşme gibi. Şeriate, şir'at derler. Herkes suya muhtaç çeşmeden olduğu gibi, insanlar da ona muhtaç olduğu içindir.) Âdem Aleyhisselam'dan, peygamberimize kadar olan akide cihetti birdir. Bir Vahdaniyet-i İlâhiye ve Âllâh'ın inzal ettiği ahkâma imân, bu. Fakat füruatta bazı tebeddülât hâsıl olmuştur. Tebeddülat mesela Âdem Aleyhisselam'ın zamanında kardeşler birbiriyle evlenirdi, başka insan yoktu. Çünkü hüküm de bu, ondan sonra bu ref oldu. Niçin? Çünkü çoğaldı insanlar, başkasıyla evlenebilir. Bunun gibi bazı tebeddülât ahkâmda olur, füruatta. Fakat esasta, akidede yok. Hepsinde Vahdaniyet-i İlâhiye, kıyamet günü herkese nasip olur diye, amentû billâhın hükmünde necatı. وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ Âllâh'tan ne gelirse hepsine de imân edin, bu! Âdem'den günümüze kadar gelen imân budur. لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا Hepinize bir şir'at (şeriat) yaptı kitap. Minhac (yol), şeriatı gösterdik, yol gösterdik.

لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً Âllâh'ın hikmeti var. İsteseydi ümmetleri, isteseydi şeytanı halk etmezdi, isteseydi kâfiri halk etmezdi. İsteseydi hepsi bir ümmet olurdu. Mesela Âdem Aleyhisselam'ın zamanında ta! Kabil'e kadar başka bir millet yok, hepsi birdir, başka imân yok, hepsi Müslüman'dı. Nuh Aleyhisselam'ın bidayetinde yine öyleydi, ikinci Ebü'l Beşerdir. Âllâh isteseydi bunu idame ederdi. Ama bunu irade etmedi. Çünkü dünya imtihan zamanıdır. Herkesin dinine ne kadar sadâkati var, ne kadar bel bağladığı var. Âllâh'a karşı olan içi, dışarıya çıksın ki hükme medar olsun kıyamette. Hükme medar olmak için bir salim zuhuru ister. وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ اٰتٰيكُمْ Ama Âllâh CelleCelâlûhû, sizi imtihan ediyor size gelen ahkâm ile. Hangisi Âllâh'ın emrini tercih eder, hangisi de benim dediğim doğrudur diye kibr-i azamet eder. Öyle ise فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ey Müslümanlar, sür'atle müsabaka ediniz hayratta. Müsabaka, imtihana derler yâni imtihana sevkat eder, yürütürler. Ey Müslümanlar, dünyanın daimi olmadığı, nihayette bir hesap olduğu, nihayette bir azap olduğu, nihayette bir muhakeme olduğu bildikten sonra فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ hayratı sevk eder derecesine yâni **feesleu**; sür'at ediniz, sür'atle hayrata doğru giriniz. Çünkü اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا hepinizin rücûu, mercii, Âllâh'adır. اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ Biz Âllâh'a rücû ederiz. Geldik bir yerden, yine bir yere gideceğiz. Rücû; gelen yere gitmeye derler. Racia oldu, nereye gitti? Geldiği yere gitti demektir. Biz, Âllâh'ın emriyle geldik, Âllâh'ın emrine rücû ederiz. Haşirde Âllâh'ın emrine rücû ederiz. Mademki böyledir, فَيُنَبِّئُكُمْ o vakit sizi haberdar eder yâni layık olduğunuzu yapar. بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ Sizin dünyada ihtilaf

ettiğiniz ve imân etmediğiniz yerlerde, Âllâh CelleCelâlûhû hükmünü icra eder. Bak فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ İhtilaf ettiğiniz yerde sizi haberdar eder, yaptığınızı gösterir. Vaaddir, vaiddir. Eğer ehl-i şer ise Âllâh'a rücû edersin, görürsün Cenâb-ı Hak haber verir senin yaptığından, gösterir sana! Eğer ehl-i hayr ise vaad olur. Âllâh sana nimetini ihsan eder.

49- وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, sana müracaat ettikleri zaman ister yahudi olsun, ister hıristiyan olsun, ister müşrik olsun. Her kim olursa olsun, وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ Âllâh-û Teâlâ'nın sana inzal ettiği ahkâm ile hükmet. Yâni sana geldiler muhakemeye bir yahudi yahut bir hıristiyan yahut bir müşrik. Yahudinin kitabı var, hıristiyanın kitabı var, onunla hükmetme onlara. Çünkü senin kitabın geldikten sonra onlar mensuh olur ki senden sakıt olur. İptal değil, hükümleri kalmadı. Öyleyse hüküm senindir. Kim müracaat ederse kendi, sana nazil olan Ahkâm-ı Kur'aniyye ile hükmet. Müslüman memleketinde, herhangi memleket olursa olsun, herhangi kısımdan olursa olsun mecburdur Kur'an'a tâbi hüküm almaya, işarettir. Bu değilse çıksın Müslümanların içinden, çıksın gitsin. وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ Onların heva-û hevesine tâbi olma. O dedi; "efendim, Tevrat'ım var, Tevrat da budur." E, Tevrat'ın var, buraya niye geldin? İncil'in var buraya

niye geldin? Sana müracaat eden kim olursa olsun, hangi dinden olursa olsun Kur'an'a tâbidir. Sen onunla hükmet.

وَاحْذَرْهُمْ Hazer et ey Habibim. اَنْ يَفْتِنُوكَ Seni fitnelemek, seni fitnelendirmek yâni haktan çevirmek, arzuları odur bundan hazer et. عَنْ بَعْضِ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ Âllâh-û Teâlâ'nın sana inzal ettiği bazı ayet emirleri, seni çevirmek arzu edecekler. Onun için hazer et ey Habibim. Sen, onlara elindeki Kur'an ile hükmet. فَاِنْ تَوَلَّوْا Eğer onlar arka çevirdiler, kabul etmedilerse üzülme. فَاعْلَمْ اَنَّمَا Âllâh CelleCelâlûhû irade ediyor, O'nun adem-i kabulüyle irade ediyor ki يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ onlara isâbet etsin, hatalarının bazılarının mukabili. Küfrün cezâsı çok büyüktür, ebedidir, dünyada yerleşmiyor. Onun için küfrün cezâsı tam olarak dünyada verilmiyor. Fakat بِبَعْضِ bazı şey yâni orada ateş varsa burda duman olur. Âllâh-û Teâlâ'yı mademki kabul etmiyor, aramıyor, inkâr ediyor. Dünyada da Âllâh, ona cezâ verir ama bazı cezâdır, tam cezâ değildir. وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ Onların çoğu fısk-u fücur içindedirler.

اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۚ **50-**

اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ Onlar, bunu yapmakla yâni seni çevirmekle onların bazı davalarda lehine davayı halletmeyi istediklerinden dolayı, cahiliyet zamanının hükmünü mü talep ediyorlar? Yâni neyle? Müdahene, rüşvet suretiyle vardı yalnız cahiliyette ya. Onlar, onu mu talep ediyorlar Rasûl-û Ekrem'den? وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا Kimdir ki hüküm itibariyle Âllâh'tan daha ziyâde hüküm yapsın, olsun ki Kur'an-ı Azimüşşân olmaksızın yer. لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

İmân edenler için, Âllâh'ın hükmünden daha ahkâm bir hüküm yoktur. Değil ki Avrupa'nın bütün dünyanın kanunlarını toplatsalar, ya netice Kur'an-ı Azimüşşân'dan alınmadır ve yahut hiçbir kıymeti yok Kur'an'a nazaran. Ve zaten çoğu da Kur'an'dan alınmadır. Yâni zannetmeyelim Avrupa'yla Amerika bilmem böyle kendi meydana çıkmıştır. Kur'an-ı Azimüşşân hüküm olduğu zaman, ne Amerika'sı vardı ne Afrika'sı vardı ne Rusya'sı vardı, hepsi dağınık bir halde. Kur'an huzura geldi mi, yavaş yavaş oradan buradan ahkâm alıyorlar. Bugün herhangi makul olan bir devletin adalet kanunları, erbab tarlasında tahtit edilirse, Kur'an'dan alındığı anlaşılıyor. Katili katlediniz, hırsızı men ediniz, elini kesiniz, hırsıza meydan vermeyiniz, rüşvet almayınız, iyilik yapınız. Kur'an'ın icabatıdır. Bunlar eğer onu almışsa yine Kur'an'dan almış.

51- يَـٰٓاَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا لَا تَتَّخِـذُوا الْيَهُـودَ وَالنَّصَـارٰى اَوْلِيَـاءَ بَعْضُهُـمْ اَوْلِيَـاءُ بَعْـضٍ ۟ وَمَـنْ يَتَوَلَّهُـمْ مِنْكُـمْ فَاِنَّـهُ مِنْهُـمْ ۟ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْـدِى الْقَـوْمَ الظَّالِمِيـنَ

يَـٰٓاَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا لَا تَتَّخِـذُوا الْيَهُـودَ وَالنَّصَـارٰى اَوْلِيَـاءَ Ey Mü'minler kendine geliniz, imânınızın kıymetini biliniz, İmânınızın icabatıdır, yahudilerle hıristiyanlara sıkı fıkı bir ahbap olmak, yapmayınız bunları. Bak şimdi ticaret memnu değildir. Ticaret de yaparsın, görüşürsün, konuşursun fakat kalbi bir muhabbet yok. Bir Ermeni'ye kalbi muhabbet doğru değil, bir yahudiye de kalbi muhabbet doğru değildir. Bir necistir onlar, işini görünceye kadar işi de görülür. Helâya gidinceye kadar gider, gelir. Bu kadar.

بَعْضُهُـمْ اَوْلِيَـاءُ بَعْـضٍ ۟ Onlar birbirine dost-u muhibdirler. Yahudi

hıristiyana, hıristiyan yahudiye dost-u muhibdirler. Çünkü ikisi-de senin dininin hilafında ittifakları vardır. Onlar birbirlerine dost olurlar, size dost olmazlar. Bundan anlaşılır ki **"el-küfru milletin vahide."** Küfür, millet-i vahidedir. İsim ne değişirse değişsin, İslamiyet'e karşı bir millet-i vahidedir. وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ Sizlerden eğer birisi, yahudi ve hıristiyanlarla fazla bir muhabbet bağlarsa فَاِنَّهُ مِنْهُمْ tabi o, onlardan olur. İnsan kimi isterse, onunla kıyamette beraber olur. Hangi kavmi isterse, o kavmin adetlerinden olur. E, burada oturmuşken Avrupa'da filan kavme muhabbeti var, o onlardan olmuş şimdiden. اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, nefsine zulmeden böyle insanları hidayete getirmez.

52- فَتَرَى الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشٰى اَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَأْتِىَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلٰى مَا اَسَرُّوا فِى اَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ

Efendim bu ayetin sebeb-i nüzulü bu idi. Abdullah bin Es-Samed Radıyâllâhû Anha, Âshab-ı Kiram'dan, büyüklerdendi. Bir de yahudilerin başı Abdullah bin Übeyy İbn'i Selül, o da yahudilerin maridlerindendi. Daha imândan evvel bu zatlar görüşüyorlardı, ahbaplık var. İmândan sonra bir gün toplandılar bir yerde. Abdullah bin Es-Samed diyor ki Übeyy'e; "Benim vaktiyle yahudilerden çok dostlarım vardı, işler yapardım fakat imân ettikten sonra Âllâh bilir ki Âllâh ve Rasûlullah'tan başka hiç kimseyi sevmem, onlarla hiçbir kat'i alakam yok." Buna karşı Übeyy de dedi; "Benim yahudilerden çok ahbaplığım var fakat ben kendimi düşünüyorum. Ya muvaffak olmazsa Muhammed, ya onlar galebe ederlerse ne olur?

O yüzden ben mecburum onlarla muhabbet yapmaya." Böyle aralarında vuruşurken, sebeb-i nüzulü ayet oldu bu.

Buyuruyor ki; فَتَرَى الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ ey Habibim görüyorsun bazı insanları ki Abdullah bin Übeyy'dir. Kalplerinde maraz var, şek var, nifak var. يُسَارِعُونَ فِيهِمْ Sür'at ediyorlar yahudilerin muhabbeti içinde dost olarak yahudilere, hıristiyanlara. يَقُولُونَ Diyorlar ki; نَخْشَى Biz korkuyoruz ki اَنْ تُصِيبَنَا bize isabet etsin دَآئِرَةٌ bir dare, bir dehr zamanın dehri, bugün öyledir fakat yarın böylede yalan, böyle diyorlar. Halik-i Kâinat emrediyor Habibine; فَعَسَى اللهُ اَنْ يَأْتِىَ بِالْفَتْحِ Yakındır ki Cenâb-ı Hak, sana futuhatı ihsan eder. Ya Feth-i Mekke edilir size yahut bir yer futuhatı. اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ Yahut Nezd-i İlâhi'de senin muvaffakiyetin için birçok ihzaratları yapar Âllâh. فَيُصْبِحُوا Bu münafıklar o vakit sabahlarlar, عَلَى مَا اَسَرُّوا فِى اَنْفُسِهِمْ kendi nefsinde gizlemiş oldukları şekten, tereddütten نَادِمِينَ pişman olurlar. Ama ne fayda pişmanlık! Küfür üzerine giderler.

53- وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَهٰٓؤُلَآءِ الَّذِينَ اَقْسَمُوا بِاللهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَاَصْبَحُوا خَاسِرِينَ

وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا O arada Mü'minler de münafıkların bu halini görünce, anlayınca onlar da diyorlardı; اَهٰٓؤُلَآءِ الَّذِينَ اَقْسَمُوا بِاللهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ "Bunlar mı idi ki kasem ederlerdi cehd ile şiddet ile ki "biz Mü'miniz" diyorlardı. Şimdi böyle hiçbir şey olmadan "Âllâh bilir," biz bunu diyorduk. Bu mu yemin içiyordu da, "İslamiyet'in en samimisiyim" diyordu. Bunlar mıdır? حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Münafıkların nifakla beraber yap-

mış olduğu amal-i saliha, hepsine bâtalet embedhal oluyor. Hiçbir sevabı yok çünkü sevap, imâna mürekkeptir. İmân olmadıktan sonra sevap olmaz. فَاَصْبَحُوا خَاسِرِينَ Dünyada ve ahirette hasaret sahibi oldular.

54- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهٗٓ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Bak o muhabbet, irtidata sebep olur. Bir insan, birisiyle çok oturup kalktı mı nihayet onun esasını alıyor. Efendim benim imânım kuvvetlidir, bende hiç olur mu? Bu şeytanın telkinatıdır. İnsan birisiyle çok oturup kalktı mı yavaş yavaş onu alır. Hem tâb'en de böyledir. Bak mesela Mevlâna bunu bir misalle bildiriyor, diyor ki; "Bir taşın üzerine oturdun, soğuk bir taş. İçinde pantolon var, don var, filan var. Hâlbuki yavaş yavaş o taşın tabiati olan soğukluk, senin içinde yer eder ve senin içindeki harareti de çekiyor. İşte o da bu halde nihayet hasta olur. İşte fena arkadaşlar da böyledir. Bir kâfire, bir münafığa fazla muhabbet bağladı mı yalnız işini görmek değil, işini görmek elden gelip gider. Fakat beraber oturup da samimi bir sohbet yaptı mı, işte taş soğukluğunu verir, onun hararetini alır.

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey imân edenler, مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ her kim ki dininden rücû ederse (tabi bu muhabbet dinde irtidata sebep olur.) irtidat yaptın mı, فَسَوْفَ Âllâh CelleCelâlûhû'ye karşı hiçbir ziyanı olmaz. Dünyanın hepsi kâfir olsa, Azamet-i İlâhiye'den bir zarar noksan olmaz. Dünyanın hepsi halis Mü'min Ebu Bekir

Sıddık gibi etka-i ümmetten de olsa, Azamet-i İlâhiye'den bir şey fazla olmaz. İnsan ne yaparsa kendine yapar. Ey Habibim, bunlar irtidat ederlerse üzülme. يَأْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ Ondan sonra Âllâh getirir bir kavmi, mürtedlerin yerine. يُحِبُّهُمْ Âllâh onları sever, وَيُحِبُّونَهٗٓ onlar da Âllâh'ı severler. اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ Mü'mine karşı huzu, huşu ile olur. اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ Kâfire karşı da şiddetli olur.

Efendim bir misal mesela 500-550 sene evvel, İstanbul ve Anadolu hepsi Rumların elindeydi malûm ya. Fakat o tarihte de Endülüs, (bugünkü Portekiz, İspanya) İslam Devleti idi, Arap idi, ilim malûmat da çok fazla idi orada. Bak 500-550 sene sonra, orası çevrildi küfre girdi, burası imân ile oldu. Orayı aldı Âllâh, bunu yaptı. Burayı kapatırsa başka yeri açar. Kıyamete kadar bu din bakidir. Ama bakidir, nerede tayin etmedi Âllâh, yeryüzünde. Ben, "Kur'an-ı Azimüşşan'ın hafızıyım" diyor fakat filan memlekette demiyor, istediği yerde. Bunlar imân etmezse, bir kavmi getirir ki Âllâh onları sever, onlar da Âllâh'ı severler. Mü'minlere karşı gayet mütevâzi, küfre karşı da gayet şiddetli olur. يُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ Âllâh yolunda cihada başlarlar onlar, وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ hiçbir münafığın levminden de düşünmezler. ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ Bu imân, hidayet Âllâh'ın fazl-û Kerem'idir, istediğine ihsan eder. İsterse bugün de bu zamanki münafıkların hepsini de Mü'min yapar. Lâkin Fazl-û İlâhi'dir istediğine verir. İstidat, **"üsteidde üstûmûdde."** İstidatı peyda et ki istimdat hazır olur. Müstait olduktan sonra istimdat hâsıl olur, tevbe hazır olur. İstidat sahibi ol Âllâh'a karşı, istimdat geliyor Âllâh'tan. Şimdi Lütf-ü İlâhi, her zamanda mahlûkatın üzerine geliyor. Fakat mahlûkat derecesine

göre istifade eder. Yağmur geliyor güzel, bağlarda çiçekler, güzel şeyler hâsıl olur, dağlarda da dikenler hâsıl olur. Aynı yağmurdur, yağmurda bir kusur yok, yerin istidatındadır kusur. Bu din-i imân Kur'an, Âllâh-û Teâlâ'nın büyük bir merhametidir gelmiş. Fakat müstait olan istifade ediyor, müstait olmayan nasıl istifade edecek? وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ Âllâh-û Teâlâ, Vasi-û Âlimdir.

55- اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ Biliniz ki ey Müslümanlar sizin hakiki dostunuz, hakiki sevdiğiniz Âllâh-û Rasûlullah'tır. **"Âllâh-û veliyûllezine âmenû"** Âllâh'tır, Mü'minin dostu. Dostluğun icabatı Âllâh'a karşı, Âllâh'ın emrine itâattir. Âllâh ve Rasûlü ki velinizdir, وَالَّذِينَ اٰمَنُوا imân edenler de velinizdir. Mü'minler birbirinin arkadaşı, sahibi, velisidir. Âllâh-û Rasûlullah da Mü'minin velisidir, sahibidir. Ama Mü'mini de terkib-û taltif ediyor burada. الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ Namazını hakkıyla ikame eden, وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ zekâtını veren, وَهُمْ رَاكِعُونَ Âllâh'ın emrine karşı huşu da bulunanlar. Bir Mü'min ki namazını ikame ediyor, zekâtını veriyor, Âllâh'a karşı da daima haşi-û hazır bulunuyor da istiyor. İşte o Mü'min de diğer Mü'minlerin velisidir.

56- وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ Her kim ki Âllâh'ı ve Rasûlünü, وَالَّذِينَ اٰمَنُوا böyle imân edenleri, onları tevelli eder de kendine veli bilirse, o Âllâh'ın cemâatidir. فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ Hizb; cemaat demektir.

Bu Hizb-ı İlâhi'dir. Âllâh'ın hizbı da her şeye galiptir. Âllâh, kendi cemâatine elbette yardım eder. Ya peki niçin yardım etmiyor bize? Bir istidatımız yok, yaptığımız yok. Bak, **"intensûrullahe yensûrukûm"** bağlıyor Cenâb-ı Hak. **"intensûrullahe yensûrukûm"** Ey Müslümanlar, eğer siz Âllâh'ın dinine yardımınız olursa **"yensûrukûm"** Âllâh da size yardım eder. Bunun mefhum-u muhalifi **"illem tensûrullahe lem yensûrukûm"** Eğer sizin kalbinize gelmezse, Âllâh'ın dinine yardımınız olmazsa elbette Âllâh da yapmaz böyle.

57- يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ

Yine aynı mevzuyu teyid ediyor. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ Ey Mü'minler, لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلَّذِينَ ittihaz etmeyin o kimseleri ki ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا dininizi ittihaz ediyorlar. هُزُوًا وَلَعِبًا Oyun, huzvane ederler. Bak ezan okunduğu zaman, müşrikler ıslık çalıyor. Namazda da var. Şimdi de her zaman da var, namaz kıldığı zaman namazı kılanları istihza ederler. Böylelere dost olmayın. Namaz nedir diyen, namazı bilmiyom diyen, İslâmiyet'i istihza edenleri dost ittihaz etmeyiniz. مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ Eğer ki ehl-i kitap da olsa zaten evvel yahudi, hıristiyan, مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ küffarları, müşrikleri. Müşrikleri, yahudileri, hıristiyanları dost ittihaz etmeyin çünkü ibadetinizle eğleniyorlar. Şimdi eğer ki yüksek oluyor, memur oluyor, bilmem ne olur, şu mütehassıs oluyor. Fakat konuştu mu, içinde başlıyor İslâmiyet'i yavaş yavaş istihza etmeye. E, bununla

dost olmaya ne lüzum var? Efendim turist olur, ne olursa olsun. وَاتَّقُوا اللَّهَ Âllâh'tan korkunuz, Âllâh'ın düşmanlarıyla dost olmayınız وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ.Eğer imânınız hakiki ise imânınız sadık ise Âllâh'tan korkunuz, Âllâh'ın dostlarına düşman olmayınız. Yoksa Âllâh'ın düşmanlarına, dost olmayınız.

Mevlâna böyle diyor buna; **"Hüda dosttira ger bidur rendipust, nehâ hec üden düşmaney dostti dost." Hüda dosttira;** Âllâh'a dost olan yâni Mü'min-i Kâmil olan, **ger bidur rendipust;** eğer derisi soysalar, bir hakiki Müslüman'ın derisini soysalar, **nehâ hec çüden düşmaney dostti dost;** dostun düşmanına dost olmaz. Âllâh ki dosttur, O'nun düşmanı olanlara dost olmaz. Derisini soysalar, dost olmaz ona.

Şimdi Zaman-ı Saadetdeydi, Âshab-ı Kiram'dan iki tanesini esir aldılar. Biri Habib'tir yani berikinin ismi de var onu tefsir vermiyor. Esir oldular, götürdüler Mekke'ye, öldürecekler. Bunları götürdüler, ebu cehil oturmuş etrafları onlara diyor ki Habib'e; "Sen bilirsin ki seni öldüreceğiz, kurtuluş yok fakat ister misin, bugün Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem senin vaziyetinde bize esir olsaydı da sen halas olaydın." "Yok, Vâllâhû'l Azim" diyor. "Benim bütün parçalarımı, parça parça etseniz de Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e ufak bir zahmet istemiyorum, beni ne yaparsanız yapın." Rasûl-û Ekrem, gaybden haber veriyor, "Seyyid-û Şûheda" diyor.

"Hüda dosttira ger bidur rendipust" Âllâh'ın dostunun derisini soysalar,

"nehâ hec çüden düşmaney dostti dost" dostun düşmanına, dost olmaz. Birkaç kuruş menfaat için para için gider, Âllâh'ın düşmanına temellük yaptı. Bir Müslüman'a bu yakışır mı? "E, ne yapalım efendim muhtacım?" Diyor;

"muhale esdiçon dost idaret dira, kider desti düşmen buzaret dira" Âllâh'a suizan etme, Rezzak-ı Âlem'dir, bugüne kadar verdiği gibi muhaldir ki sen sağlam bir şekilde Âllâh'a teveccüh etsen de seni aç bıraksın. Mevlâna buyuruyor.

58- وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ

وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ Ne zamanki (onların, münafıkların halini beyan ediyor) namaza nida oldu yâni ezan okundu. اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا "Ne ezanı!" "huzuv la'ib" ılgınlık yapıyorlar. Efendim bidayetinde Bilal-i Habeşi'yi Rasûl-ü Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem müezzin yapmıştı. Habeşistan'dan geldiği için dili tamamıyla Arapça'ya, (Mekke'de fasih Araplar vardı) fasahati noksan idi Arapça'ya. Habeş dili tesiri var mesela **"heyyâalessalah"** diyordu. **"ha"yı "he"** diyordu. Sonra **"heyyâalelfelâh"** gibi kelimeler böyle var. O, Habeş'ten geliyor. Rasûl-ü Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem doğrudan doğruya müezzin yaptı. Geldiler Rasûl-ü Ekrem'e nispet, ezanla zaten alay yapıyorlardı. Rasûl-ü Ekrem dedi ki; "Onun kelimeleri, Nezd-i İlâhi de af oldu." Yâni onlar böyle alay yapıyorlardı, namaza çağrıldığı zaman ki ezandır. İttihaz ederler o çağırmayı, istihza. ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ Çünkü taakkulleri yok, böyle itiraz edenler.

59- قُلْ يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ

Bizim onlara karşı olan cevabımız قُلْ يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ .Ey ehl-i kitap (ki yahudi ile hıristiyandır. Müşrik Mekke'de olur, yahudi ve hıristiyan ayrıdır, Şam'da ve Medine'de olur.) Sizin bize karşı bu adavetiniz nedir? Biz de aynı memlekette yetiştik. Siz burada yiyip içiyorsunuz, biz de buradayız. Bir memleketin ahalisi, beraber, alışverişimiz yiyeceğimiz içeceğimiz bir yerde. Sizin bize karşı olan bu düşmanlık nereden geliyor? Biz de şimdi Müslüman olmak itibariyle içimizde olan Müslüman olmayanlara diyoruz ki; "Biz hepimiz bir memleketteyiz, bir yiyoruz, bir içiyoruz, görüşüyoruz, görüyoruz, bir yere dönmeye geldik, sizden bir noksanımız yoktur, bize nedir bu düşmanlığınız? Bir de böyle söylediler çünkü ayet böyledir. Neden bu düşmanlığı yapıyorlar? Dininden gelir, imândan başka bir şey var mıdır? Demek ki Âllâh'a düşman olduğu için, Âllâh'ın dostunu sevmiyor.

هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ Siz, bize tângim, itiraz, istihza ediyorsunuz, bunun sebebi nedir? اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ Biz, Âllâh'a imân ettik onun için. **"temkimûne, ta'yibûne, timtûrune"** Siz, bizi ta'yib ediyorsunuz, geri diyorsunuz, geriler diyorsunuz, ahmaklar filan. Bu neden böyle? اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ Âllâh'a imân ettiğimizden dolayıdır, başka bir şey yok. وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْنَا Bize nazil olan Kur'an-ı Azimüşşân'a imân ettiğimizden dolayıdır. وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ Evvelde nazil olan kitaplara da imân ettiğimizden dolayıdır. وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ

Siz ekseriniz fısk-u fücur ilesiniz. Azı olan Abdullah bin Es-Selam gibi, içinizden çıkmıştır.

Demek ki sizin düşmanlığınız, adavetiniz bizim şahsımıza değildir, bizim imân vasfımızadır. Âllâh'a imân ettik, kitaplara imân ettik. Siz, ondan dolayı bize düşmansınız. Emrediyor bunlara böyle söyle. Biz de aynı zaten Kur'an kıyamete kadar bakidir. Bugün iki Müslüman, birisi Mü'min köye yakın, birisi değil. Giderse bir yere elbette daha makbul olur. Öbürüsü yerde kalıyor, ayakaltında kalıyor. Demek ki onun kısmeti de o köyün adamıdır. Bunu yapmasa iyi olur.

60- قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللّٰهِ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ عَنْ سَوَآءِ السَّبِيلِ

قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların bu Müslümanlara olan izdirarı dolayısıyla söyle. اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً Mesûbet; sevab-û cezâ itibariyle bundan daha şerli bir haliniz var, عِنْدَ اللّٰهِ Nezd-i İlâhi'de. مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ Bir adamı ki Âllâh lanet etmiş, rahmetinden uzaklaştırmış, وَغَضِبَ عَلَيْهِ ona gadap etmiş, وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ onlardan maymunlar, hınzırlar yapmış. وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ Şeytana, tağuta, saneme, puta ibadet etmiş, işte kabahat budur. اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا Onların mekânı, mesneti daha şer ve daha ziyâde yeri sedr etmiştir. وَاَضَلُّ عَنْ سَوَآءِ السَّبِيلِ

61- وَاِذَا جَآؤُكُمْ قَالُوٓا اٰمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهٖ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

Onların halini beyan ediyor Âllâh, Habibine. Münafıkların halini zaten Rasûl-û Ekrem biliyordu hepsini lâkin ümmete bilmek içindir. وَاِذَا جَآؤُكُمْ قَالُوا اٰمَنَّا Size geldiği zaman huzurunuzda,sahte olarak bir imân zuhur ediyor. "Efendim ben imân ettim" diyor. وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ Hâlbuki kâfir olarak dâhil oldu, imânı yoktur yalan söyler. وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهٖ Kâfir olarak da çıktı. Huzuruna geliyor, sahte olarak "ben Müslümanım" diyor hâlbuki yalan söylüyor, kâfir olarak geliyor, kâfir olarak da çıkıyor. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ Âllâh CelleCelâlûhû âlimdir, onların gizli yaptığı nifâkı bilir ve onların cezâsını verir.

Efendim, Kur'an-ı Azimüşşân kıyamete kadar bakidir. Çok insanlar var zamanımızda da görürsün. Efendim "ben Müslümanım" hatta birisi hikâye de söyler Müslüman olduğuna işaret ederek. Hâlbuki kâfir olarak geliyor, kâfir olarak çıkar. Bu kıyamete kadar devam eder. Mevlâna diyor;**" rekrekes in abûşerin abûşur, derhâla ed miraved taned kusur"** Damar damardır bu ehl-i imân, ehl-i küfür, münafık. Üç tane damardır. Nasıl ki toprakların damarları var, insanlarda da böyle damar damardır. Kıyamete kadar bu devam edecek.

Kıyamete kadar Mü'minler olacak. Bir zaman olmaz ki Mü'minler olmasın. Sûizan etmeyelim. Âllâh CelleCelâlûhû, Habibinin ümmetini bırakmaz böyle badu heva. Fakat kendini göstermiyorlar çünkü bizde istidat yok. Bize gelse de inkâr edeceğiz, inkâr ettiği için, biliyorlar bizi, bizden uzaklaşıyorlar. Münafık daima olacak, kafirde olacak.

62- وَتَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

وَتَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِى الْاِثْمِ Ey Habibim, biliyorsun çokları bu yahudilerin başta Abdullah bin Übeyy. Sür'atle günaha, وَالْعُدْوَانِ düşmanlığa girerler. Müslümanlara yalan söylemek, düşmanlık yapmaya, وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ haram yemeye sür'atle yürüyorlar. لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Ne fenadır yaptıkları bu hal onlara. Onların büyükleri, ruhbanları sür'atle yalana, düşmanlığa, haram yemeye, aldatmaya sür'atle hareket ederler.

63- لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

Sonra beyan ediyor bu ayet eğer ki küfür hakkındadır fakat küfür hakkında nazil olan ayetler, Mü'minin asilerine de etek atıyor. Bak ne şekilde? لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ Niçin onların Âllâh'a (onların Rabbani dediği) yakın olan adamları, وَالْاَحْبَارُ onların papazları, عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ yalandan onları niçin men etmiyorlar? وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ Haramdan yürümeyi niye men etmiyorlar? لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ Ne fena bir sınaattır onların yaptığı. Yâni onların papazları, onların büyükleri, okuyanları, onların aleyhindedir ayet. Mademki ben papazım diyor, Tevrat'ı okumuşum, İncil'i okumuşum diyor. Niçin bunları, bu ahlâklardan ki Tevrat-û İncil, hepsi de men ediyor bunu, niçin halkı men etmiyorlar bundan? Ne fena bir şey. Bu küfre karşı.

Bugün de Müslümanlara karşı da etek atıyor. Sizin içinizde

birçok hocalarınız vardır. Hepsi değildir tabi, hocaların iyileri vardır, ortası da vardır, bozuğu da vardır. Nitekim bu son zamanda hatta 1. Meclis'te 200 tane hoca vardı. Kanunu yapan onlar hatta Kanun-u Medeniyi yapan hocalardır. 25 tane hocanın ismi eski kanunların üzerine böyle sıralanmıştır. Hepsi de dersiam, İstanbul hocaları, mebus olmuşlar zamanla. İşte onlara karşı diyor ki; "Ey hocaefendi! eğer sen hocasın, imânın varsa niçin halkı men etmiyorsun, bu haram yemeye, esbabı bozmaya.

64- وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ كُلَّمَا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللهُ وَيَسْعَوْنَ فِى الْاَرْضِ فَسَادًا وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ Yahudiler diyorlardı, Âllâh'a iftira. Bir sene kaht geçmiştir de "Âllâh, elini bağlamıştır da bize bir iyilik yapmıyor." Hem Âllâh'a iftira ediyor, mücessem tanıyor. Hem de eli bağlıdır, diyor. Niçin? Ona yağmur gelmemiş, hasılâtı bahçeleri iyi olmamış. غُلَّتْ اَيْدِيهِمْ Âllâh CelleCelâlûhû, Habibine onların halini bildiriyor. Ğaribet; elleri bağlı olsun onların, sakat olsunlar. وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا Lanet sahibi oldular, Rahmet-i İlâhiye'den uzak oldular bu sözlerden dolayı. Evvela Âllâh'a bir vücut isnad etmek, sonra da eli bağlı olmak, بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ Der ki Âllâh'ın hâşâ, bunlar Müteşâbihat-ı Kur'aniyyedir. **"lâ manâ limâ â'tâyte velâ mutiye limâ menâte"** Âllâh'ın verdiğine kimse mani olamaz, Âllâh vermezse de kimse alamaz. Âllâh fâil-i mutlakdır, istediğini yapar.

بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ Onların günah olarak üzerine söyledik, eli açıktır herkese, يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ istediği yere infak eder, istediği kimseye verir. وَلَيَزِيدَنَّ Muhakkak Âllâh ziyadeleştirir. كَثِيرًا مِنْهُمْ Birçok kâfirler مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا yâni Rabbinden nazil olan bu Kur'an-ı Azimüşşân, birçoklarının küfrünü ziyâdeleştiriyor.

Efendim yağmur güzeldir, ağaca gelir. Ağacın yaş dallarını yetiştiriyor, kurularını bırakıyor, hiçbir fayda görmüyor. Ve hakeza yerine göredir, istidat olduğuna göredir. Kur'an-ı Azimüşşân hem hâdidir hem mudildir. İmân edenleri hidayete getirir, etmeyenleri dalâlete götürür. Rasûl-û Ekrem de hâdi ve mudildir. Hatta Âllâh da hâdi ve mudildir. Hidayet de onun Kur'an da onun.

İşte diyor ki وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ birçok kâfirleri ziyâdeleştiriyor, مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ Rabbinden sana nazil olana kafirin ziyadeleşiyor طُغْيَانًا وَكُفْرًا tuğyan-ı küfrü. Onun tuğyan-ı küfrü ziyadeleşiyor. Yağmur geliyor, küfrolduğu yerin tükenmesi lâzımken çoğalıyor.

وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ Yahudiyle hıristiyanların arasına ve onların kabilelerine bir adavet ilkâ ettik. إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ Kıyamete kadar bu iki millet, içinden birbirine daima düşman, daima muharip olurlar. كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ Ne zamanki bunlar hazır oldular, (isad; ateşi yakmak) Narı, ateşin harp narını yakmak istediler mi size, أَطْفَأَهَا اللَّهُ Cenâb-ı Hak onların o arzularını iptal eder, o ateşini söndürür. وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا Yeryüzünde fesatları devamlı olur. وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, müfsid

olanları sevmez. İşte bu yahudiler müfsid olan insanlardır. Mevzu mevzudur.

65- وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنّٰتِ النَّعِيمِ

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا Eğer ehl-i kitap yâni yahudi, hıristiyanlar. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, eğer bunlar böyle inat etmeselerdi, imân etselerdi Rasûl-û Ekrem'e ve Kur'an'a, وَاتَّقَوْا küfürden ittika etselerdi. لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ Biz Azimüşşân, onların seyyiatı, günahlarını, hepsini affederdik. وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنّٰتِ النَّعِيمِ Nimetle dolu olan Cennetlere girdirirdik. Bu da insandır, bu da mahlûktur fakat küfründen dolayı, küfrü de kendi ihtiyariyle iftiharat ettiğinden dolayı, cehennem yolunu tutmuş oraya gidiyorlar. Eğer onlar imân etselerdi ve takva üzerine bulunsalardı elbette Cennet'e girerlerdi.

66- وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَٓاءَ مَا يَعْمَلُونَ

وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ Eğer onlar Tevrat'ın ahkâmını da ikame etselerdi. Ki Tevrat'ta Rasûl-û Ekrem'in ahvali var, fıtratı var ve O'na tâbi olun diye emir var. وَالْاِنْجِيلَ Ve İncil'e de tabi olsa, ikame etselerdi, aynı İncil'de de var böyle. وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ Onlara nazil olan eski kitaplara imân etselerdi. مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ Yiyeceklerdi yukarıda bereketler, وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ yağmurlar, nebatlar hâsıl olurdu. Onların arzu ettiği, "Âllâh'ın eli

bağlıdır" dediği, yağmurun gelmemesi ve hâsılatın olmamasından dolayıdır. Eğer onlar imân etselerdi, Âllâh'a taat-û ibadet etselerdi. Âllâh, lütf-û keremiyle onlara yukarıdan nimetler, bereketler, kanaatler verirdi. Aşağısında da onlara ihsan ederdi yine nebatat. مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ Onlardan az bir muktasid (orta da yâni küfre varmayan) Abdullah bin Es-Selam ve etbaları gibi var. Lâkin وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ çoğu bunlardan, سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ çoğu fena amellerdedir, çoğu imân etmiyor. Azı olan imân etmişlerdir.

67- يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ اِنَّ اللهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, Cenâb-ı Hak'tan bir talimattır. Ey Habibim Ekmelerrasûl, بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ Rabbinden sana nazil olan Ahkâm-ı İlâhiye'yi halka tebliğ et. Âllâh-û Teâlâ'nın sana inzal ettiği Kur'an-ı Azimüşşân'ın ahkâmını, halka tebliğ et. Ama ne yapalım dinlemiyorlar? Bu sana ait değil. وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ Eğer sen bunu yapmazsan, sen Âllâh-û Teâlâ'nın risaletini yapmamış olursun yâni vazifeyi yapmamış olursun.

Yani özürdür, hocaefendi diyor; "Ben efendim nasıl gideyim cemaate söyleyeyim, kimse beni dinlemez ki?" Senin vazifen dinlemek, dinlememek değil. İster dinlesin ister dinlemesin, sen git de söyle. Kusur oradadır. Bak efendim, inkılabın başında 500 tane dersiam vardı İstanbul'da, hariçte de vardı o başka. Hepsi dersiam, hoca. Hükümet bunlara müsaade etti, dersiamlık maaşını seyr-u hayat vasi edecek kadar var. İkinci müsaade de ders yap-

mayın ama Allaha ibadet için istediği camiye girebilirler. Bu 500 kişinin, bir kişisi ancak durdu da camilere devam etti. Öbürlerin hepsi avukat oldular, hâkimdir, mahkemeye girdi, camilerin yüzünü görmediler. E peki, hüccet de bu; "efendim kimse gelmiyor." Sana ne lâzım, gelsin gelmesin, sen git vazifeni yap gel. Âllâh, Habibine öyle diyor. **"belliğmâ ûnzile ileyke"**

وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ Âllâh CelleCelâlûhû, seni insanlardan muhafaza eder. Yâni imân etmemişler de fena edecekler zannetme. Bu ayete kadar, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i hiçbir zaman bırakmazlardı Âshab-ı Kiram. Daima etrafında bir muhafaza ederlerdi hatta gece yattıkları zaman da. Ayet geldiği zaman, dedi; "Artık beni hıfz etmeyin." Âllâh emrediyor, beni hıfz edecek hiçbir şey, bekçi filan istemem. Ve hatta harblerde de en ziyâde düşmana yakın olan safa girerdi.

(اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِيْنَ Âllâh-û Teâlâ, kâfir kavimleri hidâyete getirmez.)

68- قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰى شَىْءٍ حَتّٰى تُقِيْمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۚ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ

Efendim ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü, yahudiler diyorlardı; "Dinimiz en büyük dindir, kitabımız Tevrat büyüktür, Mûsâ büyüktür." böyle şeyler söylerdi. Ona karşın hıristiyanlar da İncil'in büyüklüğünü, kendilerinin yüksekliğini söylerlerdi. Hele Mekke müşrikleri kimseye meydan vermezlerdi, "biz de İbrahim Aleyhis-

selam'a" yetişiyoruz. Böyle birbirlerine söylerlerdi. Ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü bu. Ayet nazil oldu. Ne yahudinin kıymeti var, ne hıristiyanın kıymeti var, ne de müşrikin kıymeti var. Ne vakit kıymeti olur? Âllâh'a imân ederse, kitabına imân ederse. Yahudi, Tevrat'a imân etmezse ne yahudiliği kalır? Hıristiyan, İncil'e imân etmezse ne iyiliği kalır? Müslüman tam bir iman ile yapmaz, münafikâne yaparsa ne kıymeti kalır? Nimet-i kıymet ne vakit olur? Can-ı dilden imân etmek. Bunlara imân ettiği zaman, elbette Tevrat-û İncil'de Rasûl-û Ekrem'e imân etmesini, Âllâh-û Teâlâ onlara tayin ediyor. O halde Rasûl-û Ekrem'e de imân etmeleri lâzım gelir. Öyleyse yalandır. Bunların yaptığının hepsi doğru değildir.

قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ Ey ehl-i kitap ki yahudi ile hıristiyanlardır. لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ İtimat edecek kıymetli olan bir şey üzerine değilsiniz. Kendinize kıymet veriyorsunuz, "benim yolum budur." O doğru değildir, hiçbirinizin ki yolu doğru değil. حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ Tevrat-û İncil'i ikame etmeyince, وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ Rabbinizden nazil olan Kur'an-ı ikame etmeyince, sizin hiçbir kıymetiniz olmaz. Yâni size emir olunmuştur, Tevrat-û İncil'in emrine itâat ediniz ve onun nehyinden vazgeçiniz. Hâlbuki Tevrat-û İncil, size emrediyor ki; "Ahirzaman peygamberi gelir, şekli budur, ahvali budur, gazaları budur. Buna imân ediniz." O'na imân etmedikten sonra, onu tahrif ettikten sonra Tevrat'a bir imânınız yok, İncil'e de bir imânınız yok. Münafık da mademki münafığın imânı yok, zâhiren söylese bir kıymeti yok.

يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ Bir şey üzerine değilsiniz, mutad günlük bir şey yâni kıymetli bir şey üzerine değilsiniz. İddia ettiğiniz bu iyilikler doğru değildir. Ne vakit doğru olur? حَتّٰى تُقِيمُوا

التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ Rabbinizden nazil olan Kur'an'a, nazil olan Tevrat-û İncil'i ikame etmeyince, gayr-ı mücerredle size bir kıymet yok, ehemmiyetiniz yok. Ehemmiyetiniz ne vakit olur? Tevrat'a imân edince, Tevrat'a inandığın zaman Ahirzaman Peygamberine de inanmış olursun. İncil'de de böyle. وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا Ey Habibim Ekmenerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an ki hidayete vesiledir, hidayet için gönderilmiştir. Hâlbuki bu Kur'an, çoklarının tuğyan-ı küfrünü ziyâdeleştiriyor. Kur'an'ın inzali hidayet içindir hâlbuki onların küfrünü ziyâdeleştiriyor. Çünkü inkâr ediyor, küfrü kat katlaşıyor. وَلَيَزِيدَنَّ Onların ulemaları, onların hatipleri okuyorlar da tahrif ediyorlar. Kur'an hidayete sebep iken, dalaletlerini kat katlaştırıyor onların. Çokları Kur'an ile tuğyan-ı küfrü fazla olur. Kur'an niye inzal oldu? Hidayet için. Fakat imân etmediği zaman ne olur? Tuğyanları kat katlaşıyor. Buna ki bu Kur'an, onlar için ayrılmış tuğyana sebep olur. Böyle olunca Halik-i Kâinat, Habibine buyuruyor ki onların akıbeti küfür üzerine gideceğine binâen. فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ Bunların da küfrüne müeyyis olma, kâfir olarak gidecek. Ebedi azaba giriftar olacak, bundan da müteessir olma. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem rahmetin denizi, bahri idi. İstemiyor ki kimse azap görsün. Uğraşıyordu. Halik-i Kâinat biliyor ki bunların akıbeti böyle gidecek. Bunların küfrüne, elim-i azabına müteessir olma.

69- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِـُٔونَ وَالنَّصَارٰى مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا Onlar ki imân etmişler zâhirde, kalbinde yok münafıklar gibi وَالَّذِيْنَ هَادُوا ve yahudiler gibi. هَادُوا yahudi demektir. "hâdü-hâde" yâni buzağın ibadetinden dönmüş demektir. O itibarla hâdû diyor.

وَالصَّابِؤُنَ Onların bir kısmıdır Sabiûnler, yahudilerden. Küfürleri daha fazladır. وَالنَّصَارٰى (Hıristiyanlar.) Sabiûn; bir kabiledir yahudilerden daha ziyâde keferedir onlar. Sâbii; artmış, küfrü artmış gibi onların. Malum ya onların da dereceleri var. Şiddetlisi var, ortası var, zayıfı vardır. Sabiûn onların en kuvvetlileridir küfürde. Sabiûnlar, nasaralar ve münafıklar, bunların üçü de مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ herhangisi Âllâh'a imân ederse, Âllâh'ın vahdaniyetine imân ederse, وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ kıyamet gününe imân ederse, imândan sonra bu imânı وَعَمِلَ صَالِحًا amal-i saliha ile takviye ve tezyin ederse, فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ onlara ne havf var kıyamette, ne hüzün var.

Efendim Âllâh CelleCelâlûhû, iki korkuyu bir Mü'minin kalbinde yerleştirmiyor. Eğer bir Mü'min dünyada Âllâh'tan korkmuşsa, o onunla kalır, ahirette korku yok. Bak ahirette ayrıldı çünkü korkusunu geçirmiştir. Eğer dünyada korkmamışsa Âllâh'tan, ahirette havf var. Çünkü korkusunu geçirmemiş. Ve hakeza iki emniyetiyle bir Mü'minin kalbinde yer etmiyor. Eğer dünyada Âllâh'ın azabından emin ise ahirette o azaba girecektir. Eğer dünyada ahiretin azabından emin değilse ahirette emniyettedir.

Binâenaleyh aslı kâfir olur, yahudi olur, münafık olur eğer geldi imân ettiyse sağlam bir imân, Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a, amal-i salihaya başladıysa artık ona ne yahudilik kalır, ne hıristiyanlık kalır ne münafıklık kalır. Halis Müslüman olur. Müslüman bir

millet-i vahide'dir, İslamiyet'te milliyet yoktur. Kim Âllâh'a yakın ise onun derecesi yüksektir. Kim kimin oğlu olursa olsun. Nûh Aleyhisselam peygamber olduğu halde oğlu imân etmedi, aşağı oldu. Evet, kim Âllâh'a uzak ise kimin oğlu olursa olsun, o büyük değil. Mesela Selman-ı Farisi Radıyâllahû Anh gibi. Babası put-perest idi, geldi Âshab-ı Kiram'ın büyüklerinden oldu. Hatta Ehl-i Beyt'ten mahbubtur Selman-ı Farisi. Demek ölçü nedir? Âllâh'a yakın olan. Kimin oğlu olursa olsun, Âllâh'a yakın olan büyüktür, yüksektir. Âllâh'a yakın olmayan da kimin oğlu olursa olsun aşağıdır, alçaktır, hiçbir kıymeti yoktur. İslamiyet'te bu.

70- لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ وَاَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمْ رُسُلاً كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ

لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak. Biz, Ben-i İsrail'den misak aldık, ahd-û misak. Vaad; söylemek, ahid daha kuvvetli, misak daha da kuvvetli. Tevrat'ta Halik-i Kâinat, onlardan, Tevrat'a imân edenlerden vaad almıştı ki; Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edeceklerdi. Bu misakı aldık. وَاَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمْ رُسُلاً O misaktan sonra Tevrat'ı da verdik, peygamberler gönderdik. Mûsâ Aleyhisselam'dan sonra sırayla peygamberler geldiler. 1800 sene geçmiştir, o İsâ Aleyhisselam'a kadar. Müteaddit peygamberler geldi fakat bu gelen peygamberlere, كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُهُمْ nefisleri istemediği emirlerle gelen bir peygamberi, bir kısmını tekzib ettiler, bir kısmını da öldürdüler. فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ Bir kısmını tekzib ettiler Dâvûd gibi, Süleyman gibi, Yûşâ gibi, İsâ gibi, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem gibi. Yahudiler bunların hiç birisini tasdik etmediler, tekzip ettiler. Ve bir

kısmını da öldürdüler Zekeriya gibi, Yahya gibi, Ermiya gibi, Şâ'ya gibi. Bu peygamberler geldiler, Tevrat'tan sonra geldiler. Mûsâ'dan Aleyhiselam'dan sonra, Tevrat'ı onlara ders vermeye başladılar. Çünkü onların verdiği ders, verdiği vaad nefislerinin istemediği şekilde olduğundan bunlara düşman kesildiler. Düşman kesildikten sonra bazılarını öldürdüler, bazılarına da inanmadılar, öyle gitti. Bu kadar peygamberleri öldürmek, karşı çıkmak! Kolay zannettiler.

وَحَسِبُوٓا۟ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ **71-**

وَحَسِبُوٓا۟ Zannettiler ki أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ peygamberlere dokunmak, onlara bir sebeb-i felaket olmaz zannettiler. Zann-û tahmin ettiler ki; "Biz yapacağımızı yaptık, bizim zaten nesebimiz de peygamberlere yetişiyor, hiç bize birşey olmaz." Böyle zannettikleri için serbest peygamberleri tekzip ettiler, bazılarını da şehit ettiler. فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ Kör oldular hakkı görmediler, sağır oldular hakkı işitmediler. Böyle geçti, felaket başına geldi. ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ Ondan sonra Cenab-ı Hak, tevbelerini kabul etti. İki defa böyle birkaç defa olmuştur.

Efendim sebeb-i nüzulü ayet bu, tamam söyleyelim de sonra ayete geçsin. Yahudiler servet sahibi oldular. Fir'avn-û Fir'avniler hepsi gark olduktan sonra, Fir'avnun mal-û serveti tamamıyla yahudilere kaldı. Bu servete konduktan sonra tuğyanları fazlalaştı. Fazlalaşınca başladılar, Mûsâ Aleyhisselam'dan sonra peygamberlere karşı geldiler. Şâ'ya ve Ermiya namında iki peygamberi şehit ettiler. Halik-i Kâinat da bu peygamberlerin şehadeti için onlara gazab etti. Buhtûnnasır namında kuvvetli bir hükümdar, Hindis-

tan taraflarından, anâftan geliyor. Bugünkü Kudüs'ü işgal ettikten sonra tamamıyla binaları yıkıyor, kılıçtan kesiyor ve Sahratullah'ı, onu da yıkıyor. Memleketi yıkıyor, yakıyor, gidiyor. Onların bir kısmı İran'a, İran o vakit kuvvetli bir hükümet idi, İran'a kaçıyorlar. Bir kısmı da Şam'a gidiyorlar, Şam'a gidenlerin arasında Yahya ve Üzeyir Aleyhisselam da vardı. Şimdi harabe kaldı bu memleket. Otuz sene öyle harabe kaldı ki hiç bina yok. Otuz sene sonra İran hükümdarı çok zengin bir adam idi. Maiyetinde de yahudiler ve o yahudilerle diğer yahudilerle beraber hepsini Kudüs'e getirdi, onlara binalar yapıldı, orada iskân etti. 100 sene içinde, bu memleket eskisi gibi daha mamur oldu. Tamam, her yer mamur oldu, bina oldu, bunlar da tevbe ettiler.

Fakat yahudidir tevbesinde durmaz ki vaadinde. İkinci defa yine Âllâh sağır etti, kör etti, hakkı tanımadılar. Başladılar, Zekeriya ile Yahya Aleyhisselam'ı şehid ettiler. İkinci kahr-u gazap da oradan oldu.

Bak emrediyor; وَحَسِبُوٓا اَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ zannettiler ki başına musibet gelmez, peygamberlere dokundular mı öyle gelecek. Hâlbuki فَعَمُوا وَصَمُّوا sağır oldular, kör oldular, hakkı bilmediler, tanımadılar, peygamberlere tecavüz ettiler. Âllâh da memleketlerini Buhtûnnasır vasıtasıyla mahf-û harap etti. Ondan sonra, avdet ettikten sonra ثُمَّ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ Âllâh tevbelerini kabul etti, yine haline geldiler. Tevbeyi kabul ettikten sonra zengin oldular, ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ yine isyâna başladılar. وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ Âllâh CelleCelâlûhû, onların yaptığını görür, gördüğünün de mukabilini verir. Bu mevzu bitti.

72- لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

Şimdi yahudilerin bahsi bitti de hıristiyanlara geliyor. Hıristiyanlar da envai vardır. Bugünkü günde de dört tane İncil'i var ve dört tane de mezhepleri vardır. Dördün birisi faraza doğru da olsa, üçü yalan olur. Üçü yalan olması; hangisi doğrudur, hangisi yalandır kimse bilmez. Zaten hepsinde de itikat kaybındasın. Fakat onların en şiddetlisi Yakubiyye namındaki olan kısımdır ki doğrudan doğruya "İsâ Aleyhisselam'a, Âllâh'tır" diyor. Niçin efendim diyor, "Âllâh öldürür, hay ediyor, ikame ediyor. İsâ da bunu yapıyor işte mucize olarak." Delili bu, o en şedididir. Ondan sonra da öbürleri, ekanim-û selase dedikleri diyorlar; "Üçtür, Âllâh mürekkebdir" onların lisânı. Bunu, Kur'an'da beyan buyurmuş da söylüyoruz. Âllâh, üçten ibarettir. "İsâ, anası, bir de Âllâh" var, ekânim-i selase bunlardır. Ekânim; ûknûn yâni büyükler, Âllâh diyor, öyle diyor, üçtür diyor. "Mürekkebdir, Âllâh bir değildir. Âllâh var, İsâ var, anası var" Merkusiyye ve Nasturiyye böyle derler. Cenab-ı Hak vahyediyor, bunların hakkındadır ayet. Sebeb-i nüzul ayet bilinirse o halde ayet anlaşılır.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ Emrediyor Cenab-ı Hak. Kat'iyetle kâfir oluyor o kimseler ki Âllâh Mesih'tir, der. Hâlbuki Mesih olan İsâ Aleyhisselam, kendisi beyan ediyor. Diyor ki وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ İsâ Aleyhisselam onlara dedi, onlar bunu söylerken. "Yalan söylüyorsunuz, Âllâh'a yalnız ibadet ediniz, Âllâh'ı tevhid ediniz, benim Rabbim O'dur, beni halkeden O'dur, Âllâh'tan başka bir mabud yoktur, ben ilah

değilim, Âllâh'ın bir kuluyum." Mesih böyle diyor, onlar da "Mesih, Âllâh'tır" diyor. Bak, hamakate bak. وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ Sizi ve beni yoktan var eden Âllâh'tır. O'nu tevhid ediniz, O'na ibadet ediniz. Ben Âllâh'ın kuluyum, ilah değilim.

Sonra buyurdu ki; إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ Her kim ki Âllâh'a bir şerik koşarsa, فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ Âllâh, cenneti nimetleri ona haram etmiş, çünkü cennet müvahidinin yeridir, kâfirlerin yeri değildir. وَمَأْوَاهُ النَّارُ böyle kimsenin yeri cehennem olur. وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ Zalimlere, böyle nefsine zulmedip de küfre sokanlara hiçbir yardımcı olmaz, hiçbir şefaatçi olmaz. Onlar Azab-ı İlâhiye'ye doğrudan doğruya girerler ve cehenneme girerler. Bu, Yakubiyyeler hakkındaydı. Öbürler, ekanim-û selase hakkında bu;

73- لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ Ekanim-û selase'yi denen, üçü söyleyen onlar da kafirlerdir. Fakat şeri olan küfür berikidir, bu da ona yakındır, onun arkasında. Hâlbuki وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ (**"min"** tekid içindir.) Âllâh'tan başka bir mabud yok. Eğer vazgeçmezlerse bunlar, Halik-i Kâinat Habibine emrediyor eğer bunlar vazgeçmezlerse, وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ o söyledikleri teslisten vazgeçmezlerse, لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ onlara azab-ı elim mesh eder, akıbeti cehennemdir. Bunu beyan buyurduktan sonra Halik-i Kâinat, rahmetiyle beyan ediyor. Diyor ki;

74- أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bu insanlar, böyle küfre girenler bir taakkul etseler. Bunu kim yaptı, bunu kim yaptı, bu nasıl oldu, bu ahvalin tebeddülâtını gerek nefsinde gerek hariçteki haller, bunu Âllâh'tan başka yapan kim olabilir? İnsanın vücudundaki makine, o yemeği nasıl hazmediyor, nasıl dağıtıyor, nasıl tasfiye ediyor, nasıl onları yeri yerine veriyor? Nasıl vücudun damarları, makinenin içi noksan olursa işlemez, orada da böyle? Enfüsi bu, afakı da görüyoruz. Kış geliyor, yaz geliyor, bahar geliyor, gece geliyor, gündüz geliyor bunları niye tefekkür etmiyorsunuz? Bunu ancak yapan kuvvet-û kudret sahibi olan Âllâh olur.

اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللّٰهِ Niçin Âllâh'a tevbe etmezler bu makallerinden? "İsâ böyledir, ekanim-û selase budur" bu sözlerden niye vazgeçmiyorlar? Tevbe; dönmek. Tâbe, recâ manasına. اَفَلَا يَتُوبُونَ Niçin rücû etmezler bu sözlerden اِلَى اللّٰهِ Âllâh'a? وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ Niçin Âllâh'tan mağfiret talep etmezler? وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ Âllâh Celle-Celâlûhû, tevbe edenlere mağfiret sahibidir ve rahmet sahibidir. Sonra buyuruyor ki;

75- مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا رَسُولٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۖ وَاُمُّهُ صِدِّيقَةٌ ۖ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ ۗ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ

Düşünseler bunu! Biliyorlar ki peygamberler gelip gitmişlerdir. Bu evvel gelen peygamberler de aynı insanların içinden halkolmuşlar, yemişler, içmişler, evlenmişler, sokağa çıkmışlar, böyleydi onların zâhiri halleri. İsâ Aleyhisselam da aynen o peygamberler gibi. O da yiyor, içiyor, çarşıya çıkıyor, geziyor. E, başka bir şey yoktur. Niçin onu iftira ediyorlar?

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ Yok Mesih İsâ Aleyhisselam اِلَّا رَسُولٌ ancak bir peygamberdir o da. قَدْ خَلَتْ yâni mâvet. Geçmiş, مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ondan evvel geçmiş olan peygamberlerin hali neyse İsâ'nın hali de budur. Onlar geldiler, gittiler, öldüler. İsâ Aleyhisselam da gelecek, sonunda ölecek, öldükten sonra Ravza-i Tahire'de yeri vardır, orada da defnolacak. Binâenaleyh diğer peygamberlerin fevkinde, ulûhiyete çıkaracak bir hali yok İsâ Aleyhisselam'ın. Bir peygamberdir, gelir Ahkâm-ı İlâhiye'yi tebliğ eder, zamanını geçirdikten sonra ölür gider. Gider, tamam öyledir.

وَاُمُّهُ صِدِّيقَةٌ Anasına gelince sıddıka idi. Hanımların içinde sıddıka hanımlar çok. Hatta Ezvac-ı Tahirat'tan büyük değildir. Bak şimdi eğer ki ismi Kur'an-ı Azimüşşan'da geçiyor, sıddıkadır diye tasfir ediyor Cenab-ı Hak. Yâni bir methediyor. Fakat bununla beraber Fatıma'tûz Zehra Radıyâllahû Anhâ bütün hanımların başındadır, ehl-i cennetin büyüğüdür. Çünkü Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in vücudundan bir zerre var o vücudda. O'na mukabele hiç kimse edemez.

Fatıma'dan sonra Hatice-i Kübra'dır. Hatice-i Kübra da Rasûl-û Ekrem'e karşı olan hizmeti beşerin yapamadığı bir haldir. Mesela Mekke-i Mükerreme'de, zenginlerin içinde ve Kureyşlilerin en güzeliydi, en zenginlerindendi. Ticaret yaptırıyordu. Rasûl-û Ekrem'e tecrübeyle sabit oldu ki! Hikâyeye girersek mesele geçiyor. Bak, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem kırk yaşına kadar bu halkın içinde gelip giderdi, otururdu, konuşurdu, hiçbir nübüvvet bahsi yoktu. Fakat öyle bir ahlâkı vardı ki herkes O'nun ahlâkını beğenir, Muhammed'ül Emin derdi. Yirmi beşi geçtikten sonra bir

hal peyda oldu. Yalnızlığı sevmeye başladı. Nihayet nihayet bugün Cebel-i Nur dediğimiz, Cebel-i Hira idi asıl ismi. Kur'an-ı Azimüşşan orada nazil olduğundan dolayı, Kur'an nurdur, Cebel-i Nur deniliyor. Yoksa asıl ismi Cebel'i Hira'dır. Cebel-i Nur dediğimiz, çünkü Kur'an orada ilk defa nazil olduğu için. Nurdur Kur'an, Cebel-i Nur diyoruz. Oraya gidiyordu, tenha orada. Bazen bir hafta, bazen on gün otururdu orada, kendi kendine meşgul olurdu, kalbinde bir ferahlık, daha peygamberlik yok. Yirmi beş yaşından sonra başladı buna, devam edince on beş sene de böyle geçti. Sonra Cibril'i Emin nazil oldu. اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ ayet-i kerimesiyle geldi. Ayet geldikten sonra peygamber olur, Rasûl değil. Peygamberin manası tebliğe memur değildir, kendine memur. Fakat Cibril'i Emin-i gördüğü için ilk evvel ve ayeti de aldığı için, Âllâh'ın kelimesini almak kolay değildir, hal değişti, titreme geldi. Geldi, doğrudan doğruya evine geldi. O vakit Hatice-i Kübra ile evlenmişti. **"Zemmilûni zemmilûni ya Hatice"** dedi. Ört beni, Hatice O'nu örtüyor. O hal devam ediyor. Sonra beyan ediyor, Hatice'ye söylüyor. Hatice'nin de amcası Nevfel, muabbir idi. O zaman ki yıldızlardan da anlardı. Onu getirdiler, söyledi ahvalini. Dedi; "Vâllâhi Tevrat'ta gördüğümüz Namus-u Ekber budur. Bu peygamberdir, peygamber gelecektir." Bunu söyledi. Fakat peygamber olmuş daha Rasûl değildir. Bir müddet sonra

" يَا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَاَنْذِرْ " ile " يَا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ " o ayetler geldiler. "Ey örtü altına giren, kalk da vakit geldi tebligat yap." O vakit Rasûl oldu. Üç sene fasıla var.

Hatice-i Kübra'nın bahsindeyiz de onun için. Hatice-i Kübra'nın

evlenmesi geride kaldı. Hatice-i Kübra tetkik ediyordu, O'nun ahvali kulağına geliyordu böyle daha nübüvvetten evvel. Şam'a kafile gönderirdi, Meysere namında onun bir kölesi vardı, vekil-i harc. Onu vekil ediyordu. Kafile giderdi Şam'da ne lâzımsa orada satar, orada lâzım olanları getirirdi, âdeti bu. Zaten Mekke halkının hepsi لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ إِيلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ticaret ile meşgul idiler. Meysere'yi çağırmış evvela Rasûl-û Ekrem'in amcasına haber göndermiş. Demiş ki ben istiyorum ki Muhammed Aleyhissalâtûvesselam (daha 25 yaşındadır) kafile ile beraber gitsin, O'na bir hizmet tevdi edecek değilim, herkesin aldığının iki mislini O'na hediye veririm. Yalnız beraber buyursun, gelsin gelsin. O da demiş ki eğer kabul ederse ben de kabul ederim. Söylemiş Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, "giderim, seferi istiyorum" diyor. Rasûl-û Ekrem hazır oldu gitmeye. Hatice-i Kübra, Meysere'ye diyor ki "Sen her zaman vazifene devam et, vazifen senin. Fakat sana büyük bir vazife daha var. Sen bu Zat'ın ne halini görürsen fevkalâde, yemekte, içmekte, oturmakta, gezmekte onu tamamıyla not edersin, bana bildirirsin. Sen buna memursun." Kafile beraber gittiler geldiler, Şam'a geliyorlar. Şam'a gelince Kadem namında bir köy var. Kadem, Rasûl-û Ekrem'in ayağı buraya basmıştır. Kadem'e gelinceye kadar ne lâzımsa her şey önüne geldi aldılar, mallarını da sattılar. Meysere dedi; "Öyleyse biz Şam'a niye gideceğiz. Bize lâzım olan şeyleri aldık, lâzım olan şeyi de sattık." Oradan avdet ediyorlar. Avdet ediyorlar, Meysere'nin de âdetiydi, Hatice-i Kübra'ya kervan daha gelmeden evvel, seyr-u seferi çok olan bir deveyle bir adamı gönderir, haber gönderirdi peşin. "Biz böyle ticaret ettik" filan. Dedi; "Ben bir adam göndermek isti-

yorum Hatice-i Kübra'ya haber vermeye, kim gidecek?" Rasûl-û Ekrem'e demiş. Efendimiz; "Ben gideceğim?" Ebu Cehil'de kafiledeymiş. Demiş ki; "Meysere hata ediyorsun, bu genç çocuk yolu bilmez, nereye gidecektir gönderiyorsun?" Demiş; "Sen sus! O, senden iyi bilir." Efendimiz, deveye biner gelir.

Şimdi ayet-i kerimede ved-Duha sûresinde geliyor; اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَاٰوٰى وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى "Dâll gördük seni hidayete getirdik yolda." Onu bazı insanlar çok ters, yanlış bir tefsir yapıyorlar ki dalalete gidiyor. Rasûl-û Ekrem nasıl 'dall' olur? Olmaz! Rasûl-û Ekrem, deveye bindiği zaman deve gidiyor. Fakat kendiyle meşgul olduğu için deve yolu şaşırdı. Deve yolu kaybetti. Fakat emretti Cenab-ı Hak, Cibril'i Emin geldi devenin yularını tuttu, iki saatte Mekke'ye getirdi. Mekke'ye getirdikten sonra deveyi bırakıyor Hatice'nin kapısında, kendisi de evine gidiyor. وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى Sen yolu kaybetmiş bulduk, deve yolu kaybetmişti, kendinden geçmiştin, seni getirdik oraya. Bunu bilmiyor da başka türlü; "Rasûl-û Ekrem kaybetmiştir yolu, bilmem ne yapmıştır yahut dalâlette."

Bunları bildikten sonra Hatice-i Kübra karar verdi, Rasûl-û Ekrem'e varmaya. Davet etti Kureyşileri âdet üzerine. Kureyşilere dedi, bütün hepsine; "Bilirsiniz ki ben memleketin en zenginiyim ve nesep itibariyle hepsinden büyüğüm Kureyş'in. Hal-û vaziyetimi böyle görürsünüz. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem babasız büyümüş, yetimdir, amcasının yanındadır, hiç mal-û serveti yok. Bugün huzurunuzda benim her neyim varsa mal, eşya, deve, bina, hepsini hediye olarak kendisine veriyorum. Bir saat sonra ben bu memlekette fakir bir hanımım, o zengin bir insandır. Eğer beni kabul ederse hizmetine girerim. Değilse mal-û servet onundur."

Bunu hangi hanım yapar? İşte bunu yaptığı için Fatıma'tüz Zehra'dan sonra Hatice-i Kübra'dır büyük. Hatice-i Kübra hayatta oldukça, Rasûl-û Ekrem hiçbir hanımla evlenmemiştir. O vefat ettikten sonra, Ebu Talib'in de vefatı o seneye tesadüf etti. Buyurdular ki; "Bu sene bizim için Sene'tül Hüzün oldu" ve hicrete emrolundu.

Onun için Meryem eğer ki büyüktür, sıddıkadır. Ne Fatıma'ya yetişir derecesi, ne de Hatice'ye yetişir. Ondan sonra Aişe radıyâllahû anha, onlar sırayla gelir. Aişe, ilim itibariyle ilmi çok idi, âlim idi. Ümmetin âlimlerinden idi. Lâkin Fatıma'ya yetişmez, Hatice'ye de yetişmez. Derece böyle.

وَاُمُّهٗ صِدِّيقَةٌ Anası sıddıkadır. Yâni sıddıklıkta mübalağa ile sadıktır, diğer sadık hanımlar gibi. كَانَا يَاْكُلَانِ الطَّعَامَ İsâ da anası da diğer insanlar gibi yemek yerlerdi, içerlerdi, gezerlerdi. Bunu gördükten sonra bak hamakatlerine. اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيَاتِ Vahdaniyete delâlet eden ayetleri nasıl beyan ediyoruz. İsâ hiçbir zaman ben Âllâh'ım demedi, ben Âllâh'ın kuluyum diyor. Bunlar yiyorlardı, içiyorlardı, gezerlerdi her bir insan gibi. Bunlar böyle olduktan sonra ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ nasıl yüzünü çevirirler hakk-u hakikatten? İki beşeri, Âllâh zannederler.

قُلْ اَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَاللهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ **-76**

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, bunlara söyle. اَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ Ey ahmaklar! Âllâh'ın gayrine bir kimseye ibadet mi ediyorsunuz? Öyle bir şey ki مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ ne bir zararı, ne bir menfaati vermeye muktedir değildir.

Onların zarar-u menfaat ellerinde zuhur etse yine Âllâh'ın halk etmesindendir. Bir kimseye ibadet ediyorsun ki ne zarara muktedirdir, ne menfaate muktedirdir. E, bu nasıl Âllâh olur? Şimdi, eğer dediğiniz doğruysa bunlar yiyorlardı, içiyorlardı. İnsanlar gibi abdesthaneye, filana giderlerdi, necaset de zuhur ederdi. Âllâh nasıl olur bu halde? Nasıl böyle birisine, bu şekilde Âllâh diyorsunuz? وَاللّٰهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ Âllâh, Semi-û Alim'dir. Bütün sözlerimizi işitiyor, bütün dediğimizi anlıyor, kolay ediyor.

77- قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا اَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَآءِ السَّبِيلِ

قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ Yine tavsiye ediyor Cenâb-ı Hak, rahmetdir malum ya. Ey ehl-i kitab! لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ Ğulû yapmayınız dininizde, hadd-i tecavüz etmeyiniz. Hadd-i tecavüz edip de İsâ Aleyhisselam'ı derecesinden yukarı, ulûhiyete çıkarmak ve yahut hadde tecavüz edip de en aşağı bir evlad-ı zina yapmak, böyle yapmayınız. Ğulu; mübalağa, tecavüz yapmayınız فِى دِينِكُمْ dininizde. Umur-u Diniyye'de ğulu yapmayınız, غَيْرَ الْحَقِّ Hak'tan başka.

Efendim insanların fıtratında var. Mesela birisine intisab ediyor. Artık hadi bir hocadır diyelim. Fakat başlar kerametlerinden, vaziyetlerinden, Mehdi'ye kadar götürüyor. Çoklarını gördük böyle. Mutedil bir hoca çıkıyor, ya belki de hocanın haberi de yok o sözden. Etraf onu mehdi diyor, şeyh diyor, hâkim diyor, bilmem ne diyor. İnsanların hali budur, ekser böyle ğulu zuhur ediyor insanlarda da. Hâlbuki eh, biraz kusuru var o ğulu edilen kimse dese

halka; "yav ben öyle değildir, dediğiniz yanlıştır hatta meydana çıkarsa kendini" bu kalmaz. Onun da hoşuna gidiyor, perde altında gizli gizli hevesleniyor. Bu böyledir. Tecavüz etmeyiniz Umur-u Diniyye'de, ğuluya gitmeyiniz. Bir adamı derecesinden yukarı çıkarmayınız ve derecesinden aşağıya da indirmeyiniz. Haktan başka bir şey söylemeyiniz. وَلَا تَتَّبِعُوٓا Tâbi olmayınız اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ bir kavmin, bir kavimlerin ki eslafınızdır, قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ sizden evvel gelmiş geçmiş. "Efendim abâ-û ecdadımızı böyle gördük." Abâ-û Ecdat'ın dalaletteydi, onların heva-û hevesine tâbi olup da dalâlete girmeyiniz. وَاَضَلُّوا كَثِيرًا Çokları, bunlar dalâlete götürmüşler, وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّبِيلِ doğru yoldan da kaybolmuşlar.

Ey ehl-i kitap, o kitap onlara mukabil. Zamanımızda da ey Müslümanlar! Herkesi mahalline kadar yürütünüz, yukarıya çıkarmayınız, aşağıya da indirmeyiniz. Ama efendim herkes yapıyor. Onlar yapıyorlar da dalalete gidiyor, sen gitme! Bu mevzu bitti efendim.

78- لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِٓى اِسْرَٓاءِيلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

لُعِنَ Lanet etmiştir Âllâh CelleCelâlûhû, الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِٓى imân etmeyen, kâfir olan yahudilere. عَلٰى لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ Dâvûd Aleyhisselam'ın lisanı ve İsâ Aleyhisselam'ın lisanıyla Âllâh lanet etmiş. Her iki peygamber, bu yahudilere lanet etmişler. Lanetin manası; Rahmet-i İlâhiye'den uzaklaşmak. Bu duâyı etmiş, bu duâ makbul olmuş. Merdut-u mel'un olmuşlar yahudiler. Nasıl oldu onların duâsı?

Dâvûd Aleyhisselam Eyne yerinde, Kudüs'ün civarındadır, ora-

daydı. Şimdi men etti Cenâb-ı Hak, cumartesi günü çalışmayı. Orada da balık çok çıkardı. Dâvûd Aleyhisselam dedi onlara; "cumartesi günü balıkları avlamayınız. Âllâh'ın emri budur, yaparsanız cezâ görürsünüz." Âllâh isterse her şeyi yapar, esbabı halkeder. Tesadüf de haftada altı günde balık çıkmıyordu. Cumartesi günü balık o kadar çıkıyordu böyle su üzerinde dolanıyorlardı. E, yahudi tahammül edemiyor buna. Dâvûd Aleyhisselam'ın hüküm de elindeydi, yapamazdı. Şimdi ne yaptılar? Diğer günlerde cedveller yaptılar. O ırmakta birkaç tane cedveller ve kapı yaptılar ona. Cumartesi günü o gelen balıklar, o cedvellere o sulara gidiyor. Gittikten sonra bir kapıyı kapatıyorlar bu kadar, avlanmıyor yâni devire çalışıyor. Yahudidir, yapacaktır. Efendim ben avlanmadım, yalnız kapıyı kapattım diyor. Sonra giderlerdi o cedvellerden balıkları alıyorlardı. Devam edince Dâvûd Aleyhisselam la'n etti, Âllâh da la'n etti, Kur'an'da geçiyor bu şekilde.

İsâ Aleyhisselam da onlara sofra geldiği zaman buna "zillet yapmayınız, toplamayınız, herkese veriniz" dedi. Onlar sakladılar, buna da lanet etti. Her iki peygamberin lisânıyla hâsıl olan laneti, Âllâh-û Teâlâ kabul etmiş. غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ Ki yahudileridir, gazab-ı İlâhiye'ye giriftar olmuşlar. ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا Bu yahudinin lanete giriftar oluşu, isyânlarının sebebiyle oldu, وَكَانُوا يَعْتَدُونَ hadde tecavüz ettiler.

79- كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

Bir de onların hocaları, onların ahvalleri كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ birbirini nehyetmezlerdi münkerden. Münker; Âllâh'ın sevmediği bir şey. Âllâh'ın nehyettiği şeyi, biri berikinin yanında yapıyor. "Yav, yapma! O ayıptır" demezlerdi, nehyetmezlerdi. Yâni

onların rahiplerinin elinde hüküm vardı ve gözü önünde fenalıklar yapılıyordu, birbirini men etmiyorlardı. لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ Ne fenadır yaptıkları şey! Yanında yapıyor, Tevrat'ı biliyor, Âllâh'ın men ettiği bir haldir görüyor, inkâr etmiyor böyle bakıyor.

Tefsir diyor ki küfre ait olan ayetler, günahkârlara da el atıyor. Zamanımızda da çok insanlar var, hoca, alim geçiniyor görüyor gözü onunda, eğer fitneye sebeb ise fitneden de hazer ediniz diyor Rasûl-û Ekrem. Bak, **"menrea minkûm mûnkeren fe bi ğayyirhû biyedihi"** Emrediyor Sallâllâhû Aleyhivesellem. Siz bir münkeri, Âllâh'ın sevmediği bir şeyi gördünüz mü elinizden gelirse elinizle onu ortadan kaldırınız. **"fe in lem yestâtia"** Eğer gücünüz yetmedi, baktın ki fitneye sebep oldu, el ile yapmayınız **"fe bi lisânihi"** dilinle söyleyiniz. Dilinle mümkün olduğu kadar "Bu Müslümanın işi değildir, bunu yapma!" deyiniz. Eğer bu da fitneye sebep olursa birisinin diliyle söylemesi, **"fe bi kalbihi"** hiç olmazsa kalbiyle müteessir olsun hocaefendi. **"ve zâlike edğaful imâni"** İmânın en zayıfı budur. Müslüman'ın önünde birçok fenalıklar yapılıyor, müteessir bile olmuyor ben de Müslümanım diyor. Bak yahudileri ta'n ediyor Cenâb-ı Hak. Yahudilerin seyyiatından birisi bu idi ki münker yapılıyordu yanında, men etmezlerdi. E, bizde de aynen bu değil midir? Yapılıyor da ne yapılıyor? Yapılıyor da men edilmiyor. Hep kendine Müslüman değilsin.

Bir misal getireceğim de gerisi soruyorlar çok. Yunan'a gidiyorduk bir sefer ya, Yunan'da büyük bir cadde oraya nazaran. Bütün vesayetin orada durduğu, karşısında cadde gidiyor, bina yeni olduğu için zaten şehir yeni yapılmış. Cadde aşağıya bir yol gidiyor belki bir ticarethanedir zannederdik. Yolumuzun üzerinde gidiyorduk. Biçimsiz bir yer, aşağıda kapı gidiyor. Fakat yol oradan geçtiği için, resimler konuluyor orada. Sonra sonra sordum, bu ne diyor?

Bu efendim, fahişelerin yeridir buralarda. On beş bin nüfusu var, hepsi de Müslüman. Camileri de yeni yapılmıştır güzel. Namaza da geliyorlar fakat orada umumhane, aşağıya gidiyor. Birkaç tane kadınla pis oluyor memleket de. **"lâ yetenahavnâ münkerin"** Bu değil mi ya, bile bile. Sordum bir iki tane ihtiyarları var. Dedi efendim; "Müracaat ettik, kaymakam ehemmiyet vermedi, belediye reisi yaptı. Ben onu gördüm daha da belki başka şeyler de var." Bu yol üzerinde, cadde üzerinde. Bak bu hali yahudiden, Âllâh-û Teâlâ, onların yaptığını ta'yip ederken, yav Müslümanlar için ne büyük kabahattir bu! Birbirlerini men etmezler.

80- تَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِى الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ

تَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ Ey Habibim, onların çoklarını görüyorsun. يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا Dost-u ahbap olurlar kâfirlere, münafıklara. Dost, ahbap, muhabbet bağlarlar. لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ Ne fenadır nefisleri, onlara bu hali sevk ediyor? İnsan bir memlekette oldu mu alışveriş yapar, görür, konuşur fakat bir muhabbet, bir dostluk bağlamaz. Çünkü sâridir o! Çoklarını görürsün, yahudilerin felaketi bir de buradan geliyor. Kâfirlerle samimi dost-u muhabbeti bağlarlar. اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ Âllâh'ın gazabına sebep olur bu. وَفِى الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ Ebedi azaba giriftar olurlar. Sonra, bu mukaddimeden sonra emrediyor Cenâb-ı Hak;

81- وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَاءَ وَلٰكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ Eğer bu yahudiler, bu hıristiyanlar Âllâh'a

imân etselerdi, Âllâh'ın vahdaniyetine,وَالنَّبِيِّ Rasûl-û Ekrem'e imân etselerdi. وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ Nebiye, Rasûl-û Ekrem'e nazil olan Kur'an-ı Azimûşşân'a imân etselerdi. Zaten imân budur. Âllâh'a, Rasûllulah'a, Kur'an'a, başka bir şey değildir. Bir adam yüz tane camiyi yıksa kâfir olmaz, helal bilmedikten sonra. Yüz tane zina yapsa kâfir olmaz, helal bilmedikten sonra. Yüz katil yapsa yine kâfir olmaz. İnsan günahlarla kâfir olmuyor. Haramı helal, helali haram bilmekle kâfir olur. Zinayı, katli helal bilirse kâfir olur. Fakat nefsine galip olmamış yapmıştır, o günahtır. Eğer bunlar Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân etselerdi, مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَآءَ bu kâfirleri dost-u muhib ittihaz etmezlerdi. وَلٰكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ Ama çokları yoldan çıkmış fâsık insanlardır. Azı olan Abdullah bin Es-selam gibi, yolda kalmıştır.

82- لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا ۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰى ۛ ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

Şimdi burada Cenâb-ı Hak, yahudi ile hıristiyanların arasında bir mukayese yapıyor. Yahudi, hıristiyan ikisi de İslam değil, ayrıdır. Fakat bir mukayese var. Yahudi ile hıristiyanın arasındaki mukayese bu; لَتَجِدَنَّ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, bulursun اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً insanların adavet itibariyle en şedidi, لِلَّذِينَ اٰمَنُوا imân edenlere. İmân edenlere karşı, insanların içinde en şedit küfür sahibi bulursun, الْيَهُودَ yahudileri وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا ۚ ve Mekke müşriklerini. Mekke müşrikleriyle yahudiler, Müslümanların en büyük düşmanlarıdır. Hıristiyan ikincide

kalıyor bak. وَلَتَجِدَنَّ Yine bulursun ey Habibim, اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً meveddet itibariyle الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰى لِلَّذِينَ اٰمَنُوا Mü'minlere yakın da "biz hıristiyanız" diyenleri. Hıristiyanlar, daha ziyâde Müslümanlara yakındır. Çünkü yahudi, Müslümanları aldatmayı, hilekârlık yapmayı dininde bir sevap telakki ediyor, ibadet telakki ediyor. Hıristiyan'da o yoktur, düşerse belki de merhamet de eder. Hıristiyanlar, Müslümanlara daha yakındır. ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا Hıristiyanlarda ulemaları da var, ibadet edenleri de var. وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ Onların kibr-û azameti, yahudiler kadar da çok değildir. Binâenaleyh hıristiyan, Müslümanlara daha yakındır yahudiden. Yahudinin hem kibr-û azameti var, hem düşmanlığı var, hem de ibadet biliyor Müslüman'a karşı hilekârlığı. Bu mevzu bitti.

83- وَاِذَا سَمِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰى اَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

Yine hristiyanların bazı hallerini beyan ediyor. Sebeb-i nüzulu ayeti söyleyim ki galik olmasın. Son zamanda müşrikler, zahmetlerini fazlalaştırdılar Mekke-i Mükerreme'de. Halik-i Kâinat harbe emretmedi. Emretseydi, Rasûl-û Ekrem tek başına onların hakkından gelirdi. Fakat emretmedi Âllâh. Muharebe etmedikten sonra, Ashab-ı Kiram da tabi muharebe etmez. Etmedikten sonra bunlar da "biz galibiz" diye zahmetini fazlalaştırdılar. Zahmet fazla oldu mu, Rasûl-û Ekrem'e şikâyet ettiler. Buyurdu ki; Eshûme'ye (Eshûme ki o zamanki Necaşi'nin ismidir. Bugünkü Necaşi değildir. Necaşi; o milletin reisi demektir, lakaptır Necaşi. Meselâ İranlılara Kisra, Türklere Hakan böyle denilirdi. Necaşi de o memleketin hükümdarlarına derlerdi. O zamandaki hükümdarın ismi, Eshûme

idi. Eshûme, Rasûl-û Ekrem'i rüyada da görmüş, imânı da hazır olmuştur. Rasûl-û Ekrem, Ashab-ı Kiram'a diyor mademki tahammül edemiyorsunuz, yavaş yavaş Necaşi'ye) Habeşistan'a hicret edin. Hicrete başlanıyor. Hatta başında Osman Bin Affan Radıyâllâhû Anh, Rasûl-û Ekrem'in kerimesi de onun ailesidir, o da içinde. Ashab-ı Kiram'ın birçokları, 40-50 kişi böyle aileyle beraber hicret ettiler Habeşistan'a. Habeşistan'a hicret ettikten sonra, Eshûme onlara güzel bir muamele yaptı, yerleştirdi, orada oturdular. Ondan sonra Rasûl-û Ekrem'in hicretinin 2. Senesi, (1. sene de emrolunmadı harbe) Medine-i Tahire'de harb ile memur oldu. Bedir vak'ası zuhur etti.

Bedir Vak'ası da İslamiyet'in ilk evvel Vahdaniyet-i İlâhiye için yapılan bir harb olduğu ve muvaffakiyetde fevkalade 313 kişi ashab, 1000'den ziyâde müsellah olan onların pehlivanları geldiler. Halbûki nusret, Cenâb-ı Hakk'ındır. Âllâh, galebe ihsan etti. Onlardan Ebu Cehil gibi 70 tane öldürler, 70 kişi de esir ettiler, öbürleri de kaçtılar, Mekke'ye gittiler. Bedir vak'asının hülasası bu. Şimdi bunlar hazmedemiyorlar. Bedir vak'asının intikamını nasıl alalım? İçinde düşündüler, biz intikamı böyle alırız. Bir cemaat Habeşistan'a gitsin, Necaşiye. Onlara desin ki; "Bunlar akrabalarımızdır, bizden dargın oldular geldiler buraya, biz de pişman olduk, onlar da pişmandır. Onları bize teslim et de memleketimize gidelim." Biraz hediyeler de götürdüler hatta Amr İbn'ül As da içindeydi. Böyle gittiler ve böyle teklif ettiler. Bizim aramızda ufak bir münazaadan dolayı darıldılar geldiler. Şimdi biz pişman olduk, onlar da pişman, müsaade et de memleketimize götürelim. Eshûme dedi; "Biz, hele onlarla da görüşelim, bakalım onlar ne diyorlar?" Onların başında da Cafer-i Tayyar vardı, Ali Radıyâllâhû anh'ın ağabeyisi. Cafer-i Tayyar'ın fesahat-i belagati, şecaati çok fazla idi.

Fakat kalmadı, tabiinin zamanına yetişmedi ki bize nakletsinler tamam. Ashab zamanında şehit oldu, hepsi de ashab, hepsi de biliyor. Meselâ Ali İbni Talib Kerramâllahû Vechehû'nun bütün ahvalleri, Sahabe-i Kiram'ın küçükleri zamanına, tabiine intikal etti bize geldi. Lâkin O'nun zamanında tabiinler yok ki hepsi ashab idi. Kim kime söyleyecek, o bilir, o da bilir. Onun için onun fazileti çok fevkalade. Rasûl-û Ekrem diyor ki; "Ben, cennette gördüm uçar gibi gördüm, uçuyordu." Tayyar oradan geliyor. Şimdi Cafer-i Tayyar'ı çağırdı, söyledi kendisine. Dedi; "Siz, İsâ aleyhisselam hakkındaki imânınız nedir? Dedi; "İsa aleyhisselam, bir Ulû'l Azim peygamber biliyoruz. İncil, onun kitabıdır, Ulû'l Azim'dir, büyük bir peygamberdir. Kitabı da haktır, İncil'dir" böyle biliyoruz. "Anası da sıddıkadır, sıddıkalardandır." Sonra demiş ki; "Siz bir şey onun kitabından biliyor musunuz, Kur'an'da?" "Evet" dedi, başlamış Sûre-i Meryem **"kaf, ha, ya, ayn, sad,"** bir sayfa sonra **"zâlike İsâ'bnû Meryem"** oraya kadar geliyor. Eshûme diyor ki; "Benim de imânım bundan başka bir şey değildir." Onlara diyor ki; "Afiyetle gidiniz memleketimiz de serbest oturunuz." Berikine de diyor; "Siz de memleketinize gidiniz, size hiçbirşey yok" böyle diyor. Şimdi bunlar, Kur'an'ı işittikleri zaman, Kur'an okundu orada, orda huzurda. Gözyaşını döktüler, ağladılar. Sûre-i Meryem okunurken, Habeş kralının yanında, (oradaki Mü'min olanların, kalbine girenlerin) ağlamaya başlamışlar. Ayet bunun hakkındadır.

وَاِذَا Ne zamanki سَمِعُوا işittiler مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ Rasûlullah'a nâzil olan bu Kur'an-ı Azimûşşân'ı, تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ görürsün onların gözleri تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ feyezan ediyor gözyaşlarından. Nasıl ki çeşmeden feyezan ediyor su, gözlerinden gözyaşları çıkıyor. Bu da مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ Âllâh-û Teâlâ'nın azametinden ve Muhammed Sallâllahû Aleyhivesellem'in ahvaline dair, İncil'de okudukları hal-

lerden biliyorlardı ve gözyaşını dökmeye başladılar. يَقُولُونَ Derlerdi; رَبَّنَآ اٰمَنَّا Ya Rabbi biz imân ettik, sana da habibine de kitabına da. فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ Bizi şahitlerden, mukarrinlerden, orada hazır olanlardan yap.

Cüz'e başladık, tek bir ayet okuduk, ezan zamanı geldi. Cüz başı bir ayet okumuşuz. Fakat o ayeti de tekrar okuyalım. Sebeb-i nüzulle beraber.

Efendim Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, 25 yaşına kadar Kureyşi'lerin içinde, Muhammed'ül Emin derlerdi, herkes itimat eder severdi, nübüvvet-û peygamberlik bahsi yoktu. 25 yaşında Hatice-i Kübra ile evlendi. Hatice-i Kübra ile evlenmesi de Hatice Radıyâllâhû Anh'ın arzusu ile olmuş ve o da kabul etmiş. Hatice-i Kübra vefat etmeyince hiçbir zaman evlenmedi Rasûl-û Ekrem. 53 yaşına kadar geldi. Ebu Talip vefat etti, o sene de Hatice-i Kübra da vefat etti. Buyurdular ki; "Bu sene bizim senet'ül hüzün oldu." Ondan sonra da emir geldi, İzn-i İlâhi geldi hicrete. Ondan evvel hicrete izin yok. Ondan evvelki ayetler, Medine'ye gelmeden evvel hiçbir suretle Cenâb-ı Hak müsâade etmiyordu muharebeye. Yoksa Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, tek başına yine bütün Kureyşilere karşı gelirdi. Onlarda, Ashab-ı Kiram'da zaten korku yok. Lâkin emir olmayınca elbette yapmazlar, Emr-i İlâhi ile olur. Mekke-i Mükerreme'de bütün emir لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ müdafaa idi, muharebeye emir yoktu.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, 40 yaşında Gar-i Hira diyoruz ki Cebel-i Nur. Kur'an nurdur. Nur, orada Kur'an nâzil

olduğu için Hira kelimesini, Nur'a değiştirmişler. Yoksa bugün Cebel-i Hira, bilenler bilir tabi kitaplarda fakat Cebel-i Nur'dur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in evlenmesi de zaten uzundur, hikâyeye girmeyelim de ders kalır. Evlendikten sonra, 25 yaşından sonra böyle halinde tenhalığı sever bir hale geldi. Hoşlanmıyordu fazla ihtilaf etmekten. Dağa giderdi, mağaraya giderdi, seyahat ederdi dağlarda, böyle vakit geçirirdi. Ekseriya Gar-i Hira'da oluyordu, Kur'an nâzil oluncaya kadar. Kur'an nâzil olur, اِقْرَأْ بِاسْمِ nâzil olur olmaz peygamber oldu fakat rasul değildir. Rasûl tebliğe memur olur. Bak fark var. Nebi peygamber, peygamberdir emir geldi kendisine fakat tebliğe memur değil. Ne zamanki tebliğe memur oldu, rasûl olur. Ne zamanki kabul etmedikleri zaman, "muharebe edin" diye emir geldi, ulü'l azim olur. Nebi, rasûl, ulü'l azim'dir. Ulü'l Azim, kabul etmezlerse muharebeye emir sahibidir. Rasûl, tebligat ile memurdur. Nebi peygamber, tebliğle memur olmaz. Sonra öyle peygamber var ki kendi ailesiyle memurdur.

Şimdi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, peygamber oldu اِقْرَأْ بِاسْمِ sûresi geldikten sonra tebliğe memur değildir fakat hal gösteriyordu. Hatta Hatice-i Kübra'nın amcazadesi Nevfel vardı. Görmüş, demiş; "Vâllâhi Musâ'ya gelen, İsâ'ya gelen Cibril-i Emin'dir gelmiş, bu peygamber olur" bazı böyle şeyler zuhur ederdi. Ondan sonra " يَا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ " " يَا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ " Ey örtünmüş köşede oturan, kalk da قُمْ فَاَنْذِرْ tebligat yap, emir geldi. Emir geldikten sonra rasûl oldu, o ayetler geldikten sonra rasûl oldu ama harbe memur değil, ulü'l azim değil daha. Medine-i Münevvere'ye

geldikten sonra, ikinci senede harbe memur oldu. Harbe memur olunca ilk evvel Bedir Vak'ası zuhur ediyor.

Bedir'de de Cenâb-ı Hak'kın yapmış olduğu lutf-û kerem zaten her tarafta hazır. Nihayet 313 kişiydiler, beriki taraf 1000'den fazla. 8 tane kılıçları vardı onlar binlerce silahlar ve mükemmel geldiler. Nusret Cenâb-ı Hak'kındır, Âllâh fırsat verdi. Onların 70 tane en şecilerini, Ebu Cehil gibi telef ettiler, 70 tanesini esir ettiler, üst tarafı da kaçtı. Kureyşi'ler bunu gördüler, üzüntü başladı onlara. Fakat daha hicret başlamadan da Ashab-ı Kiram'a karşı üzüntüler yapıyorlardı Kureyşi'ler, imân etmiyor üzüntü veriyorlar diye. Ashab-ı Kiram, Rasûl-û Ekrem'e şikâyet ettiler, "ne yapalım?" Harbe memur değiller, harp etsinler. Demiş; "öyleyse gidiniz." Bir kısmınız hicret ediniz de Habeş'e hatta Medine-i Tahire'ye de o sırada gelenler başladı. Bir kısmı Medine'ye iniyordu zaten.

Habeşistan'a gittiler, 40 kişiden fazla idi. İçinde Cafer-i Tayyar Radıyâllâhû anh vardı, Ali Radıyâllâhû anh'ın ağabeyisi. Osman İbni Affan vardı Radıyâllâhû Anh, Rasûl-û Ekrem'in kerimesiyle beraber. Bunlar gittiler Habeşistan'a. Habeşistan'da o zamanki Habeş kralı, Eshûme namında bir zat idi. İmân etmişti, Rasûl-û Ekrem'in gıyaben ondan haberi vardır. Onları kabul etmişti. Şimdi Bedir Vak'ası böyle ehemmiyetle Kureyşi'lerin başına geldiğinden dolayı intikam istiyorlar. Düşündüler ne yapalım? En çare budur ki; "Bir heyet gönderelim Habeşistan'a. Habeşistan kralına hediye gönderelim. Diyelim ki bunlar akrabalarımızdır, darılmışlar gelmişler şimdi pişman olmuşlar. Biz de pişman olduk bize teslim ediniz götürelim. O vesileyle alalım. Yolda onların hepsini imha edelim, işte intikam bu." Böyle gittiler, onların bir kafilesi hediyeyle beraber Habeşistan'a gittiler.

Krala gittiler, arz ettiler aynı. "E, demiş hele ben de işiteyim

bakayım ne oluyor? Onların dedikleri nedir?" Cafer-i Tayyar'ı çağırmış. (Cafer-i Sadık var, Cafer-i Tayyar var, birbirine karışmasın. Cafer-i Sadık var Rasûl-u Ekrem'in torunlarındandır, tarikatların başı, sonradır. Cafer-i Tayyar, Ali Radıyâllâhû anh'ın ağabeyisidir, Mute vak'asında şehit olmuştur. Tabiinler onu görmediler ki onun ahvalini beyan etsinler bize. Meselâ Ali İbni Ebi Talip Kerramâllahû Vechehû'nu tabiinlerin çoğu gördüler, onun mezayasını hemen hemen herkes bilir. Fakat o kalmadı çünkü zamanında hepsi sahabeydi, kim kime ne diyecek, o da bilir onun gibi.) Cafer-i Tayyar'ı çağırmış evvelâ demiş ki; "Sizin İsâ hakkındaki akideniz nedir?" Başlamış, demiş; "İsâ, Cenâb-ı Hak'kın yüksek, Ulü'l Azim bir peygamberidir, İncil ona nâzil olmuştur. Vahdaniyet-i İlâhiye'ye mukırrdir. Biz İsâ'yı böyle, babasız Kudret-i İlâhiye'yle halkolmuş, böyle inanıyoruz." Demiş; "Vâllâhi ben de İncil'den bildiğim bundan başka bir şey değil."

"Peki, siz bir şey biliyor musunuz? Size, peygamberinize gelen Kelam-ı Kur'an'dan "Evet" demiş. "Oku" demiş. Sûre-i Meryem'e başlıyor, ذٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ bir buçuk sayfa sonra o geliyor, İsâ Aleyhisselam'ın bahsinden. ذٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ İsâ'bnû Meryem budur. Eshûme bunu işitince ağlamaya başlar, bu hakk-û hakikattır diyor, öbürlerini reddediyor. "Bana iltica edenleri size vermem gidiniz." Onlar orada kaldılar ve ağlamaya başladılar. Sebeb-i nüzulun biri budur. Çünkü ağlamak.

Fakat onlar gittikten sonra ki Habeş kralı Eshûme müsamaha etti, oradan 38 kişi Habeşistan'dan insanlar, o tesirle doğru Medine-i Tahire'ye geldiler. Rasûl-û Ekrem'e imânını izhar ettiler. Rasûl-û Ekrem emretti, orada da okusunlar. Yasin'i okumuşlar, onlar da hüngür hüngür ağlamaya başlamışlar. Ağlamak neyle

oluyor? Hakiki bir ağlamaktır, suni bir ağlamak değildir. İmândan ve anlayıştan geliyor. Halik-i Kâinat, bu ayette onları sena ediyor. Malûm bugün de bir adam, Kur'an-ı Azimüşşân'ı bilerek okursa, müteessir olursa, gözyaşları dökerse yine bu münacâta dâhil olur. Herkes kendi derecesine göre. Gözyaşının kıymeti var Nezd-i İlâhi'de.

83- وَاِذَا سَمِعُوا مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

وَاِذَا Ne zamanki سَمِعُوا işittiler, مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e nâzil olan Kur'an-ı Azimüşşân'ı işittiler. Gerek Eshûme'nin meclisinde ve gerek Rasûl-û Ekrem'in meclisinde Yasin'i okurken. تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ Görürsün onların gözleri تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ feyezan ediyor, akıyor gözyaşlarından. Gözyaşları akıyor, akıntı ile geliyor. Bu da مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ Allâh CelleCelâlûhû'dan anlamış olduğu hakk-û hakikati ve Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesselem'in hak nübüvvetini, (bundan sıfatlarını gösteriyor) bunu anladığı zaman gözyaşları döküyorlar. يَقُولُونَ Diyorlar; رَبَّنَآ اٰمَنَّا Ya Rabbi, imân ettik kitabına, peygamberine. فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ Bizi şahit, mukırr, tasdik edenlerden yap ya Rabbi. فَاكْتُبْنَا Yaz bizi, (**"meaşşahidinel mugarrine bi tasdikihimâ"** diyor) şahitlerden yap.

Böyle dedikten sonra diğer akrabaları, ahbapları dediler ki; "Siz ne yaptınız? Doğrudan doğruya kitaba tabi oldunuz halbûki dininizi bıraktınız." Habeşlilerin akrabaları var ya herkesin. Bunlar imân edenler, imân etmeyenler de böyle dediler. Ne yapıyordunuz? İtiraz ettiler. Bunlara cevaben de böyle dediler;

84- وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ اَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ

وَمَا لَنَا Nedir bize, ne manidır bize لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ Allâh'a imân etmiyoruz? Belki evvel de söylerlerdi ama Habeş kralının böyle müsait olduğunu bilmediler de bunu söylediler. Eğer bilseler ki hükümdar müsaittir hepsi camileri doldururlar. Müsait değildir bilseler, camiyi bırakırlar, geçerler giderler. Demek bu da öyle! Habeş kralının ahvalini anladıktan sonra وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ Ne manidir? Kral mani değil ki kanunu da mani değil, kral kendisi bıraktı. Nedir bize, biz Allâh'a imân etmeyelim, ne mani var? وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ Hak'tan, Allâh'tan gelen Kur'an-ı Azimûşşân'a imân etmeye, ne mani var bize? Bugün de eğer insafa gelseler, وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ ne manidir, siz Kur'an'a imân etmiyorsunuz, Allâh'a imân etmiyorsunuz? Delil isterseniz deliller mevcut. E, ama küfr-i inadi geçmez onunla. وَنَطْمَعُ Biz sana ediyoruz, arzu ediyoruz ki اَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا Rabbimiz, bizi idhal eder Cennet'e. مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ Salih olan Mü'min kavmiyle beraber, bizi de cennete idhal eder. Bunlar böyle gözyaşını söylediler ve ağladılar. Ve bunu da söyledikten sonra;

85- فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزَآءُ الْمُحْسِنِينَ

فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ Allâh sevaplandırdı onları, بِمَا قَالُوا dedikleri bu sözlerden dolayı. Allâh, onları sevaplandırdı, imânını kabul etti. Sevaplanmış neyle? جَنَّاتٍ Bir takım cennet-û nimetlerle. تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ Altında nehirler akar, ebedi olarak kalacak. Girmek

büyük nimet, ebedi olması o nimetten daha büyük. Enhar ise bir kaç defa söylenmiştir. Ya bizim bildiğimiz enhardır; baldır, süttür, sudur. Yahut da manevi olan enhardır ki Malûmat-ı İlâhiyye. Allâh'dan gelen bir takım malûmat, bir adamın kalbinde akarsu nehirler gibi, ne nimetler oluyor o. خَالِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ İşte Âllâh emrediyor! Bu mükâfat, onlara mahsus değildir. Muhsin olanlara, imân sahibi olanlara, Âllâh'ı görür gibi amel edenlere, bu nev'i mükâfatları var Cenâb-ı Hakk'ın. Yâni bunlara Âllâh, bu nimeti verdi. Bu münhasırdır onlara, başkasına vermez değil ki. Muhsin olanlara, (Muhsin; imân sahibi) Âllâh'ı görür gibi amel edenlere, Âllâh bu nev'i mükâfatı verir. Ama bu dereceye varmaz da bir derece aşağıya olur, ya yukarıya olur. Vaad-û vaid'i beyan ediyor. Bu vaad.

86- وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

Şimdi vaid'e geldik, imân etmeyenlere ki havf-û reca arasında olsun insanlar. Böyle taltif ayeti geldi mi, azap ayeti arkasında geliyor. Ve azap ayeti geldi mi, taltif ayeti arkasında gelir ki insan daima havf-û reca arasında bulunsun. Âllâh'tan korksun fenalık yapmasın, ümitvar olsun da iyilik yapsın. وَالَّذِينَ كَفَرُوا Küfür nedir? Âllâh'a, Kur'an'a, Rasûl-û Ekrem'e dil uzatmak başka bir şey değil. İnsan hatalarla kâfir olmaz hatta zinayla da kâfir olmaz. Eğer helâl bilmezse! Helâl bilirse Kur'an'a karşı geliyor. Onlar ki وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا imân etmemişler ve tekzip etmişler ayetleri. Onların da cezâsı; أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ onlar da ehl-i cehennemdir, onlar da ebedi orada kalacaklar. Bu mevzu bitti efendim. Mevzu mevzudur Kur'an-û Azimûşşân, birbirine karışmasın diye.

87- يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۟ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

Bir gün Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âshab-ı Kiram'a bir takım vaaz-û nasihatta bulunurdu. Rasûl-û Ekrem'in vaaz-û nasihatı elbette kalbe kadar tesir eder. Onların çok kalbine tesir etti, hüzün ettiler. Rasûl-û Ekrem gittikten sonra birbirine dediler ki; "Bizim halimiz ne olacak? Efendimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem'in evvel-û ahirini af etmiş Cenâb-ı Hak, Âllâh'ın hak peygamberidir, biz çaremize bakalım. Ne yapalım?" Birisi dedi; "Ben hayatımda evlenmiyorum." Birisi; "Ben gece sabaha kadar ibadet yapacağım." Böyle aralarında, kalbe tesir etmiş bir şeyler düşünüyorlar. Fakat bu mevzu Rasûl-û Ekrem'in tabi bilir, kulağına girer. Yalnız Cibril vasıtası ile değil. Her zerre bir Cibril'dir. Emr-i Hak inzaline, her zerredir bir Cebrail. Emr-i İlâhiye'yi, Habibine yetiştirmek için her zerre bir Cebrail'dir. Cebrail ancak Kur'an-ı Azimûşşân içindir. Vahy-i İlâhi geliyor mütemadiyen. Eğer Cibril ile gelirse Kur'an olur, Cibril ile gelmezse Vahy-i İlâhi olur. Rasûl-û Ekrem bundan haberdar oldu, çağırdı onları, dedi ki; "Ben size bunu söylemedim, dinimin icabatı değildir. İslamiyet'te ruhbaniyet yok! Helâl olan şeyi, kendine haram etmek doğru değildir. Herkesin bir hakkı var. Ailenin hakkı var sana, Rabbinin hakkı var sana, evlatlarının hakkı var sana, vücudunun da hakkı var." **"fâ'ti kûllezî hakkın hakkahû"** Her hak sahibinin hakkını veriniz, yaptığınız hatadır vazgeçiniz. Ayetin sebeb-i nüzulü bu.

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlüllâh ile Kur'an'a imân eden. لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ Haram etmeyiniz kendi nefsinize bir tayyibat-ı helâli ki Âllâh size helâl etmiş. Âllâh size helâl etmiş;

aileyi de eti de yemeyi de sofrada oturmayı da. Bunu niye kendinize haram ediyorsunuz? وَلَا تَعْتَدُوا Tecavüz etmeyiniz, Emr-i İlâhi'nin haricine. Âllâh, men etmedi sizden. اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, hadd-i tecavüz edenleri sevmiyor. İslamiyet'te ruhbaniyet yok. İslamiyet'te en büyük ibadet, emr-i bil ma'ruf nehy-i ani'l münker. Eğer imkânı varsa; halka, Âllâh'ın emrini bildirmek nehyettiğinden vazgeçirmek. Bu en büyük deniliyor. Evet.

88- وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِى اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُونَ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ Yeyiniz, Cenâb-ı Hakk'ın size kısmet ettiği malı. حَلَالًا طَيِّبًا Ama helâl olarak, birbirine yalan yapmamak, şüpheli olmamak. Âllâh'ın verdiği kısmeti, helâl ve şüphesiz olarak yeyiniz. وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِى Âllâh'tan korkunuz, Âllâh'ın emrine itâat, Âllâh'ın nehyettiği şeylerden içtinap ediniz. اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُونَ Onunla imân etmişsiniz. Sizin imân ettiğiniz Âllâh'tan korkunuz, emrinin haricine çıkmayınız.

89- لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِى اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَ ۚ فَكَفَّارَتُهٗٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلِيكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ ۚ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَاحْفَظُوا اَيْمَانَكُمْ ۚ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

E, ama onlar bu sohbeti yaparken ashab arasında yeminler de olmuş, "vâllâh yapacağım billâh yapacağım" gibi. Onun cezâsı ne olacak? Onlar aralarında bunu söylediler ya "ben evlenmem filan." Sebeb-i nüzul-û ayeti söylemek maksat. Diyor ki; لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ

بِاللَّغْوِ فِى اَيْمَانِكُمْ Niyet beraber olmayan eyyemine, Âllâh sizi muaheze etmez. Siz, o vakit konuşma esnasında "vâllâh gideceğim, billah gideceğim" fakat niyet yok. Niyetsiz olarak yapmışsınız, onun için niyetsiz olan bir yemin de yemin olmaz.

Şimdi yemin efendim ancak Zat-ı Akdes-i İlâhi ile olur, **"vallâhi vebillâhi vetâllâhi."** Kur'an ile yemin değildir, Kâbe ile yemin değildir. Ya Kur'an ile yemin içiyorlar? Yemini içiyorlar eğer tekzip yaparsa, Kur'an'ı tahkir etmiş olur cezâ çeker. Nitekim eski cezâ kanunlarında cezâ vardı, bu itibar iledir. Yoksa hakiki yemin ki it'am-ı aşârete mesakine; on kişiyi it'am etmek ancak Zat-ı Akdes-i İlâhiyle olur, başka bir şekilde olmaz. Evet, o büyük mukaddestir. Kur'an ile Rasûl-û Ekrem ile Kâbe ile yemin ederler fakat eğer bu yemini bozarsa onlara hakaret gibi olur, kanunen cezâyı yer, Cenâb-ı Hakk'ın nezdinde de günah sahibi olur, budur. O yemin de it'am-ı aşârete mesakine yoktur ancak it'am-ı aşârete mesakine, Âllâh ile yemindir. وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَ Ama sizi muaheze eder, eyyemini aklettiğiniz niyetle. "vâllâhil azim bunu yapmadım, vâllâhil azim ettim" gibi, böyle aklet.

Bunun da eğer yeminden sonra baktınız ki yemin ettiğiniz şey daha zararlıdır, başka şeklini yapmak daha menfaatinizi muciptir. Cenâb-ı Hak, ona da bir müsâade ediyor. فَكَفَّارَتُهٗٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ Yeminin keffareti; 10 kişiyi it'am etmek, yemek yedirmek. Ama nasıl yemek yedirmek? مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلِيكُمْ Evsat, ehline verdiğiniz miktar evsat. Bir adam, bir günde yüz lira yiyor. Fâkir bir adam da bir günde ekmeği bir lira yiyor. Ne bu evsattır ne o evsattır. Orta, vasati olan bir adam ne ise o kadar. Yâni

teklif etmiyor Cenâb-ı Hak, yeminin keffaretidir büyük bir ziyafet ver. İçinde tatlı matlı yok, yalnız gıda edecek bir şey. Az da olup da aç kalmak da yok, ikisinin ortası. Ehlinize, iyâlinize yedirdiğiniz gibi, bir adamı on gün yahut on kişiyi bir günde it'am ediniz. Eğer bu yemeğiniz de yoksa; اَوْ كِسْوَتُهُمْ onlara, on kişiye bir kisve, bir entari giydir. Eğer bu da yoksa, اَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ köle varsa köle azad ediniz, o daha ağırdır. فَمَنْ لَمْ يَجِدْ Eğer bunun hiçbirisi de yoksa yemin içmişse, فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ üç gün oruç tutsun. ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ Yemin içtiğiniz zaman gördünüz ki yeminin aksi, daha işinize hayırlı olur. Bu üçün birisini yapınız. Âllâh-û Teâlâ keffaret yapar, günah kalmaz. وَاحْفَظُوا اَيْمَانَكُمْ Bununla beraber yeminlerinizi hıfz ediniz. Yemini ikide bir de bozmayınız. كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ Âllâh CelleCelâlûhû, âyât-ı beyyinatı size böyle tafsil ile beyan ediyor, ona göre yapınız. لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ Tâ ki şakirlerden, şükür edenlerden olasınız. Âllâh Şekûr'dur, ameli kabul ediyor. Bu mevzu da bitti, ayrı ayrı mevzulardır.

90- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Bu mevzu hamr (rakı) hakkındadır. Ve Kur'an-ı Azimûşşân'da, malûm ya Âllâh her kulun ahvalini bilir, ne lâzımsa onu yapar. Bir adam bir şeye fazla me'luf oldu mu, birdenbire "yapma bunu bırak" dese. Yapmaz nihayet günahkâr olur. Onun için Halik-i Kâinat, o zamanlarda kumar rakı haram değildi, haram olmadığı zamanda halk alışmıştı, eğer birdenbire Cenâb-ı Hak bir ayetle içmeyiniz deseydi. Evet, bu ayet gelseydi. Belki çoğu da itâat etmez, günaha kalırdı. Onun için ne yaptı? Tedricen terk ettirdi, üç

ayetle. İki ayet bundan evveldir, bu son ayettir. Birinci ayette diyor; **"ve ismûhumâ ekberu min nef'ihimâ"** Ey Müslümanlar, bunda bir menfâat görüyorsunuz, alışverişde fakat ondan hasıl olan günah, menfâatinden çok fazladır. Bu kadar, içme demiyor. Bunu düşünen Müslüman, mademki bunun zararı daha çoktur menfâatinden, yüzde elli bırakıyor. İkinci ayet nazil oldu çünkü daha haram olmamıştı da namaza girerken de yaparlardı. Diyor ki; **"velâ tekrabus salate ve entûm sûkâra"** Sarhoş olduğunuz zaman, ibadete namaza yanaşmayınız. Çünkü bilmezsiniz ne yapıyorsunuz. Bu ayet de nazil oldu mu, o kalan yüzde ellinin de yüzde ellisi terk etti. Mademki ibadet zamanında bunu yapmam, artık ne kaldı?

Üçüncü kat'i olan ayet budur; يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh'a, Rasûlullâh'a, Kur'an'a imân eden. اِنَّمَا الْخَمْرُ Hamr yâni aklı setr eden. Hamr; yalnız üzümden hasıl olan demek değildir, aklı setr eden. Akıl, büyük bir Nimet-i İlâhiye'dir, Cenâb-ı Hakk'ın sana vermiş. Âllâh istemiyor, o nimeti setretsin de küfran-ı nimet etsin. Hamr, sarhoşluk veren her madde hamrdır. İster kuru olsun, ister yaş olsun, ister üzümden olsun, ister başka şeyden olsun. Mademki sarhoşluk veriyor rakıdır haramdır, dâhildir bu ayete. وَالْمَيْسِرُ Kumar kolaylıkla elde edilir, onun için meysir demişler. Meysir diyor, kolaylık. Gelir birisini aldatıyor da parasını cebinden hepsini kumar ile alır gider, kolay elde etti. وَالْاَنْصَابُ Ensab; putları ayakta durdurmak. Ensab; nesbetmek, putları ayakta durdururlardı ona ibadet ederlerdi. وَالْاَزْلَامُ Ezlam; zar atmak. Şimdi, Kâbe kapısının yanında on tane zar vardı. Giderlerdi, onunla kumar gibi atar, "emerani rabbi, nehani rabbi" hangisi gelirse onu yapar yâni bir nev'i kumardır. Zaten işe para girdi mi kumar olur. Bak şimdi, dinimiz gayet sehldir, gayet kolaydır. Âllâh CelleCelâlûhû,

gençlere oyunu tamamıyla men etmiş değildir. Gençler pekâlâ oyun da yaparlar, gezerler, koşuşurlar. Hatta bazı oyunlar var ki sevap kazanır. At koşmak, ok atmak. Harbe yarar, bunlara sevap da olur. Ya haram olan oyun nedir? İçinde rakı geçer, kadın geçer, para geçer. Bir oyunun içinde kadın yok, para yok, rakı da yok, o helâldir. Ne zamanki bunlar girdi mi, o helâli haram yapar. Kadın yapıyor zinaya giriyor, kumar giriyor malını alıyor, içki geliyor da birbirini yiyorlar. İşte haram eden bunlardır, bunlar dâhil olmadıktan sonra her oyunu Cenâb-ı Hak, mübah yapmıştır. Gençler top yapar, bilmem ne yapar, şuraya gider koşar gider, bunu haram etmemiştir ki hangi ayet onu haram etmiş? Ancak haram olan; içine kadın girer, para girer, kumar girer, o haram olur. İşte bu ezlam da bu nev'idendir. Bunlar hepsi de رِجْسٌ müstakzardır, haramdır bunlar. Rics; pis demektir. Haramdır, مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ şeytanın ameli, şeytanın telkinatıdır. Şeytan yapmıyor, telkin ediyor, onun telkinatıdır. فَاجْتَنِبُوهُ Ey Müslümanlar bunlardan içtinap ediniz لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ Tâ ki felâh olasınız, felâhını ararsanız bunları yapmayınız.

91- اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِى الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

Şeytan telkin ediyor, ne için istiyor? اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ Şeytan irade ediyor, istiyor ki اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ aranıza düşürsün bu kumar ile rakı ile oyun ile. Düşürsün الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ düşmanlık ve sevmemeyi فِى الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ rakıda, kumarda. E, tabi gitti bir adamı kumardan soyduğu zaman, o parayı veren adam ondan memnun olmaz ki. "Nihayet meyhaneye giden dövüşür, camiye gelen

de sevişir" malumdur ya. Bunlar nihayet araları bozulur, kavgaya sevk olur, harama sevk olur. وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ Şeytanın muradı; bir de bununla sizi meşgul ediyor Zikrullâh'tan ve namaz-û ibadetinden sizi geri bırakıyor. Şeytanın gayesi sizi namazlardan, Zikrullâh'tan geri bırakmak, aranızı bozmak, sizi birbirine tutuşturmak, adavat yapmak için rakıyı telkin ediyor, kumarı telkin ediyor ve zarı telkin ediyor. فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ Bu Emr-i İlâhi'yi dinledikten sonra, vazgeçtiniz mi ey Müslümanlar bundan? Elbette vazgeçer Müslümanlar. Üçüncü emir kat'idir.

92- وَاَطِيعُوا اللهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

وَاَطِيعُوا اللهَ Ey Müslümanlar Âllâh'ın emrine itâat ediniz, Âllâh'ın emridir size bu. وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ Rasûl-û Ekrem'in emrine de itâat ediniz. Haram etmiş kumarı, hamrı, rakıyı. Âllâh-û Rasulullah'ın emri ayrı ayrı değildir ancak tazim için söylemiştir. Âllâh'ın emri ne ise Rasûl-û Ekrem'in emri de odur. Âllâh'a itâat ne ise Rasûl-û Ekrem'e de itâat o dur. Fakat tazim için demiş ki; Âllâh-û Rasûlullah'a itâat ediniz. وَاحْذَرُوا Hazer ediniz, emre isyândan. فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ Eğer bu emirden sonra siz itâat etmezseniz, taate arka çevirirseniz. فَاعْلَمُوا اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ Rasûle, peygambere bir ziyan yok, tebligatını yaptı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhiveselem efendimize eğer itâat etmezseniz Rasûl-û Ekrem'e bir ziyanınız yok, ziyanınız kendinize ait olur.

93- لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُٓوا اِذَا مَا اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَاَحْسَنُوا ۗ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۚ

Şimdi sordular. Öyleyse bu emirler gelmeden evvel rakıyı kumarı yapanların hali ne olacak? Ayet-i kerime bunların hakkındadır. Zaten meşhurdur hatta insanların arasında da bir kanun makabline şümul-û yok, derler. Bu tebliğ olduktan sonra makzı olur, ondan evvelkini affeder Âllâh.

Buyuruyor ki; لَيْسَ Yoktur عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا imân edenlere, وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ imân eden ve amal-i saliha ile meşgul olanlara günah yok. فِيمَا طَعِمُٓوا İmân, ayetten evvel yediği içtiği bu kumar ile rakı, tahrimden evvel yâni. اِذَا مَا اتَّقَوْا Eğer ittika eder küfürden vazgeçerlerse, وَاٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ imân edip de amal-i salihayı yaparsa evvel içtiği rakıdan, Âllâh onu affeder. ثُمَّ اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا Sonra ayet nazil olduktan sonra günah yapıyor artık. O günahından da ittika edip de vazgeçerse ثُمَّ اتَّقَوْا وَاَحْسَنُوا ۗ iyilik yaparsa, Âllâh onu da affeder. Yâni küfürde içtiğini imân ile mahvediyor. İmân da içtiği zaman, tevbe ile mahvediyor.

وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۚ Üç tane ittika var efendim, sıra ile. Müfessirin-i İzam burada birçok manalar vermişler ya. Birisi demiş ki; evvelinde takva eder, ortasında takva eder, sonunda da takva eder. Bazıları demişler ki; şirkten takva eder, haramdan takva eder, müştebihattan da takva eder. Müfessirin-i İzam'ın verdiği manalar. Hepsi de Kur'an-ı Azimûşşân'ın manaları denizin dalgaları gibidir. Bir, iki, üç değildir. Beşer kelâmına benzemiyor. Bu mevzu da bitti efendim.

94- يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Şimdi, Âllâh CelleCelâlûhû kulunu imtihan ediyor. Zaten bu dünya dar-u imtihan'dır. Bak vaktiyle Dâvûd Aleyhisselam'ın zamanında idi. Cumartesi günü Emr-i İlâhi bu idi; çalışmayacaklar, balık avlamayacaklar. Dâvûd Aleyhisselam tebliğ etti yahudilere. Yahudi yahudiliğini yapacak, başka düşünmüyor, korkuyor da Dâvûd Aleyhiselam'dan. Dâvûd Aleyhisselam, o anda hükümdardı. Ne yapalım? Birçok cedveller yaptılar denizde. Hakikaten Cumartesi günü de balıklar çok zuhur ediyordu denizin üstünde. Diğer hafta günlerinde bir şey zuhur etmiyor. Bunlar düşündüler. Müteaddit cedveller yaptılar denizin kenarında. Bu balıklar gidiyorlar, o cedvellere giriyorlar. Yalnız cedvellerde bir kapı vardı, akşam o kapıları kapatıyorlar. Avlamıyor yâni emre itâat ediyor. Sept günü; Cumartesi günü avlamıyor fakat orada hapsetti. Evet, ondan sonra Pazar günü geliyor oradan alıyorlar. Hilekârlık yaptı ve onunla mel'un oldular.

Böyle bir imtihanı da Ashab-ı Muhammed'e Sallâllâhû Aleyhivesellem, Cenâb-ı Hak yaptı, buna yakın. Hudeybiye vak'asında idi. Hudeybiye; Mekke'ye bir konaktır, Medine-i Tahire'ye dokuz konaktır, eski konaklar. Onlar gittiler ihrama, yalnız muhabere için gitmemişlerdi. Osman İbnû Affan Radıyâllâhû Anhı, gönderdiler Mekke'ye. Biz yalnız Haram'ı tavaf edeceğiz, gideceğiz ve 70-80 tane de deve getirmişler, onları da kesecekler o kadar. Osman Radıyâllâhû Anh orada idi, gecikti daha gelmemişti bekliyorlardı. Orada da dokuz konak gitmişler de eşya ve yiyecek de azalmış.

Kudret-i İlâhi'ye ile o yabani hayvanlar, yabani kuşlar o kadar çoğaldı ki adeta ashabın içinde eliyle tutabilir bir halde. Rasûl-û Ekrem dedi; "Cenâb-ı Hak sizi imtihan ediyor, sakın yanaşmayınız." Hiçbirisi tenezzül etmedi, işte ayet bunun hakkındadır.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a imân edenler. لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ Âllâh CelleCelâlûhû, sizi imtihan eder بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ av ile. تَنَالُهٗٓ اَيْدِيكُمْ O kadar ki eliniz yetişecek, وَرِمَاحُكُمْ mızraklarınız yetişecek. Yâni aralarınıza yabani hayvanlar o kadar gelir ki el ile tutabilirsiniz, mızraklarınız ile tutabilirsiniz. Bununla sizi imtihan edecek. لِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَخَافُهٗ Âllâh bu imtihanı yapıyor, بِالْغَيْبِ ne yapacağını bilir zaten. Fakat meydana gelmeyince hükme vesile olmaz. Âllâh bunu yapıyor ki herkes ne olduğunu meydana çıkarsın, ona göre mükâfat-û mücâzat olsun. فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهٗ عَذَابٌ اَلِيمٌ Bu tebligattan sonra eğer birisi tecavüz ederse, o hayvanları alırsa azab-ı elime giriftar olur. Hiçbirisi tenezzül etmedi, almadı. Bu mevzu da bitti. Ayet mevzu mevzudur, birbirine karışmasınlar.

95- يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَنْ قَتَلَهٗ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهٖ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ اَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ اَمْرِهٖ عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

Bir de bugün de caiz. Meselâ Haram-ı Şerif'e giden hacılar ihramdayken, oradaki avlar haramdır, hacı avlamaz. Deniz avı müstesnadır, deniz de orada yok. Onun için berdeki av, av olmaz hatta otunu dahi koparamaz. Eğer koparırsa ne olur, cezâ ne olur? Be-

yan ediyor; يَـا اَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh-û Rasûlullâh'a imân eden insanlar, Mü'minler. لَا تَقْتُلُوا الصَّيْـدَ Av yapmayınız, yemeyiniz avın etini وَاَنْتُـمْ حُـرُمٌ siz ihramda olduğunuz zaman. Siz hacca gitmişsiniz, ihram bağlamışsınız, orada av ile alâkadar olmayınız. وَمَنْ Her kim ki قَتَلَـهُ مِنْكُـمْ Haram'ın avlarını öldürürse مُتَعَمِّـدًا kasten yâni ihramda olduğunu unuttu ve yahutta kasten yaptı. Onun cezâsı; فَجَزَآءٌ مِثْـلُ مَـا قَتَـلَ مِـنَ النَّعَـمِ öldürdüğü hayvanın bir mislidir. Öldürdüğü hayvan nedir? Tayin etmişler çünkü. Ceylan öldürmüş, bir koyun verecek, koyunu kesecek Haram fukaralarına dağıtacak. Sonra su sığırını öldürmüş, inek verecek. Hımar vahşiyi öldürmüş, büyük bir öküz verecek. Serçe kuşunu öldürmüş, ona bir sadaka verecek. Bu cezâdır çünkü o, oradaki fukarının malıdır. Senin ne hakkın vardı gittin. E, gittin yaptın mı cezâ verirsin. Neam; koyun, inek, deve artık onlara derler. Neyi öldürmüşse, o büyüklükte bir hayvan kesecek verecek. Fakat kendi reyi ile değil. Kendi reyi ile olursa bir ceylanı öldürür de bir kuşun bedelini verir. Yok! يَحْكُـمُ بِـهٖ ذَوَا عَـدْلٍ مِنْكُـمْ Adil sahibi olan, sizden tayin olanlar. Yâni kendi reyi ile değil, cemaatin reyi mukabili ne ise onu verecek. İnsan daima meylediyor kendi tamaına. Öldürdü bir ceylanı, kesti bir kuşu, olmaz o. هَدْيًـا بَالِـغَ الْكَعْبَـةِ Hedy olarak vereceksiniz Kâbe'ye, Kâbe ehline iblağ edeceksiniz onu. O hayvanın etini onlara verirsiniz. Eğer bu da elinizden gelmezse اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَـاكِينَ yahut keffaret olarak bir miskinin taamını vereceksiniz. Keffaret olarak fukarayı it'am edersiniz. Taam verecek yâni koyunu bulamadı. Ceylanı öldürmüş, koyun bulamadı. Koyunun bedelini erzak olarak verecek. اَوْ عَـدْلُ ذٰلِـكَ Taam da bulunmadı mı, parayı vereceksin o kadar.

Efendim öldürdü bir hayvanı, karşılığını bulduysa berden onu bulur alır, keser fukaraya dağıtır. Onu bulamadıysa ama o da kendi reyi ile değildir, milletin tasvib ettiği reydir. Eğer bulunmadıysa onun bedeline mukabil erzak alır, fukaraya verir. Eğer bunu da bulamadıysa onun bedeline mukabil para verir. صِيَامًا Yahut ona mukabil oruç, oruç da her müd'düne bir oruç yâni 3 tane oruçtur, he öyle geçti tefsirde. Çünkü taamı değiştiriyor, taamı da üç müd tayin ediyor. Her müd'de de bir gün oruç diyor. 3 gün oruç tutarsın. Öyleleri var ki zaten oruç olmak ister oradayken, öyleleri var ki zaten içmezler. Bu da لِيَذُوقَ وَبَالَ اَمْرِهٖ dostun yaptığı emrin zevkini alsın. Zaten bedava da gitmez, Cenâb-ı Hak yine defterine yazar. عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَ Bu ayetten evvel gelen yapılan bu avlar, Âllâh affetmiş. وَمَنْ عَادَ Bu emirden sonra tekrar yaparlarsa, فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ Âllâh ondan intikam eder, azap verir. وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ Âllâh, Aziz'dir, Galip'tir. Galibin galibidir, intikam sahibidir. O'na isyân edenin cezâsını isterse alır.

96- اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهٗ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۚ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِىْٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ

Sonra buyuruyor ki; اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهٗ Bu berre aittir, Mekke-i Mükerreme'de ihramda olduğu haldedir. Ya geldi, Cidde'ye geldi denizin içinden balıklar aldı, câizdir. Bahrın taamı, avını, Âllâh helâl etmiş size. Taamı diyor denizden ne çıkarsa, denizden ölü bir balık çıkarsa yenebilir. Kendi ölmüş, denizde ölmüş fakat dışarıya çıkmış da taaffün etmiş atmışlar değil. Fakat deniz

de ölmüş yine alır yer, taamdam murad odur. مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ Bu size ve gezenlere metadır, Cenâb-ı Hak emretmiştir, yesinler.

وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ Haram etmiş Âllâh, size صَيْدُ الْبَحْرِ (berre, berrin seydi yâni toprak. Berrin seydi;) Mekke'nin etrafını. مَا دُمْتُمْ حُرُمًا Ne kadar muhran olursanız olun, daha ihramdan çıkmayınca ister bayramdan sonra da olsun, yine Âllâh size bunu haram etmiş. وَاتَّقُوا اللهَ Korkunuz Âllâh'tan, الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ nihayet O'nun huzuruna, O'nun hesabına haşrolacaksınız. Düşününüz, Cenâb-ı Hak'kın emrini yerine getiriniz, nehyinden çekininiz.

97- جَعَلَ اللهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

جَعَلَ اللهُ Yapmış Âllâh CelleCelâlûhû, size bu nimeti. الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ Kâbe'yi Beyt'ül Haram yapmış. Haram; muhterem demektir. قِيَامًا لِلنَّاسِ İnsanların halini ikame etmek, haccını yapmak, tevbesini yapmak, Rahmet-i İlâhiye'ye nâil olmak. İşte bu Kâbe'yi burada halketmiş sizin için.

وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ Eşhuru'l Hurum ki o zamanlarda harp haram idi. Eşhuru'l Hac var, Eşhuru'l Hurum var. Eşhuru'l Hac; Şevval, Zilkade, Zilhicce'dir. Eşhuru'l Hurum; Recep, Zilkade, Zilhicce, Muharrem. Yâni Eşhuru'l Hurum'da harp yok idi. Âllâh-û Teâlâ, size bunu ihsan etti. O aylarda harbi haram etti ki insanlar birbiriyle harp etmesinler, istirahat etsinler. Eşhuru'l Hac'ı da haram tayin etti ki o zamanda Kâbe'ye gitsinler, ah-û figan etsinler, Cenâb-ı

Hak da onları affeder. Eşhuru'l Hurum; Recep, Zilkade, Zilhicce, Muharrem. Eşhuru'l Hac; Şevval, Zilkade, Zilhicce. Çünkü Şevval'den başlıyor.

وَالْهَدْيَ Hedy yapmak, hediye ihda ediyor. Şimdi tabi o ka'delerin ekserisi kalkmıştır. Orada koyunlar çok, o zaman o kadar bulunmazdı. Bulunsa da bu derecede değildi. Sonra büyük zenginler her taraftan, bir deveyi Kâbe'ye hediye ediyor. Birbirine hediye ediyor. Hediye, bunların hepsi fukaraya bir yardım olsun diyedir. Şimdi efendim çokları var, tabi çoğunuz görmüşsünüz. Koyunlar kesiliyor, efendim itiraz ederler; "Bu koyunların eti zayia olur, israf oluyor. Mısır'ın fukaraları yeseler daha iyidir." Böyle dedikodular yapıyorlar, maksatları ta'ndır Ahkâm-ı İlâhiye. Burada hiçbir lokma zayia olmaz, haberleri yok. Kesiliyor binlerce fakat orasına Âllâh bir hassa vermiştir, taaffün etmiyor. Taaffün etmediği için, koyunu böyle ortadan keser yahut dörde paylar, götürür taşın üstüne koyar. Taşın üstüne koydu muydu, akşama kadar kupkuru olur. Öyle taş gibi, tahta gibi olur. Onu götürür evine, sene nihayetine kadar onu parça parça kırar, yemeğini yiyor. Bu zayia olmuyor ki! Bize göre öyle, İstanbul'da iki gün kalırsa taaffün eder. Yok fakat orada olmuyor. Oradaki insanlar, fukaraların hepsi o etleri götürür, gelecek seneye kadar o etle idare ediyorlar. Bir sene onların yiyecekleridir. Efendim fabrika yapalım mı? Ne olacak fabrika yaptın? Bu fukaranın kısmetini kesersin. Fabrika yaptın, hükümet alır, askere verir, ne olacak sonra? Değil mi ya? Bu itiraz, doğru bir itiraz değildir. Arz ettim mi bak, şimdi orada çok kalmadığımız için, kalanlar bilirler. Taşlıktır, hele binaların etraflarını görürsünüz.

Eti üzerine koy, iki saat sonra kurur bile. Hatta burada bir zaman balıkları kuruturlardı, İstanbul'da âdet vardı, balıkları kurutmak. E, peki balık burada kurutulur da orada niye kurumasın?

وَالْقَلَآئِدَ Kalaid, kulâde. Kulâde; gerdanlık demektir. Kâbe'nin, bir ağaca bağlıyor ki bu Kâbe'ye aittir, kimse dokunmasın. Kâbe'ye aittir yâni Kâbe'ye lüzum yok, fukaralar yiyecektir, kimse almasın! (farkında değildir. Bu tam bir senelik fukaranın yemeğidir. Yeter götürür, bir daha götürür. E, bunun etrafında birçok insanlar var. Ta Yemen'den geliyorlar, Yemen fukaraları hepsi oraya gelirler. Oraya kurutur etini, kuruttuktan sonra çantasına koyar götürür. 2-3 tane koyunu kurutur, koyup götürebilir.)

Bunu düşününüz, Cenâb-ı Hak'kın sizin için halkettiği Kâbe ki onun etrafında ah-û figan edin sizi affetsin. قِيَامًا لِلنَّاسِ Şehrû'l Haram'ı yaptı ki o aylarda harp olmasın, herkes sahat olsun. وَالْهَدْىَ وَالْقَلَآئِدَ Kâbe'ye hediye olarak yahut kulade edilen bir hayvan gönderirler. O da menfaatiniz içindir, ذٰلِكَ bu emirler. لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ Biliniz ki Âllâh! Semâvat-û Ard'daki mahlûkatın halini bilir. Halkeden O'dur. Halık nasıl olur da bilmez? Elbette bilir. وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû her şeye alimdir. Âlim'dir demesi yâni yaptığınız hataları bilir, cezâ verir. Yaptığınız iyilikleri de bilir, mükâfat eder, irade eder. Hata etti mi, mutlaka cezâ görür diyemeyeceğiz. Adam hata eder, Âllâh sonra affeder. Ancak Âllâh'ın affetmediği küfür ve küfre karışmış olan ahvallerdir. Üst tarafını Cenâb-ı Hak isterse affeder, isterse affetmez de cezâlandırır.

98- اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ Biliniz ki Cenâb-ı Hak'kın azab-ı şeddittir. Çekininiz, azaba sebep olan şeyleri yapmayınız. وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ Âllâh, Ğafûr'dur. Mübalağa ile mağfiret sahibidir ve merhamet sahibidir. رَحِيمٌ

99- مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ

مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ Rasûl, peygamber göndermiş. Peygamberlerin vazifesi ancak belağdır, tebliğdir. Başka hiçbir şey değil. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ Âllâh bilir sizin gizli yaptığınız, açıkta yaptığınızı da bilir.

100- قُلْ لَا يَسْتَوِى الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَا اُولِى الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

قُلْ لَا يَسْتَوِى الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ Halik-i Kâinat, Kur'an-ı Azimüşşân'da Habibine emrettiği bu ayetle; Müslümanlara vaaz-û nasihat, yumuşak bir tarzda, zaten nasihat sert ile olmaz. "Gâvur oldun, şöyle oldun, böyle oldun." İnkâr etmeyince kimse gâvur olmaz, hepsi de Müslüman'dır. Gâvurluk inkârın akibinden gelir. Nasihat ekseriya yumuşak olmalı ki tesir etsin kalbe. Bak buyuruyor ki Cenâb-ı Hak bu ayette, ümmetine böyle tebliğ et. Anlasın, akıllarına girsin. قُلْ لَا يَسْتَوِى الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ Habis; fena, haram. Tayyib; helâl. Helâl ile haram müsavi değildir İndâllah'ta. Helâl ile vakit geçiren duâsı müstecab olur, rahat olur. Haram yiyen adam, Gazab-ı İlâhiye'yi celb eder. Şüpheli ise gasavet-i kulub hakkal hasıl olur. Öyle ise haram ile helâl müsavi

değildir, kendi hak düşünsünler. Kazanması da böyledir, sarfı da böyledir. Helâl, kısmettir. Kısmet damla damla geliyor. Cenâb-ı Hak, Rezzak'tır. Kısmetimizi veriyor, bize lâzım olanı damla damla veriyor, ölünceye kadar kısmet geliyor. Haram öyle değildir, akıyor sel gibi yukarıdan akıyor, toptan geliyor. Ve netice itibariyle haram yine geliyor, helâl yine kalıyor. Meselâ bir adam eskiden de kendine bir ev yapıyordu. Kendisi, evladı, torunu hepsi içinde otururlardı. Bugün birkaç artığını birden yapıyor, beş on sene sonra hepsi elinden geçip gidiyor. Geldiği gibi gidiyor. Zaten o, onun malı değildir. İnsanın elindeki mal-û servet kendisinin değildir ancak ahireti için sarf etmişse ruhunadır. Dünya için de vücuduna, evladına ne sarf ettiyse yine vücudunadır. Kalan, nihayet başkalarına vârislere taksim olur. Bir veznedarın elinde birkaç milyon para oluyor. Fakat o milyonlar veznedarın değildir ki. Veznedarın aybaşında aldığı maaşı ne ise odur, üst tarafı gelip gittiğidir. Onun için helâl ile haram müsavi değildir. Ne kazanmasında ne sarfında ne de azabında müsavi değildir. Ve hakeza Müfessirin-i İzam, bunun üzerine diyorlar ki buna binâen; kâfir ile Mü'min müsavi olamaz. Amal-i habise ile amal-i hasene müsavi olamaz, ayete nazaran. Mademki helâl-û haram müsavi değildir. Bunları da böyle beyan ediyor.

Şu halde madem haram, Gazab-ı İlâhiye'yi celbediyor. فَاتَّقُوا اللهَ Âllâh'tan korkunuz ey Müslümanlar, terkediniz haramı, habisi terkediniz. يَا أُولِي الْأَلْبَابِ Ey akıl sahibi. Lûb; akıla derler. Ey akıl sahibi düşün ki bu nereye gidecek? Nihayet gün gelir ki Huzur-u İlâhiye'ye çıkarsın, bunun hesabını vereceksin eğer helâl ise. Ha-

ram ise azabını çekeceksin. E, senin de aklın var, muvakkat birkaç gün için azaba giriftar olmak, Gazab-ı İlâhiye'ye müstahak olmak doğru mudur? Elbab sahibi bunu böyle düşünür. لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ Siz iflah olursunuz eğer Âllâh'tan korkarsanız. **"lealle"** teveccu içindir, başka kitaplarda reca var ama Kur'an-ı Azimüşşân'da tahakkuk içindir. Siz Âllâh'tan korkarsanız, ittika sahibi olursanız. Âllâh, sizi iflah eder, fevz-û necata yetiştirir. Bu, bu kadar. Ayet ayettir mevzu değişiyor. Malûm ya Kur'an-ı Azimüşşân, baştanbaşa her şeyden bahsediyor. Ama mevzu değişti şimdi.

101- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ

Zaman-ı Saadet'te yeni Müslüman olanlar da vardı, eskiden de vardı. Bazı imân etmeyenler de gelirlerdi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den bir takım sualler sorarlardı. Hâlbuki suallerden maksat da bir anlayış değildir. Bazılarının suallerden maksadı; Rasûl-û Ekrem'i imtihan edecek kendi aklına göre. "Acaba bilir mi bilmez mi? Anlar mı anlamaz mı?" Bazı böyle pis niyetlerle huzur-u saadete gelirler. Rasûl-û Ekrem de bahr-ı merhamet idi, kimsenin kalbini kırmaz ve dinlerdi. Halik-i Kâinat, men ediyor böyle sualleri yapmayınız. Sual ki sonu cezâ gelecek. Meselâ geliyor soruyor; "Benim babam nerde?" E, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, babasının müşrik olduğunu biliyor da "baban cehennemdedir." E, bu cevabı alacağına niye bu suali soruyorsun? Bir suali ki cevabını fena alacaksın bunun gibi, daha birçok bunun gibi sualler oluyordu. Bu sualleri yapmayınız, Rasûl-û Ekrem'i de meşgul etmeyiniz.

Hele vahiy nazil olduğu zamanlarda olsa, bütün bütün ahkâma girer. Meselâ hac ayeti nazil oldu, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem tebliğ ediyordu. Adamın birisi "Efendim her sene mi hac edeceğiz?" Rasûl-û Ekrem sükut etti. Bir, iki, üç defa da tekrar etti. Ya Rasûl-û Ekrem "evet" deseydi, orada "evet" deseydi ne müşkilat olurdu. Onun için sualler bilerek olsun ve hakeza bununla zamanımızda da eğer niyet sual etmekse, dinin bir meselesini anlamak ise onu yolunda sorar ve cevabını alır. Fakat bu sualin cevabı fena ise yapmasa daha iyi olur, fena cevap alır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh'a, Rasûllûllah'a, Kur'an'a imân edenler. لَا تَسْأَلُوا Sormayınız, sual etmeyiniz Rasûl-û Ekrem'den عَنْ أَشْيَاءَ bir takım şeyler ki إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ size zuhur etti mi, sizi meyus eder, zahmet eder. "Babam nerde diyor?" O da zuhur etse, dese Cehennem'dedir. Elbette üzülür. وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ Eğer Kur'an-ı Azimüşşân'ın nazil olduğu zamanlarda, Kur'an nazil oluyor siz de sorarsanız. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an arasında cevabı verirse (tabi hakikatı bilir) sizin için fena olur, cevab-ı mahzun olursunuz. تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا Âllâh, bundan evvel ki suallerinizi affediyor, bundan sonra bu sualleri yapmayınız. Çünkü bir kanunda makabline şümulû olmaz. Siz emirden evvel bilmezdiniz bu memnudur. Şimdi biliyorsunuz, Rasûl-û Ekrem'den böyle sualleri sormayınız. وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ Âllâh, mübalağa ile mağfiret eder, Halîm'dir. Halim'in mânâsı yani cürme derhâl cezâ vermiyor. Halimdir, insanın yaptığı hataları eğer derhâl cezâlandırırsa kimse kalmaz zaten.

قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ **102-**

قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ Bazı sualler etmişler bir kavim sizden evvel. Sizden evvel meselâ Salih Aleyhisselam'a, Semûd kavmi sordular. Dediler ki; "Biz imân edeceğiz ama bu taştan deve çıksın. O deveden de bir deve çıksın gözümüzün önünde." Âllâh her şeye muktedirdir, her şey **"kûn fekûn"** iledir, Âllâh için bir müşkilat yok. Duâ etti, Cenâb-ı Hak ihsan etti, deve zuhur etti. Sonra imân etmediler, helâklerine sebep oldu. Bunun gibi İsâ Aleyhisselam'dan rica ettiler, sofra gelsin. O da duâ etti. Sofra geldi, birkaç gün sonra başladılar küfran-ı nimete, aleyhine çevirdi. Yâni duâlar böyle biçimsiz olursa nihayet aleyhine gidiyor. قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ Sizden evvel bazı kavimler böyle duâ etmişlerdir peygamberlerinden. ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ Ondan sonra kâfir oldular, imân etmediler, inkâr ettiler, küfre girdiler.

Bu mevzu da bitti. Bak karıştırmayalım da birbirine bağlı değildir.

103- مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلٰكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

Şimdi cahiliyet zamanında birçok fena âdetler vardı. Meselâ bir deve, beş batın doğurursa beşincisi erkek olursa bu artık putların devesi olur, (Âllâh'ın devesi olur.) Ona yük koymazlar ve onun etini de yemezler. Gönderirler bu putlara.

"Sâibe" vardı. Sâibe; bir hasta iyi olursa veya gurbetten bir adam gelirse nezreder. Şimdi o nezirler vardır. Nezreder o gelirse geldiği zaman artık nezredilen şeyin sahibi yemez. O Âllâh'ın malı olur, putlara verecek.

"Vesîle" namında yine bir şey vardı, koyunlar hakkında. Bir koyun yedi batın doğurursa yedincisi erkek olursa artık onu af ederler, azat ederler. Onun sütünü ancak papazlarına ve onlara yedirirler, mal sahibine verilmezlerdi.

Bir de "hâm" vardı onların, dört tanedir. Erkek deve, tohum için âdet imiş o zaman orada. Bir erkek deveden, altı batın deve çıkarsa yedincisi artık o da azat olur. Böyle dini olan bir şeylerdir, Tevrat'a haml ederek iftira ederlerdi. Âdetlerde cari idi.

Halik-i Kâinat emrediyor; مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيرَةٍ Onlar iftira ediyorlar. Âllâh CelleCelâlûhû, böyle bir şeriat vermemiştir. Bahire yok yâni deve beş batın doğurduktan sonra artık haram olur yemez. وَلَا سَآئِبَةٍ Sâibe de yok, nezretmiş geldiği zaman artık haram olur da yemezler. وَلَا وَصِيلَةٍ Vesîle de yok. Vesîle; bir koyun yedi batından yukarı olursa artık o kilisenin şeyi olur. وَلَا حَامٍ Hâm da deveyi tohum için. Deveyi tohum aldıktan sonra, bir devenin sülbünden on batın çıkarsa, onuncu batında artık o deve onun malı olmaz da Âllâh'ın malı olur, onlara nazaran. Böyle idi bâtıl akideler. Bu akidelerin aslı yok, kitaplarında da yoktur, iftira ediyorlar. وَلٰكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ Ama küfürde olan imân etmeyenler, böyle bir şeyleri Âllâh'a isnad ederler. "Âllâh böyle emretmiştir." Âllâh'a kizb isnad ederler, küfre giderler. وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ Onların ekserisi taakkul etmezler, Âllâh'ın emrini bilmezler.

Ekaliyet bilirler, bilenler var. Fakat onlar da bak içlerinde din adamları bugünkü ıstılah ile. Zaten uyuyor ya bunlara. Din adamları, onlara veriyorlar. Onlar da o makamı kaybetmemek için, demezler onu. O makam umurunda mı? Böyle olsun, "ben de deve mi yiyeyim de ne olursa olsun." Meğer din adamı buradan almış-

lar. Ekseri bilmez, ekalli bilenler var. Bilenler var ki din adamlarıdır. Din adamları bunu men etmezlerdi. Bilirlerdi, men etmezlerdi o zaman. Niçin? Çünkü servet elinden geçecek, şöhret elinden geçecek. Bu mevzu da bitti.

104- وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۭ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَّلَا يَهْتَدُونَ

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ Bunlara denildiği zaman yâni bu bâtıl olan akidede olanlara denildiği zaman. تَعَالَوْا Geliniz, اِلٰى مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ Âllâh-û Teâlâ'nın inzal etmiş olduğu Kur'an-ı Azimüşşân'ın etrafına geliniz. وَاِلَى الرَّسُولِ O'nun Rasûlûne geliniz, O'na itâat ediniz, selamet budur. Dünya ve ahiret selameti, Âllâh-û Rasûlullah'a itâatten geçer. Bu Kur'an'dır ki eğer itikad ile amel ederse hem dünya mamur olur hem ahiret. Eğer itikatı yoksa fakat onunla amel ederse, ahiret için bir şey yok fakat dünyası mamur olur yine. Bunlara denildiği zaman, geliniz Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine ittiba ediniz denildiği zaman, قَالُوا diyorlar ki cevaben; "Kâfidir, حَسْبُنَا yeter bize مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۭ aba-û ecdadımızın bulunduğu yol üzerindeyiz, bu bize kâfidir." Her zaman da misaller var. Meselâ Avrupa'yı var kuvvetiyle methediyor. "Yav gelin, Âllâh-û Rasulûllâh'ın emri vardır, buna ittiba ediniz" desen, "Efendim bize kâfidir o, bak terakki ediyorlar onlar" der. Onlarda da o vakit denildiği zaman. "Gelin de Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine itâat ediniz." Diyorlardı; "Kâfidir bizim elimizdeki eskilerimizin duâları, aba-û ecdadımızın bulunduğu." اَوَلَوْ كَانَ اٰبَآؤُهُمْ Eğer bilseler aba-û ecdadı لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَّلَا يَهْتَدُونَ ne hidayet yolundadır, ne de bir şey biliyordur. Buna nasıl tâbi oluyor? Evet, eğer onlar doğru ise hidayetleri varsa, ilimleri

varsa eh ona ittiba edersin. Fakat onlar, ittiba ettik dediğiniz aba-û ecdadınız puta tapıyor, helâl-û haramı bilmiyor, Âllâh'a isyân ediyor. E, buna; "Babam böyleydi, ben de böyle olayım denilir mi?"

105- يَـٰٓاَيُّهَا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْۗ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

İşte o zamanda tabi Müslümanlar, öbürlerine nasihat ederlerdi. "Böyle yapmayınız." Hâlbuki nasihat, **"fezekkiril nefâatiz zikra"** fayda verirse nasihat etmeli, etmedikten sonra bir faydası yok. Şimdi bir adam kendi yolunu değişmezse meselâ ibadetinde, namazında, orucunda kimseye dokunmadan kendi haliyle yaşarsa, hepsi kâfir olsa ona bir ziyan vermezler. Ayet-i kerimenin hülasası budur. Bir adam yolunda devam ederse, halis Âllâh için düşünürse, yolunda ise hiçbir kâfir, bir yahudi buna zarar veremez, Âllâh muhafaza ediyor. Nitekim biz, tecrübelerimiz de vardır, hepimizin de. Bir semtte faraza bir adam kendi haliyle namaz kılıyor. Ama gösteriş olmasın, asıl akli de bozuk olmasın, gösteriş de olmasın. Yolunda devam ederse, kendi yolunda aynı güzel gider, hiç kimse de dokunmaz. Ne zamanki şöhret alayım, meşhur olayım, şeyh olayım halk elimi öpsün, e bu vakit Âllâh için değil başkası içindir. Başkası için oldu mu, cezâsını görür tabi, değil mi ya! Ayet bu.

يَـٰٓاَيُّهَا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a imân edenler, عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ hıfzediniz nefsinizi. Nefsinizi, Âllâh'ın emrettiğine göre hıfzediniz, harama meyletmeyiniz, zulmetmeyiniz. Nefsinizi, Cenâb-ı Hak'kın nehyettiği şeylerden muhafaza ediniz. Böyle yaptığınız zaman لَا يَضُرُّكُمْ size zarar vermez مَنْ ضَلَّ ehl-i kitaptan dalalette olanlar, اِذَا اهْتَدَيْتُمْ eğer siz hidayette olsanız. Hidayetiniz tamam olursa, hidayette olmayan ehl-i kitaplar sana bir ziyan veremezler.

Tabi teessüren söylüyoruz Arabistan'daki bu haller, eğer onlar tam yapışmış olsaydı İslamiyet'e, yahudi'nin haddi mi vardı bunu yapsın! Fakat yapmadı, onun cezâsını görür. Belki tevbe ederse fayda eder, hemen giderler. Emir bu; bir adam halis niyetle şöhret için değil, para için değil, akidesi sağlam olduktan sonra İslamiyet'in adab-ı erkânına riayet ederse, dünya kâfir olsa ona bir şey yapmazlar. Âllâh, onu muhafaza ediyor, ayet bunu ifâ ediyor. اِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ Hepinizin rücûu, sonu Âllâh'adır. Sizin de onun da onun da binâenaleyh hepimiz Âllâh'ın hükmüne rücû ederiz, جَمِيعًا haşirde Âllâh'ın hükmüne rücû ederiz. فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ O zaman size haber verir, cezâ verir. Yaptığınız amelin cezâsını verir. **"in şerran fe şerran ve in hayran fe hayran"** İnsan hayrı yaparsa hayır karşısına gelir, şerri yaparsa şer karşısına gelir. O mevzu da bitti efendim, bununla alâkası yok.

106- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ اَوْ اٰخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللهِ اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِى بِهٖ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللهِ اِنَّا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِمِينَ

Bunun sebeb-i nüzulü ayet; Bir Müslüman, iki tane de hıristiyan vardılar. Medine-i Tahire'den, Şam'a gittiler. Bir işleri varmış, arkadaş oldular yolda gittiler. Şam'a yetişince Müslüman vefat etti. Müslüman da öbürler komşuları olduğu için, eşyası ne varsa yazmış bir pusulada. O eşyanın içinde gümüş bir cam varmış da altınla süslenmiş yâni kıymetli bir nokta vardı. Onu da yazmış, kâğıdı elbisenin içine koymuş hasta olduğu zaman. Ar-

kadaşlarına da demiş ki bak eşyalarım budur. Bunu götürün de benim akrabalarıma teslim edin. Vefat ediyor gidiyor. Onlar da ondan sonra açıyorlar, o camı içinden alıyorlar. Kalan kıymetsiz olan eşyayı da akrabalarına teslim ederler. Akrabaları da bundan malûmatları vardı, onun böyle bir camı olduğuna, şüphelendiler onlar. Şüphe üzerine geldiler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e şikâyet ettiler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Ahkâm-ı Kur'aniyye üzerine yemin teklif ettiler. O zaman yemin de en ziyâde namazdan sonra olsun, abdestli olsun hatta ikindi namazı cemaattinden çıkarken olsun diye murad ederlerdi. Çünkü namazdan çıkan adam herhalde biraz kalbi yumuşamıştır diye. Yemin içtiler, "Bizim haberimiz yok." Birkaç gün sonra malûmat alındı, o cam Mekke'de satılmıştır onlardan. Tekrar geldiler. İşte demek ki kim getirecek? Onlar getirmişler. Bu sefer ne oldu? Şahit yok, zabıt yok zaten yemin içtiler. O şâhadet (lâkin nesk olmuştur bu, o zamana ait idi) akrabalarına (çünkü akrabaları tahkik ettiler, araştırdılar. Dediler ki; cam mevcuttur.) o tahkikat üzerine (yemin akrabalarına havale oldu) akrabaları yemin ettiler, yemin üzerine sabit oldu. İşte bu vak'ayı emrediyor Cenâb-ı Hak, bize.

يَـا اَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a ve Kur'an'a imân edenler, شَـهَادَةُ بَيْنِكُـمْ aranızdaki şâhadet, vasiyet. اِذَا حَضَـرَ اَحَدَكُـمُ الْمَـوْتُ حِيـنَ الْوَصِيَّـةِ Ölümün asarları zâhir oldu mu vasiyet zamanında, اثْنَـانِ iki şahit olur. Bütün davalar iki şahitledir yalnız zina davası dört şahittir. Onlar da ذَوَا عَـدْلٍ fısk ile meşhur olmasınlar. مِنْكُـمْ اَوْ اٰخَـرَانِ مِـنْ غَيْرِكُـمْ İster sizden olsun akrabalarınızdan olsun, ister akrabalardan olmasın yâni akrabalığı nazar-ı itibari almıyor. İster akrabadan olsun, ister akraba olmayandan olsun iki şahit şâhadet eder. اِنْ اَنْتُـمْ ضَرَبْتُـمْ فِـى الْاَرْضِ Yâni **"safertûm filerdı."** Siz

sefere gittiğiniz zaman bu hal vak'a oldu. فَاَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ Ölüm musibeti hasıl olduğu zaman, o iki şahidin şâhadetine ibtina edin. تَحْبِسُونَهُمَا **"tûfekkûhûnehâ"** O şahitleri tutunuz مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ namazdan sonra, tefsir diyor ki ikindi namazı münasip görmüşler. فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ O şahitler, Âllâh ile kasem edecekler. Bu, اِنِ ارْتَبْتُمْ eğer şüphe olursa, bak bu şüpheye düştü. Mektubu çıkmadı da akrabaları şüpheye düştüler. Şahitler de töhmet altına kaldılar. **"inirtebtûm"** Cüdây-i mutarızadır. Eğer böyle şüphe varsa onlar yemin edecekler. Yemin de böyle; لَا نَشْتَرِى بِهٖ ثَمَنًا **"billahi"** Başta, **"inirtebtûm"** ortaya düşmüş. **"billahi lâ neşteri bihi semenen kalila"** Âllâh'a yemin ediyoruz ki bu camı satmadık semen-i kalil ile kendimize de almadık. وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى Eğer akrabamız da olsa şâhadetimizi hakkan söyleyeceğiz. وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ Âllâh için verdiğimiz şâhadeti ketmetmeyiz, اِنَّا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِمِينَ ketmedersek biz günahkârlardan oluruz. Böyle şâhadet edecekler ve hakikaten de böyle şâhadet ettiler. Böyle yalancı bir şâhadet de yaptılar.

107- فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّآ اِثْمًا فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَآ اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَآ اِنَّآ اِذًا لَمِنَ الظّٰلِمِينَ

فَاِنْ عُثِرَ Eğer عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّآ اِثْمًا muttali oldular sonra, muttali oldu meyyitin sahibi yâni davacı. "Onlar günaha müstahak olmuşlar, yalan şâhadet yapmışlar." Eğer öyle olursa, فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا iki adam başka onların yerine gelirler yemin içerler. Onlar da مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ **"evliyan;"** veli, meyyitin velisi. Meyyitin akrabalarından iki tane şahit de şâhadet ederler. "Evet,

bu cam meyyitle beraber gitmiştir. Kimse de yanına almamıştır, biz de böyle biliyoruz." فَيُقْسِمَانِ Onlar da böyle yemin edecekler. بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَآ اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا "Âllâh'a yemin ediyoruz ki bizim şâhadetimiz daha doğrudur onların şâhadetinden. وَمَا اعْتَدَيْنَآ Hadd-i tecavüz etmemişiz, doğrusunu söylüyoruz. اِنَّآ اِذًا لَمِنَ الظّٰلِمِينَ Eğer hadd-i tecavüz edersek zalimlerden oluruz." Böyle yapınız diyor.

ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَآ اَوْ يَخَافُٓوا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُوا ۗ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۧ **108-**

ذٰلِكَ Bu tarzda muamele. Bak davalar! **"en yeminû ala men enkeri"** Dava eden şahit getirir, davalı olan da yemin içer eğer şahit yoksa. Bunlar şâhadet ettiler, şâhadeti yemin ile teyid ettiler. Ondan sonra yine yalanları zuhur etti. Ondan sonra akrabalarına avdet etti şâhadet. Bu şâhadet, akraba tarafından şâhadet vermesi, اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَآ daha yakındır şâhadet doğru söylesinler. اَوْ يَخَافُٓوا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ Yahutta arkasında tekrar bu yemin hasıl olur. Böyle korkarsa belki yapmaz. Nihayet bu şekilde vakıa olmuştur bu dava. وَاتَّقُوا اللّٰهَ Diyor Âllâh Celle-Celâlûhû; Âllâh'tan korkunuz, hıyanet etmeyiniz. Nihayet hıyanet çıkar. Nasıl ise dolaşır dolaşır meydana çıkıyor. Hele katil meselesinde, görülmemiştir bir katil tamtamamına gaybolsun. On sene sonra yine çıkar. Âllâh'tan korkunuz, وَاسْمَعُوا ۗ dinleyeniz Âllâh'ın emrini. وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۧ Âllâh, fâsık olanları, yoldan çıkanları hidayete getirmez eğer devam ederse, nedamet etmezse. Bu mevzu bitti efendim. Bu zaten mutarızaydı.

109- يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَآ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

Ey Habibim, ümmetine beyan et ahvali, kıssadan hissedar olsunlar. يَوْمَ Bir gün geliyor ki önünüzde يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ Âllâh, Rasûlleri cem ediyor. Peygamberan-i İzâm'ın 124000 adeti, Rasûl ki kitap ile amel edenler 313'tür. Âllâh, bu rasûlleri, bu peygamberleri cem ediyor kıyamet gününde, arsa-i hesapta. فَيَقُولُ **"fe-yekulû lehûm tevbihen li kavmihim"** Kavmine tevbihen, Rasûl'e diyor ya melek lisanıyla ya Âllâh'ın lisanıyla. مَاذَآ اُجِبْتُمْ "Neyle cevaplandınız? Siz tebligat yaptıktan sonra, bunlar ne cevapla karşıladılar sizi?" Âllâh CelleCelâlûhû, Rasûller hazır, insanlar hazır, inkâr etmeye imkânı kalmıyor. Diyor ki peygamberlere; "Siz tebligat yaptığınız zaman, ne gibi cevap aldınız bunlardan?" قَالُوا Dediler; "Bizim bir malûmatımız yok. Sen mübalağa ile ğaybı bilen bir Âllâh'sın. Sen bilirsin. Bizim ilmimiz, senin ilmine karşı yok mesabesindedir. Binâenaleyh yok gibidir, sen bilirsin." Böyle cevap alıyor. لَا عِلْمَ لَنَآ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

Bu ayetten gaye, haşrin şiddetini beyan ediyor. Haşir öyle bir gün ki hanımlar hamile olsa hamileliği bırakır. Hamile, o vakit yok fakat o şekildedir ki hamil kalmaz şiddetinden. Aba-û ecdad birbirinden nefret eder, herkes birbirinden kaçıyor. Âllâh'ın azametinden başka bir ümit yok. Bu mevzu bitti.

110- اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ

الطَّيْرِ بِاِذْنِى فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِى وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِى ۚ وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِى ۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِٓى اِسْرَآءِيلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ Ümmetine bildir, ey Habibim. İsâ Aleyhisselam'a dedi, Âllâh CelleCelâlûhû. اذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ "Ya İsâ, Ben'im sana yaptığım ihsan-ı nimetlerimi bilsinler. وَعَلٰى وَالِدَتِكَ Anana olan nimetlerime şükrediniz. اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ Seni teyid ettim, kuvvetlendirdim Ruhul Kudüs ile ki Cibril'dir. Ruhul Kudüs, Cibril'in ismidir. Ruhul Kudüs olan Cibril ile seni teyid ettim, Cibril-i Emin seninle beraber idi. Her tarafta beraberdi yardım ederdi. Onunla kuvvet buluyordun. تُكَلِّمُ النَّاسَ İnsanlarla konuşuyordun فِى الْمَهْدِ beşikte. Nitekim sûre-i Meryem'de geçiyor. Meryem, İsâ Aleyhisselam'ı getirdiği zaman dediler ki; "Sen iyi bir insanın kızısın, bu nasıl oldu babasız evlad getiriyorsun?" İşaret ediyor, ondan sorunuz. E, diyorlar ki; "Biz beşikte olan çocukla nasıl konuşacağız?" O vakit İsâ Aleyhisselam, fasih-û beliğ ile demiş ki; **"inni abdullahi atâniyel kitâbe vecâaleni nebiyyâ"** "Ben, Âllâh'ın peygamberiyim, abdiyim, kuluyum. Kitap vermiş, beni peygamber yapmıştır. Âllâh vermiştir" diye. İşte seni çocuk iken konuşturdum, insanlara konuştun. وَكَهْلًا Kehl; otuz üç yaşında. Yâni İsâ Aleyhisselam tekrar geldiği zaman artık genç değildir, ortadır. Otuz üç yaşındadır diyor tefsir. O zamanda da başlarsın, okuyorsun onlara, anlatıyorsun. Çocuklukta, büyüklükte senin lisanınla halka talimat yaptırdık. وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ Kitabettir murad. Yazıyı sana bildirdim, وَالْحِكْمَةَ ilmi sana bildirdim, وَالتَّوْرٰيةَ

وَالْاِنْجِيلَ Tevrat-û İncil'i de bilidirdim. Birinci kitap bildiğimiz kitabettir. Ya İsâ hatırla! Seni çocuklukta, büyüklükte hakkı, lisanında icra ettim. Cibril'i sana arkadaş yaptım, sana daima yardımda bulundu. Ondan sonra yazıyı sana bildirdim, ilmi bildirdim, Tevrat-û İncil'i bildirdim.

وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ Yarasa kuşu dediğimiz, bu bir hayvandır ki özel bir hali var. Azameti ilahi herşeye delalet eder ya, fakat bunun delaleti daha fazla. Bu, gündüz güneş olduğu zaman çıkmaz. Güneş gittikten sonra çıkar, hayızlanır, tüylenir, yumurta yapar, az bir şey de içer, az bir şey yer içer. Bunun hilkati sebebi eğer böyleymiş. İsa aleyhisselam mucize olarak biraz toprak eline almıştır, çevire çevire bir kuş şekline girmiş, ondan sonra izni ilahiyle üfürmüş bu kuş, olmuştur, yarasa kuşu وَاِذْ تَخْلُقُ yani. Ve onu مِنَ الطِّينِ çamurdan tasvir ederdin bir kuşun şekli كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ kuşun şeklini, بِاِذْنِى benim iznimle oldu, irademle oldu, sana bildirdim ben فَتَنْفُخُ فِيهَا nefh ederdin, üfürdün o çamura فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِى Allahın izniyle kuş olur. وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ Ekmeha; anadan doğma gözü olmayanın. Kudret-i İlâhiye ile başladığın zaman, iznimle senin elinde, okurdun üfürürdün, izin verirdim gözleri açılırdı. Gözün yeri olmayan yâni gözsüz var ki kör olur. Şimdi âmâ; kör olana denir. Ahvel; şaşı göz olanlardır. Burada ekmeh; yuvası yok, gözün muklesi yok, düz. Bu halde böyle gelirlerdi. Sen, Ben'im iznimle duâ ederdin. Ben de irade ederdim, açılıyordu.

وَالْاَبْرَصَ Ebras, baras hastalığı. Baras; vücudun parçaları beyaz olur, filan olur. بِاِذْنِى Benim iznimle olur. وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِى Ölüleri kabirden çıkartıyordun, bu da **"biizni"** benim iznimle olu-

yordu. Beş kişiyi ihyâ etmiştir. Biri Sam (Nûh Aleyhisselam'ın oğlu,) iki adam, bir hanım oğluyla beraber. Neyse mucize oldu mu mesele yoktur zaten. Kabirden ölüler çıkardı iznimle. وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ عَنْكَ Ben, men ettim Ben-i İsrail'i senden. Ben-i İsrailliler bir adam gönderdiler, sen evinde iken seni öldürsün. Ben, senin suretini onun üzerine koydum, seni yukarıya çıkardım. Onlar, o çıktığın zaman onu öldürdüler. Bu şekilde Ben-i İsraillileri men ettim senden. اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ Mucize ile geldiğin zaman onlar böyle inkâra kalkıştılar. Ben de seni böyle muhafaza ettim. Bunların hepsini, mucizeleri gördükleri halde فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ kâfir olanlar; "Bunlar sihirden başka değildir, İsâ sâhirdir, ele gelirse öldürelim." Ama İsâ gitti.

111- وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيِّنَ اَنْ اٰمِنُوا بِى وَبِرَسُولِىۚ قَالُٓوا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ

وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيِّنَ Yine Ben'im ilhamımla havarilere söyledin vahyettin; اَنْ اٰمِنُوا بِى وَبِرَسُولِىۚ "Benimle, Rasûlûme imân ediniz." Ben havarilere ki on iki kişiydi. İsâ Aleyhisselam'a imân eden bunlardır. Âllâh CelleCelâlûhû, kalplerine vahyetmiş ki; "Benimle İsâ'ya imân ediniz." Ben vahyettim havarilere, قَالُٓوا اٰمَنَّا onlar da **"amenna"** dediler, sana imân ettiler. وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ "Şahit ol ey İsâ, biz imân ettik, Âllâh'a imân ettik. Senin de hak peygamber olduğuna imân ettik."

112- اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِنَ السَّمَآءِۜ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ Şimdi havariler zaten İsâ Aleyhisselam'ın bu mühim mucizelerinde yalnız havariler imân etmişler, başka yok. Geldikten sonra artık dedikodu olmuştur fazla. Havariler, Havra; beyaz demektir. Bunların bir kısmı dere, su kenarına giderlerdi, çamaşırları beyazlattırırlardı, sınaatları vardı onların. Havariler dediler; هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ Yapabilir mi, يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ "Ey İsa! gücü var mıdır senin Rabbin? اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ Bize bir sofra göndersin semâvattan." İşitmişlerdi ki Mûsâ Aleyhisselam'a, Sahra-i Tih'de sofra geliyordu. Arzu ettiler, İsâ'ya dediler. "Senin Rabbin gücü yeter mi, bize de Mûsâ'ya gönderdiği gibi sofra gelsin de yemek yiyelim bedeva zahmetsiz?" قَالَ اتَّقُوا اللهَ İsâ Aleyhisselam, tekdir makamında dedi. "Âllâh'tan korkunuz. Âllâh'a karşı böyle gücü yeter mi gibi kelimeler kullanılmaz. اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ Eğer imânınız doğruysa Âllâh'tan korkunuz. Edeple edep dairesinde isteyiniz."

113- قَالُوا نُرِيدُ اَنْ نَاْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ

قَالُوا Dediler, şimdi edeple isteyecekler, duâları bu. نُرِيدُ اَنْ نَاْكُلَ مِنْهَا Bizim maksadımız seni imtihan değildir. İstiyoruz sofra gelsin de o sofradan yemek yiyeceğiz, وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا kalbimiz de sakin olsun senin hak peygamber olduğuna. Hem yiyeceğiz, kalbimiz de mutmain olur. وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا Anlarız ki hakk-û hakikatle bize (**en nehû kad fedaktânâ**dır asıl muhatab) sen doğru söylüyorsun. وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ Bu sofranın üzerine senin nübüvvetine, mucizelerine şahitlerden olalım. Ne zamanki duâyı değiştirdiler,

terbiyeyle istediler. O vakit İsâ Aleyhisselam da onların duâsını, Cenâb-ı Hak'ka arz ediyor.

114- قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَآ اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِنَ السَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَ ۚ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ İsâ Aleyhisselam dedi. اللّٰهُمَّ رَبَّنَآ Ey bizim Rabbimiz, bizi yoktan var eden Âllâh! اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً Gönder, indir (inzal; indirmektir.) Bize indir, (maide; sofra demektir. Sofrada otururlardı ya.) bir sofra gönder مِنَ السَّمَآءِ semâvattan, تَكُونُ لَنَا عِيدًا bayram olur bize, لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا evvel-û ahirimize bayram olur. (Yâni gönder de ondan **"îd"** diyor bayram için. Avdet ediyor, her sene iki defa avdet ettiği için îd diyoruz. Bu bize bayram olsun da üzerinde yiyeceğiz. Bayram günü, Âllâh-û Teâlâ da Pazar günü göndermiştir. Onun için, o vakit hıristiyanlar Pazar'ı kendine bir bayram addetmişler. O vakitten kalmadır.) وَاٰيَةً مِنْكَ ۚ Ya Rabbi, senden de bir ayet olsun. Kudret-i kuvvetine delâlet edici bir ayet olsun gözümüzde. وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ Ya Rabbi, kısmet verenlerin hayırlısı Sen'sin. Kısmeti veren Sen'sin. Âllâh Celle-Celâlûhû, Ulû'l Azim olan İsâ'nın duâsını kabul etti.

115- قَالَ اللّٰهُ اِنِّى مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنِّى اُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَآ اُعَذِّبُهُ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ۚ

قَالَ اللّٰهُ Emretti Âllâh lisan-ı melekle yahut açıktan İsâ'ya. اِنِّى مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۚ Senin istediğin bu sofrayı size gönderirim. Fakat فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ eğer gönderdikten sonra küfrana varırlarsa, küfreder-

lerse مِنْكُمْ فَاِنِّى اُعَذِّبُهُ عَذَابًا sizlerden yâni kavminden küfredenler olsa. Ben, onları azab-ı şedit ile azaplandırırım ki لَآ اُعَذِّبُهُ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِيْنَ hiç kimseye onun kadar azap vermem.

Şimdi efendim burada iki üç şeyle Mevlâna'nın da okuyalım. Güzel terbiye bahsi geçti ya, duâyı başında biraz terbiye haricinde yaptılar.

Diyor ki; **"ez Hüda cüyimi tevfiki edeb, biedeb mahrumimând ezlüd firab"** Âllâh-û Teâlâ'dan talep edelim ki bize tevfik ihsan etsin, edep sahibi olalım. Âllâh'a karşı edep, Rasûlullah'a karşı edep, dine karşı edep, Kur'an'a karşı edep, büyüklere karşı edep, edeptir insanı yukarıya çıkaran. Âllâh'tan duâ edelim ki bize edebi ihsan etsin. Bak duâ ettiler evvel, edebe muvafık değildi, duaya iştirak etmedi İsâ Aleyhisselam. İkinci, edebe muvafık olduğu için duâ kabul oldu.

"biedeb mahrumimând ezlüd firab" Edebi olmayan kimse, Âllâh'ın lütf-û kereminden daima mahrum olur. Âllâh'a karşı edeb takmazsa, Rasûlullah'a karşı edeb takmazsa elbette Âllâh-û Rasûlullah'ın nimetlerinden mahrum olur. Babaya karşı yapmazsa babadan mahrum olur. Büyüklere karşı yapmazsa hülasa edebi takmayan mahrum olur Lütf-û İlâhi'den.

"edep taçeste eznuri İlâhi, binihberser birar herca kifahi" Edep, âdeta Cenâb-ı Hak'kın tarafından ihsan ettiği bir taçtır, başına koydu mu nereye isterse gider.

"biedep tenha nahutra daştibet, belki ateş derhemeh afaki zed" Biedeb olan kimse, edebi olmayan kimse yâni edepsiz olan kimse yalnız fenalığı kendisine değil.

"belki ateş derhemeh afaki zed" Belki ateşi afaka veriyor.

Herkesi, başkasını da ateşe veriyor edepsiz olan bir adam! Yemek zamanında bıldırcın etleriyle semavi olan ballar gelirdi, yiyorlardı rahat. Hâlbuki edep takmadılar. Birkaç insan, hepsi demedi, birkaç tanesi dediler ki; "Ya Mûsâ biz soğan isteriz, sarımsak isteriz, tarlanın hasilatını isteriz. Yâni Âllâh'ın verdiği olan etleriyle balları yenmiyor da! Zaten yahudinin istediği ne olur? Tabi kendine göre ister. Bunlar terbiyesizlik yaptılar da Âllâh'a karşı, Cenâb-ı Hak da o nimeti kaldırdı.

"dermayâni kavmi Mûsâ çendükest, biedeb güftendi kusiru adest" sarımsak, soğan.

"munkata şutna nuhani asimân, manderenci zer ezilû dasimân" Bir de saklama ettiklerinden dolayı, kat oldu semâvattan gelen sofra. Zahmet kaldı artık tarlaya git, mısıra git, tarlayı ekin, iş yap. Mûsâ'ya böyle.

"bazı İsâ kerdülabe behrihan" İsâ Aleyhisselam da yalvardı Cenâb-ı Hak'ka, bu sofra için, bir sofra istedi.

"ez Kerim'i bimisali müstean" Bimisal olan Âllâh'tan, İsâ da talep etti. Talebi bu zaten biz sûre-i Maide'yi okuyoruz, bunun sonunda budur.

"büftirab enzil aleyna maide, maide ez asimân şüd aide" Dedi ya Rabbi! **"enzil aleyna maideten minesemai"** Semâvattan bize sofra gönder.

"maide ez asimân şüd aide" Semâvattan yine sofra geldi İsâ içinde. Geldi ama edepsiz yahudi durmaz ki. Ama geldiği zaman ve gelecek ayette de başkasını men etmeyiniz, yarına iddihal etmeyiniz, küfran-ı nimet etmeyiniz. Bu şartla gelmiş.

"bazı küstahan edebbül büzaşiten" Yine o küstah olan yahudiler, edebi bıraktılar.

"çüngedayan zelleha beldaşeten" Dilenciler gibi, parçaları topladılar sakladılar

"münkatı aşıyor bazıan lûtf-û kerem" İsâ Aleyhiselam'dan da o lûtf-û kerem mûnkatı oldu.

"geçti mahrum anguru amava esem" O cihette kör-û sağır oldular.

Yâni edepsiz olan adamın edepsizliği, etrafa da sirayet eder. Bak meselâ bir cemaatin içerisinde temiz insanlar olur, iyi insanlar da fena insanlar da olur. Fena insanların yaptığı fenalık yalnız kendisinde kalmıyor, berikilere de isabet ediyor. Hepsi, bela geldi mi umumidir. Umumi gelir ama Cenâb-ı Hak adildir. Yapmayana da nasıl geliyor? Onun yaptığı amal-i salihasına bakmaz Âllâh. Yine kıyamette ne hal üzerindeyse, dünyada ne hal üzerindeyse o amal-i salihayı veriyor. Fakat dünyada zâhir olan belada ayırmıyor. Çünkü itâat etmiş, onların içinde bulunmuş. O da bu musibete giriftar olur.

Tamam şey edemedim ama. Şimdi bela gelirse umumi gelir. Hâlbuki birkaç kişi fenalık yapıyor, hepsine nasıl bela geliyor? Âllâh, adildir, Adl-û Hak. Bu temiz insanlar eğer ki onlarla beraber dünyada giriftar oluyorlar. Fakat onların yaptığı amal-i salihanın hiç birisi bozulmaz, kıyamette amal-i salihasına sahiptir. Yine müstahak olduğu dereceye girecek. Ya burada niçin oluyor? Burada ihtiyari ile onların içinde olmayı ihtiyar ettiği için, onun cezâsı olarak onlarla beraber kahrediliyor.

قَالَ اللّٰهُ اِنِّی مُنَزِّلُهَا Cenâb-ı Hak emrediyor, ben gönderirim sofrayı, عَلَیْكُمْ size. فَمَنْ یَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنِّی اُعَذِّبُهٗ عَذَابًا لَّآ اُعَذِّبُهٗۤ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ Öyle bir azap vereceğim ki herkesin azabından fazla. Bu mevzu da bitti.

116- وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِى وَاُمِّىَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِى اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ اَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

Şimdi rivayet, Müfessirin-i İzam iki tefsir vermişler bu gelen ayete. Biri diyorlar ki dünyada olmuştur, bazıları da diyorlar ki ahirettedir. Evliyaullah'tan Yemen'de Şeyh-i Senani vardı. O da aynen bu ayete istinaden olmuş. Şimdi ayet bu, sebeb-i nüzulü söyleyeceğiz. وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ Ümmetine bildir o zamanları ki Âllâh CelleCelâlûhû, hitap etti İsâ'ya. Dedi; يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ "Ey Meryem'in oğlu İsâ, ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِى وَاُمِّىَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ sen mi söyledin insanlara beni ve anamı mabud ittihaz ediniz, Âllâh'tan başka? (Âllâh biliyor fakat iltifat ediyor, konuşturmak istiyor.) Sen mi söyledin onlara, beni ve anamı mabud ittihaz edin?" İsâ Aleyhisselam hiredle duruyor, diyor ki; "Ya Rabbi, قَالَ سُبْحَانَكَ münezzehsin şerik-û nazirden, Sen'den başka bir mabudum bilhak yok. مَا يَكُونُ لِى اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ Haktan başka bir şey söylemeye hakkım yok. Ve senin emrettiğinden başka hiçbir şey söylediğim yok, biliyorsun. اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ Eğer ben biliyorsam, tabi bilirsin, cezâmı verirsin. تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ اَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ Sen! Beni, gaybı bilirsin, kalbimdeki gaybı bilirsin, ben gaybı bilmem. اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ Allâm'ûl Ğuyb Sensin, mübalağa ile ğaybı bilen Sensin. Senin emrettiğinden başka bir şey söylemek haddim değildir.

117- مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا مَا اَمَرْتَنِى بِهٖٓ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنْتُ

عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ اَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

مَا قُلْتُ لَهُمْ Demedim onlara اِلَّا مَا اَمَرْتَنِي بِهٖ ancak senin emrettiğini onlara tebliğ ettim. Emrettiğin de bu; اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ "Âllâh'a ibadet ediniz. Tevhid ediniz Cenâb-ı Hak'kı. رَبِّي وَرَبَّكُمْ Sizin Rabbiniz de Âllâh'tır, benim de O'dur." وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا Benim, onlara söylediğim bu idi. Ben onların haline müşahid idim, murakıb idim, peygamberi idim, مَا دُمْتُ فِيهِمْ içinde olduğum zaman. فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي Ne zamanki beni aldın onlardan, كُنْتَ اَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ murakıbe senindir, Sen murakıb ettin, benden sonra ne yapmışlar. وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ Ya Rabbi, her şeyi görüyorsun bilirsin.

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ **-118**

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bu ayeti üç defa okurdu. İsâ Aleyhisselam'ın lisanından gelmiş ve Kur'an Rasûl-û Ekrem'e nazil olmuş. "Ya Rabbi اِنْ تُعَذِّبْهُمْ eğer bunlara azap versen فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ Senin kullarındır. Sen istediğin gibi azaplandırabilirsin, benim ne hakkım var. وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ Eğer mağfiret edip de azap etmezsen. فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ Azîz, galip sensin. Hakim sensin. Ya Rabbi, bunlar senin kullarındır, ben vasıta idim. İçinde olduğum zaman emrini tebliğ ederdim, içinden çıktığım zaman sen bilirsin. Affetsen, azap versen senin kullarındır. Kimsenin hakkı yok, hak senindir. Eğer afv-û mağfiret etsen yine hüküm senindir" dedi.

119- قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصّٰدِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

قَالَ اللّٰهُ Emrediyor Cenâb-ı Hak; هٰذَا يَوْمُ Bu öyle bir gündür ki (bundan dolayı ahirete doğru vakıa olur bu, diyorlar.) يَنْفَعُ الصّٰدِقِينَ صِدْقُهُمْ sâdık olanlar, doğru olanlar burada faydasını görürler. Bu öyle bir gündür ki dünyada doğruluk yapanlar, burada o doğruluktan istifade ederler, menfâat sahibi olurlar. Öyleyse لَهُمْ جَنّٰتٌ onlara, doğru olanlara cennetler var. تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰارُ Nehirler, kasırların arasında cereyan ediyor, hem de خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا ebedi olarak kalacaklar orada yâni muvakkat bir cennet değildir. رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ Âllâh, onlardan razıdır. Âllâh'ın rızası; ibadetlerini kabul etmiş, cenneti ihsan ediyor. وَرَضُوا عَنْهُ Onlar da Âllâh'tan razıdırlar ki bu nimete nâil oluyorlar. Bak, rıza iki taraftan. Âllâh razıdır, onlar da razıdır. Âllâh'ın bu afv-û mağfiretini görüyorlar elbette razı olurlar. Âllâh da onlardan razıdır, vaktiyle yaptığı ibadeti kabul etmişler. ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ Fevz-i azîm, ecr-i azîm budur, ahireti elde etmek. Dünyada zengin olmuş nihayet bırakıp gidecek başka çare yok. Bu camii dolu altını olsa bırakıp gidecektir, takdim olacak layık olmayanlara. Fakat eğer biraz daha Âllâh'a yüzünü çevirirse, Kerim'dir Âllâh, ihsan eder.

120- لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Semâvat-û Ard'ın mülkü, Âllâh'a mahsustur. Âllâh'dır ki semâvat-û ardı yoktan var eden, Âllâh'dır ki

semâvat-û ardın içindeki mahlûkatta tasarruf eden. Öyleyse semâvat-û ard mülken, halken, abiden O'nundur. وَمَا فِيهِنَّ İçindeki, semâvatın içindeki mahlûkatlar, melekler, yerin içindeki, denizlerin içindeki mahlûkatlar hepsi Âllâh'ın emriyle halkolmuşlar. Hepsi Âllâh'ın mülküdür, istediğini yapıyor, وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ her şeye muktedirdir Âllâh!

Efendim 7-8 yüz sene evvel, Yemen'de salih bir insan varmış, çok dindar, herkes etrafında dolaşıyor ibadetle meşgul. Fakat Âllâh CelleCelâlûhû, kulunu imtihan etmek istiyor, her şeyde bir imtihan vardır. Bu adam, bu yüksekliğiyle beraber görmüş bir papazın kızını, ona âşık olmuş. Öyle âşık olmuş ki ihtiyari elinden çıkmış. Şıhlığı da bırakmış, etrafı da bırakmış, her şeyi bırakmış, onun kapısına gitmiş dayanmış. Demiş papaz buna, "kızı veririm ona fakat kiliseye gelecek, bize ibadet edecek hatta develeri otlatacak." Onu kabul etmiş, develeri kabul etmiş, kiliseye girecek, giriyor kiliseye, hiçbir şeyde kalbinde kalmamıştır o sırada. Bakıyor, kilisenin üzerinde İsâ Aleyhisselam ile Meryem'in suretini tasvir etmişler. Onu gördüğü zaman, bu ayet hatırına gelir. يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ "Ey İsâ, sen mi söyledin halka beni ve anamı mabud ittihaz ediniz." Görüyorlar ki o resimler aşağıya inerçıkar inerçıkar, parça parça olurlar. Hepsinin imânına sebep olmuştur. Cenâb-ı Hak, isterse bu delilleri de yapar.

سُورَةُ الْأَنْعَامِ ﴿٦﴾ EN'AM SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

En'âm. Lisan-ı Arap'ta "deve, koyun, keçi, sığır" tamamına en'am deniyor. Bu sûre 70 bin melek ile teşrif olmuş, Cibril'in maiyetinde bir düğün debdebesiyle gönderilmiş, bir defada nazil olmuş. Şeytanlar bu sûre için toplandıkları kadar, hiçbir sûre için toplanmamışlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyorlar. "Bu sûreyi, havuza su koyar gibi göğsümde kararlaştırdılar. Âllâh-û Teâlâ, bununla beni ve sizi öyle i'zaz etti ki artık bundan sonra ebediyen dalalette bırakmaz. Bunda, müşriklerin bütün hüccetlerinin iptali ve Âllâh'ın bozulması imkânsız bir va'di vardır."

En'am sûresi nazil olurken, birlikte ufku kapatacak kadar melekler de tesbih ve tahmid ederek inmiş. Ve bunu gören Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem, **"Sûbhane Rabbiyel Azîm"** diye secdeye varmışlardır.

"Kim, En'am sûresini okursa, o gün ve gecesi 70 bin melek ona salât eder" buyurulmuştur.

Birçok müfessir, zulmet ve nûru daha geniş mânâda almışlar. Gece ve gündüz, küfür ve iman, cehil ve ilim, dalalet ve hidayet olarak tefsir etmişlerdir.

Bu sûre-i celile Mekke'de nazil olmuş, 165 ayet, 3.052 keli-

me, 12.422 harften ibarettir. Bu sûre-i celilenin başındaki üç ayet, ezkârların çoklarında mevcuttur. Sırf Âllâh'tan bahsediyor, halis Ayet-i Kürsî gibi. Bu üç ayetin birçok hassaları var, devam edeni birçok musibetlerden muhafaza ediyor. Cenâb-ı Hak belâlardan muhafaza ediyor, sevabı da fazladır diyor tefsirler.

1- اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ Hamd-û senâ Âllâh'a mahsustur. Bütün kâinat, Cenâb-ı Hakk'ın halk ettiği bir mahlûk olduğundan dolayı, o kâinattan zuhur eden iyilik yine Âllâh'a aittir. Meselâ bu camiyi yapan yaptıran ne kadar iyi maharetli denildiğinde, o yapanı ve yaptıranı halk eden Âllâh-û Teâlâ olduğundan, iyilik ve maharet yine O'na mahsustur. Hamd-û senâ ancak Âllâh'a mahsustur. الَّذِى O Âllâh ki خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ semâvat-ı ardı yoktan halk etmiş.

Biz yerleri ve gökleri görüyoruz, görmediğimiz nice mahlûklar var. Mesela bu yedi kat yerleri ve gökleri içine alan Arş-ı Kürsi'yi görmüyoruz. Yerde ve gökteki mahlûkat, melekler, bir karış yer yok ki her taraf dolu. Hepsi Cenâb-ı Hakk'ın tesbihi ile meşgul olur. Bütün bunlar Azâmet-i Vahdâniyet-i İlâhiye'yi delâlet ediyor. Yerler de yedi tabakadır. Yerin içinde, havada mahlûkat olduğu gibi, ateşin içinde de mahlûkat mevcuttur. Azamet-i İlâhiye her yerde görünüyor. Bizim görüp bildiğimiz, yerde ve gökte olanlardır.

وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ Öyle Âllâh ki zulmeti, nuru halk etmiş. Hissi olan zulmet; karanlık. Görüyoruz. Hissi olan nur; Güneş, Ay. Görüyoruz. Bir de manevi olan bir zulmet var ki cehil ve küfürdür. Manevi olan nur var ki kalp temiz olur, maneviyatı görür.

Kalp sahibi yeri göğü görür tâ Âdem Aleyhisselam'a kadar, ilerisini de görür tâ haşra kadar. Ali İbni Ebi Talip buyuruyor. "Haşir olsa, cennet-i cehennem karşıya gelse, şimdi gördüğümden fazla değil." Evliyâhullah'ın hali başkadır, basiret açıldı mı onun hududu yoktur. Her tarafı görüyor. Küfrün zulmetini, imanın nurunu görüyor. Âllâh'tır bunları halk eden. Bütün bu görünen ve görünmeyen mahlûkat meydanda iken ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ iman etmeyen kâfirler müşrikler, Âllâh-û Teâlâ'ya muadil teslis akidesi gibi veya O'na karşı bir putu mâbud ittihaz ederler. Bu hal basiretin kapalı olduğu gibi, hamâkatın son derecesidir. Ona deseler; "Bu yerler ve gökleri kim halk etti?" "Âllâh" der. "O zaman niye iman etmiyorsun?" Âllâh dedikten sonra, ehl-i sünnetin akidesi üzerine iman etmek icap ediyor.

2- هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضٰى اَجَلاً وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ

هُوَ الَّذِى Âfâki olan Âllâh'ın azameti, bir de enfüsü olan azamet. خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ O Âllâh ki sizi topraktan halk etmiş. Müfessirin-i İzam üç mânâ vermişler. Biri odur ki Âdem Aleyhisselam, hepimizin babası olduğundan ve kendisi topraktan halk olduğundan bizler de topraktanız. İkinci tevil ise nutfe-i meni rahimde iken nerede ölürse orada, (Hâlîk-i Kâinat her şeye kadirdir.) o topraktan bir zerre, bir damla gibi. O topraktan getirir, o suyun meni üzerine koyuyor macun gibi oluyor. Ve insanın hilkatine tohum teşkil ediyor. Üçüncüsü de insan yaşıyor ne ile? Yemek içmekle. Topraktan

ve hayvandan alınan gıdalar, hepsi topraktan olduğuna göre, şu halde biz de topraktanız.

خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ Sizi topraktan halk etmiş Âllâh. ثُمَّ قَضٰى اَجَلًا Ondan sonra bir vakt-i muaccel, müeccel vakit, ölümü hükmetti Âllâh. İnsan, anasının karnında ruhlandığı zaman; eceli, yiyeceği, içeceği, said mi, şaki mi olduğunu, hepsini Âllâh-û Teâlâ takdir etmiş. Âllâh CelleCelâlûhû, böyle topraktan halk ediyor sonra bir vakt-i muayyeni de takdir ediyor. O vakt-i muayyen de geldiği zaman gidecek. Bu zâhiri olan ecel. وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ Bir ecel de var ki Nezd-i İlâhi'de. Dünyaya gelir yaşar, gittiği zaman kabre girer. Kabirde kaldığı zaman da ecel-i muayyeni var Nezd-i İlâhi'de. Kıyamet günü geldiği zaman kabirden çıkarılacak.

Herkesin iki eceli vardır. Biri ölümüne kadar, diğeri dirilmesine kadardır. Eğer kişi takva sahibi olur da sıla-ı rahim yaparsa, dirilme ecelinden alınıp ömür eceline katılır. Günahkâr olur da sıla-i rahmi yapmazsa, ömür ecelinden alınıp dirilme eceline verilir.

Eğer denilse; "Seni yoktan, ananın karnında halk edip dünyaya getiren kimdir?" Cevaben diyecek "Âllâh." "Yok iken halk etmeye kudreti yeten Âllâh, seni öldükten sonra diriltmeye gücü yetmez mi?" denildiğinde inkâr eder. Ruh zaten ölmez, topraktan zerreleri bir araya getirir vücud teşekkül eder, ruh içine girer ve haşir yerine götürülür. Evvelini inkâr etmiyor da bunu niye inkâr ediyorsun? ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ Ondan şekke düşerler, "Acaba ölüm var mıdır, yok mudur?"

3- وَهُوَ اللّٰهُ فِى السَّمٰوٰتِ وَفِى الْاَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ

وَهُوَ اللّٰهُ فِى السَّمٰوٰتِ وَفِى الْاَرْضِ Âllâh'tır mâbud, ibadete müstahak ancak O'dur, semâvat ve arzda. Semâvattaki mahlûkat ve yerdeki mahlûkat hepsi de O'nun ibadeti ile meşguldür. O'dur Hâlik, herkes ona ibadet ediyor. يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ Sizin gizli ahvalinizi de bilir, açık aşikar ahvalinizi de bilir, yaptığınız amelleri de bilir. Âllâh CelleCelâlûhû Semi-û Basir'dir. Semi' ve Basir, Esmâ-i Hüsnâ'dandır. Kendi kendine telkin etmiş, kendine Cenâb-ı Hak diyor ki; "Ey kulum ben işitiyorum. Senin konuştuklarını ben tamamı ile işitiyorum. Bende mahfuzdur. İstersen doğru yola girersin sevabı bulursun. İstersen eğri yola girersin de cezayı bulursun." Sonra ben Basîr'im diyor. Ahvalinizi görüyorum buyuruyor. "İyilik yaparsan tabi mükâfatını görürsün, fenalık yaparsan cezasını görürsün. Bir de Hâbir'im, kalbe geleni de biliyorum. Zâhirde görülen ve işitilenden başka, kalbe geleni de biliyor." وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ Sizin kesbettiğiniz, çalıştığınız amelleri de bilir Cenâb-ı Hak.

4- وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ

Hâlik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. Âllâh-û Teâlâ, birisini dalalette nihayetlendirmişse ne peygamber tesir eder, ne Kur'an tesir eder, ne de mucize tesir eder. Eğer mucize, imana sebep olsaydı, Ebu Cehil her gün mucize görüyordu fakat imana sebep olmadı. وَمَا تَأْتِيهِمْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem neyi getirsen mucize olarak bunlara, مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ Âllâh-û Teâlâ'nın ayetlerinden mucizelerinden her neyi göstersen bunlara,

اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ i'raz ederler, iman etmezler. Müteessir olma ey Habibim, onların imandan nasipleri yoktur.

5- فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ Hak ki Kur'an'dır, Kur'an'ı tekzip ederler. لَمَّا جَاءَهُمْ Kur'an geldiği zaman لَمَّا جَاءَهُمْ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. O da olur, hak hem Rasûl-û Ekrem, hem de Kur'an'dır. Hakkı tekzip ettiler ki burada Kur'an'dır. Kur'an geldiği zaman inanmadılar. لَمَّا جَاءَهُمْ Ne zamanki Kur'an geldi yahut ki ne zamanki Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an getirdiğinde. فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ Sonra onlara gelecektir, اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ onların istihza ettiği sözlerin cezası gelecektir. Yâni bunlar cehennem için halk olmuş, mucize tesir etmez. Kur'an'a inanmaz inkâr ederler, beğenmeyerek kendilerine göre bir kaideler yapıyorlar. Bunu, daha evlâ hak buluyor, onunla amel ediyor. Bu adamın yeri cehennemden başka ne olabilir? Meğerki sonradan kalbi çevrilir de iman ederse o başkadır.

6- اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنّٰهُمْ فِى الْاَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَٓاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْاَنْهٰرَ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمْ فَاَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَ

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا Böyle inkârda kalanlar görmüyorlar اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ onlardan evvel ne kadar çok karin, önce yaşayan nesilleri, böyle inkâr edenleri helâk ettik, İman etmeyenlerin akîbetini görmüyorlar mı? مَكَّنّٰهُمْ فِى الْاَرْضِ Onları meknet sahibi yaptık. Ömürlerini daha uzun, kuvvet sahibi yaptık. Ömür-

leri uzun, kuvvet sahibi oldukları halde iman etmediklerinden onları mahvettik. مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ Size vermediğimiz kuvvet, servet ve bütün imkânları onlara verdik. وَاَرْسَلْنَا السَّمَآءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا Semâvattan onlara, her ihtiyaç duydukları zaman bol bol yağmur indirdik. Yağmurları midrar olarak, dâimi olarak ihsan ettik. Onları bol bol nimetler içerisinde yaşattık, kuvvet-i kudret verdik. وَجَعَلْنَا الْاَنْهَارَ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمْ Nehirler icra ettik o memleketlerinde. Böyle olduğu halde Âllâh'a karşı gelemediler. İlâhi kuvvet sahibi Âllâh-û Teâlâ, âciz kalmadı onları mahvetmeye ve onları tamamı ile mahvetti, فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ onların yaptığı hataları sebebiyle. Kuvvet ve meknet sahibi oldukları halde mahvettik. وَاَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَ Onlardan sonra başka insanları halk ettik. Eğer bunlar da böyle yaparlarsa, Âllâh-û Teâlâ intikam vermekte aciz değildir. Bir lahzâda helâk eder.

Yalnız Cenâb-ı Hakk'ın iradesi, buyuruyor Kur'an-ı Kerim'de. وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ Müteessir olma ey Habibim, Kur'an ve dinim zayi olacak diye üzülme, dinin muhafızı benim. Fakat Cenâb-ı Hak, filân memlekette demiyor, yeryüzünde buyuruyor. Âllâh-û Teâlâ, bu Kur'an'ı, bu dini kıyamete kadar muhafaza edeceğini va'detmiş. Va'dinde muhalefet yok ama bir yeri bırakır, hikmeti ile başka yere gider. Bir yeri kapar, başka yer açılır. Va'di yeryüzünde devam edecek.

7- وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

Sebeb-i nüzul ayet; Abdullah İbni Ebi Ümeyye, bir gün Hu-

zur-u Nebi'ye gelmiş. "Ya Muhammed, sana iman etmemi mi istiyorsun? Göğe çıkarsın, oradan bir kitap indirsin ki üzeri (Rabbi izzetten Abdullah İbni Ebi Ümeyye'ye) diye yazılmış olur. Ve bana, seni tasdik etmemi emreder. Mamafih bunu da yapsan, seni yine tasdik edeceğimi zannetmiyorum" demişti. Abdullah İbni Ebi Ümeyye bilâhare iman etmiş ve Taif'te şehit olmuştu.

Küfrün birçok teklifleri oldu fakat bazıları diğerlerinden farklıdır. Bazılarına iftirah derler. İftirah budur; "Eğer bu zuhur ederse, ben iman edeceğim." Böyle va'detti mi, o mucize zuhur edince iman etmezse mahvolur. Salih Aleyhisselam'ın kavmi böyledir. Deve mucizesi zuhur etti, iman etmediler, mahvoldular, helâk oldular. Kureyşlilerin iftirah kabilinde olan istekleri yerine gelseydi, istekleri üzerine zuhur eden mucizelere iman etmeyip helâk olacaklardı. Onların sülbünden gelenler Müslüman olacakları için, Hâlik-i Kâinat, onların bu mucize isteklerini halk etmedi. Cenâb-ı Hak, onlara merhameten bu isteklerini kabul buyurmadı.

Ey Habibim, onların teklifi bu; bir mektup gelsin Âllâh'tan bize. Eğer biz Azimüşşan, böyle bir mektubu gönderirsek. وَلَوْ Eğer نَزَّلْنَا göndersek عَلَيْكَ sana, onlar için كِتَابًا bir kitap göndersek فِي bir kağıt üzerinde, قِرْطَاسٍ elleriyle de o kağıda temas etseler yâni küfür için halk olmuş, mucize tesir etmiyor. Yine iman etmezler. لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا Küfürde olanlar diyecekler Ebû Cehil gibi. إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ "Bu bir sihirdir, apaçık sihirden başka bir şey değildir" diyeceklerdi. Onun için bunu yapmayalım ki sülblerinde Mü'minler var, Mü'minler gelecek. Yine inkâr edenlerin ikinci teklifi var.

8- وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ

وَقَالُوا لَوْلَآ أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ "Niçin bir melek gelmiyor? Mademki peygamberdir bir melek gelsin, gözümüzün önünde o melek tasdik etsin. Meleğin yüzünü biz de görelim" diye teklif ediyorlar. Diğer bir teklif de "Niçin bir peygamber, melek olarak gelmiyor? Mademki peygamberdir, melek olarak gelsin." Hâlbuki insan, hemcinsinden daha ziyâde malûmat alır. Faraza bir melekten peygamber gönderse Cenâb-ı Hak, bir insan şekline koyar da öyle gönderir.

Şeytanlar iki nev'idir. Cinden olan şeytan biliyoruz, malûm olandır. Bir de insandan olan şeytan var. Her ikisi de insanı yoldan çıkarmaya çalışıyorlar fakat hangisinin tesiri çoktur? İnsan şeytanların tesiri çoktur. Cinden olan, mahut olan şeytan cinsimizden değildir. Bir hayal atar, "bunu yap" diye. Onu dinlemezsen, bırakır onu başka şeye gider. **"inne keyde şeytane taife"** diyor Cenâb-ı Hak. Bu itibar ile ısrar etmiyor çünkü cinsimizden değil. Bir hayal atıyor, insan onu yapmadı mı gider başka yere. Fakat şeytan-ı insi öyle değildir, devam ediyor. Yaptın mı ısrar ediyor, daha ziyâde müessir olur. Buna kıyasen, eğer Peygamberan-i İzam kendi cinsimizden gelmeselerdi, melek olarak bir peygamber gelseydi, biz onlardan istifade etmezdik. Çünkü hemcinsimiz değildir. Onların bu teklifleri bu cihetten de bozuktur. وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا Diyor Cenâb-ı Hak, eğer onların arzusu gibi melek gönderseydik, لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ emir yerine gelirdi. Nihayet helâk olurdu, imhâl edilmezdi.

Nadr Bin Haris, Abdullah İbni Ebi Ümeyye, Nevfel Bin Huveylid, Huzur-u Nebi'ye gelmişler. "Ya Muhammed! Âllâh tarafından bize

bir mektup getirmedikçe ve beraberinde dört melek, bu mektubun Âllâh'a ait ve senin nebi olduğuna şehadet etmedikçe, asla sana inanmayız" demişlerdi. Ayet-i Kerime bu sebeple nazil olmuştur.

9- وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا Eğer bir peygamberi melek olarak göndersey-dik, ne yapacaktık o zaman? لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا Bir insan gibi yapardık, insan şekline koyardık öyle gönderirdik. وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ Giydirirdik o meleğe, insanların giydiği gibi. Aynı bir insan kıyafe-tinde gelir, onları düşmekte oldukları şüpheye yine düşürecektik. Hâlik-i Kâinat, Habibine teselli vermekte. Habibi Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, halkın hidayetini çok arzu ederdi. Böyle inkârlarını da görünce çok üzülürdü. Ona cevaben buyuruyor ki; "Ey Habibim!

10- وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ Müteessir olma bunların istihza, inkârlarından. Bugün de Kur'an-ı Azîmüşşan'a istihza yapan inkâr edenler, hiçbir zaman Kur'an-ı Azimüşşan'a bir nakise getiremez-ler. Ve nihayet helâke mukarrardırlar ama helâkin envâları vardır. Ey Habibim, müteessir olma onların yaptığından. Vaktiyle istih-za ederlerdi, senden evvelki peygamberlere de istihza ederlerdi. فَحَاقَ İndi بِالَّذِينَ سَخِرُوا bu istihzaları yapanlara, مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ onların yaptığı istihzaların cezaları başlarına geldi, ceza-larını çektiler.

Euzûbillahimineşşeytanirracim. Bismillahirrahmânirrahim .

"Allâhümme" Ya Âllâh, Ya Rabbi. **"salli salâten kâmileh"** kamil olan bir salâvat-ı merhameti, in'am-ı ihsan et. **"ve sellim selâmen tâmmen"** Bütün dünya ve ahiret üzüntülerinden salim yap, selametleri yap. **"alâ seyyidinâ ve Mevlâna Muhammedinillezi tenhallû bihil'ukad"** Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, bu salat-û selam ki onunla sıkıntılar açılıyor, ukdeler açılıyor, müşküller fasloluyor. **"ve tenfericu bihil'kurab"** Kûrap; zahmettir. Üzüntüler, O'nun şefaati ile açılır. **"vetukdâ bihil'havâic"** Bütün ihtiyaçlar, O'nun şefaati ile yerine gelir. **"ve tunâlû bihir'regâib"** Maksatlara O'nun himmetiyle, O'nun delâletiyle, O'nun şefaatiyle varılır. **"ve hûsnûl'havâtim"** Hüsn-ü hatime; sonu güzel gelmek. **"ve yûsteskal ğamâmû bivechihil kerim"** O'nun mübarek yüzünün bereketiyle bulutlar gelir, nimetler yağmurlar gibi akar. **"ve alâ âlihi ve sahbihî fî kulli lemhatin ve nefesin bi adedi kulli mâlûmin lek."**

11- قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem söyle, de ki; Yeryüzünde gezin de peygamberleri tekzib edenlerin akıbetlerini görün. ثُمَّ انْظُرُوا Ondan sonra dikkatle bakınız, tefekkür ediniz. كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ Tekzip edenler, peygamberleri tekzib edenlerin hali ne oldu? Ey Peygamberan-i İzam'ı, ey Rasûl-û Ekrem'in emrini tahkir eden, gözünü aç da etrafına bak. Tekzip edenlerin neler geldi başlarına?

12- قُلْ لِمَنْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ اَلَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

قُلْ لِمَنْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Azamet-i İlâhiye'ye ibretle bakmak için diyor ki; "Semâvatın içindeki mahlûkat, bir karış yer boş değil hepsi ibadet ile meşguldür, yerin içinde, denizler de dâhil. Sor bu münkirlerden yerdeki ve gökteki mahlûkları halk eden kimdir? İdâre eden, yaşatan kimdir, zamanı gelince öldüren kimdir? قُلْ لِلّٰهِ Hepsi Âllâh-û Teâlâ'nındır." Yalnız "vardır" demek, iman için kâfi değildir. Bugün her tarafta, "Âllâh vardır" diyenler çoğunlukta fakat arkasından İsâ Aleyhisselam'ı ve Üzeyr Aleyhisselam'ı isnât ediyor. Ehl-i Sünnet vel Cemaat'in dediği gibi, inandığı gibi "Âllâh var" demek, hakiki iman oluyor.

كَتَبَ Yazmış, hükmetmiş Âllâh, عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ nefsine rahmeti iltizam etmiş. Kimse Âllâh'a, bir şeyi hükmetmez. Âllâh, nefsine rahmeti iltizam etmiş. Derhâl cezalandırmaz, zaman bırakır tevbe etmesi için. Eğer derhâl cezalandırsaydı, o zaman rahmete icabeti olmazdı. لَيَجْمَعَنَّكُمْ **Lâm**'ı kasemdir. Ondan sonra Âllâh CelleCelâlûhû, bütün mahlûkatları toplar. اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ **İlâ**, lâm mânâsınadır yahut da tekit içindir. Yâni **liyevmil kıyameh**, kıyamet günü de bu mahlûkatın hepsini, Âllâh CelleCelâlûhû toplar hatta mükellef olmayan mahlûkat bile. Meselâ boynuzlu olan koyun, boynuzsuz olana zulüm etmiş ise o da hazır olur. Mahlûkatın arasındaki zulüm tamamen faslolur. Ondan sonra mükellef olmayanlar toprak olur gider. لَا رَيْبَ فِيهِ Onda şekk-ü şüphe yok.

اَلَّذِيـنَ خَسِـرُوا اَنْفُسَـهُمْ Onlar ki nefislerini, dünyada hasarete sevk etmişler. Azab-ı İlâhiye'ye maruz bırakmışlar. فَهُـمْ لَا يُؤْمِنُـونَ Onlar elbette Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e ve Kur'an'a iman etmezler. Küfr-ü inkâr olduğundan azaba maruz kalmıştır. Ona, vâz-ı nasihat fayda vermez iman etmezler.

13- وَلَهُ مَا سَكَنَ فِى الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

وَلَهُ Yine Âllâh-û Teâlâ'nın azâmetine, tevhidine delâlet. Âllâh'a mahsustur مَـا سَـكَنَ فِـى الَّيْـلِ وَالنَّهَـارِ gece de gündüz de yalnızlık da çokluk da her yerde sakin olan bütün mahlûkat, Âllâh'ın mülk-ü mahlûkudur. İradesi ile halk olmuştur, vakt-i muayyeni vardır. Vakt-i muayyeninde gelir, vakt-i muayyeninde gider. وَهُـوَ السَّـمِيعُ Semi'dir Âllâh, hepimizin, bütün insanların sözünü işitiyor. الْعَلِيـمُ Âlim'dir, Âllâh yaptığımıza muttalidir, ahvalimizi bilir. Mükâfât-ı mücazat O'nun elindedir.

14- قُلْ اَغَيْرَ اللهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ
قُلْ اِنِّى اُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Kureyşliler, Rasûl-û Ekrem'e dediler ki; "Âbâ-u ecdadının dinini niye bıraktın? Böylece vefasızlık yaptın" dediler. Buna karşılık Cenâb-ı Hak, Habibine bildiriyor. Böyle diyecekler, cevapları budur. قُـلْ Onlara söyle, böyle diyenlere; اَغَيْـرَ اللهِ اَتَّخِـذُ وَلِيًّـا "Ben, Âllâh'tan gayrı bir adamı kendime dost, mabud mu ittihaz edeceğim? Ancak mabudum bilhak Âllâh'tır. Ondan başka bir mabud mu ittihaz edeceğim, böyle mi istiyorsunuz? فَاطِـرِ السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Bu semâvat-ı ardı yoktan halk eden, sonra وَهُـوَ يُطْعِـمُ وَلَا يُطْعَـمُ bütün

mahlûkatına it'am eden. Bütün mahlûkat, O'na muhtaçtır. Âllâh Es-Samed'dir, her mahlûk O'na muhtaçtır. O hiçbir şeye muhtaç değildir, muhtaç olan Âllâh olmaz. وَهُوَ يُطْعِمُ Kâffe-i mahlûkata it'am eder. وَلَا يُطْعَمُ O'na it'am edilmez." قُلْ اِنِّى اُمِرْتُ Yine onun bakiyesidir onlara cevap budur. "Ben Âllâh tarafından emrolundum." Emir bu; اَنْ اَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ Müslümanların evveli ben olurum, her bir peygamber ümmetinden evvel iman etmiştir. Bana emretti Âllâh, Müslümanın evveli olayım, وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ müşriklerle beraber bulunmayayım. Âllâh'ın emri budur. Hâlik'im budur. Fâtırıssemâvat O'dur. Bütün kâinata it'am eden O'dur. Kimseye muhtaç olmayan O'dur.

15- قُلْ اِنِّى اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

قُلْ اِنِّى اَخَافُ Bilirim ki korkuyorum. اِنْ عَصَيْتُ رَبِّى Eğer Rabbime isyan edersem, sizin dediğiniz gibi. عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ Azim olan kıyamet gününün azabından korkuyorum. De ki; "Şayet Rabbime isyan edersem, kıyamet gününün azabından korkarım."

16- مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ

مَنْ Her kim ki يُصْرَفْ ondan çevrilirse, عَنْهُ o günün azabı. Kıyamet gününde kimden ki azap çevrilirse, Azab-ı İlâhiye giriftar olmazsa, يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ Âllâh CelleCelâlûhû ona büyük bir rahmet yetiştirir. Azabını kimden çevirmişse, ona büyük bir rahmet etmiştir. Azabını çevirmek için de Âllâh ve Rasûlüne iman etmek lâzım gelir. وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ İşte **fevz-i mübin**, büyük bir nimet budur. Yine müdellel olarak göz önüne koyuyor. Tabii kime kısmet ise ona olur. İlim de bunun gibi kısmettir. Kime kısmet ise o arar

bulur, kısmeti olmayan aramaz bulmaz. Bu Kur'an dersi büyük bir kısmettir. Evrâd ile Ezkâr kısmettir. Kimin kısmeti ise memnuniyet ile alır, devam eder okur. Kısmeti olmayan bırakır okumaz. Cebir yok ihtiyarladır, kısmettir. Kimin kısmeti ise o arar bulur. Mevlâna diyor; "Herkesin kafasında bir bekçi var. Cenâb-ı Hak'tan anlatmak için."

17- وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهٗٓ اِلَّا هُوَ ۚ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

وَاِنْ Eğer يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ Âllâh CelleCelâlûhû, size bir fenalık olur, sıkıntı, hastalık, darlık verirse فَلَا كَاشِفَ لَهٗٓ (yâni **felâ radia lehû**) hiç kimse o sıkıntıyı kaldıramaz. اِلَّا هُوَ ۚ Yine O'dur. Sıkıntı zamanında herkes hemen hemen "Âllâh" diyor. Sıkıntı zamanında elini kaldırır tazarru eder, ferah zamanda ehemmiyet bile vermez. Size bir sıkıntı meshederse ancak O'dur keşfeden. وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, size bir hayır, ihsan-ı in'amı kısmet ederse فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ yine O'dur. **"lâ mania limâ e'tayte, vema mu'tiye limâ menâ'te"** Âllâh'ın verdiğine kimse mâni olamaz, Âllâh'ın aldığına da kimse engel olamaz. Her şeye, sıkıntıya, kudrete, fakirliğe de zarurete de muktedir O'dur.

18- وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ ۚ Mahlûkatın üzerine hüküm sahibi O'dur, kahreden O'dur, muktedir O'dur. وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ Hakimdir, her şeyi yerli yerinde halk etmiş. Habir'dir; haberdardır, kalbe geleni bilir.

Şahit de istemişler. "Efendim, şahidin var mı bu dâvâ için." Ben peygamberim dedikten sonra şahit istiyorlar. Bu adamların malûmatları yoktur, ağzına geleni söylüyor. Fakat zamanımızdaki münafıklar ta'n-ı teşyi ile söylerler meydana çıkartmazlar, yoksa cevaplar mevcuttur.

19- قُلْ اَىُّ شَىْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللّٰهُ شَهِيدٌ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَاُوحِىَ اِلَىَّ هٰذَا الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِهٖ وَمَنْ بَلَغَ اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰى قُلْ لَآ اَشْهَدُ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ

قُلْ اَىُّ شَىْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً Bundan daha büyük şehadet olur mu? Âllâh-û Teâlâ'nın, Rasûlüne verdiği bu mucizeler, bu mucizelerin her birisi birer şahittir. Her mucize, Rasûl-û Ekrem'in bir şahididir. قُلِ اللّٰهُ شَهِيدٌ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ Âllâh, bizimle aramızda şahittir ki ben, O'nun hak peygamberiyim. وَاُوحِىَ اِلَىَّ هٰذَا الْقُرْاٰنُ Bu Kur'an-ı Azîmüşşân'ı, Âllâh bana vahyetmiş, en büyük şahit budur, kıyamete kadar bakidir. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in şahidi olan Kur'an-ı Kerim, kıyamete kadar bakidir. لِاُنْذِرَكُمْ بِهٖ وَمَنْ بَلَغَ Kur'an'ı bana vahyetti, hem size nasihat edeyim, hem de Kur'an, benden sonra kime baliğ olursa, Kur'an okunduğu zaman kim onu işitmişse! İşte o Kur'an, şahittir benim nübüvvetime. Bu Kur'an'a ittibâ etmek mecburiyetindedir ve beni görmüş gibidir. Efendim, Kur'an'dan başka bir kitap gelmez. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'den sonra, bir peygamber olmaz. Öyle bir peygamber gönderdi ki O'nun ahkâmı her memlekette, her yere câri olur. Bir de bu kitap her yerde câridir.

"Belega" diyor ya, kime bâliğ olursa aynen beni görmüş gibidir ve Kur'an'ı dinlemek lâzım gelir. Velev ki bu Kur'an, bir cihazla

da gelir bize baliğ olursa yine Kur'an'dır. Yine Rasûl-û Ekrem'i görür gibi oluyoruz, yine dinlemekle mükellefiz. Mûsâ Aleyhisselam, Medyen'den Mısır'a sefer ederken gece karanlığında baştanbaşa nurlanmış bir ağaç görmüş, hayret biraz yakın oldu. Baktı ki **"inni ene Rabbûke ya Musâ"** sadâ geldi. O ağaçtan çıkan sadâ, Âllâh kelamı olursa, Âllâh CelleCelâlûhû de bize Kur'an'da beyan etti. Makine, cihazdan çıkan sedâ, yine Âllâh'ın kelâmıdır. Orada okuyan adamın lisanından buraya geliyor. Onun için bu Kur'an, herhangi bir şekilde olursa olsun, nereye yetişirse aynen Rasûl-û Ekrem'i görmüş gibidir. Bu Kur'an, dost-u düşman memleketlerinde radyo, televizyon ve cihazlarıyla her tarafa sedâ veriyor. Her tarafa tebliğ edilmiş oluyor. Her nerede, kim tarafından dinlenmiş ise mükellef oluyor. Kabul ederse Mü'min olur, kabul etmezse kâfir olur. Eğer duymadı dinlemeseydi, şahikân-ı cebel gibi olurdu. "Bir peygamberi duymadım, Kur'an'ı işitmedim" diyebilirdi. Bu bir özür oluyor fakat bugün özür kalmıyor. İşitiyorsun, Kur'an'ı tamam. İnanıyorsun tatbik et, amel et. Mademki işittin, mecbursun onu aramaya.

اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰى Rasûl-û Ekrem; "Onlar benim şahitlerim. Kur'an benimle sizin aranızda Âllâh-û Teâlâ şahittir. Hak rasûl olduğuma şehadet eder."

قُلْ لَآ اَشْهَدُ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنَّنِى بَرِٓىءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ "Ancak mabud birdir, sizin yaptığınız şirkten ben beriyim. Siz, Âllâh-û Teâlâ ile beraber başka ilâhlar bulunduğuna gerçekten şehadet eder misiniz? "Ben şehadet etmem" de. O ancak bir tek ilâhtır. Benim, O'na eş tuttuklarınızla hiçbir alakam yok, tamamen beriyim.

Kur'an-ı Azimüşşân Vahy-i İlâhi, hıristiyanlarla yahudilerin,

ulemaları diyelim. Onlar, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ahvalini, evsafını Tevrat ve İncil'de okuyor biliyorlardı. Fakat o zaman iş başında bulunan (şimdiki ıstılahla diyelim din adamları.) Bu din adamları, onlardan birçok para alıyorlardı. Eğer onlar, bu hakikatleri itiraf etselerdi, bu paralardan mahrum kalacaklardı. Öyle ise "biz alacağımızı alalım, sonrası ne olursa olsun" dediler. Bu ayet, işarettir onlara. Cenâb-ı Hak buyuruyor ki;

20- اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ

اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ Kitap ki Tevrat-ı İncil'dir o zaman. Onlara kitap indirdiğimiz yahudi ve hıristiyanların din adamları, يَعْرِفُوْنَهٗ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'i halis tanısalardı. كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ Nasıl ki bir insan kendi oğlunu birçok çocuklar içinde tanıyor, bunlar da aynen Rasûl-û Ekrem'i böyle bilirler. Hatta Ömer İbni Hattab Radıyâllahû Anh, Abdullah Bin Selam'a demiş. Abdullah Bin Selam Radıyâllâhû Anh, ulema-i yahudiden idi. İman ettikten sonra çok yüksek dereceye yükselmiştir. Demişki; "Ayetteki gibi كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ evladını tanıdığı gibi beni tanır, sen nasıl anlıyorsun bunu?" "Efendim evet, ayet tamamdır fakat ben daha fazla biliyorum. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'i evladımdan daha ziyâde kuvvetle biliyor inanıyorum. Ben ve anası evladımı biliyoruz fakat muhtemeldir ki anası bir hata etmiştir de benden değildir. Benim kalbime Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem için böyle bir şüphe, az da olsa bir tereddüt gelmiyor, gördüğüm inandığım gibi hêzâ Nebiyyullâh."

اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ Hüsrana girenler, inkâra girenler فَهُمْ لَا

يُؤْمِنُونَ elbette iman etmezler. Çünkü hasaretle lekelenmişlerdir. İman iktisab olunacak şeyi kaybettikleri için.

21- وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُونَ

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا Kimdir ki daha zalim, ondan daha ziyâde zalim yoktur ki Âllâh-û Teâlâ'ya iftira eder, şerik yapar. Bundan daha zalim kimse var mıdır? Âllâh'a iftira edenlerden ziyâde zalim kimse var mıdır? اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ Yahut da onun ayetlerini tekzib eder. اِنَّهٗ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû لَا يُفْلِحُ iflah etmez, azaptan halas etmez. الظّٰلِمُونَ O zalimler felâh bulmazlar.

22- وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ اَشْرَكُوا اَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ

وَيَوْمَ Ey Habibim, ümmetine bildir de kıssadan hisse alsın. O gün ki نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا hepsini mahşerde toplayacağız. Neşir; kabirden kalkmak. Haşir; toplanmak. Hesap için, kıyamet için topladığımız zaman. ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ اَشْرَكُوا Sonra da Âllâh'a şerik olanları tehekküm kabilinden, melek lisanından derler ki; اَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ "Hani nerede sizin şerik ortak sandığınız? Âllâh-û Teâlâ'ya şerik, ortak sandığınız ilâhlarınız" diyeceğimiz gün.

23- ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ Sonra onların fitnesi, cevabı, mazereti. اِلَّآ اَنْ قَالُوا Dediler, وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ cevapları inkâra düştüler. "Âllâh'a kasem ederiz .Ya Rabbi ,biz şirk yapmadık "diyecekler.

Böyle olunca diller tutulur ,başlar azalar söylemeye. Her aza diyecek; "Ya Rabbi, filan günde filan işte beni sarfetti." Azalar başlar, ona şehadet etmeye. Azalarına bu defa; "Niye şehadet ediyorsun, sen benim azamsın." "Her şeyi konuşturan Âllâh, beni de konuşturdu seni böyle söyledim" diyecek.

24- اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ Ey Habibim, bunların hamakatını görüyorsun nasıl tekzib ediyorlar. Dünyada şirk, şerik yapmış. Burada "yapmadım" diyor, وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ yaptığı iftirayı. Nefislerine karşı nasıl yalan söylediler, uydurdukları putlar da nasıl ortadan kayboluverdi.

25- وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ ۚ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِٓى اٰذَانِهِمْ وَقْرًا ۜ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا ۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُٓوا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

Hâlik-i Kâinat, emrediyor Habibine. Ey Habibim, Kureyşiler içlerinden seni Kur'an okurken dinleyenler var. Müşriklerden biri diyor ki; "Okunanlar evvelkilerin, Tevrat-ı İncil'den alınan hikâyelerden bahsediyor, Esâtir'ul evvelindir" demiş. Ebû Süfyan da; "Bunun fesahat-ı belagatı var, hakikat görünüyor içinde." Ebû Cehil de demiş ki; "Sakın böyle söyleme, bunu itiraf etmektense ölüm bize bundan ehvendir." Hepsinin söylediği başkadır. Simâ, simâ-i kabul olmalıdır. Gidip de bakalım tecrübe edelim şeklinde olmamalıdır. Buyuruyor ki Habibine Cenâb-ı Hak, onların bu hallerini, gayıpten haberdir.

وَمِنْهُمْ Onlardan, Kureyşilerden bir kısmı var ki مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ Kur'an-ı Azimüşşân'ı senden dinler fakat niyeti iman değildir. Çünkü onların kalplerinde imansız gideceklerine dâir Hükm-ü İlâhi zuhur etmiş. وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً Biz Azimüşşan, onların kalplerinin üzerine perde yapmışız ki Kur'an-ı Azimüşşân tesir etmiyor. اَنْ يَفْقَهُوهُ Tefekkuf için perde yapmışız, anlamazlar Kur'an'ı. Demek ki Kur'an'ı kâfir anlamadığı gibi, münafık da anlamaz. Okumuş olsun, Arapçayı bilmiş olsun, yine anlamaz Kur'an'ı çünkü kalplerinde perde vardır. Kur'an'a münkir olan hoca da olsa, profesör de olsa Kur'an'ı anlamaz bilmez. Kur'an-ı, kalbinde iman dolu olan bir kalp sahibi anlar bilir. وَفِىٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا Biz Azimüşşan, onların kulaklarına da sağırlık koymuşuz, söz oraya girmez yahut tesir etmez. وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ Ey Habibim, müteessir olma onların inkârından. Bütün mucizeleri de görseler لَا يُؤْمِنُوا بِهَا yine iman etmezler. Çünkü küfür üzerine halk olmuş, lâzım olduğu yere gideceklerdir. حَتّٰٓى اِذَا جَآؤُكَ Küfrünü ileri götürür, sana karşı karşıya gelir inkâr etmeye, يُجَادِلُونَكَ mücadele ediyor seninle, yâni evinde, cemaatinde söylemiş onunla iktifa etmiyor, senin huzuruna da gelir inkâr etmeye başlıyor. يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ Küfürde kalanlar, Kur'an hakkında bir şey diyemez de "Bu kitapta olanlar ancak eskilerin efsanelerinden başka bir şey değildir" derler.

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۚ وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ -26

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ Onlar halkı nehy ediyorlar, Kur'an'a ve Rasûl-û Ekrem'e ittibadan men ederler. وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ Kendileri uzaklaşıyorlar, halkın içinde tâbi olmak isteyenlere de mani olup bırakmıyor engel

oluyorlar. Hem halkı men ediyor Kur'an'dan, kendisi de uzaklaşıyor. وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ Onlar, bu hareketleriyle ancak nefislerini helâk ederler. وَمَا يَشْعُرُونَ Haberleri yok, farkında değildirler. Bu halleri, Rasûl-û Ekrem'e düşmalık değil, doğrudan doğruya kendi nefislerine düşmanlıktır. Ebedi olan helâke sebeptir.

27- وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

وَلَوْ تَرٰٓى Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem eğer görsen hallerini. اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ Cehennem onlara arz edildiği zaman onların hali ne hüzün, ah-û figan. فَقَالُوا Diyorlar; يَا لَيْتَنَا "Keşke, نُرَدُّ ah nolaydı! Dünyaya geri döndürülseydik de bundan böyle iman eder müslüm olurduk. وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا Rabbimizin ayetlerini tekzip etmezdik." وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ "Mü'minlerden olsaydık" dediklerini görseydin. "Ya Rabbi! Bir âlem daha yap da bizi götür de biz iman edelim" duaları bu.

28- بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

بَلْ بَدَا لَهُمْ Zâhir olmuş onlara, مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ evvel gizledikleri küfr-ü şirki görüyor, karşılarına çıktığı bizâr oldukları için böyle söylerler. Şayet geriye döndürülselerdi, yine nehy edildikleri şirk ve isyana avdet edeceklerdi. Zira va'dlerinde yalancıdırlar. وَلَوْ رُدُّوا Eğer onlar reddedilirse faraza Âllâh-û Teâlâ, bu duâyı kabul etse de bir dünya halk etse, bunlar da o dünyaya iade edilse,

وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ aynen yine bu hale avdet ederler. Onlar bu fikir, temenni de kâzibtir, yalancıdırlar.

29- وَقَالُوا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ

وَقَالُوا Onların söylediği (kâfirlerin, münafıkların) evvel nasıl inkâr etmişlerse, bugün de odur, kıyamete kadar da odur. اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا "Ancak bizim dünyadaki hayattır, bu dünyadaki hayattan ibarettir. Bir daha dirilecek, ba's olunup bir daha hayata gelecek değiliz" derler, ahireti inkâr ederler. Hatta daha da ileri giderek, "Kimse gelmiş mi oradan?" derler. وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ Meb'us; gönderilmiş. "Biz haşra gönderilmeyeceğiz, haşra gönderilecek değiliz" diye inkâr ederler.

30- وَلَوْ تَرَى اِذْ وُقِفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

وَلَوْ تَرَى اِذْ وُقِفُوا عَلَى رَبِّهِمْ Ey Habibim, onların halini görsen vakıf oldukları zaman Huzur-u İlâhi'de, mahşerde. Bir tarafta cehennem hazır oluyor, o zaman cehennem bu kâfir münafıklara, قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ "Sen dünyada bunu inkâr ederdin. Bu hak değil miymiş!" buyuracak. قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا "Evet ya Rabbi! Kasem ederiz Cenâb-ı Hakk'a, haktır biz hata etmişiz. Rabbimiz hakkı için evet" diyecekler. O vakit, itiraftan sonra da قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ "Bu dünyada yaptığınız küfürden dolayı, bugünkü azaba giriniz. Tadınız! Siz buna inanmıyor, küfrediyordunuz." buyuracak Cenâb-ı Hak.

31- قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ حَتّٰى إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلٰى مَا فَرَّطْنَا فِيهَا ۙ وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُورِهِمْ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'ya kavuşmayı tekzib edenler, muhakkak ki hüsranda kaldılar. حَتّٰى إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ Kıyamet ansızın geldiği zaman, بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا "Ey hasret-i nedamet! Dünyada ne kadar gaflet ile geçirdik, عَلٰى مَا فَرَّطْنَا فِيهَا ۙ ısrar ettik küfürde, âmal-i salihayı bıraktık." وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ Hatalarını, günahlarını omuzlarına arkalarına yüklenecekler. (Misaldir bu.) **"yevme tûbleseâir"** Bütün esrarlar meydana çıkıyor. عَلٰى ظُهُورِهِمْ ۗ Arkasına almış yükünü, Huzur-u İlâhi'ye çıkıyor. أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ Bakın, ne kötü o yüklenecekleri şeyler.

32- وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ Yukarıda onlar dediler ki; "Dünyanın hayatı, hayat odur, ahiret yoktur." Ona cevaptır. "Dünyanın hayatı, ahirete nazaran oyundan başka bir şey değildir. وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ Hayat-ı dünya bundan ibarettir" diyor aldanmayın. Kasem ederim Âllâh'a! Ahiret, Âllâh'tan korkanlar için. En hayırlısı, dâr-ı ahirete çalışmaktır. Niçin taakkul etmiyorsunuz, tefekkür etmiyorsunuz? Ahiretin, dünyadan efdal olduğuna hâlâ aklınız ermeyecek mi?

33- قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِى يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ الظّٰلِمِينَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ

Ayet-i Kerimenin sebeb-i nüzulü. Başta Ebû Cehil olmak üzere müşriklerin ileri gelenleri Dârunnedve'de toplanırlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem hakkında ağzına gelenleri söylerlerdi. İçlerinden birisi söz alarak, "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, 40 sene aramızda doğru söylediğini, hepimiz Muhammed'ül Emin olduğunu bilir ve tasdik ederdik. Yalan işitmedik, böyle olduğunu da biz söylüyorduk. Siz niye böyle değiştiriyorsunuz?" demiş. Bunun üzerine Ebû Cehil cevaben; "Bizim itirazımız onun şahsına değildir. Onun tebliğ ettiği bildirdiği kitabadır. Biz, onu inkâr ediyor inanmıyoruz." Hâlik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. "Ey Habibim, onların inkârı doğrudan doğruya banadır. Sen müteessir olma."

قَدْ نَعْلَمُ Biz Azîmüşşân biliyoruz, اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ seni mahzun ediyor. الَّذِى يَقُولُونَ Onların sözleri sana değil elindeki kitaba. İnkârları seni mahzun ediyor. فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ Onlar seni tekzip etmiyor, belki beni tekzib ediyor. وَلٰكِنَّ الظّٰلِمِينَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ Amma zalimler bile bile Âllâh'ı, ayetlerini inkâr ediyorlar. Seni değil, ayetleri inkâr ediyorlar.

34- وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلٰى مَا كُذِّبُوا وَاُوذُوا حَتّٰٓى اَتٰيهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ۚ وَلَقَدْ جَٓاءَكَ مِنْ نَبَاِئِ الْمُرْسَلِينَ

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ Ya Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, yemin ederim ki senden önce gelen peygamberler de tekzib olunmuşlardı. فَصَبَرُوا Onlar sabr-ı tahammül ettiler. عَلٰى مَا كُذِّبُوا

Yaptıkları tekzip, onların yaptığı tekzip üzerine sabr-ı tahammül ettiler. وَاُوذُوا Üzüldüler onlar, حَتّٰٓى اَتٰيهُمْ نَصْرُنَا tâ bizim yardımımız onlara gelinceye kadar. Bizim yardımımız gelinceye kadar sabr-ı tahammül ettiler. Sen de sabr-ı tahammül et, yardımımız gelir sana. وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'nın kelimesine, va'dine tebdil-i tâğyir olmaz. Va'di budur ki; Enbiya ve Evliyasına nusret yapar, düşmanlarını helâk eder. وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَاِئِ الْمُرْسَلِينَ Peygamberan-i İzam'ın ahvalinden bunu sana bildirdim. Hâlik-i Kâinat, bu ayette Habibine serzeniş gibi yapıyor. Diyor ki; "Hüküm benimdir, emir benimdir. Bunların iman etmelerine yol yoktur. Ne kadar mucize görseler yine iman etmezler. Öyleyse sen teslimiyet göster, başka bir şey mucize isteme."

35- وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى الْاَرْضِ اَوْ سُلَّمًا فِى السَّمَآءِ فَتَاْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ

وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ "Bunların dinden i'razı sana ağır gelse bile, sen bunu izale edemezsin. فَاِنِ اسْتَطَعْتَ Eğer gücün yetirse اَنْ تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى الْاَرْضِ yerin dibinden, denizlerden bir menfez aç ve bir merdiven kurarak semaya çıksan, bütün delilleri dışarıya çıkarsan göstersen onlara اَوْ سُلَّمًا فِى السَّمَآءِ yahut merdiven gibi bir şey yapsan. Gökteki ay-yıldızları, melekleri azametime dair onlara getirip göstersen! Yine iman etmezler çünkü iman yolu onlara kapalıdır. فَتَاْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍ Sen hangi ayet-i mucizeyi getirsen, iman ettiremezsin. وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى Eğer Âllâh isteseydi, hidayet üzerine cem ederdi. فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ Cahillerin tale-

bi gibi yapma. Herkes neye halk olmuşsa, o yol ona kolay geliyor, onu takip eder, ona yetişiyor. Cehennem ehline kolay gelmiyor, ağır geliyor. Cennet ehline de bu yol kolay geliyor" buyuruyor Hâlik-i Kâinat, Habibine.

36- اِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتٰى يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ ثُمَّ اِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

اِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ Ey Habibim üzülme. Senin davetine icabet edenler o kimselerdir ki يَسْمَعُونَ ۘ yâni simâ-û kabul ile senin sözünü dinler, itâat ederler. وَالْمَوْتٰى Ölü olanlar; kalbinde Zikrullah olmayan, hele kâfir müşrik olanlar. Onlar, ölü gibidir. Ölüye işittirme imkânı yoktur.

Ancak hakkı işiten, kalbi uyanık olanlardır. Onların hali de وَالْمَوْتٰى يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ kıyamette, Cenâb-ı Hak onları da kabirden çıkarır mahşere hazır eder fakat cezasını görür. ثُمَّ اِلَيْهِ يُرْجَعُونَ Âllâh'ın emrine rucû ederler. Cenâb-ı Hak, onlara lâyık olan cezayı verir.

Huzur-u Saadette dediler ki; Bu Safâ dağı bize altın olsa dediler. Bir kısmı, "Mekke iki dere arasındadır bu dereler ortadan kalkıp geniş olsun, sahra olsun." Bir kısmı da; "Melekler gelsin sana şahit olsun" diye ayrı ayrı tekliflerde bulundular. Âllâh! Her şeye muktedir olup her şeyi yapabilir. Buna ihtirah derler. "Bunlar olursa iman edeceğiz" diyorlar. Rasûl-û Ekrem'in duasıyla bunların birisi olsaydı, yine iman etmezlerdi. İman etmediklerinden dolayı da hepsi helâk olurdu. Hâlbuki onların sülbünde Mü'minler var, nitekim sonra zuhur etti. Onun için Cenâb-ı Hak, bu ihtirahı kabul etmedi merhamet ettiğinden dolayı.

37- وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖ ۭ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يُّنَزِّلَ اٰيَةً وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ "Niçin bir ayet nazil olmuş, Safa Dağı altın olmuyor مِنْ رَبِّهٖ Rabbinden?" قُلْ اِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يُنَزِّلَ اٰيَةً Âllâh, muktedirdir onların istediklerini yapmaya وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ amma çoğu bilmezler menfaatini. Onların menfaati, bu mucizelerin indirilmediğindedir.

38- وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا طٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّآ اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِى الْكِتَابِ مِنْ شَىْءٍ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

مِنْ Tekit içindir. وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى الْاَرْضِ Yeryüzünde herhangi, **"yedübbü alel ardı"** yeryüzünde yürüyen bütün mahlûklar, وَلَا طٰٓئِرٍ havada uçanlar, يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ kanatlarıyla havada uçanlar. Biliniz ki onlar hepsi, Âllâh-û Teâlâ'nın bir kavm-i ümmetidir, cemaatidir اِلَّآ اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ sizin gibi. Âllâh, onları da yoktan halk etmiş. Halk ettikten sonra iaşe ediyor, idâme ediyor. Eceli geldiğinde gider. Bütün hayvanlar da sizin gibidir.

مَا فَرَّطْنَا فِى الْكِتَابِ مِنْ شَىْءٍ Terk etmedik, biz Kitabullah'ta, Levh'il Mahfuz'da ve Kur'an'da bunların ahvalini, hepsini beyan ettik. ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ Bu hayvanlar da sonra Huzur-u İlâhi'ye, haşra gelirler. Haşra niçin gelirler? Orada da hesap var. Boynuzlu olan bir koyun, boynuzsuz olana zulüm etmişse, boynuzlu olarak zulmedene kısasını yapar. Ondan sonra **"yâ leyteni küntü tûrabê"** Emr-i İlâhi zuhur eder, onlar toprak olur hesap kitap olmazlar. Hak, haktır. Hakkını alır, azabı olmaz.

39- وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاِ اللّٰهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيَاتِنَا Onlar ki Kur'an-ı Azimüşşân'ı tekzib ediyorlar. صُمٌّ وَّبُكْمٌ Kulakları hakkı işitmez, dili de hakikati söylemez. Tekzib edenler eğer ki dünya umurunda her şeyi bilir fakat hakikate gelince Âllâh, kulağına işittirmez ve dili de hakkı söylemez. فِى الظُّلُمَاتِ مَنْ يَّشَاِ اللّٰهُ يُضْلِلْهُ Âllâh, kimin idlalini isterse idlâl eder, dalalete götürür. وَمَنْ يَّشَأْ Kimin isterse Âllâh, hidayetini يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ doğru yolun üzerine getirir ve o yolda hareket eder.

Hâlik-i Kâinat emrediyor. Münkirlere karşı, ehl-i Mekke'ye karşı tevbihtir. Fakat bütün mahlûkata karşı hitap ediyor. Âllâh CelleCelâlûhû diyor ki;

40- قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُوْنَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ Söyleyiniz. اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ "Eğer Âllâh'ın azabı, size dünyada gelirse mesela zelzeleler, hastalıklar, azaplar başınıza gelirse اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ yahut kıyamet koparsa başınıza, اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُوْنَ Âllâh'tan başka gayriye mi niyaz edersiniz?" Ne kadar kâfir olursa olsun, sıkıntı zamanında "Âllâh!" diyor. Eğer başınıza bir belâ musibet geldiyse, اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ eğer doğru iseniz başka bir mabut var yahut da İsâ Aleyhisselam'a şerik koştuğunuzdan niçin onları çağırmıyorsunuz da Âllâh diye çağırıyorsunuz?

41- بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُوْنَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُوْنَ

بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُوْنَ Ancak Âllâh-û Teâlâ'yı niyaz edersiniz. فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ Âllâh da istediği zaman, isterse o belâları başınızdan def eder. وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُوْنَ O zamanlarda, Âllâh'a şerik

yaptığınız şerikleri unutursunuz. Sıkıntılar zamanında ne puta dayanıyorsunuz, ne İsâ'ya, ne Üzeyir'e ancak Âllâh diyorsunuz. Eğer doğru ise, bunlar mabut ise niçin onlara dayanmıyorsunuz? Belki o zaman herkes Âllâh diyor.

42- وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ Biz Azîmüşşân, اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ senden evvel birçok peygamberleri gönderdik, فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ ahzettik onları. O halkı بِالْبَأْسَآءِ sıkıntılarla, şiddet ile وَالضَّرَّآءِ hastalıkla sizden evvel çok peygamber gönderdik. Peygamber gönderdiğimiz insanlara da sıkıntılar, müşkülâtlar verdik. لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ Belki Âllâh'a tâdarru ederler, yalvarırlar, iman ederler. Olur ki şirkten yüz çevirir, tevbe ve istiğfar ederler diye darlığa, sıkıntıya, hastalığa uğrattık.

43- فَلَوْلَآ اِذْ جَآءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

فَلَوْلَآ اِذْ جَآءَهُمْ بَأْسُنَا Bu musibetler başlarına geldiği zaman niçin pişman olmadılar, tâdarru edip Âllâh'a yalvarmadılar? تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ Amma kalplerde kasavet hâsıl olmuş idi. وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Şeytan onların yaptığını tezyin etmiştir, kendilerine hoş göstermişti. Tazarru etmediler.

44- فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَىْءٍ حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوا بِمَآ اُوتُوٓا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖ Eğer dünyanın mal-ı serveti, Âllâh'ın emri yolunda sarf olursa nimettir. Eğer Âllâh'ın yolu hilafında sarf olursa elbette azaba sebeptir. İşte bu kavimler, Âllâh'a tazarru etmedikleri için biz de onlara mâl-û nimet verdik. Ne zamanki terk ettiler, onlara yapılan vaz-ı nasihatı. فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَىْءٍ Dünyanın hazineleri, refah ve nimetlerini onlara açtık. Mal ve servet sahibi olsunlar, "Âllâh" demeye vakti kalmasın. حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوا Batarla, kibirle, azametle, mal-û servetle güvensinler. بِمَٓا اُوْتُوٓا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ Refahla tam ferahlandıkları sırada ansızın onları alıverdik. Hepsi bir anda me'yus ve nevmid oldular.

45- فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا Böylece şirk ve isyanla nefislerine zulmeden kavmin arkası kesildi. Hepsi helâk oldu kimse kalmadı. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Rabb'il Alemin olan Âllâh-û Teâlâ'ya hamdolsun ki zalimleri helâk etti.

Mevlâna Celaleddin-i Rumi buyuruyor; "Taatın, hayrın, ibadetin, iyiliğin kapısı açıktır. Açık olmakla beraber herkesin gücü yetmez oraya gelmeye. Açıktır fakat gücü yetmez. Bir padişahın saray kapısı açıktır. Bununla beraber hükümdarın izni olmadan saraya giremez. Kaderin kilidi de ancak Âllâh'ın elindedir. Kitabı alıyor, "ben okuyamıyorum" diyor. Sahibi okumasını istemiyor. Âllâh CelleCelâlûhû, ona irade etmemiştir. İbadet-i taatle meşgul olan kimse, "ibadet-i taatle uğraşıyorum" diye minnet koyma. Senin değildir, bu iltifatı sana Hâlik'in yapmıştır. O fikri senin kafana o koymuştur. Herkes istediği yere giremiyor. Bal arısına bal yapma

kudretini veren Âllâh, yılana da zehir yapma kudretini vermiştir. Bal sahibi zehir veremez, zehir sahibi de bal veremez. "Ben doğru yoldayım" diye tekebbür etme. "Elhamdülillah" demek iyi olur. Bu sözler iyi faydalıdır eğer simâ-i kabul ile işitip amel edersen, yoluna gidersen iyidir.

46- قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِهٖ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ

قُلْ Ey Habibim, onlara söyle. اَرَاَيْتُمْ "Söyleyiniz اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ sizin kulağınız var işitiyorsunuz her şeyi. سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ Eğer gözünüzü kapatır kör ederse, sizin kimin gücü yeter gözünüzü açmaya. وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ Eğer Âllâh, birdenbire kalbinizi hatmederse, kalbinizi kapatır aklınızı izale ederse, ondan gayri kim, hangi ilâh, onları size getirmeye kadirdir? مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِهٖ Âllâh'tan gayri kim yapabilir? Bu kulağı veren, bu gözü veren, bu aklı veren ondan başka kimdir?" اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ Ey Habibim, böyle beyan ediyoruz ayetleri ki anlasınlar. ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ Yine kabul etmiyorlar, yine küfürlerinde devam ediyorlar. Böyle iken yine onlar yüz çeviriyorlar.

47- قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً اَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظّٰلِمُونَ

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ Yine buyuruyor ki yâni ehbiruni, bana haber verin. اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ Âllâh'ın azabı size gelirse بَغْتَةً ansızın, ansızın bir azap gelirse اَوْ جَهْرَةً yahut açık ya gece ya da gündüz böyle bir azap gelirse, هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظّٰلِمُونَ helâk olan, hüsranda olan zalim olanlardır. Zulmeden kavimden başkası helâk edilir mi?

Kâfirin helâki ebedidir. Mü'minin helâki kabuğu üzerindedir. Helâkten sonra Âllâh CelleCelâlûhû, onun amelini iptal etmez. Onun kabuğunun kırılması, onlarla bulunmasındandır. Hepsi beraber gidiyor fakat birisinin kabuğuna geliyor, diğerinin esasına geliyor helâk oluyor. Nefsine zulmeden iman etmeyenlerdir.

48- وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ اِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَۚ فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ Enbiyanın vazifesi, Rasûllerin vazifesini beyan ediyor. Peygamberan-i İzâm mahlûktur, beşerdir. Âllâh'ın iradesi ile hareket ediyor, onlara vahiy geliyor. Doğrudan doğruya halk edecek halleri yok, halk eden Âllâh'tır. Peygamberler ancak vesile olur. Göndermiyoruz peygamberleri, gönderiyoruz اِلَّا مُبَشِّرِينَ iman edenlere tebşir edici. Cennetle müjdeliyoruz. Âllâh'a, Rasûlûllah'a, Kur'an'a iman edenleri cennetle tebşir ederler. وَمُنْذِرِينَۚ İman etmeyenleri de cehennemle korkuturlar. Peygamberan-i İzâm'ın vazifesi budur. Ne halk eder, ne cehenneme atar, ne de cennete koyar ancak vesile olurlar. فَمَنْ اٰمَنَ Bir adam, Âllâh-û Rasûlûllah'a iman etti, وَاَصْلَحَ âmal-i salihayı da başladı yapmaya, فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ onlara ne bir havf var, korku var azaptan ne de bir hüzün var kıyamet gününde. Âllâh'ın velileri ne hüzün çekerler kıyamette ne de korku çekerler. Cenâb-ı Hak, iki korkuyu bir kalpte cem etmez. Erhamerrahimin'dir. Bir adam dünyada Âllâh'tan korkmuşsa artık Âllâh, o korkuyu ahirette vermiyor. Çünkü dünyada Âllâh'tan korkmuş fenalık yapmamış, ahirette korkusu yok onun. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ Hüzün, elem de yok. Dünyada hüzün,

elem çekiyor. O hüznü dünyada çektiği için, ikinci bir hüzün ve elemi Âllâh CelleCelâlûhû, ahirette ona çektirmez.

49- وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا Onlar ki bizim âyât-ı beyyinatımızı tekzib ederler, Kur'an'a iman etmezler, küfürde kalırlar. Bunlara da يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ Azab-ı İlâhi mesheder, gaşyeder بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ yaptıkları fıskın sebebiyle. Yaptıkları fısk-ı fücur sebebiyle Âllâh CelleCelâlûhû onları azap ile giriftar eder.

50- قُلْ لَّآ اَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَآئِنُ اللهِ وَلَآ اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَآ اَقُولُ لَكُمْ اِنِّى مَلَكٌ ۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ۚ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ۚ

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. Onlar dediler; "Safa Dağı bize altın olsun, dağlar ortadan kalksın." Sonra dediler; "Nasıl peygamberdir çarşıya gidiyor, yemek yiyor, evleniyor" böyle itirazlar yapmışlar. Onların itirazlarına karşı Hâlik-i Kâinat, Habibine buyuruyor ki;

قُلْ لَّآ اَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَآئِنُ اللهِ Ben size demiyorum, Âllâh'ın hazinesi hepsi elimin altındadır. Evet, talep ederse Rasûl-û Ekrem, Âllâh verir. Veren Âllâh'tır, Rasûl-û Ekrem değildir. Rasûl-û Ekrem vesiledir, vasıtadır. وَلَآ اَعْلَمُ الْغَيْبَ Size demem ki gaybı bilirim. Vakıa Cenâb-ı Hak, bütün umûr-u gaybiyeyi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e bildirmiştir tedricen. Fakat muvafık gördüğünü tebliğ edip bildirmiş, muvafık görmediğini bildirmemiş. Bu

benim bildiğim, Vahy-i İlâhi'yledir. Ben gaybı bilmiyorum, Âllâh bana bildirmezse. Ancak vahyi, bildirdikten sonra bilirim.

وَلَآ اَقُولُ لَكُمْ اِنِّى مَلَكٌ Ben size meleğim de demiyorum. Ben, size peygamberim dedim. اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَىَّ Ben tâbî olmam. "illâ" Bana vahiy olana tâbî olurum, onu tebliğ ediyorum. قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ Kör ile gören bir olur mu? Benim vahyimde gözler açılır, körlük kalmaz. Gören ile görmeyen bir olur mu? اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ Niçin tefekkür etmiyorsunuz, Azamet-i İlâhiye'yi anlamak için niçin iman etmiyorsunuz? İnsan tefekkür ederse, tefekkürden tezekkür doğar.

51- وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُوٓا اِلٰى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهٖ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

وَاَنْذِرْ بِهِ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an ile inzar et, Kur'an ile korkut, Kur'an'ın vaidleri ile. Kime? الَّذِينَ يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُوٓا اِلٰى رَبِّهِمْ O cemaati, o insanları ki korkuyor, düşünüyorlar ki Âllâh'ın huzuruna çıkacak. لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهٖ وَلِىٌّ Âllâh'tan başka ne bir dost var, ne de bir şefaat edici var. وَلَا شَفِيعٌ Onlar takvaya gelirler, memnun olurlar. لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ Yâni senin vaz-ı nasihatin kalpleri katı olan, kalplerinde Âllâh korkusu olmayana tesir etmiyor. Ancak kime tesir eder? Kalbinde Âllâh korkusu var, düşünüyor ki bir haşir günü var, Âllâh'ın huzuruna çıkma günü var. O günde ne şefi' var, ne de bir veli var.

Ebû Cehil ve emsallerine yapma, kalbinde iman olanlara nasihat yap.

52- وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ Ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü. Bir gün Kureyşin ileri gelenlerinden bazıları, Rasûl-û Ekrem Efendimize gelmişler. Sûhâyb, Habbab, Bilâl, Ammar, Selman ve İbni Mes'ud Radıyâllahû Anhüm Ecmâin gibi, 30 kadar fakir Müslümanın Huzur-u Nebevi'de oturmakta olduğunu gördüler.

"Ya Muhammed, sen kavminden vazgeçtin de bu fakirlere mi razı oldun? Biz bunların arkasından mı gideceğiz. Bunları huzurundan çıkarırsan, gelir seninle konuşuruz. Belki de sana ittiba ederiz fakat bunlarla bir arada oturmak bize ağır gelir" dediler. Sallâllâhû Aleyhivesellem; "Ben, Mü'minleri kovamam" buyurdu. Bunun üzerine; "Bâri biz geldiğimiz vakit kalkıp gitsinler. Dilersen sonra gelir, yine seninle birlikte otururlar" diye teklif ettiler. Rasûl-û Ekrem bunu kabul etti, Ömer Radıyâllahû Anh da aynı muvafakatı gösterdi. "Tekliflerini kabul et ya Rasûlûllah, bakalım netice ne olur?" demişti. Hatta bu yolda bir mukavelename kaleme alması, Ali Radıyâllahû Anh'a emredilmişti.

Bu ve "mücrimlerin yolu belli olsun" diye ayetine kadar, müteakıb üç ayet-i kerime bu sebeple nazil olmuştur. Bunun üzerine Rasûl-û Ekrem, huzurundan ayrılan Müslümanları yanına çağırdı ve "size Rabbiniz kendine rahmeti farz kıldı" dedi.

Selman ve Habbab Radıyâllahû Anhüm demiştir ki; "Bu ayet bizler hakkında nazil oldu. Rasûlûllah bizimle beraber oturur ve biz kendisine, dizimiz mübarek dizine dokununcaya kadar yak-

laşırdık. İstedikleri zaman yanımızdan kalkarlardı." Fakat sonra Kehf sûresinde "Rablerine sabah akşam duâ edenlerle beraber, sen de sabret" ayet-i celilesi nazil olunca kalkmadan, kalkmayı terk ettiler. Ve Âllâh Teâlâ'ya hamdolsun ki; "Ümmetimden bir kavim ile beraber nefsime sabrettirmemi bana emretmeden, beni öldürmedi. Hayat sizinle, ölüm de sizinle" buyurdular.

Diğer bir rivayete göre de fakirlerden bir cemaat, Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem efendimizle birlikte bulunuyorlardı. Eşraftan bir cemaat, "Cemâatle namaz kılarken biz ileride, bunlar bizim arkamızda dursunlar" diye teklif etti. Ayet-i celile bunun üzerine nazil oldu.

يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ Rablerinin cemalini, rızasını dileyerek sabah akşam O'na ihlasla duâ ve ibadet edenleri huzurundan kovma. مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ Nasıl senin hesabını onlar çekmezler, sen de onların hesabını çekmezsin فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ eğer onları huzurundan tard etsen nefsine zulmetmiş olursun, ki bunu Rasulu Ekrem zaten yapmaz. Fakat yapmadan evvel Allah Celle Celaluhu talimat verdi Kendisine.

53- وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوٓا أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّٰكِرِينَ

Böylece onlardan bir kısmını diğerleri ile denedik. Fakir Müslümanları, imanda öne geçtikleri için Kureyş'in eşrafına tercih ettik. Tâ ki "bunlar mı, o Âllâh'ın aramızdan lütfuna lâyık gördükleri kimseler?" desinler. Âllâh-û Teâlâ, şükreden kullarını daha iyi bilir değil mi?

54- وَاِذَا جَٓاءَكَ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِاٰيٰتِنَا فَقُلْ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۙ اَنَّهٗ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوْۤءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهٗ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman de ki; "Selam sizlere, Rabbiniz nefsine rahmet (va'dini) yazdı. İçinizden kim cehaletle bir fenalık yapar da sonra tevbe eder salah yolunu tutarsa, muhakkak ki Âllâh Teâlâ, Ğafur ve Rahim'dir.

55- وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ وَلِتَسْتَبِيْنَ سَبِيْلُ الْمُجْرِمِيْنَ ۧ

Bu ayet-i kerimeler bu sebeple nazil oldu.

Böylece ayetlerimizi tafsil ediyoruz. Ta ki suçluların yolu belli olsun.

56- قُلْ اِنِّىْ نُهِيْتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۭ قُلْ لَّآ اَتَّبِعُ اَهْوَۤاءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ اِذًا وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ

De ki "Ben, sizin Âllâh-û Teâlâ'dan gayrı taptıklarınıza ibadet etmekten nehy edildim. De ki; "Ben, sizin heveslerinize asla uymam. Uyarsam muhakkak sapmış ve doğru yolu bulanlardan olmamış olurum."

57- قُلْ اِنِّىْ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّىْ وَكَذَّبْتُمْ بِهٖ ۭ مَا عِنْدِىْ مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ ۭ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ۭ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفٰصِلِيْنَ

De ki; "Ben, Rabbim Celle Şânûhû'den bir beyyine üzerindeyim. Beyyine; hakkı, batıldan ayırt eden açık delillerdir. Bazı müfessirlere göre burada maksat; Kur'andır, vahiydir veya akli hüccetlerdir yahut hepsine şamildir. Sizse onu tekzib ettiniz. Çabucak

gelmesini istediğiniz azap benim elimde değildir. (Azabın ta'cil ve tehirinde) hüküm ancak Âllâh-û Teâlâ'nındır. O doğruyu haber verir. Ve O, (doğruyu eğriden) ayırt edenlerin en hayırlısıdır.

58- قُلْ لَوْ اَنَّ عِنْدِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهٖ لَقُضِىَ الْاَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظّٰلِمِينَ

De ki; "Eğer acele istediğiniz azap elimde olsaydı, iş aramızda çarçabuk biterdi. (Rabbim için gazap edip hemen sizi helâk ederdim.) Mamafih Âllâh-û Teâlâ, zalimleri elbette daha iyi bilir. "Ya Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, sık sık bizi Azab-ı İlâhi ile korkutuyorsun. Haydi, ukûbetten neye gücün yetiyorsa getir" demişlerdi. Ki bunlar (Rad Sûresi ayet 11) (Kaf Sûresi ayet 18) ve (İnfitar Sûresi ayet 10-12) ayet-i kerimelerinde bildirilen meleklerdir ki "Hafaza Melekleri" denir.

Nihayet birinize ölüm geldiği vakit, elçilerimiz (melekül mevt) artık eksik bir şey yapmaksızın onun ruhunu alırlar. Elçilerimizden murad; Azrail Aleyhisselam'ın yardımcılarıdır. Bunlar, onun emri ile hareket ederler. Bu sebeple canı alan Azrail'miş gibi olur.

Bir hadiste beyan edildiğine göre; "Cenâb-ı Hak, dünyayı Azrail'in önünde küçük bir sofra gibi yaratmıştır. Alınacak canlar çoksa onları huzuruna çağırır. Hepsi icabet ederler."

59- وَعِنْدَهٗ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ اِلَّا هُوَ ۗ وَيَعْلَمُ مَا فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۗ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ

Gaybın anahtarı onun yanındadır. Onları, ondan gayri kimse bilmez. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. Bir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yeryüzünün karanlıkları içinde bir tek

dâne yoktur ki kuru ve yaş hiçbir şey bulunmaz ki hepsi Kitab-ı Mübin'de, (Levh-i Mahfuz'da yazılı) olmasın. Bazılarına göre gaybın anahtarlarından murad, Lokman sûresinin sonundaki beş şeydir. Bunlar;

1- Kıyametin ne zaman kopacağı,

2- Yağmurun ne zaman yağacağı,

3- Hamilenin dişi mi erkek mi doğuracağı,

4- Kişinin yarın ne kazanacağı,

5- Kişinin nerede öleceği,

Bunları, Âllâh-û Teâlâ'dan başka kimse bilmez. Bir takımları bundan murad; "Yerin hazinelerini bilmektir" demiş. Daha başkaları; "Ecellerin bittiğini yahut kulların saadet ve şekavet hallerini" bilmek olduğunu söylemişlerdir.

60- وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفّٰيكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُسَمًّى ۚ ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ

O Âllâh-û Teâlâ ki geceleri sizi öldürür (kendinizden geçirir uyutur.) Gündüzleri ne kazandığınızı bilir. Sonra dünyada takdir olunan ömrünüz tamamlanıncaya kadar gündüzün yine sizi diriltir, (uykudan uyandırır.) Ölümden sonra dönüşünüz, yine O'nadır. Nihayet bütün işlemiş olduklarınızı size haber verecektir.

61- وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً ۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ

Âllâh-û Teâlâ, kullarının üstünde kahirdir. (Galebe ve kudretle

muttasıftır. Kullarının üstünde yegâne mutasarrıftır.) Ve üzerinize Hafaza (amellerinizin hayır ve şerrini yazan melekler) gönderir.

62- ثُمَّ رُدُّوٓا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ

Sonra onlar, hak Mevlâları Âllâh-û Teâlâ'nın hüküm ve cezasına döndürülürler. Bilin ki hüküm ancak Âllâh-û Teâlâ'nındır. Âllâh-û Azimüşşan, hesap görücülerin en süratlisidir. Dilerse bir lahzada bütün kâinatın hesabını görüverir.

63- قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَئِنْ اَنْجٰينَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ

De ki; "Sizi karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) kim kurtarır? Ona gizli, aşikâr yalvararak duâ eder, derseniz ki; "Ahdimiz olsun! Eğer bizi bundan kurtarırsan sana şükredenlerden oluruz."

64- قُلِ اللّٰهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ اَنْتُمْ تُشْرِكُونَ

De ki; "Sizi, o tehlikelerden ve bütün sıkıntılardan Âllâh-û Teâlâ kurtarır. Sonra siz döner, O'na şirk koşarsınız. (Sözünüzde durmaz, şükretmezsiniz.)

65- قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلٰٓى اَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ اَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir. هُوَ الْقَادِرُ **el-kamilü fil kudreti** diyor. Kudret-i Kâmil

olan Âllâh'tır, her şeye kudreti yeter. Kâdir ki عَلٰٓى اَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا size her türlü, her lahzada azapları gönderir, hem nereden مِنْ فَوْقِكُمْ isterse. Yukarıdan gönderir nitekim sayha-i Cibril ile tufan ile rüzgâr ile taşlar ile evvelki ümmetlerde olduğu gibi, yukarıdan gelen belâlar ile mahvoldular. اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ Yahut ki aşağıdan zelzeleler ile yahut ayak takımı insanları çıkarır da başınıza koyar. اَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا **Şiyean şiyea**; kabile, fırka fırka. Sizi fırka fırka yapar da birbirinize belâ olursunuz. Ehvâları muhtelif olan fırkalar yapar sizin içinizde, o şekilde sizi azaplandırır.وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ Sizlerden bazıları size fenalığı izaka eder. Sizi parti parti birbirinize düşürüp, kiminize kiminizin hıncını tattırmaya kadirdir. اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ Ey Habibim ayetler nasıl tebliğ edilmiş, beyan edilmiş. Kuvvet-i Kudret-i İlâhi'ye delâlet eden ayetlere dikkat ediniz. لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ Belki tefekkuh ederler, anlarlar Vahdaniyet-i İlâhiye'yi. Batıl yolu bırakıp doğru yola gelirler.

Peygamber Efendimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem şöyle buyurmuştur. "Rabbimden üç şey istedim. Bunlardan biri ümmetimi suda boğmak sureti ile helâk etmemesi idi, bunu kabul etti. İkincisi ümmetimi kıtlıkla helâk etmemesi idi, onu da kabul etti. Üçüncüsü ümmetimin birbirlerine düşmemesi idi, bunu kabul etmedi."

66- وَكَذَّبَ بِهٖ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ

وَكَذَّبَ بِهٖ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ Ey Habibim, bu Kur'an-ı Azim'i tekzib etmiş kavmin. Onu tekzib ettiler, hak olduğu halde. قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ Âyet, Mekke'de nazil olmuştur. O zaman harbe emir olunmamıştır. Emr-i İlâhi budur لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ kabilinden.

Ben, sizin üzerinize vekil değilim illâ cehennemden kurtarayım da cennete götüreyim. Vekil değilim illâ küfürden çıkarayım da imana girdireyim. Yalnız benim vazifem tebligattır, size tebliğ ediciyim.

67- لِكُلِّ نَبَإٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

Nebe; haber. Nebi; haberdar. Her haber için, Kur'an-ı Azimüşşân'da beyan edilen her haber için mahalli istikbari vardır. Vakti vardır, vakt-i muayyendir. Ondan sonra anlarsınız. Azap gelecek size, haberdar ettim sizi. Ama zamanı, Âllâh'ın takdir ettiği günde gelecektir.

Dinsizlerle beraber muhabbet bağlamayınız. Onlarla beraber bir yerde, bir sofrada oturmayınız. İşiniz olduğunda zaruret miktarı ancak işiniz oluncaya kadar zaruret vardır.

68- وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

وَإِذَا Ne zaman رَأَيْتَ gördün الَّذِينَ يَخُوضُونَ dalıcı, ayetlere dalanları gördün. Âyât-ı beyyinâtı istihza ederek, aleyhinde söyleyerek daldı tekzibe. Böyleleri gördünüz mü? فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ Onlardan i'raz ediniz. حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ Mevzuyu değiştirinceye kadar onlardan uzak ol, meclislerini terk et. Mevzu değiştikten sonra orada oturabilirsiniz. Âyet Mekki'dir, harpten evvel nazil olmuştur. وَإِمَّا **"in"** şartiyedir, **"ma"** tekit içindir. يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ Eğer sana unutturursa şeytan, فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ hatır-

ladıktan sonra hemen kalk, مَعَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِينَ o zalim kavimlerle beraber oturmayın.

Bu ayetin akibinde Âshab-ı Kiram, Rasûl-û Ekrem'e müracaat ettiler. Malûm ya o vakit, Âshab-ı Kiram az idi. Cevabı budur;

69- وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ Allâh'tan korkan, ittika edenlere bir zarar yok. مِنْ حِسَابِهِمْ Onların hesabından bir zarar gelmez. مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ Amma oturdukları zaman. Lâkin onlara doğruyu hatırlatın, umulur ki korunurlar. Bir ahiret var, Kur'an haktır. Sükût etmek ise onun sözünü kabul etmek olur. Hiçbir şey söylemeyecekse oradan kalkıp gider. İslamiyet böyle başladığı gibi, nihayeti de böyle bitecektir. Eğer gücümüz yeterse bir münkeri elimizle men edeceğiz. Olmazsa dilimiz ile söyler men ederiz. Eğer dil ile söyleyemezse, kalp ile müteessir olsun. Bu ise imanın en zayıfıdır.

70- وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا أُولٰئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

وَذَرِ Terk et ey Habibim, الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا dinini la'b-û lehiv gibi ittihaz ediyor, hakiki bir din ile dindar olmuyor, dini alay ediyor. وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا Dünyanın hayatı, dünyanın

mal-ı serveti onları mağrur etmiştir. وَذَكِّرْ بِهٖٓ Kur'an ile onlara hatırlat, tezkir et. اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ Her bir nefis, helâk olmasın kesbettiği günah ile. Ey Habibim, onların yaptığı hata helaklerine sebeptir fakat sen onlarla muharebe etme, söyle onlara bu hareketleriniz helâke sebeptir sizler için.

لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ O bir gün geliyor ki Âllâh'tan başka ne bir veli, nâsır var, ne bir muin şefi'a var. Onlarla harp etme fakat va'z-ı nasihata devam et. وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ O bir gündür ki kıyamet günü, eğer bir adam bütün dünyayı istida ederse لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا fidye alınmaz. O vakit dünya gibi değildir mal alınsın. Bütün varını fidye olarak verse, yine de ondan alınmaz kabul olunmaz. اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا Onlar, kazandıkları günahlar yüzünden helâke sürüklenmiş kimselerdir. لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ İnkâr etmekte oldukları gerçeklerden ötürü, onlar için kaynar sudan ibaret bir içecek var. بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ Elim bir azab var, onların küfürlerinden dolayı, acıklı bir azap var.

Ebû Bekir Radıyâllahû Anh, Peygamberan-i İzâm'dan sonra en yüksek dereceye sahiptir. Mahlûkat-ı İlâhiye içinde bütün mahlûkattan en hayırlı olan, Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Zirve-i âlâda Mahbub-u İlâhi ki onun üzerine, fevkinde hiçbir mahlûk halk olmamış. Ve zaten dünya O'nun için halk olmuştur. Ondan sonra Ulû'l Azim peygamberler gelir ki İbrahim, Mûsâ, İsâ, Nûh Aleyhisselam. Ondan sonra ümmet sahibi peygamberler gelir, ondan sonra diğer peygamberler gelir. Peygamberan-i İzâm'ın zümresi biter bitmez, Ebû Bekir Sıddık Radıyâllâhû Anh gelir. Ondan sonra diğer üç arkadaşı, Aşere-i Mübeşşere, Bedir Ashabı sonra Muhacirin, sonra Ensar'dır.

Ebû Bekir içinde dört batın baba, nesep sahabe olarak hiçbir sahabede yok. Babası Ebû Kuhafe, Ebû Bekir Sıddık, Abdurrahman oğlu sahabe, Muhammed bin Ebibekir o da Rasûl-û Ekrem'i görmüştür.

Abdurrahman Radıyâllâhû Anh, iman etmeden önce babasına haber gönderiyor. Avdet etsin gelsin Mekke'ye diye. Ayet nazil oldu, onun hakkındadır. Fakat muhatap olan Rasûl-û Ekrem'dir. Sebeb-i nüzul ayet budur.

71- قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ كَالَّذِى اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِى الْاَرْضِ حَيْرَانَ لَهٗٓ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهٗٓ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ey Habibim, Ebû Bekir Sıddık Radıyâllahû Anh'a söyle. Ebû Bekir Radıyâllahû Anh da Abdurrahman'a söylesin. Biz ibadet mi edeceğiz bir şeye ki menfaat vermez eğer ibadet edersek, zarar da vermez ona arka çevirirsek. مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا Ne zarara kuvveti var ne de menfaate kuvveti var, böyle bir maddeyi mabut ittihaz eder miyiz! وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا Tekrar geri döner miyiz bunun için? بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ Cenâb-ı Hak, bizi hidayete getirdikten sonra, Âllâh-û Teâlâ bizi hidayetine kavuşturduktan sonra geriye, şirke döner miyiz? Bu neye benzer? كَالَّذِى اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ Ona benzer ki çölde gul-ü beyabani adında cinlerden şeytanlar vardır, yolu şaşırtırlar. Nasıl ki gul-ü beyabani bir adamın yolunu şaşırtıyor. Biz küfrün dalâletinden böyle mütehayyir kalmış idik, şeytan bizi hayrette bırakmış idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû

Aleyhivesellem'in nur-u hidayeti ile bizi dalaletten kurtardı, doğru yola çevirmeye başladığı halde, biz tekrar oraya gelir miyiz?

لَهٗۤ اَصْحَابٌ Yeryüzünde mütehayyir kalıyor. فِی الْاَرْضِ حَیْرَانَ یَدْعُوْنَهٗۤ اِلَی الْهُدَی Onun arkadaşları var ki hidayete davet ediyor. ائْتِنَا Diyorlar ki bize gel. قُلْ اِنَّ هُدَی اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰی Ey Habibim söyle, o da söylesin. Âllâh'ın gösterdiği hidayet yolu, doğru yolun ta kendisidir. وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِیْنَ Ve bize, âlemlerin Rabbine teslim olmamız emrolundu.

72- وَاَنْ اَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوْهُ وَهُوَ الَّذِیْۤ اِلَیْهِ تُحْشَرُوْنَ

وَاَنْ اَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ Namazı, beş vaktimizi ikâme edelim, وَاتَّقُوْهُ Âllâh'a itâat edelim. وَهُوَ الَّذِیْۤ اِلَیْهِ تُحْشَرُوْنَ O Âllâh ki bütün kâinat, O'nun huzurunda haşrolur ceza ve hesap için.

73- وَهُوَ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَیَوْمَ یَقُوْلُ كُنْ فَیَكُوْنُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ یَوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّوْرِ عَالِمُ الْغَیْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِیْمُ الْخَبِیْرُ

وَهُوَ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ Öyle Âllâh'tır ki azameti, Kudret-i İlâhiye'yi beyan ediyor. Semâvat-ı ardı hak ve hakikat, hikmetle yaratandır. 99 sıfat isimlerini bildiren Cenâb-ı Âllâh. Sıfatlarının tecelliyi zuhuru için yerleri ve gökleri ile mahlûkatı halk etmiştir. Bu hak ve batıl ne ile zuhur edecektir? Hak ile batılı O bilir. Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği gibi hak ve batıl zuhur eder. Hak ve batılın zuhuru için insanlar lâzım, insanların da biraz ihtiyarı lâzım. İhtiyarını nereye çevirir, irade ederse onun mukabilini alsın.

وَیَوْمَ Yine hatırlat ümmetine o günü ki یَقُوْلُ كُنْ فَیَكُوْنُ her neyi

İrade-i İlâhiye zuhur ederse, كُنْ فَيَكُونُ ne zaman "ol" dedi Âllâh, olur. Böyle kuvvet-i kudret sahibidir Âllâh. قَوْلُهُ الْحَقُّ O'nun kavli hak ve hakikattir. Muhakkak bir kıyamet vardır. Eğer kıyamet olmazsa onların dediği gibi, bu dünya ve insanların beyhude abes olması lâzım gelir. Âllâh CelleCelâlûhû, abes hiçbir şeyi halk etmemiştir. Kıyamete müteallik olan ba's ve neşir haktır. وَلَهُ الْمُلْكُ Kaza ve hüküm O'nundur, o gün de. يَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ Nefh-i sur zamanında ki insanlar kabirden çıkarlar. Nefh-i surdaki o zerreler, ruhlar çıkıyor yerine giriyor.

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ **"kavlûhûl hak velehûl mülkü"** kavli haktır, saltanat O'nundur. Mülk O'nundur o gün de. Gayb-ı şehadet, gizliyi ve açığı bilendir. Bazı şeyleri görüyor biliyoruz, bazılarını görmüyoruz. Gördüğümüz şey müşâheddir, görmediğimiz şey gaybtır. وَهُوَ الْحَكِيمُ Halkında Hâkim O'dur, yerli yerine halk etmiş. الْخَبِيرُ Haberdardır, bütün mahlûkat ve her şeyden haberdardır.

74- وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ لِاَبِيهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً اِنِّى اَرٰيكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ Zikret, beyan et Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. İbrahim Aleyhisselam'ın ahvalini ümmetine beyan et, ibret alsınlar. İbrahim Aleyhisselam Nemrud'un zamanında dünyaya gelmiştir. O zamanda müneccim, kâhinler çoktu. Müneccimler dediler ki; "Bu sene dünyaya gelecek bir çocuk, o birçok tebeddülât yapacak. Senin mülkünün zevali de onun elinde

olur." Nemrut emretti, "O sene dünyaya gelecek çocukları öldürünüz. Erkekler de kadınlara tâkârrup etmesinler."

İbrahim Aleyhisselam'ın annesi hamile olduğu halde, hamli belli olup görünmüyordu. Vakti gelince annesi dağda bir mağaraya gidip, İbrahim Aleyhisselam'ı dünyaya getiriyor. İbrahim Aleyhisselam dünyaya geldiğinde, annesi bakıyor bir günde bir hafta kadar büyüyor, parmağını ağzına koyduğunda parmağından süt emiyordu. Bunun üzerine annesi; "Cenâb-ı Hak, onu kendi kendine besleyip doyuracak" diyerek yanından ayrıldı. Fakat ara sıra gidip İbrahim Aleyhisselam'ı dolaşıyordu. İbrahim Aleyhisselam biraz daha büyüdükten sonra annesine soruyor, "Benim Rabbim kim?" Annesi de; "Senin Rabbin, Nemrud" diyor. İbrahim Aleyhisselam "Nemrud'un Rabbi kim?" diyor. Annesi de ona bir sille vuruyor. Bakıyor iş büyüyecek, annesi alıp amcası Azer'e teslim eder.

Azer ile Taruh iki kardeştiler. Taruh evvel vefat etmiş idi, Azer hayatta idi. Azer put yapardı, neccar idi. Azer yaptığı putları, satması için İbrahim Aleyhisselam'a verir. İbrahim Aleyhisselam da çarşıya götürür. "Bu putlar ne zarar verir eğer ibadet etmezlerse, ne menfaat verir ibadet ederlerse. Ne yemek verir ne içmek verir, bir mabut satıyorum kim alır?" Bu sözleri, Azer'e haber verirler. Azer de İbrahim Aleyhisselam'a dayak atıyor ve böyle devam ediyor.

Onların büyük bayram günüydü. Azer, İbrahim Aleyhisselam'a "hazırlan da beraber gideceğiz" diyor. İbrahim Aleyhisselam da yola çıktığında, "biraz rahatsızım gelemeyeceğim" diyor, geri kalıp onlarla gitmiyor. Onlar gidip şehir boşaldıktan sonra puthaneye gidiyor. Sırayla küçük putlardan başlayıp hepsini kırıyor, baltayı da büyük putun boynuna koyuyor. Akşam bayram yerinden döndüklerinde gelip bakıyorlar putlar parçalanmış. Kim yaptı bunla-

rı? Onlar da "olsa olsa İbrahim adında bir çocuk var, o yapmıştır bunları." İbrahim Aleyhisselam'ı alıp getirirler, o da "yapsa yapsa bu büyük put yapmıştır. Suç aleti boynunda asılıdır, o yapmıştır." Onlar da "cansız olan put nasıl yapabilir?" dediklerinde. İbrahim Aleyhisselam "öyle ise bunu yapamayanı nasıl mabut ittihaz ediyorsunuz" demiş.

لِاَبِيهِ اٰزَرَ Babası Azer'e, "Azer babasına" diyor. Eğer bir baba olsaydı, Azer adına hiç lüzum yoktu. Demek ki iki baba var ki "Azer babasına" diyor, "Taruh babasına" değildir. Eğer Taruh olmasaydı, yalnız bir baba ise "çocuk babasına söyledi" derler.

Azer'in, İbrahim Aleyhisselam'ın babası olmadığına gerek örf-i adet, gerek tarih, gerek âyet, gerekse hadis delâlet ediyor. Hüccet ya ayettir, ya hadistir, ya ulemanın ahvalidir (beyanı) ya da örf-û adettir, ondan sonra lûgattır.

a) Lügatın en büyüğü Kamus-u Okyanus'tur. "Azer" kelimesine bakarsan; Azer, İbrahim Aleyhisselam'ın amcasıdır, onun babası Taruh'tur. Taruh kelimesine baktığın zaman; Taruh, İbrahim Aleyhisselam'ın babasıdır. Azer ise amcasıdır. İhtilaf olduğunu biliyor ve tasrih ediyor.

b) Hadislere gelince birçok hadisler var. "Âllâh CelleCelâlûhû, beni sifah-ı cahiliyetten, nikâh-ı cahiliyetten tâhir buyurdu. Babam Abdullah'tan, ilk ceddim Âdem Aleyhisselam'a kadar daima müteselsil nikâh ile zuhur etmişim." Bu gibi benzeri birçok hadisler var.

c) Örf-û adete gelince, lisan-ı Arap'ta da; Bir çocuk amcasının yanında büyürse, babası evvel vefat etmiş ise o çocuk amcasının evinde yetişirse, o amcaya "baba" derler. Nitekim Rasûl-û Ekrem

Sallâllâhû Aleyhivesellem'e de "Yetim-i Ebû Talip" derlerdi. Örf-û adette böyledir.

d) Kur'an-ı Azimüşşân'da olan asıl bu Sûre-i Bakara'da, **"felemmâ hadara Ya'kubel mevtü"** Yakup Aleyhisselam'ın vefatı zamanında, evlatlarını çağırdı, 12 evladı vardı. **"fekale libenihi mâ ta'budûne min ba'di."** "Benden sonra kime ibadet edersiniz?" dedi. **"kâlû na'büdü İlâheke ve İlâhe Ebâike İbrahime, İsmaile ve İshâka."** "Biz, senin ibadet ettiğin Mâbûd'a ibadet ederiz. Bir de senin babaların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ibadet ettiği Mâbûd'a ibadet ederiz." İbrahim dedesi tamam, İshak da Yakup Aleyhisselam'ın babası tamam, İsmail Aleyhisselam'a ise amcası olduğu halde, "baba" diyor. Kur'an da amcayı, baba söylemiş. Demek ki Kur'an-ı Azimüşşân'da, amcaya da baba olarak ıtlak edilmiştir.

Her hususta hürmet etmek lâzım gelir. Cenâb-ı Hak, bir adamı eğer rüsvâ etmek isterse, iyilere buğz, ta'an ettirir. Temiz insanları ta'an eder, dil uzatır. Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, bir kimsenin ayıbını setretmek isterse, başkasının ayıbını söylemez. Değil ki böyle bir insanın, Rasûl-û Ekrem'e kadar dil uzatması nasıl olur? Edeb-i imanı olanlar, böyle durumlardan korunur.

اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً İbrahim Aleyhisselam, Azer amcasına dedi. "Bu putları mabut mu ittihaz edeceksin? Hâlbuki bunlar, ne iyilik ne de fenalık bilir. Ne yer ne de yedirir. اِنِّی اَرٰیكَ وَقَوْمَكَ فِی ضَلٰلٍ مُبِیْنٍ Ben, seni ve senin kavmini azim bir dalalette görüyorum" diyor amcasına.

75- وَكَذٰلِكَ نُرِیْٓ اِبْرٰهِیْمَ مَلَكُوْتَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلِیَكُوْنَ مِنَ الْمُوْقِنِیْنَ

وَكَذٰلِكَ Hâlik-i Kâinat emrediyor; Bunu nasıl anlattık küçüklükte İbrahim Aleyhisselam'a. نُرِىٓ اِبْرٰهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ Yerlerin ve göklerin melekûtünü de biz, İbrahim Aleyhisselam'a bildirdik ve gösterdik. Bir gün bir taşın üzerindeydi, Hâlik-i Kâinat basiretini açtı. Bütün gökleri o zaman seyretti. Göklerin melekûtü Güneş, Ay ve yıldızlardır. Yerlerin melekûtü de dağlar, ağaçlar ve denizlerdir. وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ Tâ ki kalbinde yakin hâsıl olsun, henüz küçükten, talim olmadan.

76- فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًا ۚ قَالَ هٰذَا رَبِّىۚ فَلَمَّآ اَفَلَ قَالَ لَآ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ Çocuk iken ne zamanki karanlık oldu ki gecedir, رَاٰ كَوْكَبًا ۚ yıldızı görürdü parlak. قَالَ هٰذَا رَبِّىۚ "Bu benim Rabbim midir?" Bir peygamber böyle söz söylemez, bu sözün tevili vardır. Bu sözü henüz küçükken söylemiştir. فَلَمَّا اَفَلَ Ne zamanki ûfûl etti o yıldızlar; قَالَ لَآ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ "Ûfûl eden, benim Rabbim olmaz. Mademki Hâlik'tir, ezeli ve ebedi olacak."

77- فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبِّىۚ فَلَمَّآ اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِى رَبِّى لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّآلِّينَ

فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا Ondan sonra Ay'ı gördü ki parlak. قَالَ هٰذَا رَبِّىۚ Yine "bu mudur benim Rabbim?" فَلَمَّآ اَفَلَ Ne zaman Ay da ûfûl edince, قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِى رَبِّى لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّآلِّينَ "Eğer benim Rabbim! Beni hidayete getirmezse, dalalette olurum bunlar gibi. Böyle ûfûl eder, geçici olan bir şey mabut olmaz" dedi.

78- فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبِّی هٰذَآ اَكْبَرُ ۚ فَلَمَّآ اَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ اِنِّی بَرِیٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ

فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً Ne zamanki Güneş'i gördü, daha parlak. قَالَ هٰذَا رَبِّی Yine "benim Rabbim bu mudur? هٰذَآ اَكْبَرُ ۚ Bu hepsinden büyük" dedi. فَلَمَّآ اَفَلَتْ Ne zamanki Güneş kavuşup kaybolunca قَالَ يَا قَوْمِ dedi. "Ey kavmim اِنِّی بَرِیٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ sizin yaptığınız, şerik koştuğunuz şeylerden beriyim, Âllâh'a iman ediyorum. Bunların hiçbirisi mabut olmaz."

79- اِنِّی وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِی فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَنِیفًا وَمَآ اَنَا۠ مِنَ الْمُشْرِكِینَ ۚ

اِنِّی وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِی فَطَرَ "Ben çevirdim yüzümü yâni kalbimi, السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ gökleri ve yerleri halk eden Âllâh'a. حَنِیفًا Doğru yola mail. وَمَآ اَنَا۠ مِنَ الْمُشْرِكِینَ ۚ Ben, O'na ortak koşan müşriklerden değilim."

Şâfi mezhebinde, Sübhâneke yerinde bu ayet-i kerimeyi duâ olarak okuyorlar.

80- وَحَآجَّهُ قَوْمُهُ ۚ قَالَ اَتُحَآجُّوٓنِّی فِی اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰىنِ ۚ وَلَآ اَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ رَبِّی شَیْـًٔا ۚ وَسِعَ رَبِّی كُلَّ شَیْءٍ عِلْمًا ۚ اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

وَحَآجَّهُ قَوْمُهُ ۚ Tabii kalır mı bir peygamber, bir veli, münkirsiz! Başladılar, onu inkâr etmeye. "Bu putların zararı sana dokunur" dediler. قَالَ اَتُحَآجُّوٓنِّی فِی اللّٰهِ "Âllâh hakkında benimle mücadele mi ediyorsunuz? وَقَدْ هَدٰىنِ ۚ Âllâh, beni doğru yola hidayet etmiş. وَلَآ اَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ Ben sizin şerik, ortak koştuğunuz şeylerden

korkmam. اِلَّآ اَنْ يَشَٓاءَ رَبّٖى شَيْـًٔا Rabbim, ne dilerse o olur. Rabbim bir şeyi dilerse o olur. وَسِعَ رَبّٖى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا Geniştir Rabbimin ilmi, her şeyi bilir, Halik'tir, her şeyi yapar, emir O'nundur. اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ Niçin, Âllâh'ın azametini göz önüne getirmiyorsunuz da iman etmiyorsunuz? Ey kavim, hâlâ ibret almıyor musunuz?

81- وَكَيْفَ اَخَافُ مَٓا اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا ۚ فَاَىُّ الْفَرِيقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِ ۚ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

وَكَيْفَ اَخَافُ مَٓا اَشْرَكْتُمْ Nasıl olur da ben, sizin şerik tuttuğunuz putlardan korkarım?وَلَا تَخَافُونَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ Âllâh Teâlâ'nın hiçbir burhan indirmediği şeyleri, O'na şerik koşmaktan korkmuyor musunuz? بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا Elinizde bir delil olmadığı halde putun, hâlik olduğunu nasıl olur da söylersiniz? فَاَىُّ الْفَرِيقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِ Şimdi biliyorsanız söyleyin, iki guruptan hangisi? اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ Âllâh'ı birleyenler mi, yoksa putları O'na ortak koşanlar mı emniyette olmaya daha layıktır? Eğer bunu biliyor, fark ediyorsanız bana cevap verin.

82- اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُٓوا اِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا O kimseler ki iman etmişler, Âllâh'a ve Rasûlûllah'a. وَلَمْ يَلْبِسُٓوا اِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ İmanlarını şirkle karıştırmayanlar, herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar. اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ İşte ancak korkudan emin olmak onların hakkıdır ve hidayete erenler onlardır.

İmanını zulm ile küfr ile karıştıran kişi, o cehennemi zevk edecektir, Mü'mindir ama cehenneme girip temizlenecek.

İmanını, küfr ile karıştırmayan. Âllâh gafururrahimdir. Yaptığımız günahlardan, ümidimiz budur ki kefaretlerle temizlenir, azap görmeden cennete girer.

Buradaki zulüm kelimesi, küfür mânâsı olduğuna göre; imanını, küfür ile karıştırmış. Yâni küfrü sevmek, küfrün adetlerini ihtiyar etmek, bunların hepsi imanını telbis ediyor. Âllâh-û Teâlâ'nın, kulundan en ziyâde istediği imandır, istemediği de küfürdür. İman olduktan sonra üst tarafı ne kalır, maasi ve isyandır. Nefsine mağlup olmuş da bir hata yapmış. Cenâb-ı Hak, isterse tevbesiz affeder. Hele tevbe olursa va'detmiş affediyor. Onu da yapmasa kefaretlerle geçer.

Bir adamın kalbinde, Âllâh'ın düşmanlarına muhabbeti varsa kurtaramaz kendisini. Ama zerre kadar imanı olan, ebedi cehennemde kalmaz. Cezasını çeker sonra Cenâb-ı Hak, belki de affeder onu.

83- وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ اٰتَيْنَاهَآ اِبْرٰهِيمَ عَلٰى قَوْمِهٖ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَآءُ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ Bu bizim hüccetimizdir, İbrahim Aleyhisselam'a bunları bildirmişiz. اٰتَيْنَاهَآ اِبْرٰهِيمَ عَلٰى قَوْمِهٖ Biz, onu kavminin karşı koymasına rağmen İbrahim Aleyhisselam'a verdik.

نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَآءُ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ Biz dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiyoruz. Şüphesiz ki Rabbin hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

84- وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ ۜ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهٖ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسٰى وَهٰرُونَ ۭ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ۙ

وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ Cenâb-ı Hak, İbrahim Aleyhisselam'a evvela İsmail'i sonra İshak Aleyhisselam'ı vermiş. Evvela İshak Aleyhisselam'dan bahsediyor. Başka ayetlerde de İsmail Aleyhisselam'dan bahsediyor. Yakub'u verdik ki İshak Aleyhisselam'ın oğludur. كُلًّا هَدَيْنَا ۚ Hepsini de doğru yola biz getirdik. وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ Onun babası olan, Nûh Aleyhisselam'a da hidayet ve nübüvvet verdik. وَمِنْ ذُرِّيَّتِهٖ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسٰى وَهٰرُونَ ۭ Zürriyetinden Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyüb'û, Yusuf'u, Mûsâ'yı ve Hârun'u da.

Bizim bu ihsan ve in'amımız. Cenâb-ı Hak emrediyor, yalnız Peygamberan-i İzâm'a değil. Cennet nimetleri, afûv nimetleri bütün muhsinleri, mü'minleri ve tâbiinlere de bu nimetleri veriyoruz. وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ۙ Bunlara bu in'amları yaptığımız gibi, bundan sonra da bunların zamanında peygamber olmayanlara da ihsan ediyoruz. Peygamberan-i İzâm'a tâbi olan mü'minlere, muhsin olanlara, Cenâb-ı Hakk'ı görür gibi ibadet yapanlara. Biz, iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.

85- وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيسٰى وَاِلْيَاسَ ۭ كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۙ

Zekeriya'ya, Yahya'ya, İsâ'ya, İlyas'a da hidayet ve nübüvvet verdik. Hepsi, Âllâh'a yarar kullar idi. Bunların her biri salâhta kâmil olanlardır.

86- وَاِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًاۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَۙ

On sekiz peygamberin isimleri geçiyor bu ayet-i kerimelerde. Onları bütün âleme nübüvvetle takdir ettik, hidayet verdik ve hepsini âlemlere üstün kıldık.

87- وَمِنْ اٰبَآئِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْۚ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

وَمِنْ اٰبَآئِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْۚ Onların âbâ-u ecdatlarının bazılarını. Onların babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarına da üstün meziyetler verdik. وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ İctiba ettik onları, ihtiyar ettik onları mahlûkatın içinde makbûliyetle. Sırat-ı müstekîme de onları yetiştirdik.

88- ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖۜ وَلَوْ اَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖۜ Allâh'ın hidayetidir bu yol, (İslam dini.) O, bunu kullarından dilediğine hidayet eder. وَلَوْ اَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Burada bir tehdit var. Şirk öyle bir şeydir ki (gerçi Peygamberan-i İzâm'dan zuhur etmez böyle bir şey fakat misaldir.) Şirkin affı yok diyor, Cenâb-ı Allâh. Eğer onlar da Allâh'a ortak koşsalardı. Kendileri için yapmakta oldukları amelleri elbette boşa giderdi.

89- اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَۚ فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ Bu peygamberlerdir, o kimselerdir ki kendilerine kitap, hikmet ve nübüvvet verdik. فَاِنْ يَّكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوْا بِهَا بِكٰفِرِيْنَ Ey Habibim, eğer Mekke ahâlisi bunları inkâr ederlerse müteessir olma. Onların yerine, o peygamberleri ve kitapları inkâr etmeyecek bir kavim tevkil etmişizdir. Âshab-ı Kiram'dır, kıyamete kadar gelecek olan Mü'minlerdir ve hattâ meleklerdir.

90- اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰىهُمُ اقْتَدِهْ قُلْ لَّآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِيْنَ

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ هَدَى اللّٰهُ İşte o peygamberler, Âllâh-û Teâlâ'nın hidayetine ermişlerdir. فَبِهُدٰىهُمُ اقْتَدِهْ Onların hidayetine uyunuz, iktida ediniz. İktida; (tevhid, nübüvvet ve ezaya sabr-ı tahammül) ediniz. قُلْ لَّآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا Onlara söyle. Niçin iman etmediniz, sebebi ne olabilir? Sizden bir ecir istemem, öyle ise اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِيْنَ bu tebliğ ancak âlemler için bir vâz-ı nasihattır. Kur'an'ın tebliğinde bir ecr-i ücret istemiyorum. Kur'an ile ders ile va'z-ı nasihat ile umur-u diniye üzerinde ücret almamak lâzım gelir. Bu Kur'an, âlem için zikr-û mev'izadır, nasihattır. Bütün kâinata karşıdır, para buraya girmemelidir.

91- وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ شَىْءٍ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ الَّذِىْ جَآءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّهُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُوْنَهٗ قَرَاطِيْسَ تُبْدُوْنَهَا وَتُخْفُوْنَ كَثِيْرًا وَعُلِّمْتُمْ مَّا لَمْ تَعْلَمُوْٓا اَنْتُمْ وَلَآ اٰبَآؤُكُمْ قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِىْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ Bunlar, Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretini hakkı ile takdir etmemişler. Hele iman etmeyenler de hiç yok. Âllâh'a layık olan bir kadirle takdir etmemişler. Nitekim اِذْ قَالُوا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَىْءٍ dediler ki; "Âllâh CelleCelâlûhû, bir beşer, bir şey göndermedi." Onun için buyuruyor ki قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِى جَآءَ بِهٖ مُوسٰى mademki siz diyorsunuz; "Biz yahudiyiz, Mûsâ'nın ümmetindeniz, Tevrat da gelmiştir. Eğer vahiy yoksa, Mûsâ Aleyhisselam'a kim gönderdi kitabı?" نُورًا وَهُدًى Hidayet olarak Mûsâ Aleyhisselam'a gönderdik kitabı. لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهٗ قَرَاطِيسَ Siz parça parça edip de istediklerinizi içinden alıp da halka bildiriyorsunuz. تُبْدُونَهَا İzhar ediyorsunuz, وَتُخْفُونَ كَثِيرًا çoğunu da gizlersiniz. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in sıfatlarıdır.)" Âllâh CelleCelâlûhû, beşere bir kitap göndermemiş diyorsunuz. Mûsâ Aleyhisselam'a gelen kitabı, Tevrat'ı kim göndermiştir?

وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوٓا Ey yahudiler, dininizde bilmediğiniz şeyleri Kur'an'dan öğrendiniz. Yahudi ve hıristiyanlar, ekser bilmediklerini Kur'an'dan alıp öğrenmişlerdir. اَنْتُمْ وَلَآ اٰبَآؤُكُمْ Ne sizler ne de âbâ-u ecdadınız, bilmediklerinizi Kur'an'dan aldınız. Sonra da başladınız ihtilaf etmeye. قُلِ اللّٰهُ Öyle ise cevaben de ki Âllâh'tır inzal etmiş. "Âllâh'tır" dedikten sonra hüccete lüzum yok. ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ Bırak onları dalsınlar, dalalete girip orada kalsınlar. Harp ayeti gelmediğinden, "onlara bu kadarını söyle kâfidir."

Yahudi bilginlerinden Malik Bin Sayf, Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem'in yanına gelerek, kitaplar üzerine dedikodu etmeye başladı. Rasûlûllah "Tevrat'ı, Mûsâ Aleyhisselam'a indiren Âllâh hakkı için bana haber ver. Kitabınızda Âllâh, şişman olan

âlimleri buğzeder, diye bir ibare görmedin mi?" dedi. Şişman bir adam olan Malik'in buna canı sıkılarak "Âllâh, hiçbir beşere hiçbir kitap indirmedi" dedi ve bütün kitapları inkâr etti. (Ayetin sebeb-i nüzulü)

92- وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا ؕ وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

وَهٰذَا Bu Kur'an كِتَابٌ Kitabullah'tır, azim bir kitaptır. اَنْزَلْنَاهُ Biz gönderdik مُبَارَكٌ menfaati çok, tebşir ediyor Mü'minleri mağfiret ile. Kâfirleri, asileri inzar eder azap ile. مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ Önce gelen kitapları da tasdik ediyor. Biz bunu gönderdik ve وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا tâ ki inzar edersin Ümmülkura ve etraf çevresindekileri. (Mekke şehri, İslam dünyasının manevi merkezidir. Onun çevresi de bütün dünyadır. Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamber olup, O'na gönderilen Kur'an da bütün beşeriyete hitap ettiğinden ayette; Mekke şehrine, şehirlerin anası mânâsına "Ümmül Kurâ" denilmiştir. وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ Ahirete iman eden kimseler, Kur'an'a iman eder. وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ Onlar namazlarını hakkıyla kılmaya devam ederler. Namaz, bütün ibadetlere camidir. Namazın içinde zikir, savm, duâ, fiilen tezellül var binâenaleyh namaz dinin direğidir.

93- وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوْحِىَ اِلَىَّ وَلَمْ يُوْحَ اِلَيْهِ شَىْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ ؕ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِىْ غَمَرٰتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوْٓا اَيْدِيْهِمْ ۚ اَخْرِجُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ؕ اَلْيَوْمَ

تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهٖ تَسْتَكْبِرُونَ

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللهِ كَذِبًا Böyle kuvvet-i kudret sahibi olan Âllâh'a, yalan uydurandan daha zalim kim olabilir? Yâni ondan zalim kimse yoktur. Âllâh'a iftira eder, bir yalan isnat eder. "Bana da vahyolundu diyenden ve ben de Âllâh'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim" diye söyleyenden daha zalim kim vardır! اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ Yahut iftira eder, bana vahiy gelir. (Müseylemet'ül Kezzâb ve Evsed-i Ansi gibi yalancı peygamberler, "bize de vahiy geliyor" diyerek peygamberlik iddiasında bulundular. İşte bu ayet, onlar hakkında nazil oldu.) وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ "Ben de Âllâh'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim" diye söyleyen, (Kur'an, zâhiri ve bâtını muciz olduğundan hiç kimse Kur'an gibi bir söz söyleyemedi. Hadislere gelince, yüzlerce hadis uydurup benzetmek istemişler. Fakat Kur'an gibi bir kelâmı kimse söyleyememiştir.) (Hadis, beşer kelâmı olduğundan muciz değildir.) bu gibi sözleri söyleyenden daha zalim kim vardır?

وَلَوْ تَرٰٓى Ey Habibim, görmüş olsaydınız bunların halini sekerat zamanında, اِذِ الظّٰلِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ bu zalimler sekerata düştüğü zaman, ilk başlangıç azap kapısıdır onlar için, وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا اَيْدِيهِمْ melekler de pençelerini ellerini uzatmış onlara. اَخْرِجُوٓا اَنْفُسَكُمْ "Haydi bakalım, bizim elimizden canlarınızı kurtarın. اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ Biliniz ki bu gün azaplanırsınız, şedit bir azap. Bu azap da بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللهِ Âllâh-û Teâlâ'nın hakkında gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun ayetlerine karşı kibirlilik

taslamanızdan ötürü. غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهٖ تَسْتَكْبِرُونَ Âyât-ı beyyinâta kibr-i azamet eder de bakmazdınız. Bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız" derken, onların halini bir görsen.

94- وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ ۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكٰٓؤُا ۭ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۚ

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى Celalim hakkı için, sizi ilk defa halk ettiğimiz gibi yalnız başınıza, (hesap ve ceza için) huzurumuza geldiniz. كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ ۚ Dünyada size verilip de hayaline daldırdığımız şeyleri (malları) arkanızda bırakacaksınız. وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ Hani, bize (Âllâh'a) şerik sandığınız şefaatçılarınızı yanınızda göremiyoruz. الَّذِينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكٰٓؤُا ۭ Zannederdiniz size şefaat ederler, şerik olurlar Âllâh'a. Nerede bunlar? لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ Aranız kat oldu, onlardan ayrıldınız, aranızdaki bütün bağlar koptu. Hani hiçbir faydasını görmediniz, taptıklarınız nerede kaldı? وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۚ Bâtıl oldu, kayboldu bu putlar. Mal ve evlatlarımız bizi halas edecek zannederdiniz. Hepsi gitti, nerede onlar? Hepsi kaybolup gitti.

95- اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى ۭ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ

اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى Cenâb-ı Âllâh, tevhide delâlet eden bir misal ile beyan ediyor. **Hab**; buğday tanesi. **Nevâ**; çekirdek. Bunlar nasıl halk oluyor? Şüphe yok ki daneleri ve çekirdekleri yararak nebatları ve ağaçları yetiştiren Âllâh-û Teâlâ'dır. Sonra يُخْرِجُ

الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ öyle Âllâh ki ölüden, diriyi o çıkarır ve diriden ölüyü çıkaran O'dur. وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَىِّ Ölüden diriyi çıkarır. ذٰلِكُمُ اللّٰهُ İşte bu kuvvet-i kudrete sahip olandır Âllâh. فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ Böyle iken nasıl oluyor da ondan yüz çeviriyorsunuz.

96- فَالِقُ الْاِصْبَاحِ وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

فَالِقُ الْاِصْبَاحِ Sabahı "gecenin karanlığından" yarıp çıkaran O'dur. وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا Geceleri istirahatınız için halk etmiş. وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا Güneş'i, Ay'ı da birer hesap nişanesi, ölçüsü kılmıştır. ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ Bu takdirât, Aziz ve Âlim olan Âllâh'ın takdiridir.

97- وَهُوَ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِى ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

وَهُوَ الَّذِى Öyle bir Âllâh'tır ki جَعَلَ لَكُمُ halk etmiş size النُّجُومَ yıldızları. لِتَهْتَدُوا بِهَا فِى ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ Gece karanlığında karada ve denizde yolu bulasınız diye yıldızları halk etmiş. قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ Hâlik-i Kâinat buyuruyor Vahdaniyet-i İlâhiye için, mufassal bildirilmiştir ama anlayan kimselere tafsil etmişizdir.

98- وَهُوَ الَّذِى اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

وَهُوَ الَّذِى اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ Öyle bir Âllâh ki bütün bu kâinatı, bir nefs-i vahit olan Âdem Aleyhisselam'dan halk etmiş. فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ Bu ayet-i kerimeye üç mâna vermişler.

Hepinizi bidayetten nihayete kadar, Âdem Aleyhisselam'dan tâ haşre kadar bir tek nefisten halk ettik. Bugün bir kısım insanlar rahm-i maderdedir, bir kısmı da tevdi edilmiş babaların arkasından analara intikal etmiş, bir kısmı yer üzerine ki hayatta olan insanlar bulunuyor. Bir kısmı ölüm ile kabirlere tevdi ediliyor. Üçüncü ise kabirden kalkınca mahşere gidilecektir. قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ Tefekkuh eden, anlayan düşünenlere, ayetlerimizi ince ve derin anlayışlı kimseler için tafsil ettik.

99- وَهُوَ الَّذِى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ اُنْظُرُوا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ وَيَنْعِهٖ اِنَّ فِى ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

وَهُوَ الَّذِى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً O Âllâh'tır ki yukarıdan, bulutlardan yağmuru gönderiyor. فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ Sonra biz her nebâtı o yağmur suyu ile çıkardık, her bitkiyi onunla yetiştirdik, فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا ondan başak olmuş daneler çıkarttık. نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا O yeşilliğin içinde de öz hâsıl olur, ondan da başak olmuş daneler hâsıl olur, مُتَرَاكِبًا birbirinin üzerine binmiş daneler olur.

وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ Hurmanın tomurcuğundan sarkan (koparmak isteyene yakın) salkımlar, وَجَنَّاتٍ semadan gelen yağmur suları ile bağ ve bahçeler مِنْ اَعْنَابٍ üzümden, وَالزَّيْتُونَ

وَالرُّمَّانَ zeytin ve nar bahçeleri çıkardık. Üzümün birçok hassaları var. Zeytinin 70 kadar menfaatleri mevcut saymışlar. Kemiklere kuvvet olup yumuşaklık olur, mülayim tutar, insanın bedenindeki kuruluğu giderir. Böylece 70 kadar hassasını saymışlar. Narın hiçbir ciheti ziyan değildir. مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ Bunların bazılarını birbirine benzeyen ve benzemeyen olarak halk eder Cenâb-ı Âllâh, Azamet-i İlâhiye'ye delâlet etsin.

اُنْظُرُوا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ Bakınız onun yemişi zuhur ettiği zaman, bu hurmaların. وَيَنْعِهٖ Nasıl zuhur ediyor? اِنَّ فِى ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ Bunları bir insan nazar-ı itibara alırsa, bu başakları ve hasılatları, bu tat lezzet nereden geliyor? Bunların hepsi, Halik-i Hâkim'in vahdaniyetine, kuvvet-i kudretine delâlet eder.

100- وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَصِفُونَ

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ Azamet-i İlâhi böylece aşikâr görüldüğü halde, Âllâh-û Teâlâ'nın vahdaniyetini inkâr ederler. O'na şerik, ortak yaparlar. الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ İsnat ediyorlar Cenâb-ı Hak'ka. Cinleri, Âllâh'a şerik koştular. Melekleri mabut edindiler. Kimi şeytanları şerik tuttular. بِغَيْرِ عِلْمٍ Bilmeyerek bunu yaparlar, bilmeden O'na oğullar ve kızlar icad ettiler. سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَصِفُونَ Münezzehtir Âllâh! Onların bu yaptıkları isnatlarından, ileri sürdüğü vasıflardan uzak ve yücedir.

101- بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ ۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ

بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Semâvat-ı ardı misli olmayarak halk ediyor. Cenâb-ı Hak, Mübdi'dir; yoktan var eder. Bu âlemleri emsali olmadan halk eder. اَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ Böyle bir kuvvet-i kudret sahibinin, eşi olmadığı halde nasıl çocuğu olabilir? وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ O'nun nasıl evladı olabilir ki zevcesi yoktur. وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ Her şeyi halk eden O'dur ve her şeyi hakkıyla bilen O'dur. Her şeye âlim, evveli ve ahiri bilen O'dur.

102- ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ ۖ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَاعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ

لَآ اِلٰهَ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ İşte bu sıfatlarla mevsuf olandır, Rabbiniz. اِلَّا هُوَ ۚ O'ndan başka bir Mâbud yok, maksut yok ve mevcut da yok. خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ Her şeyi yoktan var eden, O'dur. فَاعْبُدُوهُ ۚ Ancak O'na ibadet edin ve O'nu tevhid edin. وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ Her şeye vekil, hafiz, muhafaza eden, umurunu tevkil eden Âllâh'tır.

103- لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ ۚ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ Basar-u basiret. Basiret; kalbin görüşüne derler. Basar; gözün görüşüne derler. Ne basar ne de basiretiniz, O'nu derketmez. وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ ۚ O her şeyi görür bilir. وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ Dostlarını bilir, haberdardır bütün kâinatın ahvaline. Latif'dir, lütuf sahibidir.

قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ مِنْ رَبِّكُمْ ۚ فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا ۗ **104-**
وَمَآ اَنَا۠ عَلَيْكُمْ بِحَفِيْظٍ

قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ مِنْ رَبِّكُمْ ۚ Ey insanlar, hüccet olarak Âllâh'tan size (hidayeti dalaletten, hakkı batıldan ayırt eden) apaçık hüccetler gelmiştir. فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖ ۚ Hakikati görüp de iman edenler, kendine yapıyor çünkü imanın faydası kendine aittir. وَمَنْ عَمِىَ Her kim ki kör olup da düşünmezse, dalâleti ihtiyar edenlerin vebali yine kendinedir. فَعَلَيْهَا ۗ وَمَآ اَنَا۠ عَلَيْكُمْ بِحَفِيْظٍ Ben, üzerinize muhafız değilim ancak tebliğe memurum.

وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ وَلِيَقُوْلُوْا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهٗ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ **105-**

وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ Böylece biz, ayetleri türlü türlü beyan ederiz. وَلِيَقُوْلُوْا دَرَسْتَ Eğer ki bunlar aralarında, "bu önceki peygamberlerin sözleridir almış söylüyor" diyorlar. "Ders almıştır" deseler bile, وَلِنُبَيِّنَهٗ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ biz beyan ederiz, vazifemiz beyan etmektir. İster iman etsin, ister iman etmesinler.

اِتَّبِعْ مَآ اُوْحِىَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ **106-**

اِتَّبِعْ مَآ اُوْحِىَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ۚ Tâbi olun, ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, Rabbinden size nâzil olan Kur'an-ı Azîmüşşân'ı, onlara tebligatını yap. لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ O'ndan başka bir Mâbûd-u Maksut yok. وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ Müşriklerden i'raz et, iltifat etme onların inkârına. Müşriklerden yüz çevir.

وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكُوْا ۗ وَمَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا ۚ وَمَآ **107-**
اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ

وَلَوْ شَاۤءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكُوْاۗ Eğer Âllâh irâde etseydi, onlar müşrik olmazlardı. Azamet-i İlâhi'yenin icâbatıdır, müşrik olacak, münafık olacak ve Mü'min olacak. Zaman-ı Saadet'te Mü'min vardı, kâfir vardı ve münafık da vardı. Ondan sonra da olmuş ve bugün de vardır.

وَمَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًاۚ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ Ey Habibim! Seni hafiz olarak, hafız olarak, rakıb olarak, onları cehennemden küfürden koruyucu muhafız olarak göndermedik. Sen vekil de değilsin onlara, onların vekili değilsin.

Bir ibadetin arkasında küfür gibi sebebiyet veren bir şey görülüyorsa, o ibadeti yapmamak daha evlâdır. Çünkü şerre sebep olan şey şer olur. Âshab-ı Kiram, müşriklerin putlarına söylerlerdi, onlar da bunu işitince mukabele ederlerdi. Öyle ise siz, onların küfürlerini şirklerini tezyif etmeyin ki onlar da size, Âllâh-û Teâlâ'nın ta'n edilmesine sebep olmasın, dil uzatmasınlar. Buna benzer, "iyi yapıyorum" zannıyla yapılan şeyler, sonunda fesada sebep olur. Senin niyetin iyidir ama neticede daha büyük fesada sebep olunmasın. Bundan vazgeçin diyor.

108- وَلَا تَسُبُّوا الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًاۢ بِغَيْرِ عِلْمٍۗ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ Sebbetmeyiniz o kimselere ki Âllâh'ın gayrini talep ederler, putlara ibadet ederler. فَيَسُبُّوا اللّٰهَ Onlar, başlarlar Âllâh'a dil uzatmaya. عَدْوًاۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ "Sen benim putuma dil uzattın, ben de senin Âllâh'ına ta'an ederim" diyor. كَذٰلِكَ

زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ Çünkü her cemaate onların yaptıkları işleri cazip gösterdik. Onun gözünde küfrü tezyin olmuş, küfründen dolayı senin de İlâhına tecavüz eder. ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ Üzülmeyiniz, hepsinin rücûu Âllâh'adır. فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onların dünyada yaptığını, onlara haber verir, onları cezalandırır.

109- وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ اَنَّهَا اِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ Mekke kâfirleri, Âllâh'a yemin ederler, جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ imanının cehdi ile. **"gayete içtihadihim"** لَئِنْ جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا "Sen bir ayet bize gösterirsen, mesela Safa Dağı altın olursa biz iman edeceğiz" dediler. Cenâb-ı Hak, dilediğinde olur fakat Cenâb-ı Hak, bilir ki bunlar iman etmezler. İman etmeyince de buna ihtirah derler, iman etmeyince kahr-ı gazap olur. Evlatlarında Mü'minler olacağından, Cenâb-ı Hak kahr-ı gazabı istemiyor. قُلْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, bunlar iman etmezler. Onlara de ki; اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ Ayetler, Âllâh'ın emri iledir. Âllâh ne isterse, istediği zaman inzâl eder. Ben ancak Âllâh'ın emrini size tebliğ etmeye memurum. وَمَا يُشْعِرُكُمْ اَنَّهَا اِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ İstifâm-ı inkâridir, nedir size iş'ar eden? O ayetler olsa da iman etmezler onlar.

110- وَنُقَلِّبُ اَفْئِدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٖٓ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

وَنُقَلِّبُ اَفْئِدَتَهُمْ Niçin iman etmezler? Âllâh-û Teâlâ, bunla-

rı cehennem için halk etmiş, mucizeler olsa bile iman etmezler. وَاَبْصَارَهُمْ Gözlerini küfre çeviriyoruz, i'raz ediyorlar. كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا Nasıl ki iman etmiyorlar اَوَّلَ مَرَّةٍ ayet gelmeden, o zamanda da iman etmezler. Mucizeye inanmadıkları gibi, mucize geldikten sonra da iman etmezler. وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ Onları tuğyanında bırakırız ve onları dalalette, şaşkın oldukları halde azgınlıkları içerisinde bırakırız.

111- وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوٓا اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ Onlar, Rasûl-û Ekrem'den istiyorlardı "melekler gelsin." Diğeri de "ölmüşlerimiz gelsin" de ölüler kendileri ile konuşsalardı وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا ve her şeyi toplayıp karşılarına getirseydik. مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا Âlâh'ın dilemesi müstesna yine de inanacak değillerdi. اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ İman, Meşiyet-i İlâhiye'de olur. Meğerki Âllâh-û Teâlâ dilemiş olsun. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ Mucize, imana sebep değildir fakat çokları bunu bilmez. Çünkü onların kalplerinde fitne, vicdanlarında pas vardır.

112- وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا ۭ وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ Ey Habibim böylece sana yaptıkları gibi, عَدُوًّا sana olduğu gibi her peygambere ins-û cinnûn en inatçı-

ları düşman kıldık. شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا Vesvese eder o şeytanlar, ins ve cin şeytanları. İns şeytanları, cinni olandan daha müessirdir. Onlar, birbirlerine, aldatmak için yaldızlı sözler telkin ederler. Şayet Rabbin Celle Şanûhû dileseydi bunu yapamazlardı. O aldatıcı süslü sözleri birbirine telkin veya peygamberlere düşmanlık edemezlerdi. وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ Bunların hepsi, Rabbinin emr-i iradesiyledir. فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak.

113- وَلِتَصْغٰى اِلَيْهِ اَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ

وَلِتَصْغٰى Tâ ki meyletsinler اِلَيْهِ bu uydurma sözleri, اَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ ahirete inanmayanların kalpleri ona meyletsin, (o yaldızlı sözlere) kansın. وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ İnanmayanlar onlara tâbi olup azaba giriftar olsunlar. Mü'minler de tahammül etsinler, derecatı bulsunlar.

114- اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ اَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغِي حَكَمًا De ki Ya Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, "Aramızdaki davayı hâl için, Âllâh-û Teâlâ'dan gayriyi hakem mi yapacağım? وَهُوَ الَّذِي اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ O Âllâh ki bu Kur'an-ı Azîmüşşân'ı göndermiş, مُفَصَّلًا açık beyan etmiş. Her şeyi hakkı, batıldan şüpheye yer bırakılmaksızın göndermiş."

وَالَّذِيـنَ اٰتَيْنَاهُـمُ الْكِتَـابَ Kendilerine kitap verilenler (yahudi ve hıristiyanlar) Tevrat ve İncil'de, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ahvali beyan buyurulmuştur. يَعْلَمُـونَ Bilirler ki اَنَّـهُ مُنَـزَّلٌ bu Kur'an, Rabbinden nazil olmuştur. Öyle ise hakem ancak Kur'an'dır, başka hakem talep edilmez. مِـنْ رَبِّـكَ بِالْحَـقِّ فَـلَا تَكُونَـنَّ مِـنَ Öyle ise şüphe edenlerden olma ki onlar, Kur'an'ın ve senin hak olduğunu bilirler. Küfr-ü inadi olarak devam ediyorlar. Dünyanın mal-ı serveti ellerinden çıkmasın diye, kendi inkârları üzere yapıyorlar. الْمُمْتَرِيـنَ

115- وَتَمَّـتْ كَلِمَـتُ رَبِّـكَ صِدْقًـا وَعَـدْلًا ۖ لَا مُبَـدِّلَ لِكَلِمَاتِـهٖ ۚ وَهُـوَ السَّـمِيعُ الْعَلِيمُ

وَتَمَّـتْ كَلِمَـتُ رَبِّـكَ Senin Rabbinin kitab-ı kelâmı tamam oldu, صِدْقًـا وَعَـدْلًا doğru ve adalet üzerine. لَا مُبَـدِّلَ لِكَلِمَاتِـهٖ ۚ Kıyamete kadar bu Kur'an'a, bu kelimâta tâbi olmak. وَهُـوَ السَّـمِيعُ الْعَلِيـمُ Allâh işitir her sözü, bilir her şeyi. Gizlediklerini bilicidir.

116- وَاِنْ تُطِـعْ اَكْثَـرَ مَـنْ فِـى الْاَرْضِ يُضِلُّـوكَ عَـنْ سَـبِيلِ اللّٰهِ ۚ اِنْ يَتَّبِعُـونَ اِلَّا الظَّـنَّ وَاِنْ هُـمْ اِلَّا يَخْرُصُـونَ

Ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü, müşriklerden dediler ki; "Bir hayvan ölür de atılır, onu kim öldürmüştür? Tabi ki Allâh'ın emriyle ölmüştür, onu atıyorsunuz. Siz kestiğiniz hayvanın etini yiyorsunuz da Allâh'ın öldürmüş olduğu hayvanın etini niye yemiyorsunuz" dediler. Hâlik-i Kâinat, Habibine buyuruyor ki; "Bunlar küfür üzerine gideceği malum olan kimseler, ne yapsanız imana gelmezler, onun için üzülme." وَاِنْ تُطِـعْ اَكْثَـرَ مَـنْ فِـى الْاَرْضِ Eğer, Mek-

ke yerindeki ekserinin sözüne itâat etsen bile ki (asla yapmazsın onu,) yine iman etmezler. Küfürde gideceği gibi, يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ isterler ki seni de dininden vazgeçirmeyi. اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ Onlar kendi zann-ı vehmine tâbi olurlar. "Bunu Âllâh öldürmüş, bunu insan öldürmüş. Bu niçin yeniliyor, bu niçin yenilmiyor?" وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ Onlar zannında kâzibtirler, yalancılıktan başka hiçbir şey değil fakat imana da gelmezler.

117- اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

اِنَّ Muhakkak رَبَّكَ ey Habibim, senin Rabbin هُوَ اَعْلَمُ Âlim O'dur, başkası değil. مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهٖ Kim O'nun dininde, yolunda, itaatindedir, وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ hidayete gelenleri O bilir, mükâfatını O verir.

118- فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِهٖ مُؤْمِنِينَ

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ Yiyiniz bir şeyi ki zikredilmiş Âllâh'ın ismi üzerine. İsm-i İlâhi üzerine kesilmiş. Değil ki gayrinin zikri üzerine bir put için kesilen, bir paşa için kesilen, benzeri kişiler için kesilenlerdir yenilmeyenler. اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِهٖ مُؤْمِنِينَ Eğer sizin, Âllâh-û Teâlâ'nın âyât-ı beyyinatına imanınız varsa emir budur. Zikrullah ile kesilen hayvanın etini yiyiniz.

119- وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَاْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِ ۗ وَاِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَآئِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ

وَمَا لَكُمْ Ne var size, ne mani var اَلَّا تَاْكُلُوا yemiyorsunuz? مِمَّا

ذُكِرَ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ Âllâh'ın ism-i zikri üzerine kesilen hayvanı yemiyorsunuz. وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ Âllâh CelleCelâlûhû tahrim ayetinde, sûrenin başında tafsil etti haram olan yerleri. O haram olanların dışındakiler, hepsi de helaldir size. Helal olanlar çok, haram olanlar az olduğu için haramları beyan etti. Onun maadası helaldir. اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِ Hatta iztırar zamanında, o haram olan şeyler de helal olur. وَاِنَّ كَثِيرًا Muhakkak çok, sizinle mücadele eden insanlar. لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَآئِهِمْ Kendi hevâ ve hevesatına tâbi olur da mücadeleye kalkarlar çünkü nefisleri öyle arzu ediyor. بِغَيْرِ عِلْمٍ Bir malûmat, dayanacak bir ilim olmadığı halde nefsi istiyor. Nefsi istediğinden dolayı mücadeleye giriyor. اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, muhakkak senin Rabbin alimdir. **"bil mu'tedine el mütecavizine"** Helâl ile haramı karıştıranların halini bilir ve cezasını verir.

120- وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُۚ اِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ

وَذَرُوا Terk ediniz. Emir mükellefleredir, mükellef olanlar hepsi dâhildir. ظَاهِرَ الْاِثْمِ Zâhiri günah olan mesela hırsızlık, zina ve içki emsalleri gibi. وَبَاطِنَهُۚ Batını, gizli olanı da terk ediniz. Ucûb, riya, kibir, haset ve emsali olanları da terk ediniz. Şeriat yalnız zahiri değil, bâtın olan günahları da tasfiye etmek istiyor. اِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَOnlar ki dünyada hataları, günahları kesbederler سَيُجْزَوْنَ muhakkak ahirette cezalanırlar بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ yaptığı kesbten dolayı. Mademki dünyada kesb-i kârı günahtır, ahirette bu kesb-i kâr üzerine cezasını görecektir.

121- وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ

وَلَا تَأْكُلُوا Yemeyiniz, مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ İsm-i İlâhi'yle zikredilmeyen şeyi yemeyiniz. Âllâh'ın isminin gayrı üzerine zikredileni yemeyin. وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ Bir şey ki Âllâh'ın ismi ile değil, başkasının ismi ile kesilmiştir. Onu yemek fısktır, fücurdur, doğru yoldan huruçtur. وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ Şeytanlar, şeytanların hali, insanların üzerine bir ilkaat yapıyor. Tesir edemedi mi, onun dostlarını tutar. O dostları ile ona musallat olur. Şeytan, Âdem Aleyhisselam'a ilkaat yapamadı. Biraz nakise olan Havva Radıyâllahû anha'yı musallat etmek suretiyle tesirini yapmış oldu. لِيُجَادِلُوكُمْ Size mücadeleye gelsinler. وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ Eğer siz, onlara itâat etseniz ki nefsiniz de belki heves edecek. إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ O vakit, siz de onlar gibi olursunuz. Âllâh'ın emrini bırakıp da onlara itâat ettiniz mi, emirde başka bir şirk yapmış olursunuz.

122- أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Cenâb-ı Hak, bir misal ile bildiriyor. Bu ayet-i kerime, Ebû Cehil hakkında nazil olmuştur. Mâlum ya bir kalp, Âllâh'ın zikriyle hayatlanmazsa ölü bir kalptir. Ne zamanki Âllâh'ın zikriyle hayatlandı ise nurlu olur. Nurlu olan kalp de ferahlanır genişler.

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا İstifhamdır. Müsavi midir bir adam, ölü bir adam

ile فَاَحْيَيْنَاهُ sonra bizim ihya ettiğimiz adam bir olur mu? Biri ölmüştür, hayat bulmadı gitti. Biri de öldükten sonra biz, onu ihya ettik. İkisi bir olur mu? Biri küfürde, diğeri iman etmiştir. Her ikisi de bir, aynı olur mu? Hiç müsavi olur mu? Tabi müsavi değildir. Ve kalbini ihya ettikten sonra da وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِى بِهِ onlara bir nur halk ediyoruz, o nurla devam ederler. فِى النَّاسِ Biz, onlara bir nur ihsan ettik ki insanlar arasında o nur ile gidip geliyorlar.

Ayet-i kerime iki parçadır. Biri; اَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِى بِهِ Bir adam meyyit idi evvelce, biz onu ihyâ ettik, nur verdik, nur ile meshediyor insanların arasını. Diğeri كَمَنْ مَثَلُهُ فِى الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا bir adam da karanlıklarda, zulümatlarda, küfür zulmeti, cehalet zulmeti, görüş zulmeti. O zulmette kalmış, ondan çıkmaz ki kâfirdir. Bunlar ikisi bir, müsavi olur mu? Tabi olmaz.

كَذٰلِكَ Nasıl Mü'minlere imanı zinetlendirmiş Âllâh, زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ kâfirlere de Hâlik-i Kâinat tezyin etmiştir o küfür yolunu. Hepsini yapan Âllâh'tır. İhtiyar vardır insanda, ihtiyar-ı cüz'idir. **Züyyine linnası** ... ayet-i kerimesinde şeytana istinat ediyorlar fakat ziynetlendirip süsleyen yine Âllâh'tır. Âllâh CelleCelâlûhû, bir insanı cehennem ile halk etmişse, cehenneme giden yolu onun gözünde güzel gösteriyor. Cennet için halk olan Mü'mine de cennete giden yolları, onun gözünde güzel göstermiştir. Yoksa sıkıntı ve meşakkatlara tahammül ve sabretmesi, o Mü'minin kalbinde nur olmazsa, bir muhabbet olmazsa sıkıntılarla dolu olan bu yolu kat etmesi mümkün olmaz. Fakat cehennemin etrafı, nefsin arzu ettikleriyle doludur.

123- وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ اَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَاۜ وَمَا يَمْكُرُونَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

وَكَذٰلِكَ Böyle Mekke halkı gibi. Halik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. Ebû Cehil gibi, diğerleri de Mekke'nin eşrafları idi. Darb-ı misaldir. Balık baştan kokar, kötülük daima yukarıdan yayılıyor. İyilik ise daima aşağıdan yukarı çıkıyor. Peygamberan-i İzâm'a evvelâ tâbi olan fukaralar idi. Hâlik-î Kâinat buyuruyor. Diğer geçmiş, evvelki peygamberler zamanında daima böyle olmuştur. Baştakileri küfre götürüyor sevk ediyoruz, onların dalaleti ile aşağıdakiler de küfre giriyorlar. Nasıl ki Mekke-i Mükerreme'nin kâfirleri, fâsıkları, münafıkları en ileri gelenleri eşref idi. Hâlbuki Âllâh-û Teâlâ, onları fâsık, ehl-i cehennem yaptı. جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ Her belde karyelerde اَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا mücrimleri, ekâbirlerden yaptık. Mücrimler ekâbirlerden olur, ekâbirler mücrim olur. Çünkü "benim" diyor, kendinde benlik görüyor. Âllâh'ın benliğine karşı çıkıyor. Her beldenin ekâbiri mücrimdir. O ekâbir, cehennem yolunu tutacak da arkasından cehennem yoluna gitsinler. لِيَمْكُرُوا فِيهَاۜ Mücrimi, ekabir yapıyoruz ta ki mekru hile yapsın, imanından vazgeçsin, fesat yapsın memlekette. Hâlbuki وَمَا يَمْكُرُونَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ eğer hakikatı bilseler, onlar ancak nefsine mekru hile yapıyorlar. وَمَا يَشْعُرُونَ Ama farkında değiller, bundan malûmatları yok.

124- وَاِذَا جَاۤءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَۤا اُوتِىَ رُسُلُ اللّٰهِۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۜ سَيُصِيبُ الَّذِينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ

وَاِذَا جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ Âyât-ı beyyinat nazil olduğu zaman. Sebeb-i nüzul ayet bu idi. Ebû Cehil diyordu, "Abdimenaf oğullarının şerefi var, zenginliği var, bir peygamber geldi onlardan, bize ne kaldı? Bize de versinler bundan." Velid İbni Mugayyire ise; "Eğer nübüvvet hak ise ben, ona daha layıkım. Hem ondan büyük ve hem daha zenginim" diyordu. "Bize de bir hisse versinler ki biz de iman edelim" şeklinde itiraz ediyorlardı. Ayet, kıyamete kadar bütün emsallerine şümulü var. Bugün de "Arabistan'da bir peygamber olur da niçin İstanbul'da bir peygamber yetişmesin" demez mi?

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in sıdkına dâir bir ayet nazil olduğu zaman, قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ "Ona gelen vahiy gibi bize de gelmedikçe asla iman etmeyiz" derler. حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَآ اُوْتِىَ رُسُلُ اللّٰهِ Tâ ki bize de gelsin, onlara geldiği gibi. اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهٗ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Âllâh âlimdir, bilir risalete ehil kimdir. سَيُصِيبُ الَّذِيْنَ اَجْرَمُوا İsabet eder o cürüm işleyenlere. Ekâbirler, mücrimlere, onlara isabet ediyor صَغَارٌ Âllâh-û Teâlâ tarafından bir zillet, hasaret. عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ Dünyada zillet esir olacak, katil olacak, ahirette de azabı ebedi olacak. بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ Onların yaptığı bu mekru hileden dolayı.

125- فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهٗ يَشْرَحْ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ ۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهٗ يَجْعَلْ صَدْرَهٗ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى السَّمَآءِ ۭ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُونَ

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهٗ يَشْرَحْ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ ۚ Bu ayet-i kerimeyi, Mevlâna Celaleddin-i Rûmî belki on sahife ile izah ediyor. Bir kimseyi hidayete getirmek isterse Âllâh-û Teâlâ, kalbi genişler İs-

lamiyet için. "Din-i İslam, Nübüvvet, Kur'an için, Âllâh için." Bu kelimeler geçtiği vakit, kalbinde bir ferahlık olur, bir genişlik olur. Kalp kafeste yerleşmez, sığmaz bir hal olur.

وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ Eğer Âllâh-û Teâlâ, birisinin idlâlini isterse يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ onun da kalbini daraltır, sıkar. فِى السَّمَآءِ Öylesine ki (iman etmesi teklif edilse,) zorla göğe çıkıyormuş gibi meşakkatlandırır. كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ İşte bu şekilde, Âllâh CelleCelâlûhû iman etmeyenlere böyle azap eder.

Hadis-i Şerif; "Dâr'ul Gurûr olan dünyadan uzaklaşır, Dâr'ul Sûrur olan ahirete meyleder, ölüm gelmeden önce ölüme hazırlık yapar."

126- وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيْمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُوْنَ

وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيْمًا Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu İslam ve Kur'an, Rabbinin dosdoğru yoludur. Böylece ümmetine tebligat yap. قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُوْنَ Tafsil ettik âyât-ı beyyinatı, tezekkür eden anlayanlara. Kur'an'dan kim istifade eder ancak iman edenlerdir. Kur'an, bütün mahlûkata gelmiştir fakat iman etmeyince istifade edemiyor.

127- لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُوْنَ

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ Darussselâm, Cennetin ismidir. Onlar için Rableri katında Darusselâm, selâmet yurdu cennet vardır. وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُوْنَ Âllâh-û Teâlâ, onların işledikleri hayırlı işler-

den dolayı dostu ve yardımcısıdır. İltifat ediyor Cenâb-ı Âllâh; "Siz amel ettiniz de veriyorum" diyor.

128- وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًاۚ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِۚ وَقَالَ اَوْلِيَآؤُهُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ اَجَلَنَا الَّذِٓى اَجَّلْتَ لَنَاۜ قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ خَالِدِينَ فِيهَآ اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُۜ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem ümmetine beyan et. وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًاۚ O günü ki Âllâh CelleCelâlûhû, ins-i cinni hesap için haşreder, huzuruna ihzar eder. O gün يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ cinlere derler ki şeytanlara; قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِۚ "Siz insanların çoklarını iğva ettiniz. Siz sebep oldunuz, onları yoldan çıkardınız." وَقَالَ اَوْلِيَآؤُهُمْ İnsanlardan evliyaları, Hâlik-i Kâinat'a buyururlar ki arz ederler; مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ "Onlar yalnız bizi yoldan çıkarmadılar. Biz birbirimize yardım ettik de bu dalalete girdik. وَبَلَغْنَآ اَجَلَنَا الَّذِٓى اَجَّلْتَ لَنَاۜ Senin tayin gününe de bugün yetiştik." Hâlik-i Kâinat, cinlere diyor ki; "Siz insanların çoğunu idlal ettiniz, bugün cezasını görürsünüz." Onlar da derler ki; "Biz hep birlikte birbirimizden yardım gördük de dalalete girdik. Bize bir dünya halk et gidip iman amel edelim." Fakat reddolup kabul olmaz. قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ Bugün mesvanız, yeriniz cehennemdir. Hem de خَالِدِينَ فِيهَآ ebedi olarak içinde kalacaksınız. اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُۜ İllâ Âllâh'ın irade ettiği kimse başka. اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ Senin Rabbin, Hâkim'dir. Sununda alimdir, her şeyi bilir malûmatı var. Hikmet sahibidir, bilendir.

129- وَكَذٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَۧ

Dünyada da zalimleri birbirine terbiye ediyor, yaptığı maasiden dolayı. Ahirette de itiraf ediyorlar. "Cinler yalnız yapmadılar. Biz birbirimize yardım ettik, dalalete girdik" diyorlar. Zalimlerden bir kısmını, bir kısmına böyle musallat ederiz.

130- يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِى وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۟ قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰى اَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ Ey cin ve insan cemaati, اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ size peygamberler gelmedi mi? مِنْكُمْ Sizden, sizin cinsinizden peygamber gelmedi mi? يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِى Bizim bu âyât-ı beyyinatımızı size beyan etmediler mi? وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۟ Bugüne mülâki olacağınızı size söylemediler mi? قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰى اَنْفُسِنَا Artık orada tam cehenneme gidecek cihettir, inkâra mahal kalmaz, itiraf ediyorlar. Kendi aleyhimize şahitlik ederiz ki; "Peygamber de geldi, ahkâm da tebliğ edildi. Nefsimiz bizi bu yola çevirdi. وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا Dünyanın hayatı mağrur etti bizi." وَشَهِدُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ O vakit kendi kendilerine nefisleri için şehadet ederler ki iman etmediler, kendi kabahatlerinden idi. Peygamberlerin tebligatı da ve söyledikleri de var.

131- ذٰلِكَ اَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ

ذٰلِكَ اَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى Böyle peygamberleri göndermek ve bu ifadeleri beyan etmenin sebebi budur ki bilsin-

ler muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ zulm ile hiçbir memleketi helâk etmez, zulm ile hiçbir insanı azaplandırmaz. Herkes amelinin cezasını görür. وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ Ehl-i gafil olur da peygamber göndermeden ceza vermez.

132- وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا۟ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ Biliniz ki herkes için, gerek ehl-i cennet için, gerek ehl-i cehennem için. Ehl-i cehennemin derekâtı var, ehl-i cennetin derecâtı var. 8 derecedir ehl-i cennet, 7 derekedir ehl-i cehennem. مِمَّا عَمِلُوا۟ Yaptığı amelden dolayı, وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ senin Rabbin gafil değildir onların yaptığından.

133- وَرَبُّكَ الْغَنِىُّ ذُو الرَّحْمَةِ ۚ اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَآءُ كَمَآ اَنْشَاَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ اٰخَرِينَ

وَرَبُّكَ الْغَنِىُّ ذُو الرَّحْمَةِ Ey Habibim, senin Rabbin ganidir, halkın taat ve ibadetinden ve imanından. Onlara taat teklifi ancak kemâl bulmaları içindir. اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَآءُ İsterse bir anda sizi yok eder ve sizden sonra yerinize dilediği bir kavmi yaratır. كَمَآ اَنْشَاَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ اٰخَرِينَ Nasıl sizi başka bir kavmin arkasından halk etti, sizi de götürüp sizin arkanızdan da başka bir kavmi halk eder. Nasıl ki sizi de bir başka kavmin neslinden meydana getirdi.

134- اِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَاٰتٍ ۙ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ

Biliniz ki size va'dedilen azap, kıyamet, hesap muhakkak gelecektir. Cennet-i cehennem, hepsi Va'd-ı İlâhi'dir. Siz, Âllâh'ı aciz bırakamazsınız kaçamazsınız.

135- قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنِّى عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۙ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۗ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُونَ

قُلْ يَا قَوْمِ Ey Habibim Ekmelerasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ibret için onlara söyle. "Ey kavmim اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ elinizden geleni yapın, اِنِّى عَامِلٌ ben de yapacağımı yapıyorum. فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۙ Bundan sonra bir gün gelir göreceksiniz, مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۗ iyi akıbet kime olacağını göreceksiniz." اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُونَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, zalimleri iflah etmez. Zalimler kurtuluşa eremezler, zalimler felâh bulamazlar.

136- وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِ ۖ وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى شُرَكَآئِهِمْ ۗ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ Onların kabahatlarının bazıları; Âllâh'a tahsis ederler, مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَصِيبًا onların ekmiş olduğu bazı ziraatları ve bazı hayvanları. "Âllâh'ın malıdır" diyorlar. "Bize haram olur" diye yemiyorlar. فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ "Bu Âllâh'ın malıdır" diyor, "bize helal değil bize haramdır" diyor.وَهٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۖ Bir kısmı da diyorlar ki "bu da şerik tuttuğumuz ilâhlarımızındır" derler.فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِ ۖ "Şeriklere tahsis edilen mal, Âllâh'a verilmez. وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى شُرَكَآئِهِمْ Şeriklere ait olan Âllâh-û

Teâlâ'ya erişmez. Ama Âllâh-û Teâlâ'ya ait olan ortaklarına erişir." سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ Ne çirkin hüküm veriyorlar!

137- وَكَذٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

وَكَذٰلِكَ Nasıl ki tezyin edilmiş bu küfürler onların gözünde. زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ Bunun gibi, ortakları (şeytanlar veya puthane hademesi) müşriklerin birçoğuna (fakr korkusu telkin ederek) evlatlarını öldürmeyi hoş gösterdi. Hele kız çocuğu olursa. شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ Tâ ki onları helâke düşürsünler, dinlerini karıştırsınlar, teşevvüşe uğratsınlar. وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ Bunların hepsi Âllâh'ın iradesi, halk etmesiyle olur. Eğer Âllâh halk etmezse, tabi bunlar yapamaz. Eğer ki insan iradesiyle zuhur eder fakat Cenâb-ı Hakk'ındır. İhtiyarla olduğu için, onun da iştiraki nispetinde ceza verir. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem artık sen, onları iftiralarıyla baş başa bırak.

138- وَقَالُوا هٰذِهٖٓ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ ۖ لَا يَطْعَمُهَآ اِلَّا مَنْ نَشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

وَقَالُوا هٰذِهٖٓ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ ۖ Onlar, saçma düşüncelerine göre dediler ki; "Bu ekinler ve hayvanlar haramdır. لَا يَطْعَمُهَآ اِلَّا مَنْ نَشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ Bunları dilediğimizden (puthane hademesinden ve erkeklerden) gayrisi yiyemez. Ve şu hayvanların (Bahire, Sâibe ve Hâm'ın) da

arkasına binmek ve yük vurmak haramdır" dediler. Birtakım davarları da Âllâh'ın ismini anmadan boğazladılar. (İlâhları adına keserler.) Bütün bunları, Hak Teâlâ emretmiştir diye iftira ediyorlar. سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ Âllâh-û Azimüşşan, bu iftiraları yüzünden yakında onlara cezalarını verecektir.

139- وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هٰذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا ۖ وَإِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هٰذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا ۖ "Bu hayvanın karnındaki yavru, halis erkeklerimizedir. Hanımlara değildir, kadınlara haram kılınmıştır" dediler. وَإِنْ يَكُنْ مَيْتَةً Ölü olarak doğarsa bu yavru, فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ ۚ etinden yemekte kadın erkek ortaktır. سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ Onların kendiliklerinden "bu helal bu haramdır" diye vasıflandırmalarından ötürü, Âllâh onların cezasını verecektir. إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ Âllâh-û Azimüşşan, Hakim-i Âlim'dir. Her şeyi yerli yerine halk etmiştir, her şeye de âlimdir.

140- قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ ۚ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ۚ

قَدْ خَسِرَ Hakikaten hüsrana girdiler. الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ Evladını katledenler, سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ilimsiz sefahatle وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ Âllâh'ın kısmet etmiş olduğu hayvanı, rızkı kendilerine haram ediyorlar. افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ ۚ Bir de Âllâh'a iftira ederler, "Âllâh emretmiş bunu" diye. قَدْ ضَلُّوا Onlar doğru yolu kaybetmişler, وَمَا كَانُوا

مُهْتَدِينَ hidayete de gelecek değillerdir. Bunlar sonradan nedamet edip de imana da gelmezler.

141- وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

Hâlik-i Kâinat, imtinam kabilinden minnet olarak verdiği nimetleri beyan buyuruyor. Ey bu nimetleri kendine haram eden! Ben, yalnız bunları size ihsan etmedim. Öyle nimetleri halk edip verdim ki hadd-i hesaba gelmez. Hangisini haram ediyorsunuz.

وَهُوَ الَّذِي Öyle bir Âllâh'tır ki أَنْشَأَ جَنَّاتٍ size halk ediyor bir takım bağ-u bahçeler. Onlar مَعْرُوشَاتٍ bazıları yer üzerinde; kavun, çilek, karpuz gibi. وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ Bazıları da yukarı doğru; buğday, arpa, elma, hurma gibi olanlar. وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ Ziraat, ehemmiyetine binâen bildiriyor. مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ Bakınız bu nimetlerin hangisini ağzına alsan, lezzetleri aynı değil. وَالزَّيْتُونَ Zeytin; zeytinin yetmiş faydasını saymışlar. وَالرُّمَّانَ Nar; her cihetiyle faydalıdır. مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ Bunların yenmesi, şekilleri, lezzetleri ayrı ayrı birbirlerine benzemez. Renkleri, kokuları hepsi ayrı ayrı halk olmuşlar. Hepsi de size helal edilmiş. كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ Emrediyor Cenâb-ı Hak; "Yeyiniz onun hasılatını. إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ Hakkını, zekâtını hasadı zamanında veriniz." Bu ayet hurma ile üzüme aittir. وَلَا تُسْرِفُوا İsraf etmeyiniz meselâ hepsini verip de kendini mahrum etmek yapmak. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ Âllâh-û Teâlâ, israf edenleri sevmez.

142- وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ؕ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ؕ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ۙ

وَمِنَ الْاَنْعَامِ Yine Nimet-i İlâhiyeyi haram ediyorsun kendine ama ne nimetler var. حَمُولَةً Bir takım hayvanları halk etmiş, hamle salih. Sığır, deve, merkep gibi hayvanlara yükünü yükletir götürürsün. وَفَرْشًا Bir takım hayvanları da ufak halk etmiş hamle salih değil, onların yavruları. كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ Ey insanlar, Âllâh CelleCelâlûhû bunları size ihsan etmiş bu nimetleri, Âllâh'a iftira etmeyiniz, Nimet-i İlâhi'den istifade ediniz. "Bu haramdır, bu helaldir" diyerek kendiliğinizden bir hüküm yapmayınız. وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ Şeytanın hutuvatını, tarikını, kalbe olan ilkiatına tâbi olmayınız. Şeytan diyor size, "bu helaldir, bu haramdır." اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ Çünkü şeytan, adaveti zâhir düşmandır, beyyin'ül adavedir. Âllâh'ın emrine karşı bir şeyler çıkarır, öyle ise şeytanı dinlemeyiniz. Âllâh emrediyor bunlar helaldir.

143- ثَمٰنِيَةَ اَزْوَاجٍ ۚ مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ؕ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ ؕ نَبِّئُوْنِىْ بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۚ

ثَمٰنِيَةَ اَزْوَاجٍ Sekiz çift var ki مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ koyundan iki (erkek dişi,) وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ؕ keçiden de iki (erkek dişi.) قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ Erkeği mi haramdır, dişisi mi haramdır اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haramdır? نَبِّئُوْنِىْ بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۚ Bize söyleyiniz hangisi haramdır. Tabi bir şey diyemezler. Dalâletlerini bilsinler içindir.

144- وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۗ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَۚ

وَمِنَ الْبَقَرِ (Deveden iki (dişi-ibil, erkek-nâkaa) وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ sığırdan iki (erkek-dişi) اثْنَيْنِۜ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ bunların erkeği mi haramdır, dişisi mi haramdır اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ yahutta iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haramdır? Yâni fikriniz bâtıl, Âllâh söylememiş. Kendinizden uydurduğunuz da öyle bâtıldır ki cevap veremezsiniz. اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ Acaba siz hazır mıydınız? اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ Âllâh'ın, size vasiyet ettiğine şahit mi oldunuz, (Âllâh böyle tavsiye ederken siz, O'nun yanında mıydınız?) فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا Bu halis bir iftiradır Âllâh'a karşı, bir ilim ve hüccete dayanmaksızın, halkı idlâl eden kimseden daha zalim kim olabilir? لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۗ Halkı idlâl eder malûmatı olmadan, اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَۚ Âllâh CelleCelâlûhû nefsine zulmedenleri hidayete getirmez.

145- قُلْ لَّآ اَجِدُ فِى مَآ اُوْحِىَ اِلَىَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهٗٓ اِلَّآ اَنْ يَكُوْنَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوْحًا اَوْ لَحْمَ خِنْزِيْرٍ فَاِنَّهٗ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

قُلْ لَّآ اَجِدُ فِى مَآ اُوْحِىَ اِلَىَّ مُحَرَّمًا Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem bu cahillere, bu ahmaklara, Mekke müşriklerine de ki bana da Kur'an-ı Azîmüşşân nazil oluyor. Bana nazil

olan bu Kur'an-ı Azimüşşân'da bu haramlar yok, عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهٗٓ bir kimse yese bunları haram değildir. Ancak haramlar bunlardır اِلَّآ اَنْ يَكُوْنَ مَيْتَةً meğerki ölü ise kesilmeden ölürse o zaman haramdır. اَوْ دَمًا مَّسْفُوْحًا Yahut kan, akan kan اَوْ لَحْمَ خِنْزِيْرٍ yahut domuz eti, فَاِنَّهٗ رِجْسٌ necistir bu çünkü necisten halk olmuştur. اَوْ فِسْقًا Yahut fısık sahibi, fısık sahibi kimdir? اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ Başkası için onun adına boğazlandığı, Âllâh'tan başkası adına boğazlandığı. Âllâh'tan başkası adına kesilmiş olan hayvan, o da fısktır. Bunlardır haram olanlar. فَمَنِ اضْطُرَّ İltırara düşen yâni ölüm haline gelip de yiyecek helâl başka bir şey bulamayan, o seferde غَيْرَ بَاغٍ bağı olan bir sefer değilse yâni meşru olan bir hükümetin aleyhine tuğyan etmiş değil وَّلَا عَادٍ yahut dışarı çıkıp da halkı soyucu değilse, bu halde yolda kalmış, perişan olmuş bir şey bulamamışsa buna da ölmeyecek kadar caizdir. فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ Senin Rabbin ey Habibim, gafurdur mağfiret edicidir, zarureti bilir, zaruret miktarına cevaz vermiştir. Rahimdir, merhamet sahibidir.

146- وَعَلَى الَّذِيْنَ هَادُوْا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِىْ ظُفُرٍ ۚ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُوْمَهُمَآ اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُوْرُهُمَآ اَوِ الْحَوَايَآ اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ ۖ وَاِنَّا لَصَادِقُوْنَ

وَعَلَى الَّذِيْنَ هَادُوْا Biz Azimüşşan, yahudilere haram ettik onların kitabı ile. حَرَّمْنَا كُلَّ ذِىْ ظُفُرٍ ۚ Tırnak sahibi, bütün tırnaklı hayvanları haram ettik وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ inek, sığır, koyun cinsi hayvanların iç yağını. حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُوْمَهُمَآ اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُوْرُهُمَآ Meğerki sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan veya kemiklerine karışan yağlar müstesna. اَوِ الْحَوَايَآ اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ Bağırsaklarının taşıdığı ya

da kemiğe karışan yağlar hariç, bunları haram etmek de olanlara bir cezadır. ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ Onların yaptığı zulümden dolayı buyuruyor Cenâb-ı Hak, onlara bu nimetleri haram ettik. وَإِنَّا لَصَادِقُونَ İhbârımız da va'dimiz de hak ve hakikattir cezasını görecekler. Biz elbette doğru söyleyenleriz.

Yahudilerin bazı peygamberleri öldürmeleri, faiz yemeleri ve Âllâh'ın haram kıldığı bazı şeyleri helâl saymaları yüzünden, Âllâh-û Teâlâ onlara ceza olarak hayvanların iç yağlarını haram kılmıştır.

147- فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

فَإِنْ كَذَّبُوكَ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem seni tekzib ederlerse فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ cevap budur. Âllâh CelleCelâlûhû rahmeti vasia sahibidir, hata edenlere derhâl ceza gelmez, mühlet veriyor ki belki tevbe eder imana avdet eder وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ Onun be'si, onun azabı da mücrim kavimlerden uzaklaştırılamaz. (Gerçi azabı ta'cil etmez, mühlet verir fakat ihmal etmez. Hiç kimse Azab-ı İlâhi'yi mücrimlerden men edemez.)

148- سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا Şirk yapanlar diyecekler ki لَوْ شَاءَ اللَّهُ eğer

Âllâh bizim şirkimizi istemeseydi, bizim bu yolumuzu istemeseydi مَـا اَشْـرَكْنَا tabi biz şirk yapmazdık, وَلَآ اٰبَآؤُنَـا âbâ-û ecdadımız da böyle. وَلَا حَرَّمْنَـا مِـنْ شَـىْءٍ Bu haram olan şeyleri de nefsimize haram ettik, onları da hiç yapmazdık. Demek ki bizim yaptığımız, Âllâh'ın istediğiyledir. كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِيـنَ مِـنْ قَبْلِهِـمْ Böylece onlardan önceki ümmetler de peygamberlerini tekzib etmişlerdi حَتّٰـى ذَاقُـوا azabımızı görünceye kadar, sonunda azabımızı tattılar. قُـلْ هَـلْ عِنْدَكُـمْ مِـنْ عِلْـمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَـا Bunlara cevap; Var mıdır sizde bir ilm-i malûmat ki Âllâh buna razıdır. Yanınızda kitap ve hüccetten bir şey var mı? Varsa bize çıkarın açıklayın اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ ancak bâtıl olan bir zanna, fasit olan bir zanna tâbi olmuşlar. وَاِنْ اَنْتُـمْ اِلَّا تَخْرُصُـونَ Siz zandan başka bir şeye uymuyorsunuz ve siz sadece yalan söylüyorsunuz.

Her şeyi halk eden Âllâh'tır, şerri de halk eden O'dur, hayrı da halk eden O'dur. Fakat şerre rızası yok, hayra rızası var. Hayır yapandan razıdır, şer yapandan razı değildir. Pekâlâ neye halk etmiştir? Hâlik olduğu için kulunu imtihan ediyor.

149- قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَآءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ

قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem söyle, Âllâh içindir hüccet-i bâliğa (tam ve kat'i bürhan.) Âllâh'ın hücceti kul üzerinde; kitap, Kur'an, peygamber gönderdi, malûmat verdi, helal ve haramı beyan etti, iman ve küfrü beyan etti artık bunları beyan ettikten sonra kul, bunlara ehemmiyet vermeyip de kendi fikriyle ben de varım diyerek yanlış yaparsa cezasını göreceği muhakkaktır. فَلَوْ شَآءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ Eğer

Âllâh irade etseydi bütün insanlar hidayete geleceklerdi. Şeytanı, cenneti, cehennemi halk etmezdi. İrade-i İlâhiye'dir. Fakat o vakit ne olurdu. Bir hükümdar var ama hiçbir mücrime ceza verecek kudreti yok demek olurdu.

150- قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَا ۚ فَاِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ۧ

قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem söyle onlara, Âllâh Teâlâ bunu haram etti diye şehadet edecek şahitlerinizi getirin. الَّذِينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَا ۚ Âllâh CelleCelâlûhû bunları haram ettiğine dair elinizde bir hüccetiniz varsa, Tevrat-ı İncil'den bir hüccetiniz varsa getiriniz görelim. فَاِنْ شَهِدُوا Bu ayetlerden sonra eğer onlar bir şey getirip gösterirlerse, فَلَا تَشْهَدْ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا ey Habibim hiç onlara iltifat etme, مَعَهُمْ ۚ âyât-ı beyyinâtı tekzib edenlerin heva ve hevesatına tâbi olma (arzu ve isteklerine uyma.) بِاٰيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ Ahirete iman etmeyenler, âyât-ı beyyinatı tekzib edenler ahirete iman etmeyenlerdir. وَهُمْ Onlar, بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ۧ Rabbine muadelet yaparlar, şerik koşuyorlar.

151- قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا ۚ وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍ ۖ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ ۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۚ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ۚ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

Hâlik-i Kâinat, burada on madde beyan ediyor, beşini emir ile beşini nehiy ile. Haram hangisidir? Âllâh'ın haram ettiğidir. Helal hangisidir? Âllâh'ın helal ettiğidir. Hiç kimse bir şey için kendiliğinden helâldir haramdır diyemez. Biz ancak Kur'an'a tâbiyiz. Cenâb-ı Hak, on madde ile beyan ediyor. قُلْ تَعَالَوْا Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem onlara çağır, de "Geliniz اَتْلُ ben okuyayım bildireyim size, مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ Rabbinizin haram ettiğini size bildireyim. اَلَّا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْئًا Âllâh'a şerik koşmayınız, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا İkincisi; ana babaya ihsan et, iyilik edin. وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍ Evlatlarınızı da fakirlik korkusu ile öldürmeyiniz, نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ sizi de onları da rızıklandıran biziz. Dördüncüsü; وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ kebâir günahlara yaklaşmayın. مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ Zâhir olan kısım; katil, zina, sirkat, yalan. Batın olan kısımlar; haset, kibir, ucûp bunlara yakın olmayınız. وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ Âllâh-û Teâlâ'nın katli haram ettiğine, haram kıldığı cana kıymayın meğerki (kısas gibi) hak ile olsun. Hak olan ölümden murad; dinden dönmek, kısas ve recim icap eden zinadır. ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ Âllâh CelleCelâlûhû bununla sizi tavsiye ediyor, emrediyor لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ tâ ki taakkul tedebbür edesiniz. Hak buradadır, asıl hayatta buradadır.

152- وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوا ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ Birisi vefat etti akrabalarınızdan yetimleri kaldı, onların malına ahsen sûrette tekarrub edin. Malınızı nasıl muhafaza ediyorsunuz, onun, yetimin malını da o sûrette muhafaza edin. حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ Bu da daimi değil, o yetim baliğ oluncaya kadar. On beş yaşını geçti mi, yetimlik ortadan kalkar. وَاَوْفُوا الْكَيْلَ Beşinci de; ölçekte hile olmasın وَالْمِيزَانَ tartıyı adaletle yapın. Bunlarda da hile yapmayınız. بِالْقِسْطِ Adaletle ölçünüz لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا imkân dâhilinde, o teklifler vardır. İhtiyar-ı niyetin bozuk olmadıktan sonra gücünü sarfetti mi, üst tarafını Âllâh'a bırak. Asıl sû-i niyet olursa fena olur. وَاِذَا قُلْتُمْ Bir de mahkemelere gittiniz mi şehadet için. Ne zamanki söylediniz, bir hüküm için bir şehadet için mahkemeye gittiğiniz zaman فَاعْدِلُوا adalet ediniz, doğru söyleyiniz. وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى Eğer ki şehadet edilen akrabanız da olsa, وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوا Âllâh'a karşı yaptığınız ahd-i muahedeyi ifa ediniz. Âllâh'a karşı muahede nedir? İman ettik Kur'an'a, kabul ettik ne demek? Bütün emirleri gücüm yettiğince ifa edeceğim, amel edeceğim. ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ Âllâh CelleCelâlûhû bununla sizi emrediyor. Tâ ki siz tezekkür edesiniz, müttaiz olur anlarsınız.

153- وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهٖ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا Muhakkak ey insanlar, bu baştan geçen on madde, müstekim olan benim yolumdur dinimdir. فَاتَّبِعُوهُ Buna tâbi olunuz, وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ başka yollara yüz çevirmeyiniz. فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهٖ Sizi, Âllâh'ın yolundan çevirir. Başka yollara

gittiniz mi, bu yoldan ayrılmış olursunuz. ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ Bununla Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor, belki takva ile Âllâh'ın huzuruna gidersiniz. Âllâh-û Teâlâ korunasınız diye size bunları emretti.

154- ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِى اَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ

ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ Biz Mûsâ Aleyhisselam'a kitap gönderdik. Tevrat'ı beyan ediyor Cenâb-ı Âllâh, beyan ettikten sonra aynen bizim olur. تَمَامًا عَلَى الَّذِى اَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَىْءٍ Tevrat münzel olan kitapların en mükemmeli idi, hükmü nesholmuş sona ermiştir. Bizim için amel edilecek bir kitap değildir. Ahsen sûrette gönderdik mufassal olarak, وَهُدًى وَرَحْمَةً hidayete vesile ve rahmet olarak gönderdik. لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ Belki o zamandaki insanlar, Rabbinin likası ile iman etsinler, bâse, sevaba ve ikaba kavuşacaklarına iman etsinler.

155- وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ Bu Kur'an, mübarek bir kitaptır gönderdik sana ey Habibim. مُبَارَكٌ Mübarektir, birçok hayır ve menfaatler vardır. فَاتَّبِعُوهُ O'na tâbi olunuz, amel ediniz. وَاتَّقُوا Küfürden kendinizi muhafaza ediniz. لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ Onunla Merhamet-i İlâhiye'ye nail olursunuz. Muhalefetten sakının ki rahmet olunasınız.

156- اَنْ تَقُولُوا اِنَّمَا اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَآئِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ

اَنْ تَقُولُوٓا اِنَّمَآ اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَآئِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا Hâlik-i Kâinat beyan ediyor. Bunlar evvela Rasûl-û Ekrem'e diyorlardı ki; "Bizim için nasıl Tevrat nazil olmuştur, bizim de bir kitabımız olsaydı okuyacaktık. Biz gidip de yahudilerin kitabını okumayacağız. Yahut da bizim bir kitabımız olsaydı, biz onlardan daha ziyâde o kitabın hükmüne tâbi olacaktık. وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ Biz onu anlamaktan gafil idik, onların lisanını bilmiyorduk ve okumadık anlamadık."

157- اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّآ اَهْدٰى مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُٓوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ

اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ Yine diyordunuz bize de bir kitap nazil olursa, لَكُنَّآ اَهْدٰى مِنْهُمْ ۚ biz onlardan daha ziyâde hidayete yanaşırız. İşte فَقَدْ جَآءَكُمْ şimdi size Kur'an geldi. بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ Beyandır Rabbinizden bu Kur'an, وَهُدًى hidayettir dalaletten tedebbür eden kimselere ve وَرَحْمَةٌ ۚ tâbi olanlara rahmettir. فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ Bu halde, bu Kur'an'ı tekzib edenlerden kim daha zalim olur, âyât-ı beyyinatı tekzib edenden daha zalim kim olabilir, وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ i'raz edenden daha zalim olabilir mi! سَنَجْزِى الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا Bundan sonra yâni ahirette cezalandırırız. Âyât-ı beyyinatı bırakan, i'raz eden, onları cezalandırırız ama nasıl azap? سُٓوءَ الْعَذَابِ En şiddetli bir azap ile cezalandırırız. Bu da بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ onların yaptığı i'razdan dolayıdır, azabın en şiddetlisi ile cezalandıracağız.

158- هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّآ اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فِىٓ اِيمَانِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ انْتَظِرُوٓا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّآ اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ İntizar ediyorlar. Azrail gelsin de ruhları kabzetsin de o vakit mi iman edecekler? O zaman edilen imanın kıymeti yok. اَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ Rabbinin emri ile başlarına bir azap gelir de ondan sonra mı iman edecekler yahutta kıyametin bazı alâmetleri zuhur ettiğinde mi iman edecekler? يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ Kıyamet alâmetlerinin bazıları zuhur edince, لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا hiç kimsenin imanı fayda vermez ona. لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ Evvel iman etmedikten sonra, sekerattaki imanın faydası olmaz. اَوْ كَسَبَتْ فِىٓ اِيمَانِهَا خَيْرًا ۗ Yahut iman etmediği halde bir hayır yaparsa, o hayrın da faydası yok. قُلِ انْتَظِرُوٓا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ Ey Habibim, onlara söyle siz intizar ediyorsunuz, biz de onu bekliyoruz. O vakit kurtuluş bize, helâk sizedir.

159- اِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۗ اِنَّمَآ اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

اِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ Onlar ki dinini terk etmişler, tefrikaya düşürmüşler, bazı maddeleri kabul eder, bazı maddeler için bu benim aklıma uygun gelmez diyenler. Kendini ve aklını bir şey zannediyor. وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۗ Ey Habibim onların ıslahına çalışma, onlar iman etmezler, küfür üzerine gidecekler. Sen onlara taarruz etme, cezasını görecekler اِنَّمَآ اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ Onların emri,

işi ancak Âllâh'a kalmıştır. ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ Sonra Cenâb-ı Hak, onların yaptığını onlara haber verir. Yâni nasıl haber verir, cezasını verir ki yerleri cehennemdir. (ayet Mekki - mensuhtur)

160- مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا ۚ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا ۚ Kim ki bir haseneyi getirirse, ona on misli sevabı var. Hasene nedir? Demişler ki **lâ ilâhe illâllâh Muhammedûrrâsûlûllâh**. Birinin seyyiat-hasenatı hesapta bir olursa, Rahmet-i İlâhiye sebkat ediyor. Bir amel yapıyor, on misli sevap veriliyor. Bir fenalık yapılırsa, ona bir misil ceza veriliyor. Bir hayır murad eder yapmazsa, bir hasene yazılır. Bir fenalık murad eder yapmazsa, yapamazsa günah yazılmaz. Çünkü Rahmet-i İlâhiye gazabına sebkat etmiştir. Hâlik-i Kâinat iyiliği yapan demiyor, iyiliği getiren diyor yâni halis olandır. وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ Seyyieyi getiren فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا ancak misli ile cezalanır. وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ Zulüm görmezler, (sevapları eksik verilmediği gibi azapları da artırılarak zulme uğramazlar.)

161- قُلْ اِنَّنِى هَدٰىنِى رَبِّى اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

قُلْ اِنَّنِى Söyle ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, "Ben beşer olduğum halde, beşerim ama هَدٰىنِى رَبِّى doğru yola Cenâb-ı Hak yetiştirdi beni, اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ sıratı müstekîme yetiştirdi beni. Ben de beşerim sizin gibi, دِينًا قِيَمًا müstakim bir dine sahip etti. Bu da مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

İbrahim Aleyhisselam milleti ki hanifen, hakka mail, dalaletten istikâmete mail, hakikate mail. Müşriklerin iddia ettiği gibi şirk, ortak koşanlardan değildi.

162- قُلْ اِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَۙ

Söyle ey Habibim, benim namazım, نُسُكِى benim ibadetim, benim hayatım, benim ölümüm, halis hepsi Âllâh içindir.

163- لَا شَرِيكَ لَهٗۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ

لَا شَرِيكَ لَهٗۚ Öyle Âllâh ki şerik ve naziri yok. وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ Âllâh tarafından ben bununla emrolundum. Tefvizi ûmûr etmeye, halis olmaya, bütün ibadet ve taatim ile hayatım. Âllâh'ı takdis etmeye emrolundum. وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ Ben bu Müslümanların evveliyim. Her peygamber ümmetinin evvelidir.

164- قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍۗ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۚ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِى رَبًّا Söyle Ey Habibim. Âllâh her şeyin Rabbi iken ben, ondan başka Rab mi arayacağım. Her şeyi halk eden Âllâh'tır. وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍۗ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَاۚ Her nefsin kesbettiği amel, hayır ve şer hepsi cezası ve mükâfatı o nefsin üzerine yükleniyor. وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۚ yâni tahmilü nefsün. Hiçbir nefse hamledilmez, yüklenmez başkasının günahı. Hiçbir insana, diğer insanın günahları yüklenmez. ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ Ondan sonra hepinizin rücuu Âllâh-û Teâlâ'yadır. فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

Bu dünyada ihtilaf ettiğiniz din, iman gerçeklerini o zaman görürsünüz. Uyuşmazlığa düştüğünüz gerçeği size haber verecektir.

165- وَهُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَآئِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ اٰتٰيكُمْ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

وَهُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَآئِفَ الْاَرْضِ O Âllâh'tır ki sizi yerde halife yaptı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zamanı saadetinde vazifeleri dört idi. a) Âllâh'tan Vahy-i İlâhi'yi alırdı. b) Aldığı vahyi izah ederdi. c) İnfaz - icra ederdi d) Kalplere tasarruf ederdi. Rasûl-û Ekrem'in vefatı ile beraber vahiy mûnkatı oldu. Diğer üç vazife devam etti. Hulefâ-i Râşidin'in hepsinde alesseviye devam etti. (İmam Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Hüseyin Radıyâllâhû Anhûm) Hulefâ-i Raşidin'den sonra bu üç vazife ayrı ayrı şahıslara taksim oldu. Hilafet otuz senedir, ondan sonra hükümdarlıktır. وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ Sizin bazılarınızı, bazılarınızdan derece itibari ile üstün kıldık. Mal ile câh ile mertebe ile maneviyat ile Azamet-i İlâhiye'ye delalet etmek için; herkesin rengini fikrini başka, boyunu aklını başka başka halk etti. Kuvvet-i kudretin tekemmülüne delalet etmek içindir. لِيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ اٰتٰيكُمْ Bunu yapıyor Âllâh, ta ki sizi imtihan etsin, imtihandan nasıl çıkarsınız? Size verdiği nimetlerden dolayı sizi imtihan etmek içindir. اِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ Âllâh CelleCelâlûhû'nün ikabı, âsî olanlara seridir. وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ Mü'minlere mağfireti fazladır, rahmeti de çoktur fakat azabı da vardır. Hâvf ve recâdan hiç kimse salim olmamalıdır. Âllâh-û Azimüşşan (iman edip salih ameller işleyenlere) mağfiret ve rahmet edicidir.

سُورَةُ الْاَعْرَافِ ﴿٧﴾ A'RAF SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bu sûreyi celile, Mekke'de nazil olmuştur. 206 ayet, 3635 kelime, 14310 harften ibarettir.

1- الٓمٓصٓ

Müteşâbihat-ı Kur'aniyedir. Ahkâma ait olmayan ayetler. Bunlar, bir şifreye benzer muhib ile mahbubun arasında, Âllâh ile Rasûlün arasında bir şifredir. Âllâh'ın ilmine havale ederler, Âllahû e'lemû bimuradihi bizêlike, tefsirler böyle diyorlar. Müteşabihat olan ayetlerin, o kadar geniş mânâları var ki diğer ayetlerden daha geniş mânaları var diyorlar. Bizim için lâzım olan ahkâm ayetlerdir, müteşabihat ayetlerde isabet etmemek ihtimali olduğundan biz burada reyimizi karıştırmayacağız demişler. Sonradan gelen müteahhirin ulemâ her kelimeye birçok mânâ vermişler. Mesela ا Âllâh, ل Latif, م Mecid, ص Sadık. Âllâh-û Lâtifûn Mecidûn Sadikun diye mânâ almışlar. Bir de ا Âllâh, ل Cibril, م Muhammed, ص Sâdık. Âllâh'tan Cibril-i Emin getirdi, Sadikul va'dül emin olan Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e. Yine demişler ki; elif'den ey

insan-ı lâyık, mim'den müeyyidin min indillah, sad'dan essadiku fi en kadüratı ehlil zeyr, böyle Rasûl-û Ekrem'e hitap edilmiş. Bizim için bunlarla meşgul olmamak daha evlâdır, evvelkilerin yolunu tutmak daha eslemdir.

2- كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ

كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ Hitap Rasûl-û Ekrem'edir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bu bir kitaptır, tenvin ta'zime delâlet eder azim bir kitaptır. Bu Kur'an-ı Azimüşşân, azim bir kitaptır. Ey Habibim sana nazil olmuştur. Bu kitap bir maksat üzerine nazil olmuştur, başka cihetlerde bunu sarfetmek doğru değildir. فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ Bunu tebliğ ederken, kâfirlerin inkârından ötürü kalbinde bir sıkıntı olmasın bir darlık olmasın, kalbinde bir sıkıntı harac olmasın. لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ İman etmeyenlere inzar edersin cehennem azabı ile. İman edenlere de vaz-ı nasihat edersin. Mesela Kur'an-ı Azîmüşşan'ı para toplamak için, dünyayı yedirmek için Kur'an'ı sarfetti mi gayeyi değiştirmiş olur. Hatta Kur'an'ı, "güzel sesi ile okuyanı dinleyelim" diye, sesi için dinlerse yine gaye değişmiş oluyor.

3- اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۗ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ

اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ Ey Habibim gaye budur; Kur'an'dan Mü'minlere va'z-ı nasihat, inkâr edenlere de Azab-ı İlâhiye'yi gösterip belki imana gelirler. Tâbi olunuz size nazil olan ahkâma, he-

laline haramına, Emr-i İlâhiye tâbi olunuz.مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ Âllâh'tan başka, Ahkâm-ı İlâhi'den başka, O'ndan başkasını dost tutmayın. (İns ve cinden sizi idlal edenleri) dost edinip de onlara uymayın. قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ Hâlbuki az tezekkür ediyorsunuz. Dünyanın mal, evlat ve mertebeleri sizi meşgul ediyor. Hâlik'i tezekkür azalmıştır, diyor.

4- وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا فَجَآءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا اَوْ هُمْ قَآئِلُونَ

وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا Düşünmüyorsunuz ki sizden evvel, Ahkâm-ı İlâhiye'yi dinlemeyenlerin başına neler geldi? Mal-u evlâda, mertebeye mağrur olmayınız. Ne kadar şehirler kasabalar var ki sizden evvel, o şehirlerde kasabalarda yaşayanlar mağrur olmuşlar. O gururun neticesinde Hâlik'ini tahattur etmemişler. Ondan sonra biz de onları helâk etmişiz. فَجَآءَهَا بَأْسُنَا Onlara helâkımız gelmiş. (**Be's**) azap demektir, azabımız gelmiş onlara. بَيَاتًا Bazılarına geceleyin geliyor, اَوْ هُمْ قَآئِلُونَ bazılarına da kaylûle zamanı ki öğle zamanı geliyor. Âllâh Teâlâ, Lut Peygamberin kavmini gece, Şuayb Peygamberin kavmini de gündüz helâk etmiştir.

5- فَمَا كَانَ دَعْوٰيهُمْ اِذْ جَآءَهُمْ بَأْسُنَآ اِلَّآ اَنْ قَالُوٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

فَمَا كَانَ دَعْوٰيهُمْ Başlarına musibet geldikten sonra da sözleri bu olur. اِذْ جَآءَهُمْ بَأْسُنَآ Bizim azabımız geldikten sonra artık bir inkâr yolu kalmıyor. اِلَّآ اَنْ قَالُوٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ Kendileri tehassür-ü nedametle halasa tama' ederek. "Ya Rabbi, nefsimize zulmettik, biz kabahatliyiz" derler.

6- فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِينَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلِينَ

فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِيـنَ اُرْسِـلَ اِلَيْهِـمْ Muhakkak kıyamette muhakeme ederiz, diyor Cenâb-ı Hak. Sual edeceğiz o kavme ki biz peygamber göndermişiz onlara. Diyeceğiz ki size peygamber geldi mi, icabet ettiniz mi? وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلِينَ Aynı zamanda peygamberlerden de soracağız, sen vazifeni yaptın mı?

7- فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ

فَلَنَقُصَّـنَّ عَلَيْهِـمْ بِعِلْـمٍ Bütün ahvalleri bizde, gerek Peygamber-i İzam'ın, gerek insanların, gerek kâfirlerin, gerek Mü'minlerin, hepsi de bizde mahfuzdur. Ve onlara olup bitenleri tam bir malûmat ile mutlaka anlatacağız. وَمَـا كُنَّـا غَآئِبِيـنَ Biz Azîmüşşan, gaib değiliz zalimin yaptığı zulümlerden, Mü'minin yaptığı âmâl-i salihadan gaib değiliz. (Fiillerinden, sözlerinden bihaber) değiliz. Kıyamet gününde ona, "sen busun" denilir.

8- وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَاُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

وَالْوَزْنُ يَوْمَئِـذِ الْحَـقُّ Vezin; terazi. Sual gibi Âllâh'a aittir. فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَاُولَٰٓئِكَ هُـمُ الْمُفْلِحُـونَ Her kim ki amellerinin hesabı, hasenat tarafı ağır basarsa o felâha kavuşur. Necata erecek olanlardır.

9- وَمَـنْ خَفَّـتْ مَوَازِينُـهُ فَاُولَٰٓئِـكَ الَّذِيـنَ خَسِـرُوٓا اَنْفُسَـهُمْ بِمَـا كَانُـوا بِاٰيَاتِنَـا يَظْلِمُونَ

وَمَـنْ خَفَّـتْ مَوَازِينُـهُ Onun aksi her kim ki seyyieleri, hasenelerinden ağır gelirse فَاُولَٰٓئِـكَ الَّذِيـنَ خَسِـرُوٓا اَنْفُسَـهُمْ onlar ki nefislerini hüsrana sevketmişler, بِمَـا كَانُـوا بِاٰيَاتِنَـا يَظْلِمُـونَ gönderdiğimiz ayetleri inkâr ettikleri için onlara o musibet gelir.

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِى الْاَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلاً مَا تَشْكُرُونَ -10

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ Ey Ben-i Âdem, biz sizi meknet sahibi, sizi yeryüzünde kuvvet-i kudret, maişet sahibi yaptık, ev memleket sahibi yaptık, فِى الْاَرْضِ sizi yeryüzünde yerleştirdik. وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ Bu dünyada sizin kısmetinizi, yiyeceğinizi, içeceğinizi, giyeceğinizi halk ettik, sebepleri elinize getirdik. Bu nimetleri düşünüp de niye Âllâh-û Teâlâ'ya yüzünüzü çevirmiyorsunuz? Nimet görenin teşekkür etmesi lâzım gelir. قَلِيلاً مَا تَشْكُرُونَ Ne kadar da az şükrediyorsunuz.

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا -11
اِلَّٓا اِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ Biz Azîmüşşan sizi halk ettik. ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ Sonra size şekil verdik, sûretlendirdik. ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا Ondan sonra yerdeki meleklere söyledik ki "secde edin Âdem Aleyhisselam'a." Bu emir yerdeki melekleredir. Melekler, Âdem Aleyhisselam'a secde ettiler ancak iblis secde etmedi, secde edenlerden olmadı. Secde ancak Âllâh'a mahsustur. Hiçbir kul, mahlûka secde yapılmaz. Bu secde, hürmet secdesidir. Âdem Aleyhisselam mescüdün lehtir, mescudun ileyh değildir. Biz duvarın önünde, Kâbe'nin önünde secde ediyoruz. Hâşâ! Duvara, Kâbe'ye secde etmiyoruz ki. لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ Fakat iblis, secde edenlerden olmadı.

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا۠ خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِى مِنْ -12
نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ Hâlik-i Kâinat, iblis'e emretti. "Nedir seni men eden, secde etmiyorsun Âdem'e?" قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ "Ya Rabbi, ben Âdem'den hayırlıyım. خَلَقْتَنِى مِنْ نَارٍ Beni ateşten halk ettin, وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ onu çamurdan halk ettin" dedi. Hâlbuki mel'un burada aldandı. Toprak zelil olduğu halde, bütün nimetler hepsi bu topraktan çıkar. Ateş parlak olduğu halde yakar kül eder. Bu sözü ile iblis, ilk defa kibir yolunu açmış oldu. İbni Abbas Radıyâllâhû Anh, "İlk defa kıyas yapan iblistir. Lâkin kıyasında hata etmiştir. Kim kendi reyi ile dini bir şeye kıyas ederse Âllâh, iblisi ona dost kılar" demiştir.

13- قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ

قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Öyle ise oradan, (cennetten veya meleklerin içinden) in! فَمَا يَكُونُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا Sana yoktur, benim emrime karşı orada kibirlenmen gerekmez فَاخْرُجْ cennetten çık. اِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ Zira sen zelil olarak haşre kadar gider, haşirde de azab-ı ebediye giriftar olursun.

14- قَالَ اَنْظِرْنِى اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

Ya Rabbi dedi iblis, "bana mühlet ver, halkın haşre gönderildiği güne kadar." Ölümün dehşetinden kurtulmak için talepte bulunuyor. Cenâb-ı Hak haşre kadar değil, kıyamete kadar mühlet veriyor.

15- قَالَ اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ

Âllâh Teâlâ, sen mühlet verilmişlerdensin, buyurdu.

16- قَالَ فَبِمَآ اَغْوَيْتَنِى لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَۙ

قَالَ فَبِمَآ اَغْوَيْتَنِى Vav-ı kasemdir, kasem ederim ya Rabbi! Mademki beni rahmetinden kovdun, (isnat ediyor Âllâh'a, bu da terbiyesizliktir.) لَاَقْعُدَنَّ Muhakkak otururum ben, لَهُمْ onlar için صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَۙ doğru yol üzerine. Doğru yolun üzerine otururum, onları saptırmak için. Senin doğru yolunun üstünde tuzak kuracağım.

17- ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْۜ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ

ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْۜ Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım (yoldan çıkarmaya) çalışacağım. وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ Çoğunu (emirlerine itâat ve nimetlerine) şükreder bulamayacaksın, dedi. Âllâh CelleCelâlûhû buna karşı emrediyor, diyor ki:

18- قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَدْحُورًاۜ لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ

قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا Haydi sen rahmetimden kovulmuş olarak oradan çık, مَذْءُومًا مَدْحُورًاۜ zelil olarak çık. لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ Sana tâbi olan insanları, seninle beraber, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım. (İblis yâni şeytan, Âllâh'ın emrine karşı gelip Âdem'e secde etmeyince Âllâh-û Teâlâ, onu cennetten

veya meleklerin içindeki yüksek makamından kovdu. Bunun üzerine Âllâh Teâlâ ile iblis arasında yukarıdaki muhavere meydana geldi. Neticede Âllâh, ona kıyamete kadar yaşama ve insanları doğru yoldan saptırma fırsatı verdi. Fakat kim iblise uyarsa, onu da iblis ile beraber cehenneme atacağını da haber verdi.)

19- وَيٰٓاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظّٰلِمِينَ

وَيٰٓاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ Âllâh buyurdu ki; Ey Âdem! Sen ve zevcin cennette oturun. (Hanımlar, efendisinin emrine tâbi olduğu için Âdem Aleyhisselam'a ismen hitap ile Havva Radıyâllahû Anhâ'nın adından bahsetmiyor.) فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا Yeyiniz ikiniz de dilediğiniz yerden, (cennet meyva ve nimetlerinden.) Yalnız وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ şu ağaca yaklaşmayın فَتَكُونَا مِنَ الظّٰلِمِينَ eğer bu memnu ağaca yaklaşırsanız, sonra nefislerinize zulmedenlerden olursunuz.

20- فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّآ اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ İblis, vesveseler yaptı. Her ikisine de vesveseden gayesi neydi şeytanın? لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا İzhar etsin onların her birisine, kendilerine gizli bırakılmış olan avret mahallerini açmak için, ikisine de vesvese verdi. Cennet hulleleri düşer, o, onu görür, o da onu görür. Demek ki avret yerini görmek, cennette bile makbul değildir. مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا

رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ Yine diyor iblis; "Ne için sizi men etti Cenâb-ı Hak, bu ağaçtan? اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُوْنَا مِنَ الْخَالِدِيْنَ Tâ ki bir melek olmayasınız, ebedi olmayasınız" diyor.

21- وَقَاسَمَهُمَآ اِنِّى لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِيْنَۙ

وَقَاسَمَهُمَآ İblis, başladı onlara yemin etmeye. Âdem Aleyhisselam, o zamana kadar yemin nedir, yalan nedir bilmezdi. İblis yemin getirdi, vesvese getirdi, "yeme diyor, yaklaşma demiyor" dedi. Neticede mukadderat idi, kalbinden de biliyordu nihayet memnu şecereden yedi. اِنِّى لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِيْنَۙ İblis yemin içti ki; "Ben sizin hayrınızı isteyenlerdenim, size nasihat ediyorum" dedi.

22- فَدَلّٰىهُمَا بِغُرُوْرٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِۗ وَنَادٰىهُمَا رَبُّهُمَآ اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَّكُمَآ اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ

فَدَلّٰىهُمَا بِغُرُوْرٍۚ Bu sûretle şeytan onları aldattı. فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ Her ikisi memnu olan şeceraden yedikten sonra, ağacın meyvasını tattıklarında بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا cennet hulleleri düştü, avret mahalleri kendilerine göründü, çıplak kalınca ne yaptılar? وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ (Utandılar,) cennet ağaçlarının yapraklarını birbirine yapıştırıp üzerlerini örtmeye başladılar. وَنَادٰىهُمَا رَبُّهُمَآ Rableri, onlara nida etti. اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ "Ben, sizi nehyetmedim mi o ağaçtan? وَاَقُلْ لَّكُمَآ اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye nida etti.

23- قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخَاسِرِيْنَ

Âdem Aleyhisselam ve Havva Radıyâllahû Anhâ dediler ki; "Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer bize mağfiret ve rahmet etmezsen, mutlaka ziyan edenlerden oluruz."

24- قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ "Cennetten çıkınız, sizin evlatlarınız birbirine düşman olurlar, müttefik olmazlar kıyamete kadar. وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ Yeryüzünde istikrarınız olur bir vakte kadar, herkes ömrünü hayatını geçirir, temettü eder yeryüzünden bir vakt-i muayyene kadar, yine buraya geleceksiniz" buyuruyor Âdem Aleyhisselam'a.

25- قَالَ فِيْهَا تَحْيَوْنَ وَفِيْهَا تَمُوْتُوْنَ وَمِنْهَا تُخْرَجُوْنَ ۚ

قَالَ فِيْهَا تَحْيَوْنَ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Bu yeryüzünde hayat buluyorsunuz, maişet sahibi olursunuz, وَفِيْهَا تَمُوْتُوْنَ bu yeryüzünde öleceksiniz, وَمِنْهَا تُخْرَجُوْنَ ۚ yine oradan (dirilip) çıkarılacaksınız.

26- يَا بَنِىْٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُّوَارِىْ سَوْاٰتِكُمْ وَرِيْشًا ۭ وَلِبَاسُ التَّقْوٰى ۙ ذٰلِكَ خَيْرٌ ۭ ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ

يَا بَنِىْٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا Yine Hâlik-i Kâinat lütf-u keremini beyan buyuruyor. Ey Ben-i Âdem, biz size libas halk et-

tik, sizin için avret mahallerinizi örtecek bir elbise يُوَارِى سَوْاٰتِكُمْ وَرِيشًا (Riş; kuşların kanatlarına derler.) Fakat bu, bir ziynet teşkil ediyor, zinet elbisesini irade ediyor. Bir insanın imkânı olduktan sonra, zinetli elbise giymek memnu değildir yalnız israf haramdır. وَلِبَاسُ التَّقْوٰى Bir de takva libası, ameli salih (iman, Âllâh korkusu, tevazû, iffet, haya, ve tâat) ise daha hayırlıdır. ذٰلِكَ خَيْرٌ Libas-ı takva hepsinden hayırlıdır çünkü ahiretimizi imar eder. ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ Bunlar, Cenâb-ı Hakk'ın azamet-i kudretidir. Bu elbiselerin indirilmesi, Âllâh-û Teâlâ'nın fazl-u rahmetine delâlet eder, ayetlerindendir. لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ Belki insanlar tezekkür eder, Nimet-i İlâhiye'yi göz önüne getirir de iman eder.

Cahiliyet Araplarından bir kısmı bilhassa Bedeviler, Beyt-i Şerif'i üryan olarak tavaf ederlerdi. "Âllâh'a isyan ettiğimiz elbiselerimizle tavaf etmeyiz" derlerdi. Ekseri erkekler gündüz, kadınlar gece tavaf ederlerdi. Kadınların gündüz tavaf ettikleri de olurdu. Ayet-i celile bu sebeple nazil olmuştur.

27- يَا بَنِى اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَا اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

يَا بَنِى اٰدَمَ Ey Ben-i Âdem. لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ Şeytan sizi fitnelendirmesin yâni şeytana tâbi olmayınız. Şeytan size vesveseler yapar. Âllâh hakkında, din hakkında buna tâbi olmayınız. كَمَا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ Nasıl sebep oldu, ana babanızı cennetten çıkardı, يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا onların elbiselerini çıkarmaya vesile oldu? Elbiseleri cennet hulleleri idi. لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَا Çirkin yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini soyarak cennetten çıkardı-

ğı gibi, sizi de şaşırtıp bir belaya düşürmesin. اِنَّهُ يَرٰيكُمْ Şeytan sizi görüyor هُوَ وَقَبِيلُهُ çünkü o ve kabilesi, evlatları da insanları görür. Âllâh-û Teâlâ'nın hikmetidir, onlar bizi görürler, مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ biz onları görmüyoruz. اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ Biz Azîmüşşan, kıssadan hisse bu; Şeytanı, dost yaptı iman etmeyenlere. Biz, Mü'min olmayanlara şeytanları dost kıldık.

Şeytan da cinlerden olduğu için, insanların göremeyeceği bir şekilde insana yaklaşır ve ona vesvese verir. Bununla beraber bazen de şeytan, insanların gözüne çeşitli şekillerde görünebilir.

28- وَاِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا اٰبَاءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا ۭ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَاْمُرُ بِالْفَحْشَاۗءِ ۭ اَتَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ

وَاِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً Bunların fena halleri, kötü bir iş, şirk gibi durumlar. Beyt'in etrafında çıplak tavaf ederler, ellerini çarparak ıslık çalarlardı. Bunu ibadet zannederlerdi. Böyle bir pisliği yaptıkları zaman قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا اٰبَاءَنَا birisi dese ki "niçin yapıyorsun?" Cevaben, "biz babalarımızdan böyle bulduk" derler. وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا "Âllâh da bize bunu emretti" derler, Âllâh'a isnat ederler. قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَاْمُرُ بِالْفَحْشَاۗءِ De ki; "Âllâh-û Teâlâ, kat'iyen kötülüğü emretmez. Âllâh CelleCelâlûhû fenalığı halk eder fakat emretmez, fenalığa rızası yoktur. Halk başkadır, emir başkadır. اَتَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ Siz (hakikatını) bilmediğiniz şeyleri, Âllâh Teâlâ'ya mı isnad edersiniz?"

29- قُلْ اَمَرَ رَبِّيْ بِالْقِسْطِ ۡ وَاَقِيْمُوْا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَّادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۭ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُوْدُوْنَ ۭ

قُلْ اَمَرَ رَبّـِى بِالْقِسْطِ Ey Habibim, onlara böyle söyle. Anlat ki; "Rabbim emretmiş adalet ile, adaletten, doğruluktan inhiraf etmemekle emretmiş. وَاَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ Her mescidde yüzlerinizi, ona (kıbleye) yöneltin. Yalnız üç caminin farkı var. 1-) Kâbe-i Muazzama 2-) Mescid-i Nebi 3- Kudüs-ü Şerif. Bunların haricinde diğer camilerin birbirlerine farkı yok. Meğerki birisinde bir mazemmeden bir imam bulunursa, o vakit o imamın olduğu camiye gidilir. وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ Allâh'a ibadet ediniz ama nasıl? Halis olarak. İbadetine bir kibir, riya girmesin. كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَ Biliniz ki bidayette nasıl ki sizi halk etti hiçbir şey yok iken, o yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.

30- فَرِيقًا هَدٰى وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ

فَرِيقًا هَدٰى وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ Sizden bir fırkaya hidayet buyurdu, (iman-ı tevfik kıldı,) ehl-i iman ehl-i cennet olur. Bir fırkaya da dalalet, sapıklık hak oldu. Onlar da ehl-i cehennem olur. اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَاءَ Ehl-i cehennem olmak için de Allâh Teâlâ'yı bırakıp şeytanları kendilerine dost edindiler. مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ onlar da bunun iyi olduğunu, hidayette olduğunu zannederler. En fenası budur ki tevbe etmez, iyi bilir. Zannederler ki hidayet üzerindedirler. Bunlar sapık yolda gittikleri halde, kendilerini doğru yolda olduklarını sanırlar. Asıl yanlışlıkları da burdan gelmektedir. İşte bunlara, Allâh'ın azabı müstahak olmuştur.

31- يَا بَنِىٓ اٰدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوٓاْ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

يَا بَنِىٓ اٰدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ Ayet-i kerimenin sebeb-i nüzulü budur. Abdullah bin Abbas Radıyâllahû Anh diyor ki; "Araplar arasında, Kâbe-i Muazzama'yı tavaf ederken erkekler gündüzleyin çıplak tavaf ederlerdi, hanımlar da geceleyin çıplak olarak tavaf ederlerdi. Hac zamanı et yemezlerdi, yağ yemezlerdi" onların halleri bu idi. Ve diyorlardı; "İsyan işlediğimiz elbise ile Âllâh'a ibadet etmek lâyık değildir." İman edenler de tereddütte kaldılar. İman etmeden böyle yapardık, iman ettikten sonra buna müsaade edilecek mi? Ve ayet nazil oldu. "Ey Âdem Aleyhisselam'ın evlatları" yâni bir kavme değil, bir millete değil, bütün kâinata gelmiştir. Muhammed Aleyhisselam, bütün Ben-i Âdeme peygamber olarak gelmiştir. Zinetinizi, elbisenizi giyin, avret mahallini setredecek elbisenizi giyiniz. İster tavafta, ister mescidde namaz kılacağınız zamanda elbiseleri giyin. وَكُلُوا وَاشْرَبُوا Yiyiniz, eti de yağı da yiyiniz. Meşrubatları, süttür, şerbetlerdir içiniz. وَلَا تُسْرِفُوٓاْ Ancak israf etmeyin, hadd-i tecavüz etmeyin. اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ Âllâh CelleCelâlûhû müsrif olanları sevmez. Sevmediği için ne yapıyor? Sevmediğinin muamelesini yapıyor, cezalandırıyor.

32- قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللهِ الَّتِىٓ اَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللهِ الَّتِىٓ اَخْرَجَ لِعِبَادِهِ Delildir, onları ilzam için

söyle. Âllâh-û Teâlâ'nın kulları için çıkardığı zineti ve rızkın iyi ve temiz olanlarını kim haram etmiştir! Onlar dünya hayatında Mü'minler içindir, kıyamet günü de Mü'minlere hastır. وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ Kimdir ki haram etmiştir size zineti ve rızk-ı elbiseyi, tayyibat-ı rızkı. İslamiyet'te ruhbaniyet yoktur. İstediği zineti giyer, temiz güzel rızıkları, yağı eti de yer.

قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا Bu yeryüzündeki nimetler, asıl Âllâh-û Teâlâ Mü'minlere bil-asale halk etmiş. هِيَ Bu nimetler, **"tayyibat"** zinet, hayat-ı dünyada bil-asale Mü'minlere halk etmiş, onun içindir ki mes'ul olmuyor. Bu nimetler, Mü'minler için halk olmuştur, müşrikler de istifade ediyor. Mesela bir güle su verirken birçok dikenler de istifade ediyor. Dünyada böyle iken خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ kıyamette ise halistir, hastır Mü'minlere. Kıyamette Rahmet-i İlâhiye, Mü'minlere tahassus ediyor. Azap, kâfirlere tahassus ediyor. Mücrimler, azab-ı ikâb ile giriftar olur. Mü'minler ise nimetlerle mütenâim olur. Binâenaleyh nimetler, ahirette halis Mü'minler içindir. Dünya nimetleri de Mü'minler için halkedilmiş, Mü'minlerin gayrisi de istifade ediyor. كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ Âyât-ı beyyinatı böyle tafsil ile beyan ediyoruz ama لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ anlayanlara, tedebbür edenlere, bilenlere böyle açıklıyoruz. (Ayette dünya nimetlerinin, Mü'minlere has olduğu bildirilmektedir. Ancak dünya nimetlerinde kâfirler de ortaktırlar. Âllâh-û Teâlâ, onların varlıklarına dahi değer vermediği için onları anmamıştır. Ahirette ise bu nimetler, sadece Mü'minlere aittir.)

33- قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ Haramları izah ediyor. Âllâh Celle-Celâlûhû, haram etmiş fahişeyi yâni kebâiri. Her türlü açık ve gizli kötülükleri, günahı, haksız yere zulmetmeyi, zina ve katil gibi مَا ظَهَرَ مِنْهَا zâhir olan kebâiri haram etmiş Âllâh CelleCelâlûhû. وَمَا بَطَنَ Bâtın olanı da mesela meâsiyi kalbiye. Ucub, kibir, riyâ bâtını olan kebâirdir. Katil, zina, hırsızlık bunlar da zâhiridir. Âllâh Celle-Celâlûhû, zâhir ve bâtın olan fevahişi men etmiştir. وَالْاِثْمَ Günaha vesile olan, sebep olan; وَالْبَغْيَ halka zulmetmek, gıybet etmek, haksız yere zulmetmek, bunları haram etmiş. Hem de onların başında بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا Âllâh'a şerik koşmak. Hakkında hiçbir delil indirilmeyen bir şeyi, Âllâh-û Teâlâ'ya şirk koşmanızı. وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ Hâlik-i Kâinat hakkında, O'na bilmediğiniz şeyler isnad etmenizi haram kıldı. Helal olana haram, haram olana helal demek gibi.

34- وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ فَاِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ Bu vaid, tehdittir. Her ümmetin (mukadder) bir eceli vardır. Peygamberlerini inkâr eden her ümmetin, (azapları için) takdir olunan bir eceli vardır. فَاِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ O ecel geldi mi, ne bir lahza geri kalırlar, ne de bir lahza ileri gidebilirler. (Âllâh'ın takdir ettiği vakitte yok olup giderler.)

يَا بَنِىٓ اٰدَمَ اِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِىۙ فَمَنِ اتَّقٰى -35
وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

اِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ يَا بَنِىٓ اٰدَمَ İltifattır hitaptan. Ey Âdemoğulları! Size, kendi içinizden ayetlerimi beyan eder peygamberler gelir de مِنْكُمْ bu rasûller de sizin cinsinizden Ben-i Âdem. يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِىۙ Benim âyât-ı beyyinatımı size söylerler, Kur'an'ı size tebliğ ederler. فَمَنِ اتَّقٰى Her kim ki ittika ederse, kendini şirkten muhafaza ederse, وَاَصْلَحَ amelini de ondan sonra ıslah ederse, فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ahiret için onlara ne korku var, ne de hüzün var. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

Cennet müttekîler içindir, vaad ediyor Âllâh CelleCelâlûhû. Müttekî kimdir? Müttekînin üç derecesi var. İlk derecesi, küfürden kendini vikaye eder. **"Lâ ilâhe illâllâh Muhammedürrasûlûllah"** kelime-i tevhidinin mânâsını bilerek dil ile söyler, kalbi ile tasdik ederse, kendini ebedi cehennemden korumuş olur. İkinci derece müttekî, âmâl-i saliha ile meşgul olur, fenalıktan da kendini muhafaza etmiş, havas Mü'min olur. Üçüncü ise Ehassül Havas olarak kendini masivadan muhafaza ederse, o zaten nurun alâ nur olur.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فِيهَا -36
خَالِدُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا O kimseler ki âyat-ı beyyinatı, Kur'an-ı Azîmüşşân'ı tekzib eder, Rasûl-û Ekrem'i tekzib eder, وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَآ kibr-i azametinden dolayı iman etmez. اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ Onlar ehl-i cehennemdir. İstikbar diyor, hakikaten bugün iman etmeyen istikbarındandır. Kibr-i azametinden meyletmiyor. Demek ki bu

kibr-i inâdidir. Hem de هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ onlar orada, cehennemde ebedi kalacaklardır. Ne ölüm ve ne de oradan çıkış var.

37- فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ ؕ اُولٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ ؕ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ ۙ قَالُوٓا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ؕ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا Yaptığı cürüm hatta ceza azdır. Âllâh-û Teâlâ'ya kizb ve iftira yahut ayetlerini tekzib ve inkâr edenlerden daha zalim kim olabilir? اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ ؕ Yahut Âyât-ı Kur'aniye'yi tekzib eden, Âllâh-û Rasûlullah'ı tekzib etmek demektir. اُولٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ ؕ Onlara, Levh-i Mahfuz'da kitaptan nasipleri ne ise kendilerine erişecektir. (Ezelde kendilerine ne rızık takdir edilmişse, onu alacak ve kendileri için takdir edilen müddete kadar yaşayacaklardır.) حَتّٰٓى اِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا Sonun, bizim Rasûlümüz ki Azrail Aleyhisselam'dır. Kendilerine, ruhlarını kabzedecek elçilerimiz (melekler) gelip canlarını almaya gelince, يَتَوَفَّوْنَهُمْ ۙ ruhlarını kabzederler. قَالُوٓا Derler melekler, onlara اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ؕ "Âllâh Teâlâ'dan gayri ibadet ettiğiniz ilahlarınız nerede?" diyecekler. قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا Diyorlar ki; "kayboldular onlar, bizden kaybolup gittiler" derler. وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ Kendi kendilerine şehadet ederler. "Hakikaten biz, dünyada Âllâh'a karşı bu hataları yaptık" derler. Ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerinde şahitlik ederler.

38- قَالَ ادْخُلُوا فِى اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِى النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اُخْتَهَا حَتّٰى اِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُولٰيهُمْ رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ

قَالَ ادْخُلُوا Lisan-ı İlâhi ile melek diyor; "Giriniz cehenneme! فِى اُمَمٍ İns ve cinden, sizden önce geçen ümmetlerle siz de ateşe girin." قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِى النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ Her ne zaman bir cemaat cehenneme gitti, her ümmet girdikçe (tâbi oldukları) yoldaşlarına lanet edecekler. لَعَنَتْ اُخْتَهَا حَتّٰى اِذَا Nihayet hepsi, birbiri ardınca ateşe girip toplanacaklar. Cem olduktan sonra ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا sonra gelen, evvelkilerine derler, tâbi olanlar reislerine derler, millet başkanlarına derler. قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُولٰيهُمْ Ey Rabbimiz diyecekler, "Bunlar bizi yoldan çıkardılar, رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ اَضَلُّونَا onlara ateşten iki kat azap ver." فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ Âllâh da (onlara,) "her biri için bir kat daha fazla azap vardır fakat siz bilmezsiniz" diyecektir. قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ

39- وَقَالَتْ اُولٰيهُمْ لِاُخْرٰيهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ

وَقَالَتْ اُولٰيهُمْ لِاُخْرٰيهُمْ Reisler, Fir'avun cezayı gördükleri zaman, onlar da kendilerini müdafa ediyorlar. فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ "Sizin, bizim üzerimizde hiçbir üstünlüğünüz yoktur. Biz ne فَضْلٍ yapmış isek siz de aynen yapmışsınız, ihtiyarınızla yapmışsınız." فَذُوقُوا الْعَذَابَ "Artık kesiniz onu, beraber bu azabı çekiniz. بِمَا

كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ Bu azap da sizin dünyada kazandığınız fena amelin karşılığıdır. Kazancınızın karşılığı olan azabı tadın."

40- اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَآءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُجْرِمِينَ

اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا Âyât-ı beyyinatı tekzib eden ve o küfür üzerine de ölen, وَاسْتَكْبَرُوا kibr-i azamet ile tekebbür edip iman etmemişler. عَنْهَا İmandan لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَآءِ semâvat kapıları açılmaz onlara. Yâni onlar dua ve amel ederlerse ref olmaz, onlar amal-i hayriye yapsalar amelleri ref olmaz, şayan-ı kabul olmaz. وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ Ölümden sonra cennet de onlara haramdır. حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ Bunlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir. وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُجْرِمِينَ Mücrimleri işte biz, böyle cezalandırırız.

Devenin iğne deliğinden geçmesi imkânsızlık bildirir. Mânâsı; onlar asla cennete giremezler veya çok zor girerler demektir.

41- لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الظّٰلِمِينَ

لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ Onlar için cehennem ateşinden bir döşek وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ve üstlerine yine ateşten örtüler vardır. Yâni onların altında ve üstünde ateş vardır demektir. وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الظّٰلِمِينَ Zalim, müşriktir burada. İşte biz, nefislerine zulmedenleri böyle cezalandırırız.

42- وَالَّذِيـنَ اٰمَنُـوا وَعَمِلُـوا الصَّالِحَـاتِ لَا نُكَلِّـفُ نَفْسًـا اِلَّا وُسْـعَهَاۤ اُولٰٓئِـكَ اَصْحَـابُ الْجَنَّـةِۚ هُـمْ فِيهَـا خَالِـدُونَ

وَالَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Onlar ki Âllâh-û Rasûlûllâh'a, Kur'an'a iman etmişler. وَعَمِلُـوا الصَّالِحَـاتِ İmanını da âmâl-i saliha ile tezyin-i takviye etmişler. لَا نُكَلِّـفُ نَفْسًـا اِلَّا وُسْـعَهَاۤ Âmâl-i saliha da gücü yettiği kadar, hiç kimseye gücünün üstünde bir şey teklif etmeyiz.اُولٰٓئِـكَ اَصْحَـابُ الْجَنَّـةِۚ İşte bunlar ehl-i cennettir, هُـمْ فِيهَـا خَالِـدُونَ orada onlar ebedi kalacaklardır. Ne ölüm var ne de çıkış var. Ne kadar çok nimetlerin içine bir kişiyi koysan, hırs-ı haset olduktan sonra o daima sıkıntı içindedir. Hâlik-i Kâinat, ehl-i cennetin kalbini bu emraz-ı kalbiyelerden tasfiye ediyor.

43- وَنَزَعْنَـا مَـا فِـى صُدُورِهِـمْ مِـنْ غِـلٍّ تَجْـرِى مِـنْ تَحْتِهِـمُ الْاَنْهَـارُۚ وَقَالُـوا الْحَمْـدُ لِلّٰهِ الَّـذِى هَدٰيـنَا لِهٰـذَا وَمَـا كُنَّـا لِنَهْتَـدِىَ لَـوْلَآ اَنْ هَدٰيـنَا اللّٰهُۚ لَقَـدْ جَـآءَتْ رُسُـلُ رَبِّنَـا بِالْحَـقِّۚ وَنُـودُٓوا اَنْ تِلْكُـمُ الْجَنَّـةُ اُورِثْتُمُوهَـا بِمَـا كُنْتُـمْ تَعْمَلُـونَ

وَنَزَعْنَـا Çıkarıyoruz biz, مَـا فِـى صُدُورِهِـمْ ehl-i cennetin kalbindeki مِـنْ غِـلٍّ gıllü gış ve hasedin ve kibrin diyor. Bunlar olursa cennette, o kimseler rahat etmez. (Kalplerinde dünyadan kalma adavet, kin ve hased kabilinden ne varsa hepsini söküp atarız. Aralarında dostluk ve sevgiden başka bir şey kalmaz.) تَجْـرِى مِـنْ تَحْتِهِـمُ الْاَنْهَـارُۚ Meskenlerin altından ırmaklar akar, bir de demişler kalplerinden nehirler gibi Malûmat-ı İlâhiye akıyor. Cennetin nimetlerinden ziyâde, Malûmat-ı İlâhiye'den haz lezzet alıyor. وَقَالُـوا الْحَمْـدُ لِلّٰهِ الَّـذِى هَدٰيـنَا لِهٰـذَا Hamd-û sena Âllâh-û Teâlâ'ya olsun ki bizi hidayet

etti irşad etti, o amel ki nihayeti buna müntehi olur. O amele, Cenâb-ı Hak bizi muvaffak etti, ne büyük bir nimet diyor. وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ Eğer Cenâb-ı Hak, bizi hidayete getirmeseydi elbette biz hidayete gelemezdik. Şayet hidayet etmemiş olsaydı, kendiliğimizden bu doğru yolu bulmamıza imkân yoktu. لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ Dünyadaki kendi hallerini tasavvur ederler söylerler. Hak ve hakikatla Âllâh tarafından peygamberler geldi, biz de onlara iman ettik. Hak Teâlâ da Va'd-i İlâhi'si ile burayı bize ihsan etti. وَنُودُوٓا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ O sırada nida edilir, melek lisanı ile Âllâh-û Teâlâ tarafından oluyor. Cenneti uzaktan gördükleri vakit onlara, (işte size va'dolunan cennet budur ki ona, dünyadaki iyi amelleriniz sayesinde mirasçı kılındınız,) diye nida olunur.

Mü'minin iki cenneti var bu irsen aldığınız cennettir. Kâfirin de Müslümanın da cennette yeri var. Yine bunun gibi kâfirin de Müslümanın da cehennemde yeri var. Ne zaman iman etti, cehennemdeki yeri münhal kaldı. Bir insan da ne zaman küfür inkâr etti, onun da cennetteki yeri münhal kaldı. Cehenneme gönderilen kâfirin yerine, ilâveten irsen cennete giden Mü'minin cehennemdeki yeri verilir. Mü'mine ise yaptığı makbul iyi amellerinin karşılığı verilen cennetteki yerine mukabil, ayrıca irsen cehenneme giden kâfirin cennetteki yeri verilir.

44- وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَاَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظّٰلِمِينَ

وَنَادٰٓى اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ اَصْحٰبَ النَّارِ Cennet ile cehennemin arasında bir fasıla var, bunun hikmeti budur. Ehl-i cennet, ehl-i cehennemi görünce daha ziyâde Cenâb-ı Hak'ka müteşekkir olur. Ehl-i cehennem de ehl-i cenneti görünce daha ziyâde azaplanıyor. Ehl-i cennet, ehl-i cehenneme diyor ki اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا "Rabbimiz Celle Şanûhûn, bize va'd eylediği sevabı, in'am-ı ihsanı hak olarak bulduk. فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا Rabbinizin, size de va'd ettiği azabı hak buldunuz mu?" قَالُوا نَعَمْ Onlar da "evet biz de bulduk" derler, bunu müteessir olarak söylerler. فَاَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظّٰلِمِينَ Bir melek çağırır der ki; "Âllâh-û Teâlâ'nın laneti, o nefsine zulmedenlerin üzerine olsun" diye bağırır.

45- اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَ

اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ O kimseler ki insanları men ederler Âllâh'ın yolundan, Âllâh'ın sebili ki Âllâh'ın taatı yoludur. Âllâh'ın dinine, taatına halkı men ederler وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ve eğri yola meylettirmek isterlerdi. وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَ Onlar ahireti de inkâr ederler. İşte zâlim olanlar bunlardır.

46- وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمٰهُمْ وَنَادَوْا اَصْحٰبَ الْجَنَّةِ اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ Ashab'ûl cennet ile ashab'ûl cehennem arasında perde var ve a'raftır. وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ Onun üzerine de bir takım insanlar, ehl-i cennet daha cennete gitmediği için, orası berzah sayılıyor. Bir kimse öldükten sonra berzah âlemi başlar. Berzah

âlemi, hesap kitap işleri bitinceye kadar. Ehl-i cennet cennete, ehl-i cehennem cehenneme gidinceye kadar berzah âlemidir. Ne zamanki herkes yerli yerine gitti, arsayı hesapta muhakeme de kalkar yalnız cennet ve cehennem kalır. Ayrıca oraya gitmeden önce A'raf da ortadan kalkacak,

"hıcâbûn" Orada, A'raf'ta kimler vardır.

1- Hasenatı, seyyiatı müsavi olanlar. Ne cennete ne de cehenneme gidiyor, orada intizar ediyor.

2- Müşriklerin çocuk iken (buluğa ermeden) vefat eden evlatları.

3- Rızkından şek ve şüphe eden ulemâ ve fukâhâ.

4- Ana ve babadan birisini memnun eder de diğerini ihmal edenler.

يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمٰيهُمْ Tanırlar, ehl-i cennet ile ehl-i cehennemi, her birini yüzlerinden tanırlar. Her birini, yüzlerindeki alâmetlerinden tanıyan erkekler vardır. وَنَادَوْا Ehl-i A'raf çağırırlar, اَصْحَابَ الْجَنَّةِ cennet ehline. اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ "Âllâh'ın selamları sizin olsun, selam üzerinize olsun. لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ Bunlar henüz cennete dâhil olmamışlar, tamâ ederler cennete dâhil olsunlar diye. Onun akabinde, Cenâb-ı Hak emredince A'raf ortadan kalkıyor.

47- وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ اَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ اَصْحَابِ النَّارِ Ehl-i cehennem tarafına yüzünü çevirdikleri zaman da ne derler? Onların gözleri, cehennem ehli tarafına çevrildiği zamanda ne derler?

قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ Evvela bu duayı derler. "Elhamdülillâh, Cenâb-ı Hak bizi kurtardı. Biz bu belalara giriftar olmadık. Ey Rabbimiz, bizi zalimlerle birlikte bulundurma" diye niyaz ederler.

48- وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ Yine A'raf ehli, (kâfir olduklarını) yüzlerindeki alâmetlerinden tanıdıkları bir takım adamlara nida ederek derler ki; قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ "Gördünüz mü, ne mal ve ne sayınızın çokluğu ne de Hak'ka karşı gösterdiğiniz kibir ve azamet size hiçbir fayda vermedi. وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ Dünyada kibr-i azamet ile güvendiğiniz mertebeler, sizi bugün azaptan kurtarmadı" derler.

49- أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ

أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ Kendilerine, "Âllâh-û Teâlâ'nın rahmeti erişmeyeceğine yemin ettiğiniz bunlar mıydı?" derler. Onlar öyle diyorlardı. "Âllâh'ın rahmeti gelecekse bize gelir, nasıl olur da onlara gelir, yâni onlara gelmez" diyorlardı. Bunun akabinde bir mündi, ehl-i A'raf'a çağırır. ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ "Ey ehl-i A'raf, cennete dâhil olunuz. Size hiçbir korku yoktur, mahzun da olacak değilsiniz" denilir.

50- وَنَادٰٓى اَصْحٰبُ النَّارِ اَصْحٰبَ الْجَنَّةِ اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَآءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكٰفِرِينَ

وَنَادٰٓى اَصْحٰبُ النَّارِ اَصْحٰبَ الْجَنَّةِ Cehennem ehli, cennet ehline çağırırlar. Bildikleri tanıdıkları var. اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَآءِ "Suyunuzdan veya Âllâh'ın size verdiği rızıktan biraz da bizim üzerimize dökün اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ yahut Cenâb-ı Hakk'ın size kısmet ettiği rızıktan biraz da bize verin." قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكٰفِرِينَ Bunlar cennetin nimetleridir. Âllâh, cennetin nimetlerini kâfire haram etmiştir. Onlar da derler ki; "Âllâh, bunları kâfirlere haram kılmıştır."

51- اَلَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنْسٰىهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هٰذَا وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

اَلَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا O kâfirler ki dinini bir eğlence ve oyun edinmişler, وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا dünyanın mal-ı serveti onları mağrur etmiştir, yoldan çıkarmış. فَالْيَوْمَ نَنْسٰىهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هٰذَا İşte bugün nisyan unutmaktır, terk edeceğiz bunları cehenneme. Nasıl ki onlar dünyada bugünü unutmuşlardı, bugüne hazırlık yapmazlardı. Biz de bugün onları terk edeceğiz. وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ Âyât-ı beyyinata yaptıkları inkârdan dolayı, onlar burada kalacaklardır. Onlar, bugünleri ile karşılaşacaklarını unuttukları ve ayetlerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi, biz de bugün onları unuturuz.

52- وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ Hakikaten, biz Azîmüşşan getirdik gönder-

dik Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem vasıtası ile bir kitap ki Kur'an'dır. فَصَّلْنَاهُ Fasıl fasıl, tafsilât ile 1000 ayet vaid'dir, azap ile cehennem ile va'dediyor. 1000 ayet vaad'dır, cennet ve nimetler var. 1000 ayet emirdir, namaz kıl, oruç tut. 1000 ayet nehiydir, katil yapma, zina, hırsızlık yapma. 1000 ayet neid'dir, sıfat, Âllâh'ın sıfatlarıdır. 1000 ayet ibret-i kısastır, 500 ayet harp hakkındadır, 100 ayet nasihtir, 66 ayet de duadır. عَلٰى عِلْمٍ âlimine bime fihi, "ilmimle gönderdim" diyor. Âllâh هُدًى hidayettir, dalaletten halas edicidir, وَرَحْمَةً rahmettir azaptan لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ama iman edenler içindir. İman etmeyenler ne istifade eder? Mü'minler için hidayet ve rahmettir.

53- هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَأْوِيلَهٗ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهٗ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا لَنَآ اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَأْوِيلَهٗ Neyi intizar ediyor bekliyorlar? Onun tevilini mi, akibetini mi? O kâfirler ancak Âllâh-û Teâlâ'nın vaad ve vaidi gerçek midir? diye beklerler. يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهٗ Te'vil günü mânâsı geldiği zaman yâni kıyamet geldiği zaman, يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ kıyamet günü onun gerçekliği meydana çıktığı zaman, onu evvelce unutmuş olanlar قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَآءَ bağırıp çağırırlar kendi kendilerine. "Peygamberler geldi, var mıdır bize şefaat edenler. Acaba şimdi bize şefaatçılar bulunur mu? Şefaat etsinler اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ yahut dünyaya geri gönderilmemiz mümkün mü ki evvelce işledikleri-

mizin gayrısını işleyelim" diyecekler. قَدْ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ Onlar nefislerini ziyana, hasarete vermişler. Yaptığı iftira, şirkler de (putlar) onlardan uzaklaşıp kaybolup gitmişlerdir.

54- اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهٖ اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ Rabbiniz, Hâlik'iniz kimdir? Öyle bir Âllâh'tır ki yerleri ve gökleri ve aradaki mahlûkatı, hepsini halk etti teenni ile altı günde Yaradan.

Sonra Arş üzerine kurulan yerleri, Pazar ile Pazartesi günü. Gökleri, Perşembe ve Cuma günü halk etmiş. Onların arasını da Salı ve Çarşamba günü halk etmiş. ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ Sonra Arş üzerine müstevi oldu. يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ Geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze. Gece gündüzü ihata ediyor, güngüz geceyi ihata ediyor. يَطْلُبُهُ حَثِيثًا Birbirini süratle talep ederler. وَالشَّمْسَ Güneş'i halk etmiş, وَالْقَمَرَ Ay'ı halk etmiş, وَالنُّجُومَ yıldızları halk etmiş. Bunların hepsi مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهٖ Emr-i İlâhiye müsehhardır, hepsi insanların menfaatı için halk olmuştur. اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ Agah olunuz, halk ve emir, âlem-i emir ve alem-i halk Âllâh'a mahsustur. تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ Azametlidir, büyüktür Rabbil Âlemin.

55- اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

اُدْعُوا رَبَّكُمْ Rabbinizden isteyiniz, nasıl isteyelim? تَضَرُّعًا Zillet-le tedarru ile isteyiniz, yalvararak وَخُفْيَةً hâfi olarak gizlice dua

edin. اِنَّـهُ لَا يُحِـبُّ الْمُعْتَدِيـنَ Âllâh CelleCelâlûhû muhakkak ki haddi aşanları sevmez. Kalbinde daima arzu ve Âllâh korkusu olmalı. Duanın şartları; tazarru ile hufye ile havf ile tama' ile.

56- وَلَا تُفْسِـدُوا فِـى الْاَرْضِ بَعْـدَ اِصْلَاحِهَـا وَادْعُـوهُ خَوْفًـا وَطَمَعًـا اِنَّ رَحْمَـتَ اللّٰهِ قَرِيـبٌ مِنَ الْمُحْسِـنِينَ

وَلَا تُفْسِـدُوا فِـى الْاَرْضِ بَعْـدَ اِصْلَاحِهَـا Ey insanlar! Âllâh Celle-Celâlûhû, bu dünya insanlarının hepsi, Âllâh'ı tanımaz bir halde iken peygamberler gönderdi, kitab-ı peygamber vasıtası ile ıslah etmiştir. Bir derecede o ıslahı ifsat etmeyin, yeryüzünde fesat yapmayın. Şirk ile measi ile fesadın birçok nev'ileri ile pahalılık ile birbiriniz arasında hadd-i tecavüz ile. Peygamberler gelmiş, Kitabullah gelmiş, Ahkâm-ı İlâhiye mahlûkatın salahına hizmet eder. Bu hakikatlara kıymet vermeyip de filan kişinin sözleri veya filanın kanunları ile amel ederek yeryüzünü ifsat etmeyin. Sonra duânın iki parçası da buradadır. وَادْعُـوهُ İsteyiniz, Âllâh'tan havf ile. İkabından veyahut duânın reddinden havf ederek, *"ve tamean fi rahmetihi"* Rahmet-i İlâhiye'yi tama' ederek. Demek ki duânın dört tane şartı var. Evvela duâ edecek zilletle tezarru ile. Tezarru'nun icabı, bağırmamak ile olur. Sonra hufye olarak, gizli. Fazla tekellüf edip de bağırmayınız. Hafif olarak, dilinde iştirakı beraber olarak yapılmalı. خَوْفًـا وَطَمَعًـا İkabından korkarak, rahmetini ümit ederek gizli, mümkün olduğu kadar zilletle duayı yapınız. اِنَّ رَحْمَـتَ اللّٰهِ قَرِيـبٌ مِنَ الْمُحْسِـنِينَ Muhakkak Âllâh-û Teâlâ'nın rahmeti, muh-

sinlere yakındır. Muhsin kimdir? Mu'ti olanlara yahut ihsan eden, iyilik yapanlara yahut Âllâh'ı görür gibi ibadet edenlere, Rahmet-i İlâhiye yakındır.

57- وَهُوَ الَّذِى يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهٖ حَتّٰٓى اِذَآ اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

وَهُوَ الَّذِى يُرْسِلُ الرِّيَاحَ Rabbiniz bu kâinatı halk edendir. Hem de öyle bir Rabbiniz ki rüzgârları gönderiyor, بُشْرًا tebşir edici olarak gönderiyor. بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهٖ Rahmetin önünde, yağmurdan önce bir rüzgâr geliyor. O rüzgâr tebşir ediyor ki benim arkamdan Rahmet-i İlâhiye yağmur geliyor. Yağmurla ağırlaşmış bulutları, nereye takdir edilmişse oraya su indiriyor. حَتّٰٓى اِذَآ اَقَلَّتْ Tâ ki hamlediyor o su سَحَابًا bulutları, ثِقَالًا ağır oluyor yağmurla. Sonra سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ o bulutları sevk ediyor rüzgâr vasıtası ile. Ölü olan, nebatatı olmayan kuru olan bir yere sevk ediyor. فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ Oradan suyu inzal ediyor. فَاَخْرَجْنَا بِهٖ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ Ondan sonra çıkarıyoruz yerden çeşit çeşit meyve mahsulatı. كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى İşte biz, ölüleri de kabirlerinden böylece diriltip çıkaracağız. لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ Tâ ki Âllah'ın azamet-i kudretini tezekkür edip de iman edesiniz ey insanlar.

58- وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهٗ بِاِذْنِ رَبِّهٖ ۚ وَالَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ اِلَّا نَكِدًا ۭ كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَّشْكُرُونَ ۧ

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ Tayyip; temiz olan toprak yer, toprağı güzel olan yer, يَخْرُجُ نَبَاتُهٗ بِاِذْنِ رَبِّهٖ ۚ Rabbinin izniyle iyi ve bol mahsul verir.

وَالَّذِى خَبُثَ Kötü olandan ise faydasız bitkiden başka bir şey çıkmaz. لَا يَخْرُجُ اِلَّا نَكِدًا Çorak bir yerin mahsulü ise kıttır. Yağmurun letafetinde şüphe yok, bağda gülleri yetiştirir, dağda dikenleri yetiştirir كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ İşte biz, şükredecek bir kavim için ayetlerimizi böyle tekrar tekrar beyan ederiz. (Âllâh-û Teâlâ bu ayette bir teşbih yapmaktadır. Mü'min toprağı verimli olan güzel bir memlekete benzetilmiştir ki o, hak sözü işitince onu kabul ederek faydalanır. Öylesinden güzel ameller zuhur eder. Münafık da fena topraklı yere benzetilmiştir ki o, hak sözü işittiği halde onu kabul etmez ve ondan faydalanmaz.)

Rüzgâr dört taraftan geliyor.

a) Şarktan esen rüzgâr, mübarek bir rüzgârdır. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, sabah rüzgârı ile yardım olundum buyuruyor.

b) Şimalden gelen rüzgâr bulutları toplar fakat şüphelidir. Arkadan bir rüzgâr gelir, o bulutları dağıtabilir.

c) Cenuptan, kıble tarafından gelen, yağmurları yağdırır.

d) Garptan gelen Debur ise zararlıdır, faydalı değildir.

59- لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ اِنِّى اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا Biz Azimüşşan, Nûh Aleyhisselam'ı gönderdik. Nûh Aleyhisselam'ın adı Abdûlgaffar'dır. Nûh; nevhadandır. Nevha; ah-û figan demektir. Çok zaman ağlardı, ah-û figan ederdi. Bu itibar ile Nûh demişler. Nûh lakabını da fazla sevdiği için Hâlik-i Kâinat da Kur'an-ı Azimüşşân'da Nûh lakabı ile tesmiye etmiş.

Nûh Aleyhisselam da diğer peygamber gibi 40 yaşında peygamber olmuş, 950 sene kavminin içinde kalmış, tevhide davet etmiş, hidayete gelenler 80 küsür kişi, tufandan sonra da 250 sene yaşamış, bütün ömrü 1240 senedir.

اِلٰى قَوْمِهٖ Biz Azimüşşan, Nûh Aleyhisselam'ı gönderdik, peygamber olarak onun kavmine. فَقَالَ Dedi; يٰقَوْمِ "Ey benim kavmim, اعْبُدُوا اللّٰهَ Âllâh'a ibadet ediniz, Âllâh'ı tevhid ediniz. Çünkü مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ O'ndan başka bir Mâbud yok. Ancak yoktan sizi var eden O'dur, O'na ibadet ediniz. اِنِّىْٓ Ben muhakkak اَخَافُ عَلَيْكُمْ korkuyorum sizin için eğer gayriye ibadet ederseniz عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ azim olan gün, azab-ı azim olan kıyamet gününün azabından korkuyorum, başınıza gelecek. Böyle nasihat etti.

60- قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهٖٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ فِىْ ضَلَالٍ مُّبِيْنٍ

قَالَ الْمَلَاُ Milyan, mili; dolu demektir. Meclisi dolduran. Millet meclisini dolduran faraza. Hükümdarın meclisini dolduran. Meclise herkes giremiyor. مِنْ قَوْمِهٖٓ Meclise girenler, kavmin büyükleri olur. Kavminden meclisi dolduranlar dediler; اِنَّا "Bizler لَنَرٰيكَ seni görüyoruz ey Nûh, فِىْ ضَلَالٍ مُّبِيْنٍ hatada beyyin olan, zâhir olan hatada görüyoruz seni." Buna cevaben diyor, Nûh Aleyhisselam.

61- قَالَ يٰقَوْمِ لَيْسَ بِىْ ضَلَالَةٌ وَّلٰكِنِّىْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعَالَمِيْنَ

قَالَ يٰقَوْمِ Nûh Aleyhisselam dedi; "Ey benim kavmim, لَيْسَ بِىْ ضَلَالَةٌ bende bir dalalet yoktur, fenalık yoktur. Ben, Âllâh'ın emrini size tebliğ ediyorum. وَّلٰكِنِّىْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعَالَمِيْنَ Ben, Rabb'ül

Alemin'den size gönderilmiş bir peygamberim, vazifemi size ifâ etmek için söylüyorum.

62- أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى وَاَنْصَحُ لَكُمْ وَاَعْلَمُ مِنَ اللهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ Size tebliğ ediyorum risâleti. رَبِّى Rabbimin risalesini, akâid mev'ızı ve ahkâmını, Rabbimin ahkâmını size tebliğ ediyorum, وَاَنْصَحُ لَكُمْ size nasihat ediyorum. Nasihat, hayrı talep etmektir (yâni hayrı talep etmek) ûridûl hayra lekûm. Azab-ı İlâhi'den tahzir ediyor, imana davet ediyorum. وَاَعْلَمُ مِنَ اللهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ Ben bilirim Âllâh'tan, sizin bilmediğiniz şeyleri. Âllâh'ın vahyinden biliyorum. Azab-ı İlâhi gelecektir eğer siz bu inkârda devam ederseniz."

63- اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

اَوَعَجِبْتُمْ Hemze-i istifamdır. Beni tekzib ediyorsunuz, size acayip mi geliyor? اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ Rabbinizden size bir mev'iza, bir salah, bir takva size gelsin. عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ Bir adamın lisanı üzerine, sizden bir adamın dili üzerine, Rabbinizden mev'ıza gelmeyi acayip mi görüyorsunuz? Bu mev'ızadan da gaye; لِيُنْذِرَكُمْ sizi, Azab-ı İlâhi'den muhafaza etsin korkutsun, وَلِتَتَّقُوا Âllâh'tan korkasınız. وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ Ondan sonra size, Rahmet-i İlâhiye gelsin. Siz, bunu acayip mi görüyorsunuz?

64- فَكَذَّبُوهُ فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِى الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ

Nûh Aleyhisselam'ı dinlemediler, Gayratullâh'a dokundu. Nihayet Nûh Aleyhisselam beddua etmeye başladı. Beddua da bu; "Ya Rabbi, bunlar değil, bunların evlatları da iman etmezler, فَكَذَّبُوهُ tekzib ettiler." فَأَنْجَيْنَاهُ Biz Azîmüşşan, duâsını kabul ettik, onu halas ettik. Yalnız onunla değil, وَالَّذِينَ مَعَهُ onunla beraber olanları da halas ettik, فِي الْفُلْكِ gemide bulunanları kurtardık. O zaman emretti Cibril-i Emin vasıtası ile gemiyi yapsın. İstihzayı ileri götürdüler. "Şimdiye kadar peygamber idi, şimdi ise neccar oldu" dediler. Gemi yapılıp bittikten sonra, bazıları hakaret olsun için gemiye necaset yapıyorlar. Kudret-i İlâhiye ile onlara bir uyuz hastalığı hâsıl olur. İçlerinden birisi, geminin içinde iken üstüne bulaşan necasetin uyuz hastalığına iyi geldiği görünce, diğerleri gelip parça parça gemiyi temizlemek sûreti ile üzerlerine sürerler. Böylece uyuz hastalığından hepsi kurtulur, gemi de temizlenmiş olur. Gemi 124.000 tahtadan ibaret olup her tahtanın üzerinde bir peygamberin ismi yazılmış idi. Son tahtada Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ismi yazılı olunca, Cibril-i Emin geminin tamamlandığını haber verdi. Geminin tamamı abanoz ağacından idi, gemi üç katlı idi. İlk katında hayvanlar, orta katta iman edenler. Ümmetinden 72 kişi iman etmiş, Nûh Aleyhisselam'ın ailesi 2, üç oğlu gelinleri ile 6 kişi, tamamı 80 kişidir. Gemi su üzerinde 6 ay gezdi, altı ay sonunda Cudi Dağı ki Musul'un Sencar kazasında, Cudi Dağı üzerinde karaya oturmuş. Heştiyan Köyü de bugün orada mevcuttur, 80'lik köy demek. وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا Ayât-ı beyyinatı tekzib edenleri gark ettik. إِنَّهُمْ Onlar, كَانُوا قَوْمًا hor kavim idi, عَمِينَ basiretleri olmayan bir kavim idi. Basiret başka, basar başkadır.

65- وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۗ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗۗ اَفَلَا تَتَّقُونَ

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۗ Biz Azîmüşşan, Âd Kavmine gönderdik أَخَاهُمْ kardaşları, nesep cinsinden Hûd Aleyhisselam'ı. Hûd bin Abdullah bin Rubah bin Halat bin Âd bin Arz bin İram bin Sam bin Nûh Aleyhisselam. Âdem Aleyhisselam birinci ebûlbeşer, Nûh Aleyhisselam ise ikinci ebûlbeşerdir. Sam; Arapların, Acemlerin, Rumların babasıdır. Yafes, Türklerin babası. Hâm, Berberilerin babasıdır. قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ O da söyledi, Nûh Aleyhisselam gibi; "Ey benim kavmim, Âllâh'a ibadet ediniz başkasına değil. مَا لَكُمْ اَفَلَا تَتَّقُونَ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗۗ Âllâh'tan başka bir ilah yok, mâbud yok Niçin korkmuyorsunuz Âllâh'tan, mabûdat-ı batılaya ibadet ediyorsunuz?

66- قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ فِى سَفَاهَةٍ وَاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖٓ Yine o kavmin has cemaati, Hûd Aleyhisselam'a cevap verdiler. اِنَّا لَنَرٰيكَ فِى سَفَاهَةٍ "Biz, seni sefahat ve dalalette görüyoruz. وَاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ Risaletinde yalancı zannediyoruz seni. Peygamberlik davanda yalancılardan sanıyoruz" dediler.

67- قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ وَلٰكِنِّى رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ Hûd Aleyhisselam, "Ey kavmim"

dedi. "Bende akıl hafifliği yoktur. وَلٰكِنِّى رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ Ben, Rabb'il Alemin'den size gönderilmiş bir peygamberim.

68- اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِينٌ

اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى Rabbimin risalâtını, emri ve nehyini tebliğ edici olarak geldim. وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِينٌ Sizin için emin bir nasihatçıyım. Azab-ı İlâhi'den korkutup tevbe ve imana davet ediyorum.

69- اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ ۟ وَاذْكُرُوٓا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِى الْخَلْقِ بَصْطَةً ۚ فَاذْكُرُوٓا اٰلَآءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ Sizi, Âllâh-û Teâlâ'nın azabından korkutmak için Rabbiniz tarafından, içinizden biri vasıtasıyla size vahiy gelmesine taaccüp mü ediyorsunuz ve beni tekzib ediyorsunuz? عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ Sizden bir adamın lisanı ile gelsin, لِيُنْذِرَكُمْ ۟ sizi va'z-ı nasihat etsin. وَاذْكُرُوٓا Hatıra getiriniz اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ Âllâh CelleCelâlûhû, size en yakın olan Nûh Aleyhisselam kavmidir, sizi onlardan sonra hulefa halk etti. وَزَادَكُمْ فِى الْخَلْقِ بَصْطَةً Size halkte kuvvette genişlik verdi Âllâh.فَاذْكُرُوٓا اٰلَآءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerini hatırlayınız, belki felâh bulursunuz."

Hûd Aleyhisselam 464 sene yaşadı. Berde acuz denilen kocakarı soğukları; Çarşamba sabahı başlamış. 3 gün Şubat'tan, 4 gün de Mart ayından, kâfir kavim rüzgâr ile helâk oldu.

70- قَالُوا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا ۚ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ

قَالُوا Hûd Aleyhisselam'a dediler. اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهُ Sen geldin bize, yalnız Âllâh-û Teâlâ'ya ibadet edelim" diye. وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا ۚ "Âbâ-u ecdadımızın tapmakta oldukları putları bırakmamız için mi geldin? Biz söylediklerine inanmayız" dediler. فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ "Öyle ise vadettiğin azabı getir" dediler. "Eğer söylediğin doğru ise azabı getir" dediler.

71- قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۗ اَتُجَادِلُوْنَنِىْ فِىْٓ اَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوْهَآ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ۚ فَانْتَظِرُوْٓا اِنِّىْ مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ Hûd Aleyhisselam buyuruyor ki; "Vaki olmuş gibidir, size bu azap gelecek. مِنْ رَبِّكُمْ Rabbinizden رِجْسٌ azaptır, وَغَضَبٌ Gazab-û İlâhi'dir, İntikam-ı İlâhi'dir. اَتُجَادِلُوْنَنِىْ فِىْٓ اَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوْهَآ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ Bana karşı mücadele mi ediyorsunuz? Birtakım isimleri kendiniz takıyorsunuz. Kendiniz, elinizle putları yapıyor, bu mâbuttur diye isim koyuyorsunuz, buna mı ibadet ediyorsunuz? مَا نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ Bunların ibadetine bir deliliniz yok, varsa delilinizi gösterin. فَانْتَظِرُوْٓا اِنِّىْ مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ Azabı intizar ediniz, ben de sizinle beraber intizar edenlerdenim. Siz diyorsunuz yok, ben ise diyorum var.

72- فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِيْنَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيَاتِنَا وَمَا كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ ۚ

فَاَنْجَيْنَاهُ Azap geldi kâfir olanlara, Nûh Aleyhisselam iman edenlerle halas oldu. وَالَّذِيْنَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا İman edenleri rahmetimizden dolayı halas ettik. وَقَطَعْنَا Kestik, دَابِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيَاتِنَا âyât-ı beyyinatı tekzib edenin kökünü kestik. وَمَا كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ İman etmediler, Âd-i Ûlâ böyle helâk oldu. Şimdi Âd-i Ühra, Semud kavmi.

73- وَاِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوْهَا تَاْكُلْ فِىْ اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ

وَاِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صَالِحًا Biz Azimüşşan, Semud kavmine de gönderdik nesepten, kardeşleri olan Salih Aleyhisselam'ı. Onların arasında 100 sene geçmiş, Salih Aleyhisselam 280 sene yaşamıştır. قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ Salih Aleyhisselam dedi. "Ey benim kavmim ancak Âllâh'a ibadet ediniz. Âllâh'ı tevhit ediniz. Âllâh'tan başka bir mâbud yok. قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ İşte beyyine mucizeler geldi size Rabbinizden." Dediler ki Salih Aleyhisselam'a, bir taşı gösterdiler. "Biz, sana iman edeceğiz ama bu taştan deve çıkacak, o deveden de derhâl bir yavru doğuracak. Bu isteğimiz olursa iman ederiz, olmazsa iman etmeyeceğiz" dediler. Salih Aleyhisselam duâ etti, istedikleri gibi deve zuhur etti. Salih Aleyhisselam, onları imana davet etti. هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ "İşte bu Âllâh'ın devesidir, göndermiştir لَكُمْ اٰيَةً size ayettir, alâmettir, benim hak peygamber olduğuma. فَذَرُوْهَا Bunu haline bırakınız, تَاْكُلْ فِىْ اَرْضِ اللّٰهِ Âllâh'ın arzından yesin (içsin,) وَلَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ fenalıkla el sür-

meyiniz bu deveye. فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ Aksi halde azab-ı elim size Cenâb-ı Hak'tan gelecektir."

74- وَاذْكُرُوٓا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّاَكُمْ فِى الْاَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًاۚ فَاذْكُرُوٓا اٰلَآءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ

وَاذْكُرُوٓا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ Hatırlayın ki Âllâh-û Teâlâ, sizi Âd kavminin helâkinden sonra onlara halef kıldı. مِنْ بَعْدِ عَادٍ Âd kavminden sonra, وَبَوَّاَكُمْ sizi kuvvet-i kudret sahibi yaptı فِى الْاَرْضِ yeryüzünde. تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا Onlar çok kuvvetli ve çokta yaşarlardı. Siz sehil olan yerlerde, kasırlar köşkler yaparsınız, yazın orada geçirirsiniz. وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًاۚ Taştan dağları da kayaları yontup kışlık evler yapıyorsunuz, bu kuvvet-i kudreti size verdi Âllâh. فَاذْكُرُوٓا اٰلَآءَ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'nın bu nimetlerini hatırlayınız.وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ Fesat edici olarak yeryüzünde gezmeyiniz, fesatçılar olarak karışıklık çıkarmayınız.

75- قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قَالُوٓا اِنَّا بِمَآ اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُونَ

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ Dedi, cemaatın içini dolduran kavminin ileri gelenlerinden, kibreden, istikbar eden, iman etmeyi kibirlerine yediremeyenlerin ileri gelenleri. Bu küfrün ekseriyeti istikbardan oluyor. لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا Zayıf ve aciz görülen iman edenlere dediler ki. لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهٖۜ

Salih Aleyhisselam'a iman edenlere dediler ki; "Biliyor musunuz siz, Salih Aleyhisselam'ın gerçekten Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu biliyor musunuz?" قَالُوٓا İman edenler dediler; اِنَّا بِمَآ اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُونَ "Bizler, Salih Aleyhisselam'a gönderilen ahkâma iman ettik."

76- قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا بِالَّذِٓى اٰمَنْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا O iman etmeyi kibirlerine yediremeyenler dediler; اِنَّا بِالَّذِٓى اٰمَنْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ "Sizin iman ettiğinize inanmıyor ve inkâr ediyoruz" dediler. Neticede,

77- فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ onlara ayet olan o dişi deveyi, ayaklarını keserek öldürdüler. وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ Rabbinin emrine isyan ettiler. وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ "Ey Salih Aleyhisselam, sen gönderilen peygamberlerdensen bize tehdit ettiğin azabı getir" dediler.

78- فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فِى دَارِهِمْ جَاثِمِينَ

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ Bunun üzerine şiddetli bir sarsıntıya, müthiş bir zelzeleye tutuldular. فَاَصْبَحُوا فِى دَارِهِمْ جَاثِمِينَ Ve oldukları yerde, diz üzerinde yüzükoyun düşerek helâk olup cehenneme gittiler.

79- فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ

فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ Salih Aleyhisselam onlardan yüz çevirdi, وَقَالَ يَا قَوْمِ ey benim kavmim dedi. Peygamber oldukları, kalpleri hassas olduğundan mütehassıran dedi. لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّى "Ben, Rabbimin risaletini emrini size tebliğ ettim, وَنَصَحْتُ لَكُمْ sizi nasihat ettim وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ama siz nasihat edenleri sevmiyorsunuz."

80- وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ

وَلُوطًا Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, Lût Aleyhisselam'ın ahvalini ümmetine bildir, ibret alsınlar. اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ Lût Aleyhisselam kavmine dedi. Lût Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselam'ın kardeşinin oğludur. Lût Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselam'ın yanında yetişti ve peygamber oldu. Südum'a gönderdi Lût Aleyhisselam'ı, kendisi de Filistin'de kaldı. اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ Onlar icat ettiler erkeklerle erkeklerin bulunmasını, Lût Aleyhisselam nasihat etti ve dedi. "Bu fahişeyi siz yapıyorsunuz. مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ Âlemde sizden evvel hiçbirinin yapmadığı hayasızlığı mı yapıyorsunuz? Sizden evvel hiçbir kavimde bu hal zuhur etmemiştir." Bu fiil, Lût Aleyhisselam'ın kavminde ayrıca bu ümmetin füsekalarında görülmüştür, başka bir yerde görülmemiştir.

81- اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَآءِ ۬ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ

اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَآءِ ۬ Çünkü siz kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere gidiyorsunuz. بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ Siz

müsrifsiniz, helâli bırakıp da harama gidiyorsunuz, haddi aşan bir kavimsiniz. Onlara böyle nasihat etti.

82- وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوا اَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ Kavminin verdiği cevap kâfi, yeterli cevap olmadı. Suale karşı cevap değil, kendilerine göre cevap verdiler. اِلَّآ اَنْ قَالُوا اَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ Kavmin cevabı; "Onları, (Lût ve taraftarı iman edenleri) çıkarın memleketinizden" Cevap bu olmayacaktı, suâle mutabık cevap olmalıydı. اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ Sanki temizlik gösteriyorlar bize, pek fazla temiz kalmak isteyen insanlar demekten ibaret kaldı. Hülâsa iman etmediler.

83- فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهٗٓ اِلَّا امْرَاَتَهٗ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ

فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهٗٓ Biz Azîmüşşan, halas ettik onu ve onun ehli, iman edenleri. اِلَّا امْرَاَتَهٗ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ Lût Aleyhisselam'ı ve iman eden hanımı ve aile efradını, ona iman edenleri kurtardık. Lût Aleyhisselam çok uğraştı, nasihat etti, nasihat fayda vermedi. Sabaha karşı idi. Lut Aleyhisselam, ona iman eden hanımı ve kızları beraber evden çıktılar, şehirden uzaklaşınca tayy-i zaman ve tayy-i mekân ile az bir zaman içinde İbrahim Aleyhisselam'ın yanına gittiler, halas oldular. Hıyanet eden hanımı da azap edilenlerin içine girdi.

84- وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَۧ

وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۚ Biz Azîmüşşan, üzerlerine yağmur gibi taş

yağdırdık. فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ Bakınız mücrim olanların, Âllâh-û Rasûlûllâh'a isyan edenlerin cezası nasıl olur.

85- وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا Medyen, İbrahim Aleyhisselam'ın meşhur olan evlatları, İsmail'dir ki Rasûl-û Ekrem'in ceddi. İshak Aleyhisselam, Ben-i İsrail peygamberlerinin babaları. Bunlardan başka diğer hanımlardan birkaç tane evladı var, birisi Medyen'dir. Medyen olarak şehre isim verilmiş. Medyen şehri, Kahire'ye sekiz konaktır. Orada bu şehri yapmış, kendi namına izafetle Medyen şehri ve Medyen kavmi. Şuayip Aleyhisselam, bu kavme peygamber gönderildi. Şuayip Aleyhisselam hâtib'ül enbiyadır, hitabeti gayet lâtif idi. Peygamberan-i İzâm'ın emanetleri yanında idi. Mûsâ Aleyhisselam on sene yanında bulundu ve kızı ile evlendi.

Biz Şuayip Aleyhisselam'ı gönderdik Medyen kabilesine. قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ "Ey kavmim, Âllâh-û Teâlâ'dan başka Mabûd yok, O'na kulluk edin. مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ O'ndan başka bir Mabûd yoktur. قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ Âllâh-û Teâlâ bir takım beyyineler verdi benim sıdkıma, doğruluğuma mucizeler verdi. O mucizeleri gördünüz, iman ediniz. Onların da kabahatleri; ölçü ve tartıları noksan yaparlardı. فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ "Ölçeği tamam yapınız, kileyi teraziyi tam tutun. وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَاءَهُمْ Halkın eşya-

larını aldatarak almayınız, malını haram olarak almayınız. Terazi ve ölçek doğru olsun. وَلَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا Yeryüzünü küfür ile me'asi ile doldurmayınız, ıslah olduktan sonra. Âllâh, kitap peygamber gönderdi, neden bu fesadı yapıyorsunuz? ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ Eğer Mü'min iseniz bunlar sizin için daha hayırlıdır.

86- وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوٓا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ Tehdit ederek, inananları Âllâh yolundan alıkoyarak, korkutarak men etmeyin ve yolun eğrisini istemeyin. تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ Onları tehdit edip de yoldan çevirmek için, مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا O'na iman edenleri men etmeyiniz." Eğri büğrü talep etmek. وَاذْكُرُوٓا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا Hatırlayınız, siz bir zaman az bir kavim idiniz. Âllâh CelleCelâlûhû lütf-û kerem etti, sizi çoğalttı.

فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ Bakınız ki Âllâh CelleCelâlûhû, müfsitlerin sonu nasıl olmuştur. Sizden önce geçen ümmetlerin ifsat edenlerin akibetleri ne oldu, görüyorsunuz.

87- وَاِنْ كَانَ طَآئِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا بِالَّذِى اُرْسِلْتُ بِهٖ وَطَآئِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتّٰى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ

وَاِنْ كَانَ طَآئِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا بِالَّذِى اُرْسِلْتُ بِهٖ Sizlerden ey insanlar! Bir taife, benimle gönderilen Ahkâm-ı İlâhiye'ye iman eder-

se, iman etmiş ise diğer bir taife de iman etmemiş ise Rasûl-û Ekrem'e bu tesellidir. وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَا Âllâh-û Teâlâ, aramızda hükmedinceye kadar sabredin. Âllâh CelleCelâlûhû, aranızda hakem olur. Muhik olanı cennete, muhık olmayanı da cehenneme idhal eder. وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ Âllâh-û Azimüşşan, hakimlerin en hayırlısıdır. Hâlik-i Kâinat, Habibine diyor ki; "Ey Habibim, müteessir olma. İman eden etmiş, iman etmeyenlerden de müteessir olma. Çünkü Âllâh, yakında hükmünü izhar eder."

88- قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَآ اَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ؕ قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ

قَالَ الْمَلَأُ Mili; cemaat. Hususi cemaat, misal bugünkü millet meclisini dolduran milletvekilleri. Dediler, الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا kibr-i inat ile iman etmeyen cemaat, istikbar ile Şuayb Aleyhisselam'a iman etmeyen cemaat مِنْ قَوْمِهٖ dediler. (Şuayb Aleyhisselam'ın söylediği sözlere karşı, filân şey noksandır diyemiyorlar, diyemedikleri için de toptan red etmeye başlıyorlar. Bugün İslamiyet'e itiraz edenler. Efendim filân hususa bizim aklımız ermiyor demiyorlar da tamamına birden eskidir geridir diyor. Hâlbuki aklı yetmeyen şeyi beyan ederse, onun cevabı dinimizde kitaplarımızda mevcuttur. Şuayip Aleyhisselam'ın zamanında böyle.) Cevap olarak ne dediler? لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ Böyle devam ederseniz ey Şuayb, seni köyümüzden, karyemizden çıkaracağız. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَكَ Yalnız seninle kalmıyor, seninle iman edenleri de çıkaracağız. مِنْ قَرْيَتِنَآ

"Köyümüzden seni ve sana tâbi olanların hepsini çıkaracağız" dediler. Niçin? Âllâh diyor. Vahdaniyet-i İlâhiye kâil olduğu ve onlara tebliğ ettiğine düşman oluyor. Beyyineye cevap vermiyor, toptan karşı geliyor. اَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا Yahut siz, milletinize avdet edersiniz. Ya dinimize avdet edersiniz ve yahut da sizi köyümüzden çıkaracağız.

قَالَ Şuayip Aleyhisselam, onlara söyledi cevaben. اَوَلَوْ "Bizi çıkaracak mısınız كُنَّا كَارِهِينَ ikrah ettiğimiz halde, istemesek de mi (bizi yurdumuzdan çıkaracak veya dinimizden döndüreceksiniz) dedi. Eğer biz, dediğiniz gibi size avdet edersek,

89- قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰينَا اللهُ مِنْهَا ۟ وَمَا يَكُونُ لَنَا اَنْ نَعُودَ فِيهَا اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللهُ رَبُّنَا ۟ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۟ عَلَى اللهِ تَوَكَّلْنَا ۟ رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ

قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللهِ كَذِبًا Âllâh'a iftira etmiş oluruz. Çünkü dininiz bâtıldır, bize teklifiniz oraya avdettir. Oraya avdet ise iftiradır Âllâh'a. اِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُمْ Eğer tekrar biz avdet eder dâhil olursak milletimize, Âllâh'a iftira etmiş oluruz. بَعْدَ اِذْ نَجّٰينَا اللهُ مِنْهَا ۟ Âllâh CelleCelâlûhû, bizi oradan halas ettikten sonra tekrar oraya avdet etmek, Âllâh'a iftira etmek olur. وَمَا يَكُونُ لَنَا اَنْ نَعُودَ فِيهَا Layık değildir bize, olmaz bizim için tekrar avdet etmek. اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللهُ رَبُّنَا ۟ Âllâh'ın meşiyetindedir her şey. Eğer Âllâh, bizi mahzûl eder de mahvetmek isterse bizi çevirebilir. Fakat ümidimiz Cenâb-ı Hak'tan odur ki bizi af ve mağfiretle merhamet edecek. وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۟ Bizim Rabbimizin ilmi, her şeyi ihâta etmiştir. Bizi de

sizi de halinizi de bizim halimizi de ihata etmiş, sizi de bilir, bizi de görür. عَلَى اللهِ تَوَكَّلْنَا Âllâh'adır tevekkülümüz, Âllâh'a müte-vekkiliz. Biz de umurumuzu Âllâh'a bırakıyoruz. Âllâh'a tevekkül ederiz ki bize sebat ihsan eder, bildiğimizde devam ederiz. Şuayip Aleyhisselam, onların ısrarından anladı ki iman etmeyecekler. Başladı dua etmeye رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ "Ey bizi terbiye eden küçüklükten bugüne kadar, hükmet bizimle kavmimiz ara-sında hak ve adalet ile. وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ Adaletin, hakimlerin, Âhkâm'ül Hakimin olan Hayr'ul Fatihin sensin." Yâni fetih; hüküm mânâsınadır, hayr'ul hakimin demektir. (Şuayip Aleyhisselam böyle dua etti.)

90- وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ Yine o cemaat dedi. Şuayip Aleyhisselam'ın kavminden iman etmeyenler istikbaren dediler. لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا Birbirine bu sefer, "Eğer siz, Şuayip'e Aleyhis-selam tâbi olursanız" yâni Şuayip Aleyhisselam'a iman edenlere söylediler. "Eğer siz Şuayip Aleyhisselam'a iman ederseniz, إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ siz o zaman hüsrana girersiniz. Çünkü âbâ-û ecdadını-zın dinini kaybettiğiniz gibi, elimizden de neler çekersiniz:" Onlar da böyle tehdit ettiler. Hâlik-i Kâinat, peygamberinin duâsını kabul eder. Hâlik-i Kâinat, Şuayip Aleyhisselam'ın duâsını kabul etti. Ev-vela 7 gün yağmurları havayı kesti, hararet fazlalaştı. Ondan son-ra tefsire göre âdeta cehennemin tarafından bir hava verdi oraya. Öyle sıcak oldu ki evlerin altlarına girdiler hepsi, serin olsun diye.

Oradan da bir zelzele oldu, sayhayı Cibril'den dolayı. Damlar olduğu gibi üstlerine düştü, yeryüzünde hiç kimse kalmadı tamamen mahvoldular. Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak;

91- فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فِى دَارِهِمْ جَاثِمِينَۚ

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ Titremeye başladılar, onlar şiddetli bir sarsıntıya (müthiş bir sesle zelzeleye) tutuldular. فَاَصْبَحُوا فِى دَارِهِمْ جَاثِمِينَۚ Sabahlandılar evlerinde **casimine camidine, bârikine alerrakmi**, diz üstü donakaldılar. Ve oldukları yerde yüzükoyun düşerek helâk oldular.

92- اَلَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَاۚ اَلَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ

اَلَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا Şuayip Aleyhisselam'ı tekzib edenler, كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَاۚ اَلَّذِينَ sanki oralarda hiç oturmamış gibi olmuşlardı. كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ Asıl ziyana uğrayanlar, Şuayip Aleyhisselam'ı yalanlayanların kendileridir. (Şuayip Aleyhisselam bu hali görünce, peygamberdir, peygamberlerin kalbinde merhamet fazladır.)

93- فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْۚ فَكَيْفَ اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كَافِرِينَۚ

فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ İ'raz etti, arkasını çevirdi وَقَالَ dedi. يَا قَوْمِ (Evvela kalbinde teessüf hâsıl olunca, sonra kendine dedi. Bunlara teessüf etmeye değmez.) Çünkü lâzım gelen tebligat yapıldı, Âllâh'a isyan ettiler. Böyle asiler için de teessüf etmenin değeri yoktur. Âllâh'a

isyan eden bir adamın başına gelen bir felaket, Müslümanlar için bir nimettir. Bir münafığın bir memlekette helâki için "Elhamdülillahi Rabbil Âlemin" demek lâzım gelir. Şuayip Aleyhisselam teessüren dedi. "Ey benim kavmim, لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى Rabbimin risalatını, emrini size tebliğ ettim. وَنَصَحْتُ لَكُمْ Hayrı talep ettim sizin için, tevbeye davet ettim sizi. Siz dinlemediniz, bugün de cezasını gördünüz. Sonra kendi kendine dedi. فَكَيْفَ اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كَافِرِينَ Nasıl ben müteessir olurum, kâfir olan bir kavim üzerine. Artık ben, o kâfirlerin helâkine nasıl acırım (ki buna istihkak kesp etmişlerdi) dedi.

94- وَمَا اَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّا اَخَذْنَا اَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ

وَمَا اَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ Âdet-i İlâhiye, Hâlik-i Kâinat birdenbire tutmuyor. Mukaddimeleri izhar eder, o mukaddimeler bittikten sonra istidractan geçirir de kahr-ı gazap gelir. Hiçbir memlekete göndermedik, مِنْ نَبِيٍّ bir peygamber اِلَّا gönderdik اَخَذْنَا اَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ helâkten evvel. O memleketin ahalisini be's ile fakr ile darra hastalık ile şiddet sıkıntı ile başlarına getiriyoruz. Bunun hikmeti; لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ belki vazgeçerler, tezellül, tazarrû ederler de iman ederler.

95- ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ اٰبَآءَنَا الضَّرَّآءُ وَالسَّرَّآءُ فَاَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ Ondan sonra tebdil ediyoruz, i'tâ ediyoruz istidracen seyyie yerine haseneyi. Yâni fakirlik yerine

zenginliği, hastalık yerine sıhhati iade ediyoruz, bu da istidractır. حَتّٰى عَفَوْا Çoğalıncaya kadar, çoğaldıktan sonra küfürlerini ileriye götürürler, mütenebbih olmazlar evvelki musibetlerden. وَقَالُوا قَدْ مَسَّ اٰبَآءَنَا الضَّرَّآءُ وَالسَّرَّآءُ Diyorlar ki; "Bizim âbâ-û ecdadımız da evvelki sıkıntılar zamanında sıkıntı ve hastalıklar geçirmişler. Bu bizim amelimizin tesiri değil ancak âbâ-û ecdadımız da bunları geçirmişler. Sonra iyilik de gelmiş onlara. Bize aynen onlara geldiği gibi geldi. Hâlbuki bilmiyorlar ki evvelki kahr-ı gazap, sonra gelen ise istidrac idi. Her ikisinden de onların tazarru edip de Âllâh'a yalvarmak idi. فَاَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ Ondan sonra onları ansızın ahzediyoruz haberleri olmadan yâni belâların geleceği haberleri olmadan ahzediyoruz. Düşünmedikleri bir zamanda azaba uğratıverdik.

96- وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوا فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

وَلَوْ Eğer اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى bu tekzibi eden, Peygamberan-i İzâm'ı tekzib eden. Beş altı peygamberin ahvali geçti, hepsini de tekzip etmişlerdi. Eğer bu memleketlerin ahâlisi اٰمَنُوا Âllâh'a ve Rasûllerine iman etseydi, وَاتَّقَوْا ittika etselerdi vazgeçerlerdi küfür maasiden. O azap başlarına gelmezdi. لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ Biz açacaktık onlara, genişleyecekti onlara بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ semâvatın bereketi yağmurla. Yerin bereketi nebatat-ı hasılat ile genişletecektik. وَلٰكِنْ كَذَّبُوا biayatina. Amma nimetin kadrini bilmediler, ayetleri tekzib ettiler. فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ Biz Azîmüşşan,

onları ahzettik. Kahrettik yaptıkları kötülükler, küfür ve measi yüzünden onları azaba uğrattık.

اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَّأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَّهُمْ نَآئِمُوْنَ ۝97

اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى Hûlasa iman ve ittika edenler, Bereket-i İlâhiye'ye nâil olurlar. أَفَأَمِنَ Memleketlerin ehli emin olurlar mı, اَنْ يَّأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا onlara azabımız gelsin geceleyin uyurlarken? Kendilerine azabımızın erişmeyeceğinden emin mi oldular? وَّهُمْ نَآئِمُوْنَ Uykuda iken azabımızın gelmeyeceğinden emin mi idiler?

اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَّأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَّهُمْ يَلْعَبُوْنَ ۝98

اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى Yahut bu memleketlerin halkı, bunu gördükten sonra emin olurlar mı? اَنْ يَّأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا Kuşluk vakti oynarlarken (pek fazla gafletleri sebebiyle kendilerine yaraşmıyan şeylerle meşgullerken) ضُحًى وَّهُمْ يَلْعَبُوْنَ azabımızın erişmeyeceğinden emin mi oldular?

اَفَاَمِنُوْا مَكْرَ اللّٰهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝99

اَفَاَمِنُوْا مَكْرَ اللّٰهِ Âllâh'ın mekir (tehdidi)nden emin mi oldular? فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخٰسِرُوْنَ Âllâh'ın azabından, mekir ve tehdidinden ancak hüsrana uğrayan kavimler emin olurlar. Kendi mal-ı serveti, makamından dolayı artık yetiştim ben demesin. Bu dünyanın mal-ı serveti, gülerek yemeğe gelen aslana benzer. Öyle ise Azab-ı İlâhi'den hiçbir zaman emin olmamalı. Dâima lütfundan ümit var olmalı, lütfunu istemeli, daima da azabından korkmalı. "Ya Rabbi, sensin azabından halas et beni" demeli.

100- اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَا اَنْ لَوْ نَشَاءُ اَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْاَرْضَ Yeryüzünde sakin olanlar, bu kavimlerden sonra zâhir olmadı mı? Bu kavimlerin azaplarını gördükten sonra onlara zâhir olmadı mı? مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَا Ehli gittikten sonra اَنْ لَوْ نَشَاءُ اَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ۚ biz ne zaman istesek, onları günahları ile belalara isabet ettirebiliriz, bu yakin olmadı mı? وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ Kalplerine bir hatim yapıyoruz ki hayır nasihat buraya girmez, فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ simâ-i kabul ile işitmezler Âllâh'ın kelamını, mev'izayı. Yeryüzünde (helâk olan) evvelki sahiplerinden sonra vâris olanlara, hâlâ şu hakikat belli olmadı mı ki şayet dileseydik, onlara da günahlarının cezasını verirdik. Fakat kalplerini mühürleriz de işitmez olurlar.

101- تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۚ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ ۚ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ

تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَآئِهَا ۚ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, evvelce ahalisini helâk ettiğimiz beldeler! Bazı haberlerini sana hikâye ediyoruz. Onlar, peygamberlerine isyan ettikleri için kahr-ı gazaba uğradılar. Hâlik-i Kâinat da bize bildiriyor, bunların helâki bu cürümlerindendir. Âllâh-û Rasûlûllâh'a iman etmediklerinden bu cezalara müstahak olmuşlardır. Âllâh CelleCelâlûhû imhal verir, ne zaman takdir etmişse o vakit ceza verir. وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۚ Onların peygamberleri beyyine

ve mu'cizat ile geldiler ve onlara ahvali beyan ettiler. فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا Hiçbirisi de iman etmediler, بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ evvelce tekzib ettikleri şeylere iman etmediler. كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ Öylece evvelâ Âllâh CelleCelâlûhû, onların kalbine tab ediyor, mühürlüyor, hatmediyor, hiçbir nasihat girmiyor, yumuşamıyor dinlemiyor. Dinlemediğinin akabinde de bir belaya giriftar olur.

102- وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ ۖ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ

Onların çoğunu ahitlerine vefa eder bulamadık. Belki ekserisini fâsıklar bulduk. Yâni içinde iman edenler olsa da pek az. Onlar da beraber azaba giriftar oldular fakat helâkten sonra herkes kendi âmâli üzerine haşrolur.

103- ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى بِآيَاتِنَا إِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِ فَظَلَمُوا بِهَا ۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ

ثُمَّ بَعَثْنَا Bu tuğyan edenlerden sonra مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى Mûsâ Aleyhisselam'ı mucizelerimizle gönderdik. بِآيَاتِنَا إِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِ Dokuz mucizesi vardı Mûsâ Aleyhisselam'ın. 1) Asâ 2) Yed'i Beyzâ 3) Kaht-ı gılâ 4) Tufan (her tarafı su bastı) 5) Çekirge 6) Bitler 7) Kurbağalar 8) Kan. Bunlar hepsi mucizeler idi fakat tuğyan ettikten sonra mucize ne fayda verir? Mucizelerimizle Mûsâ Aleyhisselam'ı, Fir'avn ve cemaatine gönderdik. Zulmettiler, küfrettiler, tekzibinden dolayı فَظَلَمُوا بِهَا ۚ bak o فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ müfsitlerin, kâfirlerin akıbetleri nasıl oldu?

104- وَقَالَ مُوسٰى يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۙ

Mûsâ Aleyhisselam; "Ya Fir'avn! Ben, Rabb'il Âlemin'den gönderilmiş bir peygamberim" dedi.

Fir'avnun hükümdarlığında ileri derecede serbestlik vardı. İki kardeş geliyor, yabancı insanlar, doğrudan doğru sarayına gidiyor. Fir'avnun karşısında, Mûsâ Aleyhisselam teklifini yapıyor söylüyor. Fir'avn, Mûsâ Aleyhisselam ile baş edemeyince, "sâhirlerle mukabele edelim" dedi.

Hârûn Aleyhisselam, Mûsâ Aleyhisselam'ın ağabeyisi olduğu halde, Mûsâ Aleyhisselam Ulü'l Âzim, Kelimullah bir peygamber olduğu için söz ona kalıyor. Mûsâ Aleyhisselam dedi; "Ben Rabb'ül Âlemin'den, Rasûl olarak size geldim."

105- حَقِيقٌ عَلٰٓى اَنْ لَّآ اَقُولَ عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَرْسِلْ مَعِىَ بَنٓى اِسْرَآءِيلَ

حَقِيقٌ عَلٰٓى اَنْ لَّآ اَقُولَ عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ Ben Âllâh'ın Rasûlü olduğum için, haktır bana layıktır ki Âllâh-û Teâlâ hakkında doğrudan gayri söylememek. Benim üzerime borçtur. قَدْ جِئْتُكُمْ Size peygamber olarak geldim ama kavl-i mücerret ile değil, بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ mucizelerle Rabbinizden geldim. فَاَرْسِلْ مَعِىَ بَنٓى اِسْرَآءِيلَ İman etmezsen, hiç olmazsa İsrailoğullarını benimle gönder."

106- قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِاٰيَةٍ فَأْتِ بِهَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِاٰيَةٍ Firavun söyledi, Mûsâ Aleyhisselam'a cevaben. "Eğer sen böyle bir ayet mucize ile gelmişsen, فَأْتِ بِهَآ getir mucizeni, getir o şahitleri. اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ Eğer davanda sadık isen mucizelerini göster."

107- فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ

فَاَلْقٰى عَصَاهُ Mûsâ Aleyhisselam asâsını yere bıraktı. فَاِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِيْنٌ Ne görsünler! Mübin, zâhir olan bir ejderha haline geldi. Firavun o derece korkuyorki, ishal oluyor, bu hal ölünceye kadar devam ediyor.

108- وَنَزَعَ يَدَهٗ فَاِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنّٰظِرِيْنَ

وَنَزَعَ يَدَهٗ Ve elini cebinden çıkardı, فَاِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنّٰظِرِيْنَ seyredenlerin gözlerini kamaştıracak kadar bembeyaz bir el oldu.

109- قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيْمٌ

قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ Fir'avn kavminin ileri gelenleri dediler ki; اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيْمٌ "Mûsâ Aleyhisselam gerçekten âlim sâhirdir."

110- يُرِيْدُ اَنْ يُّخْرِجَكُمْ مِّنْ اَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَاْمُرُوْنَ

يُرِيْدُ اَنْ يُّخْرِجَكُمْ مِّنْ اَرْضِكُمْ Sizi, memleketinizden çıkarmak istiyor ve memlekete sahip olsun. فَمَاذَا تَاْمُرُوْنَ Firavun burada biraz şaşırıyor. O halde ne emredersiniz. Şimdiye kadar **Rabbikûmûl e'lâ** diyordu. Şimdi ise ne emredersiniz, diyor. Cemaatin verdiği karar,

111- قَالُوْٓا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَرْسِلْ فِى الْمَدَآئِنِ حَاشِرِيْنَ

قَالُوْٓا Dediler (Mele cemaat.) اَرْجِهْ وَاَخَاهُ Onların emrini ta'cil etme, biraz tehir et çünkü tehlike var, elindeki asâ birçok insanları öldürebilir. اَرْجِهْ Tehir et onu, وَاَخَاهُ kardeşini de. Bu sihirdir, sihri sihir ile karşılayalım. وَاَرْسِلْ فِى الْمَدَآئِنِ حَاشِرِيْنَ Senin elinde birçok

medine (şehirler) var. Haber gönder, buraya cem et sâhirleri. O vakit,

112- يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ

Ne kadar mâhir sihirbaz varsa hepsini sana getirsinler. Firavun bütün memleketlere haber gönderir, ne kadar sâhir varsa gelsin diyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında sihir çok ileri idi.

113- وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ Vaktaki sâhirler, Fir'avn'a geldiler. قَالُوا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا Dediler; "Bize bir ecir, bir mükâfat verecek misin? اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ Eğer biz galip gelip Mûsâ Aleyhisselam'ı mağlup edersek, bize bir ecir mükâfat verir misin?"

114- قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ

قَالَ نَعَمْ Fir'avn; "Evet, size ecir çok. Yalnız para ile kalmıyor, وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ hem de siz muhakkak benim en yakınlarımdan olacaksınız. Yâni has meclisimden olacaksınız" dedi.

Edep ne kıymetli bir nimettir, eğer ki bu sâhirler sihir için, Mûsâ Aleyhisselam'a mukabele için gelmişler. Fakat Mûsâ Aleyhisselam'a karşı edebini bozmadılar.

115- قَالُوا يَا مُوسَى اِمَّا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّا اَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ

Sâhirler; "Ya Mûsâ! Asânı sen mi önce atarsın yoksa biz mi âletlerimizi bırakalım?" dediler? Yâni terbiyeyi bozmadı, hürmet ettiler.

116- قَالَ اَلْقُوا۟ ۚ فَلَمَّآ اَلْقَوْا سَحَرُوٓا۟ اَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ

قَالَ اَلْقُوا۟ ۚ Mûsâ Aleyhisselam dedi. "Evvela siz atınız. فَلَمَّآ اَلْقَوْا Ne zamanki onlar attılar. (Ne atmış? Sâhirler, asâ ve ipleri civa ile doldurmuşlar. Güneşli sıcak bir günde asâ ve ipler titremeye başlamış. Halkta, yılanla etraf doldu düşüncesi ile korkaklık hâsıl olmuş. سَحَرُوٓا۟ اَعْيُنَ ٱلنَّاسِ İnsanların gözleri sihirlenmiş, hakikati görmüyordu. وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ Korktular o vaziyetten, o yılanların hareketinden. وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ Hâsılı, büyük bir sihir gösterdiler.

117- وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ۚ

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ Biz Azimüşşan, Mûsâ Aleyhisselam'a emrettik, vahyettik. أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۚ Onlar yaptılar ya! "Sen de bırak asânı." Asâyı bıraktıktan sonra Mûsâ Aleyhisselam. Asâ, büyük bir ejderha olup ağzını açtı. فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ۚ Civalı olan o asâ ve ipleri, sâhirlerin uydurdukları aletleri yutuverdi. Bu sâhirler düşündüler. Mûsâ Aleyhisselam'ın ejderha olan asâsı eğer sihir olsaydı, yuttuğu asâ ve ipler kadar genişleyecekti. Öyle ise bu Âllâh'tan gelmiş olan bir şeydir ve hak ile hakikattir. Hepsi imana başladılar.

118- فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۚ

فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ Sabit oldu hak, وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۚ sâhirlerin bütün yaptıkları bâtıl oldu.

119- فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَٰغِرِينَ ۚ

فَغُلِبُوا هُنَالِكَ İskenderiye'de mağlup oldular. Firavun ve kavm-i kabilesi ile beraber, وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ zelil ve makhûr geri döndüler.

120- وَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ

وَأُلْقِيَ İlkâ ettiler yâni kendilerine mâlik olmadılar. Sahirler çünkü ilim sahibidirler. Anladılar ki bu, Malûmat-ı İlâhiye'dir. (Allâh-û Teâlâ'nın ilhamiyle) hepsi birden secdeye kapandılar.

121- قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

Biz, Rabb'ül Alemin'e iman ettik. (Böyle dediklerinde Firavun; "benim, beni mi istiyorsunuz" dedi.)

122- رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ

"Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine iman ettik" dediler.

123- قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ Firavun dedi. "Siz iman ettiniz, ben daha izin vermeden, benden izin almanız lâzım gelirdi. إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ Bu herhalde bir hiledir. Siz, şehirde bir hileyi uydurmuşsunuz. Mûsâ Aleyhisselam ile birleştiniz bir hile yaptınız. لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا Memleketin ahalisini çıkarıp da memlekete sahip olmak için bir hile yaptınız. فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ Göreceksiniz başınıza neler neler gelecek, size ne yapacağımı göreceksiniz" dedi.

124- لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ Ellerinizi keserim, وَاَرْجُلَكُمْ ayaklarınızı keserim hem de مِنْ خِلَافٍ tersine, çaprazvari. Sonra da ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِينَ hepsini asâcağım.

125- قَالُوٓا اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَۚ

قَالُوا Sâhirler dediler o zaman. اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَۚ "Sen, bize bunu yapabilirsin fakat bizim ahiretimiz mamurdur. Rabbimize kalboluruz, biz ölümle Rabbimize rucû edeceğiz. Bunu yapmasan da sonra ölümümüz yine olacaktır. Öyle ise sen yaptığın zaman, Âllâh'ımıza inkılap ederiz de huzuruna gideceğiz, biz ona müştakız.

126- وَمَا تَنْقِمُ مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاۤءَتْنَاۜ رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَۚ

وَمَا تَنْقِمُ مِنَّآ Bizim, senin yanında hiçbir günahımız yok ki cezaya müstahak olalım. اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاۤءَتْنَاۜ Sen bizden ancak Rabbimizin ayetleri gelince, O'na iman ettik diye intikam alacaksın." Bu durum her zaman da caridir. Müslümanları niçin sevmiyorlar? Müslüman oldukları için. Ondan sonra duâ ediyorlar. رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا "Ya Rabbi, Firavun'un bu tehdidi karşısındayız, sabrı tahammül bize ihsan et. وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَۚ Bizi, İslam'da sabit olduğumuz halde ruhumuzu kabzet. Âllâh-û Teâlâ da bu duâyı kabul ediyor. Firavun bunu yaptı, onlar da şehit oldular ve dehşet verdi bütün mahlûkata. Mûsâ Aleyhisselam'ın hak olduğunu anlayanlar oldu.

127- وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْىٖ نِسَآءَهُمْ ۚ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ Fir'avnin kavminden, mele ruesâ, cemaati, Fir'avne dediler ki; اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ "Mûsâ ile kavmini bırakıyorsun. Mûsâ hayatta kavmi de beraberdir, onları böyle bırakıyorsun. لِيُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ Onlar yeryüzünde fesat çıkarır memleketi alırlar. وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ Seni de ve ilahlarını da bırakacaklar, terk etsinler diye mi Mısır'da bırakacaksın?" dediler. Firavun bu durumdan sonra sükûta başladı. Korku ve dehşetten sonra bir süre sükût etti fakat etrafı başladılar harekete getirmeye. Arayı bozanlara, Firavun cevap verdi. قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَآءَهُمْ "Biz, evlatlarını öldüreceğiz önceden yaptığımız gibi. وَنَسْتَحْىٖ نِسَآءَهُمْ ۚ Hanımlarını da cariye, hizmetçi olarak kullanacağız eskiden yaptığımız gibi. وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ Biz kuvvet-i kudret sahibiyiz. Ben-i İsrailleri böyle yapacağız" dedi.

128- قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوا ۚ اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ Bu sözler, Mûsâ Aleyhisselam'ın kulağına geldi. اسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ İki şeyi tavsiye ediyor, iki şeyi de tebşir ediyor. Bu ayet-i kerime dört mes'eleyi ihata ediyor. Buyuruyor ki; Âllâh'tan yardım talep ediniz, وَاصْبِرُوا ۚ zahmete de sabrediniz. a) Hak'tan istiâne b) Belâya sabır. Onun akabinde de اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۗ tebşir ediyor. c) Yer, Âllâh'ın mülküdür d) İstediğine

ihsan eder. وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ Akibet (zafer ve muvaffakiyet) müttekilerindir" dedi. Bu ayet-i kerimeden anlaşılır ki; Âllâh-û Teâlâ'dan korkanlara, dünya ve ahirette Âllâh'ın muavenet buyuracağı bu ayetten zâhir olur.

129- قَالُوا اُوذِينَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ؕ قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۚ

قَالُوا Mûsâ Aleyhisselam'ın kabilesi Ben-i İsrailler, Mûsâ Aleyhisselam'a dediler. Firavun'un tehdidini onlar da işittiler, işittiklerinden dolayı Mûsâ Aleyhisselam'a geldiler şikâyet etmeye. اُوذِينَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَأْتِيَنَا "Sen daha dünyaya gelmeden evvel zahmet verdiler, bize azap verdiler senin için. وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا Sen geldikten sonra da yine bize azap veriyorlar." قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ Mûsâ Aleyhisselam, onlara söyledi Âllâh'tan aldığı vahiyle; "Yakındır, Rabbiniz düşmanınızı helâk eder. وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى الْاَرْضِ Onların yerine sizi halef yapar. فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ O vakit şükür, küfran, taat ve isyandan nasıl amel edeceksiniz? Cenâb-ı Hak, murakabe eder sizi."

130- وَلَقَدْ اَخَذْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

وَلَقَدْ اَخَذْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ Biz Azîmüşşan, iptila ettik Firavun ailesini ders alsınlar diye. Yedi sene kaht oldu, sıkıntılar fazla oldu. Müracaat ettiler Mûsâ Aleyhisselam'a. Dediler; "İman edeceğiz eğer duâ etsen. Cenâb-ı Hak, bu belayı ref ederse." Mûsâ Aleyhisselam dua etti, bela ref oldu, ucuzluk oldu. Hiç iman etmediler. Dediler ki; "Abâ-û ecdadımız da gâh iyi, gâh fena geçirmişler." بِالسِّنِينَ

وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ Hâlik-i Kâinat, yağmurlar olmadığı için kıtlık ve mahsul eksikliği ile cezalandırdı. لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ Tâ ki iman etsinler, nasihatı kabul etsinler.

131- فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هٰذِهٖ ۚ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسٰى وَمَنْ مَعَهُ ۗ أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ İyilik geldiği zaman, kaht-ı gıladan sonra ucuzluk ve yağmurlar geldikten sonra; قَالُوا لَنَا هٰذِهٖ ۚ "Bu bizim hakkımızdır." Bu azap idi geldi gitti, Nimet-i İlâhiye'dir demiyor. Mûsâ Aleyhisselam'nın duâsının vesilesi demiyor. Buna müstahakız deyip şükretmediler. وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسٰى وَمَنْ مَعَهُ ۗ Bir fenalık ve kıtlık geldiği vakit de bunu, Mûsâ ve kavminin şeâmetine atfettiler. أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ Bilesiniz ki (hayır ve şer,) onlara erişen ancak Âllâh-û Teâlâ indinde yazılı amelleri yüzündendir. وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ Fakat onların çokları bunu bilmezler. Fenalığı, Mûsâ Aleyhisselam'dan bilir. İyiliği de kendinden anlar.

132- وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهٖ مِنْ آيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَا ۙ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ

وَقَالُوا Yine Mûsâ Aleyhisselam'a dediler. مَهْمَا تَأْتِنَا بِهٖ مِنْ آيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَا ۙ فَمَا نَحْنُ لَكَ "Bizi büyülemek için ne muciz getirsen, بِمُؤْمِنِينَ sana asla iman edecek değiliz" dediler. Küfr-ü inadi, küfr-ü istikbaridir hatta bugünkü küfür de bu nev'idendir.

133- فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ Biz de onlara (birer ay fasıla ile ve birer hafta devam etmek üzere,) bir mucize olarak ayrı ayrı, birbiri ardınca tufan verdik, evlerine su dolardı. وَالْجَرَادَ Çekirge yeşillikleri mahveder, evlere girerdi. Mûsâ Aleyhisselam'a müracaat ile çekirgeler yok oldu, yine iman etmediler. وَالْقُمَّلَ Buğday bitleri, o kadar çoğaldı ki yemeklerin içine giriyordu, istirahatleri yok oldu. Yine Mûsâ Aleyhisselam'ın duâsı ile ref oldu fakat iman etmediler. وَالضَّفَادِعَ Kurbağa, su hayvanı olduğu halde evlerine yemeklerinin içine girerdi, öldürmekle bitmezdi. Mûsâ Aleyhisselam'ın duâsı ile ref oldu, yine iman etmediler. وَالدَّمَ Kan, suları kan kesildi. Berrak su, ağzına aldıklarında kan oluyordu. Mûsâ Aleyhisselam'nın duâsı ile zail oldu, yine iman etmediler. اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ Mufassal ayetleri gönderdik fayda vermedi çünkü küfr-ü inadi, istikbari idi. فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ İmanı, kibirlerine yediremediler ve çok mücrim bir kavim oldular.

134- وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ۚ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي اِسْرَاءِيلَ ۚ

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ Bu azaplar vaki olduğu zaman, قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ gelirlerdi Mûsâ Aleyhisselam'ın yanına tazarru ederlerdi. "Rabbinden rica, duâ et. بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ Sana ettiği ahidle ki duâna icabeti va'detmiştir, duânı kabul eder. لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ Bizim için duâ et. Eğer bizden bu azabı def edersen, لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ yemin ederiz ki sana iman ederiz. بَنِي اِسْرَاءِيلَ Senin arzu ettiğin İsrailoğullarını da seninle beraber göndereceğiz" dediler.

135- فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam, duâ eder de bu bela ve musibet kalkardı o vakt-i muayyene kadar, ahdini nakzederlerdi. Ulaşacakları bir müddete kadar onlardan azabı kaldırınca, hemen sözlerinden dönüverdiler, yeminlerini bozdular.

136- فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِى الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ Biz Azîmüşşan, intikamı onlardan aldık. فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِى الْيَمِّ Ayetlerimizi yalanlamaları ve onlardan gafil kalmaları sebebiyle kendilerinden intikam aldık. Ve onları denizde gark ettik بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ çünkü ayetleri tekzib ettiler, gafil oldular. Teemmül etmediler, iman etmediler.

Mûsâ Aleyhisselam emretti. "Bu gece çıkalım" dedi. Ben-i İsrailler de hazır oldular, geceleyin hareket ediyorlar. Sabaha karşı Firavun haber alıyor, büyük bir kuvvetle onları takip ediyor. Mûsâ Aleyhisselam, denizin kenarına geldiği vakit kavmi diyor. "Arkamızda Firavun, önümüzde deniz var, ne yapacağız?" Âllâh'ın emri ile asâsını denize vuruyor ve denizden on iki yol çıkıyor. On iki kabile idiler, her biri bir yoldan sağlam olarak geçiyor. Karşı tarafa çıktıklarında denizde yollar açık. Firavun, zeki olduğundan denizdeki yollara girmek istemedi. Firavun'un bindiği at, erkek idi. Cibril-i Emin, dişi bir at ile onun önünde zuhur etti. Firavun ne kadar çalıştı ise de atı muhafaza edemedi, arkasından gitti. Kavmi de arkasını takip etti. Mûsâ Aleyhisselam etbaları denizin karşı

tarafına çıkınca, Fir'avn ve arkasından gelenler hepsi denize girdiler. Ondan sonra deniz, Emr-i İlâhi ile üzerlerine kapandı, hepsi denizde boğuldular.

137- وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِى بَارَكْنَا فِيهَا ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَنِى اِسْرَآءِيلَ بِمَا صَبَرُوا ۖ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ

وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِى بَارَكْنَا فِيهَا ۖ Biz Azimüşşan, Ben-i İsrailleri vâris yaptık. Hakir ve zelil olan o kavmi, arzın bereketlendirdiğimiz doğu ve batısına vâris kıldık. وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنٰى Rabbinin, İsrailoğullarına vâd ve kelime-i hüsnası tamamen tahakkuk etti. عَلٰى بَنِى اِسْرَآءِيلَ بِمَا صَبَرُوا ۖ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ İsrailoğullarına sabırları sebebiyle, Firavun ve kavminin yaptıkları köşkleri, binaları ve yetiştirdikleri bahçeler, hepsi Ben-i İsraillere kaldı.

138- وَجَاوَزْنَا بِبَنِى اِسْرَآءِيلَ الْبَحْرَ فَاَتَوْا عَلٰى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلٰٓى اَصْنَامٍ لَهُمْ ۚ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا اِلٰهًا كَمَا لَهُمْ اٰلِهَةٌ ۚ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ

وَجَاوَزْنَا بِبَنِى اِسْرَآءِيلَ الْبَحْرَ Burada, Ben-i İsraillerin nankörlüğünü beyan ediyor. Bu kadar mühim bir vak'ayı gördükten sonra, (Mühim olan vak'a nedir? Firavun ve etbâı tamamen denizde gark oldu. Onlardan tamamiyle halas oldular. Bunu gördükten sonra derhâl nankörlüğe başladılar. Geçirdik biz Azimüşşan, Ben-i İsrailleri denizden selametle فَاَتَوْا عَلٰى قَوْمٍ bir kavmin üzerine yoldan geçtiler. يَعْكُفُونَ عَلٰٓى اَصْنَامٍ لَهُمْ ۚ Bir takım putları yapmışlar ve o

putların ibadetine devam ediyorlar, mütekeffidirler putların ibadetine. Bunlar denizi geçtikten sonra yolda gördüler bir cemaat, bir kavmi. O kavim birtakım putlar yapmışlar, o putlara ibadet ediyorlar. Bunları görünce قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ Mûsâ Aleyhisselam'a teklif ettiler, dediler. "Ya Mûsâ nasıl ki bunlar bir mâbud yapmışlar taşlardan, sen de bize bir ilah yap da bizim ilahımız olsun." Ne nankör bir millet, gözlerinin önünde Firavun ve etbaları gark oldu. Yine istiyorlar, Âllâh'ın gayrine puta tapmak istiyorlar. قَالَ Mûsâ Aleyhisselam, onlara dedi. إِنَّكُمْ قَوْمٌ "Sizler تَجْهَلُونَ cahil, menfaatini bilmez insanlarsınız. Nimet-i İlâhiye'yi, böyle bir küfür üzerine mukabele ediyorsunuz.

139- إِنَّ هَٰؤُلَاءِ مُتَبَّرٌ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

إِنَّ هَٰؤُلَاءِ Bunlar, gördüğünüz putlara tâbi olanlar مُتَبَّرٌ مَا هُمْ فِيهِ muhakkak helâk olacak. Onlar, yaptıkları bu batıl ibadetlerden dolayı bilâhare Cenâb-ı Hak, Mûsâ Aleyhisselam'a emretti. Bu putperest kavme muharebe etmeye geldi. وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onların yaptığı amel batıldır, onların sonu da felâkettir. Siz de ne cahil insanlarsınız. Dün, Firavun gözünüz önünde helâk oldu. Bugün de Firavun gibi bir ibadet istersiniz. Sonra buyuruyor Mûsâ Aleyhisselam, onların cevabına müteessif ve müteessir olarak hamakatlarına diyor.

140- قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ Vahid-i Kahhar olan Âllâh'ın gayri olarak, size bir ilah mı talep edeceğim. Ancak Âllâh'tır İlahımız. إِلَٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, size bu fazileti vermiş.

Bugün zamanımızdaki insanlardan üstün kılmıştır sizi. Bu kadar nimetleri vermiş ki başkalarına verilmemiş. Bütün bu nimetlere karşı da taştan yontulan bir mâbut mu talep ediyorsunuz?

141- وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُقَتِّلُونَ اَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِى ذٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ

وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ Biz Azimüşşan, sizi halas ettik Firavun ve kavminden. مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ Firavun'un kavminden yâni kuvvetinden. يَسُومُونَكُمْ Size zahmet verirlerdi, سُوءَ الْعَذَابِ fena azaplar verirdi, evlatlarınızı öldürdü, hanımlarınızı aşağı fena işlerde istihdam ettirirdi, malınıza sahip değildiniz, köle idiniz, bu azab-ı elimden halas etti Âllâh. يُقَتِّلُونَ اَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ Evlatlarınızı katlederlerdi, hanımlarınızı da aşağı hizmetlerde istihdam ederlerdi. وَفِى ذٰلِكُمْ **zalikûm** işarettir. Yukarıda iki husus geçti. Biri **ence**; halas. Diğeri **sûil**; azap idi. **Zalikûm** kelimesi, her ikisine de irca etmiş müfessirin-i izam. وَفِى ذٰلِكُمْ bu halas etmek de sizin için, **belâûn iptilâun ve inâmun** bir imtihandır, azim bir imtihandır. Âllâh CelleCelâlûhû, sizi düşmandan halas etti ve düşmanın mal-ı servetine de sahip etti. Ondan sonra da sizi imtihan ediyor. Siz küfran-ı nimet mi edeceksiniz, yahutta şükür mü edersiniz? Çünkü Âllâh CelleCelâlûhû, insanı hayır ile de tecrübe ediyor ve şer ile de tecrübe ediyor.

Hâlik-i Kâinat, Mûsâ Aleyhisselam'a emretmiş idi. Ben Azîmüşşan, size Firavun'un gark olmasından sonra bir kitap göndereceğim. Bu kitabı da 30 gün, 30 gecede. Niçin gece olarak beyan ediyor? Mûsâ Aleyhisselam ekseriya orucu, oruca bağlardı iftar etmeden. Burada geceyi takdim ettiği için, zannedilmesin geceleri

iftar eder de gündüzleri oruç tutardı. Mûsâ Aleyhisselam'a va'dedildi. 30 gün 30 gece oruçtan, intizardan sonra dağa gelirsin orada kitabı vereceğiz.

142- وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثِيْنَ لَيْلَةً وَّاَتْمَمْنٰهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيْقَاتُ رَبِّهٖٓ اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوسٰى لِاَخِيْهِ هٰرُوْنَ اخْلُفْنِىْ فِىْ قَوْمِىْ وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيْلَ الْمُفْسِدِيْنَ

وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثِيْنَ Biz Azîmüşşan, Mûsâ Aleyhisselam'a va'ad etmiştik. Firavun'dan halas olduktan sonra oruç tutsun. Zilkade'nin başından nihayetine kadar 30 gün, 30 gece. Hâlbuki 30 gece bitti, tamam olmadığı için 10 gece daha ilâve edildi. Zilhicce'den de 10 gün ilâve oldu. Alâ rivayetin arafe gününde nazil olmuştur. Tevrat, ya Arafe ya da Bayram diyor. Çünkü ruyeti talep etti arafede, kitabı verdi bayramda. لَيْلَةً وَّاَتْمَمْنٰهَا بِعَشْرٍ Bu 30'u, 10 ile ikmal ettik. فَتَمَّ مِيْقَاتُ رَبِّهٖٓ Rabbin mikatı tamam oldu 40 gün ile. Mikat; vakit, miâd demektir. Âllâh CelleCelâlûhû, miâd yapmıştı Mûsâ Aleyhisselam'a. 30 gün sonra Kelamullah'a nail olursun ve Kitabullah'ı alırsın. Mûsâ Aleyhisselam geldi 30 günü tamamladıktan sonra, Hikmet-i İlâhi ile 10 gün daha ilâve oldu. Bu, 10 günü niye ilâve ettiler? Hikmeti bu idi ki Mûsâ Aleyhisselam, kavmine 30 gün demişti. 10 gün tehir edince, Samiri meydan buldu. Münafıklara meydan veriyor Cenâb-ı Hak. Eğer 30 günde tamam olsaydı, münafıklar belli olmaz ve Samiri de harekete gelmezdi. O, on gün için serbest kaldı ve buzağı yapmaya başladı. Hâlik-i Kâinat, böyle ara sıra imkân veriyor. İmkân verilmezse imtihan olmaz. اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً

On gece daha kattık, böylelikle Rabbinin takdir ettiği müddet tam kırk gece oldu. O sırada Mûsâ Aleyhisselam, Âllâh'ın kelamı ile bilâ vasıta mütelezziz oldu. Cihetsiz olarak Kelam-ı İlâhiye nail oldu ve gayet halavet oldu. O halavetten dolayı ruyetten de heveslendi. Başladı Cenâb-ı Hakk'ın ruyetini talep etmeye fakat ruyetin talebini red aldı. Çünkü bu ancak Seyyid'ül Mürselin Sallâllâhû Aleyhivesellem'e hâsıl olmuştur. Dünyada başka hiçbir insana hâsıl olmaz. Mûsâ Aleyhisselam münacaata giderken وَقَالَ مُوسٰى لِاَخِيهِ kardeşi, iki yaş büyük olan Hârûn Aleyhisselam'a demişti ki; اخْلُفْنِى "Bana halife ol, halef ol yâni kavmin içinde, onların umurunda benim talimatım gibi onlara talimat ver ve ona devam et. فِى قَوْمِى وَاَصْلِحْ Islah et onların emirlerini, onlardan gafil olma. وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ Müfsitlerin yollarına tâbi olma, müfsitlere mukabele et." Hârûn Aleyhisselam, Mûsâ Aleyhisselam'ın halifesi idi. Mûsâ Aleyhisselam gitti ve gelecek.

143- وَلَمَّا جَاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ اَرِنِى اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرٰينِى وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينِى فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا فَلَمَّا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

وَلَمَّا جَاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا Mûsâ Aleyhisselam mikâta geldi ve Kitabullah'ı alacak. Vakit geldi, 40 gün sonra وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ Rabbi ile mükâleme etti bilâ vasıta. Arzu etti ruyeti de. قَالَ رَبِّ Dedi; "Ya Rabbi, اَرِنِى **nefseke** kendini bana göster, اَنْظُرْ اِلَيْكَ ben göreyim seni." Hâlbuki Cenâb-ı Hakk'ı görmek, mekânı icap ediyor. Tabi bir mekân olacak ki görsün. Âllâh ise mekândan münezzehtir. Onun

için dünyada görmeye imkân yoktur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e vâki olmuştur fakat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu âlemden huruç etmiştir. Öbür âleme gitmiştir ki orada mekân yoktur. Bu âlemde görmedi, Sitret'ül Münteha'da görmüştür. قَالَ لَنْ تَرٰينِى Mûsâ Aleyhisselam'a, Emr-i İlâhi'den. "Beni asla göremezsiniz dünyada. Dünyada senin kudretin yok beni görmeye. Senin vücudun beşeri olduğundan, beni dünyada göremezsin." Muhammed Aleyhisselam'ın vücudu da beşeri idi fakat melekiyete münkalip oldu ki oralara gidebildi.

Mûsâ Aleyhisselam, Kelimullah'tır. Cenâb-ı Hak, onun kalbini gönlünü almak için, teselli için; وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ "Dağa bak, dağ senden daha kuvvetlidir. Benim tecelliyatıma dağ tahammül ederse, sen de tahammül edersin. Seni sevmediğimden dolayı değil, seviyorum fakat tahammül edemezsin. فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينِى Eğer ki dağ tahammül etti, yerinde kaldı ise فَسَوْفَ تَرٰينِى o zaman beni görürsün. Dağın tahammül etmediğine, bir insan nasıl tahammül eder? فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ Ne zamanki Tecelliyat-ı İlâhiye, Azamet-i İlâhiye'nin bir kısmı zuhur etti dağa, جَعَلَهُ دَكًّا dağ müstevi oldu, yeryüzünde parça parça oldu. وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا Mûsâ Aleyhisselam kendinden geçti, düştü. Dağ da parçalandı. فَلَمَّا اَفَاقَ Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam kendine geldi. قَالَ سُبْحَانَكَ Mûsâ Aleyhisselam dedi; "Ya Rabbi münezzehsin noksanlardan, muttasıfsın kemal sıfatlarla. تُبْتُ اِلَيْكَ Ya Rabbi, sana rucû ve tevbe ettim. (Hâlik-i Kâinat talep et demeden, talep etmek.) O derecede, bu da bir kusurdur. Hasenat'ül Ebrar, Seyyiât'ül Mukarrabin, Ya Rabbi böyle emrin olmadan taleplerde

bulundum. Tevbe ettim, sana rucû ettim. وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ İman edenlerin ilki benim" dedi.

144- قَالَ يَا مُوْسٰٓى اِنِّى اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِى وَبِكَلَامِىْ فَخُذْ مَآ اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِيْنَ

قَالَ يَا مُوْسٰٓى Hâlik-i Kâinat, Kelimine diyor ki; "Ey Mûsâ, ruyet imkânını vermediği için Hâlik-i Kâinat, yine teselli ediyor. اِنِّى اصْطَفَيْتُكَ Ben, seni ihtiyar ettim. İsti'fâ, ihtiyâr bir mânâdır. Seni mahlûkatın içinde ihtiyâr ettim peygamber olarak. عَلَى النَّاسِ İnsanlar üzerine, zamanındaki insanlar üzerine بِرِسَالَاتِى risalet ile وَبِكَلَامِىْ açıktan bir kelam ile. İşte bunlarla iktifa et. فَخُذْ مَآ اٰتَيْتُكَ Ey Mûsâ, tut benim sana verdiğim fazl-u kerem ki Tevrat'tır. وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِيْنَ Bu nimetime şükret, bu sana kâfidir. Ruyeti talep etme.

145- وَكَتَبْنَا لَهٗ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَىْءٍ مَّوْعِظَةً وَّتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ ۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَّاْمُرْ قَوْمَكَ يَاْخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا ۚ سَاُرِيْكُمْ دَارَ الْفَاسِقِيْنَ

وَكَتَبْنَا لَهٗ فِى الْاَلْوَاحِ Tevrat, cennetten gelen ağaç levhalar üzerinde yazılı idi ve demişler ki içinde zümrüt ve zebercet de var idi. Rivayete göre 10 levha veya 7 levhadan ibaret imiş. Levhaların uzunluğu 12 zir'a, sonradan yazılma değil yazılı olarak gelmiş. مِنْ كُلِّ شَىْءٍ Umur-u Diniyye'sinde neye muhtaç ise Mûsâ Aleyhisselam, hepsi levhalarda yazılmış. مَّوْعِظَةً Va'z-ı nasihat وَّتَفْصِيْلًا mufassal olarak gelmiş, لِّكُلِّ شَىْءٍ ۚ dinde lâzım olanları mufassal olarak gelmiştir. فَخُذْهَا Emrettik; "Ey Mûsâ, tut bu Tevrat'ı بِقُوَّةٍ ciddiyet ile içtihat ile bu. Al وَّاْمُرْ قَوْمَكَ bunu kavmine de bildir.

Emret, يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا daima iyiliğini tutsunlar" yâni azimetleri almasınlar. Mûsâ Aleyhisselam'ın şeriatında müşkilat fazla idi. Ruhsatlarla amel edilsin ki kolay olsun, ahsen odur diyor. سَأُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ Fâsıkların dârları ,evlerini yakında size göstereceğim. Fâsıkların dârını, diyarını size mülk yapacağım diyor.

146- سَأَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

Bazı insanlar, umur-u dünyada görürsün ki ne kadar sanatları çıkarırlar, iş yaparlar, aklı erer. Fakat ahirete geldi mi, çamurda merkebin düştüğü gibi öyle kalır. Hilekâr olanlara Cenâb-ı Hak, yolu az veriyor. Zâhirde görüyoruz ki Firavun nefret etti, Mûsâ Aleyhisselam'dan, iman etmedi. Fakat Mûsâ Aleyhisselam'ın kalbi, ondan nefret ederdi. Onun için Mûsâ Aleyhisselam, Firavun'a tebliğ ederdi memur olduğu için fakat Mûsâ Aleyhisselam'ın kalbi, Firavun'un bu nimetlere nail olduğuna razı değildi. Eğer kalbi razı olsaydı, duâ etseydi. Hâlik-i Kâinat, Kelimullah'ın duâsını reddetmezdi. Zâhirde nefreti Firavun'dan görüyoruz fakat hakiki nefret, Kelimullah'ın kalbidir. Ondan müteneffir olması, سَأَصْرِفُ çeviriyor ondan. عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذِينَ Ayetlerinden, âyât-ı beyyinatı gönderiyor hüccet kalmasın diye. Fakat bazı insanları, يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ yeryüzünde kibriyle yürüyen, istikbar ile imana ehemmiyet vermeyenleri, onların kalplerini imandan çeviriyor.

وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا Bütün ayetleri görseler, Cenâb-ı Hakk'ın azametine yine iman etmezler. Niçin? Kalbin yüzünü, Cenâb-ı Hak o taraftan çevirmiştir. Ayette işaret var, münkir olan ayetten istifade etmez. Yâni bunların akılları, aklı maaşları var, güzel ticaret yapar, sanat yapar fakat umur-u diniye geldi mi, o cihette, o canipte olan şeyini çevirmiş Cenâb-ı Hak. Dünyanın bütün mucizelerini görseler iman etmezler onlar. وَاِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ Eğer doğru yolu görseler, لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا onu yol edinmezler. وَاِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ Eğer dalalet yolunu görürse yâni fısk-ı fücura dair olan yol, derhâl يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا gördükleri dalalet yolunu tutarlar. ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ Çünkü ayetleri tekzib ediyorlar. Gafildirler, o gaflete binâen kalplerini çevirmişiz ayetlerden. Ayetlerimizi tekzib etmeleri ve onlardan gafil bulunmaları yüzündendir.

147- وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا Emrediyor, cezayı bahsedecek. Onlar ki âyât-ı beyyinatı tekzib ederler. وَلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ Ahiretin mevcudiyetini ve orada, Âllâh'a mûlâki olup da hayrı-şerrin hesabını inkâr edenler. حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ Onların dünyada yaptığı ameller mahvolur, hasenatları kalmaz. Niçin? Küfürdür, küfür olduktan sonra terazi âmâl bir taraf olur. Bir taraflı tartı olmaz, tartı olunca iki taraflı olur. İman olduktan sonra âmâl-i saliha tartmaya müsait olur. İnsan günahlarla kâfir olmuyor, meğer günahı helal bilirse o zaman iman gidiyor. Kur'an-ı Kerim'in bir kelimesine itiraz ederse, ebedi

cehennemde kalır. Rasûl-û Ekrem'in o muazzam payesine nakıs verirse, ebedi cehennemde kalır. Âllâh-û Teâlâ'nın sıfatlarını inkâr ederse, ebedi cehennemde kalır. هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onların yaptığı amel, cezâ ancak kendi amellerinin cezâsını çekerler. Âllâh zulümden münezzehtir, herkes ne yapmışsa onun mukabilini görür. Mûsâ Aleyhisselam mikatta on gün teehhür etti ya, Samiri fırsat buldu.

148- وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسٰى مِنْ بَعْدِهٖ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهٗ خُوَارٌ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّهٗ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اِتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسٰى Kavm-i Mûsâ'dan Samiri içlerine girmişti. Samiri evlad-ı zinadan idi. Onun ismi de Mûsâ'dır. Anası doğurduğu zaman dağa götürmüş, bir taşın altına koymuş. Hâlik-i Kâinat, Cibril-i Emin'e emir verdi. Cibril-i Emin her gün giderdi oraya, parmağını koyardı ağzına, oda gıda alırdı parmağından. Az zamanda büyüdü, Cibril-i Emin'in gelip gitmesini anladı ve onun bastığı yerlerde yeşillik hâsıl olurdu. Buzağı yapmaya niyetlendiğinde, Cibril-i Emin'in bastığı yerlerden toprak almış. Mûsâ Aleyhisselam, 30 günden sonra gelemeyince Samiri, Ben-i İsraillere "Bakın, Mûsâ Aleyhisselam gelmedi. Herhalde Rabbi, ona gazap etmiştir" diyerek, onlara "Yanınızdaki mücevheratı veriniz de sizin bir mabudunuz var bir yerde, çıkarayım da görünüz" dedi. Onlar da bir takım gümüş, altın verdiler. Bunun da sanatı, kuyumcu idi. Bir buzağı şeklini yapıyor, azametli bir şey de değil. Rüzgâr tarafına verince, içi hesaplı boş olduğundan, içinden ses geliyordu. Bu kadar, başka

özelliği de yok idi. Bu, buzağı getirdi. "İşte Mûsâ Aleyhisselam'ın Rabbi budur" dedi. Eğer Âllâh, bir adamı iyi halk etmemişse terbiyenin faydası hiç olur. Cibril'in elinde terbiye olduğu halde kâfir oldu. Mûsâ Aleyhisselam ise Firavun'un sarayında terbiye oldu, peygamber oldu. مِنْ بَعْدِهٖ İttihaz etti, Mûsâ Aleyhisselam'dan sonra. Mûsâ Aleyhisselam, münacaata gittikten sonra مِنْ حُلِيِّهِمْ kavmi, Kıptilerden âriyet aldıkları zinet eşyasından (altın, gümüş) عِجْلًا bir buzağı şeklini جَسَدًا mücessem olarak. لَهٗ خُوَارٌ Bir sayha çıkardı, o ses sada, rüzgâra karşı hesaplı yaptığından. Ses, seda çıkardı, bununla onları aldattı. اَلَمْ يَرَوْا اَنَّهٗ لَا يُكَلِّمُهُمْ Böğüren bir buzağı ilah edindiler. (Fakat ona ibadet edenler acaba) o buzağının kendileriyle konuşmayacağını, onlara bir yol göstermiyeceğini görmediler mi ki? وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا Onlara bir yol gösterecek değil, böyle olduktan sonra nasıl ilah olur? اِتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ Böyle bir mahlûku ilah ittihaz edenler, nefsine zulmettiler.

149- وَلَمَّا سُقِطَ فِى اَيْدِيهِمْ وَرَاَوْا اَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

وَلَمَّا سُقِطَ فِى اَيْدِيهِمْ Ne zamanki buzağıya taptıklarına pişman oldular. (Onu ilah edinmekle) وَرَاَوْا اَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا gördüler ki dalalete girmişler, başladılar tevbe etmeye. قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا "Biz hata ettik eğer Rabbimiz, bizi merhamet ve rahmetle mağfiret etmezse, وَيَغْفِرْ لَنَا bu hatalarımızı setretmezse لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ dünya ve ahirette hasarette kalırız" dediler.

150- وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفًاۙ قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنْ بَعْدِىۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَأْسِ اَخِيهِ يَجُرُّهٗٓ اِلَيْهِۜ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِىۖ فَلَا تُشْمِتْ بِىَ الْاَعْدَٓاءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِينَ

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفًاۙ Bu hali Mûsâ Aleyhisselam'a, Hâlik-i Kâinat bildirdi. "Sen gideceksin ama kavmin fitnelenmiştir" diyor. Mûsâ Aleyhisselam gayet hiddetli bir peygamber idi, tabiatında hiddet galip idi. Muhammed Aleyhisselam halinde, tabiatında hilim galip olduğu gibi değildi. Mûsâ Aleyhisselam, Tur'dan gazap ve hüzünle kavmine döndüğü zaman قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنْ بَعْدِىۚ dedi. "Ne fena bana halef oldunuz. Ben ayrılıp da yerime geçtikten sonra ne çirkin işler yaptınız. اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ Rabbiniz CelleCelâlûhû'nun emrini beklemeyip acele mi ettiniz? وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ (Öfkesinden,) Tevrat levhalarını yere bırakıverdi. Mûsâ Aleyhisselam, hiddetle levhaları yere bırakınca iki üç tanesi kırıldı. وَاَخَذَ بِرَأْسِ اَخِيهِ Ondan sonra Hârûn Aleyhisselam'ın başını tuttu, يَجُرُّهٗٓ اِلَيْهِۜ saçını aldı eline, bir de sakalını tuttu çekti. قَالَ ابْنَ اُمَّ "Ey anamın oğlu, İbn-i Ümme." Niçin diyor? Rahmetini celbetmek için yâni ananın şefkatini hatırlatıyor. Hârûn Aleyhisselam özür beyan edecek fakat özür için de vakit kalmıyor. (Hârûn Aleyhisselam, Mûsâ Aleyhisselam'ın sırf rikkatini celbetmek maksatıyla "Ey anamın oğlu! Benim bir anne kadar merhametli ve şefkatli olan kardeşim. Bunda benim bir taksirim yok. Ben, onları buzağıya tapmaktan men etmemiş değilim. Fakat bu kavim beni âciz buldu, "sözümü dinlemediler." اِنَّ الْقَوْمَ Benim bundan habe-

rim yok. اسْتَضْعَفُونِى Beni zayıf buldular, bana karşı hücum ettiler. وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِى Beni öldürmeye kast ettiler, ben var kuvvetimle mani oldum fakat imkân bulamadım. فَلَا تُشْمِتْ بِىَ الْاَعْدَآءَ Bana böyle yapıp da düşmanları sevindirme benim üzerime. وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ Zalimlerle de beraber olduğumu zannetme." Böyle özür beyan etti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselam, başlar orada duâ etmeye. Kardaşına da yaptığına pişman oldu.

151- قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِى وَلِاَخِى وَاَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِى Mûsâ Aleyhisselam, (vaktaki kardeşinin özrünü anladı.) Ya Rabbi dedi, "benim kusurlarımı affet ve kardeşime de yaptığım hatadan dolayı da beni affet, وَلِاَخِى kardeşimi de affet, وَاَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ bizi rahmetine idhal et. وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ Sen Erhamürrahîminsin, Ya Rabbi. Sen merhametlilerin en merhametlisisin, Ya Rabbi."

152- اِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُفْتَرِينَ

اِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ Buzağı ilah ittihaz edenler, سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ (ahirette) Âllâh'tan gazaplar gelecek onların başına, وَذِلَّةٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا dünya hayatında da zillete uğrayacaklardır. وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُفْتَرِينَ İşte biz, Âllâh'a iftira edenleri böyle cezalandırız. Emir böyle geldi. Tevbeyi kabul ederim. Tevbe ise birbirini öldürmek iledir. Ve onlar, birbirini öldürmeye başladılar. Bu sûretle 70.000 kişi ölmüştür. Mûsâ Aleyhisselam'ın tevbesinin kabulü,

birbirini öldürmekledir. Eğer öldürmek katil nefistir, bu ümmette de vardır, nefsini öldürecek. Bir adam nefsini öldürmezse tevbesi kabul olmuyor. Nefsi diri olup da istediğini verirse yâni nefse köle olursa, yüz bin tevbe yapsa o tevbeleri yine kırar. Ne zamanki nefsi öldürdü, nefse bir hayat vermedi yâni nefse hizmet etmedi, o zaman kurtuluşa erer.

Hayat-ı dünyada da zillet var onlara. Dünyadaki aşağılıklardan murad; Ben-i Kurayza ile Beni Nazir'e tatbik edilen ölüm ve sürgündür. İşte müfteri olanlara cezâmız böyle devam eder. Yâni bu cezâlar, Mûsâ Aleyhisselam'ın kavmine değil, her kim ki Âllâh'a karşı, dine karşı bir iftira yaparsa, Âllâh-û Teâlâ böyle cezâlarla cezâlandırır.

153- وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ Onlar ki seyyiatı yapmışlar, küfr-ü isyanı yapmışlar. ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا Ondan sonra pişman olmuşlar, rucû etmişler hatta buzağının ibadetinden de. وَآمَنُوا Âllâh-û Rasûlûllah'a iman etmişler. O zamanda Mûsâ Aleyhisselam'a, bu zamanda da Rasûl-û Ekrem'e. إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ Senin Rabbin, Ey Habibim gafururrahimdir. Tevbe ve imanlarından sonra mağfiret ve rahmet edicidir.

154- وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاحَ وَفِي نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ

وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam'ın hiddeti sükun buldu. Anladı ki kardeşi Hârûn Aleyhisselam, müm-

kün olduğunca çalışmıştır. اَخَذَ الْاَلْوَاحَ Levhaları aldı eline yâni Tevrat'ın sahifelerini. وَفِى نُسْخَتِهَا Tevrat'ın nüshalarında, levhalarında هُدًى hidayet vardı. Dalaletten, وَرَحْمَةٌ rahmete sebep vardı. Rahmet-i İlâhiye vardı. Hem de لِلَّذِيْنَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُوْنَ Allâh'tan korkanlara hidayet vardı ve rahmet vardı. Tevrat'ı eline aldı ve tebligata başladı.

Mûsâ Aleyhisselam, onların günahlarını affettirmek için 70 kişiyi aldı, gittiler Tur-u Sina'ya. Yalvarmaya Allâh'a.

155- وَاخْتَارَ مُوْسٰى قَوْمَهٗ سَبْعِيْنَ رَجُلًا لِّمِيْقَاتِنَا ۚ فَلَمَّآ اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ اَهْلَكْتَهُمْ مِّنْ قَبْلُ وَاِيَّاىَ ۚ اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَآءُ مِنَّا ۚ اِنْ هِىَ اِلَّا فِتْنَتُكَ ۚ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَآءُ وَتَهْدِىْ مَنْ تَشَآءُ ۚ اَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِيْنَ

وَاخْتَارَ İhtiyar etti Mûsâ Aleyhisselam قَوْمَهٗ kavminden سَبْعِيْنَ رَجُلًا yetmiş kişiyi, iman edenleri, tevbe edenleri ihtiyar etti لِّمِيْقَاتِنَا ۚ vakt-i muvakkat için. Gittiler tevbenin kabulüne ve Tevrat'ın gelmesine teşekkür, Allâh'a karşı. فَلَمَّآ اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ Vakta ki onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı. Cenâb-ı Hak irade etti, bir bulut zuhur etti. Öyle bir bulut ki kimse kimseyi görmedi. O sırada, Cenâb-ı Hakk'ın kelamı tekerrür ediyordu. Mûsâ Aleyhisselam da cevap veriyordu. Bunlar da hataya düştüler, biz de duyalım. Allâh CelleCelâlûhû, bizimle de konuşsun talebinde bulundular. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk'ın celal sıfatı zuhur etti, derhâl hepsi öldüler. Sonra da Mûsâ Aleyhisselam'ın duasıyla tekrar hayat buldular. Racfe, titreme zelzele hâsıl oldu. قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ اَهْلَكْتَهُمْ مِّنْ قَبْلُ وَاِيَّاىَ "Ya Rabbi, eğer isteseydin, irade olsaydı, daha biz

buraya gelmeden helâk eder öldürürdün, beni de beraber. Eğer bizim helâkimizi irâde etseydin, onlarla beraber hepimizi helâk ederdin. Daha buraya gelmeden, اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَآءُ مِنَّا sefihlerin yaptıklarından dolayı hepimizi de helâk mı edersin, Ya Rabbi! İmanımız olduğu halde bizi, burada helâk etmenin hikmeti nedir? İçimizde sefihler varsa, onlarla beraber bizi niye helâk edersin, Ya Rabbi. اِنْ هِىَ اِلَّا فِتْنَتُكَ Bu senin fitne ve imtihanındır. Ya Rabbi, تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَآءُ istediğini dalalete götürürsün, وَتَهْدِى مَنْ تَشَآءُ istediğini de hidayete getirirsin. اَنْتَ وَلِيُّنَا Veliyi umurumuz, Rabbimiz sensin. فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ Rahmet et Ya Rabbi, merhamet et bize, merhamet edenlerin hayırlısısın sen.

156- وَاكْتُبْ لَنَا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَآ اِلَيْكَ قَالَ عَذَابِى اُصِيبُ بِهِ مَنْ اَشَآءُ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ

وَاكْتُبْ لَنَا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً Bu dünyada bize hayrı takdir et Ya Rabbi. وَفِى الْاٰخِرَةِ Dünyada da ahirette de اِنَّا هُدْنَآ اِلَيْكَ biz sana rucû ediyoruz, pişmanız yaptığımızdan rahmetini arıyoruz, tevbe ve istiğfarımızı kabul et. قَالَ Emrediyor Cenâb-ı Hak, Mûsâ Aleyhisselam'ın bu ricasına mukabil diyor ki; عَذَابِى "Halk ettim azabı, اُصِيبُ بِهِ مَنْ اَشَآءُ istediğimi o azap ile giriftar ederim. Cehennemi halk ettim, istediğimi oraya atarım. وَرَحْمَتِى Rahmetim ise وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ her şeyi içine alır, (Mü'min ve kâfire şamildir.) فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ Takva ile emre imtisal, takva nedir? Âllâh'ın emrettiğini yapmak, nehyettiğinden vazgeçmek. Böyle kimselere rahmetimi takdir ederim. Ve وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ zekâtını verenler وَالَّذِينَ

هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ve ayetlerimize iman edenler, onlar hepsi rahmetime dâhil olur.

157- اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِى اُنْزِلَ مَعَهُ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ Onlar ki tâbi olurlar Rasûle. Hangi Rasûl? Ümmi olan (Mekke'nin dört ismi var. a) Mekke b) Bekke c) Ümmül Kura d) Ümmül Bilât. Bütün dünyaya ana makamında olduğu için Ümmül Kurâ, Ümmül Bilâd demişler.) Nebi ümmi diyoruz, Mekki olan Mekke'de yetişendir, değil ki mânâsı okur yazar değildir. Eğer bir insan dese; "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem okuryazar değildi." Okuryazar olmamak bir nakıstır, doğrudan doğruya kâfir olur. Rasûl-û Ekrem'e bir noksanı isnat etmek, küfre sebeptir. Ama Ümmi ne demektir? Mekke halkı demektir. İkinci mânâsı da kimsenin yanında ilim tahsil etmemiştir. 40 yaşından sonra fışkırdı İlm-i İlâhi, evveli ve ahiri söylemeye başladı. İşte bu ilim tahsil ile değil, Âllâh verdiği iledir. الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجِيلِ Onlar ki buluyorlar Tevrat ve İncil'de, Nebiyyi Ümminin ahvalini. Tevrat ve İncil'de, Rasûl-û Ekrem'in ahvalini buldukları halde inkâr edip değiştiriyorlar. يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ Emrediyor, tevhit ile ma'ruf ile Âllâh emrediyor. Ahir zaman peygamberi gelecek, şekl-i sıfatı budur, hali budur, yaptığı

işte budur. Urf ile tevhit ile emrediyor, وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ fenalıktan halkı men ediyor. وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ Tayyibatı halâl eder, onların kendilerine haram ettiği bazı şeyler (hayvan iç yağı gibi.) وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ Pis olan şeyleri de haram ediyor. Pisi haram, temizi helal ediyor, emr-i bil ma'ruf yapıyor. وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ Onların Tevrat'ta olan ağırlık; zekât (1/4) idi. Elbise yıkamak kesmekle olurdu. İbadet yalnız havra, kiliselerinde olurdu. Bu ağırlıkları da kaldırıyor. Nebiyyi Ümminin hali budur ve böyle Tevrat'ta beyan etmiş.

وَالْاَغْلَالَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ Kendi nefislerine şiddet yaptığı bazı şeyleri, mesela katl-i nefis gibi bunları kaldırıyor. فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِهٖ Her kim ki bu peygambere iman ederse, وَعَزَّرُوْهُ ta'zim ederse Abdullah Bin Selam ve etbâı gibi, وَنَصَرُوْهُ ona yardım ederse. وَاتَّبَعُوا النُّوْرَ الَّذِىْٓ اُنْزِلَ مَعَهٗٓ Onunla beraber nazil olan nur ki Kur'an'dır. Kur'an'a, nur diyor Cenâb-ı Hak. Kur'an-ı Azimüşşân'da Rasûl-û Ekrem'e de nur diyor, Kur'an'a da nur diyor. اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ İşte onlar felâh bulanlar, fain olan, necat bulan kimselerdir. Buraya kadar naklen beyan ediyor. Burada da Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor, bunlara böyle söyle.

158- قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّىْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيْعًا الَّذِىْ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْىٖ وَيُمِيْتُ ۠ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ النَّبِىِّ الْاُمِّىِّ الَّذِىْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمٰتِهٖ وَاتَّبِعُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ

قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ Söyle ey Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Ey insanlar, ayet Mekke'de nazil olmuş, Mekke'de nazil olan ayetler **yâ eyyûhennâsû** ile başlıyor. Medine'de nazil olan

ayetler ya **eyyûhellezine âmenû** ile başlıyor. اِنِّـى رَسُـولُ اللهِ اِلَيْكُـمْ جَمِيعًـا Ben, Âllâh'tan gönderilmiş hepinize peygamberim. Onun için Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem yalnız bize değil, yalnız Arab'a değil, bütün mahlûkata peygamber olarak gönderilmiş çünkü ondan sonra peygamber gelmez.

الَّـذِى لَـهُ مُلْـكُ السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ O Âllâh ki yerler ve gökler O'nun mülküdür. İstediği gibi tasarruf eder. لَآ اِلٰـهَ اِلَّا هُـوَ O'ndan başka bir Mâbud yok. **Lâ İlâhe İllâllâh**, bu kelime o kadar büyüktür. Bütün kâinatın günahlarını bir kefeye koysan, bu kelime onu kaldırır. Âllâh-û Teâlâ'nın gazabını söndürmek için ancak bu kelimedir. Elimizden gelirse bu kelimeye devam etmek, hele hatmi tehlil, hatm-i tehlil ölüler için çok menfaatlıdır. Bir insan, günde 1200 tane söylese iki ayda bir hatm-i tehlil olur. Hatm-i Tehlil'in sevabını, ölülerin ruhuna bahşettiği zaman mücerrettir. Cenâb-ı Hak, onları affeder. Âllâh borçlu değildir böyle yapmaya fakat Nimet-i İlâhiye böyle zuhur etmiştir. يُحْـيِ وَيُمِيـتُ İstediğine hayat verir, istediğini de öldürür. İstediğinin kalbine hayat verir nur ile "Âllâh" ile temizler. İstediğine ölüm verir de, Zikrullah olmayan bir kalp, "o kalp ölüdür" diyor. Böyle olunca فَاٰمِنُـوا بِـاللهِ ey insanlar! Âllâh'a iman ediniz, Âllâh'ın vahdaniyeti birdir, diridir. وَرَسُـولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّـيِّ İman ediniz Âllâh'a, Nebiyyi Ümmiyye. الَّـذِى يُؤْمِـنُ بِـاللهِ O peygamber ki evvela kendi iman ediyor. Her peygamber evvela kendi iman ediyor, ona gelen kitaba, Âllâh'a, kendine. وَ وَكَلِمَاتِـهِ Âllâh'ın kelimatına iman eder, وَاتَّبِعُـوهُ ona tâbi olunuz لَعَلَّكُـمْ تَهْتَدُونَ ta ki hidayet bulasınız.

159- وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰٓى اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ

وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰٓى Mûsâ Aleyhisselam'ın kavminden, Rasûl-û Ekrem'in zamanında اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ bir kısım, hak ve hakikate iman ettiler, Abdullah bin Selam ve onun arkadaşları gibi. وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ Onunla hükmettiler, adaletine, adalet hüküm, Âllâh'a iman ettiler. Mûsâ Aleyhisselam kavminden, hak ile doğru yolu bulan ve onunla adil davranan bir cemaat vardır.

160- وَقَطَّعْنٰهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا ؕ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰىهُ قَوْمُهٗٓ اَنِ اضْرِبْ بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ۚ فَانْۢبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ؕ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ؕ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ؕ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ ؕ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ

وَقَطَّعْنٰهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا ؕ Yakup Aleyhisselam'ın on iki oğlu vardı. O zamanki Ben-i İsrailler, her kavim bir oğluna intisap ederlerdi. On iki kavim fırkalar oldu. Onlar Sahrayı Tih'e gittikleri zaman, Mûsâ Aleyhisselam'a Cenâb-ı Hak emretti. Orada Âd kavminden olan Filistinliler vardı, onlar çok cesur insanlardı. O zaman Amalikalar vardı orada, bir kısmı Âd kavmi beraberinde ahkâfa Yemen'e gitti. Bir kısmı da orada kalmışlar. Âllâh CelleCelâlûhû, onlara emretti tebligat yapmak için. Mûsâ Aleyhisselam, Sahrayı Tih'i geçecek ki oraya gitsin. Bunlar on iki fırka idi, kabile idi. Tefrik ettik onlara, on iki kabile, cemaat cemaat bunlar, Mûsâ Aleyhisselam'ın arkasından Sahrayı Tih'e gittiler, iman etmişlerdi. وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى Âllâh CelleCelâlûhû, vahyetti Mûsâ

Aleyhisselam'a. Oraya gidiniz, orada cihad ediniz, onları imana davet ediniz. Mûsâ Aleyhisselam oraya giderken bunları beraber götürmüş, muharebeye gidecekler. Tur-u Sina'ya gittiler oradan geçecekler. Oraya gittiler, sahrada su yok. Mûsâ Aleyhisselam'a rica ettiler. Mûsâ Aleyhisselam'ın yanında bir taş vardı. Mûsâ Aleyhisselam'a iftira ettiler. "Mûsâ Aleyhisselam peygamberdir, acele etmez, koşmaz, yavaş yavaş gidiyor. Onun içinden bir şişme vardır da yürüyemiyor." Böyle dediler. Sonra Ürdün Nehri'nin kenarında yıkanıyorlardı, adetleriydi onların. Mûsâ Aleyhisselam da onlara uzak bir yerde yıkanıyor. Dediler; "Bakın, halkın yanında yıkanmıyor. Demek ki vücudunda bir hastalık var." Hâlik-i Kâinat, Mûsâ Aleyhisselam'da böyle bir şey olmadığını göstermek için irade etti. Mûsâ Aleyhisselam elbisesini çıkarır, bir taşın üzerine koyuyor. Bilâhere bir rüzgâr gelir, gelen rüzgâr taş ile elbiseleri sevkediyor. Mûsâ Aleyhisselam çıplak olarak takip etmeye başlıyor, takip ede ede onlar gördüler ki Mûsâ Aleyhisselam mümkün derece koşuyor, hem de Mûsâ Aleyhisselam'da hastalık yok. O taş, mucizedir. Âllâh CelleCelâlûhû, o taşı al diye emretti. Dört köşeli bir taş idi, hafif idi. O taşı, Mûsâ Aleyhisselam beraber bulundururdu, Sahrayı Tih'e gittiği zaman da beraber götürdü. Kavmi geldi, dediler ki; "Biz susuz kaldık." Emrediyor Cenâb-ı Hak. Biz, Mûsâ Aleyhisselam'a vahyettik. اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهٗٓ Ne zamanki onun kavmi su talep ettiler, Mûsâ Aleyhisselam'a dedik. اَنِ اضْرِبْ "Asânı, taşa vur!" بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۚ فَانْۢبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ Çıktı o taştan, on iki çeşme. قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ Her bir kabile, kendi yerini anladı ve oradan su aldı, izdiham hâsıl olmadı. Ondan sonra Sahrayı Tih'de, bugünkü Sina'da, orada güneşin karşısında

tahammül edemiyorlardı. Mûsâ Aleyhisselam'a dediler ki; "Güneş bizi müteessir ediyor." Orada da وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ biz gölgelendirdik. Onlara bulut gibi, hakiki bulut değil, güneşten de zahmet çekmediler. وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى Yemek içmeye de gelince; menn-û selvâ. Men; kudret helvasına derler. Selvâ; bıldırcınlar. Sabahleyin rüzgâr vasıtasıyla bıldırcınları getiriyor, istediği kadar topluyorlar, üst tarafı gidiyor. Mûsâ Aleyhisselam nasihat etti. "Bu Nimet-i İlâhiyedir. Bunu saklamayınız, birbirinize galebe etmeyin. Bunlar her gün size gelecek, siz de bunları yiyeceksiniz." Kudret helvası ile kuş etleri onlara geldi.

Mevlâna Celaleddini Rumi buyuruyor. "Âllâh'tan dilemeli edep versin bize, edepsiz olan kimse Âllâh'ın nimetlerinden daima mahrumdur. Âllâh'a karşı edep, Rasûlullâh'a karşı edep, Kitabullâh'a karşı edep lâzımdır. Edebi bıraktı mı Âllâh CelleCelâlûhû, o kimseyi mahrum eder." Bunların içinden dediler Mûsâ Aleyhisselam'a, "Her gün bunları yiyemiyoruz. Bize sarımsak, soğan, mercimek lâzım" dediler. Onlara gelmiş olan nimetleri beğenmediler. Âllâh'ın nimetlerine karşı nankörlük etttiler. Âllah CelleCelâlûhû bu nimetleri kesti, işte gidiniz sizin istediğiniz Mısır'da vardır. Nimet-i İlâhiye'ye karşı geldi mi, o nimet elden çıkar. Veren Âllah'tır, şükrederse nimeti ziyadeleştirir. كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ Onlara dedik, "Tayyibât güzel su, size gölge, size memn-û selvâ, tayyip olarak size kısmet ettiğimizi yiyiniz." وَمَا Onlar küfrettiler. Âllâh da o nimetleri onlardan kesti. وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Onların bu edepsizliği, hareketiyle, küfrü ile, bizim azamet ve kudretimize bir şey olmadı, ama onlar nefislerine zulmettiler. Neticesi, bu nimet onlardan münkatı oldu.

161- وَاِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٔاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ

Onların fenalıklarının bazılarını beyan ediyor. Ey Habibim ümmetine beyan et, Cenâb-ı Hakk'ın verdiği nimetlerine karşı yaptıkları nankörlüklerini. وَاِذْ قِيلَ لَهُمُ Âllâh tarafından onlara söylemişti. اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ Buradaki karye, Eriha'dır. Beyt'il Mukaddes, deniz kenarında indel akabe ricani bilkal'a akabenin yanında, denizin kenarındadır. Âllah CelleCelâlûhû, emretti burada oturunuz. وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ İstediğinizi yeyiniz, içiniz, dilediğiniz yerde meyvelerden yiyin, وَقُولُوا حِطَّةٌ nimetlere karşı da şükrediniz. حِطَّ Emr-i İlâhi'dir, Ya Rabbi kusurlarımızı affet demektir. Habitat; mahvoldu demektir. Hutta; indir demektir. Hıttatun deyiniz. Âllâh'a yalvarınız, hatalarınızı affetsin. İkincisi ise وَادْخُلُوا الْبَابَ kapıya girdiğiniz zaman! (onların ibadet ettikleri yer mescitleri vardı) سُجَّدًا Secde eder gibi giriniz.

Azametli insanlar idi, hele Amalikalılar diki dikine girmek istiyorlardı. Âllâh CelleCelâlûhû bu hali istemiyor, diyor ki tevazu ile giriniz.

Hatta bugün de bizim için de camilerimize girdiğimiz zaman **"Bismillâhirrahmânirrahim"** der, hürmetle eğilerek camiye girer, edebe muvafık olarak girer. İşte onlara böyle demişti. Hittatun mağfiretinizi talep ediniz, وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا kapıya da secde eder gibi giriniz. نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٔاتِكُمْ Böyle yaparsanız sizin hatalarınızı af ederim. Hatalarınızı af ederiz şöyle dursun, bir de سَنَزِيدُ

الْمُحْسِنِينَ iyilere iyiliği fazla yapar. Bir var ki hataları af eder. Bir de var ki hataları af ettikten sonra, büyük in'am ve ihsanlar yapar. Böyle Emr-i İlâhi olduğu halde, başladılar bunu tebdil etmeye.

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ **162-** رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ

Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam'a emrolundu. Tur'a gitti, orada muvaffakiyet hâsıl oldu. Geldikleri zaman Hâlik-i Kâinat, peygamberin lisanı ile emretti. Dediler ki; "Bu nimeti verdi Âllâh, size. Düşmanınıza galip oldunuz, muvaffak oldunuz. Nimete şükretmek ister, sizin de şükrünüz budur." Hatırlayınız o zamanları ki yâni Zaman-ı Saadet'teki yahudiler, eskilerin halini hatırlasın ki Tevrat'ta da mevcuttur. Onlara söylediler, muvaffakiyetten sonra Peygamberin lisanı ile onlara dediler ki; "Bu köyde sakin olunuz, oturunuz. Yeyiniz, o köyün hasılatından istediğiniz kadar." Ya Rabbi senin mağfiretini, hatalarımızın inmesini, hatalarımızı vücudumuzdan indir Ya Rabbi.

İkincisi de şehrin kapısına giriniz. Onlar, azametli kibirli girerlerdi. Kibr-i azâmet, Cenâb-ı Hakk'a karşı terbiyesizliktir. Siz mescide, camiye gidiyorsunuz. Camiye azametle girmeyin. Bugün de biz camiye girerken, **"Bismillâhirrahmânirrahîm. Âllâhûmmeftahlenê ebvâbe Rahmetike"** diyerek girmeliyiz. Onlara da emrediyor; "Secde eder gibi giriniz. Eğer bunu yaparsanız, sizin yaptığınız hataları af ederiz, setr ederiz. Muhsin olanların in'am ve ihsanını ziyâdeleştiririm." Emir böyle geldi, onlara tebliğ edildi. Fakat onların fıtratında, Hâlik-i Kâinat iyiliği halk etmediği için

kabul etmediler, reddettiler, tebdil ettiler, istihza ile karşıladılar. فَبَدَّلَ Yâni **fegayyere**, tağyir ettiler. الَّذِينَ ظَلَمُوا Nefsine zulmeden! Âllâh'a değil, Âllâh'a karşı gelen hiçbir ehemmiyeti yok onun, nefsine zulmediyor. Nefsine zulmeden bu insanlar, tebdil ettiler bu Emr-i İlâhi'yi. مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ Onlara söylenen sözler, "tevazu ile mescide giriniz." Onlar ise tebdil ettiler, **hıttatûn** kelimesini. Hıntatûn yâni istihza olarak söylediler. Böyle yaptıkları için فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا biz Azimüşşan, gönderdik onlara **"rıczen"** azabı. Azap da مِنَ السَّمَاءِ yukarıdan müthiş bir sâika, onun akibinde de bir tâun zuhur etti. 70 kişiyi, üç günde onlardan temizledi. Bu da Cenâb-ı Hak emrediyor. Zulümden münezzehtir Cenâb-ı Hak. بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ Nefislerine yaptıkları zulümden dolayı, Âllâh'ın emrini dinlemedikten sonra bir de istihzaya girdiler.

163- وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ Ey Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem onlara hatırlat, Tevrat'ta mevcuttur. Bu ancak vahy ile bildirilir. Bilsinler ki Âllâh, vahy ile Habibine bildirmiştir. Bu, Dâvûd Aleyhisselam'ın zamanında idi. O karyenin ehli ki denizin kenarında idiler. Akabe'nin yanında diyor. Kale civarında, deniz kenarında bir karye idi. Dâvûd Aleyhisselam, onlara peygamber idi. Onlara, Âllâh'tan talimat verdi. Cumartesi günü mübarek bir gündür, bugünü ibadetlerinize tahsis ediniz. Cumartesi'nin haricinde kendinize çalışınız. Sebt kelimesi kat' mânâsınadır yâni siz,

işten güçten kat'i olunuz. Cumartesi gününde ibadetle meşgul olunuz yâni iş yapmayınız. Diğer altı günde istediğiniz kadar çalışınız. Dâvûd Aleyhisselam'ın bu sözü, onların hoşuna gitmedi. Cumartesi günü hakkındaki emri böyle değiştirmek istediler. Burada İmtihanat-ı İlâhiye zâhir oldu. İmtihan ne idi? Cumartesi günü, Sebt günü yâni çalışmayacaklar. Cumartesi günü balıklar gelir suyun üzerinde görünürlerdi. Cumartesi gününden sonra hiçbir balık suyun üzerine çıkmazdı. Bunlar bu yüzden sıkıldılar. Ne yapalım? Şeytanın dalaletiyle denizin kenarında ufak ufak yerler, havuzlar açtılar. Cumartesi günü bol bol gelen balıklar o havuzlara doluyordu, akşam olunca kapısını kapatıyorlar ve ertesi Pazar günü gelip balıkları avlıyorlardı. Bu hile ile balıkları avlamaya başladılar. Böyle yaptıkları için, Cenâb-ı Hak imtihan etti. Üç kısma ayrıldılar. Bir kısmı temiz insanlar. "Mademki Cenâb-ı Hak emretmiş, ne balığı avlarız ne de yeriz" dediler. Emr-i mâruf olarak halka "yemeyin" dediler. İkinci kısım ise halka söylemeye bizim için ihtiyaç yok fakat biz yemiyoruz. Onlar da yemediler. Üçüncü kısım, olanları olduğu gibi kabul etti yediler. Ondan sonra ceza geldi. Birinci kısım yememiş ve tebligat da yapmış olduğundan Âllâh CelleCelâlûhû, onları af etti. İkinci kısım tebligat yapmadığından biraz sıkıntı çekiyorlar bilahere Cenâb-ı Hak, onları af ediyor. Üçüncü kısım ise azaba giriftar oldu. Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak; "Sor onlardan, o karye ehli ki denizin kenarında, Akabe'nin yanında idi." اِذْ يَعْدُونَ فِى السَّبْتِ **yâ'dune, yetecavezune**, sebt günü, Cumartesi günü, tecavüz ederler balık avlarlardı. اِذْ Çünkü تَأْتِيهِمْ onlara gelirlerdi حِيتَانُهُمْ balıklar, يَوْمَ سَبْتِهِمْ Cumartesi gününde شُرَّعًا zâhir olarak su yüzünde balık dolardı. وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ Cumartesi dışında, diğer

günlerde لَا تَأْتِيهِمْ balıklar gelmezlerdi. كَذٰلِكَ نَبْلُوهُمْ Âllâh Celle-Celâlûhû emrediyor. Biz böyle imtihan ediyoruz kullarımızı, بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ bu da onların fıskı dolayısıyla. Onların yaptığı fısk-ı fücurdan dolayı kullarımızı böyle imtihan ederiz.

164- وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۜ قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ Bir cemaat onlardan, ikinci kısım yememiş ve halka da "yemeyin dememiş." Onlar dediler, birinci kısma ki "yememiş ve va'z etmiş" لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ "Niçin va'z-ı nasihat ediyorsunuz, bir kavim ki اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۜ Âllâh, ya helâk eder onları yahutta azab-ı şedid ile azaplandırır? Mademki bunların akibeti helâktır, azaptır. Niçin vaz ediyorsunuz, hiç va'z etmeyiniz?" قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ Onlar cevap verdiler. "Rabbimize karşı bir özür, malûmat sahibi olur da diğerlere bildirmezse, elbette o da mücrimdir. Emr-i bil ma'ruf, nehy-i ani'l münker terk edilmez. Mazeretimizi Âllâh'a kabul ettirmek için, biz söyleriz ama onlar dinler veya dinlemez onlara aittir. Kur'an-ı Kerim, bu ayetleri bil işare! Âlim olan kimse, ilmi olan "efendim benim sözümü kimse dinlemez de ben ne söyleyeyim" demesin. Mümkün olduğu kadar söylemelidir. وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ Bir de umulur ki Âllâh-û Teâlâ'dan korkup sakınırlar.

165- فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖٓ اَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّٓوءِ وَاَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

فَلَمَّا نَسُوا Ne zamanki مَا ذُكِّرُوا بِهٖٓ isyan ettiler, terk ettiler onla-

ra yapılan vaazı. Birinci kısmın yaptığı vaaz-ı nasihatı yapmadılar ve terk ettiler. اَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ يَنْهَوْنَ عَنِ Biz Azîmüşşan halas ettik, halkı nehyeden, السُّوْءِ fenalık, fenalıktan nehyeden, balığı avlamaktan nehyedenleri halas ettik. Çünkü hem yememişler, hem de halka nasihat etmişlerdi. وَاَخَذْنَا الَّذِيْنَ ظَلَمُوا Nefsine zulmedip de balığı yiyenleri, onları da بِعَذَابٍ بَئِيْسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُوْنَ şedit bir azapla giriftar ettik. Maymun şekline girdiler ve üç gün sonra telef oldular. Bu da yaptıkları fısk-ı fücur içindir.

166- فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُوْنُوا قِرَدَةً خَاسِئِيْنَ

فَلَمَّا Ne zamanki عَتَوْا tekebbür ettiler. عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ Onların nehyolduğu şey ki o günün balıklarını avlamasınlar. İsyan ettiler de balıkları aldılar. Tekebbür ettiler, Âllâh'ın emrine karşı. قُلْنَا لَهُمْ كُوْنُوا Biz Azimüşşan, o zaman emrettik olunuz قِرَدَةً maymun, خَاسِئِيْنَ hakir ve zelil maymunlar olun dedik. Maymun şekline girdiler, fazla devam etmeyip helâk oldular. Şimdiki maymunlar onların cinsinden değildir. Öyle diyenler hata etmişlerdir. İnsanların maymundan geldiğini söyleyenler, Kur'an'a ve Âdem Aleyhisselam'a karşı gelen inkâr eden kâfirlerdir.

167- وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يَسُوْمُهُمْ سُوْٓءَ الْعَذَابِ ۭ اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيْعُ الْعِقَابِ ۚ وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكَ Hatırlat ey Habibim, zamanındaki Yahudilere. İlâm etti Rabbim. Senin Rabbin, onlara ilam etti. Bu hatalarından sonra لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ muhakkak onlara gönderecek, onlara zahmet edecek, musallat edecek birtakım insanları. Bunların bu ha-

rekâtından dolayı Âllâh, musallat edecek onlara bazı zalimleri. اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ Bu durum daima devam edecek. Yahudilere az bir zamanda Buhtunnasır musallat oldu. Buht; evlat demektir. Nasır; bir putun ismidir. Bu çocuk, evladı zina idi. Putun yanına koymuşlardı. Ertesi gün dediler ki "bu putun oğludur." Nihayet putun yanında büyüdü, az zamanda öyle kuvvetli oldu ki hatta Hindistan'a kadar hüküm sürerdi. Buhtunnasır Kudüs'e geldi. Asıl Süleyman Aleyhisselam'ın yapmış olduğu Mescid-i Aksa'yı tamamı ile yıktı, orada bulunan mühim zinet eşyalarını götürdüğü gibi, yahudilerin de mal-ı servetini tamamiyle götürdü. Yahudilerin erkekleri kılıçtan geçirildi, böyle felaket oldu başlarına. Bir kısmı İran'a kaçtılar, bir kısmı da Şam'a kaçtılar ve memleket tamamiyle harap oldu. Musallat etti Âllâh-û Teâlâ, Buhtunnasır'ı onlara. Buhtunnasır'dan yine az bir zaman sonra da Cenâb-ı Hak, Üzeyir Aleyhisselam'ı gönderdi, iman etmedikleri için. Yine onlar, yahudiler isyan ettiler. Ondan sonra da Mecusilerin elinde kaldılar zaman-ı saadete kadar. Zaman-ı Saadet'te Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem "cizye versinler kâfidir" dediler. Yahudi hiçbir zaman rahat etmez. Niçin rahat etmez, niçin etmez? Çünkü hırsı var, hırsından dolayı istirahatı yok. Ve daima belalar başına musallat olur. Bugünkü vaziyette bakalım başına kimi musallat eder? Belki Rus'u, belki Amerika'yı, belki de Müslümanları başına musallat eder, ortadadır bulur. Lâkin biz acele ediyoruz, acele olmaz ki her şeyin bir zamanı var. Yahudi günün birinde bir felakete girecek, hepsi mahvolacak ve buna hiçbir şüphemiz yoktur. Âllâh, onlara bildirmiş, gönderir onların üzerine, musallat eder. Onlara

azap edecek insanları gönderir. اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ Senin Rabbin ey Habibim, ikabı seridir asilere. وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ Allâh, gafurdur mağfiret edicidir, ehl-i tâate. Rahim'dir onlara. Ondan sonra yahudilerin hali;

168- وَقَطَّعْنَاهُمْ فِى الْاَرْضِ اُمَمًا مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذٰلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

وَقَطَّعْنَا Onları fırka fırka, parça parça yaptık. Yahudi her memlekete girdi. Her girdiği memleketin şekline girdi. Oranın âdetine girdi, şekline girdi. هُمْ فِى الْاَرْضِ اُمَمًا Cemaat cemaat her memlekete yahudiler dağıldı. مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ Onların bazıları iman ettiler, Mü'min oldular, salih oldular. Abdullah Bin Selam ve arkadaşları gibi. وَمِنْهُمْ دُونَ ذٰلِكَ Bazıları da iman etmediler, fısk-ı fücur ve küfürde kaldılar. وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ biz Bu yahudileri tecrübe, imtihan ettik kâh iyilik sağlık ve zenginlik, kâh kötülük fakirlik ve musibet ile. لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ Belki avdet ederler, İslamiyet'e doğru gelirler.

169- فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَاِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ Selef; evvelki. Halef; sonraki. Filân, filân adamın halefidir yâni hayırlı evladı. Filan, filanın halfidir yâni şerli evladı demektir. **Lam** sakindir, şerli evlad zuhur etti ki Zaman-ı

Saadet'teki yahudilerdir. وَرِثُوا الْكِتَابَ Kitabullah'a vâris oldular, Tevrat'a vâris oldular. Dediler ki; "Biz yahudiyiz ki Tevrat bizimdir." يَأْخُذُونَ Bunu dediler ama sözde kaldı. عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى **Ednê** olan dünyanın arız olan servetini, malını haram olarak alıyorlar. Ârızdırlar çünkü devam etmiyor. Bugün var, yarın yok. **Ednê** dünyaya **denêat** derler. Bu dünyanın mal-ı servetini, helaldir haramdır demeden alıyorlar. وَيَقُولُونَ Diyorlar; سَيُغْفَرُ لَنَا "Bizi mağfiret eder Âllâh." Buzağıya ibadet ettikleri zamanda, "bizim 40 gündür azabımız" dediler. Bugünde, Zaman-ı Saadet'te olan yahudiler de odur. Helal ve haramı düşünmeden, "Âllâh-û Teâlâ, bizi affeder" diyorlar. وَاِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ Eğer tekrar sonradan, o zamanda her ne ki dünyanın mal-ı arâzı gelse, helal haram demez. Bununla beraber "ben ehl-i kitabım ve Tevrat benimdir" diyor. Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak; "Onun dediği doğru değil, اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ kitap ki Tevrat'tır, misak alınmadı onlardan." Âllâh CelleCelâlûhû, Tevrat'ta onlara misak olarak buyurmuş ki haramı, kimsenin malını yemeyiniz. اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللهِ اِلَّا الْحَقَّ Âllâh'a karşı ancak hak ve hakikat olan sözleri söyleyiniz, iftira etmeyiniz. Mademki Tevrat'ın sahibi olduk diyorlar, niye Âllâh'ın sözlerini dinlemiyorlar? وَدَرَسُوا مَا فِيهِ Hem de Cenâb-ı Hak emretmiş ki Tevrat'ta haktan başka söylemeyin, haramı kabul etmeyiniz. وَدَرَسُوا مَا فِيهِ Tevrat'ta olan Mâlûmat-ı İlâhiye'yi, vaazı halka bildiriniz. Tevrat'ta Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hilyeyi saadeti, şekl-i kıyafeti hepsi olduğu gibi, böyle bir peygamber de zuhur ettiği vakit tâbi olunuz da vardır. Mademki kitap ehli, Tevrat'a vâris olmuşsunuz, niye bunu

halka bildirmediniz? وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ Ahiret hayırlıdır, halâl-i haramdan takva eden kimseye, Âllâh'tan korkan kimseye ahiret hayırlıdır dünyadan. اَفَلَا تَعْقِلُونَ Niçin taakkül etmiyorlar? Dünya her ne olursa nihayet bir sonu var. Nihayet insan ya dünyayı, mal-ı evladı, serveti bırakır gider yahut onlar bırakır insanı. Böyle olduktan sonra bunun kıymeti yoktur. Öyle ise niçin ebedi olan ahirete meyletmiyorlar?

170- وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ اِنَّا لَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ

وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ Onlar ki Kitabullah'a, Kur'an-ı Azîmüşşân'a temessük etmişler. Kur'an'a iman etmişler, وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ namazı ikâme etmişler hakkı ile. Kur'an-ı Kerim'in 80 yerinde namaz hakkında ayet var. Hepsinde **ikâmetsalâte** diyor, yef'alüssalate demiyor. Namazı kılmak matlup değil, namazı adab-ı erkân ile kılmak matluptur. Onun için Âllâh CelleCelâlûhû, her yerde ikâme kelimesi ile emir buyuruyor. اِنَّا Biz Azimüşşan لَا نُضِيعُ zâyi etmeyiz, battal etmeyiz, اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ müslih olan yâni Âllâh'a layık olan bir ibadet, salih bir ibadeti yapanın ecrini zâyi etmeyiz.

171- وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا اَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Tevrat geldikten sonra Mûsâ Aleyhisselam, onlara tebliğ etti. Tevrat'ın içinde ahkâm var, ahkâmı ağır buldular ve kabul etmediler. Mûsâ Aleyhisselam'a, "biz bunu yapamayacağız" dediler. O vakit Cenâb-ı Hak, Tur Dağını kaldırdı, üzerlerine düşecek san-

mışlardı. Bir bulut gibi **keennehü** ya iman edersiniz ahkâmına yahutta bu dağ üzerinize iner. Onlar başlarını kaldırıp secdeye koydular sol tarafta, secde gibi olmasın hile yapıyor. Böyle bakıyor dağ üzerlerine inecek mi, inmeyecek mi? Bu âdet bugüne kadar da câridir onların havralarında. Başını secdeye sol tarafını koyup öyle bakıyor.

وَاِذْ Ey Habibim hatırlat onlara, o zamanları ki نَتَقْنَا الْجَبَلَ kaldırdık dağı فَوْقَهُمْ üstüne. Dağı kaldırdık üstlerine, كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ sanki bir buluttur üzerlerine geldi. وَظَنُّوٓا اَنَّهُ وَاقِعٌۢ بِهِمْ Anladılar ki bu, eğer iman etmezlerse üzerlerine düşecek. خُذُوا مَآ اٰتَيْنَاكُمْ Biz, onlara o vakit söyledik peygamberin lisanı ile. Alın bu size gelen Tevrat'ı, بِقُوَّةٍ ciddiyetle alın. Cehdediniz, وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ zikrediniz, birbirinize söyleyiniz Tevrat'ta mevcut olan Hâtem'ül Enbiyanın ahvali vesâireyi. لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ İttika etmiş olursunuz yâni Âllâh'tan korkmuş olursunuz. Âllâh'tan korkanın da yeri cennettir. O vakit iman ettiler ama korkudan iman ettiler. O imanın da bir kıymeti yoktur.

172- وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِٓى اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلٰى شَهِدْنَا اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ

Hâlik-i Kâinat, Erhamürrahîmin'dir. Daima kuluna rahmet cihetini intihap ettiriyor. Bir çocuk dünyaya geliyor büyüyor. İleride "kimse bana bir şey demedi, ben anlamadım" demesin diye tâ fıtratın bidayetinde Âllâh CelleCelâlûhû bir hareket gösteriyor. İş'ar, ikrar. İnsan, anasının karnında iken hayat sahibi olur, yemek anasından ona gidiyor, o zamanda hayat vardır. Hayat ne-

reden geliyor? Zerrelerden geliyor. Zerre nereden geliyor? Âdem Aleyhisselam'ın vücudunda bütün mahlûkatın zerreleri var. Bütün mahlûkatın zerreleri nasıl oluyor da Âdem Aleyhisselam'ın vücudunda toplanır? Bu zerreler, hücrelerde hayat var. Bir büyük hayvanda ne varsa, bu zerrelerde de hayat olarak her şey var. Milyarlarca olan bu zerre hücreler, bir kahve fincanına yerleşirse bir fincan veya bir bardak dolusu zerre hücreler, pek tabiî Âdem Aleyhisselam'ın vücudunda yerleşmiştir. Âdem Aleyhisselam, vücudunda bulunan zerre hücreleri görmeyi talep etti. Cenâb-ı Hak, bu zerrelere ilim ve malûmat verdi ve nutuk verdi. Bunlar çıktılar meydana, Âdem Aleyhisselam'ın yanında ve önünde idi. Mü'minlerin zerreleri beyaz, kâfirlerin zerreleri siyah idi. O vakit onları nutka getirmek yâni ikrar ettirmek için Cenâb-ı Hak, onlara hitap etti.

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنٖۤى اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ Ben Rabbiniz değil miyim? Hepsi **"belâ ente Rabbûke"** dediler. Hepsi tekrar Âdem Aleyhisselam'in beline girdiler. O azamet, celâl sıfatı ile tecelli etmiş "belâ" demişler korkudan. Beriki Mü'minlere, Cemâl sıfatı ile tecelli etmiş. Muhabbet sûreti ile "belâ" demişler, farkı burada. Sonra bu zerreler zamanı gelince insan olur. İnsan olduktan sonra iman ile mükelleftir. Mükellef olmazsa "Ya Rabbi, sen bize bir malûmat, bir yerde vermedin ki bizler onun peşin gidelim" denileceğinden orada bir malûmat verildi. Mademki zerrelerimiz hepsi orada idi, bunu niye düşünemiyoruz? Bu kadar zaman asırlar geçmiş elbette unutulmuştur. Yalnız ne var! Bir çocuğun kalbi şayet münafıklarla ihtilat etmemişse, onun kalbi arzu isteği daima doğru iyiliği ister. وَاَشْهَدَهُمْ İşhad etti, ikrar etti عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ nefsine yâni اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ iman etmiş, ikrar etmiştir. İman böyle

olmuş اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ Ben Rabbiniz değil miyim? قَالُوا بَلٰى Dediler; "Evet" Ervahlar dediler; "Sen bizim Rabbimizsin. شَهِدْنَا Biz şehadet ediyoruz ki Sen Rabbimizsin." Bunu yaptık. اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ Kıyamette, "Efendim biz gafil idik. Bir Âllâh, bir kıyamet olacağını bilmezdik" demesinler diye, orada onu işhad etmiştir.

173- اَوْ تَقُولُوا اِنَّمَا اَشْرَكَ اٰبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ

اَوْ تَقُولُوا اِنَّمَا اَشْرَكَ اٰبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ Bizim âbâ-û ecdadımız evvelce işrak etmişlerdi. Bizim o şirklerden haberimiz yok. وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ Biz onlardan sonra geldik, haberimiz yok. اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ Ya Rabbi, bâtıl olan âbâ-u ecdadımızın harekâtından bizi mes'ul mu tutacaksın? Böyle dememek için, biz böyle "kâlû belâ" o zerrelere, biz Azimüşşan o zerrelere böyle işhad ettik.

174- وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ Böylece âyât-ı beyyinatı tafsil ederiz. Söylüyoruz وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ belki düşünüp küfürden Tevhid'e dönerler. Bu mevzu bitti.

Şimdi ikinci mevzuya geldik. Önceden izah edilmezse anlaşılması güçleşiyor.

Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında idi. Bel'am bin Bâurâ namında birisi vardı, gayet zahit ve âbit bir adam. O zamanki ilim ile meşgul idi. Yâni ilmi de vardı, aklı da vardı, zühtü de vardı, bunlar hepsi yerinde idi. Fakat Gazab-ı İlâhiye geldi mi ne akıl kalır ne

züht kalır, hiçbir şey kalmaz hepsi gider. Onu emrediyor. İlme, zühte, ibadete güvenmemelidir. Ölünceye kadar, bunlar her vakit tebeddül edebilir. Öyle ise daima havf-ı reca arasında olmalı. Daima Âllâh'tan korkmalı, rahmetinden ümit var olmalıdır. Bel'am bin Bâurâ, ibadetle geçerdi hali. Herkes de hüsn-ü halini bilir severdi. Mûsâ Aleyhisselam'a emroldu Eriha'ya gitsin, orada olanları imana davet etsin. Mûsâ Aleyhisselam oraya gittiği zaman, Mûsâ Aleyhisselam'ın kuvveti fazla idi. Halk korkmaya başladı. Halkı, kavmi geldiler ona müracaat ettiler. Dediler; "Mûsâ Aleyhisselam'ın mizacı hiddetlidir." Mûsâ Aleyhisselam, hadid'il mizaç idi. O kadar hiddeti vardı. Hâlik-i Kâinat, onu Firavun'a gönderirken **"fekul lehu kavlen leyyinen."** Ya Mûsâ, yumuşak söyle onlara. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in merhameti daha çok, hilmi fazla idi. O'na da diyor ki **"fektulûl müşrikine kâffeten."** Eğer öyle demeseydi, Rasûl-û Ekrem hiçbirini öldürmezdi. Eğer Mûsâ Aleyhisselam'a "yumuşak ol" demeseydi, kıyameti koparırdı. Mizacına göre ayetler nazil olmuştur.

"Mûsâ Aleyhisselam'ın kuvveti fazladır. Senin de duaların müstecaptır. Mûsâ Aleyhisselam'a beddua et. Âllâh CelleCelâlûhû, onun askerini telef etsin de geriye çevirsin." O da cevaben; "O peygamberdir, ben peygambere karşı nasıl dua ederim." Ondan sonra birçok mal-ı servet, hediyeler hanımı vasıtası ile verdiler, tesir etmeye başladılar. O da başladı beddua etmeye. Fakat Âllâh CelleCelâlûhû her şeye muktedirdir. Mûsâ Aleyhisselam'a ettiği beddualar, ona değil kavmine gidiyor. Kendi kavmine dua ettiğinde, Mûsâ Aleyhisselam'ın kavmine gidiyordu. Bu duaların neticesinde Kahr-ı İlâhiye uğradı, dili ağzından dışarı çıktı. Kavmi geldiler, dediler ki; "Sen, bize mi beddua ediyorsun." Baktı ki duası çevriliyor. Demiş; "Vâllâhi benim dünyam da ahiretim de gitti,

dilde içeri girmiyor." Demiş; "Sizin elinizde bir mekr, hile kaldı. Güzel kızların eline satıcıdır diye bir şeyler veriniz. Gönderin onlara. Eğer onlar, kızlara meylederse Gazab-ı İlâhiye uğrayacaklar. Öylece yapmışlar hakikaten, birisi gitmiş oraya, oranın kumandanlarından birisi âşık olmuş kıza. Mûsâ Aleyhisselam men etti, "yapma bunu." O kumandan da "ben sana inanmam" demiş. İnanmıyorum deyince, Cenâb-ı Hak gazabını verdi, yine bir tâun geldi başlarına. Binlerce insan derhâl öldü onlardan. Bel'am bin Bâurâ da Mûsâ Aleyhisselam'a karşı geldiği için kalbinde olan ilim, Esma-i İlâhiler hepsi gitti ve küfür üzerine olup, telef oldu. Ayet budur, bu ayeti izah edeceğiz.

175- وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذِىٓ اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ

وَاتْلُ Ey Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, oku, bildir عَلَيْهِمْ bunlara. نَبَاَ الَّذِىٓ O kimsenin sözleri ki (Bel'am bin Bâurâ'dır.) اٰتَيْنَاهُ Ona vermiştik **ilm-i âyâtinê** yâni ayetlerimizin ilmini vermiştik, Tevrat'ı vermiştik. فَانْسَلَخَ مِنْهَا Münselih oldu o ilimden, nasıl ki deriyi soyuyorlar hayvandan, o da ilimden soyuldu. فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ Şeytan ona tâbi oldu, o şeytana âmir oldu. فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ Helâk olanlardan oldu, helâke girdi.

176- وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهٗٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ ۚ فَمَثَلُهٗ كَمَثَلِ الْكَلْبِ ۚ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ۗ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا ۚ فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

وَلَوْ Eğer شِئْنَا biz isteseydik لَرَفَعْنَاهُ onu kaldırırdık. بِهَا O kimseyi, verdiğimiz ayetlerle iyiler zümresine yükseltirdik. Kud-

retimiz, hikmetimizde onun küfür üzerine gitmesi vardı. وَلٰكِنَّهٗٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ **ehlede** meyletti yere, aşağıya meyletti, âh-û figan etmedi, ağlamadı. Âllâh-û Teâlâ'nın gazabını söndüren kulun âh-û figanıdır. Kelimeyi Tayyibe, **"Lâ ilâhe İllâllâh"**tır. Buna devam edince Gazab-ı İlâhiye sakin olur. Bunları yapmadı, وَاتَّبَعَ هَوٰىهُۚ heva ve hevesatına tâbi oldu. Başladı Mûsâ Aleyhisselam ve kavmine beddua etmeye. فَمَثَلُهٗ كَمَثَلِ الْكَلْبِۚ Her hayvan sıkıntıda dilini dışarıya çıkarır. Sıkıntı olmadığı zaman dilini içeriye alıyor. Yalnız köpek öyle değildir. Köpeği kovsan da kendi haline bıraksan da dilini çıkarıp solur. Bu Belâm bin Bâurâ köpeğe benzedi, dili içeriye girmedi. Köpeğin misaline döndü onun hali. اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ Köpeği kovsan dilini çıkarır اَوْ تَتْرُكْهُ yahut terk etsen haline yine يَلْهَثْۚ dilini çıkarıyor. ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَاۚ Âyât-ı beyyinatı tekzib edenlerin hali budur. Dilini köpek gibi çıkarıyor, ağzına geleni söyler nihayet kahr-ı gazaba giriftar olur. فَاقْصُصِ الْقَصَصَ Ey Habibim, bu kıssaları onlara beyan et. لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ Belki tefekkür ederler ,olur ki düşünürler.

177- سَآءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ

سَآءَ Fena oldu مَثَلًا itibariyle ne fena oldu? الْقَوْمُ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا Âyât-ı beyyinatı tekzib eden kavmin misalleri ne kadar fena oldu? وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ Nefsine zulmettiler, fena bir mesel olarak kaldı.

178- مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِيْۚ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ

Hidayet Âllâh'ın elindedir, dalalet Âllâh'ın elindedir. Âllâh Celle-

Celâlûhû, Dâllû Hâdi'dir. İstediğini hidayete getirir. مَنْ Her kim ki يَهْدِ اللّٰهُ Âllâh hidayetini takdir etmişse, فَهُوَ الْمُهْتَدِۚ hakiki hidayete gelen odur. وَمَنْ يُضْلِلْ Âllâh, bir adamı dinden idlal ederse فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ işte hasarette kalan odur. Kudret-i İlâhiye dâhilindedir. Öyle ise daima Âllâh'a yalvarmalı. Başka çaremiz yok. Fazla ibadetimiz işe yaramıyor. Yalnız Âllâh'a karşı eğer mümkün ise ağlayarak iltica ederse, Gazab-ı İlâhiyeyi söndürür.

179- وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۗ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۗ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۗ اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّۚ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا Yâni **hâlekne**. Halk ettik biz Azîmüşşan, cehennem için. لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۖ Cin ve insandan çoklarını cehennem için halk ettik. Cehennem için halk olduğu cihetle onlar âyât-ı beyyinâtı anlamıyorlar, işitiyorlar fakat tesir etmiyor. لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۗ Onların diğerleri gibi, cennet halkı gibi kalpleri var fakat tefakkuh anlayış yok. وَلَهُمْ اَعْيُنٌ Gözleri var لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۗ hakikati görmüyorlar, وَلَهُمْ اٰذَانٌ kulakları var onların لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۗ işitilecek şeyleri, mev'izaları işitmiyorlar. Öyle ise اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ hayvana benzer, hayvanın da gözü var, kulağı var fakat بَلْ هُمْ اَضَلُّۚ hayvandan (aşağı) êdalldır onlar. اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ İşte gafil olanlar, kalben, sem'an ve besaran gafil olan bunlardır.

180- وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِٓى اَسْمَٓائِهٖۜ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى Âllâh'a mahsustur. Esmâ-i Hüsnâ hakkında

ayet-i kerime dört yerde var. Biri burada var ki Sûre-i Âraf'tır. İkinci İsra Sûresi'nin sonunda var. Üçüncü Sûre-i Tâhâ'da var. Dördüncü Sûre-i Haşır'da var. Dört sûrenin içinde Âllâh CelleCelâlûhû, Esmâ-i Hüsna'yı beyan ediyor. Sonra İsm-i Azam hangisidir? Demişler ki "duâ onunla kabul olur." Demişler ki; "İsim zaten en ziyâde Lafza-i Celâle-i Âllâh'tır, öbürleri sıfatlardır."

Ya biz "Âllâh" diyoruz da duâmız niçin kabul olmuyor? Çünkü vücudumuzda haram lokması fazla olduğu için, duânın âdem-i kabulüne sebep olur. Tevbe ve istiğfar ister.

Sonra demişler ki; İsm-i Âzam, Kur'an'ın dört sûresinde geçiyor. **1**- El Bakara'da **2**- Âli İmran'da **3**- Tâhâ'da **4**- Haşır Sûresinin sonunda geçiyor. Tetkik etmişler, her dört yerde de Hayyû Kayyûm var.

Esma-i Hüsnâ hakkında hadislerde geçen, Âllâh-û Teâlâ'nın 99 ismi var. İyiliği ister, hangi iyilik? Fenalıkla çiftlenmemiş iyilik ki Vahid, tek birdir.

Herhangi bir kul, bu 99 isme tevessül edip de yalvarırsa, dua ederse cennet ona sabit olur.

Âllâh-û Teâlâ'nın 99 ismi var. Sayarsa diyor, sayarak zikrederse cennete müstahak olur. Kat'i değil, cennete müstahak olur. Üst tarafını Âllâh bilir.

Âllâh-û Teâlâ'nın 99 ismi var. **Men hafizahê dâhilel cenne**, burada da **hafizahê** var.

Kim ki Esma-i Hüsnalarla duâ ederse, Cenâb-ı Hak duâsını kabul eder.

Hadislerde, Esma-i Hüsna'nın ezber edilmesi var, okuması var, tadat etmesi sayılması var. Biz nasıl yapalım, bunların hepsi bera-

ber olsun? Beşer beşer sayarak ezber ederek okuruz, hadisteki üç hassa yerine gelmiş olur.

Dediler ki müşrikler; "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bizi bir Âllâh'a davet eder. Hâlbuki kendisi 100 tane "Âllâh" söyler. Hâlbuki Âllâh birdir, diğerleri sıfatlarıdır. فَادْعُوهُ بِهَا Âllâh'tan isteyiniz bu isimlerle. Ya Rabbi, sana tevessül ediyoruz. Esma-i Hüsnâ'n ile senin lütf-û merhametini istiyoruz. وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ Terk ediniz, bırakınız onları ki Esma-i İlâhi'de ilhat ederler, haktan çevirirler. Zaten harp zamanı değildi. Âllâh-û Teâlâ'nın isimlerinde eğriliğe meyledenleri terk edin. سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onlar yaptığı bu amelin cezasını yakında görecekler.

181- وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ

وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ Biz ümmetleri halk ettik. (Çok def'a söyleniyor. Evliyaullah kalmamış, Müslüman kalmamış demek hepsi hatadır.) Dünya mevcut oldukça Mü'minler vardır. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem hadisinde diyor. "Ümmetimden dâima bir taife hak üzerine bulunacak, kıyamet oluncaya kadar." Kıyamet koptuğu zaman tek bir Mü'min kalmayacak. Zaman ve mekân ile mahsus değil. Burada, orada olacak değil eğer ki fâsıklar, kâfirler çok olsa bile yine yeryüzünde Mü'minler olacak, kıyamete yakın zamana kadar. Ulemâ ölür, Kur'an ref olur. Ondan sonra yumuşak bir rüzgâr gelir, ehl-i iman o rüzgâr ile ölürler, kimse kalmaz. Bu da İsâ Aleyhisselam ve Deccal'in sonrasında olacak. O zamana kadar bu ümmette behemehâl Evliyahullah mevcuttur. Fakat Evliyahullah, emr-i bilmaruf nehyi anil münker olmayan yerde perde arkası-

na çekilirler, kendisini göstermezler. يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُونَ Bizim halk ettiğimiz ümmetlerin içinde öyleler var ki halkı, Hak'ka davet ederler ve adaletle amel ederler.

182- وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا Âyât-ı beyyinâtı inkâr edenler سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ bilmediği cihetten onları istidrac sûreti ile yavaş yavaş helâke yaklaştırırız. İstidrac sûreti ile mal veriyor, evlat veriyoruz. O zannediyor nimet içindedir, çalışıyor evlada, mala, servete. "Âllâh" demeye vakti kalmıyor. Hâlbuki bunları ona nikmet, azap vermiş. "Âllâh" demesin bunlarla meşgul olsun gitsin, işte istidrac budur. Kısmetin hayırlısı çok olmayıp da dalalete sevk etmeyendir ve zikrinde hayırlısı hafi olandır.

183- وَاُمْلِى لَهُمْ اِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ

وَاُمْلِى لَهُمْ Böylelere mühlet veriyorum, اِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ benim azabım şedittir. Kahrım, tâkat getiremeyecekleri kadar şiddetlidir.

184- اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ

Onlar düşünmezler mi ki sahiplerinde, (Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem) cinnet yoktur. O ancak ilerdeki tehlikeyi apaçık haber veren bir nezirdir.

Rivayet edilir ki Rasûlûllâh Sallâllâhû Aleyhivesellem efendimiz, bir gece Safâ'ya çıkarak Kureyş'e sabaha kadar, Azab-ı İlâhi'den sakınmalarını ihtar etmişti. İçlerinden biri "Sizin şu sahibi-

niz muhakkak ki mecnun, bütün gece feryad etti" demiş. Ayet-i kerime bu münasebetle nazil olmuştur.

185- اَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِى مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَىْءٍ ۙ وَاَنْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْ ۚ فَبِاَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ

Onlar göklerin ve yerin melekûtüne ve Âllâh-û Teâlâ'nın yarattığı şeylere, (her ikisinde olan mahlûklara) hiç bakmıyorlar mı? Ecelleri yaklaşmış olması ihtimalini de düşünmüyorlar mı? Artık bundan sonra, (Ku'an'ı tasdik etmeyince) hangi sözü tasdik edecekler?

186- مَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِىَ لَهٗ وَيَذَرُهُمْ فِى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

Âllâh-û Teâlâ kimi saptırırsa, onu doğru yola getirecek yoktur. Hak Teâlâ, onları (tuğyanlarında mütehayyir ve müteredid) terkeder.

187- يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰىهَا ۭ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّىْ ۚ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ اِلَّا هُوَ ۭ ثَقُلَتْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۭ لَا تَاْتِيكُمْ اِلَّا بَغْتَةً ۭ يَسْـَٔلُونَكَ كَاَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَا ۭ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

يَسْـَٔلُونَكَ Müşrikler vaktiyle Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den birçok sualler sorarlardı. Bu suallerden maksat ilim malûmat almak değil, istihzâ alaya almak, inanmamak için yaparlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bahr-i merhamet olduğu için, hepsini hazmeder ve ayetten de alır cevap verirdi. Ey Habibim, saatten, kıyametten soracaklar. Sual budur, cevap da budur buyuruyor. O vakitte gaypten haber vermiş olur. عَنِ السَّاعَةِ

Kıyametten istihza tarikıyle. Rasûl-û Ekrem, onları kıyamet ile korkuturdu ya. "İman etmeyenlere bu azaplar var" diye. Onlar da "kıyamet ne zaman" diye istihza edecekler. اَيَّانَ مُرْسٰيهَا "Ne vakit, kıyametin vukuu ne vakit" diye soracaklar. Söyle onlara, cevaben de ki; قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّىۚ "Kıyametin ilmi, zamanı benim Rabbimin nezdindedir. Ona kimse muttali olamaz." لَا تَأْتِيكُمْ اِلَّا بَغْتَةً Kıyamet vaktinin bilgisi Âllâh'tadır. Tecelli ve izharını da zamanı gelince zuhur eder. Âllâh-û Teâlâ'dan gayri kimse izhar edemez. ثَقُلَتْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Kıyamet gününün bilinmesi, semâvat ve yer ehline ağır gelir. Cenâb-ı Hak, hikmetinin icabı dünyanın devamı ve imarı için gününü bildirmiyor. Yoksa intizam-ı âlem bozulur. لَا تَأْتِيكُمْ اِلَّا بَغْتَةً Ölüm size ansızın gelir.

Yâ men bi dünya hûştegâl kad garrahû tûlûl emel; Ey dünyasıyla meşkul olup ta tul-û emel onu mağrur etmiş

El mevti ye'ti bağtaten vel kabru sandûkûl amel; Ölüm ansızın gelir kabirde insanın amel sandıklarıdır onun içine girer.

يَسْـَٔلُونَكَ Onlar senden soruyorlar. كَاَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَاۚ Sen bunu bilirsin de onlara anlatırsın. Hâlbuki bunun ilmini kimseye irade etmedik. Hâlbuki Cenâb-ı Hak, kıyamete kadar bütün megibâtı Habibine bildirmiştir, o ise bildirilmesinde lüzumlu olduğu kadarını bildirmiştir. قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ Tekittir bu. Kıyametin ilmi, Rabbimin nezdindedir. Kimseye bildirilmemiştir. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ Amma insanların çoğu bunu bilmezler.

188- قُلْ لَآ اَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ ۚ وَمَا مَسَّنِىَ السُّوٓءُ اِنْ اَنَا۠ اِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۚ

قُلْ لَآ اَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا Server-i Âlem Sallâllâhû Aleyhivesellem, ubûdiyetini izhar ve ilm-i gaybı bilmediğini ancak Âllâh'ın bildirdiğini bildiğini izhar etmek için diyor ki; قُلْ لَآ اَمْلِكُ Ben malik değilim, nefsime ne bir menfaatı celp için ne de bir zararı def için bir kuvvet yok. Fail-i muhtar ancak Âllâh'tır. اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ Meğerki Âllâh-û Teâlâ, onu benim için dilemiş olsun. وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ Eğer ben gaybı bilseydim لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ ۚ hayratı iyilikleri çoğaltırdım, وَمَا مَسَّنِىَ السُّوٓءُ hiçbir fenalık da karşıma gelmezdi. Burada tevazuan **"linefsi"** buyurmuş. Fakat denilebilir ki Rasûl-û Ekrem'in duâsı Nezd-i İlâhi'de müstecaptır. Fenâlıklar zuhur ettiği zaman duâ etse, "Ya Rabbi" dese derhâl onu def eder. Enbiya ve evliya da onlar, Âllâh'ın istediğini istiyorlar. Âllâh'ın istemediğini istemiyorlar. Evliyahullah'ın bir kısmı var ki duâyı istemiyor. Onlar, İbrahim meşrebtirler. Âllâh bir şeyi murat ettiği zaman, evliyanın dilini kapatıyor duâ etmesin diye. Biz niyaz ehliyiz, muhtacız fakiriz isteyeceğiz. Her şeyi isteyeceğiz. **"Û'dûni istecib lekûm"** diyeceğiz

اِنْ اَنَا۠ Yâni **mâene**. Ben ise mürsel bir peygamberim. اِلَّا نَذِيرٌ Vahy-i İlâhiyle sizi cehennem azabı ile korkutuyorum. وَبَشِيرٌ Yine Emr-i İlâhi ile cennetle tebşir ediyorum. Tebşir kimedir? لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۚ İman edenlere. İstifâde eden iman edenlerdir. İman etmeyen istifâde etmez. Azab-ı ebediye giriftar olur. Şahikân-ı cebel

olanlar müstesnadır. Buna istinad eden ayet-i kerimede; "Biz bir peygamber göndermeyince, kimseye azap etmeyeceğiz." Buna istinâden o kişi azap görmemesi lâzım gelir. Çünkü küfretmemiştir fakat zamanımızda bunlar ortadan kalkmıştır. Bugün dünyanın hiçbir yerinde Seyyid'ül Mürselin'in peygamber olduğunu duymayan kalmamıştır. Kur'an adında bir kitabın geldiğini bilmeyen yoktur. Duydu ve bildi ise tâbi olmak mecburiyeti meydana gelmiştir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bütün kâinata peygamberdir ve kıyamete kadar da başka bir peygamber gelmez.

189- هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ۚ فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ ۚ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ Azamet-i İlâhiye'yi beyan buyuruyor. Öyle Âllâh'tır ki sizi ve bütün insanları tek bir nefisten halk etmiştir ki (Âdem Aleyhisselam'dır.) وَجَعَلَ Halk etti. **"ceale"** halk etti mânâsınadır. مِنْهَا **min cesedi Âdem'e.** زَوْجَهَا Aile; Havva (Radıyâllahû Anhâ)yı. Havva'ya Havva diyoruz hay'dandır. Çünkü hay olan, Âdem Aleyhisselam'ın vücudundan halk olmuş. İkincisi de vücudundan halk etti ki muhabbet tekemmül etsin. لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا Erkek, hanımın yanında ülfet etsin otursun.

Mevlâna Celaleddin-i Rumi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e işaret ediyor. Âlem mest olurdu, O'nun sözünü dinlemeye. O da ara sıra diyordu Aişe Radıyâllâhû Anha'ya, "kellimini ya Hümeyra" diyordu. Rasûl-û Ekrem'in iki hali vardı. Biri Ahkâm-ı İlâhiyi tebliğ etmek, bir de kendi halinde kalıp da Hâlikinle meşgul olmak. Fakat o halden, o hale intikal etmek için bir esbab ister.

Ahkâm-ı İlâhiye'yi tebliğten sonra, kendi halinde kalmayı arzu ettiğinde, o hale geçmek için bir sebep ister. O zaman da Bilal-i Habeşi'ye, "Erihni ya Bilal" diyordu. "Ey Bilal beni rahatlandır." Bilal Radıyâllahû Anh, başlıyordu Ezan-ı Muhammediye'yi okumaya. Rasûl-û Ekrem yavaş yavaş bu âlemden, o âleme intikal ederdi. Orada kalırdı, ta ki zamanı gelinceye kadar. Bilâhare Âshab-ı Kiram ile konuşmak icap ettiğinde, bu âleme intikâl edebilmek için, o zaman da Aişe Radıyâllâhû Anha'ya diyordu. "Kellimini Ya Hümeyra" diyordu. Yâni "konuş ya Hümeyra."

فَلَمَّا تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهٖ Kur'an-ı Azîmüşşân, bütün edebe riayet ediyor bize karşı. **Gaşiden**, cimâ murattır. Yanına aldı. **"hamelet"** Âdem Aleyhisselam'dan eşi hafif bir yük yüklendi ki nutfeyi menidir. Bir müddet geçti ki hamile olduğu meydana geldi. O zamanda şeytan faaliyete geçti. Şeytan öyle ki evde olsa, cennette de olsa vesvese ilka ediyor. Ona hiçbir şey mani olamıyor. Ne meleklere, ne de şeytana mâni olabilir. Şeytan vesveseyi ilka eder, her yere atar. Her yere atar ama enbiyaya, evliyaya tesir edemiyor. Şeytan, Havva Radıyâllahû Anhâ'ya geliyor. "Senin karnında bir hayvan yavrusudur" diyor. Böyle deyince iblis, Havva Radıyâllahû Anhâ ağlamaya başlıyor. Âdem Aleyhisselam'a "ben böyle hissediyorum" diyor. "Ben de bir hayvan olabilir" diyor. Âdem Aleyhisselam da "Âllâh ne irade ederse o olur" diyor. O zamanda duâya başlıyor. فَلَمَّآ اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ Âdem Aleyhisselam ile Havva Radıyâllahû Anhâ duâya başladılar. Rablerine niyaz ettiler. رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا "Ya Rabbi, eğer bir vücud, sağlam bir insan vücudu verirseniz bu hamilden, لَنَكُونَنَّ مِنَ الشّٰكِرِينَ sana mübalağa ile şükredenlerden oluruz." Tefsir diyor ki; Habibine bunu be-

yan etmekten muradı. Bir hanım hamile olduğu zaman hanım ile erkek, Âllâh'tan rica etsinler. "Ya Rabbi, salih bir evlad bize ihsan et" şeklinde duâ etsinler.

فَلَمَّآ اٰتٰيهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَآءَ فِيمَآ اٰتٰيهُمَاۚ فَتَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ **190-**

فَلَمَّآ اٰتٰيهُمَا صَالِحًا Ne zamanki sağlam bir evlat sahibi oldu. Bu ayet-i kerimenin çok mühim hatta ayakların kayabileceği yer olduğunu bildiriyor tefsirler. İki mânâ vermişler. Ne zamanki Cenâb-ı Hak, sağlam bir evlat verdi. جَعَلَا لَهُ شُرَكَآءَ **cealâ**, tesmiyedir. Âdem ile Havva'ya değildir. Âdem Aleyhisselam'ın evlatları salih olanlardan, asi olanlar oldu. Tekessür etti mu'ti âsi oldu, karışıklık oldu. Böyle olunca evlatlarından bazıları şirk etmeye, koşmaya başladılar. Onun için جَعَلَا لَهُ شُرَكَآءَ Âllâh-û Teâlâ'dan, Âdem Aleyhisselam duâ etti, salih bir evlat geldi. Fakat onun evlatları olan kadınlardan şirk yapanlar zuhur etti. فِيمَآ اٰتٰيهُمَاۚ Âllâh'ın onlara verdiği evlada, **"şûrakae"** isimde olmak üzere Abdulhars ismini koydular. Tabi Âllâh-û Teâlâ'nın hoşuna gitmedi. Bu şirki hakiki değildir, lafızdaki şirktir. Lafızdaki şirkte günah var, küfür yoktur. فَتَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ Âllâh CelleCelâlûhû münezzehtir onların yaptığı şeriklerden.

Duâ ettiler Cenâb-ı Hak'ka. Salih evlat verdi onlara fakat isim olarak; şeytanın, melekler arasındaki adı olan "Abdulhâris" adını koymalarından, günah da şirk oldu.

İkinci mânâ; buna isim olarak benzeyiş yaptı. Bir adam, bir kâfirin ismini koyarsa, kâfire iman etmezse küfür değildir. Lafızda münasebet oluyor. Abdulhars dediği lafızda münasebet var,

mânâda hakikatta hiçbir şey yoktur. Böyle bir iğvaata kapılmıştır Havva Radıyâllahû Anhâ.

Hâlik-i Kâinat'ın bize bunu bildirmesi, "lafızda da şirk yapmayınız" demektir.

191- اَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ

Böyle Âllâh'a şerik koşan kimseler, insanlar, اَيُشْرِكُونَ ibadette Âllâh'a şerik yaparlar. مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا hiçbir şeye muktedir olmayan bir şeyi. Mesela eli ile yapıyor bir putu, koyuyor bir yere ona ibadet ediyor. وَهُمْ يُخْلَقُونَ Onlar halk olmuşlar, onları da putları da sonradan Âllâh halk etmiş, sonradan halk olanı Hâlikine nasıl şerik yapıyor. Hâlbuki onlar mahlûklardır.

192- وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَآ اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ

وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا O putlar, ister ruhlu ister ruhsuz, Âllâh'a şerik yapıyorlar. Onlara ibadet edenlere, bu putlar hiçbir yardım yapamazlar. Bir put ne yardım edebilir, bunu düşünmüyorlar mı? وَلَآ اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ Halka yardım edemediği gibi kendi nefsine de yardımı olamaz. Ne kimseye faydası olur, ne de kendisini muhafaza edebilir. Sonra eliyle yaptığı bir putu, ibadette nasıl olur da Cenâb-ı Hak'ka şerik yapabiliyor.

193- وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوهُمْ اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُونَ

وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى Eğer bu putları bütün insanlar, Mü'min kâfir, hidayete davet ederlerse لَا يَتَّبِعُوكُمْ size tâbi olup imana gelmezler. سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوهُمْ اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُونَ Bu putun hiçbir

kuvvet-i kudreti olmadıktan sonra, istediğin kadar ağla yalvar ve yahut ona hakaret et. Sukût etmeniz müsavidir. Böyle olduktan sonra erbab-ı akıl, nasıl olur da bunlara tâbi olur? Ruhlu putlar olduğu gibi ruhsuz putlar da böyledir.

194- اِنَّ الَّذِيـنَ تَدْعُـونَ مِـنْ دُونِ اللهِ عِبَـادٌ اَمْثَالُكُـمْ فَادْعُوهُـمْ فَلْيَسْـتَجِيبُوا لَكُـمْ اِنْ كُنْتُـمْ صَادِقِيـنَ

اِنَّ الَّذِيـنَ O kimseler ki تَدْعُـونَ siz ibadet edersiniz. Mâbud ittihaz ediyorsunuz, مِـنْ دُونِ اللهِ عِبَـادٌ Allâh'tan gayrı. Allâh'tan gayrı mâbud ittihaz ettiğiniz kimseler, عِبَـادٌ اَمْثَالُكُـمْ onlar da sizin gibi kullardır, ihtiyacı vardır. فَادْعُوهُمْ İsterseniz, onlara duâ edip isteyiniz, o ruhlu olanlara فَلْيَسْـتَجِيبُوا لَكُـمْ size cevap versinler. Hâlbuki onlar cevap vermezler. اِنْ كُنْتُـمْ صَادِقِيـنَ Eğer siz doğru iseniz, bunlar ilâh ise çağırınız size cevap versin.

195- اَلَهُـمْ اَرْجُـلٌ يَمْشُـونَ بِهَـا اَمْ لَهُـمْ اَيْدٍ يَبْطِشُـونَ بِهَـا اَمْ لَهُـمْ اَعْيُـنٌ يُبْصِـرُونَ بِهَـا اَمْ لَهُـمْ اٰذَانٌ يَسْـمَعُونَ بِهَـا قُـلِ ادْعُـوا شُـرَكَاءَكُمْ ثُـمَّ كِيـدُونِ فَـلَا تُنْظِـرُونِ

اَلَهُـمْ اَرْجُـلٌ يَمْشُـونَ بِهَـا Sizin mâbud ittihaz ettiğiniz putların ayakları var mıdır? اَمْ لَهُـمْ اَيْـدٍ يَبْطِشُـونَ بِهَـا Onların elleri var mıdır, düşmanına karşı müdafaa etsin? اَمْ لَهُـمْ اَعْيُـنٌ يُبْصِـرُونَ بِهَـا Onların gözleri var mıdır, hakikati görsünler? اَمْ لَهُـمْ اٰذَانٌ يَسْـمَعُونَ بِهَـا Kulakları var mıdır işitsinler? Öyle ise el yok, ayak yok, göz yok, kulak yok. Böyle bir maddeyi nasıl mâbud ittihaz ediyorsunuz? قُلِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara söyle. ادْعُوا شُـرَكَاءَكُمْ

Sizin şerik ettiğiniz bu putların hepsini çağırınız. Hepiniz, mâbudlarınızla birlikte benim helâkim için çalışınız. ثُمَّ كِيدُونِ Bana fenâlık yapmakta mübalağa ediniz. فَلَا تُنْظِرُونِ Mühlet de vermeyiniz, bakalım siz bir şey yapabilir misiniz?

196- اِنَّ وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

Niçin yapmıyorlar, yapamazlar. اِنَّ Muhakkak وَلِيِّيَ اللّٰهُ benim veliyim, nasır, yardımcım, dostum Âllâh'tır. الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ Kur'an-ı Azîmüşşân'ı gönderen, beni risaletle taltif eden Âllâh'tır. وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ Âllâh-û Teâlâ'nın âdetidir, salih olan kimseleri sever muhafaza eder.

197- وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ Sizin ibadet ettiğiniz Âllâh'tan gayrı olan putlarınız, ister ruhlu, ister ruhsuz olsun لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ hiçbir sûrette size yardım yapamazlar. وَلَا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ Kendi nefislerine de yardım edemezler. Ne size ve ne de kendilerine yardım etmeye güçleri yetmez.

198- وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُوا وَتَرٰيهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُوا Onları hidayete davet etseniz, kulak yok ki işitsin. وَتَرٰيهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ Görürsün ki size bakar gibi olurlar, hâlbuki görmezler. Onların gözleri var fakat gözleri görmüyor.

199- خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

خُذِ الْعَفْوَ Ayet-i kerime harpten evveldir, harp emrolunmamış idi. Ey Habibim, onlara afiv yolunu tut. Zâhir olanı kabul et. Bâtın olanı da Âllâh'a bırak. وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ Ma'ruf ile emret. (Ma'ruf nedir? Âllâh'ın emrettiği şeyler.) وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ Cahillerden i'raz et, arkayı çevir. İslamiyet nasıl başlamış öyle nihayet bulur. Bu zamanda böyledir. Doğruyu söyle saklama, cahillere selâm-ı müta-reke ile mukabelede bulun. Onların mukabelesine cevap verme çünkü fesat daha büyük olur.

200- وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ Şeytan insanı neziğ ile dürter. Şeytanın vesvesesini, alete teşbih etmiş. Ne zaman sizi dürttü, bir vesvese getirdi. فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ Derhâl Âllâh-û Teâlâ'ya sığının. "Eûzûbillâhi mineşşeytanirracim" deyiniz. Lâ havle vela kuvvete illa billâhil aliyyil azîm. اِنَّهُ سَمِيعٌ Âllâh-û Zülcelâl sözlerinizi işitiyor, cevabını verecek. عَلِيمٌ Fiillerinizi de görüyor.

201- اِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طَآئِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

اِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا Onlar ki ittika ile muttasıftırlar. Mütteki olan, Âllâh'ın emrini yerine getirir, Âllâh'ın nehyinden vazgeçer. Böyle kimseler, اِذَا مَسَّهُمْ طَآئِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ şeytandan bir taife, sözler, dürtme geldiği zaman onlar ne yapıyorlar? تَذَكَّرُوا Âllâh-û Teâlâ'yı hatırlarlar. Âllâh'a muhalefette azap ve ikâb var. Âllâh'a tâbi olmakta da lütf-ü kerem vardır. "Bu şeytandan gelmedir" der, ves-

veseden uzak kalır. فَاِذَا هُمْ مُّبْصِرُوْنَ O halde Âllâh'ı tezekkür etti mi, Âllâh-û Teâlâ'dan hak ne ise onun gözüne açılıyor.

202- وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوْنَهُمْ فِى الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُوْنَ

وَاِخْوَانُهُمْ **İhvanüşşeyâtiynû**, şeytan sıkıntıya geldi mi insanlardaki dostlarından istiâne ediyor. **"ve ihvânûhûn"** Onların arkadaşları, يَمُدُّوْنَهُمْ فِى الْغَيِّ Âllâh'ı tezekkür etmiyorlar. Dalalette şeytana yardım ederler. ثُمَّ لَا يُقْصِرُوْنَ Ondan sonra o dalalet yolunu kesmezler, o dalalet yoluna giderler.

203- وَاِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا ؕ قُلْ اِنَّمَا اَتَّبِعُ مَا يُوْحٰٓى اِلَىَّ مِنْ رَّبِّىْ ۚ هٰذَا بَصَآئِرُ مِنْ رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ

Bunlar ihtirah ayetleridir. Münkirler gelirlerdi. Sen mucizeyi gösterirsen iman edeceğiz derlerdi. Böyle teklif etmezlerse, mucize zuhur ettiğinde iman etmezlerse, hiçbir şey lâzım gelmez. Küfürde kalır. Fakat böyle taahhüt eder, peygamber de duâ ettikten sonra mucize zuhur ettiğinde mecburdur sözlerini tutmaya, aksi halde helâk olurlar. وَاِذَا Ne zamanki لَمْ تَأْتِهِمْ بِاٰيَةٍ onların isteği ayetleri getirmedin, ihtirah ayetleri. Duâ etmedin, biz de halk etmedik. قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا ؕ Diyorlardı; "Niçin ihtiyar etmedin, dua etseydin?" قُلْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların cevabı budur.

اِنَّمَا اَتَّبِعُ مَا يُوْحٰٓى اِلَىَّ مِنْ رَّبِّىْ ۚ Ben, Rabbimden bana vahyolan Evâmir-i İlâhiye'ye tâbiyim, kendi emrime değil. Âllâh'ın, Rabbimin emrine bağlıyım. Âllâh emrederse duâyı ilka eder kalbime, ben de duâ ederim. هٰذَا بَصَآئِرُ Yâni **hâzê Kur'an'ı**. Bu Kur'an-ı Azî-

müşşân sizin için bir basirettir, hüccettir مِنْ رَبِّكُمْ Rabbinizden. Bu Kur'an-ı Azîmüşşân, Âllâh'tan bir hüccet, bir basirettir, kalbi açıyor her tarafı size gösteriyor. وَهُدًى Dalaletten hidayettir, وَرَحْمَةٌ rahmettir lâkin herkese değil. لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ İman edenler ancak istifade ediyor. İman edecek bir kavim için mahz-ı hidayet ve rahmettir.

204- وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

وَاِذَا Bir insan isterse Âllâh ile konuşmak, Kur'an'ı dinlesin Âllâh ile konuşur. Bir insan isterse Âllâh'tan emir alsın, Kur'an'ı okusun, emirleri kendine muhatap eder. قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ Kur'an-ı Kerim okunduğu zaman dinleyiniz onu. Nerede? Hutbede, hatip hutbede okuduğu zaman dinleyiniz farzdır. Diğer zamanlarda Kur'an okunduğu zaman dinlemesi farz değil, dinlemezse günahkâr olmaz. وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ Kur'an okunduğu zaman suküt ediniz, Merhamet-i İlâhiye'ye nail olursunuz.

Bu ayet zikrullahtan bahsediyor. Âllâh'ı tefekkür-ü tezekkür etmek. Zikir; anmak, hatırlamak demektir. Lafzayı Celâle başta geliyor. Âllâh'tır, diğer 99 isim sıfattır. İlâhi sıfat isimleridir. Tezekkür için hiçbir kelime, tezekkür ve tefekkür için hiçbir isim, lafzayı Celâleyi Âllâh kadar müessir değil. Fakat öbürleride aynen isimdir. Biz, Cenâb-ı Hakk'ı nasıl tezekkür edelim? Âllâh talim ediyor, buyuruyor ki;

205- وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِى نَفْسِكَ Evvela nefsinde Rabbini zikret yâni zikr-i

hafidir. Haf-i zikir; hafazanında bilmediği zikirdir. Fakat yalnız bu değildir. تَضَرُّعًا Zilletle Âllâh lafzayı Celâlesini söyleyiniz, bağırmak çağırmakla değil. وَخِيفَةً Azabından korkarak. وَدُونَ الْجَهْرِ Cehir, âşîkâre. Âşikârenin azı, hafinin üstü yâni bizim böyle konuştuğumuz gibi. Biri kalben zikir, diğeri de bizim böyle konuştuğumuz gibi zikirdir. مِنَ الْقَوْلِ Bunu da بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ sabah ve akşam yaparsa. Namazlarda arasından geçiyor tamam oluyor. وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ Hitap, Rasûl-û Ekrem'edir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Murad ise ümmettir. Gafillerden olmayınız, Zikr-i İlâhi'den gaflet etmeyiniz. Ey ümmet, Zikrullah'tan gafil olmayınız. İmkânınız dâhilinde evvela sabah akşam, namazlardan sonra yapınız. Ondan sonra da imkânınız dâhilinde gafil olmayınız.

206- اِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيُسَبِّحُونَهٗ وَلَهٗ يَسْجُدُونَ

اِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ Rabbinin nezdinde melâikeyi kiram, daima ibadetle meşguldürler. لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهٖ İbadet-i İlâhi'den hiçbir zaman geri kalmıyorlar. Ey insanlar, bakın siz de bunlara benzeyiniz, وَيُسَبِّحُونَهٗ daima Âllâh'ı tesbih ederler, وَلَهٗ يَسْجُدُونَ Hâlik-i Kâinat'a secde ederler. (O'na gayriyi teşrik etmezler.) Bu ayet-i celile, Kur'an-ı Azîmüşşân'ın ilk secde ayetidir. Hadis-i Şerif'te Âllâh-û Teâlâ, "Secde eden kulunu, bu secdesi sebebiyle bir derece yükseltir ve bir seyyiesini indirir" buyurulmuştur.